

ter pullos suos impinguari. rostro 7 pedibus eos percutit vt sic fiant ex dolore. morsuū macillenti vt dicit Plin⁹. Dicit etiam idem q^o maxime viget sensus olfactus in hac aue. vnde 7 sentiūt odo- re cadauera a remotis. existentes enim vltra mare sentiūt cadauera ex ista parte 7 reuerso. vnde exercitū vultur se- quitur vt hominū 7 equorum cadaueri- bus satiet. et ideo sm augures quando conueniūt 7 circūuolant simul multi vul- tures. est futuri prelij presagium quod ali- quo sensu nature occulto presentiunt af- futurū. De vulture dicit Aresto. Vul- tur inquit pugnat cū herodio 7 volat su- per ipsum. 7 quando deuincit ipsum mo- ritur. 7 comedit carnem crudam. 7 ideo pugnat contra alias aues propter cibū. Venatur autē a meridie vsq^{ue} ad noctem et ab ortu solis vsq^{ue} ad tempus illud in silentio requiescit. 7 quādo senescit elo- gatur rostrū eius superius 7 recuruat in fine. 7 morit tandem fame. vt dicit Aresto. ibidem Hoc ei accidere sm errorem antiquorū putatur. quia dicitur aliquā- do fuisse homo. 7 erat impius peregrinis quibusdam. sed hoc est supstitiosum. Di- cit etiam idem. q^o quando est aliquid su- persuū de cibis suis non relinquit illud quibus alijs sicut facit aquila. sed repo- nit in nido suo ad cibandū pullos suos quoniā non defacili acquirit cibum. Hi- dificat autē in altis montib^{us} 7 nemori- bus. et si viderit aliquid volitans circa pullos suos rostro percutit 7 fugat illud et nutrit pullos suos quousq^{ue} possint vo- lare. 7 tunc eijcit illos a nido et vetat il- los appropinq^{ue}re ilico nec permittit vnū par vulturū aliud par subintrare locus suum. Item eodem li. Almachar est q^o dā species auis fluuiialis que timet vul- turem. 7 ideo fugit ad aquam 7 circūuo- lat vultur a remotis. 7 cum sit acuti vi- sus inspicit quando auis illa exiit aquas illam. 7 tunc si potest capit eam. Est insu- per vultur auis multū fetida 7 immunda. cuius caro est durissima 7 mali saporis 7 grauis odoris. 7 ideo ad esū est in- utilis. defacili pro cadauere terram pe- tit. sed cum descendit de terra iterū vix

ascendit. vt dicit Gregori⁹. In alto volans cadauer in infimis conspicit. 7 pro amore cadaueris ad ima de sublimitate aeris se submittit. vt dicit idem. Quā- do autem ab aliquo impetit. contra ven- tum alas percutit. 7 sic venti adminicu- lo potius q^{uam} robore proprio ab infimis in aere se extollit. et ad hoc dicit Plinius li. xxix. ca. iij. Vultur inquit inter aues contrariat serpentib^{us}. nam si penne eius vrant fugant serpentes nidore suo. Cor etiam eius reddit se portantes a serpen- tibus 7 a feris tutos. Cor eius ligatū in pelle leonis vel lupi fugat demones. Pe- na eius ligata pedi sinistro pturientis ve- lociter liberat eam. sed celerius solue ne interiora sequant. vnguentū factum de adipe vulturis 7 oleo myrti et cera ner- uos curat. iumenta sanat. Pes eius dex- ter alligat^{us} pedi sinistro colēti sanat ipm similiter dextrum sanat sinister pes. Lin- gua eius sine ferro euulsa 7 collo in pan- no nouo suspensa dicitur efficere homi- nem gratiosum ad impetrandū ab homi- ne quicquid petit. Cinis ossium eius com- bustorū mixtus cū celidonia datus aia- libus eorū sanat morbos. Duculq^{ue} plu- nius. Idem li. xxxvi. Sanguis vulturū cum herba cambeduce vel cameleonte 7 cedria sanat lepram.

Capitulū xxxvi

De vlula

v Vlula est auis a plausu vel vlulatū nominata. eius enī vox vlula- tum ptendit. Unde 7 apud augures vlula- lans pretendit aduersitatem tacens ve- ro prosperitatē. vt dicit Isidor⁹. 7 sm hoc idem videtur esse vlula quod bulbo siue noctua cui⁹ vox sm augures est infaus- ta glo. Hier. super ysa. xiiij. di. sic. Vlula ē auis cozuine magnitudinis resperla ma- culis. que rostro in palude fixo horridus sonus facit. 7 sm hoc videtur q^o vlula est onocrotalus. que auis est palustris lo- ca inhabitans paludosa. quere supra de onocrotalo.

Capitu. xxxvii

De vpupa

pupa ut dicit yfido. a grecis est
 nuncupata. eo q̄ stercoza huma
 na comedat et ferenti fimo nu
 triatur. Quis ei est spurcissima et immū
 da. cristis a capite exeuntibus galeata.
 semper in sepulchris cōmorans vel in fi
 mo. cuius sanguine liquis se inunxerit.
 dormitum pergens demones in somnis
 se suffocantes videbit. cuius cor male
 factoribus valet. nam in suis maleficijs
 eo vtuntur. De hac aue dicunt phisici.
 q̄ cum senuerit. eo q̄ nec videre nec vo
 lare queat. pulli eius euellunt ei pēnas
 inualidas. et limunt ei oculos herbarijs
 succis et fouent sub alis donec recrescat
 plume eius. et sic renouata pfecte volet
 et videat. dare sicut et ipsi. ut dicit yfi
 dorus.

Capitulum XXXVIII

De resperilione

Resperilio a tempore nomē sum
 p̄sit. eo q̄ lucem fugiens circum
 uolet in crepusculo resperitino p̄
 cipiti motu attrito et tenuissimis bra
 chiorum membranis suspensa. et est ani
 mal simile muri. non tam resonans vo
 ce q̄ stridore. speciem simul volatilis et
 quadrupedis habet. quod in alijs aibus
 solet rarius inueniri. Ducusq̄ yfidorus.
 Dicit etiam glo. super ysa. ij. q̄ resperiti
 liones lucem fugiunt. ceci eni sunt sicut
 et talpe. puluerem lingunt. oleum de lam
 padibus sugunt. in rimulis parietum se
 abscondit frigidissime sunt nature. Un
 de sanguis resperilionis linitus super
 palpebras non sinit recrescere pilos. ut
 dicit Constan. et hoc forsitan est quia sua
 frigiditate opilat poros. quibus opila
 tis non recrescunt pili.

Incipit liber XIII

De aqua et eius ornatu.

Scriptis

proprietate ignis et aeris
 restat ut de aqua et effe
 ctu quatuor spectat ad
 opusculi nunc aliqua di

camus. Dicitur autem aqua quasi equa. q̄
 nisi q̄ quietat a motu donec superficies
 eius aequet. ut dicit yfidorus. li. xij. Est itaq̄
 elementū aqua s̄m cōstā. frigidū et humi
 dū respectu terre subtile et p̄spicū. p̄
 prio termino nō p̄tentū. refueret enim
 aqua ad nihilū nisi alieno termino s̄stere
 tur. Aque v̄o proprietatē describit basili
 generali in exameron dicens. Aqua inq̄
 interoia elemēta est vtulissimū. celū enī
 tpat. terrā fecūdat. aerem suis vaporibus
 incorporat et cōdensat. scandit in sublime
 et celū sibi vindicat. Aque enī sunt om
 niū nascētū causa. quia fruges gignūt.
 arbores et plantas p̄ducūt. sordes deter
 gunt. peccata diluūt. potum cunctis ani
 mantibus tribuūt. Est enī aqua terre con
 iunctiua. penetratiua. repletiua. caloris
 celestis nutritiua. omnium inferiorū tpa
 tiua nisi enī hęc inferiora suis exalatio
 nibus temperaret. omnia in conflagra
 tionē vi caloris verterētur. Hęc ab ani
 malibus potata nutrimentū transducit in
 carnis vegetationē. Hęc piscibus dat spi
 raculū. sicut aet̄ animantibus h̄bet vitam
 et animationē. Hęc sui diffusionē per in
 teriores ptes terre facit p̄tū eius v̄nio
 nem terra enī. p̄pter intensiōnē siccitatis
 dissolueret in puluerē. nisi ps eius parte
 humorositate aquea v̄miret. Hęc etiam
 transiens p̄ interiores meatus terre a lo
 cis p̄ que transit in colore et sapore reci
 pit imutationē. et ideo nūc salsa nūc dul
 cis apparet. nūc clara nūc turbida. nūc
 grossa nūc subtilis. Laret enī aqua de
 terminata qualitate in colore et sapore.
 ut sic esset omnium colorum et saporum suscepti
 ua facilis. Et ideo aqua quāto est i se pu
 rior. tāto apparet obscurior. q̄ ad ipsius
 colorationē ipam solaris radii nō subin
 trat. Hęc mouet a fundo siue a centro
 ad circūferentias. nec s̄st̄t donec aequet
 eius superficies s̄m eque distantia a cen
 tro terre. Hęc insup lucem a radijs so
 lis susceptā reflectit in celestia et refun
 dit. Et ideo q̄ superficiē habet specularē
 p̄ actionē reflexi luminis rerū obiectarū
 imagines in se representat et intuentū fa
 cies ad modum speculi manifestat. Hęc
 etiā radios ipsi substantiā penetrantes

diffundit et in ampliore latitudine extēdit. et ideo res in se visas facit apparere maiores quā sunt in seipsis. Has aque proprietates generales et alias plures in eam meron poteris inuenire. Aquarum autem multiplex est differētia. ut dicit idem. Aut enim in aere originē suam sicut est aqua pluuialis. et hoc quod celestis terrenascentibus maxime est vtilis. aut de visceribus terre scaturit. et erūpit. ut aqua fontanea et putealis aut terrā p̄terfluit ut fluuialis. aut ortem terre lateralis. tunc cōstitit ut mare oceanū et mediterraneū. quod omnium aquarum matrix est et origo generalis. ut dicit Costan. Aqua igitur pluuialis ex se lucida est et clara subtilis leuis et sapida. cuius claritas ostendit quod ei nihil aliud admixtū sit. leuitas vero et sapiditas subtilitatem eius demonstrat substantiā. Inter omnes autem aquas melior est ad terre fecundationem maxime quam cadit cum tonitruo. suo enim motu tonitruum discutat vaporem. unde fit quod aqua subtiliat et depurat. que vero niui est admixta. vel ex niue resoluta peior est. et ieiunio non prouenit. stomachū eius percūtit et contrahit. tumilim gignit. ventres stupefacit. ut dicit Costan. De aquarum autem differētijs quo ad earum qualitates diuersas et varias efficacias. que supra li. vi. de potu aque. Sibi enim inuenies omnia plane diffinita. Post aquam vero pluuialem melior est fontana. precipue que de petra viua effluit aut de fonte alto scaturit et descendit. Fons enim est caput et origo aque viue que manat et effluit continue de occultis et abditis terre venis. unde fons quasi fouēs aquas est dicitur siue fundens ut dicit Isidorus. Occultū enim habet de venis terre egressum. et de profundis petrarum meatibus consequitur ortū suū. Est ei fons siue aque multiplicatiuus. siue communiciuus. nulli enim se occultat. ita peregrinis sicut indigenis se comunicat. Item sicut aliorum est purgatiuus. nam fontalis aqua que effluit a solida petra limpida est et sordium maxime purgatiua. Item fons est renouatiuus sui et aliorum immutatiuus. nam aquas suas continue renouat et renouationis et immutationis beneficium cum ceteris se in fontibus immergentibus admini-

strat. ut dicit glosa super psalmum. Item siccus est mitigatiuus et refrigeratiuus. esuantes enim et itinerantes refrigerat. et siccitibus potum congruū administrat. Item locorum sibi adiacentium est fecundatiuus. nam loca fontibus magis vicina solent esse magis grammosa florida et etiam sepius amplius fructuosa. Item fons in medio sui ortu ubi primo de terra erūpit est puluerū et arenarū sibi obstitentiū a se reiectiuis nam ubi ebullit violentia sui motus partes terrestres penetrat et diuidit et partem a parte disgregat. Item fons ratione sue claritatis et transparentie specularis est et formatū sibi obiectarum representatiuus. Et ideo intuentium facies apparent in fontibus et resultant. et tam rugarum quam aliarum macularum deformitates se in aque fontane transparentia manifestant. Item fons est secundum qualitatem temporis hyemis. scilicet et estatis sue qualitatis immutatus. nam secundum macro. in hyeme fons calefacit et estiuuali tempore refrigerat. Cuius ratio est. quia calor in hyeme refugiens communium contrarij sui perit interiora fontium. ex cuius presentia et concalcatione continua ora fontium calefiunt. In estate vero contingit ex causa contraria euerterse. nam ex predominante caliditate in aera fugit frigiditas ad interiora meatuum et venarum fontium. et ideo aque emanantes tunc temporis inueniuntur frigidiores. Item fons est secundum situm sui originis aquarum ad superiora emissiuis. ita enim alte in fistulis ducitur sicut ortus. si enim in montis vertice scaturit. ad eandem altitudinis qualitatem in altitudine in alio monte conducitur per fistulas concaluit. nec altius per violentias defacili ducitur quam in suo ortu primo erumpere inuenit. Item fons quibus in suo ortu sit puulus. in propter suam in deficientem emanationem multorum et magnorum fluuiorum est originaliter causatiuus. Nullus enim est fluuius quin ab aliquo fonte occulto vel manifesto oriatur. ut dicit Isidorus. Item fons est aquarum lacualium et alis desiderantium melioratiuus et quasi viuificatiuus. quando enim fons est modicus ubi scaturit et transit per magnū stagnū. aquas ibi stantes efficit saniores. et etiam pisces de

gentes reddit simpliciter meliores. Item fons est a venis et meatibus terre per quos transit calor et virtus et saporis receptivus, ut dicitur Isidorus. Ideo fontes nunc sunt calidi, nunc frigidi, nunc sulphurei etc. secundum diversas scilicet qualitates terre per quam transit, ut dicitur Isidorus, l. ii. c. xii. Est fons in Italia cuius aqua sanare oculos et ulcera consuevit. Item est fons in Africa cuius aqua voces canoras facit. Item fons est in Bœtia dupliciter, unum enim memoria alter oblivionem inducit. Item in Ethiopia est fons rubri coloris ex quo qui biberit statim limphaticus erit. Item in Sicilia sunt duo fontes quorum unus sterilem facit, alter sterilem fecundat. Fons est in Idumea quare in anno mutans colorem, nam tribus mensibus videtur pulvere ac si esset cum pulvere mixtus tribus sanguine, tribus viridis et tribus limpidus, hic fons ab incolis fons iob nuncupatur. Item fons est in Syloe ad radices montis syon fluens, qui non universim aquas, sed certis diebus et horis ebullit. Item in Sardinia sunt fontes calidi qui oculis medentur, fures arguunt nam cecitate eorum faciunt et tegunt. Item in Egipto dicunt esse fontem in quo faces accese extinguuntur et extincte accedunt. Item apud Garamantes dicitur fontem esse ita gentem de die quod non bibat, et ita ardentem de nocte quod non tangatur. Hucusque Isidorus. Ex quo patet quod fons sapit naturam sui fundi, nam si dulcis et purus habuerit fundum, et dulcis et pura erit aqua, et converso si sulphureus fuerit fundus atque limosus, sulphur aut limum sapit aqua, unde si fons in suo ortu sit corruptus et viciosus, totum quod inde effluit viciosum erit et corruptum.

Capitulum primum

De puteo

Puteus est lacus refoffus a potu dicitur, ut dicitur Isidorus, de sutoribus enim terre et cataractis oritur aque quia ruptis terre venulis inferioribus aqua quasi fumando evaporat, ex cuius evaporatione aqua putealis generatur, ut dicitur idem. Aqua vero putealis secundum conditionem, inter aquas est grossior et indigestibilior, tum propter terre saluginem, tum

etiam propter ipsius quietem et propter nimiam elongationem ab aere. Juxta fluvios autem aqua putealis defacili inuenitur et illius aque substantia complexionem aque fluvialis assimilatur, quando vero puteus sit iuxta puteum, ille qui situaliter est profundior aquam vicini putei minus profundi attrahit et in se recolligere consuevit, a terra autem circumstante laporem attrahit, et ideo nunc salisam nunc dulcem ostendit. Item aqua putealis frequenter corruptionem contrahit, quando non movetur, et ideo ut tepere et subtilietur necesse habet ut sepius moveatur et hauriatur, quanto autem terre viue est vicinior, tanto aqua putealis frigidior et dulcior communiter experitur. Item in hyeme raro vel nunquam congelatur, nam per presenciam aeris frigidi hyemali tempore calor frigiditatem ad interiora putei repellit, et ideo aqua ipsa ex vapore calido immutata congelari non permittitur, imo calidior in hyeme quam in aestivo tempore inuenitur. Item aqua putealis propter situm eius in profundo cum difficultate acquiritur, et sine magno labore et artificio vix hauritur.

Capitulum secundum.

De fluvio

Fluvius a fluendo est dicitur secundum Isidorum, enim fluuius est plenus fluxus, quia continue fluit et nisi eius intercipiatur origo fluere non desistit. Est igitur considerare in fluvio quo ad fluxum plenitudinem, quo ad situm profunditatem, quo ad motum circularitatem, per longissimam enim terrarum spacia currere fluuius consuevit. Item quo ad ortum siue solum originale principium et finalem terminum amaritudinis qualitates, omne enim flumen originaliter per occultos meatus in capitibus fontium a mari exit et per manifestos transitus iterum in mare redit, ut dicitur glossa super Ecclesiasticum, primo ubi dicitur, Omnia flumina intrant mare etc. ubi dicitur hieronymus, Dicunt philosophi aquas dulces que mari insunt vel ardore solis communi, vel saluginis pabula esse maris. Sed noster ecclesiasticus aquarum, scilicet conditor, dicit eas per occultas terre venas ad capita fontium regredi et de matrice abyssi

so in sua principia ebullire &c. Item est considerare in flumine quo ad mediū pgressus inter suū finem & principiū dulcedinis saporositatē. nam aqua fluuiālis in renis fontis per quas transit colatur. vbi a sua salugine spoliata contrahit saporem potabilem & in dulcedinem commutat. vt dicit Isido. Item quo ad aspectum specularē perspicuitatē. substantiā enī habet puram luci permeā & ad modū speculi dyaphanā vnde rerū imagines obiectarū in fluminis superficie replentātur. Item est considerare quo ad fluminis substantiā mūdiciā & puritatem. quo ad eius cursum rediētem & precipites velocitatem. quo ad impetus sui marimā virtuositatē. quia omnia obstacula & cunctos obices diruit. cuius rapacitati nihil finaliter resistit. sua enī impetuositate omnia in se proiecta vel secum rapit vel saltem ad ripam ducit. naues onustas suo impulsu agitāt et impellit. rotas etiā grauissimas celeriter p violentiam circūuoluit. sordes etiā in se proiectas recipit. sed motus sui impetu receptas dissipat & dissoluit. Fluminis enī est sui et locorū per que transit mūdificatiuus. & aquarū lacualis et stagnorum per quas subintrat renouatiuus et a corruptione cōseruatiuus. piscium diuersi generis nutritiuus. & fetoris & mali saporis in piscibus lacualibus & palustribus absterfuiuus. & qualitatis eorum immuratiuus. habet etiā flumen siue fluuius quo ad effectū multiplicem vtilitatem humanis vsibus congruentem. nulli enī beneficium suum denegat. sed omnibus quantū est de se. se cōmunicat vnde tam iumentis q̄ hominibus tam paruis q̄ maioribus equaliter administrat. sordes & immūdiās tam corporū q̄ vestium mūdificat. estuantes refrigerat. sitientes potu reficit & recreat. loca sibi adiacentia irrigat & secundat. humoris sui effluentia radices et semina humectat ingrossat & impinguat. vt patet in egypto. vbi iacto semine in ortorum mores a nilo flumine. omnia campestria irrigant. vt dicit Rabanus super. xi. ca. xur. Terra tua nō est sicut terra egypti

&c. sua circūfluentia ciuitates & alia habitacula munit & fortificat. tam victualia q̄ mercimonia ad ciuitates referentes homines locupletat. arene accumulatione et terre limose compositione insulas format. loca mutationibus cōgrua coadaprat. De aqua vero fluuiāli dicit Constan. q̄ illa est melior que tendit ad ortum solis. et que a latioribus montibus ortum sumit. que vero tendit versus occidentem minus est laudabilis. Dicit etiā q̄ flumina quanto sunt a ciuitatibus remotiora tanto puriora sunt & nutritious piscibus aptiora. Fluminibus enī insulit ciuitatū sordes & lauare balnearum luticę effusiones & huiusmodi ex quibus aqua fluuiālis aliquādo contrahit corruptelam vt dicit idē. Alqua fluuiālis est laudabilis cuius fluxus est velocis currens super lapides paruos & fundum arenosum siue argillosum solidum lapidū & mūdū. Nam ex qualitate terre per quā fluit colorem contrahit & saporem. & sicut hoc variantur fluuiorū tam nomina q̄ proprietates. vt dicit glosa super Bc. ij. Quāuis enī flumina cōmune a mari sortiantur originem. a locis tamen quibus oriuntur & per que transeunt sicut colorem contrahunt & saporem sic & nomē. Quāuis enī multas aquas in se recipiat fluuius influentes. q̄dū tamen cognoscitur primus & principalis alueus. nomen primū perdere non defacili cōsuevit. Aquas enī quas influendo recipit. re & nomine sibi incorporat atq̄ vnūt. vnde fluuius quāuis sit parū et modicus quādo de primo fonte primo effluere incipit. quāto tamen a suo principio plus elongat per aquarū influentiā. tanto plus crescit vt patet in danubio germanie fluuiio. de quo dicit Isido. libro. xiiij. ca. penult. q̄ a germanicis montibus ex parte occidentis oriatur ex fonte paruo pergens contra orientem. l. fluuios in se recipit. et. vij. ostijs in ponticū mare fluit. Utilis est autem omnis fluuius q̄dū riparū suarū terminos non excedit. Sed quādoq̄ ymbriū inundatione seu niuiū resolutione terminos aluei sui egreditur. tūc vicine terre planicię destruit sepius & submergit.

Sunt autem fluminum duo genera. ut dicit Isidorus, li. xij. ca. penul. Unus dicitur flumen vivus de quo virgilius. Donec me flumine vivo abluero etc. Aliud est torrens aqua scilicet cum impetu veniens et recedens. dicitur autem torrens quia pluvia crescit. siccitate vero torrescit. i. arefcit. cui greci ab hyeme nomen dederunt quam crescit. nos ab estate quando deficit et arefcit. Est autem decursus torrentis impetuosis et fortis. et ideo quelibet sibi obstantia diruit et cum impetu secum trahit. ubi autem fluit terram concavat et corrodit. et lapillos ac paleas coaceruat post se vestigia derelinquit. vias destruit. vicina mergit. in mare descendit.

Capitulum tertium

De amne

Amnis dicitur fluvius nemore et frondibus redimitus siue circumseptus. ut dicit Isidorus. sic ex amenitate vocatus. iuxta quem abundant herbe medicinales. volucres siluestres nidificant. In cuius decursu fere porcum sumentes vel feruore estus se refrigerant ex cuius vicinitate ibi abundant pasca et siliu vigorem et vitorem diutius retinent et reseruant. Sunt autem quedam flumina de quibus specialiter fit mentio in scriptura. sicut phison gyon tigris torrens eufrates iordanis etc. Est autem phison ganges fluvius. ut dicit Isidorus. li. xij. a gargarate regem dicitur ganges. Dicentis de paradiso circumit terras euilath indie scilicet regionis. Et dicit phison. i. caterua. quia decem in se recipit flumina. Interpretatur etiam mutatio oris. quia mutatur a facie quam habet in paradiso. Et hoc tribus modis sicut dicit magister in histo. In colore. quia alibi clarus. alibi obscurus. alibi turbidus. In quantitate quia alibi parvus alibi magnus et diffusus. Et in sensu. quia alibi frigidus. alibi calidus. Hic fluvius abundat arenulis aureis et gemmis preciosis. in cuius etiam litoribus crescunt arbores et herbe medicinales.

Capitulum. iiii.

De gyon qui nilus dicitur

Non qui et nilus est fluvius mesopotamie de paradiso exiens. Et dicitur biatus terre vel terreus quia turbidus est et limosus. Dicitur autem non procul ab athlante et circumit terram ethiopiae et descendit per egiptum et irrigat plana eius. unde dicit Hieronymus super amos. viij. ibi destruet quasi rivus egipti etc. Nilus dispositione dei totam egiptum semel in anno irrigat cumulis arenarum claudentibus ostia eius ne destruat in mare. post irrigationem autem solutis cumulis redit in alveum suum. et sic tandem mare ingrediens a mari absorbetur. Hic fluvius nutrit reptilia multum nocua et venenosa sicut cocodrillos et bestiolam que dicitur enidros. de quo dicit Isidorus libro. xij. ca. ij. Enidros inquit est bestiola ex eo nuncupata quia in aquis versetur et maxime in nilo. que si inuenit cocodrillum dormientem. volutat se in luto primo et intrat per os eius in ventrem et carpit omnia interiora eius et sic moritur. Dicit etiam glossa super. xxvij. ca. Ecce. ibi quasi gyon qui est nilus fluvius turbulentus est et multum contrahit limum unde limositatis ratione quam secum ducit terram per quam transit frugiferas et valde fertilem facit.

Capitulum quintum

De tigni

Tigris fluvius est mesopotamie de paradiso egrediens pergit contra assyrios. ut dicit Isidorus. qui post multos circumit intrat mare rubrum. Vocatur autem hoc nomine propter impetum et velocitatem adinstar tigris animalis nimio impetu percurrentis. Dicit autem Iosephus quod tigris oritur in armenia ex eodem fonte quo oritur eufrates. et vocatur diglath quod sonat acutum vel angustum. currit enim anguste et acute ad modum sagitte prope quod tigris lingua persica. id est velox vel sagitta nuncupatur.

Capitulum sextum.

De eufrate

Eufrates est fluvius mesopota-
mie de paradiso exiens copiosis-
simus in geminis. qui per medi-
am babiloniam fluit. hic ab vltimate no-
men accepit. nam hebraice eufrata fru-
gifer dicitur et interpretatur. mesopotami-
am autem p̄fluit in quibusdā locis et ri-
gat sicut nilus egiptu. Salustius autez
autor certissimus asserit tigrim et eufra-
tem de vno fonte manare in armenia. q̄
per diuersa loca exeunt spacio multoru
milia in medio derelicto. terra autē que
ab ipsis ambitur mesopotamia dicitur.
hucusq̄ fido. li. xiiij. ca. penul.

Capitulum VII

De torice

Dox est fluvius s̄m glosa super
Ecc̄i. xiiij. qui alio nomine dicit̄
arexis vel araphis. amnis armenie q̄ ori-
tur ex eodem monte cū eufrate sic dicit̄
eo q̄ rapacitate omnia p̄sternit. vt dicit̄
fido. li. xiiij. vnde cū alexander eum vel-
let transgredi ponte fabricato tanta vio-
lencia inundauit vt pontē dirueret. Hic
breuibz interuallis ab eufratis ortu ca-
put tollit. ac deinde in caspiū mare fluit
vt dicit̄ fido. ibidem. Dox autē dicit̄
a grecis a parte terre ipsor. nam illa pa-
tria vbi fluit lingua ipsor torica vocat̄.
vt dicit̄ glosa sup̄ Ecc̄i. xiiij. Hic flui-
us quasi quoddam brachiū videt esse ti-
gris vel eufratis vel vtriusq̄ cum ex eo
tem fonte in armenia oriat̄. p̄pter quod
dicit̄ abūdate gemmis et herbis aromati-
cis quarū vsus cōuenit medicīne. torice
autē medicamentū generationis interp̄-
tatur. mediāte itaq̄ tigris vel eufrate exi-
re de paradiso dicit̄ et p̄dite.

Capitulum octauū.

De Iordane

Iordanis iudee fluvius a duo-
bus fontibus quoz vnus ior al-
ter dan vocatur. iordanis nominat̄ est.
vt dicit̄ fido. libro. xiiij. nascitur autez
sub libano monte diuidens arabiam et
iudeam qui per multos circuitus iuxta
hiericho in mare mortuū influit. qd̄ ipm
absorbet penitus et consumit. Hic flui-

tempore messis triticee que solet in pa-
lestina vernali tempore iam maturesce-
re consuevit plus solito abundare quod
accidit ex ymbribz serotini inundatione
et ex nimium resolutione sicut dicitur in
historijs et in glosa super Iosue. iij. dicit̄
Iordanis ripas aluei sui tempore mes-
sis impleuerat etc. Et ecc̄i. xiiij. fere di-
citur idem. Hic fluvius est in multis p̄-
uilegiatus. Primo quia regionē fidelū
iudeorū a regione incredulorū. iudeam
scilicet ab arabia sepauit. Secūdo. qz
coram filijs israel se aperuit et eis ad ter-
ram p̄missionis transitū p̄bens. in arche
domini et populi p̄sentia se diuisit. vt di-
citur Iosue. iij. Tercio. quia leprā naa-
man syri abluit et mūdauit. iij. Regū. v.
Quarto. quia p̄ sui diffusionē sanctita-
ti helye et helyei testimoniu p̄hibuit. qz
vtriusq̄ imperio obediuit. vt ptz. iij. Re-
gū. ij. Quinto. quia ferrū contra naturā
aliarum aquarū non abscondat in fun-
do. imo vsq̄ ad suā superficiem illud remit-
tens p̄phete qui p̄diderat ipsum v̄ recē-
peret eleuauit. vt legitur. iij. Regū. vi.
ca. Sexto. quia ex contactu mūdissime
carnis domini sacrificari meruit. quo me-
diante dominus vim regeneratiua aquis
contulit et humane salutis sacramentus
in aqua fieri ordinauit. vt patet Luc. ij.
Septimo. quia in iordane Iohannes
bapti. et celos apertos videre et vocem
patris audire meruit. quādo totius ter-
mitatis mysteriū in baptizando dominū
intelleuit. Sunt et alia flumina que no-
minatur in scriptura. sicut sunt abana et
pharphar que sunt fluij syrie fluentes
iuxta damascenū. quozum subductione
orti damasceni irrigantur et multiplici
genere herbarum et arborum ac fructuuz
multiplicatione fecundantur. de his di-
citur. iij. Regū. v.

Capitulum. IX.

De gazan

Gazan est fluvius medozum. qui
alio nomine dicit̄ ydapses. qui a
quodam rege medozū sic vocat̄
est. oritur autem in oriente et in bzo mare
excipit. in vinculis autē syris super hunc

fluum due tabris ⁊ dimidia. que a sal
manassar rege assyriorū captiue in assy-
rios sunt reducte pmanete exules sunt
coacte. vt patet. iij. Regum. xvij. sicut
due tribu captiuate a nabuchodonosor
super fluum chobar in babiloniam fue-
runt multis temporibz collocatae. vt pa-
tet in Ezech. primo. Est autem chobar
fluum babilonic⁹ per paludes babilo-
nie se diffundens a tigris vel eufrate or-
tum ducens ac in vnum ipsorū iterū re-
diens siue cadens. vt dicit Hiero. super
Ezech. Fluum autem chobar parte sui li-
toris abūdat salicibz ⁊ carectis. sicut di-
cit glosa super locū illū. Isa. xvij. vltra
torrentem salicis ducetis. hunc torren-
tem vocat babilonie flumen super quod
residens popul⁹ rei non resultat. immo
plorat. sicut scriptū est super flumina ba-
bilonis ⁊c. Sunt et alia flumina multuz
famola. sed de illis hic tacem⁹. qz de eis
mentionē in biblia nō habem⁹.

Capitulum. x.

De lacu in generali

1 Lacus est latentium aquarū res-
ceptaculum in quo aqua retine-
tur. nec fluctibus admiscetur. vt dicit
Aristoz libro. xij. quod greci limū. id est
stagnū vocant. nam fontes labunt in flu-
mina. flumina vero in freta discurrunt.
lacus autem stat in loco nec fluit. ⁊ ideo
dictus est lacus quasi aque locus. vt di-
cit Aristoz. aquas enī quas scaturiendo vel
influeno recipit als non transfundit.
Pisces aut lacuales. vt dicit Constan-
tinus sunt laudabiles qz fluuiales. naz
sua limositate pisces quos nutrit quasi
limū sapientes reddit. herbas supfluas
gignit in quibz ranas ⁊ vermiculos mul-
tos nutrit. aqua fluens lacus subintrās
et influens. ipsorum aquas recentiores
efficit ⁊ ipsas a corruptione custodit. ex
nimia vero aquarū receptione frequen-
ter ripa stagni tumpit ⁊ quicqd diutius
intus nutrituz est subito inaniē. Aqua
autē lacualis ceteris est grossior ⁊ aq-
flumalibus ad potandū minus laudabi-
lis experitur. nam talis potus sepe assum-
ptus multas generat in corpore passio-

nes. vt patet supra li. v. de aque potu. cō-
trahit autem aqua lacualis diuersas vi-
tutes ex fundo ⁊ situ vbi recolligitur. si-
cut exemplificat Aristoz. li. xij. ca. iij. de
diuersitate aquarū dicens. In ethio-
pia inquit lacus est quo perfusa corpora
velut oleo nitescunt. Etiam lacus est in
africa que canoras facit voces. Item in
italia est lacus qui bilentibz aquā ipsi⁹
tedium vini facit. in reatinis paludibz
iumentorū vngulas indurari dicitur.
Item in assaltico lacu uidee nihil viuū
habens animam mergi potest. In indis-
sydē est stagnum in quo nihil natat sed
omnia submerguntur. In tragoditide ē
lacus in die ter amarus et totiens dulo-
cis. Nec omnia recitat Aristoz. in li. ⁊ car
supradicto. Nec autem ⁊ alie cōsimiles
aquarū putealū ⁊ lacualium diuersi-
tates accidunt ex varia qualitate renarū
terre per quas transeunt tales aque. vel
a natura. et dispositione fundi vbi aque
huiusmodi recolliguntur.

Capitulum. xi.

De lacu asphalti

1 Lacus asphalti mare mortuū nū-
cupatur. mare propter eius ma-
gnitudinem ⁊ profunditatem. mortuus
quia nihil gignit viuū. nihil enī recipit
ex genere viuētū. vnde nec pisces ha-
bet nec volucres. sed quecūqz viuētia
mergendo temptaueris quacūqz arte
statim resiliunt. ⁊ quīs vehementer illi-
sa. confestim exaltantur. sed neqz a ven-
tis mouet bitumine turbinis ventis resi-
stente quo omnis aqua stagnat. neqz na-
uigatōnis patiens est. omnia autē vita ca-
rentia in pfundū mergunt neqz materi-
am aliqua sustinet nisi que bitumie illu-
stratur. extinctā lucerna in eo submergi
accensam vero supnature dicit. hic loc⁹
asphalti. i. bituminis vocat siue mare sa-
linarū. ⁊ est in iudea inter hiericho ⁊ za-
cham. longitudo ei⁹ vsqz ad 300000 ara-
bie dirigit stadijs septingēns ⁊ lxxx. lat-
tudo ei⁹ stadijs centū. vel vsqz ad vicinia
jodomoz. Ducitqz Aristoz. li. xij. ca. de la-
cis ⁊ stagnis. In historijs di. mgē ca. de
subuersione jodomoz in fine. Dic lacus

nigras glebas bituminis euomit. et ideo lacus asphaltides dicitur. in cuius ripa palma in arboribus nata usque ad maturitates coloris sunt viridis. que si matura incidas famillas intus inuenies. unde ait Iosephus. familla terre sodomorum fidem habet. simile dicitur in glosa super secundam petri. ij. ca. super locum illum. ciuitates sodomorum in cinerem redigens etc. serua re adhuc voluit dominus regionem contra positam species pristinae pene. nascuntur ibi poma pulcherrima que ex se cupiditatem edendi spectantibus generant. que si carpas satisfacit et resoluuntur in cinerem. si minus excitant quasi adhuc ardeant.

Capitulum. XII.

De lacu tyleriadis

Lacus tyleriadis ab opido tyleriadis est vocatus quod quoddam herodes in honorem tylerij cesaris condidit. Est autem stagnum maximum siue lacus omnibus lacibus in iudea salubrior et ad sanitatem corporum efficacior. Licet autem stadia centum. licet ut dicitur Iherosolymis. libro. xij.

Capitulum. XIII.

De stagno genesar

Stagnum genesar ut dicitur ibidem est lacus amplissimus in iudea. quod longitudine. clxx. stadiis extendit. latitudine. lx. diffundit. aquis crispantibus aura non ventis. sed de ipso sibi creans. unde et genesar dicitur greco vocabulo quasi generans sibi auram. tenetque per diffusionem spacia lacus frequentibus auris spirantibus agitatur. unde purior est hauritus eius et dulcior ac abilius ad potandum. Hucusque Iherosolymis. Propter magnitudinem vero eius sepe in euangelio mare vocatur. non quia sit mare. sed potius est quedam magna iordanis reflexio. ut dicitur glosa super Iohan. ca. vi. Consuetudo est autem hebreorum omnem talem aquarum congregationem vocare mare. et ideo sepe maris nomine nuncupatur.

Capitulum. XIII.

De piscina

Piscina est aqua ad nutriendum pisces collecta. cuius per antistram aquarum collectio non habens pisces piscina sepius nominetur. ut dicit Iherosolymis. Ad bonitatem autem piscine erigitur fundi soliditas aque influentis puritas et influentie continuitas. ubi enim fundus est limosus et paludosus. pisces saporosi nullatenus nutriuntur. ubi etiam recens aqua non fluit aque stantes et non mote defacili corrumpuntur. et ideo ad piscine renouationem per canales et fistulas aque dulces et recentes inducitur vallibus et aggeribus ne influentes aque effluant piscinarum termini minuuntur. De piscinis etiam riuuli ad ortorum irrigationem reducti tur herbe et arbores iuxta piscinas site magis videntes et fructifere inueniuntur.

Capitulum XV.

De riuo

Riuus a rigando est dicitur. ut dicitur Iherosolymis. nam a fonte vel a riuo fluius ducitur ut inde ortus irrigentur. naturam enim et effectum sui originis sapit riuus. a fontali origine mediante riuo procedit fluius siue lacus. ut dicitur Iherosolymis. Est autem riuus immunditiam purgatius. terre fecundatius. vitis animalibus et arboribus ministratius viroris et pulchritudinis in herbis et floribus conseruatius. lapillosum et areolarum attractius.

Capitulum. XVI.

De fluctu

Fluctus a flatu est dicitur. vento enim impulsu aque agitate fluctuant. quarum eminentes liquor qui semper in motu est vocatur vnda. Et est vnda ab esido dicta. eo quod continua agitatio moram nunquam quietis. ut dicitur Iherosolymis. li. xij. fluctus autem mutuo se collidunt. ut nunc sursum nunc deorsum mutuo se agitent et impellant. et ex frequenti allisione mutuo spuma ex se gignunt. arenulas et varias fundi particulas secum admiscendo sursum ferunt pisces allidunt et ex motus sui impetu meliores reddunt. ex ventosi aeris subintra-

tionem fluctus intumescunt. et sicut veteri impetu nunc ascendunt nunc descendunt. et concussione mutua aerem concitant et ventum gignunt. naues eleuant et ad ripas depri-
munt et litorea se cum strepitu stringunt. spiritus sunt in motu quiescere non possunt aut eis penitus deficiunt aut undique se agitant et dissident.

Capitulum. XVII

De gurgite

Gurgites est in flumine locus altus siue profundus. a gutture gurgites est dictus. ut dicit Isidorus. eo quod aquae influentes absorbeat et absorptas iterato reuomat et remittat. unde propter sui profunditatem motu circulari et reflexo circumfertur. propter quod natales defaali in gurgite piculantur. In gurgite etiam pisces maxime se occultant et vitant quod diu gurgite non exeunt capiuntur.

Capitulum. XVIII.

De tramite

Tramites est primus aque seu fluminis decursus et exitus continuus a fonte exiens ac meatus sui alueum non relinquens. a fonte enim effluere incipit. et quousque mare intraverit infra aluei sui limites continue fluere non desistit. fundum suum concavat et consumit. nauigio maxime conuenit pisces maiores nutrit. quia recentior rem aqua et fundum puriorem habere generaliter consuevit. cuius maiori impetu fluit quod aliqua alia pars aque. et ideo naues atque lignorum strues celerius secum trahit. et ideo trames dicitur a trahendo. vel transmitto. quia omnia imposta trahit celeriter et transmittit. quanto enim aque cursus in suo tramite est recentior tanto est velocior. et omnia velocius secum ducit siue trahit.

Capitulum. XIX.

De alluione

Alluio alluionis et hec alluies dicitur latens et lenta aquarum inundantia. ab alluendo vel abluendo dicta. abluuit enim terram per quam transit et abluendo consumit. unde sub terranea riparum consumptio ex aqua facta al-

luio dicitur Job. xiiij. alluione pariter terra consumitur. et quanto autem per absconditas riparum concavitates meliori fluxu se diffundit. tanto periculosius litoreis soliditate dissipat et dissoluit. nam tunc superficies exterius solida creditur. quia eius consumptio interior non videtur. sed ideo pes calcantis ripam facillime labitur. quia consumpta interiori soliditate latens vacuitas non cauet. ut dicit ceterum.

Capitulum. XX.

De abyssu

Abyssus est aquarum profunditas impenetrabilis. a qua fontes et flumina oriuntur. omnes enim aque de abyssu exeunt et per occultas venas ad matricem abyssum reuertuntur. ut dicit Isidorus li. xiiij. unde dicitur abyssus quasi abissus. quia eius profunditas videri non potest. vel dicitur abyssus quasi sine byssus id est sine candore. quia propter huiusmodi distantiam a fonte luminis lucis pulcritudine caret et recore. ut dicit Johannes Damascenus. Abyssus nihil aliud est quam aqua multa cuius finis est incomprehensibilis et inuisibilis. quia ad eius terminum lucis diffusio non attingit. vel dicitur abyssus quasi sine base. quia eius fundamentum et sustentatio sensu non videtur. Et ideo primordialis materia quae in principio non erat forma determinate distincta. abyssus ab Augustino est vocata. propter quod dicitur in libro confessionum. xiiij. Abyssus est corporale illud quod fecit deus ut esset materia conportarum rerum informis sine ordine et sine luce unde abyssus idem est quod prima materia. Et dicit Augustinus in libro de symbolis. Terre inquit et abyssi nomine materiam nuncupauit que de nihilo facta est ut ordinatissimo dei munere primo capax formarum fieret. et deinde de formarentur quaecumque sunt formata. unde eadem materia aqua est dicta. tunc quia fluida. tum etiam quia omnis forma est susceptiva. Unde dicebatur terra propter naturalem stabilitatem vel soliditatem secundum quam erat generationi et corruptioni subiecta. Abyssus propter

informitatem quia nulla erat forma distincta. dicebatur aqua propter formationis possibilitatem secundum quam erat omnis forme et qualitatis potentialiter receptiva. ut dicit Augustinus. Abyssus itaque ex se habet obsecritatem. profunditatem omnium aquarum et fluviorum capacitatem insatiabilitatem. quia nunquam tot aquas recipit quin plures recipere possit. inscrutabilitatem. inexhaustibilitatem. communibilitatem.

Capitulum. XXI.

De mari

Mare est aquarum collectio tam dulcium quam salinarum. ut dicit Aristoteles in libro. xiiij. proprie autem dicitur mare. eo quod aque eius sunt amare. ut dicitur ibidem. Et sequitur. vocatur autem mare equior ab equalitate. eo quod equaliter sursum est. Quamvis enim aque maris fluctuantes velut montes et gantur. sedatis tamen tempestatibus iterum adequantur. ut dicit idem. Idem autem dicitur pelagus quasi pellens undas. quod in mari fit undarum et procellarum motus continuus et impulsus. Mare autem ut dicit idem ibidem. quibus omnium fontium se recipiat aquas et flumina. ex tanto tam aquarum concursu non suscipit incrementum. quod accidit ex hoc. vel quia eius magnitudo influentes undas non sentiat. vel quia amara unda fluentium conflumat. vel quia ipse nubes multam aquositate ad se attrahunt. siue quod illas auferant partim venti partim sol excipiet. seu quia aque dulces per occulta quedam foramina percolate redeant ad capita fluviorum et fontium reuolunt. Dicitur etiam Aristoteles in libro. xiiij. Secundum ambrosium autem et basilium in examine. mare est aquarum aggregatio multiplicata per diuersa loca et nomina. sed tamen diminutione una semper mora vaga sonora spumosa in fluxu et refluxu lune naturam imitans. cuius virtute et influentia cohibet. Est autem mare caput et hospitium fluviorum. fons ymbrum. quo sibi discrepantes populi copulant. subsidium in necessitatibus. refugium in periculis. itineris compendium laborantis lucrum. De mari etiam

dicit Aristoteles in libro. metheorum. omnium aquarum mare est principium et origo. hoc est aquarum quies. et diuiditur in reliqua maria. Causa autem propter quam fit in mari salsetudo et amaritudo est. quod duo sunt vapores humidus vapor et siccus. subtilis et aquosus. resoluunt pars subtilior per motum solis et remanet grossior. et calore solis cum calefacit efficitur salsum quod remanet et amarum. ut sudor et urina ex adustione. Fit enim res amara quando remanet partes terrestres aduste aqueis et insipidis partibus consumptis. et de amaritudine per adustionis intensione fit salsetudo. ut patet in cinere in quo aqua colata sentitur salsa. Item Aristoteles in eodem. Aqua maris salsa grauior est aqua dulci. quia hec grossior. illa vero subtilior. cuius signum est. quia ouum natat in aqua salsa et non in dulci. et profundius submergitur nauis ceteris in aqua dulci quam in salsa. Et ideo in mari mortuo non mergitur animal nec generatur. quia vincit in eo siccitas. Item in libro. de animalibus. In mari est aqua et potest ab eo extrahi salsetudo. quoniam si homo acciperet vas terreum nouum crudum et clauderet eius orificium et inieceret ipsum vacuum in mari per diem et noctem. intrabit in ipsum aqua dulcis. Item idem in libro metheorum. Aque dulces eleuantur propter leuitatem suam sursum. et aque salse descendunt propter grauitatem suam deorsum. et quod salsum est remanet in terra et dulce euaporat. Item idem libro de elementis. Mare in actionibus suis imitatur naturam lune. quod patet. quia quando cum luna oritur in aliqua hora diei vel noctis. tunc flumen ingrediens mare in illa regione in qua oritur luna extendit ipsum mare ita quod aqua illius fluminis redit ad partem loci a quo cucurrit ac si esset per violentiam reuertitur. et cum est luna in cardine inferiori. incipit aqua diminui sicut quando luna vult oriri aqua incipit augmentari. unde sicut ferrum sequitur adamantem. ita mare cursum lune sequitur et virtutem. quere supra libro. viij. in causa de luna. Item inspissatur quoque mare per ascensum stelle quod vocatur canicula. et mutat colorem et efficitur nunc viride nunc ceruleum nunc turbidum nunc clarum. Item macrobius in

libro ciceronis. Oceanus in incremento lune ordinem istum tenet. Nam primo die crescentis lune fit copiosior solito. quia tunc mare plenum est in summo. deinde minuit secundo. et sic descendendo minuitur usque ad diem septimum. et tunc est maxime in ultimo defectu. Incipit autem paulatim crescere iterum usque ad diem septimum. Die itaque quo luna est. xiiij. quando totaliter est plena. est iterato mare in suo augmento summo et iterum incipit minui per dies septem alios. Ita quando luna est. xxi. est iterum in suo minimo. Et crescendo incipit ascendere per septem alios dies ita quod quando luna est. xxviii. tunc iterum est in suo summo. Et sic semper mare quatuor recipit immutationes quolibet mense. duas scilicet crescendo. et duas in decrescendo scilicet augmentum vel decrementum ipsius lune. Semper itaque est mare in suo augmento et vigore quando luna plena est lumine vel rectius celi ut in nouilunio. vel obfus terra ut in plenilunio fieri consuevit. et quanto luna in susceptione siue in amissione luminis sui plus proficit vel deficit tanto mare crescit amplius aut decrescit. Item mare secundum Arelto. in li. vegetabilium. fundum et litus habet durum. solidum et arenosum et signum huius quod mare fit salsum super arenas est. quia obtinuerunt in eo partes terre sicce quia sunt salse. et existantia aque diuisit lutum per partes suas. et ideo terra mari propinqua arenosa est. Inter partes vero eius arenas diuersi lapides et gemme mire vitutis procreant. et arenarum attritu polita per vindictam maris motum ad litora iactantur. Preter istas autem maris proprietates sunt quedam alie communes et omnibus ferentote. quas tamen propter simplices tonum putantur hic apponere ut materia habeant aliqua mystica per earum similitudinem simpliciter suadere Est itaque mare simpliciter purgatiuum. omnia enim cadavera et immunda a se rejicit. et omnia immunda et mortua dilcutit per motum violentiam expellit. ut dicit greg. Item mare est poculissimas venas sui abyssi diffusiuum. et tam fontibus quam fluminibus materia sui fluxum continue ministratiuum ut dicit Hiero. sup. Ecll. Item mare est

afantiu et monstrorum multiplicis forme productiuum. mare enim lege plura producit monstra et mira que facit ipsa terra. sicut dicit Raban sup. Ecll. xliij. abi. Illic perclara et mirabilia opa et varia bestiarum etc. Et in ps. Illic reptilia quorum non est numerus. Item quis mare substantialiter sit molle et liquidum. durissimarum tamen rerum tam animatarum quam inanimatarum generatiuum. ut patet in schilibus et piscibus dure teste. et in lapidibus et gemis quas emittit. Item mare quis in se non sit potabile vel delectabile quantum ad gustum. est tamen utile quo ad effectum. Multarum enim infirmitatum est curatiuum. sanat enim ydroticos ylcerosos et alios scabiosos. ut dicit Constan. et multos alios curat. Item mare quis ex se sit salsum et amarum. per dulcedinem tamen venarum terre per quas transit est sui saporis immutatiuum. dulcedinem enim quadam contrahit ex colatione terre per quam transit. ut dicit macro. et Arelto. Item mare quantum ad gustum sit insipidum aut amarum. piscium tamen dulcium est nutritiuum. latentem enim habet dulcedinem quam sugentes pisces contrahunt nutrimentum congruum et saporem. ut dicit Ambro. Item mare mobile est et inquietum et ex suo motu est sue substantie a corruptionis periculo seruatiuum. quia ex continuatione motus subtiliatur. et sic ne putrescat a corruptibili vice seruatur. Item cum sit liquidum et male terminabile. tamen per seipsum sistitur et non per alium propter quod ultra litorum suorum terminos non est defacili processiuum. sicut dicitur prover. viij. Hiere. v. Job. xxxviij. Item salitudine et amaritudine sua est dulcedinis fontium et aliarum aquarum influentium absorptiuum. tanto enim reputatur aqua fluens dulcior. quanto plus a maris introitu elongatur. Item ex collisione et mutua reuolutione suorum brachiorum quibus circumgit terram est ventorum contrariorum generatiuum. ut dicit Beda. Item incosuetis mare maxime est nociuum. est enim timoris incussiui. et doloris capitis generatiuum vomitus et nausee puocatiuum. appetitum cibi et potus ablatiuum. Item ex vaporazione fumositatum quas emittit est nebulae et nubium generatiuum. caliginis et obscuritatis in-

aere inductiuū. ⁊ radioꝝ solis incepti/
 nū. caloris solaris rep̄ssiuū. Item colo/
 rem pp̄uū nō habens. p̄ qualitate vento
 rū est sui coloris mutatiuū. nam mō fla
 uū est. mō lutulentū. mō atruz. vt dicit
 Jsi. li. xiiij. Item mare multoꝝ piculoꝝ est
 in se p̄tentiū. modico ei flatu vēti redi
 ditur tempestuosuz p̄cellosuz feruidū et
 tumultuosum. Et ideo mare fretū d̄r vt
 dicit Jsi. scz feruidū habens motū. vtz i
 mari siculo. in quo p̄pter maris feruores
 strepitū facientē scilla ⁊ caribdis esse di
 cunt. que sunt duo loca piculosa in q̄b
 multe naues facillime piclitant. Est autē
 scilla ingens saxū in mari emines mul
 tab̄is pm̄ictoria siue capita ad q̄ colli
 si fluct̄ horrendū strepitū faciūt cui na
 ues aliquo casu ip̄ngētes a naufragio
 nō euadūt. Caribdis x̄o est dicta. eo q̄
 gurgitibz occultis naues sorreat. Est ei
 ibi mare voraginosuz ⁊ q̄si refferū in se
 tortuosuz ⁊ ideo naues ibi transeūtes si
 bi atrahit ⁊ in se reglurit. ⁊ deinde mer
 git. ter in die fluct̄ erigit ⁊ ter absorbet.
 nam aq̄s accipit vt euomat. iterato vo
 mit vt sursum accipiat. vt di. Jsi. li. xiiij
 in ca. ⁊ est ubi maris ⁊ fretis. Item aliud
 notabile piculū occurrit in mari. siue q̄
 litas fundi. q̄n in aliquo loco aq̄ est p̄fu
 dissima. ⁊ statim iuxta illū locū vit̄ ē va
 tosa. ⁊ hoc piculū sirtis vocatur. eo q̄ ibi
 arene in cumulos p̄hūnt. Sirtis ei gre
 ce idē est q̄d tract̄. Et di. papias q̄ tales
 sirtes sunt i mari egiptiaco ⁊ ei admiscē
 tur. Ex quo patet q̄ piculosus ē maris
 trahit̄ tū p̄pter latētes scopulos. tū etiaz
 p̄pter arenaz cumulos sub aq̄ p̄iter adu
 natos. qz in talibz locis naues citissime
 p̄fringunt. Item aliud piculū d̄r bithalal
 lum. q̄n scz naus onusta impigit in fun
 dū multū bitumiosuz ⁊ limosuz. qz p̄p̄ li
 mitenacitatē nō pōt se erimere aut eri
 re. vñ di. hugo q̄ bithalallum ē vestigiū
 limo imp̄ssum. Glo. tñ sup act. xxvij. dic̄
 q̄ bithalallum ē occurus duoz marium
 Magister x̄o in hysto. dicit q̄ bithalal
 lum d̄r lingua terre i mari p̄tensa. hinc
 ⁊ inde mari circūdata. Et d̄r bithalallū
 q̄si mare bifidū terre interiectu diuisū.
 thalallum enī grece mare sonat. Q̄n ḡ

in bithalalluz offendit nauis manet im
 mobilis proza. sed puppis frangit̄ retro
 maris impetu supuenietis sicut dic̄ ma
 gister ibidē. Item trahit̄ res genera it̄
 patiunt̄ piculū aut rōne maris aut rōne
 aeris aut rōne nauis. naz si mare fuerit
 scopulosum vndiqz rupibz ⁊ facis impe
 ditū. nō sine periculo p̄transit. aut si fun
 dū habuerit ineq̄lē nūc cumulis areno
 sis eleuatū. nunc vero ad modū voragi
 nis rep̄ssum et p̄fundatū. ⁊ facili trahit̄
 impedit̄. sed ⁊ q̄nqz mare in sua sup̄ficie
 subintratibz ventis efficit̄ nimis tumi
 dū ⁊ vndis sese allidentibz ⁊ mutuo se cō
 cutientibz fit̄ nimū p̄cellosum. Nam
 fluctibz ascēdentibz ⁊ descēdentibz picu
 lose exponit̄. qz sepe aut cōcutit̄ aut a p̄
 cellis cōtrarijs operit̄. Item accidit̄ pi
 culū ex aura turbulētā. nam tpe tempestuo
 so ⁊ obscuro ⁊ nebuloso mari se cōmitte
 re solet esse plurimū piculosum potissi
 me quādo nauis p̄ceps fecit̄ in piculum
 et periculū non videtur. maxime autē for
 midatur ventoz nimietas ⁊ maxime q̄n
 venti contrarij casu aliquo oriunt̄. quia
 certū naufragiū tunc timet. quāto autē
 nauis per vnū ventū impulluz promo
 uetur versus portū. tanto fortioris venti
 contrarij impetu compellit̄ ad p̄cipitiuz
 aut saltem inter cōtrarios fluct̄ in peri
 culo diutius tenet̄. Item adducit̄ peri
 culū nauis deferentis debilitas ⁊ insuffi
 cientia. Non enī tutū est se cōmittere su
 per mare nauicule nimis parue siue fra
 gili ⁊ cōfracte. quia talis nauis nō est se
 cura inter seuentis p̄cellas maris. quo
 niam vel p̄pter paruitatē suam fluctibus
 opprimit̄ ⁊ subuertit̄. aut p̄pter fragilita
 tem ventoz ⁊ aquarū impetu confringit̄.
 aut p̄pter rimarū ⁊ foraminū multiplici
 tatem. aquarū subintrantū pondere ad
 ima demergit̄. vel saltem ad portū in tali
 nauicula tardi⁹ peruenit̄ ⁊ p̄cipue quādo
 in tali nauē boni naucleri ⁊ gnari p̄sen
 tia nō habet. Tūc enī summū in mari est
 periculū q̄n nauis habet imperitū guler
 natozem ⁊ in circūspectū. His ⁊ multis
 alijs incōmodis subiacet mare tā medi
 terraneū q̄ oceanū. vt di. Jsi. Vocant
 autē tam greci q̄ latini mare oceanum

eo q̄ in modū circuli ambit orbem. Totam enī sperā nostri habitabilis circūit oceanus, a celeritate sic dictus, eo q̄ ocius circueat et discurrat, vel quia purpureo colore nitet oceanus quasi ceanus, i. celi circulus, ut dicit *Phid.* li. xiiij. hic oceanus oras terrarū amplectitur, alternisq̄ estibus accedit et recedit, respirantibus autem in profundū ventis, aut remouet maria aut absorbet. Et quous vnū sit mare quātū ad sui cōtinuationē, tamen p̄pter multitudine eius sinus de primis regionibus diuersa vocabula sumpsit, ut mare gallicū a gallicis, et mare britanicū a britānis, sic et gadiacū mare a gadiis est dictū, vbi primo ab oceano maris magni limen aperit, vbi cū hercules peruenisset, colūnas ibi posuit sperans ibi terre esse finē. *Huculq̄ Phid.* lib. 20. xiiij.

Capitulum. XXII

De mari magno siue mediterraneo.

Are magnū siue mediterraneū est q̄d ab occasu ab oceano fluit et in meridiem vergit, inde ad septentrionē tendit, quod inde magnus appellatur, quia cetera maria in compactione illius sunt minora. Dicitur autē mediterraneū, quia per mediā terram vsq̄ ad orientē profunditur, a siam et africa terminans et europā, cuius prime partis finis qui hispania profunditur, hylericus et balearicus appellatur, deinde gallicus qui narbonēsem puinciam alluit, post ligusticus qui iuxta vr̄lem ianuam est primus et vicinus, post est tyrrenus qui Italiam attingit, inde siculus qui vsq̄ ad cretā a sicilia vadit, qui post in pāphiliā et egyptum se extendit, deinde per ellepōtum velus septētrionez magnis amfractibus se retorquet, et tandē iuxta greciam et illyricum in angustas septem stadiorum constringitur seu coartatur, deinde diffusus equore pauci curulus strigitur et facit propontidē qui mox in quinquaginta passus coartatur. Fitq̄ bosforus traci qui locus dicitur propontides eo q̄ preuenit mare ponticū et precedit. Idem dicitur bosphorus a transitu stricto et angustis meatibus boum, ut dicit *Phido.* In

de diffunditur sinus ponticus amplissimus a tergo habēs mediotides paludes quod mare ex multitudine fluminum et aquarū dulcium influentiū dulcius est atq̄ amplius nebulosum atq̄ preter focas et delphinos, alias beluas marinas maiores nō patitur. Sicut autē terra cū sit vna pro diuersis locis varijs vocatur vocabulis ita pro varijs regionibus hoc mare magnū diuersis nominibus nuncupatur. *Huculq̄ Phido.* li. xiiij. Sinus huius maris dicuntur maiores recessus, ut in mari mediterraneo yonicus ab yō rege grecie sic dictus Jones autē dicuntur atxenses vnde ionicū mare ab ionia vsq̄ in siciliā dilatatur. In oceano vero maximus est sinus caspius, indicus, persicus, arabicus, qui et mare rubrū dicitur. Rubrum autē mare est vocatū eo q̄ sit rosis vndis infectū, non tamen talem habet naturā qualē videtur ostendere, sed ex vicinis litoribus viciatur gurges atq̄ inficitur, quia omnis terra que circūstat rubra est et sanguineo colore proxima et vicina. Unde enī minium acutissimū excerpitur et alij colores quibus pictura variatur, vnde cū terra talem habet naturam ex fluctibus litus dissoluentibus, maris substantia rubrificatur. Ob hoc enī in his litoribus gēme rubee inueniuntur, nam huiusmodi lapilli humo inuoluti cū inter arenulas sint attriti maris colore retinent atq̄ fundi. Hoc mare in duos sinus diuiditur, vnus est persicus ab oriente, quem perse inhabitant, alius ab occidente arabicus, que arabes incolunt et frequentant, ut dicit *Phido.* li. xiiij.

Capitulum XXIII

De pelago

pelagus ē latitudo maris sine litore et sine portu ut dicit *Phid.* summa huius profunditate, instabilitate et motu primum ceterorum et aliorum motuum nutritur diuersitate multorum vaporum et fumositate generas densitate ex quibus contrahit obnubilationem et obscuritatem ex ventorum varietate recipiens coloris mutabilitatem et ex collisione vndarū spumarū congregas in superficie leuitatem et tumultuositates

emittēs ⁊ sonoritatē, tumultuosus est pelagus ⁊ sonoz inq̄tū et piculosum, sicut ⁊ mare superius dictum est.

Capitulū. XXIII

De gutta

Gutta est minima maris ⁊ aque siue pluuię particula, a totalitate sua per aliquam violentiā sepata, que quidem vt dicit *Phido*, gutta dicitur quā uolat aut p̄ndet ⁊ tectis aut arborib⁹ ac si esset glutinosa. Stilla uero dicitur dum cadit, hinc et stillicidiū dicitur quasi stilla cadens. Tam stilla uo q̄ gutta a nube aquosa vi caloris siue imperu uenti resoluta suo p̄dere inferiora petit, ⁊ dū in cadendo est nomē stille, in stando autem uel p̄ndēdo obtinet nomen gutte. Stilla autem siue gutta in substantia ē humida ⁊ clara ⁊ dyaphana, forma rotūda, quantitate modica, uirtute magna. Nam terrā super quā cadit humectat et fecundat, radices ⁊ semina nutrit et ingrossat, uirtorem in herbis ⁊ arborib⁹ et plantis regetat ⁊ conseruat, pisces in mari reficit ⁊ recreat, ostrea impinguat ac in eis margaritam generat, vt dicit *Phido* ⁊ maxime gutta uoris ⁊ cū sit in se molliſſima, ex frequēti tamen casu penetrat durissima. Iuxta illud *Butta* cauat lapide, mō uo sed sepe cadēdo

Capitulum. XXV

De spuma

Spuma est dicta, eo q̄ spumatur, vt dicit *Phido*. Ex sordib⁹ enim aque generat, vnde ⁊ mustū ⁊ ea que coquuntur spuma purgant. Fit autē spuma propter interclusionē uenti interclusi in aque superficie motu aliquo agitate vnde propter inclusi aeris leuitatē enatando aque supfertur, ⁊ cito quippe ex uindictā collisione gignit, sed tamē cito dissipatur ⁊ dissipat. Spuma maris quāq̄ inter lapides recolligit, sed p̄ feruētā lupne mentis caloris solaris actōez quāq̄ i pumice, quāq̄ in spongiā indurat.

Capitulū. XXVI.

De piscib⁹

Pisces a pascendo sunt dicti, vt dicit *Phido*, li. xij. c. vij. terra ⁊ herbas aquaticas lambunt ⁊ sic sibi victum querunt. Dicuntur ⁊ reptilia, eo q̄ natandi ⁊ reptandi speciem habeant. In natando enī repunt quibus in profundum se remergāt. Unde *Ambro*, in exameron, Magna inquit inter pisces et aquā uicinitas et cognatio est, extra enī aquas diu uiuere nō p̄nt, nec solo aeris spiraculo sine aque attractu diu uiuūt. Habent enī quandā reptandi speciem ⁊ naturā, quia dū piscis natat contractio ne corpis in minorē se colligit longitudinē, ⁊ iterū se extēdens aque innititur quo nisu repellens aquā in anteri⁹ se pellit, vnde utit quibusdā pennulis in natando sicut auis in uolādo, sed alio mō, quia piscis natās p̄nulas mouet a parte posteriori in anteri⁹, ⁊ quasi quibusdā brachijs aut remis aquas amplectēs et retinens in anteri⁹ se extendit. Quis uo mouet pennas sursum, ⁊ collectū aerem per expansam alarū amplitudinē cōpellet redire per partes posteriorē vnde per violentiā aeris impulsionem a parte posteriori mouet corpus in anteriorē. Species autem pisciū multipliciter variatur scilicet quo ad locū ubi generatur, ⁊ quo ad escam qua cibatur, ⁊ quo ad colorem et formā variam qua ab inuicem disceruntur ⁊ quo ad substantiā qua cōpatiuntur, ⁊ quo ad uirtutem qua diuersimode operantur. Quāntū igitur ad sitū siue locū ubi procreantur, magna diuersitas est, quidā enī in solis aquis, quidā uero partim in terris partim in aquis cōuersantur, ⁊ talium pisciū genera sunt anti phidia, id est, dubia ab *Phidoro* dicta, eo q̄ ambulandi in terris uisum ⁊ natandi in aquis officiū retinent a natura, vt focę ⁊ cocodrilli, castores ⁊ ipotami, i. fluuiales equi ⁊ hmōi. Et nominib⁹ enī animalium terrestriū pisces nomina sunt sortiti vt canes marini ⁊ lupi, eo q̄ mordeant alios voracitate improba atq̄ ledant. *Phidorus*, In solis aquis uiuētēs alij sunt in solo mari regentes, alij uero sunt in fluminib⁹ ⁊ in stagnis et in alijs aquis dulcib⁹ cōmorantes, alij uero sunt

inter hos medij nunc ad dulces nunc ad
salas aquas passus gratia diuerſes
Pisces x. o a mari ad dulces aquas egre
dientes. in earū dulcedine relectantur &
impinguantur & eōuerso. & hi nūc in ma
ri nunc in aqua dulci conuertantur multi
autem pisces sunt fluuiales. qui maris
salsedine non ferentes gustata aqua sal
sa subito moriuntur. vel sursum ventre ele
uant & super aque superficie natant qđ in
omnib; piscib; maris et aque dulcis est
signū mortis. Pisces vero in mari nata
tes squamas habent duras & grossas p
pter aque salse siccitatē. Pisces vero flu
uiales squamas subtiles et spinas mol
les. spine vero in piscib; necessarie fue
runt ad sustentandū carnis eorū ppter flui
dam mollicie naturalē. Docet autē Plu
cen. el. gere. bonos pisces fm naturā loci
ybi nutritur. dicens sic li. ij. c. vi. In lo
cis inquit in quib; morantur pisces est
electio. quoniā illi qui morantur in locis
petrosis sunt meliores vel dulciores & in
aquis dulcib; curretes in quib; nō sunt
sordes & nō sunt limose neq; lacuales ne
q; campeſtres & qui nō sunt de lacub; par
uis qui flumina nō imbibunt & in quib;
non sunt fontes. Item idem ibidez. Et
pisces quidē marini sunt laudabiliores
qui sunt subtiles & meliores sunt illi qui
sunt pelagini non alias q̄ in alto pelago
nutriti. & qui morantur in aquis discoop
tis flatu ventorū supra se meliores sunt
illis qui sunt eōtrario & illis qui in aq̄s
multatū agitationū & relementis exerci
tij meliores sunt illis q̄ habitant in aq̄s
stantib;. Unde pisces pelagini sunt me
liores q̄ fluuiales. & ipsi meliores q̄ la
cuales. maxime si sunt longe a fluuio et
a mari. habent enī quietē. ne eorū putre
to lauatur a subintrāte fluuio siue mari.
vnde tales pisces male sapiunt & cito cō
putrescunt. meliores etiam sunt pisces
tam marini q̄ fluuiales in pelago aqui
lonari & orientali q̄ in australi. quia ex
ventorū impetuoso flatu aque plus mo
uentur & amplius depurantur & subtilian
tur. & ideo illatū aquarū pisces pl^o mo
uentur & exercitantur & a suis superfluis
magis emūdantur. Item diuerſificant

piscū species non solū fm generationis
sue locū. verū etiā quātū ad generatio
nis siue modū. Quidam enī generantur p
ouationē. & quidam per coitum & sperma
tis emissionem. Unde dicit Aristotle. li. v.
Accidit generib; piscū ouantiū quoniā
quādo femina ouat sequit mascul^o oua &
lac suū eijcit super oua. & omne qđ tangit
lac siue sperma masculi ex ouis erit piscis
et ideo que nō tanguntur lex spermate nō
pullificabūt. femina autē est multe oua
tionis. sed maior pars ouorū transglutit
a femina. & multa oua damnantur in hu
mido. & nō saluantur ex eis nisi que ouant
in locis ybi sperma masculi eijcit. quoniā
am si oīa saluarent nimis multiplicaren
tur. Seruant autē pisces paritatē in suo
genere. sicut Aristotle. ibidem dicit. nunq̄
inquit inueniebatur piscis qui faceret coi
tum cū genere alterius piscis. fetus autē
suos diligūt & nutriunt longo tpe. vt di
cit Aristotle. in eodē. omnes pisces nutri
unt & custodiūt pullos suos pter ranas.
Item ibidem dicit qđ pisces fluuiales &
palustres pl^o ouant & citius q̄ alij. qđ in
maiori parte post quinque mēses. & h; au
tem oēs pullificant post. xij. .i. annū. parit
enī pisces pullificant in locis ybi aqua
est iuxta radices arborū & cānarū. Itē idē
ibidem. maxima pars ouorū damnatur quan
do pisces ouant vagādo quia cū plens nō
sit masculus ab ipsius femine oua nō in
formatur. ab auib; etiā & ab alijs pisci
bus diglutiuntur. Item ibidem dicit. qđ q̄
dam pisces generant sine ouis & sine coi
tu ex limo et arena. et ex putrefactione
que est sup aquas. Item ibidem. tpe coit^o
vagant mares & femine piscū sicut greges
& ambulāt par cū pari. & multi ex eis cui
pullificant infirmantur & propter hoc tūc
tpe maxime deprehenduntur. Item ibidem.
quidam pisces parit quādo ad arenas
fricant ventre suum. In libro autē iorath
de animalib; dicit. qđ piscis effimeron si
ne coitu nascit. & cū vixerit p tres horas
diei tunc moritur. piscis etiam murena
non a suo simili cōcipitur. sed a serpente
que sibilo puocat ad amplectandū. vt di
cit Arist. li. xij. ca. vi. Murena inquit gre
cistannam vocant. eo qđ se complicit in

circulos. hanc femineci serus esse tradunt. et occipere a serpente. ob id a piscatoribus sibilo euocatur et capitur. fuste percussa vir interimitur. ferula vero statim. Hanc habere animam in cauda certum est. nam capite percussa vir dicitur eam interfici. cauda vero percussa et amputata statim dicitur mori. Contrario de serpente. nam percussio capite vel abscisso statim dicitur mori. cauda vero inde abscissa diu uiuit. Dicit etiam idem For. quod serpens deponat venenum antequam coeat cum murena. sed completo generationis actu resumit venenum suum. Et ideo murena in occipiendo non trahit venenum a serpente nec generat aliquid serpentinum. sed sibi simile. ut dicit idem. Item quidam pisces occipiunt ex solo rore sine ouis et sine spermate sicut ostrea et alij quidam pisces in conchis degentes. ut dicit For. pisces inquit elich per noctem egrediuntur aquam et in terris ex rore maturi. non concipiunt et pariunt. quorum conche in decremento lune sepe manent vacue. quidam etiam pisces mouentur ad occipitum et ortum semper ortum stellarum vel occasum. sicut dicit For. et etiam Plinio. unde dicit de pisce qui dicitur australis. tunc pisces illius generis oriuntur quando plades incipiunt redire ad occasum. nec apparet quousque plades iteque orientur. quibus autem pisces generantur. nullus tamen mundorum piscium habet testiculos. sicut nec aliquid genus serpentis nec aliquid genus carens pedibus nec habet mamillas nec lac preter delphinos qui habent lac et lactant fetus suos dum sint parui. ut dicit Aristoteles. li. vi. De quibus dicit Plinio. li. xij. c. vi. delphines qui et symones nominantur. sic vocantur eo quod voces hominum sequuntur. et ad vocem symphonie gregatim conueniunt et in armonia delectantur. quibus in mari nihil est vel loci. nam plerumque salientes nauem transuolant quorum saltus et ludus in fluctibus futuram signat tempestatem. Est etiam delphini generis in nullo torso serrato qui tenera ventrum secantes iterum inter cocodrillos. Item. Item diuersificantur genera piscium quo ad cibationis modum. Nam Avicenna dicit li. i. Illi qui cibantur herbis bonis et radicibus sunt meliores eis qui comedunt foedus qui de ciuitatibus percipiuntur ad loca

ca infusionum. In examerone etiam sunt diuersificantur etiam pisces in pastu. nam quidam multo se deuorat et sua carne vicissim pascitur. minor apud illos esca maioris est. rursus ille maior fit esca alteri predatore alieni. et cum alij deuorauerit tandem ab alio deuoratur. ut dicit Aristoteles. li. vi. Carabo inquit vincit pisces magnos et comedit ipsos. multipes autem vincit carabone et comedit ipsum. Item ibidem. quidam pisces pascuntur in sceno et luto sicut carabo. et propter hoc est ponderosus et multum de luto in ipso inuenitur. pisces vero qui alios predant dentes habent fortiores. sicut de pisce quodam quem greci phagion vocant dicit Plinio. quod ita habet duos dentes ut in mari ostrea nutriatur. unde et dicitur per granditatem et fortitudinem dentium appellatur. alij vero pisces ut dicitur in examerone dentes habent minores. sed plures et densiores ac acutiores. ut cito cibum acceptum incidant et facile sine mora deglutiant. ne cibum in ore diutius detentus aque alluione auferatur. Aliqui etiam pisces cibum suum in arena fodiendo querunt sicut dicit Plinio. libro. xij. de porco marino qui vulgo suillus dicitur. qui dum escam querit more suis sub aquas fodit terras circa guttur enim habet orificium. et nisi roturum arenis infigat. pastum non colligit. Item Aristoteles. libro. vij. Pisces pro maiori parte comedunt carnes et comedunt se tempore pullificationis excepto fuscaleon. et vniuersaliter pisces sunt gulosi et auidi ad cibum et precipue piscis qui dicitur habatue. et propter hoc extenditur venter suus cum fuerit ieiunus. et sepe inflat ventrem suum et eicit a se alios pisces quoniam venter eius puenit ad os et non habet stomachum. Item differunt pisces quo ad tempus et locum pastus. Nam quidam in aqua querunt cibum suum. et quidam de nocte super terram sicut ypotamus. equi scilicet fluuialis. sic dicitur eo quod equo in torso et in iuba sit similis. ut dicit Plinio. qui die in aquis commoratur. in nocte segetes depascitur. hunc nilus gignit ut dicit Plinius. Generaliter autem secundum Aristoteles. libro. vij. Pisces plus laborant in die quam in nocte. et plus ante mediam noctem quam post. et ideo ut dicit Aristoteles. venantur

ante ascensum solis. et tunc ponunt vena-
tores retes. quia pisces non bene videntur
illa et quando augmētatur lux vident. odo-
re tamen querunt cibum nocturno tempe.
in odoriferis enim delectantur. et ideo dicit
libro. iij. Genera piscium odorant et audi-
unt. et ideo ad vasa noua quibus venantur
citius accedunt quam ad antiqua. imo nisi
fuerit nouum de facili ad vasculum non acces-
dunt. sepe enim per odorem decipiuntur. vt di-
cit Zo. Et inquit belua in mari que de fau-
cibus suis respirat aquam cum vapore odo-
risero. pisces sentientes odorem sequuntur
ipsam et intrant fauces eius post odorem.
que ipsos deglutit ab ipsis sic cibatur.
Dicit etiam idem quod est piscis nomine
faste in cuius ore aqua hausta dulcescit
quam pisces minores sequentes intrant
in os eius quos subito accipit et deglu-
tit. Item dicit ibidem quod delphini pro odo-
rem sentiunt et cognoscunt si homo mor-
tuus in mare nauis comederit de delphi-
no. quod si comederit. comedunt ipsum. si
vero non comederit. a moribus aliorum sal-
uant eum. et ad littus pellunt eum cum rostris
suis. Item dicit Aristoteles. et Plinius. Item
Aristoteles. li. vii. Pisces clamas aquas et cur-
rentes inhabitantes non cadunt super res
fetidas nisi habeant bonum saporē sicut
nec aues. et in hyeme fugiunt a fundo ma-
ris prope terram querendo calorem. et ibi
querunt pastum suum. In estate vero eon-
trario a litorebus fugiunt. calidum queren-
do fundum. et venantur in hyeme iuxta ter-
ram. sed in estate in profundo. Nam calor
immoderatus ledit pisces. Item dicit in
eodem. Sunt pisces qui apud ascensum
canticule moriuntur pro calore. similiter no-
cet eis magnus frigus. maxime habentibus
lapidem in capite. vt cancri et huiusmo-
di. nam lapis in capite congelatur et coa-
gulatur. et moritur de facili talis piscis.
variatur etiam piscium species quo ad fi-
guram et dispositionem. tam in quantitate
quam in qualitate. Sunt enim ingentia que-
dam beluarum genera quorum corpora mor-
tibus sunt equalia vt dicitur. qualis fu-
it cetus qui excepit ionam. cuius alius tan-
te fuit magnitudinis. vt instar inferni
obtineret dicere propheta. De ventre infer-

ni exiit me. Sunt et alij pisces ita
paruuli quod vix hamo capiuntur. vt dicit
Ipsi. li. xij. Alforus est piscis qui propter
exiguitatem capi non potest. vt ibidem dicit
Enchirion est piscis paruum vix semipedalis
ab heredo sic dictus. cuius enim exigui cor-
poris sit maxime tamen est virtutis. nauem
enim ad heredo retinet. nam nauis cui ad-
heret licet ruat venti. leuiantur procelle. quasi
radicata stare in mari videtur nec moueri
potest. non in retinendo sed tantummodo ad-
heredo virtus eius est. hinc latini moron
appellauerunt. eo quod nauigia stare compellat
vt dicitur ibidem. In exameron etiam dicitur
de eodem pisce. quod ventos presentiens pro-
cellas calculi arripit validum et tanquam an-
choram ne excutiat fluctibus trahit. et non
suis se liberat viribus sed alieno pondere
munitur et contra futuram tempestatem stabili-
tatur. quod videntes nautae sibi precauent ne
turbo pueniat eos improvisos. sicut dicit
Ambrosius. et Beda. Dicit etiam Aristoteles.
libro. iij. quod feminei pisces sunt longio-
res masculinis et sunt durioris carnis. et
anterius masculi durius est. et similiter
superius. In feminis vero interius et posterius
durius. Dicit autem Auicenna li. ij. quod me-
liores sunt pisces qui non sunt magni val-
de necque habent carnem nimis duram et siccam
et in quibus non est nimia pinguedo nec
mustillago in quibus non est malus sapor
vel odor. suavis autem saporis sunt conue-
nientes. non nimis pingues. nec habentes
superflua pinguedinem necque grossam
maciem. et in quibus non accidit post exitum
de aqua cito fetor. et illi qui habent duram
carnem falsi meliores efficiuntur. et in illis
qui sunt dure carnis. melior est ille qui
minus est mollis. Ex quo patet diuersitas
in piscibus quo ad substantiam et qualita-
tem. Omnis enim piscis sicut dicit
idem generaliter frigidus est et humidus
quidam tamen sunt in comparatione compler-
tionis piscium ceteris calidiores. et maxi-
me quando sunt saliti. Et ideo quando
sunt valde recentes generant fleuma ad
quosum et mollificant nervos. et non sunt
conuenientes nisi valde calido stomacho
Salit vero magis conueniunt medicane
Laputa enim salitorum piscium vasa sanant

mossum canis rabidi et puncturam scorpionis eradicant carnem adulterinam in vlcenibz et conferunt vlcenibz putridis et saniosis. Similiter ius omnis piscis confert venenis bibitis et puncturis. Multi enim habent alios effectus sicut ibidem dicitur. sed hec dicta de eor. qualitate et substantia nunc sufficiant. Item differunt pisces in viuacitate sensus et ingenij sagacitate. Multi enim sunt plurimum ingeniosi. aliqui enim miram astutiam habent euadendi quando sentiunt insidias piscatorum. vt dicit Plinius libro. xij. Mugil inquit est genus piscis multum agilis. nam vbi dispositas sentit piscatorum insidias confestim retrosum tendit. et ita cito rethit transilit. vt volasse ab altantibus videatur. Item dicit idem ibidem de escaro eo quod escarus solus inter pisces escam ruminare phibetur. hunc dicit Plinius esse ingeniosum nam dum sentit se intrasse sportulam piscatoris non ex fronte erumpit nec infestis viminibus caput inserit. sed crebris caude ictibus ex aduerso foras laxare incipit atque ita retrosum redit. quem lucrantem si alius escarus forte viderit exterius vt erumpe latagentem adiuuet caudam in ore eius apprehendens prout potest ipsum liberare et extra hinc intendit vel contendit. Ad hoc dicit idem. Longrus quidem plures nexos habet. ingeniosus est in solertia escas acquirendi. nam absque in hamo appetes sed aculeis timens non morsu sed suis pinnulis hamum complectitur. et non prius ipsum dimittit quin escam circumferat. Cancris etiam ostreis inimicatur. earum enim carnibus viuunt miro ingenio. Nam quod foras rem et validam eius testam aperire non possunt. explozant quando ostrea claustra testarum suarum aperit. et tunc cancer qui latet in insidijs latenter lapillum inicit ne ostreum claudere se possit. et ita impedita clausura. carnes ostree deuorat et corrodit. Ostrea autem a testa sunt dicta. quia interior carnis mollicies munif. Greci enim ostream testam vocant. et dicit totus ille piscis cum sua testa ostreum in neutro. sed ostrea in feminino dicitur eius caro dicitur etiam tales pisces concha et chilia

quia deficiente luna tales pisces cauantur. id est. euacuatur. Luna cum in augmento fuerit auget humores. diminuit vero humor cum luna fuerit in defectu. et ideo pisces clausi in conchis in lune incremento turgescunt. et in defectu euacuantur. In his autem conchilibz preciose generantur margarite. de quibus dicit Plinius et alij qui de animantium scripserunt naturis. quod tempore nocturno littora petunt. et celesti rore margaritas concipiunt. unde et tales conchilie margaritifere et herelie sunt dicte in quarum carne preciosus calculus solidatur et est nobilissima gemma que sic ex rore vernalis temporis generatur. que quanto albius et lucidius. tanto efficacius estimatur. Sunt et quedam conchilie siue conche murices dicte ab asperitate et acumine. que alio nomine conchilia dicitur. que circum cise ferro lachrymas purpurei coloris emittunt. ex quibus purpura coloratur. et inde ostrum est appellatum. quia ex humore teste elicitur hec tinctura. vt dicit Plinius. Has et multas alij piscium proprietates et naturas in li. plinij et aresto. et in Plinio. et in exame. ambrosio. et basilij poteris inuenire. ne tedium inferam legentibus de hac materia hec sufficiant. Dicit etiam Plinius. vt dicit Plinio. li. xij. quod piscium sunt in aquis genera. cclij. ex quibus multa quodam nature intellectu ordinem temporum suorum cognoscunt. quedam in suis locis sine mutatione vagantur. quedam sine temporis obseruatione viuunt. quedam vero commixtione masculi et femine concipiunt catulos suos. vt cetus. Idem autem est cetus et balena. et sunt balene immense magnitudinis belue ab emitendo et fundendo aquas sic vocate. Omnibus enim alijs beluis marinis altius iaciunt vndas. Balena enim emitte dicitur. Lete autem dicitur a corporis immunitate. vt dicit Plinio. li. xij. Dicitur autem in libro Josephi. Letus abundat in spermate. et post eius coitum cum femina quod superfluit supernatat aque. quod collectum et desiccatum in ambre substantiam commutatur. quoniam enim multum elurit. vaporis odoris ferum ad modum odoris ambre ex ore suo emittit. in quo pisces delectantur. et p

pter vaporis redolentiā ipsius orificiū
ingreditur. et sic recepti ab ipso deuorā
tur. In hoc pisce vt dicit idem. materia
terrestri dominatur plus q̄ aque. et ideo
multe est corpulentie et pinguedinis.
Unde i senectute pre magnitudine cor
poris in eius dorso coadunatur puluis et
condensat intantū q̄ herbe et frutices ibi
crescunt. ita vt belua insule similis eē vi
deatur. ad quā si nauigantes incaute ap
propinquauerint. sine periculo vix eua
dunt. Nam aquā in tanta quātitate de
ore eijcit sup nauim et diffundit q̄ ipam
aliquādo obruit et submergit. Tāte eti
am est pinguedinis q̄ quādo piscatorū
percutitur venabilis siue telis vuln^o nō
sentit nisi prius pinguedo totaliter per
foretur. sed quādo caro interior leditur
tūc facillime capitur. quia amaritudinē
aque salse non sufferens litus petit. Tā
te autem est quātitatis q̄ nō capitur to
ta patria ex sua captura emendat. La
tilos suos amore miro diligit et eos i pe
lago longo tempore circūducit. q̄ si eos
ab arenarū cumulis impediti contigerit
aque multitudinē in ore collectas super
eos fundit. et sic eos a periculo liberās ad
profundū pelagi renocat et reducit cōtra
omnes occurfus ipsis nociuos pro eorū
defensione se opponit. et semper inter se et
mare in parte tutiori eos ponit. et quādo
inualescit tēpestas fetus suos adhuc iu
uenes et teneros in ventre suū cōtrahit
quos serenitate facta viuos euomit ite
rum et emittit vt dicit idem. Item ior
rath. contra cetum pugnat quidam pi
scis serpentinus et venenosus sicut coco
drillus. et fugiunt pisces ad caudam ce
ti. qui si deuict^o fuerit pisces p̄dicti mo
riuntur. Ex si nō poterit ille piscis pesti
ferre uincere cetum. a faucibus suis fumo
sum vaporem fetidissimū in aquā emit
tit. Let^o vero fumo odorifero de ore emis
so. fetidum odorem repellit. et sic se et suos
protegit et defendit.

Finit liber. XIII.

Incipit liber decimus
musquart^o De terra et partibus eius.

Postquam di
uina coopante gratia cō
pletus est tractatus de
proprietatibus corporis
superemini luminosi. scz ce

li et corporis intermedij lucidi perspicui
et dyaphani. scz ignei aerei et aquei. vl
timo dicendū est de proprietatibus corpo
ris infimi et opaci. et hoc tam in generale
quā in speciali. Corpus autem infimus
et extremum est ipsa terra respectu celi.
De cuius proprietatibus cōmunibus ali
qua sunt huic opusculo inserenda. et hoc
quo ad eius substantiam et qualitatem et
contentū siue ornatum. Continet autem
in se interius pro ornatu omnia metho
rica et mineralia sicut lapides et metalla
exterius vero sensibilia sicut bestias et ru
menta. et vegetabilia vt herbas plantu
las et arbusta. et quibus omnibus ponē
da sunt aliqua in hoc tractatu. prout de
eis sacra scriptura videtur in superficie
facere mentionē. Simplicia autē et om
nibus fere nota credimus hec pro sim
plicibus sufficere telere. et ideo de illis
paucis recitantes maiora maioribus et
subtiliora subtilioribus reseruiam^o. Hoc
autem in principio hui^o opusculi volu
mus protestari. q̄ parus aut nihil de no
stro hic apponimus. sed autētica sancto
rum et etiam aliquorū p̄horū dicta quē ad
modum in p̄cedentibus fecimus interca
lariter per ordinem inseremus.

Capitulū primū.

De terra

Erra itaq̄ vt dicit Ihsidorus li
bro. xiiij. ca. i. est in media mun
di regione posita. ab omnibus pat
tibus celi in modum centri equali inter
uallo separata que singulari numero to
tum orbem signat. in plurali vero singu
las eius partes. Est autem dicta terra
vt dicitur ibidem a superiori parte qua
teritur. Nec et hum^o dicitur a mari hu
mido cui coniungitur. Dicitur et tellus

quia fructus eius tollimus. Dicitur et
ops eo q̄ opem fert frugibus. Eadem di-
citur arida, vel quia arature vel culture
est apta, vel quia ab aqua siccitate pro-
pria est distincta, q̄ enim humida sit
ab aque vicinitate sortitur sicut ibi di-
cit *Isido.* Proprietates autem terre de-
scribit *Basilius* in *exameron* sic. Terra
inquit est corpus infimū et mediū equa-
libus spacijs a celo remotum, et ideo ce-
li centri a sapientibz est vocatū, vnde et
omnium corporū est corpulentissimū et
simplicitate et subtilitate habens mini-
mum alterū mundi firmatū fundamen-
tum. Corpus natura frigidum et siccum
quātitate respectu celi minimum quāvis
in se maximū, qualitate obscurū, et ex se
opacum, figuratōne spericū, et non nisi
aque glutino cōmansiuum s̄m se totum
quietum, licet in suis partibus suscipi-
at sepe motum, omnium corporalium viuen-
tium habitaculū pedum dei scabellum di-
ctum, eo q̄ in corpore mīdi minima est
species huius elementi minusq̄ apparet
eo diuine operatio potestatis, p̄pter qd̄
dicitur suo quasi infimo pede tangere ter-
ra. Quia respectu magnitudinis et pul-
critudinis celi minime videtur in corpo-
re terre diuine sapientie sublimitas re-
lucere, quāvis autē terra respectu celestis
corporis sit infima tamen luminariū ce-
lestium influentie est maxime susceptiua
Et ideo fecundissima est tanq̄ mater om-
nium et multarū et contrariarū specierū
maxime p̄ductiua. Cum enī sit celi cen-
trū in omni sui parte ab ipso recipit in-
fluentiam et effectum, vnde qd̄ min⁹ no-
bilitatis videtur habere in sua substātia
recuperat in effectu et virtute sua, q̄ no-
biliōres producit s̄m quid species aliq̄s
q̄ ipsum celū quod pro ornatu habet so-
las insensibiles stellas. Terra vero pro
ornatu continet et producit vegetabiles
sensibiles et rationales creaturas, ut di-
cit *Basilius*. Dicit etiam ad hęc idē ter-
ra ut dicit p̄bs est proprijs equilibrata
ponderibus, quēlibet enī suarum parti-
um suo pondere nititur ad mundi medi-
um quo nisi et inclinatione singularium
partium tota circa centrum equilibrata

suspenditur equaliter immobilis ten-
netur sicut scriptum est. Qui fundasti
terram super stabilitatē etc. Ideo s̄m *Isi-*
dorū li bro. xi. dicitur solū, quia elemen-
tum est solidū cuiuslibet corporis quātū
cumq̄ ponderosi sustinens totam molē.
Unde quēlibet grauiā sursum mota quo-
usq̄ terram stabilitē tangant permanent
inquieta, sed cum puenerint ad terram
quietantur. Propter insignes autē ipsius
terre proprietates nobiles et effectus erro-
gentium terrā deificauit et eam diuinis
honoribz antiquitus venerari et colere
consuevit sicut tangit *Isidor⁹* libro. viij
in tractatu de dijs gentium et nominibz
ca. xij. Teretē deorum matrem vocaue-
runt antiqui terram a creādis frugibus
sic dicta eo q̄ omnia cibant et nutrit indi-
gentia alimento. Nam terra mater est
fecunditatis quia nullum vegetabile po-
test crescere nisi in terrestri substātia ut
dicetur. Ideo etiam ops est dicta quia
melior sit terra ope culture, et ipsa con-
sequit opem victus quēlibet viues creat-
ura dicta est terra vesta quia stat vi sua
vel quia herbis et arboribus et floribus sit
vestita, ut dicit idem. Terra enī semini-
bus arescentibz in hyeme colorem con-
cipit ab ethere in vere et estate, vnde tūc
herbis et floribus ornatur et vestitur qui-
bus in autumno et hyeme spoliatur. In se-
gnum autē tante fecunditatis et virtutis
facta est ei magna imago feminea alma
mater nuncupata cū turrita corona posi-
ta super currum cui leones domiti subij-
ciebantur in vna manu portabat clauem
in alia tympanū siue cymbalum cuius
aurigē vibrabant gladijs quos gestabāt
et galli matronam sedentē in curru sub-
sequi fingebantur etc. Mater siquidem
fuit dicta eo q̄ plura pariat et omnibus
mortalibus cibum gignat. Dicitur au-
tem et mater alma, eo q̄ omnia anima-
lia alat. Est enim elementorū nutritrix ter-
ra, ut dicit *Isido*, coronā turritam in ca-
pite gestare dicit, quia cunctis ciuitatē
bus suppositis insignit, in curru rotato ve-
hitur quia ipsa terra pendet in volubili
aere in quo sustinetur, sedet autē in cur-
ru volubili quia cum omnia moueantur

illa sola dicitur non moueri q̄ illi leo-
nes subiciūt mansuetos ostendit nullū
genus esse tam ferū q̄ in morte nō subij-
ci a terra possit aut superari. quia clauis i
manu fingitur offendit q̄ terra hyeme
clauditur et vt nascantur fruges in vere
aperitur. Ex autē terre dicātur galli serui
te ostendit q̄ volatilia indiget seminibz
terre. 7 ideo aues eam oportet sequi 7 ad
eam descendere vt in ea possint semina
victus gratia reperire. sonitus autē cym-
balorum designat in colendis agris stre-
pitus ferramentorū vomerū 7 ligonum
et ideo eneor quia antiqui instrumētis
eneis colebant terram anteq̄ ferrū es-
set inuentū. vt dicit Isidorus. quia mi-
nistri eius cum strictis gladijs fungun-
tur designat q̄ pro terra defensanda vel
acquirenda sepe bella cōmittūt in qui-
bus gladij extrahūtur. Dis 7 alijs mul-
tis modis describūtur proprietates ter-
re sub integumēto fabulatum. sicut ibi-
dem recitatur ab Isidorus. Quāuis au-
tem terra sit summe fixa 7 stabilis s̄m si-
tum. summe tamen inter elementa est
passibilis per effectū. Item quāuis s̄m
substantiam sit frigida quosdam tamen
in se cōtinet vapores igneos quos emit-
tit. vt patet i ethna et vulcano. sicut ibi-
dem dicit idem. Item quāuis terra su-
pericialiter exterius sit nigra 7 indeco-
ra. intrinsecus tamen continet multa p̄-
ciosa. Ex quadam enim celestis influen-
tie impressione in interioribus terre ve-
nis preciose gemme et nobilia metalla
generantur. Unde et terre virtuositas
sub quadam extrinseca deformitate oc-
cultatur. Item terra vndiqz mari cingi-
tur et maris brachijs circūdatur et per-
curritur. a cuius humiditate per occultos
meatus penetratur ne p̄resiccitatis na-
turalis tomio resolutis partibus re-
digatur in puluerē. vt dicit Beda. Item
terra quāuis in suo toto sit solida in sub-
stantia eius tamen quelibet pars ad cē-
trum est naturaliter motiua. et per ad-
mixturem ignearum partium et aerea-
rum fit aliquibus suis partibus rara 7
porosa cauernosa et spongiosa. Cui⁹ con-
cauitate vapor ventolus subintrans ter-

re partes commouet et agitatur 7 generat
terremotum. sicut dicit Aristoteles li-
bro meteororum. Ventus inquit frige-
dus in ventre terre agitated facit istam
agitationem que est terremotus. et se-
quitur ibidem sicut fit sonitus ex con-
fricatione corporuz se allidentium in ae-
re ita fit motus ex diuersitate agitatio-
nis venti occultati in terra 7 est signum
super hoc. quia non adquiescit donec scin-
datur terra et exit ventus audita voce
7c. Item ibidem dicit Aristoteles in lo-
cis in quibus fit concursus maris vehē-
mens et agitatio vndarum eius in lo-
cis multarum cauernarum fit vehēns
terremotus. sicut accidit tempore hercu-
lis in quibusdam insulis in quibus ince-
pit eleuari terra ad similitudinem colli-
lis deinde scissus est locus ille et exiit
ventus fortis qui testurū cuitatem cu-
ius impressio manifesta est vsqz nunc
7c. Item idem ibidem terremotum con-
sequitur vel concomitatur tenebrositas
tegens solē absqz nube vsqz ad consum-
ptionem terremotus propter vaporem
grossum et antecedit terremotum signū
signans eius eē quod videtur in celo nu-
bes longa sicut linea recta ante occasum
solis. Et sequitur ibidem. Et accidit quā-
doqz terremotus propter eclipsem p̄ lu-
nam. quia tunc calor solis non peruenit
ad aerem vt subtiliet et consumat vapo-
rem qui est causa terremotus. Item in
libro vegetabilium Aristote. tremo-
tus in locis arenosis non fit sed in locis
interius cauernosis et exterius in super-
ficie duris sicut sunt loca montū. quia
si locus in superficie fuerit rarus exalat
vapor paulatim 7 non fit tanta aggrega-
tio vaporis vt possit mouere terram. sed
cum locus interius est concavus 7 spon-
giosus 7 exterius solidus atqz durus ag-
gregatio 7 artibus vaporis fit agitatio for-
tis ita q̄ aliquando scindit terram. In
locis ergo omnino porosiss nō accidit ve-
hēnti motus terre propter vaporis cōti-
nua euentationes nec in locis valde du-
ris 7 compactis propter partū cōpres-
sionem propter quā illas vapor plurimū
non subintrat. sed accidit in locis interi-

ns cavernosis. sed duris exterius et com-
 pactis. Ducusq; Aresto. Item terra cum
 sit elementum secundum substantiam similis est
 in toto et in partibus. sed tamen secundum qua-
 litatem non est in suis partibus unifo-
 mis. imo propter aliarum qualitatum ele-
 mentarium admixtionem complexionem
 et naturam mutat. et ideo unifornem non
 habet dispositionem nunc colorem variat
 nunc sapor. Ista diversitas multis ac-
 cidit de causis et in multis modis. quan-
 doque ex sua elevatione et depressione. Nam
 eleuata est frigidior depressior vero et ve-
 chuior esse calidior consuevit quod ut di-
 cit macrobius. accidit propter radios
 solis fortiozem impressionem tam in lo-
 cis depressis quam in altis. Aer enim gros-
 sior est in vallibus quam in montanis. et ideo
 maior ibi fit aggregatio radiorum et eti-
 am conculcatio propter reuerberationem
 ad aerem grossum. In locis vero modico
 sis et altis quia aerem habent rariozem
 dispergitur radij et non ita coartantur. et
 ideo minor ibidem generatur calor. Item
 ex directa vel indirecta solis oppositione
 quia illa terra fertilior est que secundum situm
 disposita est maxime ad susceptionem con-
 currentium radiorum solarium. que vero
 magis elongatur a radijs minus apta
 frugibus et fructibus reperitur. Item ex
 ventorum diuersificatione. nam terram
 quam continue perfluat ventus orienta-
 lis temperate calida est et inter humidi-
 tatem et siccitatem quasi media. ut dicit
 Constantinus. et ideo est fecunda flori-
 bus et fructibus et magis congrua homi-
 num habitationi. Occidentalis autem
 ventus magis attinet frigiditati et hu-
 miditati. et minus efficit terram tempe-
 ratam et ideo occidentalis terra minus
 est fecunda. Ventus autem septentrio-
 nalis terram desiccat et infrigidat tamen
 ratione puri aeris ipsam subtiliat et de-
 purat. vnde in terra aquilonari homi-
 nes sunt proceri stature et elegantis for-
 me. frigiditate enim exterioris aeris clau-
 duntur pori et calor naturalis retinetur
 intrinsecus cuius virtute et statura am-
 pliatur et figura corporis decoratur. Ven-
 tus autem australis quia calidus est et

humidus terram quam continue per-
 flat turbat calefacit inspissat et ingros-
 sat. et ideo homines australis regionis
 sunt stature contrarie et figure illis qui
 habitant in aquilone. et ideo homines
 talium regionum non sunt ita animosi et
 iracundi et clamorosi sicut alij. ut dicit
 Constantinus. Item variatur qualitas
 terre siue proprietates ex elongatione a
 mari siue appropinquatione. nam terra
 vicina mari meridionali calidior est et
 humidior terra que est vicina aquilonari.
 Nam vapor calidus et humidus a ma-
 ri resolutus calefacit terram que est sibi
 propinqua. mare vero septentrionale eodem
 uerso. et ideo mare ponticum dulcius est
 quam cetera maria siue minus salum. quia
 plus in illo vincit frigus. Et ideo vapor
 frigidus ab eo resolutus terram infrigi-
 dat propinquam. Item variatur ex ho-
 minum exercitio et operatione. quanto ve-
 ro plus foditur et euectitur. tanto eius
 virtus infusa cum singulis partibus am-
 plius permiscetur et si aptior redditur ut
 ex ipsa fructus multiplex generetur. quia
 vero diu ociosa dimittitur et quiescit.
 ad productionem fructuum redditur minus
 apta. Item bona terra si rore fuerit per-
 fusa aut pluta mollicatur impingua-
 tur et melioratur. si vero arenosa fuerit aut
 nimis lapidosa peior efficitur quia am-
 plius induratur.

Capitulum. II.

De monte

Quis est tumor terre in altum
 in se erigens solo pede reliquam ter-
 ram tangens. vel dicuntur mon-
 tes eo quod sint super aliam terram emine-
 tes. ut dicit Isidorus. Dicit etiam Ares-
 totiles in libro de proprietatibus ele-
 mentorum. Quidam dixerunt quod terra
 in principio sue compositionis fuit rotun-
 da et plana in qua non fuerunt montes
 neque valles quia erat spherica in figura.
 sicut corpora superiora. vnde montium et
 vallium causa non est nisi motio aquarum
 que cauauerunt loca rara et facti
 sunt montes partes duriores. que non
 poterant concuari. loca vero concuata

facta sunt loca marium et fluminum etc. Item etiam dicitur in libro metheorum. Montes inquit fiunt quoniam ex terra motu terre unde eleuatur terra et fit mons sicut et ex aqueductu accidit concavatio profunda et fit vallis. Item ibidem. Maris quoque accessus et recessus quedam loca cauat. quedam extollit et fiunt montes. Et quoniam mare totam terram cooperit unde mollia quedam etiam abrasit et dura reliquit. et in quibusdam locis congestit mollia etiam quedam congestata cum absconderet desiccata sunt et in montes conuersa etc. Montes itaque sunt duri solidi et compacti. a terra versus celum erecti. et tamen terre radicati sunt coniuncti. quoniam tamen sunt interius spongiosi. et caui. cauenosi. et ideo ad se ratione vacuitatis aquas attrahunt atque sugunt quas postquam fuerint eorum concavitates replete per capita fontium emittunt. et sunt causa sempiterni fluxus et origo et principium fluminum. ut dicit Aristoteles. Ex quo patet quod montes cauenosi sunt aquarum et humorum attractiuum et attractorum continue emissiuum. Item montes sunt metallorum nobilium contentiuum. A profundis enim montium venis metalla nobilia extrahuntur. Item montes sunt fructuosi et aromatum productiuum propter puritatem enim aeris in summis montium dominantis puriores fructus et dulciores in montibus nascuntur quam in vallibus licet pauciores. Item montes sunt citius quam valles radiorum solariu susceptiuum et suscepte illuminationis diutius retentiuum. Item montes sunt vaporum et exalationum generatiuum. ex quorum aggregatione nubes in aere generantur. In altissimis tamen montibus ut in olimpo raro generantur pluuie. ut dicit Aristoteles. quod est propter aeris subtilitatem et vaporum paucitatem. Primo enim vapor resoluitur et collumitur antequam ad acumen montium attingere videatur. Item montes ventis et turbibus sunt expositi plus quam valles et ideo ratione frigiditatis in montibus dominantis sunt nimium conseruatiui. Ventis namque frigidis in montibus congelantur et consistunt. et ideo in montibus diutius quam in vallibus commorantur. ut patet in caucaso et in libano et in alijs similibus montibus

qui semper sunt frigidiorum tenuissimis nubibus candidantur. Item montes sepius patiuntur ictus fulminis et fulguris quam valles ut dicit Aristoteles. Unde et pirenei montes a crebris fulminum ictibus nuncupantur. Pireni grece ignis dicitur latine. similiter et cereanei montes a crebris fulminibus sunt dicti grece cereanos fulmen dicitur ut dicit ibidem Aristoteles. Item montes quoque sunt alti sunt et sublimes maxime congruunt speculationi. unde et qui aduentus hostium prouidere et prouidere cupiunt cacumina montium ascendunt et eminentia pericula a remotis predicere consueuerunt. Item montes quia quo ad naturam et compositionem partium. solidi sunt et fortes. ideo potissime sunt apti castrore edificationi unde mansiones in montibus solent esse fortes et ceteris tutiores maxime quoniam propter interiorum duriciem non possunt suffodi. et propter firmitudinem adiri non possunt facilliter seu ascendi. Item montes quia in herbis et in pascuis fecundi sunt et vberes ideo conueniunt pasture ouium et animalium refectioni. Fertiuosa etiam pascua et gramina in montibus crescentia sunt salubria et nutriture animalium vtiliora quam illa que crescunt in vallibus quibus sint generaliter pinguiora. Humor enim nutritualis quo nutritur herbe et gramina in montanis. subtilior est et purior quam campestris. Et ideo calor celestis facilius illam humiditatem digerit. et in substantiam gramini et fructuum immutat perfectius et conuertitur. tum propter humoris ipsius subtilitatem. Item in montibus abundant altiores arbores quam in vallibus et frutices teniores. Ideo montes congruunt animalium agrorum habitationi et animalium siluestrium nidificationi propter quod et fere quando persequuntur a venatoribus in valle refugiunt ad montes et ibi fiunt tute.

Capitulum tertium

De ararath

a Ararath mons est armenie altissimus in quo arca per diluuium reposita quieuit. ut dicit Aristoteles. et vsque hodie lignorum arborum vestigia in eiusdem montis vertice ad

huc apparent. vocat autem idem mons di-
uerfis nominibus. De hoc enim monte di-
cit Iosephus sic. Locus inquit vbi est ar-
cha noe armeni egressorū vocant. Illic
enim archę solute reliquias vsq; nūc pui-
ciales adhuc ostendit. Huius enim archę vt
dicit idē Iosephus ibidē meminit Iero-
sus caldeus narrās sic. Dicit autē et na-
uis que in armenia venit circa montem
cardien. adhuc aliqua pars esse et quod
dam inde bitumen cadere quo maxime
vtitur homines ad expiationē. De hoc
etiam scribit et Iosephus Egiptius et
Dianasses Damascē. in. xxvi. historiā
li. sic. Est mons excelsus in armenia qui
barris appellatur in quo multos cōfugie-
tes sermo ē diluuij tpe liberatos et quē-
dam simul in archa deuctū in mōtis ve-
nisse summitatē lignorūq; reliquias ibi
multo tempore cē reseruatās. Armenie
etiam montes dicuntur atroceraunei. p-
pter multitudinē et fulminū crebra p-
cussionem. grece enī ceraunos. fulmen dicitur
latine. vt dicit Isidorus. Hi montes
inter armenia et hiberia incipiunt a por-
tis caspijs vsq; ad fontē vnde fluuus ti-
gris oritur vt dicit Isidorus.

Capitulum. III.

De lerhel

m Montes lerhel sunt in iudea vici-
ni hierusalem vbi domus domi-
ni fuit sub salomone edificata. Sūt au-
tem montes lerhel nemorosi arborib; cō-
siti fertiles et fecundi graminib; et her-
bis aromaticis pleni. et ido cetui capree
et hinnuli frequentate illorū montium
cacumina sunt assueti.

Capitulū quintū.

De caucaso

c Caucasus est mons orientalis ab
india vsq; ad thaurū porrectus
per gentium iuxta illos montes
habitantiū varietatē diuersis nomi-
bus nuncupatus. vt dicit Isidorus. Ubi
autem ad orientem in excelsiorem sur-
git sublimitatē propter nimis candorē
caucalus nominatur. Nam lingua orien-
tali caucalus. id est. candor dicitur. In-

te et eos qui huic monti sunt vicini cro-
achasym vocauerunt. achasym enī apud
eos candor vel nix appellatur. vt dicit
idem.

Capitulum sextū.

De hebal

m Mons hebal est mons transiorda-
nem in quo steterunt sex tribus
post iordanis transitum ad ma-
ledicendum illis qui precepta decalogi
non seruarent. vt patet Deut. xxvi. Et
est mons vt dicitur cauernosus et voragi-
nosus patiens sepius terremotus cui
concordat interpretatio eius. Nam ve-
tus vorago interpretatur. Fuit itaq; mōs
maledictionis et imprecationis in quo
mala transgressoribus imprecabatur.
Reputabatur etiam mons vilitatis et
abiectionis. vnde et sex tribus ignobilio-
res. scilicet ancillatum filij super montem he-
bal fuerunt ad maledicendū populo re-
putati. Deut. xxvi.

Capitulum. VII.

De hermon

h Hermon est mons modicus sup-
iordanem situs. qui in herbis et
pascuis est fecundus. Nam circa radices
eius siue circa pedem fluentis iordanis
irrigatione imbuitur. circa verticem ve-
ro eius seu cacumen copioso rore perfun-
ditur. et ideo virore erroris et aque influ-
entia decorat et insignit propter quod et
ibi nutriebantur pecora. que in templo
debuerunt imolari domino et offerri. et qz
animalia ex roris influentia et herbis
eiusdem montis impinguata. in monte
syon. id est. in atrio templi offerebantur.
Ideo dicitur sm hebreos per prophetas
qz ros hermon descendit in monte syon.
quod ad litteram fieri non potuit. quia
mons syon monte hermon altior existit
Insuper et ab eo valde remotus fuit. pro-
tanto igitur ros montis hermon dicitur
descendisse in syon quia pinguedines et
adipes animalium que in illo monte pa-
scebantur ad pastus ignis altaris in hie-
rusalem in sacrificio offerebantur ppter
quod et hermon lumen exaltatum inter

pretatur sicut dicit glo. sup psal. quia lu-
men in altari augebatur quando ignis
sacrificij tali pabulo fouebatur.

Capitulum. VIII.

De hebron

Dns hebron mons est in iudea
m in quo est sita ciuitas famosissi-
ma ab eiusdem montis nomine
hebron dicta. vt dicit Rabanus. Locus
vallis dicitur vallis mambre que ab an-
tiquo tempore ab amicis aner et eschol
est possessa. vt patet in Gen. Hic mons
locus est solennis ratione sanctorum pa-
triarcharum quorum corpora ibidem quasi
a mundi principio requiescunt. vt dicitur
Gen. ibi adam maximus etc. Item il-
lum monte potentissimi viri iure heredi-
tario possederunt. vt patet Josue. xv. vbi
dicitur Deleuit ex eo caleph filius enach
syla et achinaan et pholomai etc. In hoc
monte tanquam in loco tutiori domini prin-
cipium regni dauid insituit et ei vt il-
lac ascenderet post mortem saul diuini-
tus imperauit. vbi septem annorum spa-
cio regnans tandem ad totius regni isra-
elitici fastigium assumptus fuit. Hic
mons ab antiquis cariatbarle fuit pri-
mitus nuncupatus. i. ciuitas quatuor. qz
nominatissimorum virorum quatuor corpora
ibi requiescunt. vt dicit Hiero. scz adam
et abraam isaac et iacob etc.

Capitulum nonum.

De montibus ethyopie

Montes ethyopie dicuntur esse. vij
m inter quos papuus mons athla
est. Ethiopia enim vt dicit Isido.
libro. xiiij. ca. iij. circa occidentum montuosa
est et arenosa in medio. ad orientalem
autem plagam deserta cuius situs ab occi-
duo atlantis montis vsqz in egypti fi-
nes porrigit a meridie oceano. a septen-
trione nilo flumine clauditur. Huius regio-
nis montana sicut et plana plurimas ha-
bent gentes. vultus et monstruosa specie hor-
ribiles. ferarum quoque et serpentum refecta
sunt multitudo. Illic rhinocerotae.
stria. s. ynicornis. illic camelus et pardus illic
basilisci et dracones ingentissimi ex quorum

cerebro gēme extrahuntur. Facinetur quo-
que et crisoprassus ibi inueniuntur et cinomo-
mum recolligit. Illic gignuntur seuere fere vt
dracones strutiones et symie et etiam ele-
phantes. Duculque Isi. dicit etiam ibidem
quod inter cyrenam et ethyopiam est fons qui frige-
get calore diei. et calet frigore noctis con-
tra naturam aquarum et fontium aliorum.

Capitulum decimum

De ethna

Ethna est mons in sicilia insula
e ex quo rumpit ignis cum sulphu-
re quem admodum in gelenna vt
dicit Isi. li. xiiij. ca. vi. Hic mons ab illa
parte que stat curus vel affricus habet spe-
luncas plenas sulphuris vsqz ad mare
deducas que spelunce in se recipientes flu-
ctus ventum creant qui agitated ex sulphu-
re ignem gignit. vnde et incensum fumosum
ad terram ab hoc monte erumpere consuevit.
sicut ibidem dicit Isi. In hoc etiam monte se-
pedicunt apparere quedam figure et audiuntur
sepe ab incolis terre circa monte ethne
gemitus et voces querulose vnde a plenis
quod credis quod ibi sunt loca penalia in quibus
aie aliqui puniuntur quod tamen non assero sed
beatus Grego. in dialogo suo videt res
facere mentionem.

Capitulum vndecimum

De monte esau.

Dns esau idem est quod mons seyr
m In hoc monte est ciuitas idumea
ab eodem dicta. id est ab esau filio
Isaac qui ciuitate illam primum dicitur constitui-
se. vt dicit Hiero. sup abdiam. nam esau seyr
et edom appellatur est. de hoc dicit glo. sup
Deut. ij. Seyr inquit est mons in terra
edom in qua habitauit esau in regione
gabalena vbi primo habitabat horreus
quem interfecit chodalaomor Gen. xiiij. et
hic mons dicitur est ab esau piloso et hyspi-
do seyr. i. et pilosi nomen accepit. istum
montem habitauerunt primo horrei homi-
nes stature gigantes enormitate corpo-
ris horribiles. vt dicit glosa sup Deut.
ij. quibus expulsis atque deletis habita-
uerunt ibi filij esau. vt dicit Deut. ij. Quo-
tes itaque terre edom altissimi sunt. ita

quod aliquibus partibus nubes tangere videantur. Sunt autem montes illi cavernosi et concavi et speluncis pleni. ut dicit glo. super abdiā. in quibus habitant homines in estate quod ibi minor est estus solis.

Capitulum. XII.

De monte effraim

Mons effraim specialiter dicebatur mos in tribu effraim in quo iosue filii nūn recepit possessionem. ut patet Josue. xix. in quo edificavit civitatem habitavitque in ea. inter alios vero regionis illius montes. ut dicit adamancius. erat mos iste herbis et arboribus insignior et fructibus fecundior situ sublimior aspectu pulchrior aere salubrior rivulis fontium montem irrigantium fertilior. et ideo erat locus agrum ut in eo iesus qui dicitur est iosue habitaret. ut dicit idem adamā. in eodem monte a septentrionali parte montis iosue est sepulchrum. ut dicit Josue. xxiii. Erat etiam mos iste vicinus sychem qui erat civitas refugii cum suburbanis suis in monte effraim. ut patet Josue. xx. ubi sepulta sunt ossa iosue ut dicit Josue. vii. In eodem etiam monte repositi sunt iosue cultros seu macheras petrinas quibus filios israel in heremo circumcidit. ut dicit adamā. super Josue. c. xx. Preterea in monte effraim habitavit deltoza prophetissa et sedebat sub palma que erat inter bethel et rama. ut patet Josue. iii. c. Multos enim montes particulares sive colles habuit mons effraim. id est tribu effraim. quod tota illi fors plurimum fuit motuosa et in locis pluribus nemorosa. ut patet Josue. xvij. Item in eodem monte interfecti sunt principes madianites et heb quorum capita ad gedeon transiordanis fluvium sunt allata. ut patet Josue. vii. In ramatha etiam montis effraim natus fuit samuel propheta. id est Regum. i. et ibidem conversatus. quod ab eo in eodem loco saul in regem primitus est inunctus. ut patet idem Regum. x In eodem etiam monte samuel mortuus est et sepultus. id est Regum. xxi.

Capitulum. XIII.

De monte phasga

Phasga mons est maximus continens in se multos particula-

res montes. Nam in hoc monte sunt abarim et neto qui sunt colles super quos ascendit moyses ut videret terminos terre promissionis antequam moreretur et in valle eiusdem montis in campestribus moab tumulo traderetur. ut patet numeri. xxvij. et Deuter. ultimo. Hic mons fuit in finibus moabitarum et amonitarum dividens terram eorum a terra amorreorum quam postea possederunt ruben et gad et dimidia tribu manasse. ut patet Deuter. iij. Radices vero istius montis tangunt mare rubrum quod est mare salissimum. sicut dicit Deuter. iij. tam in textu quam in glo. Unde isti montes dividebant terram quam inhabitabant moabite et amonite a terra quam in possessionem receperant israelite. Unde usque ad verticem eius montis pervenit moyses et ex illo loco totam terram promissionis fuit contemplatus ibique mortuus est. et in valle eiusdem montis ubi fuerunt campestria moab sepultus est et usque hodie occultatur. Super istum montem phasga ascendit balaam ariol cum balaac rege moabitarum ut malediceret populo israelitico cuius maledictionem terminus convertit in benedictionem. ut dicitur Numeri. xxij. Ex quo patet quod mos ille fuit mons divisionis. quia terminos malorum bonorum terminis dividebat. Item mons benedictionis. quia inde dominus per balaam prophetam benedictionem populo israelitico conferebat. Item mons fuit speculationis et contemplationis. quia inde moyses terre promissionis terminos pervertebat. De hoc monte dicit Hieronymus in libro de nominibus locorum. Abarim inquit est mons in quo mortuus est moyses in terra moab contra hierichum in supercilio montis phasga a qua tota regio in circuitu dicitur phasga et ostenditur ascendentibus de lydia de meselon et idem est quod et neto etc.

Capitulum. XIII

De monte gosor

Gosor est mons sive collis moabitarum et est pars montis phasga super quem balaac duxit balaam. ut malediceret israel. Numeri. xxij. ita dicit Hieronymus in libro supradicto.

L

Capitulū quinde-

cimū

De monte galaad

Galaad vt dicit hieronym^o mōs
est ad quem iacob venit septimo
die de canaā quādo fugiebat la/
ban. Est autē vt dicit idem ad tergū fe/
nicis et arabie collibus libani copulatus.
et extenditur vsq; vltra iordanē in terra
que quondā fuit seon regis amorreorū
postea vero cecidit in sortē tulen et gad et
dimidie tribu manasse in quo monte est
ciuitas edificata et cōsimili nomine ap/
pellata a galaad filio machir filij manas/
se. Sic mons inter alios est nobilis. qz
mons est pasture et refectionis. Est enī
fertilissimus in frugibus et in pascuis et in
fontibus. Item mons est medele et cura/
tionis. nam in galaad inuenitur refina
qua curatur vulnera et diuersi morbi sa/
nantur. vt dicitur Hiere. viij. Aliquid
refina est in galaad et. Item mons ē fe/
deris et recōciliationis. qz in monte ga/
laad cōfederatus est iacob cū laban et ei
totaliter recōciliat^o. vt patet Gen. xxxi.
Item mons est testificationis. vt patet
ibidem. Dicit enī appellatū est nomē ei^o
galaad. i. cumulus testis. Item mons est
lucris et negociationis. nam montana ga/
laad negociatores pro speciebus aromati/
cis cōparadis sepius frequētabāt. vt pa/
tet Gen. xxxvij. viderunt negociatores
venire de galaad portantes aromatica in
egyptum.

Capitulum deci-

mū sextū

De monte garizim.

Garizim vt dicit Hiero. est mōs
iuxta hiericho cui vicin^o est mōs
ebal ex aduerso respiciens. In
his duobus montibus benedictiones et ma/
ledictiones populo intrāti terrā pmissio/
nis pmulgabant^o vt p benedictōes puo/
cater ad bonū legis amatores. Per ma/
ledictiones vero tererent decalogi tras/
gressores. In garizim vero sex tribu nobi/
liores cū sacerdotibus pdamabāt benedi/
ctiones. Et ideo inoleuit consuetudo vt
mons ille haberet in veneratōne a poste/
ris et frequētare causa sacrificij et oratio

nis. Unde inter indeos et samaritanos
fuit cōtentio de loco adorationis sama/
ritanis proferentibus montē garizim cō/
uenientiorē esse ad orandū q̄ templum
in hierusalem. iudeis contrariū asseren/
tibus. vt patet Johānis. iij. tam in te/
xtu q̄ in glosa.

Capitulum deci-

mū septimū De monte gelboe

Elboe sunt mōtes. vt dicit Hiero

Gronym^o alienigenarū. vij. milia/
rio a sitopoli in quibus est vic^o grā

dis qui gelboes nūcupatur in montibus.
istis perijt Saul cū ionatha filio suo et
corruit corā philisteis israel. vt patet. i.
Regū vltimo. Contra quos indignat^o
dauid propter ruinā populi ipsis male/
dixit et maledicēdo eos in siccitate et steri/
litate cōmutauit. vt dicit glosa sup. ij.
librū regū ca. i. Montes inquit gelboe
vteres fuerūt ante maledictiones quos
hactenus maledictioni subiaccere ferunt
nec vnq̄ ibi pluere testant^o

Capitulum deci-

mū octauū De monte golgata.

Golgota vt dicit Hieronym^o est

Gmons caluarie i quo saluator no/
ster fuit pro salute hominū cru/
cifixus et vsq; hodie ostenditur in helia
ad septentrionalē plagam montis syon
Dicitur autem locus caluarie fm Jsi/
torum. quia ibi capita hominū damna/
torum decaluaruntur.

Capitulum deci-

mū nonū

De gaas.

Gas est collis in monte esstraim

Gin possessione iosue filij Fum vbi
mortuus fuit Josue et sepultus
in septentrionali parte eiusdem mon/
tis. vt patet in libro Josue capitulo vl/
timo cuius sepulcrum ostenditur in mō/
te predicto vsq; ad presentem diem. vt
dicit Hieronymus in predicto libro de
nominibus.

Capitulum vicesi-

mū De monte hephron.

Mons Iephron est monticulus i
tribu iuda contra septentrionem
in. xx. ab helia miliario ubi est
villa pergrandis que effrata nuncupa/
tur vt dicit hieronymus.

Capitulum. XXI.

De montibz israel

Montes israel dicuntur montes
generaliter totius terre pmissio
nis siue fuerint vltra iordanem
siue citra sepe tamen lumuntur pro terra
decem tribuu que sunt montuosa preci/
pue in tribu dan et effraym. Nam et de/
cem tribus nomen israel sibi vendicau
erunt sub hierobam qui fuit de effraym
et regnauit primo in samaria super de/
cem tribus vt dicit hieronymus. et pa/
ter in historia libro. iij. Regum. xij. Hi
montes multum erant pasuales vbe/
res fructuosi et frugiferi oliuis et alijs ar
boribus fructiferis confiti. erant etiam
medicinales herbis et speciebus aroma/
ticas pleni. vt dicit Isidorus libro. xij.
capitulo. iij. Samaria regio est palesti/
ne ab opido quondam nomen accepit qd
quodam erat ciuitas regalis in israel. que
nunc ab angusto sebastia nuncupatur.
Hec regio iudee vicina est jer illi simi/
lis in natura. Nam variatum opum di
ues est frugibus fertilis aquis illustris
opima balsamis. Unde fm gratiam ele
mentorum iudei hanc terram melle et
lacte fluentem iudicabant. Nam in eius
montibus propter pasuarum abundan/
tiam innumerabilis ouium et pecorum
greges et armenta pascebatur. Apes eti/
am innumerabiles in eisdem mellifica
tes. herbarum et florum suauitate dolci
flua nutriebatur. fructus et fruges pro/
pter aeris temperiem et rosis abundantia/
am citissime ad maturitatem in illis mon
tibus ducebatur. aurum et argentum et ce/
tera metallorum genera in illis montibus
fodiebantur. Deut. viij. Fontes et flumi
na de venis montium superius progredie/
bantur. loca munitissima in illis monti
bus edificabantur. fere siluestres sicut ti
grides et leones in illis nemorosis mon
tibus couersabantur.

Capitulum vicesi

museclidum De montibus ipertoreis.

IPERTOREI montes dicuntur mon
tes sithie eo quod vltra eos fiat bo
reas. vt dicit Isidorus. li. xiiij. Sunt
autem fm Isidori eundem ca. iij. terre sithie
locupletes inhabitabiles tamen plures.
Nam dum in plerisque locis auro et gemis
montes sithie affluunt. grifonum immani/
tate rarus ibi accessus hominum est. In il
lis montibus smaragdi optimi sunt et cri/
stalli purissimi de sithie montibus trans/
mittuntur. Sunt autem silue aspre ibi et ma
xime que in manibus feris pardis tigri/
dibus et pantheris sunt replete. Ibi eti
am sunt canes tante magnitudinis et ta
umme feritatis vt thaurum pumant et
leones pumant et occidunt et maxime in al
bania et hircania que sithie sunt regiones
que motuose sunt et plurimum nemorose.

Capitulum vicesi

mutterum De carmelo

Carmelus est mons iudee in qua
est ciuitas dicta carmela. Et est
duplex carmelus. vnus in superiori
parte contra meridiem in quo nabal legi/
pauisse greges. i. Regum. xxi. alius est car/
melus in inferiori parte terre respiciens
mare. vterque mons fertilis est i pasuis
fructibus et herbis.

Capitulum vicesi

miquartum De libano

Mons libani est mons phenicis
altissimus. cui meminerunt prophete.
Dicitur est autem libanus a thure
vt dicit Isidorus. quod ibi colligitur. cuius
pars ad orientem respiciens libanus appel/
latur. vt dicit Isidorus. Libanus etiam. id est
candidatio vocatur. quia perpetuis niuibz
semp in hyeme scilicet et estate candidatur.
Nullo enim tempore ita nix totaliter eli/
quescit quin in aliqua sui parte valeat
inueniri. Est autem libanus fluminum et fon
tium principium et origo. ex eius radice vt
dicit Hieronymus. oriuntur duo fontes
scilicet iordanis et dan qui simul iuncti iordanem ef
ficiunt. Libanus igitur est mons redolens

tie & summe aromaticitatis. nam ibi her-
 be odorifere crescunt. ibi etiam arbores
 thursifere conalescunt quarti gummi col-
 lectum olibani a medicis nuncupat. vt
 dicit hieronymus. Item mos est sufficien-
 tie & fecunditatis. Nam propter roris abun-
 dantiam & pluuiarum frequentiam herbis
 abundat precipuis pascuis vltimis &
 fructibus optimis & maturis. Et ideo in
 monte libani nutriebatur animalia que
 offerebantur in templo. & in ipso pascuis
 fouebatur. Item mons erat eminentie &
 maxime sublimitatis. quonia vt Raba-
 nus super Regum dicit omnes alios mon-
 tes illius regionis altitudinis situ liba-
 nus excedebat. Et ideo venientibus tyru-
 per remota valde maris nauigia se nau-
 gantium oculis offerebat & quos deberent
 nauigantes pertere portus sua altitudine
 ostendebat. vt dicit idem ibidem. Item
 mons erat indeficientis influentie & sem-
 piterne humiditatis. nam quous sicca-
 tem preferret in sua superficie. nobilissi-
 mis tamen absidabat intrinsecus venis
 aque. vt patet in puteis aquarum viuenti-
 um qui iuxta salomonis sulam in canti-
 cis solent continue cum impetu de libano
 emanare. vt dicit Lamentationum. iij. quasi pute-
 us aquarum etc. Item mons confidentie & securi-
 tatis. Nam in libano quiescentes tuti sunt
 a venenosis & serpentibus quos sua aro-
 maticitate & virtute fugant tam herbe quam
 arbores ibidem continue conualescentes.
 Nam cedri ibi crescentes suo odore fu-
 gant omnia venenosa & ibi venenosa re-
 ptilia viuere non permittunt. vt dicit hie-
 ronymus. Item mons est pulchritudinis
 & amenitatis. Nam cedrorum & aliarum vi-
 rentium arborum mira proceritas grami-
 num & herbarum continua vitiditas auius
 filuestrium canora suauitas. tuorum & fon-
 tium multiplicitas libanum amenum effici-
 unt & iocundum. Item mons est medici-
 ne & sanitatis ibi enim species aromatice
 crescunt que sunt contra morbos innume-
 rabiles remedia & medela. ibi cedri & pal-
 me. ibi cipressi & oliue quorum liquores et
 resine sunt contra diuersarum infirmi-
 tatum incommoda precipue medicine.
 Item mons leticie & iocunditatis. nam in

collibus libani crescit absidantia vini opti-
 mi & precipue leticie & hilaritatis maxi-
 me inductiuum. Item mons honorificentie
 & dignitatis. nam inter omnes montes
 arabie phenicie & syrie mons libani sub-
 limate. in fecunditate. in amenitate et
 aeris salubritate obtinet principatum. vt
 dicit hiero. Josephus & Iobes.

Capitulum vicesi- miquintum De moria

Moria est mons in hierusalem in
 quo edificatus est templum salomo-
 nis sicut dicit. ij. Paral. iij. Huc
 enim montem emul dauid ab ornani iebuseo
 sexcentis siclis auri purissimi. vt in eo edi-
 ficaret altare domino quoniam per numerationem quam
 fecit dauid populus est percussus. i. Paral.
 xxi. In hoc monte imolauit domino & orauit &
 exaudiuit illum dominus de celo in igne super al-
 tare holocausti. In hoc monte obrulit abra-
 ham holocaustus per ysaac quem dominus precepit
 ibidem imolari Gen. xxij. vbi dicit glossa
 hiero. super illud verbum. vade in terram vis-
 sionis & offer filium tuum super vniuersum montem
 etc. Huc montem hebrei dicunt esse illum in
 quo postea templum conditum est in area
 ornani iebusei in monte moria que idcirco
 illuminans & lucens interpretatur. quia ibi est
 dabit. hoc est oraculum dei & lex & spiritus qui
 inspirat per prophetas & docet homines veritatem.
 Hucusque hiero. In eodem loco credit iac-
 cob dormiuisse & ascendit angelorum per
 scalam & idisse visionem. vt patet Gen. xxviii.
 vbi dicit glossa super illud verbum. Non est hic
 aliud nisi domus dei etc. Hoc dicitur quod preuidit
 templum & dei cultum ibidem futurum. Fuit autem
 iste locus collis a latere montis syon vbi
 edificata est postea turris dauid Quia per
 predictis quod mons moria fuit mons visio-
 nis & reuelationis. mons sacrificij & oratio-
 nis. mons prophetie & instructionis. mons lu-
 minis siue illuminationis. mons angelice
 frequentationis. mons diuine apparitio-
 nis. mons misericordie & propitiationis.

Capitulum vicesi- mum De neto

Netus mons est in terra moab in
 vertice phasga contra hiericho.

De hoc monte vidit moyses terrā pmissiōnis et ibidē mortuus est postquā terrā fuerat contemplatus. ut dicit Hiero. et ps in historijs Hiero. xvij.

Capitulum vicesimum

De hoc

Mons hoc est mons in extremis finibus terre edom in quo monte mortuus est aaron iubente domino in anno. xl. postquā egressus ē de egypto cui esset annor. cxxij. ut dicit Hiero. xvij. Fuit autē tricesima mansio in qua remanserunt filij israel postquā egressi sunt de egypto. sicut dicitur in libro Numeri. c. xx. Cum mouissent castra de cades venerunt in montē hoc. quod est in extremis finibus terre. In hoc monte suscepit eleazar filius aaron primo sacerdotij principatū.

Capitulum vicesimum octauum

De oliueto

Mons oliueteri est mons in iudea iuxta hierusalē sic dictus propter copiam oliuinarū que in monte illo maxime abundabāt. et ideo ab Augu. sup Jobem vocat mons chrisimatis et victoris. mons luminis. mons pinguedinis et refectionis. et mons medicaminis et curationis. Et hoc dicit propter oliuaz ibi crescentiā abundantia quaz fructus est vinctuosus luminosus et deliciosus. quod ut dicit Isidorus. Olei oliue ex radice amaritudinis surgit in pabulū lumis in medicamen vulneris et in refectionē elurientis In huius montis oliuaz radice siue pede fuit tinnul' qui dicitur torrens cedron inter cuius ripā et montē fuit ortus quē dicitur ofonnis et quieris grā sepius frequētauit et sub intravit. vñ et ibi captus fuit primo iortho qui gethsemani dicitur est. ut dicit Job. xix. ibi enī scis in pede montis fuerat quondam villula dicta gethsemani cuius orti tūc tēporis adhuc ibi erāt ut dicit Augu. et illorum locū ortorum dñs ex consuetudine frequētabat. Hic autē mons fuit ad orientalem partem templi. et ideo mane illuminabatur sole oriente. de vespere vero et de nocte illustrabatur ex fulgore a luminariis templi resplēdente Et ideo merito mons luminis dicebatur.

tum quod a celo et a templo lumen recipiebat. tū etiā quod lucis materiā olei sui abundantia alijs impēdebat. ut dicit Augu. In hoc monte erat quidā viculus nomine betphage quod sacerdotū erat. in cuius montis latere erat ciuitas dicta bethania que fuit ciuitas marthe lazari et marie. ut dicit glo. sup Matth. xxi. De hoc monte dominus celos ascendit. et supra eundē montē ad iudiciū apparebit. ut patet in Act. ita in lra quod in glo. In hoc monte edificauit salomō delubraz excelsa ut ps. ij. Reg. i. Et idē vocatur mons oliue et precipitatus mons offensionis. iij. Reg. xxiij. quod scis in illis idolis offendit salomon rex iuu.

Capitulum vicesimum nonum

De olympo

Olympus est mons macedonie excelsus nimis ita ut sub illo nubes esse dicatur. ut dicit virgilius. Nubes excessit olympus. Dicitur et autem olympus quasi ololampas. id est quasi celū. Hic mons macedonia a tracia diuidit. Tante enī sublimitatis est mons olympi quod omnes excedit aeris turbine et alias passionis. An pbi ibi ascendentes ut litus et cursus stellaz inspicerent ibi viuere nō poterāt nisi secū spongas cum aqua ferrēt et sic per aque attractionem aerē redderent grossiorē siue spissiorē ut dicit magister in histo.

Capitulum tricesimum

De oreb

Oreb mons est in regione madiāna. ut dicit hieronymus. iuxta arabia in deserto cui coniugitur desertū sarracenorum. quod vocatur pharan. et est idem mons oreb et syn. ut dicit hieronymus. In hoc monte vidit moyses multas visiones. ut patet Exo. iij. ibi vidit rubū ardentē et cōburentē ibi audiuit rex loquentē sibi et multa precipientē. sicut post de monte synai dicitur.

Capitulum tricesimum primum

De parnaso

Mons parnassus est in thessalia iuxta boetiam. qui mons duas habet

bet vertices quasi in celum eleuatos. in quo
quondam apollo et liter bach colebat for
te propter locorum amenitatem et vinorum et
vinearum maximam vteratē.

Capitulum tricesi

musecundum De alpibus

Alpes montes sunt alpes in ca
pitate germanie. ut dicit Isidorus.
qui a perpetuo ventorum flatu et tem
peratū impetu sic dicitur. Nam triplex in
greco impetus dicitur in latino. Dicitur
autem alpes id est alti montes ad quorum ca
cumina non nisi per altos pedes collium et alio
rum inferiorum montium pervenit. In his al
pibus sunt perpetue niues. frequētes nu
bes. fontium et fluminum magnorum capita et
origines bestiarum et fere siluestres aves mul
tiplices et maxime illius generis volucres que
cum ale nocte sunt lucētes. ut dicit Isidorus.

Capitulum tricesi

mūtertium De rupibus

Rupes sunt altissimi montes soli
dissimi et fortes super altitudines
aliorum montium eminentes tempe
ratū impetu et imbrium fluxibus continue reci
pientes. propter quod terra superficialiter di
luitur et duriores montium partes et protractio
res in petra commutate rupes immobiles et
inmeabiles aliquando efficiunt. quātūcūq; au
tem rupes exterius multum habeant soli
ditatis et asperitatis. intus tamen habent ali
quid spogiositatis et concavitatis. unde hu
mores ibi attracti et collecti sepe per capi
ta fontium scaturiunt et erumpunt. Venti eti
am et aque cavernas rupium intrant. et sunt
aliquando causa terremotus et cuius violētia ru
pes quęque corruunt et rumpunt. Solis ambus
ut aquilis et vulturibus rupium cacumina
peruia inveniunt. rupibus etiam maris lit
torum sistunt. et ad duriciem rupis vndarum
et procellarum impetu eliduntur. loca munitio
nibus apta in rupibus reperiuntur. avium et
animalium latibula in rupibus construuntur.
nebulis et nubibus capita rupium ob
volvuntur. Radijs solatibus in ortu solis
summitates rupium profundunt. Rupes eti
am dicuntur quod ad rumpendum sunt difficiles
Sine enim ferri violētia rupes nullatenus

profundunt. et de profundis etiam rupium venis
preciosi lapides et metallorum varie species se
pius extrahuntur. partes autem eminentes
in abruptis rupibus dicuntur scopuli a sco
pinus quod est intendere vel speculari. quod inde
loca remotissima speculari.

Capitulum tricesi

simūquartum De sephara

Sephora mons est orientis in
India ut dicit hieronymus. iuxta quem ha
bitauerunt filii yethan filii hem
bre quos Iosephus dicit venisse de inde
in sephara. ad quem loci classes salomo
nis cum quibusdam commercijs infra tres
annos venire consueverunt. hec est tharsis
terra et portus maris unde serui salomo
nis aurum et argentum simias et pau
nes et dentes elephantinos retulerunt. ut
patet. iij. Regum. r.

Capitulum tricesi

mūquintum De segor

Segor est mons parvulus qui et
balo dicitur est iuxta sodoமான
ut dicit hieronymus. in quo edificata
fuit urbs que ad preces loth liberata evē
tū crescit vinea balsami in signum pristine
fertilitatis et poma palmarum. Imminet
autem mari mortuo et fuit in eo postea posi
tum presidium romanorum. De hoc dicit Esa
y. ubi dicit glosa. quod vitula vocabatur pro
pter lasciviam concubinas quod bis concussa.
tertio terremotu corruit que robusta per
mansisset si post liberationem non peccasset.

Capitulum tricesi

mūsextum De monte synai

Synai est mons cuius pars est oreb
et est in arabia in pūstia madian
De hoc monte dicit Iosephus
in li. ij. antiquitatum. Syna mons est ex
cellus et ad pascua egregius optimas
herbas ferens. Eratoque hec opinio ibi ha
bitare tenet. et ideo primitus ibi nemo pa
scebat oves. quia pastores illuc ambula
re minime presumebant huic monti appropin
quas moyses prodigium vidit. scilicet ignes
rubri concubentem et eius viriditatem et flores
nullatenus depascentem. et eius ramos

fructiferos nullo incendio deuastantem
 quous flamma velox et velle mens nimis eet.
 Unde de illo igne dominus ad moysen locutus
 est. Item idem libro. iij. Ascendit moyses
 in syna qui mons est excellentissimus in
 illis regionibus. et propter altitudinem ma/
 gnitudinis sue et scopulorum proceritatem
 non solum est hominibus inaccessibilis. ve/
 rum etiam cum labore videri potest. et quod ser/
 mo erat dei circa eum habitare erat ter/
 ribilis et inaudibilis vniuersis. circa radi/
 ces huius montis hebrei sua tabernacula
 locauerunt. et ibi dei videri in igne et in
 nube et ipsum personam loquentem audi/
 re meruerunt. Dicitur itaque mons synai
 mons diuine habitationis angelice fre/
 quetationis mons luminis et inflammati/
 nis. mons nubis et caliginis. mons plu/
 uie et rosis. mons pascue et refectiois.
 mons sapientie et eruditionis quod de illo
 monte dominus moysen et populum instruebat et
 ei legem offerebat. mons misericordie et pi/
 missionis. quod inde bona inaudita populo
 promittebat. mons iusticie et cominationis.
 quod timorem inspicientibus inferebat. unde
 mons fuit fulguris et choruscationis. mons
 tube et clangoris. mons amicitie et confede/
 rationis. quod mediante lege populi ibidem
 sibi sempiterno federe vinebat. mons mun/
 dicie et puritatis. mons leticie et iocundita/
 tis. quod nulli ad montem accedere potuerunt
 nisi qui mente et corpore mundi erant. ibi eti/
 am qui mundi erant coram domino cum leticia
 comedebant et bibebant. mons clementie et
 pietatis siue propiciationis. mons sacrifici/
 cij et orationis. Nam ibi domino imolabantur
 ac precibus moysi et supplicationibus dei sibi
 placatum et propiciu audiebant.

Capitulum tricesimum

De monte syon
 Syon mons erat in hierusalē su/
 per cuius vertice erat arx siue tur/
 ris dauid ibi posita pro texore et
 defensione ciuitatis. In vno autem latere
 montis syon erat templum quasi medius
 inter arcem et inferiorem ciuitatem. ut scilicet
 munitio arcis defenderet templum et tem/
 plum cum arce protegeret ciuitatem. Et
 ideo sepe scriptura vocat hierusalē filias

syon quod sicut filia protegitur a matre et sub/
 ditur ipsi matri. sic ciuitas inferior tem/
 plo fuit subdita atque arci. Tante autem au/
 toritatis et nobilitatis inter ceteros mon/
 tes fuit mons syon quod non solum ciuitas hie/
 rosolima nec etiam ipsa iudea verum etiam
 vniuersalis ecclesia tam ex iudeis quam ex ge/
 tilibus congregata sepius in prophetis a monte
 syon denominatur. sicut ibi. Fundat in ex/
 ultatione vniuersę terre mons syon late/
 ra aqilonis ci. re. magni. Nam mons fuit
 magne altitudinis et sublimitatis. ma/
 gne fortitudinis et firmitatis. magne ple/
 nitudinis et vbertatis. magne pulcritu/
 dinis et amenitatis maxime confidentie et se/
 curitatis. maxime opulencie et locupleta/
 tionis. maxime leticie et exultationis. pfe/
 cte iusticie et sanctificationis. mons doctri/
 ne et eruditionis sic scriptum est Esa. ij. De
 syon erit lex. mons prophetie et reuelationis

Capitulum tricesimum

De selmon

Elmon est mons in tribu effraim
 iuxta confinium tribus manasse in
 qua ascendit ab ymelech quasi dunt/
 cauit sed sibi himitas ut dicit hiero. et legitur
 iud. ix. mons pro multitudine artium densus
 et vmbrosus. propter quod et selmon vmbra in/
 terpretatur. Est etiam mons irriguus aquis et igni/
 bus nimis pinguis et pascuosus. sicut dicitur
 in psal. mor. et albabitur in selmon mons
 dei mons pinguis.

Capitulum tricesimum

De monte soppin

Soppin est mons in tribu effra/
 im in loco armathen unde oriun/
 dus fuit samuel. ut dicit hiero.
 Fuit autem locus in alto situs fertilis et gra/
 minosus. aquis irriguus. artibus costitus
 et deliciosus Saron de quo dicit Esa. xxxv.
 est mons inter montem thabor et stagnum
 tyberiadis. unde et tota illa regio saron
 usque hodie est vocata. ut dicit hierony/
 mus. Omnis etiam regio a cesaria palesti/
 ne usque ad opidum ioppe saron dicitur. Iuxta
 montem istum campi sunt fertilissimi. ut dicit
 glosa super Esa. xxxij. tam frugibus quam
 fructibus valde apti.

Capitulū quadragesimū

De monte seon

Dns seon de quo dicit Deut. m. iij. s. pars mōtis galaad q̄ extēditur p̄ desertū vsq; trans iordānem. vbi habitauit seon rex amorreorū et cecidit in sortē ruben ⁊ gad ⁊ dimidie tribus manasse. vt dicit hiero. sup̄ Hiero. xvi. ibi. Ascendente galaad ⁊ c. quere supra de monte galaad.

Capitulū quadragesimū primū

De monte semeron.

Semeron est mons de quo dicitur. i. Paral. xij. c. in quo ē mō sebaſte vbi reliq̄e Johānis baptiste requiescūt. vt dicit hiero. In eodem quē monte prius edificata est samaria. a qua ⁊ tota regio postea samaria est vocata. Nec ciuitas rōne mōtis fuit fortissima ⁊ ad expugnandū difficilima. Unde ⁊ reges assyriorū miris sumptibus ⁊ belloꝝ maximis apparatibus eam tribus annis cōtinue obsederūt. ⁊ vix p̄pter famis angustia cōtra ipsam p̄ualere viribus potuerūt. Imo vt dicit hiero. ⁊ Josephus nunq̄ eam expugnassent si ip̄s habitatores deū israel ad iracundia puocantes plena p̄fidentia habuissent in domino ⁊ ip̄s legem nullatenus reliquissent. Isti mōtis pprietates quere supra de montibus israel. ⁊ ibi plene inuenies.

Capitulū quadragesimū secundū

De monte seyr

Dns seyr de quo sepius habetur mentio in scriptura est idē qui ⁊ mons edom de quo supra sufficienter dictū est. quere de monte edom siue esau. trinomi erat esau.

Capitulū quadragesimū tertium

De monte taboz

Taboz est mons in medio campo gables. vt dicit hiero. sup̄ Hiero. c. xvi. ⁊ est mons mira rotunditate sublimis distans a dyacesarea. x. milibus ad orientāle plagā ⁊ fuit in p̄fimo zabalon usachar ⁊ neptalim. Hic mons

inter toti⁹ terre p̄missionis mōtes maxime est famosus rōne situationis. fertilitatis. amenitatis fortitudinis ⁊ firmitatis. gleba enī illi⁹ mōtis est fertilis vineis oliuis ⁊ alijs arboribus fructiferis abilis. aer ibi est salubris. ros frequēs ⁊ dulcis. imber tā temporane⁹ q̄ serotinus mediocris. ibi arborū p̄ceritas que non deponūt hyeme ⁊ estate comā vel virores suū ibi autū multigenatū canorus sonitus ⁊ canora suauitas. quaz voce afficiē audit⁹. pennarū varia dispositōe ad eartū aspectū puocaf visus. in carnū suauitate telectaf gust⁹ ⁊ ideo multi sunt ibi aucupes auiculis locū istū frequētantibus teria ⁊ tēriculas imponētes. sicut di. hiero. super illū locum De se. iij. quali rethē expansum sup̄ montē thaboz ⁊ c. Super oia autū montē istū reddūt cōmendabiles p̄sentie saluatoris qui ip̄m sua p̄ntia tonorauit. Nā in hoc mōte docuit in h̄ gratia orōnis p̄noctauit. in hoc mōte aliqui pauit populū. ⁊ tam sp̄iali q̄ corpali pabulo recreauit. In hui⁹ montis etiā supplicio corā discipulis suis se transfigurare voluit ⁊ future claritatis gloriā in suo corpe discipulis reuelauit.

Capitulū quadragesimū quartū

De ziph

Ziph mons est squalidus ⁊ vmbrosus in quo latuit dauid quāto fugit a facie saul. et est iuxta carmelon in mōte carmeli in quo nabal carmelites quondā habitabat q̄ fuit de stirpe caleph vt dicit hiero. Est autū mōs multū nemorosus dumis ⁊ arboribus in fructuosis constitus ⁊ saltuosus. feris et ibicibus peruius speluncis ⁊ antris plenus. ⁊ plurimū cauernosus ⁊ ideo frugitius ⁊ latere volentibus cōgruus ē ⁊ ignotis transeuntibus piculosus.

Capitulū quadragesimū quintū

De collibus

Collis est tumor terre breuis ē ⁊ replanicie transcēdens ⁊ ad mōtis altitudinē nō attingēs. Collis enī mōte est inferior sed terra altior. ⁊ s. tumultū q̄ si tumēs tell⁹ vt dicit Jhd.

Unde solent colles montius esse pedes. nam de collibz ad montes solem ascēdere altiores. Et dicunt colles a colendo. quia cū minori labore colunt q̄ montes et plus q̄ mōtes ab hostibz incolunt et in habitant plus aeri et calori solari q̄ inferior terra exponunt. et ideo fructus in collibus ad maturitatē citius pducunt. imbre et roze celesti pl' colles q̄ valles pfundūtur. et ideo fructus accrescētēs in collibus alijs dulciores et lapidiores inueniuntur. Item inter infimā terre superficiē et summā montis altitudinē tenēt colles medius quo ad sitū. et ideo aer crassior et spissior est in colle q̄ in mōte. purior vero et subtilior est q̄ in valle. Puriores enī et nobiliores recipiūt colles imp̄ssiones et influētias a superioribz q̄ valles. et ideo tā fructus q̄ gramina sunt in collibz salubriora q̄ in vallibz et alijs partibz meliora. vt dicit Consta. Item colles citius recipiunt radiōz solis illuminationē q̄ valles et velociorē a nubibz irrozeationē. De montibz etiā descendūt torrētes et riui sup colles et de collibz deriuant ad campestria et ad valles.

Capitulū quadragēsimū sextū De valle

Allis est terra decliuis ac depressa in montiū medio collocata vt dicit Isid. Est autē vallis aquarū a riuiis fontū defluentū receptaculū et vehiculū. vñ patet q̄ vallis a riuiis ex mōtibz emanatibz irrigant et ex illorū circumfusione in floribz et fructibz fecundant. frondiū et florū viroze citius decorant a mōtium et collū eleuatione obumbrantur. In vallibus etiā fit maior radiōz solarium cōcursus ac cōtractio ac cōfluxus. Et ideo calidiores imp̄ssiones in vallibus q̄ in mōtibz generātur ppter quod in vallibz citius q̄ in montibz resoluuntur nubes ex aquarū diffusionē loca circumiacentia humectantur vt dicit Macro. Et ideo valles calide turbide grosse et vaporose p̄p̄ientia iudicantur. quare habitatores calidis et humidis passionibus sepius molestant. vt dicit Consta. Domus et edificia in vallibus cōstituta minus

ventoz et tempestatū incōmodis pelluntur q̄ illa que in mōtibz collocant. nam montiū obiectu tuent. et a pcellatū inuadantiū impetu defensant. terremoto in ualle vallū raro infestant. cuius rō est. qz partes terre in valles residētēs magis cōprimūtur. et sibi inuicē fortius adunantur. Et ideo vñ illas partes difficilius penetrāt et subintrant. ppter qd partes ille qz minime sunt scaue et porose minime a ventoz subintratiū impetu agitant. ppter qd non mouent. vt dicit Aristotle. Ad valles etiā confluunt sordes et ibi diuinius reseruant. ppter aeris cōpuletia vallis citius q̄ mōtes grossis et fumosis vaporibz obnubilant et ventozioribz tenebris obscurant. Vñ partes vallū plus q̄ montiū pfundant ad centrū et a celi circūferētia plus elongantur. Item ex aquarū multiplici cursu et limi ac lutū obiectu paludes quasi inuadabiles in vallibus frequētissime coadunant. et loca ad trāsū adandū difficilia inueniunt. Item ex humorū abundantia carices et gramina in vallibus maxime nutriūt. salices et alie instructuose arbores in vallibus plus q̄ in montibus crescere dinoscuntur.

Capitulū quadragēsimū septimū De campo

Tempus sūm Isido. est terre planities nec depressa vt vallis. nec erecta vt mōtes. et ideo qz equalis est pedibz campus est vocat. a camis greco qd breue vel equale dicit in latino. Et est campus locus planus et incultus. nec vomere sulcat. nec stercore impinguat. sed potius teambulationi vel reductioni aut militari exercitatiōni iuxta ciuitatiū habitacula deputat. locus scilicet cōs et publicus oim aspectibus expositus vsibus reipublice ascriptus nulli p̄p̄ius. sed oim vtilitatibus assignatus.

Capitulū quadragēsimū octauū De agro

Ser vt dicit Isidor. li. vii. dicitur eo qd in eo aliquid agat. Dis est ager vt ait Varro. aut ē aru. i. sationalis aut cōsitus. i. arboribz aptus aut pascualis. qz herbis tantū p̄ asakb' varo

cat. aut flores ort. s. floribus et apibus apt.
 Unde secundum antiquos ager est terra culta.
 rus vero terra inculta ut silua et pascua in
 qua terra per se lac haberi potest. unde et rusticus
 nominatur namque agrestium hominum haec prima et
 ociosa felicitas est. unde et ager dicitur quasi pa-
 sciuis. quia a diuisoribus agrorum vicinis pa-
 sciendi gratia est relictus sicut allium dicitur
 ager. quae paulatim flumini in agrum reddit
 sic et artificum dicitur ager quia a certis linea-
 rum mensuris non continetur sed arte finis
 eius obiectu montium et arborum et etiam flumio-
 rum. sic et noualis ager dicitur primum profici-
 sus. siue quia alternis annis vacat ut reno-
 uet suas vires. Noualia enim semel cum
 fructu erunt et semel vacua sine fructu per-
 manebunt. Aliquando etiam dicitur ager squali-
 dus quasi excolidus sic dicitur eo quod a cultu-
 ra iam exierit sicut excolidus eo quod a psulatu-
 iam discesserit. aliquando dicitur ager virginosus
 id est spiritus humidus. nam humidus dicitur qui quicquid
 siccat. et ligo autem est humor terre natura-
 lis ab eo nunquam recedens. Hucusque Iulius
 li. xv. ca. xliij. Ager est igitur locus exercitum la-
 boris et sudoris nam cum labore ager excolitur
 ligone percutitur. foditur euertitur. vomere aper-
 tit. semine seritur. rastro tegitur. rore et umbra
 perfunditur. spinosis sepius circumdatur munitur
 hyeme gelu et frigore constringitur. in esta-
 te eliu et caumate uritur. in vere siue verno
 tempore colitur. in autumno collectis fructi-
 bus iterato planditur vomere. et sic alter-
 nans laboribus continue laceffitur.

Capitulum quadra-

gesimum nonum De predio

Redium secundum Iulium dicitur
 p quasi preindium eo quod sibi a patre
 familias in omnibus prouidet. Et
 est locus in quo a patrefamilias in me-
 dio agrorum suorum domicilium prouidetur
 vel dicitur predium eo quod antiqui agros
 quos bello ceperant prede nomine possi-
 debant ut dicit Iulius.

Capitulum quin-

quagesimum De prato

Ratum est cuius feni copia ar-
 p meta tuentur. cui veteres romani
 nomen dederunt eo quod sit locus qui

partin est patus. quia culture labore non tegetur
 ut. ut dicit Iulius. Et ideo talia loca di-
 cuntur prata quia ad fenum et ad gramina
 sunt parata. Prata siquidem fluminibus. et
 uallis et fontibus irrigantur. Et ideo propter hu-
 moris abundantiam herbarum radicibus nutri-
 menti continue ministrant herbis et flo-
 ribus diuersi generis decorantur. Et ideo
 propter vernantem et virentem quam praeferunt
 pulchritudinem prata ridere dicuntur. Pra-
 ta etiam suo virore delectant visus. suo odo-
 re afficiunt olfactum. graminum suorum sapore
 reficiunt gustum. pratorum herbae et flores mel-
 apibus administrant. lactis copiam in ar-
 mentis et gregibus generant et augmen-
 tant. vulnera curant et contra diuersos
 morbos remedium praestant.

Capitulum quin-

quagesimum primum De deserto

Desertum est terre spatium sic di-
 ctum quia ab hominum frequenta-
 tione et habitatioe desertum nec ab
 hominibus colitur nec inhabitatur. ut dicit Iulius.
 Et hoc contingit aliquoties propter terre ste-
 rilitates siue aeris intemperie seu prop-
 terea aquarum et fontium defectibilitatem siue pro-
 pter hostium vastitatem. Unde desertum est
 incultum spinis ac sentibus plenum reptili-
 bus et venenosis animalibus periculum. bestia-
 rum et ferarum siluestrium domicilium. fugiti-
 uorum et latrocinantium habitaculum. terra
 sitis et ariditatis. terra estus et squa-
 loris terra vastitatis et horrois. terra deu-
 eroris. nam in deserto viae sunt tenues. cal-
 les et semite non sunt trite. miriacis et alijs
 fructibus instructuosis confite atque plane
 arenose lapidose puluerulente feculente
 et alijs incommodis itinerantibus plurimum
 onerosae. Et dicuntur deserta ut dicit Iulius
 quia non seruntur. Unde loca siluarum et mon-
 tium quae a semine vacua deseruntur des-
 erta nuncupantur. non minus tamen deserta
 dicuntur loca prius inhabitata et post casum
 aliquo desolata. ut dicitur idem.

Capitulum quin-

quagesimum secundum De heremo

Heremus autem est inuia solitudo a
 paucis nisi a feris et bestiis habitata

Unde heremite dicitur homines deser-
ta solitudinis appetentes se ab aspectu
hominū sequestrantes. Dicitur hec here-
mus mi. per contrariū ad heres es. quia
pauci ibi herent atq; manent. Vel dicit
heremus quasi herens humus. quia du-
ra et cōpacta solet esse terra. que herem^o
vel solitudo vsualiter est vocata. In lo-
cis autē heremiticis et solitarijs fere sil-
uestres liberius q̄ in alijs locis euagan-
tur. securius cōmorātur. Ibidem etiā p-
pter nemorū spissitudinē et siluarū mul-
titudinē volucres siluestres dulci^o mo-
dulātur. Ibidem etiā nidificāt et cōuer-
santur. et ideo ppter ferarū multitudines
et quāvis frequētiā. talia loca q̄uis sint so-
litaria aliquādo a venatorib; frequētan-
tur. ibi etiā aucupū laquei et retia sepi^o
occultant. Talia etiā loca habitatores
pluribus laborib; exponūtur. nūc gelu nūc
estu exurūtur. nūc roze nūc imbze nūc
pruina nūc niue perfundūtur. raro nisi
forsan a latronib; vel venatorib; inquiet-
tant. et ideo locus heremiticus q̄uis mul-
tum habet afflictionis tedij et laboris.
plurimum tamen obtinet commodi et
quietis.

Capitulum quin-

quagesimūtertium De anatro.

Antrum ab atro est dictum. eo q̄
a atris tenebris et horridis est sus-
fusum. vt dicit Isid. Est enī p-
tūm bestiarū in cauernis manentū lati-
bulū in quib; latitātes prede insidiātur
et ideo specus a speculādo antrū dicitur. quia
inde post suas preda diligēt^o speculant^o
vt dicit Isidor^o. Est autē antrū in estate
frigidū. in hyeme vero calidū. et fetibus
animaliū nutriendis et occultandis est
aptum. ex sudoribus autē et vaporib; ala-
lum fetidum est et corruptum.

Capitulum quin-

quagesimūquartū De fossa.

Fossa a fodiendo est dicta eo q̄
fit terra virib; et ingenio fodien-
tium. pfundata. que quāto plus
in sua sup̄ficie terra accumulata erigit
tanto infer^o amplius pfundat. et quāto

altior est et pfundior tanto ei^o trāsit^o dif-
ficilior et piculiosior inuenit. quā quilib;
cadēdo facillime ingredit. sed post casus
de ipa facilliter nō erit. vt dicit Greg.
Ideo etiā dicit Hiero. sup Ezech. xix.
Leo in foueis capitur. Nam facta fouea
ouis vel capra in ei^o fundo ponit. cui^o odo-
re allectus leo foueā p̄de gratia ingredi-
tur. sed postq̄ eam ingressus fuerit ibidē
ne ercat detinet. Fouea etiā intra foue-
am a latere ad modū spelunce fodit in q̄
cauea quedā ponit que ad modū cistule
p̄paratur que de facili clauditur et de dif-
ficili aperitur. Quādo ergo leo videt se
nō posse de prima fouea egredi. timens
venatorū venabula latendi gratia secun-
dam foueā ingreditur et ibi in cauea ad
hoc parata claudit capis et captiuus de-
tinetur. vt dicit Hiero. Foueae etiā vti-
les sunt et necessarie. quia fossatis ciuita-
tes et castra ne hostibus pateant muniū-
tur. Fossatis insup terrarū spacia et ha-
bitaculorū termini ab inuicem diuidū-
tur. replent in hylomin^o foueae aquis in q̄
bus pisces et reptilia diuersi generis nu-
trunt. vnde et fouea quasi fons aquas
est dicta. nam in foueis fouent et seruan-
tur aque nūc fluctibiles nūc stativae nūc
eas subintrant torrētes et pluuie. nūc in
eis eripunt capita fontium et scaturiunt
riuli aque viue. Sūma vero et p̄cipua
et omnū munitionū fortitudo et tutela
solet esse fouea quādo in lato et in longo
in alto et in pfundo ordine dgruo est pa-
rata. nam inaccessibilis est loc^o sic muni-
tus nisi aggere nauigio vel pōte talis fo-
uea trāsseat. vt dicit hiero.

Capitulum quin-

quagesimūquintū De spelunca.

Spelunca est fouea subterranea
a speculādo dicta. quia propter
sui latitudinem ad circūspicien-
dum est apta. latum enī et a parte luci ex-
positum habet introitū sed in fine finem
sue terminū habet artum. Unde spelun-
ca locus est subterraneus. primo quidē
euidens et lucidus in ingressu. et inde ob-
scurus et turbidus in progressu tandem
durus atq; hyspid^o in egressu. si tamen

egressus aliquando poterit inueniri. vt dicit Damasc. In locis autē mineralibus vbi esse dicitur lapides et metalla potissime sunt spelūce. que quidē rōne extractōnis lapidū seu metalloꝝ remanēt vacue quibusdā tamen colūinis siue alijs appodiatiombꝫ ne corruāt sunt fulcite. *Sepe* tamen vel nimia mole terre colūine ille desup aggrauate. siue proprie materie mollicie resolute siue fūdi inferioris humore relaxate corruūt. et sic omnia in illis spelūcis existentia obzūūt et pfundūt vnde in spelūcis manere periculosus est et difficile. tum quia frigide sunt et humide obscure instabiles et incerte. tum etiā quia hyspide et dure in superficie graues et in infimo cōcaue et pfunde. Sūt etiā loca congrua occultationi ferarū et habitatiōni. fordidū et immūdicarū repositiōni serpētū et alioꝝ reptiliū mansioni.

Capitulum. LVI.

De cauerna

Cauerna est terra cōcauata a cauādo dicta eo qꝫ partes terre cōcauent et pfoꝛent a reptilibꝫ et ab inuicē vel p partū cōpressionē siue euacuatiōnem et eiectionē diuidātur. In cauernis siquidē mures et reptilia et vermes suas faciūt mānsiones ad quas pfugit quanto timent vel vident sibi imminere ab extrinseco aliquas lesiones. Ad caernas etiā tam lapidū qꝫ arborū quādoqꝫ cōfugiunt volucres colūbe. s. et turtures. quāto vident aquilas et accipitres in aere venientes. Similiter herinacū cuniculi et leproses fugiunt ad cauernosos lapides quādo audiūt canes vel p̄sentiant venatores. In caernis etiā tam terre qꝫ arborum mellificāt sepe apes. nidificāt quādam volucres. latitant etiā in caernis colubri et serpentes qui sepe ledunt et pungunt venenoso morlū homines et bestias ad tales caernas appropinquātes. terra insup quādo est ex se cauernosa et spōgiola patitur sepe motū et agitationē ex vento subintrante poros suos et replente ex cuius agitatione generatur terre motus. vt dicit Aresto.

Explicit liber decimusquartus.

Incipit liber decimusquintus De prouincijs.

De terre autē

partibus et diuersis prouincijs p quas orbis generaliter ē diuisus pauca huic op̄i sunt adiunāte dño breuiter inserēda. Nō tñ de singulis dicendū. sed solūmō de his de q̄bꝫ sacra scriptura sepius inuenit facere mētionē.

Capitulum primū.

De orbe

Rbis autem vt dicit Isidorus libro. xv. trifarie est diuisus. nā vna pars asia alia europa. tertia africa appellatur. quas tres partes orbis veteres nō equaliter diuiserūt. Nā asia a meridie per orientē vsqꝫ ad septentrionem puenit. Europa vero a septentrione vsqꝫ ad occidentē pertingit. Sed africa ab occidentē p meridiem se extēdit. Sola quoqꝫ asia continet vnā partē nostri habitabilis scilicet medietatem. alie vero partes scilicet africa et europa aliaz medietatē sunt sortite. Inter has autem partes ab oceano mare magnus progreditur easqꝫ intersecat. quapropter si in duas partes oriētis et occidentis orbem diuidas. i vna parte erit asia i alia vero africa et europa. Sic autem diuiserūt post diluuiū filij noe inter quos semcum posteritate sua asiam. iaphet. europam. cham. africanam possederunt. vt dicit glosa super Gen. x. et super li. Paralip. i. Idem dicit Eusebius Isidorus et Plinius.

Capitulum secundum De asia

Sia itaqꝫ que media credit esse a pars orbis. ex noie cuiusdā mulieris est appellata. q̄ apud antios quos regnū tenuit oriētis vt di. Is. li. xv. Nec in tertia pte orbis disposita ab oriēte habet ortū solis. a meridie oceani. ab occasu nōo mari finit. a septentrione meotidi lacu et fluuio thanai terminat.

Habz aut mltas puintias & regiones diuersas gentiu nationes in vita & in motibus mirabiles. figuris corporum sicut & affectibus mentiu mirabiliter differetes quas nota & situs breuiter hic ponemus sequendo ordinem alphabeti.

Capitulum. III

De affiria

a Sfiria asie est regio & puintia ab assur filio sem sic vocata qui illa regionem primo post diluuium inhabitauit & incoluit. hec ab oriente habet indiam. a meridie media tagit. ab occidente habet rigim. et a septentrione monte caucasum. vbi porte sunt caspie vt di. Jsi. li. xv. In hac regione primo inuentus fuit vsus purpure. Inde etiam primo crinuu & corporum vngueta processerunt piter & odores ex quibus effluxit luxuria romanorum & grecorum. vt di. Jsi. Et est terra intempatis regionibus tpatissima sed in multis extremitatibus ppter diuinas terre mansiones sicut in bestijs et serpentibus. sic etiam in hominum moribus est in pluribus inquieta. vt di. Pli. lib. iij. vbi describit hominum feritates. In hac puintia habitant assyrii ab assur dicti. gens potentissima. que ab antiquo ab eufrate vsque ad nidorum alij medorum fines omnino in medio terre tenuit regionem. vt di. Jsi. li. ix

Capitulum. IIII

De Arabia

a Arabia asie est puintia sacra. id est thurifera nuncupata. vt dicit Jsi. li. xv. Ibi enim maxime abundant arbores thurifere & alie odorifere ppter quam sacra aromatum fragrantia grecam eudemon. latini beatam vocauerunt vt dicit idem ibidem. In eius enim saltibus mirra et cinamomum crescunt et cetera medicinalia potissime inualescunt. Ibi nascitur avis fenix rariorum rerum siluestrium tam bestiarum quam volucrum dissimilis et varia multitudo. In arabia etiam est diuersitas gemmarum. nam vt di. Jsi. Plinius et Drosius. ibi triplex sardonium et gemma pris. immo multiplex gemmarum numerus inuenitur. Ibi enim inueni-

untur dracones et quidam aspides in quorum corporibus diuersarum gemmarum preciositas inuenitur. In ipsa est saba sic a filio ebis nuncupata. & est pars terre arabie super sinum maris persici coangustata et versus sinum arabicum consumata. de saba quere infra.

Capitulum. v

De Armenia

a Armenia ab armeno iasonis thesalii comite est vocata qui amissio rege iasone collecta multitudine eorum qui passim vagabantur armeniam cepit & ex suo nomine noiauit. vt di. Jsi. li. xv. Hec est terra ararath in quam fugerunt filij sennacherib qui ipsum in templo dei sui orationem intefecerunt vt narrat histo. li. Regum. Et dicit ararath mons in quo archa noe post diluuium requieuit. Sita autem est hec armenia inter montem thauri & caucasi a capadocia vsque ad mare caspiu. ptenisa habens a septentrione montes caucaseos. e quibus fluius tigris nascitur. vt di. idem Jsi. Pli. et Chab. vel Drosius. Et est duplex armenia scilicet superior & inferior. sicut & due panonie in quarum vtraque mira quedam & monstruosa quo ad nos sepius inueniuntur. Terra tamen armenica vbi attingit litora tigris vel eufratis herbis & frugibus nemoribus ortis & fructibus est iocundissima. multis tamen bestiarum & serpentum generibus est repleta. vt di. idem. et dicit multa narrat Pli. ij. li.

Capitulum. VI

De Aradia

a Aradia siue aradyris est insula que tota est ciuitas sita in mari mediterraneo non longe a tyro. vt di. glo. super locum illum Ezech. xxvij. Filij aradij in exercitu tuo & viri enim sunt nautici & in pugnis naualibus eruditi.

Capitulum. VII

De Albania

a Albania asie maioris est puintia a calore populi nuncupata. eorum alto crine nascantur. Frigida enim regio est respectu aliarum regionum que asie

ascrībuntur. Hec albania habet ab oriēte mare caspiū et surgit p̄ ora septentrōalia oceanū vsq; ad meotides paludes p̄ deserta loca incultissima se extendens. huic terre ingēres sunt canes aior corpore tam feroces vt tharros p̄mant. leones p̄mant et elephantes beluarū fortissimas lupent et p̄sternāt vt de albanorū cane exemplificat Plini⁹ q̄ missus a. ex adzote leone apzo et elephāte in stadio triumphauit. vt di. idem. li. viij. ca. de cambio albanie. hxc x̄o gēs oculos h̄ pictos et glaucos in pupillo adeo vt melius de nocte q̄ de die videat. vt di. idem. Et Jsi. li. ix. Jdē etiam p̄ miro solinus narrat

Capitulū octauū

De atthica.

Atthica p̄uincia eadē est q̄ grecia antiq̄ cui⁹ ps vel ciuitas dicebat̄ ciuitas atthēnarū q̄ quōdam fuit philosophorū nutritrix et mē liberaliū literarū q̄ nihil habuit grecia clarius nihil nobili⁹ q̄ diu amoris sapie studio operas impendebat. vt di. pli. et Jsi. li. xv. totius atthice p̄uincie plato atthēnarū doctor fuit hanc demostenes eloquētia p̄ multorū sculorū tpa publicauit. vt refert Salust. sed sup̄ oīa eā cōmēdat ariopagita pauli discipulus cui⁹ sapie profunditas tot⁹ fere p̄tes seculi decorauit vt di. Epiphanius in diomij ariopagite cōmēdatiōe p̄ ut idem refert Jsi.

Capitulū nonum

De achaia

Achaia grecie in europa est p̄uincia ab achēo quodā rege antiquitus appellata. hxc p̄uincia fere tota insula est. naz a septētrīde vbi macedonie iungit̄ vndiq; septa est maria. nā ab oriēte h̄ cyrenēū mare. ab euoro grecū. a meridie ioniū. ab affrico et oceanū caspias insulas. a solo septētrīdali p̄te macedonie et atthice grecie sociatur. huius p̄uincie caput ē corinth⁹ loc⁹ munitissimus. vt di. Jsi. li. xv. nā ad ipsam p̄t̄ vix accessus. p̄pter situs altitudinem multitudinē ppli. et p̄pter munitiōnis fortitudinē et maris vicinitatē. hāc

cōdidit corinthus herestis filius quem greci corinthras vocant. i. reipublice administrationem. vt di. Jsi. li. xvi.

Capitulū decimū

De archadia.

Archadia est p̄uincia inter ionem mare et egeū. vt di. Jsi. collo cata quā achas iouis filius in colis tenuit et suo noīe archadiā noīauit. nam etiā ficionia a quodā rege ficionio in posterū ē vocata. vt di. Jsi. li. xv.

Capitulum XI

De alania

Alania prima est pars sithie que prima et maxima regio esteurope que sc̄z europa incipit a sumēne tanai descendēs ad occasum p̄ septētrionale oceanū et vsq; in fines hispanie se extendit cuius ps orientalis et meridionalis a ponto cōsurgens tota mari magno iungit̄ et in insulas gades finit. vt di. Jsi. xv. Pars itaq; sithie prima ē alania q̄ ad meotides paludes p̄tingit et vsq; ad dacia se p̄tendit. Est aut̄ regio latissima multas et seuas cōtinēs barbaras nationes sub frigido climate cōstituta ab oriēte declinans ad aquilonem.

Capitulum XII

De amazonia

Amazonia est regio p̄tim in asia p̄tim sita in europa. que albāie est vicina et ab amazonibus ē vocata. Fuerūt aut̄ amazones gothorū que exierūt de inferiori sithia vel sithia viores. vt di. Jsi. li. ix. q̄ maritis suis vltro interfecit̄ viros suos arma arripientes. hostes virili animo aggressi de maritorū suorū nece sumpt̄erūt rebita vltiōem. nā oēm masculū a sene vsq; ad puullū ore gladij p̄merūt et feminas reseruātes et hostiū solia diripiētes vnde p̄ter sine masculorū p̄fortio viuere decreuerūt que duas reginas sc̄z marsepia et lampetant maritorū exēplo qui semp̄ duos solebāt h̄re reges sup̄ se statuerūt. quap̄ vna p̄cedens cū exercitū cōtra hostes dimicabat. altera interim tempulicaz gubernabat.

bat. effecte sunt autem tam fortes breui
tpe bellatrices q magnā ptē asie fere. c
annis dominio suo subiecerūt Inter ip
sas vō nullū penitus masculū viuere vel
morari rōe aliq̄ pmulert ex finitimus tñ
gentibus maritos sololis grā elegerunt
ad quos statutis tpiu accedētes plē cō
ceperūt. S; tpe cōpleto ad ceptiois offi
ciū instituto maritos a se recedere 7 ali
as māfiones querere coegerūt. masculos
aut filios vel emactabāt vel recto tpe pri
bus transmittēbāt. filias vō sibi reserua
tes eas ad sagittādū vel venendū in for
mabāt 7 ne in sagittarū ictu; mamilla
rū grossicie impedirent eis in. vij. vt dz
anno māmas exirebāt. 7 iō amazones
sunt dicte. i. sine māma. vt di. Jfi. li. ix.
has vni māmas antiquitus multi voca
uerūt. quaz feritatē tomuit vt dz primo
hercules. vnde achilles. s; b; pti^r fuit p
amiciciā q̄ p vires sicut in gestis greco
rū 7 amazonū cōtinet. Dicit aut Jfi. q̄
p alexandriū magnū amazones vsq; ad
internetōem penitus sunt telete. s; hīsto
ria alexandri hoc nō dicit. Imo dz amazo
nū regia alexandro postulanti tributap
uūcios rescripsisse. De tua prudentia ē
mirandū q̄ cū feminis consilgere statu
isti. q̄re si fauēte nobis fortuna succēte
te te cōtingat. merito es cōfusus cum a
mulierib; sis reuictus. q̄ si iraris nobis
dijs nos reuiceris paz tibi poterit. cede
re ad honozē q̄ de mulierculis triūpha //
sti. Sup cui^r rñso ad amiratiōez duct^r
rex generosus dixit. decēs fore nō p gla
diū 7 furozē mulieres vincere sed potius
p amozem. ppter qd̄ libertatē eis concess
sit et ipas nō violētia sed potius amicit
cia suo imperio subiugauit.

Capitulum. XIII

De alemānia.

Lemānia nobilis et generosa ē
a regio in europa a leomāno flu
uio vltra danubiū fm Jfi. sic vō
cata vbi illius terre incole prius habi
tauerūt. qui a fluuio lemāno alemāno di
cti sunt. hec etiā germania dicta ē vt di
cit Jfi. li. xv. vbi di. Post daciā q̄ finis
est sytie inferioris occurrit germania ab

oriente habens danubiū a meridie renū
fluuiū a septētrione 7 occasu oceanum.
Est ē dupler germania sc; supior q̄ se ex
tēdit vsq; ad alpes 7 mare mediterrane
nm siue adriaticū vbi mare magnū sistit
in aquileie ptiu p paludes. alia germa
nia ē circa renū. vtrazq; germania diues
est terra 7 inclita 7 tā viribus q̄ diuiti
is ac tellicosis pplis numerosa. vñ affectū
ditate gignēdoz pploz a germinādo ger
mania est vocata. vt di. Jfi. li. xv. Bene
rosos enī 7 imanes gignit p plos. de qui
bus dz in li. ix. Jfi. Germanie nationes
sunt multe imania corpa hñtes viribus
fortes audaces aīo 7 feroces i comiti va
ptu. captiui 7 venationib; occupati. fa
cie decori 7 formosi comati 7 coma flauij
liberales aīo hilares 7 iocūdi 7 potissime
saxones q̄ in pdictis sunt pcellētes d q̄
bus di. Jfi. Saxonū inqt gēs in oceā
ni finibus 7 litorib; cōstituta v̄tute 7 agi
litate agilis. vñ sic ē appellata eo q̄ va
lēntissimū sit gen^r hōim pstanti^r ceteris pi
ratis. nō ei p terrā solis suis hostib; sūt
infesti. vñ etiā p mare ill q̄ se molestāt
ac si eēt saxei se ipoz tble atq; duri. quo
rū terra valde fructifera ads 7 flumini
bus optimis irrigua. in ipoz etiā mōti
bus effodiunt oīa fere metalla pter sta
gnū. Sunt 7 alie puintie. in vtrazq; ger
mania q̄ nō sunt minus laude digne vt
sunt austria bauaria circa danubiū. sue
uia alsatia circa renū. 7 alie mltē q̄s per
singulos enūerare eēt tediosum A saxo
nibus aut germanicis anglici pcesserūt
quoz pgenies 7 successio britaniā insu
lam possidet quoz liguā 7 mores anlico
rū gēs vsq; hodie in plurib; imitat v̄tdi
cit Beda in li. de gestis anglicoz. quereī
fra de littera. s. de saxonā.

Capitulū XIII

De anglia

Anglia oceani est insula maīa
a q̄ circūfusa mari a toto ozte vñ
diq; ē diuisa q̄ quondā albiō ab
albis rupib; a lōge circa maris litora ap
parētib; ē vocata. nā succedēte tpe q̄
dā pceres te troire excidio rescedentes
facta classe. palladis vt fert^r oraculo ad
D ij

pedicte in sole litorea puenessit qui cōtra
gigātes qui tunc terrā possederūt diuini
pugnātes arte piter 7 virtute insulā supe
rat gigātes suo dñio subiecerūt. 7a bru
to qui illi exercit⁹ erat princeps terram
vocaerūt britāniā q̄si insulā a bruto tē
tpis armis 7 potētia acquisitā. a cui⁹ bru
ti p̄ sapia reges potētissimi p̄ cessēt quo
rū opa magnifica si quez audire delectat
hystoriā bruti legat. Illa aut̄ insulap⁹ lō
ga tpa a saxombus germanicis mltis 7
varijs internemētibus seuissimis plijs
est acquisita 7 a suis p̄steris ē possessa. q̄
britomb⁹ vel mortuis vel exulatis insulā
inter se diuiserūt 7 singulis puñtjs fm
lingue sue p̄prietatē nota imponētes li
gue gentis sue memoriā reliq̄rūt vocā
tes insulā angliā ab engela regina clau
simi ducis sacronū filia q̄ illā insulā post
multa p̄lia post possedit. Isti. tñ dicit an
gliā ab angulo dictā q̄si terrā in fine vel
quasi in angulo p̄stitutā. Sed teat⁹
Breg. vidēs angloꝝ pueros romē vena
les tpe paganorū audiēs q̄ eēt anglici
alludēs patrie vocabulo r̄ndit. Tere in
quit sunt anglici q̄ vultu nitēt vt ange
li. illis oz v̄bū annūciare salutis. naz vt
dicit Beda germanica nobilitas adhuc
in pueroꝝ cultib⁹ resulabat. De hac in
sula dicit. Plin. mltā silv 7 Oro. sed Isti.
summatim tangit ex plin⁹ q̄ alij obscu
rius retuler. britāniā. s. q̄ nūc d̄r āghie
est insula que ē aspectū gallie 7 hyspāie
est sita. circūit⁹ eius obtinet q̄dragiesoc
ties septuaginta quinqz milia. mltā ex
magna sumina sunt in ea. fōtes calidi.
metalloꝝ largāēt copia gagates lapis ibi
plurim⁹ 7 margarita gleba optima et di
uersis fructibus valde apta. ibi oues la
nigere in p̄cipua abūdantia. ibi ferarū
et ceruoꝝ multitudo nimia inuenit. pau
ci lupi vel nulli in insula repiūt. et iō
ones q̄ ibi maxime abūdāt tutius i cau
lis et in pascuis sine custodia relinquun
tur vt di. Beda. Tñ q̄dā describens insu
lā anglicanaz metrice sic dixit. Anglia
terra ferorū 7 fertilis angulus orbis. in
sula p̄dices que toto vir eget orbe. et cu
ius totus indiget orbis ope. angliā ple
na iocis gens litora apta iocari. Litora

gens cui libera mēs et libera lingua. S3
lingua melior liberiorqz manus. S3
tas alias p̄sequi gentis et insule digni
tates hic interponere esset longū. quere
infra de britāniā.

Capitulum XV

De aquitannia

Aquitannia galilee ē puñtia i
europa. vt di. Isti. li. xv. et est sic
ab obliquis aq̄s ligeris flumis
q̄ ex plurima pte termin⁹ cū est eazq̄
pede in orbe circūcingit appellata. Ter
ra siquidē fertilis 7 amena opidij ciuita
tibus 7 castrijs p̄clara aquis 7 fluminibus
irrigua. siluis cāpis ortis 7 p̄atis reco
ra. vineis 7 arboribus fructiferis diuer
si generis cōsita. et magnis diuitijs opu
lenta. Sub noie x̄o aquitannie multe p
ticulares puñtie p̄p̄ndunt. vt di. pli
nius. hec a circū h̄o occcauū. vt di. Oro
sius qui aquitannie sin⁹ appellat. ab occa
su hyspāniā h̄z. a septentrione 7 occidente
galliā lugdunēsi. ab euro 7 meridie p̄
tingit puñtiam nartonenē. vt di. oro.

Capitulum XVI.

De andegauia

Andegauia est gallie puñtia
que aq̄rannie ē vicina et vsqz ad
minore britāniā se extēdit cui⁹
metropolis andegauis ē notata. a qua in
cūcūtu tota puñtia andegauia ē voca
ta. 7 est terra vinifera 7 fructifera bonis
oibus opulenta. similia aquitannie iui
neis et in fruge

Capitulum XVII

De aluernia

Auernia gallie lugdunēsis ē pu
ñtia. cui⁹ ciuitas maior mons
nūcupat. hec ab euto h̄z germal
niā. ab austro italiā. ab occidēte narto
nen. puñtia. a septentrione galliā belgi
cam. Est aut̄ terra siluestris 7 nemorosa
montuosa pascuosa feris pecudibus zar
mētis referta frugifera 7 vinifera in m̄
tis locis.

Capitulum XVIII

De apulia

a Pulia est regio maritima in italia que ps est europe ab insula sicilie p maris brachiu separeta. terra siquidē ē multū p̄sola. auro ⁊ argēto referta frumēto mero ⁊ oleo opulēta ciuitatib⁹ nobilissimis inclita. castris et opidis p̄munita. frugib⁹ ⁊ dinerū generis fructib⁹ fertilis ⁊ fecūda. Finis ē europe p̄tra meridiē q̄ solo mari a barbaria est diuisa. Fōtes d̄ h̄recalidos infirmis p̄bētes sanitatē ⁊ me dicinā. Metrop̄l̄ aūt illius regiōis brūdusū d̄r quā greci quondā edificauerūt. ⁊ d̄r a. brūdo grece q̄si caput cerui latine. Illa enī ad modū ceruini capitis h̄ntis cornua d̄r eē dispo sita vt di. Jsi. li. xvi. in ca. de noībo ciuitatū. Huic a latere adiacet terra q̄ d̄r cāpania mater frugū. nā ei⁹ gleba fertilis sima est quo ad frugū multitudinē pdu cendā ex cuius abundantia multe puin tie sustentant etiam transmarine.

De africa Cap. xix.

a Africa vt quibā putat est dicta q̄si aprica. eo q̄ soli siue celo sit peruia ⁊ apta p̄pter qd̄ horrore frigor is nullatenus est subiecta vt di. Jsi. li. xv. Illi putat affrica eē dicta ab asse filio abrae ex cethura q̄ d̄r durisse x̄sus libiā exercitū ⁊ ibi victis hostib⁹ cōsedisse ei⁹ q̄z posteros affros noīasse vt di. Jsi. li. ix. Incipit aūt affrica a finib⁹ egipti p̄gēs iuxta meridiē p̄ ethiopiā vsq̄z a dathlan tem mōrē. a septētride x̄o mari mediet̄ raneo claudis ⁊ in gaditano fretō finit̄. Hec mūdi tertia d̄r esse ps diuisa p̄tra asiā ⁊ europā. h̄z aūt puintias multas. sicut libiā cirenēsem tripolim bisātiū car thaginē mauritaniā ethiopiā ⁊ mltas a lias. Est aūt illa ps mūdi q̄ affrica d̄r mi nor spacio q̄ asia vel europa. sed p̄ sua q̄ titate ditior ē ⁊ mirabilior in qualitate. Nam in auro ⁊ gēmis ditissima ē siliter i frugib⁹ fructib⁹ ⁊ oliuis. Mirabiliss̄tas etiā pducit bestiaz ⁊ hoīm spēs ⁊ figurat vt patebit q̄n regiones affrice p̄ sua noī mina describent. Solis ardore p̄ alijs terris exurit varijs oceani finib⁹ intercipit. arenaz cumulis sterilis in multis p̄tib⁹ efficit. Et a satiris pilosis tigris

dibus et alijs horrendis testijs possidet. et hoc inferius plus patebit.

De asturia

Ca. xx.

a Asturia est puintia in citeriori hispania in cōfinio europe ⁊ af frice p̄stituta. vt di. Jsi. li. xv. vñ astures sunt dicti q̄ p̄pe isturū flumē nūc inhabitāt quoz terra ē siluis ⁊ montib⁹ q̄si vndiq̄z circūsepta. vt di. idē. Illius soli⁹ incolae sunt vt dicit respectu a lioz aīo placidi liberales ⁊ benigni quoz ciuitas metropolis noīat. terra q̄dē mero frumēto ⁊ oleo min⁹ abūdāt. nā terra ē frigida ⁊ ad h̄mōi p̄ductōem frugum v̄l fructuū min⁹ apta. abūdāt aūt ibi mēliū ⁊ castanee supra modū. Dicunt aūt ibi multa crescere fructuū genera et p̄moz. de quib⁹ loco vini faciūt sibi potū. Feris siluestrib⁹ ⁊ etiā domesticis pecudibus sunt maxime opulētī. Populus aūt generaliter vt dicit ex natura hilaris ē. et canore vocis in cursu agilis. ⁊ in p̄ijs militās. elegātis stature ⁊ pulcre forme p̄m sitū p̄rie ⁊ qualitātē calide regiōis ad loquēdū ⁊ forsan teridendū lingua leuis

De aragonia

Ca. xxi.

a Aragonia puintia ē in hispania vineaz ⁊ frugū fecūda. fontib⁹ et fluiijs irrigua. ab arragoē quondā occupata a q̄b⁹ regio vsq̄z hodie noīatur. Nā gotloz gens q̄nq̄z in illa puintia habitabat. vñ aragonia q̄si aragothia ē vocata vt dicit Jsi. quā p̄stituit iter⁹ fluii⁹. cui⁹ metrop̄l̄ appellat cesaraugusta

De babilonia

Ca. xxij.

b Babilonia asie est puintia in caldea. cui⁹ caput est vrbs babilonia qua regio ē nūcupata tā nobilis vt caldea et assiria ⁊ mesopotamia ali q̄n in eius nomē trāsierūt. vt di. Jsi. lib. xv. Hanc p̄terfluūt flumia nobilissima inter q̄ p̄cipua sunt tigris ⁊ eufrates. q̄ de p̄diso h̄nt ortū. Est aūt regio oīm frugū et fructuū fertilissima vinifera ⁊ aromaticis arboribus ⁊ herbis plena. gēmarū ⁊ metalloz copijs ditissima. camelis equis asinis ⁊ mulis ⁊ alijs iumentis a būdānissima. feris et mirabilib⁹ bestijs ac mōstruosis abūdāns marime in vestis cuius metropolis quondā est dicta

babilon .i. confusio. eo q̄ ibi lingua edifi-
 can. ut turrim babel est cōfusa. vt dicit Be-
 ne. xi. Cuius magnitudinē describit Hie-
 ro. sup. Esa. xi. Babilon inq̄t ē metropo-
 lis caldeorū cuius muri. xvi. milia passuū
 erāt p̄ quadrū ab angulo in angulū q̄d ē
 simul. lxxij. vñ duabus leucis. ⁊ duabus
 vni⁹ leuce pubus muri tendebant. ibi
 q̄d erat turris triū miliū passuū in altitu-
 dine. i. duarū leucarū a lato in artū coan-
 gustata cuius materia fuerūt lateres co-
 cti ex bitumine indissolubili. vñ nec igne
 nec aqua dissolui potest. ⁊ q̄d ibi cōfu-
 sum est labiū hēbraice dicta ē babel. gre-
 ce autē babilon a qua regio tota in circui-
 tu babilonia ē vocata. Huic ipauit rex
 potentissimus. s. nabūchodonosor q̄ iter
 ceteras mūdi nationes q̄s caldeorū sub-
 iecit impio iudeā etiā captiuauit. p̄pter
 q̄d babilon sub balthasar nepote suo per
 cyriū ⁊ dariū reges p̄sar ⁊ medorū penit⁹
 destructa fuit. nec vñq̄ iterato reparata. s̄
 de eius reliquijs due ciuitates sc̄z sophō
 et throsophon fuerūt in p̄side edificate
 vt dicit Hiero. Locus autē vbi quōdam
 fuit babilō ē desertus ⁊ nihil cōtinet nisi
 testas mōstruosas. q̄re ista de chaldeā

Capitulum XXII

De bactria

Bactria est regio in asia cui flu-
 uiius noie bactrus nomē dedit
 vt dicit. Jsi. li. xv. Vni⁹ ptes q̄ sūt
 plane p̄ pte iugis ambiūt. q̄ autē aduer-
 se sunt indi fluij fontib⁹ terminant re-
 liq̄ includit ochus fluuius. Dicitur autē
 bactria fortissimos camelos nūq̄ pedes
 atterentes vt dicit Jsi.

Capitulum XXIII

De braciana

Braciana regio est in africa ex
 duabus opidis nobilissimiselt
 lozita vocabulū. ex quib⁹ vni⁹
 andrometh⁹ vocat. altep⁹ vocat byantū.
 hęc fecūda ē glebis ⁊ oleis cui⁹ hum⁹ est
 ita piguis vt iacta ibi semina incremen-
 ta pene ceteris fruges nascant vt dicit
 Jsi. li. xv. De bragmanis quere infra
 in fine istius libri.

Capitulum XXV

De brabantia

Rabantia germanie finalis ep̄
 uinitia q̄ gallie belgice ē cōtigua
 hīs renū ab oriēte ⁊ frisiā britā-
 nicū oceanū ⁊ flādrici sinū ab aq̄lone f̄-
 feriozē galliā ab occidēte ⁊o supiozem ⁊
 franciā a meridie. quā annis mosā pre-
 terfinit ⁊ scaldia fluui⁹ intrās cū fluui⁹ ⁊
 refuū maris alijs riuulis varijs ⁊ font-
 tibus irrigua terra i mltā pte vinifera ne-
 morosa collib⁹ p̄zatis ⁊ ortis tecora. ar-
 borib⁹ fructiferis ⁊ siluestrib⁹ plena abū-
 dās aialib⁹ domesticis ⁊ siluest. b⁹ certis
 huiusmodi ap̄ris leporib⁹ ⁊ cuniculis. mltā
 ta hīs opida famosa. terra fertilis fru-
 gibus ⁊ p̄p̄losa gēs elegātis stature ex-
 tenuste forme bellicosa aiosa s̄ hostes. in-
 ter se autē placita et quieta. gens benefi-
 ca deuota et benigna

Capitulum XXVI

De belgica

Elgica dicitur gallie p̄uinitie i euro-
 pa a belgis ciuitate sic dicta vt
 dicit. Jsi. li. ix. Hęc ab oriēte vt dicit
 Oro. h̄z germaniā siue flumen reni ab
 euro h̄z alpes p̄ninas. a meridie p̄uini-
 tiā nartōnēsem i q̄ ciuitas arelatēsis si-
 ra ē. ab occasu p̄uinitia lugdunēses. a cir-
 cio oceanū britānicū. a septētrione britā-
 nicā insulā siue angliā. hęc regio i fru-
 gibus ⁊ fructib⁹ fecūda. ⁊ in multis lo-
 cis vinifera. multū populosa. ciuitatib⁹
 et opidis munita. gēs ei⁹ ferorū naturali-
 ter vt dicit. Jsi. ix. et aiosa. ammb⁹ ⁊ fluuijs
 irrigua aruis ⁊ fecūdissimis nemozib⁹ ⁊
 p̄zatis tecora iumētis ⁊ pecudib⁹ plena
 pauca hīs mōstruosa p̄ter ranas ⁊ colu-
 bros pauca generans venenosa. Terra
 siquidē solet esse generaliter pacifica ⁊ q̄-
 eta. in plurimos populos lingua aliquan-
 tulū differētes ē hęc belgica subdiuisa

Capitulum XXVII

De bitinia

Bitinia vt dicit. Jsi. minoris asie
 est p̄uinitia in ponti exordio ad p̄-
 tem solis orientis auerſa tracie

adiacet. multis antea nominata
nam prius lericia e dicta. deinde a bithi
nio rege fuit mox bithinia nuncupata. ip
sa e maior frigia. cuius metropol' dicitur nicho
media. ubi fugiens hanibal princeps lzar
thaginis veneno aiam expiravit vt dicitur
Isti. li. xv. Cedita e autem prius bithinia a
phenice q prius miramida vocabatur vt
dicitur Iffidorus

Capitulum xxviii

De britannia

Ritania oceanum e in insula i euro
pa p longam inherentiam extendit. a
meridie h3 gallias. vt dicitur Oro.
Nec insula h3 in longum milia octoginta.
in latum milia duceta. a tergo autem vñ oc
ceano infinito p3 Orcades insulas h3
quarum. et. deserte sunt. et. xij. incoluntur
deinde occurrit insula tyle nauigatoe ser
dier vt dicitur. Plin. li. iij. et Iffid. li. xv. a brita
nia insula sepata. Scdm Orolium vover
sus circuli i medio oceano sita e ppter e
maximam distantiam paucis nota. hec brita
nia vt dicitur. Plin. li. iij. c. xvij. inter septentri
onem et occidentem iac3 opposita germanie gal
lie et hispanie maximo intervallo. Nunc
ic primo albino nomen fuit forsan ppter al
bas rupes insulam circumdantes. deinde a bru
to britania e dicta. sed tandem a germani
cis ipam obtinentibus anglia e vocata. q
re supra multa de anglia de lra a. Est au
tem alia britania minor sup oceanum aq
tannicam. sita in partibus galliarum q a brito
nibus relinquuntur britaniam maiorem pro
pter oportunitatem germanorum est vsq3 ho
die plosa. ubi vsq3 ad hec tpa genus bri
tonum nomen pseuerat et quibus hec brita
nia in multis laudibus digna sit non tñ p
filia matri minor britania maiori cõpa
rit iõ bñ minor britania debuit vocari q
sicut nec numero ppli. sic nec merito so
li potest maiori britannie adequari

Capitulum xxix

De luecia

Luecia puuntia belladis est pti
cula in grecia. vt dicitur. Iffid. li. xv. a
loue. vt dicitur primitus nominata. Et
hoc hac de ca. Quis enim cathin' a genozis fi

lius europam sororem suam a ioue rap
tam ex pcepto patris quereret nec repiret.
patris iram formidans confirmato aio elec
git exiliu et du casu louis seqret vestigia
locu ubi ipa recubuit adinuenit. et iõ no
mine louis locu illu luecia nominavit ubi et
thebas construxit ubi quondam ciuilia bella
detonauerunt. et hic nati sunt appollo et her
cules maior ille thebanus. eade e euno
mia vocata a quoda fonte q ibi e quon
dam appollini consecratus. vt dicitur. Iffid. li. xv.
In hac terra e lacus quidam furialis vt q
de eo biterit furore libidinis inardescit
vt dicitur. id e li. xiiij. l. c. d. aqs. qre. s. d. fontib'

Capitulum xxx

De Bohemia.

Bohemia pars est messie ad pla
gam orientalem iuxta germaniam po
sita in europa que a montibus ma
ximis et siluis densissimis et altis vndiq3
circumseptis a germania et panonia et nati
onibus alijs p montes siluas et flumina e di
uisa. Est autem regio montium altitudine i plu
rimis sui partibus valde firma caporum et
pratoy planicie aspiciua. facie celi salu
lerrima. gleba fertilissima in vineis abun
dans et annona. in auro argento stano et ce
teris metallis ditissima. fontibus et flu
uijs irrigua. nam terra irrigat albia flum
nobilissimus in montibus orientis bohemoy
sile et mulda que pterfluit pragam
ciuitatem. in eius montibus abundant pini et abi
etes abundant et herbe innumerabiles non so
lummodo pascuales et metia aromaticæ et me
dicinales. ibi diuersoy generum abundant
fere innumerabiles. s. v. z. h. apri. cerui. capo
le. tragelaphi. bubali seu bisontes. et in
ter has feras est quedam hñs magnitudi
ne louis. hec bestia ferax est et seua et habz
magna cornua et ampla cum quibus se defen
dit. sed hñs submecto amplu folliculu in
ipso aqs recolligit. et curredo aqua miro
modo in illo folliculo calefacit qua sup ve
natores seu canes sibi nimis appropia
quantur pijat et q cqd tetigerit depilat.
horribiliter reurit. et hoc animal lingua bo
hemica loni nuncupatur. Nec terra circue
ex parte orientis morauia et panonia ex parte
euri aq lonaris polonia. ex parte vero meri

diei austria. ex pte occidentis bauaria germanica et missenensi marchia circumdat et ambitur.

Capitulū xxxi

De burgundia

b Burgundia pars est gallicae zenonensis quae usque ad alpes peninos se extendit. et est burgundia a burgis dicta. *Isti. ix.* eo quod ostregori iuratum italicam ibi fecerunt burgos plures. i. opida et munitiōes. Terra enim est fortis et motuosa et in locis pluribus nemorosa. aquas et flumina ac rivulis irrigua. in multis locis fertilis et fecunda et in multis sterilis arida et in aquosa iuxta alpes marie frigida propter frequētes imbres et nivium inundationes. plures sunt incolae iuxta alpes qui ex frequēti usu aquarum nivialium efficiuntur sub mente turgidi et strumosi. feris abundant. sylvis apris cervis et multis alijs.

Capitu. xxxii

De capadocia.

c Capadocia est punitia in maiori asia in capite hinc collocata ab oriente armeniam tangit. ab occidente asia minore ab aqilone cōstros campos quos habuerunt quōdam amazones et mare tibericum a meridie thaurum montem cui subiacet cilicia et ysauria usque ad silicium sinum qui spectat in sulam ciprius albis amnis per eam fluit. quōdam hiddie regna divisit a plis. *ut di. Isti. li. xv. et Orosi. li. i.* Hi ortum habuerunt primo a mosoch filio iaphet vni et vrbis apud eos manet usque hodie quae mozeta dicitur. *ut di. Isti. li. ix.*

Capitulū xxxiii

De caldea

c Caldea quasi cassidea a caseph filio nachor fratris abrae fuit cognominata *ut di. Isti. vii.* caldei dēi sunt a casseth quasi cassidei. Et est regio maxima sita iuxta eufratem in qua est campus duran in quo venerunt gigantes post diluuium et de consilio neroth edificaverunt turris babel. a qua civitas ibi edificata vocata est babilon et tota regio babilonia fuit in posterum nūcupata vti supra in lra b. quae ibi

te babilonia. Sed hic dicendum quod Orosius dicit de babilone li. ij. Rex inquit primus apud assyrios qui eminere ceteris potuit ninus fuit. occiso autem nino semiramis vxor eius tota assyria regina babilonia urbem quam incepit neroth amplavit et instauravit et ut esset caput regni assyriorum instituit et duravit et stetit regnum istud in cōcussum. *Idcirco. annis. usque ad sardana pallum quem interfecit artabates prefectus meorum et tunc incepit p̄ire regnum assyriorum.* Sed ex toto perijt quia ciro dario babilonia est ita destructa quod vix credi poterat apud mortales quod tam fortis civitas possit capi. Fuit enim castrorum more membris p̄ibus per quod disposita et de murorum magnitudine et firmitate vix credi potest. nam in latitudine habuerunt muri cubitos. l. quater tamen habuerunt in altitudine. *Ambitus eius in circuitu fuit. cccc. stadiis. et lxxx. murus de coctili late re fusus bitumine operatus fossa extrinsecus late patens in qua amnis circumfluxit a fronte murorum.* Centum erant portae in murorum circuitu. erant defensorum habitacula eaque disposita iuxta magnitudinis et fortitudinis. *et quibus esset ita fortis. tamen cito victa et capta subversa est.* Nam in. ccc. et lxx. alius flumen cyrus diuisit sic et ante fecerat gage fluvium quem irat per fluvium eo quod vni de suis militibus submersisset eundem diuisit in. ccc. et lxx. partes. *Ante subtracta aqua quae fluebat per civitatem fuit facilius capta ut dicitur. idem Orosius et* Illo anno quo babilonia ab artabato incepit destrui. incepit roma fundari. *Ubi sub vna convenientia temporum illa cecidit. ista surrexit. et quoniam per senio defecit regnum primus orientis incepit pulscere regnum occidentis*

Capitu. xxxiiii

De cedar.

c Cedar nomen est regionis in qua habitant ysmaxelite qui fuerunt filii ceddar progeniti ismachel. Nam ismachel fuit filius abrae ex agar egyptia ancilla eius. *vni xxv.* vocant agareni quos saraceni. quibus usurpato nomine frustra se esse de sara genitos gloriantur *ut di. Isti. li. ix.* habitant domos non edificat sed tanquam ferale hibernaculis habitant de pedibus et venationibus

victum acquirentes. et ideo onager fu-
it vocatus ismahel sicut dicit glo. super
Gen. xvi. Nunc erit hō ferus ꝛc. qui vt di-
oem bestiarū rabiē supgredientē. ꝛ mā sue-
ti ab eis ꝓterent. nā vt dicit methodiꝝ fu-
turꝝ ē vt adhuc sel ꝓiter ꝓgregati creāt
de desertis ꝛ obtinebūt orbē terre ꝓ viij
ebdomadas ānoz ꝛ vocabitꝝ vīa illoꝝ vīa
angustie. nā ciuitates ꝛ regna subuertēt
in locis sacratīs sacerdotēs interficient
ibidē cū mlieribꝝ dormient de sacris va-
sis bibent et ad sepulcra sanctorū iumen-
ta ligabūt ꝓ nequicia xpianoz qui tunc
erūt. hec ꝛ multa alia recitat q̄ habitato-
res cedat. i. ismahelite i orbe sūt facturi

Capitulū. xxxv

De cancia

Cancia puincia est anglie iuxta
britānicū oceanū sita. cuiꝝ meꝝ
tropꝝ dꝛ cātuanā. etē terra fru-
gifera ꝛ nemozosa fōtibꝝ ꝛ flumībus irri-
gua. maris portibꝝ insignis diuitijs lo-
cuples salubritate celi ꝓcipua

De cantabria Capitulū. xxxvi

Cantabria puincia est hispanie
vocabulo vrbis et annis hile-
ri sic vocata. cuiꝝ gentis animus
est ꝓtinax ad latrocinandū ꝛ ad bellādū
pnus ꝛ ad patiēda vltima sp̄ est patus
vt dicit Isid. li. ii. Huic vicina est celti-
na ab gallis celticis thileris sic vocata

De chananea Capitulū. xxxvii.

Chananea est regio in siria que
a filijs chanaan filij cham ꝓst
diluuium est possessa et fuerunt
ex eis. x. nationes vt di. Isid. li. ii. ex qui-
bus fuerunt. vij. nationes de semie cha-
naam in quibꝝ maledictio cham fuit q̄ si
hereditario radicata et ideo a filijs isa-
hel diuio ꝓcepto fuerūt deleti et eaz ter-
mini ab eisdē occupati vt di. Isid. li. ii.

De campania Capitulū. xxxviii.

Campania est italie puincia in
ter romanū territorium et apu-
liam collocata cuius metropo-
lis quondam fuit. capua a filio rege al-
banoz extracta. a capacitate sic dicta eo-
qꝫ elꝝ terra oem vite fructū capiat. vñ
et caput ē vrbij cāpanie iter tres maxi-

mas citates romā ꝛ cartaginē noiatā et
q̄ aliqñ puincia italie cāpania fuerat no-
miata. mltē sūt alie citates famose locu-
plete ꝛ ꝓlose ad puincia cāpanie ꝓtīntē
sic neapolis et ponteolis vbi balnea xgi-
lij in honore habebant. Est atꝫ era vine-
arum frugum et olearū ferarū absidans
fructibus generū diuersoz. Est atꝫ alia
campania cisalpina gallie senonenis ꝓ-
uincia cuius caput ciuitas est treueris.
alias trecentis.

De cauda Capitulū. xxxix.

Cauda vocatur quedam insula i
principio arta. deinde paulatim
dilatur. cuius ingressus ē dif-
ficialis et laboriosus vt patet Actu. aplo-
rum. xxxvii. c. Est autē hec insula inter si-
ciam et italiā iuxta cretā et sardiniam

De cilicia Capitulum. xl.

Cilicia minoris asie est puincia
a quodam antiquiore iouis filio
vt asserunt nominata vt di. Isi-
doꝝ li. xv. Nec ab occidente habet lici-
am a meridie mare siculū. ab oriente et
septentrione hꝝ montis thauri iuga. hāc
cignus annus interfecat. matꝛē hꝝ vrbij
um tharsimaniā q̄ et tharsis dicitur.
Fuit autem indel natus paulus et cho-
riscos opidum eius est vbi est crocꝝ plu-
rimus et optimus in spiramine fragra-
tissimus et colore plus q̄ aureus. vt di-
cit Isid. li. xv.

Capitulū. xli

De cypros

Cypros est insula a cypro ciuita-
te que in ea est denominata. vt
dicit Isido. li. xv. Ipsa est ꝛ ꝓa-
phon que quondam fuit veneti consecra-
ta. multum autem quondam fuit famo-
sa. et maxime de metallis etis. ibi etiam
es ꝓrio dꝛ fuisse reptum et eius vsus vt
dicit idem. Terra est vinifera et fortia
sunt valde illius loci vina. ciuitates mo-
do habet multas et nobiles inter quas
caput et metropolis dicitur inchofia. ter-
ra est mari vndiqꝫ clausa. sed interiꝝ sil-
uis campis ꝓatis vineis et frugibus ni-
mis plena. fo utibus ꝛ annibus irrigu-
et mltis diuitijs ꝓꝛ ꝛ elitijs opulēta. a

insula vocatur sepius cethym in scriptu-
ra. vt di. *Th. li. ix.* Et dicta est sic a quo-
dam filio Ionan nepote iaphet. vt dicit
Th. De hac insula dicit Orof. li. i. In-
sula cypros mari cyrico cingit ab occide-
te mari paphilico. a septentrione aulone
cilicio. a meridie sirie et phenicis pelago
circudat. cuius spatium in longo tenet. *clxxv*
milia passuum. in lato *xv* milia passuum. *cxv*

Decreta. ca. XLII

Creta grece est insula a quodam
rege indigena dicto crete noia
ta. inter ortum et occasum longissi-
mo tractu porrecta a septentrione estibus
ab austro egyptijs vndis perfusa. fuit quod-
dam centum urbibus nobilibus decorata. vnde
et cetaopol dicta est. Primo autem fuit in-
sula que remis et armis claruit ac sagittis
prima lris iura tradidit. eques tres tur-
mas prima docuit. studium musicum in ea pri-
mo reptum ab ideis dactylis mundo tradi-
dit et exercendo ampliauit. pecudes et
capras hinc copiosas. ceruos autem et ce-
ras valde paucas. lupos et vulpes aliarumque
ferarum notia genera nunquam gignit. spem
ibi nullus. nulla noctua. et si alius de tras-
lata inueniat statim moritur. terra est vi-
tibus amica. arboribus posita. herbis me-
dicinalibus referta. vt dicitur in anno et alio et
hinc gemmas etiam generat preciosas. gi-
gnit enim lapidem qui iocely dactylus dicitur.
vt di. *Th. li. xv.* Et cum sit insula a maiori-
bus vnenis notabiliter libera. tamen spha-
langias. id est quasdam araneas generat ve-
nenosas. hucusque *Th. li. xv.* idem per omnia
narrat *Pl. li. iij.* De eadem etiam insula
di. *Oro.* Creta ab oriente finit mari car-
paeo. ab occasu et septentrione mari cre-
tico. a meridie mari libico quod adriaticus
vocant. et habet in longo passuum milia.
c. et *lxxxvij.* In lato vero milia. l. quere
de dispositione domus vedali in creta. *Th.*
li. xvi. c. iij. de ciuitatibus

Capitulum XLIII.

De ciuitatibus

Cyclades insule. vt di. *Th. li. xv*
quondam grece fuerit quibus inde ci-
clades autumant esse dictas quibus

et spatium longioribus a celo porrecte. in
ortum tamen circa veli site sunt. Nam ortem
grece cidium vocant. quidam tamen dicunt sic eas
vocatas propter scopulos qui in circuitu earum
sunt. he insule sunt in helleponto in-
teregeti mare et maleu constitute. Circum-
dant enim pelago indico. et sunt numero. lxxij
tendentes a septentrione in meridiem ha-
bent. l. milia passuum a septentrione in me-
ridiem. et. l. milia ab oriente in occasum
fm *Th.* fm *Orosium* *xv* milia. cc. Primum
inter has insulas vt di. *Orosius.* ab oriente
est rodus. a septentrione scenodus. a meri-
die capados. ab occasu citeras. Ab ori-
ente finiuntur littoribus asie. ab occiden-
te mari ycario. a septentrione mari egeo
a meridie mari carphacio.

Capitulum XLIII

De chya

Chya vel chyes est insula adia-
cens puuntie atthice in qua ypo-
cras medicus natus est. Et hec illi
la primo lamificij arte claruit vt di. idem
Equos etiam dicitur nutrire laudabiles in qua
bus salomō autem iqt glari videbat. vt dicitur
iij. Reg. vbi dicitur d' chya adducebant eieque

De corfica. Capitulum. clv.

Corfica est insula multis puunt-
ijs angulosa hec ab oriente ty-
renicum mare et portum urbis rome. a meri-
die sardiniam. ab occasu baleares. a septen-
trione ligusticum finem. et tenet in longum
clv. milia passuum. in latum milia. *xxvi.*

De dalmacia Capitulum. clvi.

Dalmacia grece est puuntia fm
antiquam terre ptitiōem. a te-
lum eiusdem puuntie ciuitate ma-
xima nominata. hec puuntia habet ab o-
riente macedoniā. a septentrione meli-
siam. ab occasu histriam. a meridie sinu
adriatico terminatur. vt dicit *Th. li.*
xx. Et *Orosius.* dicit idem. gens illius ter-
re est fortis et robusta predes veditarum
pinis. praticam enim vitam ex ipsis plu-
rimi ducunt.

Capitulum XLVII

De dacia

Dacia est regio in europa a danis
 grecis vt dicitur primitus occupata
 In multis insulis et punitijs sub
 diuisa cum germania contigua, cuius gens
 quodam fuit feror et nimium bellicosa propter
 quod britanicis noticiis et multis aliarum regi-
 onum insulis dominabant. Ipsi tamen dicitur li. ix.
 Daci gothorum fuerunt soboles, et dictos pu-
 tant dacos quasi dagos de gothorum scilicet genere
 preceatos. Antiquum autem sit primum prece-
 tus ipsius hoc certum est quod multum est proflua et
 legatis stature, come pulcre, de corde facili
 et generaliter et famoso. Hec et si aio se-
 ua contra hostes, tamen naturaliter pia est et me-
 te placida erga quoslibet innocentes.

De celo. Cap. xlvij.

Elos insula grece est in medio
 cycladum constituta, sic dicta eo quod
 post diluuium cum nox esset feruissimis
 mensibus obrasseret, ante omnes terras illa in-
 sula radijs solis primo est illustrata, et quod pri-
 mo est manifestata id nomen telos insula
 est sortita, nam telos grece manifestum dicitur.
 Ipsi et ortigia eo quod ibi primo visae
 sunt coturnices aues, scilicet quos greci ortigias
 vocant. In hac insula latona emra est ap-
 pollineus dicitur Ipsi, li. xv. et est telos nomen
 insule et ciuitatis. De vedan. xlix.

Edan regio est in ethiopia in oc-
 cidentali plaga, vt dicitur Ipsi, li. ix. a
 budas elephatibus et eloze et li-
 gnis eternis vt dicitur glo. sup. Ezech. xvij.

De europa Capitul. l.

Tropa tertia dicitur esse pars orbis
 ab europa filia agenoris regis
 libie est vocata, quam iupiter ra-
 piens de affrica ad cretam duxit et maximam
 partem orbis terrarum eius nomine appellauit vt
 dicitur Ipsi, li. xv. De europa autem scribitur ordo
 dicens Europe regiones et gentes incipiunt
 a montibus riphis meoridibusque palu-
 dibus que sunt ad orientem descendentes
 ad occasum per litem septentrionalis oceanum
 usque ad galliam belgicam et flumen renum quod
 est usque ad oceanum deinde ad danubium
 quem hystrum vocant qui est a meridie et ad
 orientem directum ponto accipit. Ipsi, at li. xv.
 dicitur quod incipit a flumine thanaei descendens
 ad occasum per septentrionalis oceanum usque
 ad fines hispanie, cuius pars orientalis

lis et meridiana a ponto consurgens tota
 mari magno coniungitur et in insulas gades
 finit. Prima ergo regio europe est scythia
 inferior que a meotidis paludibus inci-
 piens inter danubium et oceanum septentri-
 onalem usque ad germaniam porrigit, vt di-
 citur Ipsi, li. xv. Et hec terra propter barbaras
 gentes specialiter barbaria nuncupatur, et
 sunt gentes in vniuerso vt dicitur Ero. liij.
 Inter quas prima est alania que ad meo-
 tides paludes pertingit post gothia, deinde
 de dacia, et post germania, deinde gallia
 et britanica insula et orades et insule mil-
 te. Tandem hispania minor in cuius fini-
 bus finit europa ex partibus occidentis, a
 parte autem superiori versus meridiem habet multas
 et maximas regiones scilicet pannonias
 messiam, traciam, greciam cum finibus suis
 italiam cum insulis et terminis suis. Hec
 mundi particula et si sit minor quam asia, ei ta-
 men par est in populorum numerosa gene-
 rotate, populos enim vt dicitur Plinius, alit
 corpore maiores, viribus fortiores, alio audacit-
 ores, forma et ipse pulchriores quam faciunt alie
 vel affricae regiones. Nam sol aries estus
 adurens propter eius permanentiam super affri-
 cus illos efficit consumendo humores cor-
 pore breuiiores, facie nigriores, crine cri-
 spiores, et propter euaporatiuem spirituum
 per aptos poros alio defectiores. Contra-
 rio vero est apud septentrionales. Nam ex
 frigiditate poros intrinsecus opilate ge-
 nerant humores in corpore et efficiunt homi-
 nes corpulentiores et ex ipsa frigiditate que
 mater est albedinis in exterioribus in cuius
 te scilicet et facie albiore, et ex repercussione va-
 porum et spirituum ad interiora efficiunt ca-
 lidiores interioribus, et per consequens plus au-
 daces. Holes vero asie quorum regio prima
 est ab oriente mediocriter in hoc se habent,
 vt dicitur Plinius.

De euilath LI

Euilath punitia est in superiori india
 ab oriente incipiens et longo terrarum
 tractu versus septentrionem se
 diffundens. Dicta est euilath a filio he-
 ber patriarche hebreorum, sicut dicitur glo. sup.
 Gen. i. et x. vbi dicitur quod inter filios heber pro-
 iectam euilath nominat, hanc regionem possuit ga-

ges fluuius qui alio noſe phison i libro
 geneſeos nūcupat. quē plin. miris ex /
 tollit laudibus li. iij. c. xx. vbi dicit. q̄ gan /
 ges indicus fluuius multos vel quaſi infini /
 tos in ſe recipit amnes ⁊ nauigabiles vt
 idapſem. cantabziam. iſepim. ⁊ multos
 alios nec eſt vnq̄ latior quinquaginta
 ſtadijs. nec profundior nec altior quindecim
 paſſibus. hic fluuius circuit terras
 euilath. in qua abūdat aurū ⁊ ſpēs aro /
 matice vt bdelliū. et gemme p̄cioſe vt o /
 nichiuus ⁊ carbūculus et h̄mōi. vt dicit
 idem et glo. ſup Bene. In hac terra ſūt
 multe regiones p̄ticulares in quib⁹ po /
 tiſſie elephātorū d̄r abūdate mltitudo.

De ethiopia LII

Ethiopia a colore populi ē pri /
 mitus vocata quos ſolis vicini /
 tas tenet vt dicit. Iſi. xv. Deniq̄
 vim fideris p̄dit hominū color. Eſt eu /
 iugis eſtus. nam quicquid eſt ſub meri /
 diano cardine eſt circa occaſum mōtuo /
 la. circa mediū vō arenosa. ad orientālē
 vero eius plagam maxime deſerta ē. Lu /
 ius ſitus ab occaſu mōtis athlantis ad
 oriētē vſq̄ in fines egipti porrigitur. a
 meridie oceano. a ſeptentriōe nilo flu /
 mine claudit. plurimas h̄is gentes di /
 uerſo vultu ⁊ mōſtuoſa facie horribiles
 feratū quoq̄ ⁊ ſerpentū multitudine eſt
 referta. Illic quoq̄ rinocerota beſtia ca /
 meleon ⁊ baſiliscus dracones ingētes ex
 quoz cerebro gēme extrahitur. iacinct⁹
 ⁊ criſopraxius ac topaſi ⁊ alie gēme plu /
 rime in illis p̄tib⁹ repiunt ⁊ cinamomus
 ibi colligitur. Due autem ſunt ethiopie
 vna circa ortū ſolis. alia eſt in maurita /
 nia circa occaſum. ⁊ illa hispanie magis
 eſt vicina. Deinde numedia tandem
 carthaginēſis p̄uintia poſt eſt gethulia ⁊
 vltimo p̄tra curſum ſolis in meridie ē
 ethiopia exuſta. vltra quā dicit fabule
 eſſe antipodes vt dicit Iſi. xv. Cui⁹ ſūt
 verba ſupius de ethiopia hic inſerta. di /
 cit etiam idem li. ix. ethiopes a chus fi /
 lio cham ſunt venoſati. ex quo originē cō /
 traxerunt. Lhus ebraica lingua ethiops
 dicit. hi quondā a flumine nili cōſurgē /
 tes iuxta egiptū inter nilū ⁊ oceanum

in meridie ſub ſolis vicinitate ipſe deſt
 quoz multi ſunt populi ſicut heſperi. exp
 te occidētis garamanti ⁊ trogodite ⁊ ce /
 teri de quibus narrat. Iſi. li. v. c. x. Ethio /
 opum gentes a quodā nigro flumine eius /
 dem ſunt vocate. quod flumen eiufdem
 eſt nature cum nilo. nam cōſiles gignit
 calamos ⁊ papiros. Eodemq̄ tpe auge /
 ſcit In eius deſertis mōſtuoſi vigēt ho /
 mines. nam quidam ſolem orientem et
 occidentem dura imp̄catione. i. maledi /
 ctioe intuent. quare cōtinue maledicūt
 ſoli p̄pter eius ardorem eis valde grauē
 Alij vt trogodite ſpecus ercauāt ⁊ illos
 loco domoz inhabitant. ſerpentes come /
 dunt et omne qd̄ mandī poteſt quib⁹ ſtri /
 dor potius eſt q̄ vox. Alij velut pecudes
 matrimonij ſunt exortes. paſſim ſine le /
 ge cū mulierib⁹ habitātes et tales dicitur
 tur garamātes. Alij incedunt nudi inul /
 lo exercatio occupātur. et illi dicit gra /
 phasantes. Alij qui et blennij alias lem /
 me dicitur. traduntur caput nō habere
 ſed os ⁊ oculos habent pectori inſitos et
 inſitos. Sunt et ſaturiqui figuram ſolū
 habentes humanam quo ad mores ſunt
 penitus inhumani. Sunt etiam in ethi /
 opia mira alia vt dicit idem li. vi. c. xxxi
 Sunt inquit multi ethiopes apud quos
 omnes beſtie quadrupes naſcuntur ſi /
 ne auribus et etiā elephantes. Alij ſūt
 qui canem p̄ rege habent cui⁹ motu au /
 guriantes faciunt quod videtur. Sunt
 et alij qui ternos vel quaternos dicitur
 habere in fronte oculos. non q̄ ita ſit in
 natura ſed hoc fingitur. quia p̄cipua ſa /
 gittarum. contemplatiōe vtuntur. qui /
 dam ex eis pantheras et leones venan /
 tur et eoz carnibus viuūt. quoz rex vnū
 ſolum oculum in fronte habet. Alia gēs
 ethiopū ſolis locuſtis viuūt fumo et ſa /
 le induratis. et hi. xl. annū nō excedunt

De egiptoca. LIII

Egiptus que prius dicebatur
 erea ab egipto danai ſtatie
 poſtea ibi regnante nomē ac /
 cepit. hec ab oriente ſirie ru /
 bzō mari iuncta eſt. ab occaſu libiam ha /
 bet. a ſeptentriōe mare magnū a meridie

introitus recedit ptendens se vsq; ad e
thiopes. vt di. Jfi. li. xv. Est autē regio
celi imbribus insueta pluuiarū ignata
nilus solus eam circūfluēs irrigat. 7 sua
innudatōe fertilē efficit 7 fecundat. vñ fe
rar fugibns. multā ptē terrarū frumen
to alit cetetorūq; negotiorū adeo ē copio
sa vt necessarijs mercib; impleat peneor
bem. Finis egypti est canopia a canope
menelai gubernatore ibi sepulto sic dca
Duculōs Jfi. li. xv. Nec punitus mep
phania a filio cham noiata est vt di. Jfi
do. li. it. Nec regio mltas h; puuntias p
ticulares 7 valde famosas ciuitates sic ē
mēphis ab ephaso iouis filio edificata.
et taphnes metropolis egypti heliopo
os 7 alexadria et multe alie vt di. Jfi. li.
xvi. fm Dco. aut duplex ē egyptus. scs
superior 7 inferior. Superior que in oriente
p longū extēdit. cui est a septētrione sin
arabicus. a meridie ocebn; nā ab occa
su ex egypto inferiori incipit. que ad ori
entē rubro mari terminat. xxiij. conti
nens nationes. H; aut deserta mltā egyptus
superior. in qbus sunt multa mōstra
7 alia mōstruosa. ibi pardi 7 tigrides ibi
satiri 7 basilisci aspidēs horribiles 7 ser
pentes. nā in fimbis egypti 7 ethiopiae
iuxta fontē tigris vbi caput credit eē ni
li q egyptū pterfluit. nascit quedā fera
nose cacochephas. que qdē corpe ē modū
ca 7 mēbris iners atq; pigra. caput hñs
valde graue ppter qd sp defert illud ad
terre superficie inclinatū qd a natura salu
ti mortaliū ē pūsum. Tante enī venēo
sitate est 7 pūicie q nullus eandem res
cte in facie videre posset quin statim sine
remedio expiraret. eadē enī vis ē 7 ser
penti q d; basiliscus. vt di. Jfi. li. xviij. ca.
xxij. In egypto enī maxime abūdant co
codalli iporami. i. sumales equi et potū
sime circa fluenta nili.

Capitulum. LIII

De ellade.

ellas elladis puuntia est grecie
i europa. a rege hellēa teucalio
nis 7 pure filio vocata a quo et
primo ellenes greci sunt vocati. 7 in hac
puuntia est atthica gēs vbi quōdā fuit a

thenarū ciuitas mater liberaliū artium.
philosophorū nutrit qua quōdā nihil ha
buit grecia can; nihilq; nobilius cui in
primo achaia puuntia est vicina. vt dic
Jfi. li. xv. Huius elladis duplex est pu
ntia. scilicet loccia et peloponeū. De prima scs
te loccia supra dictū est. De alia post di
dices. Huic elladi subiacet hellespontus
vbi multa sunt valde mira. vt di. Jfi. li.
vi. c. iij. Juxta inqt hellespontū dixit tra
ges pgamen; eē gen; hoim quos ophia
ges vocat. quorū p̄actu sanant ictus ser
pentū. 7 sola māu appositā extrahūt que
mortifera sunt venena. Dicit etiā var
ro ibi adhuc esse aliquos quorū saluē me
dent d; ict; anguū 7 serpentū. Est autē
hellespont; maris mediterranei sinus vt
di. Jfi. li. xiiij. in septētrione retorquent
magnis amfractib; iuxta greciā 7 ilici
cū in angustas septē stadiorū p̄stringitur
vbi ceres ter fecit pontē de nauib; 7 sic
greciā remeauit. dilataf aut aqua 7 fac
p̄pontidē q mor in quinquaginta passib;
coartaf. Denoiat aut sin; ab helle sorore
fruxi. qui fugiens nouercales insidias d
cidit in mare et mortua est. cuius casus
hellespōti 7 mari 7 tre i circuitu nomē ve
dit.

Capitulū LV

De cola

ella insula sicilie ab eolo ipodis
filio quē p̄ete fecerūt reū fuisse
v̄etorū vt d; appellata. hoc aut id
dictū ē. qz ipse fuit vt di. varro rector il
lar insularū 7 qz earū nebulis 7 fumosis v̄
p̄rib; futuros p̄dicebat v̄etos. ab iperū
v̄isus ē v̄etos retinisse in sua p̄tate vt di
cit Jfi. li. xv. Sūt aut nonē silue eole di
cte. ab eodē aut vulcane sunt dicte. eo q
in eis ardeat ignis sic i mōte ethne vt di
cit idē. Et sunt singule insule p̄p̄is. n of
bus nūcupate. quarū prima d; lippora. se
cūda getha ab altissimis collib; sic voca
ta. tertia strogile. q̄rta tedy 7 sic de alijs

De franconia. Ca. lxxvi.

franconia germanie est prouin
tia in europa. a francis illius re
giōis incol noiata. cui; metro
polis herbiolē vocata. sita sup amnem

mogauſi. ab oriēte habet thuringias ſaxo
nū. a meridie danubiū ⁊ bauariā. ab oc
caſu ſueniā ⁊ alſaciā. a ſeptētrione renē
ſem puintiā. cui⁹ metropolis ē mogūtia
ſita ſup renū quē mogan⁹ ibi ſubtrat. ē
aut terra oprima ſecūda frugibus ⁊ vini
fera. ſiluis tectora. opidis ⁊ caſtris muſ
nita. ⁊ plutumū populofa.

Capitulum. LVII

De francia

Rancia que et gallia a frācis ger
manicis primitus vt dicitur nomi
nata. vel a franco. carnifice. q̄ ſucceſſit
in regē parifiſius. de quo carnifices priui
legiati ſunt erga regē. ⁊ ab illo frāco eſt
francia noiata ab oriēte h̄s limitē flumi
nis reni ⁊ germaniā. ab euro h̄s alpes pē
ninas. a meridie h̄s puintiā nartoneſez
a circio oceanū britānicō. a ſeptētrioe
inſulā britānicā. ⁊ hec frācia quondam
gallia belgica a ciuitate q̄ belgis dicitur eſt vo
cata. vt dicitur. 3. li. xv. ⁊ Oro. Hec frācia
glebā h̄s vterē. arborū vinearū fructū ac
frugū fertilē. flumioꝝ ac fontiuū affluētia
inſignē. quā duo flumia nobiliſſima p̄ſu
dūt in extremis eius ſc̄z rodanus ⁊ ren⁹
vt dicitur 3. li. xv. Lapidēs ⁊ lapidicias
h̄s nobiles. ⁊ ad ſtruēda edificia ſingu
lares. ⁊ potiffime parifiſoz ſolū. qz in gi
pſo ſiue vitro ab incolis vulgariter dco
plaſtro p̄cellit. Hā terra eſt vitrea et
p̄ſpicua virtute minerali in lapidē tranſ
mutata q̄ lapis exuſtus ⁊ cū aq̄ t̄patus
cōuertit in cementū vñ ſūt pietes et e
dificia. teſtudines ⁊ multiplicia pauifi
ta. et h̄mōi cementū poſitū in ope ⁊ plaſ
matū ſuētriti ad modū lapidis itē ſidu
ratur. et cū multas h̄eat frācia nobiles ⁊
famoſas ciuitates. parifiſius inter omēs
merito obtinet principatū. nā ſicut quō
dā athēnarū ciuitas m̄ literalitū artiuū et
litterarū philoſophoz nutrit. ⁊ fons oim
ſciarū greciam decorauit. ſic piſinis n̄tis
t̄pibus nō iolū frāciā. Imo totius euro
pe p̄tem reſiduam in ſcia et i morib⁹ ſub
limauit. Hā velut ſapie mater de oibus
mūdi p̄tibus adueniētes recolligit. oib⁹
in neceſſarijs ſubuenit. pacifice omnes

regit et tanq̄ vitatis cultrix rebitricem
ſapientibus et inſipientibus ſe o ſtēdit.
vrb̄s locuples diuitijs ⁊ opibus p̄repo
tens pace gaudēs. aere ⁊ flumine phi
loſophantibus cōgruēs. campoz p̄rato
rū et montū pulchritudine feſoz in ſtu
dio oculos recreans ⁊ reficiens. vicorū
et tomorū aptitudine ſtudētibus mari
me cōpetens. et nihilominus ad reſectū
onē ⁊ receptiōem oim aliorū ipam fre
quētantiū eſt ſufficiēs vniuerſas alias
vrb̄es in his cōſilijs p̄cellens.

Capitulū LVIII

De flandria.

Flandria eſt puintia gallice bel
gice iuxta litus oceanū cōſtitu
ta h̄s germaniā ab oriēte. in
ſulam britānicam a ſeptētrione. ab oc
cidente mare gallicū. a meridie galliā ſe
nonēſem ⁊ burgundiam. Hec puintia aq̄
uis ſitu terre ſit puula. multis tamē to
nis ſingularibus eſt reſerta. Eſt enī ter
ra paſcuis vtrima ⁊ armentis ⁊ pecudi
bus plena nobiliſſimis opidis et p̄ri
bus maris inclita. annibus famoſis ſci
licet ſcaldeleta vndiqz irriguaz p̄fuſa. gēſ
eius elegans corpe ⁊ robuſta multiplex
in ſobole ⁊ in ſubſtantia ⁊ i oim mernū
diuitijs locuples venuſta facie generalit̄
t̄decora affectū pia affatu blādageſtu ma
tura. habitu honeſta. erga domeſtic⁹ paci
fica. erga extraneos valde fida. arte et i
genio in opere lanifico p̄clara. cu ius in
duſtria magne p̄ti orbis in lanificio ſub
uenitur. Nam p̄cioſam lanam quam ſi
bi angliā communicat in pannos nobē
les ſubtili artificio tranſmutans p̄ mare
et terram multis regionibus admiſtrat
Eſt autem terra plana et frugifera i m̄
tis locis. multas habens arbores non ſa
men multas ſiluas. gaudet quibusdam
locis paluſtribus in quibus effodiūtur
glete que ſiluarum ſupplēt reſectū quo
ad ignium incrementum. nam ex his ca
lidis et ficcis ſolet ignis fieri magis ef
ficaxq̄ ex lignis. ſed inutilior et vilior
quo ad cinerem. grauior quo ad redolen
tiam et odorem.

Capitulum LIX

De puincia fenicia

Fenicia puincia a fenice fr̄ca/ thini est vocata, qz fenix te the/ bis egyptior in syriam pfectus apud sydonē regnauit. et ex suo noie fe/ niciam appellauit. Ipa est vbi est thyr? cōtra quā loquit Esa. vt di. Jfi. li. xv. et ix. Nec habz ab oriēte arabia. a meridie mare rubzū. ab occidēte mare mediter/ ranesi. a septētrione montē libanū. vñd terra optima est arboribus p̄cipua. i fru/ gibus 7 fructibus terra fecundissima la/ ctis olei 7 mellis. Terra est mōtuosa et cāpestus irrigua fontibus 7 aqs. in cui? mōtibus metalla diuersi gener? fodūf.

Capitulum LX

De frigia.

Frigia minoris asie est puincia sic dicta a frigia europa filia rey gio vicina gallacie ex pte aquil/ lonis. licaonie x̄o ex parte meridiei. U die x̄o ex pte adheret in oriēte. ab aquil/ lone x̄o mari hellepontii terminat. vt di/ cit Jfi. li. xv. Sunt aut̄ due frigie. ma/ ior que habet smirna. minor q̄ habet illū Lycioniam aut̄ diuidit fluius hētricus a frigia vt di. idem. Frigia aut̄ dardani/ ca est appellata a dardano qui p̄fect? de grecia cū dracio fratre suo frigiaz obti/ nuit 7 ibi regnans a suo noie frigia dar/ danicam noiauit. Dracius aut̄ drachia occupauit. vt dicit li. ix.

Capitulum LXI.

De frisia.

Frisia est puincia in inferiorib? ptibus germanie sup littus oc/ ceani tractu longissimo cōstitu/ ta. que a fine veni incipit 7 mari danico terminat. cuius incole fr̄iones a germa/ nicis nūcupant. In habitu aut̄ 7 in mo/ ribus plurimū differūt a germanis. naz viri fere oēs in coma circulari? sunt atq? consi qui q̄to sunt nobiliores tanto alti/ us circūtonderi gloriofius arbitrantur. Est aut̄ gens viribus fortis p̄ceri corpo/ ris seueri animi 7 ferocis. corpe agilis

lanceis vtens ferreis p sagittis. Terra plana pascuosa palustris 7 gramiosa li/ gnis carēs. p ignū fomēto terrebitum/ nosis cespitib? aut tōū desiccatis sterco/ ribus sepe vtēs. Gens quidē ē libera ex/ tra gēre suā. alter? dñio n̄ subiecta. mor/ ti se opponūt grā libertatis. 7 poti? mortē eligūt qz iugo opprimi fuitus. iō milita/ res dignitates abijciūt 7 aliquos inf. se erigi in sublimi nō p̄mittūt sub militie titulo. subsunt tñ iudicibus quos annu/ atim de seipis eligūt q̄ rēpublicā inē ip/ sos ordināt 7 disponūt. Castita tē ml̄tū zelāt 7 oēm spudiciā seuerius punien/ tes. filios suos 7 filias vsqz ad cōpletus fere adolefcētie termi usqz castos seruant ex quo cōtingit qz tūc tēpis datos nup/ tui ipoz sotoles plem completam gene/ rant et robustam.

Capitulum LXII

De insulis fortunarum.

Fortunate insule i oceano sūt site cōtra leuā mauritanie occi/ duo prime 7 iter se iteriecto ma/ ri discrete. vt di. Jfi. li. xv. q̄ ob oim bo/ nor 7 p̄cipue messū 7 fructuū fecūditatē fortunata insule sunt vocate. q̄s gētū lū error 7 carmina poetaz soli fecūditate padisum esse putauerūt. vt di. Jfi. li. xv idē di. Jli. li. v. c. xxxiij. 7 dicit ibi cresce/ re arbores vsqz ad. ccl. pedū p̄ceritatem. In eis copia ē pomoz 7 auiū ml̄tudo. ibi mellis abūdātia p̄iter 7 lactis 7 ma/ rime in caprana insula a multitudine ca/ prarū 7 arietū sic noīata. ibi canū mira/ bilis fortitudo 7 p̄cipue in canaria insu/ la q̄ est a multitudine canū ingētis for/ titudinis 7 magnitudinis sic vocata.

Capitulum LXIII

De galilea

Galilea regio ē palestine sic vo/ cata. eo qz gignit cadidiores ho/ mines qz palestina. hexaūt du/ plex ē. s. supior 7 inferior. 7 sūt dtigue ad i/ uicē 7 onere adherētes syrie 7 feniciytr? qz gleba ferax ē 7 optia frugib? fructib? 7 vineis 7 oliuis vberia 7 fecūda aqs ē i/ rigua. nā iordāe flumie pfūdit i aliq̄ suē

parte. lacus habet nobiles marimos uti
les & salubres q̄ p̄ sui magnitudine & pi-
sciū multitudine. maria nūcupat̄. Est at̄
ut ait Jsi. lacus tyleriadis sic vocat̄ ab
opido tyleriadis & est lacus cunctis salu-
brior ad sanitatem corpis efficacior. ha-
bens stadia. r. q̄re supra de lacu tyleria-
dis et de lacu genesar in tractatu de aq̄s
et stagnis.

Capitulū LXIII

De gallacia

g Gallacia est regio in europa a pri-
scis gallor̄ gentibus ex quibus
extitit occupata. ut di. Jsi. li. ix
et. xv. Nam galli a rege bithinie in aus-
piliū euocati regnū cū eo obtenta victo-
ria diuiserūt sicq̄ deinceps grecis admi-
xti primo gallo greci nūc asit ex antiquo
galloz̄ noie galli dicūtur & eoz̄ regio gal-
lacia nūcupat̄. Est asit regio latissima et
fertilissima europē cōtinens magnā p̄-
tem q̄ nūc tutenea a pluribus noiatur.

Capitulum LXV

De gallicia

g Allicia pūntia est in hispania
a candore populi regionis sic no-
minata. p̄ ceteris enī p̄tibus hy-
spanoz̄ dicitur esse albiores. Terra dz
frugifera. oceano vicina. multis abiu-
dans bonis. hi grecam originem sibi scri-
bunt. vñ et naturali ingenio valent. ut
di. Jsi. li. ix. Nam post finem troiani bel-
li plures ex grecis ad galliam sunt profe-
cti & ibi manent vsq̄ ad tps̄ p̄sens.

Capitulum LXVI

De gallia

g Gallia europē est pūntia int̄ p̄-
neos montes & oceanū britan-
nicū p̄stituta que etiam a cādo-
re p̄p̄licē est antiquitus nūcupata. gala-
enī grece lac dicit̄. et iō sibilla eos gallos
id est cādidos vocat̄ dicens. tunc lactea
colla auro innectūt̄. Im enī diuersita-
tem celi & facies hōim & colores animoz̄
diuersitates existunt & copoz̄ qualitates
Inde roma graues generat. grecia leues
africa versipelles. gallia natura feroces

ingenioz̄ actes. ut dicit Jsi. li. ix. Hec
regio ab oriente habet germanias. ab oc-
cidente hispaniam. a meridie italiā. ab
aquilone vō oceano britannico termina-
tur. ut di. Jsi. Hec quondam fuit tripha-
ria. s. belgica. celtica. & togata. sed has p̄-
uinitias franci nunc inhabitant. a quib̄
francia appellatur. Quere supra de fra-
tis et francia.

Capitulū LXVII

De gadis

g Adis insula est in fine hispanie
sita que diuisit affricam ab eu-
ropa in qua hercules posuit co-
lūnas mirabiles et insignes et inde tiri-
reni maris fontibus oceani estus nu-
trit̄. Est autem a prima terra. c. r. r.
passibus sepata quam tyri de rubro ma-
ri p̄fecti occupantes. in ligna sua gadis
id est sepata nominauerūt. p̄ eo q̄ ma-
ri sit vndiq̄ circumsepta. in qua crescit
arbor palme similis. cuius gūmi infectū
vitrum cerauniam gemmam reddit. ut
dicit Jsi. li. xv. Est autem insula fructi-
bus et speciebus ditans multas partes
orbis et p̄cipue occidentis.

Capitulū LXVIII

De grecia.

g Recia a greco rege est vocata.
qui ipam regionē incoluit & eā
suo noie noiauit. ut di. Jsi. li. xv
Sunt enī p̄uinitie. vij. ab occidentē
dalmacia. deinde epyrus. inde elades. in-
de thessalia. post macedonia. et postea a-
chaia. et duo i mari. s. creta et ciclades
Est autem regio latissima multis alijs
noibus nominata terratū et mariū di-
uities opulenta. multoz̄ regnoz̄ dñā mi-
litie. nutrit̄. philosophie mater. inuen-
trit̄ oim bonoz̄ artium magistra. cuius
gens fuit antiquitus bellicosissima. bono
sapientie et scientie p̄dita sermone di-
sertissima. legibus subdita. pia circa ex-
traneos. pacifica circa incolas. et dome-
sticis queta. cōtra hostium iniurias ito-
lerabilis nimium et infesta sicut i libro
de grecoz̄ laudibus narrat varro.

De gethulia. Capi. lxx.

Ethulia affrice ē puintia a grecis qui de grecoꝝ sine gothoꝝ p̄cesserūt reliquijs vt dicitur noīata. vt di. Jfi. li. ix. qui ingenti agmine p̄gre gato nauigio vsq; ad libie p̄tes pueniunt et ibi sedes suas vsq; hodie posuerunt. et qz ex grecis alias gethis venerūt deriuato noīe gethuli nūcupati sunt. et iō ē opinio apud grecos mauros ex illa gēte sibi esse p̄sanguineos et p̄pinquos. vt di. Jfi. li. ix. Juxta istos habitat gaulonū gens a meridie vsq; ad oceanū hēsp̄erū puigans in desertis et discurrens. his nomē gaulon insula dedit q̄ ē iuxta ethiopiā vbi nec serpens nascit nec vit ut vt di. Jfi. Sunt etiā in fine affrice ppli quasi bestiales q̄ garamātes dicunt a garamāte rege appollinis filio noīati qui ibi ex suo noīe garama opidū didit et cōstruxit. de quib; di. Pli. q̄ fete a cōfortio humanitatis sunt remoti.

Capitulū. LXX.

De gorgonibus:

Gorgones sunt insule oceani obuertes p̄muntorio. qd̄ vocatur hēsp̄eratesus q̄s incoluerūt gorgones femine aliti. i. veloci p̄nicitate hirsuto et aspero corpe. et ex his fuit insule noīate. vt di. Pli. li. xv.

Capitulū. LXXI

De gothia

Gothia scithie inferioris est p̄uincia in europa. que vt creditur a magog filio iaphet est vocata. vt di. Jfi. li. ix. vñ dicit q̄ veteres illas nationes magis gethas q̄ gothos noīauerunt et fuit quōdā gens fortissima mole corp̄is ingens armorum genere terribilissima d̄ quoz solole maxima pars europae et asie creditur p̄lata. nam eoz sololes sūt daci et multe alie nationes ex pte occidēt Bethuli in affrica. amazones in asia ex gothoꝝ p̄lata p̄cesserūt. vt di. idē li. ix. et vt. Est aut vsq; hodie regio latissima ab gaulone h̄is norvegia ac dacia i alijs eius lateribus mari oceano circumdata. Huic regioni adiacet insula qd̄a nomē gothlandia gothoꝝ terra dicta. qz a go

thiis fuit antiquitus habitata. et est in insula frugifera. pascuosa plurimū et pilcosa et multiplici genere mercū marie negociosa. nam pelles varie et cerarū ceteroꝝ copie de regionibus diuersis ad illam insulā nauigio deferunt et inde i galia in germaniam in britaniā et hispaniam p̄ oceanum deducuntur.

Capitulū. LXXII

De guido

Guidū est regio in insula contra asiam inter siriā et italiā. respiciens vsus p̄p̄hiliā et ciliāz ex opposito contra cretam. vt p̄t̄ in glo. sup̄ Actu. xxv̄j.

Capitu. LXXIII.

De india

India orientalis est regio i asia dicta sic ab indo flumine quoclauditur ex pte occidēt. hec a meridiano mari p̄recta vsq; ad ortū solis a septentrione vsq; ad montē caucasus puenit h̄is gētes multas et opida. Insulam quoq; caphane vel taprobane. gemmis et elephātib; refertā. h̄z etiā gūfā et argētā insulas auro et argēto refertas et fecūdas. Sunt etiā vites in arboribus quib; folia nunq̄ cadūt. habz etiā india fructos nobilissimos gāgem et indum et hypanē regiones indicas illustrantes. Est aut india fauoniovento saluberrima in anno bis fruges nutrit. gignit quoq; tincti coloris h̄ies. elephantes ingētes monoceron bestiam. phitacū auem. hēx nū etiā lignū. cynamomū. piper et calamū aromaticū. Vitrit et ebur lapides insup̄ p̄ciosos berillos. crisoprassios carbūculos. adamātes. margaritas et vniōnes quibus nobiliū ardet ambitio fēminar. Jbi sunt montes aurei quos adiri p̄pter dracones et griphones et diuersoꝝ h̄im monstra impossibile est. vt di. Jfi. cuius sunt hec verba oīa supra dicta vtz li. xv. Est aut india inter oēs regiones orbis maior. opulentior. potentior. et p̄p̄osior. Vñ mira de indoꝝ multitudine et potentia recitat Pli. in li. vi. ca. xix. Dicit enī q̄ sunt multi reges in india.

E

quorū aliqui habent sub se. lxx. milia
 armatorū. alij hñt sercetos cuneos equi-
 rum. et nouē milia elephantorū qui per
 omnes dies stipendiant. vñ multarū opū
 est maxima cōiectura. alij hñt peditū. lxx.
 milia. et equitū mille. elephantorū septin-
 gentorū. et hi oēs ad p̄ictū bellozū sunt
 pati. vñ p̄z q̄ terra est potens et opulen-
 ta. vñ vt dicit idē. Indoz quidā tellurē
 exercēt q̄dā militiā capessūt. alij merces
 suas euehunt. alij republicā poptime tē-
 pant et regūt. alij regibz assidēt. alij iudi-
 cia reddūt. q̄dā potissime religiōi vacant
 et intēdūt sapie discipline. et cū iter oēs
 regiōes sit vastior atqz maior p̄ oibus ē
 mirabilior. nā vt di. Pli. li. viij. c. iij. In
 dia inq̄t in lōgo p̄tractu sus ethiopiā i
 miraculis abūdat. in india enī gignunt
 maxima aialia et canes ceteris gradiores
 Et iboz enī tāte p̄ceritatis ibi crescere
 dicūt vt sagittis iupari nequeāt. hec au-
 tem facit ybertas soli. tēperies celi et a
 abūdatia aq̄rū. Ficus arbor ibi tm̄ se p̄-
 tendit vt subymius latitudine mlte tur-
 me militū p̄nt discūtere. Arūdines ibi
 etiā tāte sunt p̄ceritatis vt singula iter
 nodia alueo nauigabili ternos hoies inf-
 dū ferant. Sūt aut̄ ibi hoies magne sta-
 ture altitudine quinqz cubitorū exceden-
 tes q̄ nec expuīt nec dolore capitis nec
 dentū nec oculoꝝ languoribz afficiūtur
 nec ab imoderato calore solis eozū cor-
 pora ledūtur sed potius indurant. Phi-
 losophi etiā eoz quos gimnosophistas
 vocat ab ortu diei vsqz in occasum stan-
 do in calidissimis arenis. solē immobilibz
 oculis intuent. In quoz etiā montibus
 sunt hoies q̄ hñt auersas plātas et digiti
 in pedibz sunt octoni. Sūt etiā ibi cani-
 na capita hñtes q̄ feratū pellibz vestunt
 tñ latrāt vt canes et aliter nō loquuntur
 venatu et aucupio viuūt vnguibz et denti-
 bus sunt armati. in magna sunt mltritu-
 dine plusqz. cxx. milia. vt dicit idē. Sūt
 etiā in q̄dā gente indie femie q̄ nūqz pa-
 riūt nisi sel et geniti cōfestim canescunt.
 ibi satiri et ceteri hoies monstruosi d̄ q̄bus
 in tractatu de aialibz monstruosis dictū
 est. Sunt et quidā hoies in fine oriētalif
 indie circa ortū gāgel sine ore vestiti frō-

dium lanugine qui solo odore narium vi-
 uunt nec aliqd comedūt vel bibūt. s̄ so-
 lū odorem floꝝ et siluestriū maloz naribz
 attrahūt et inde viuūt. in malo odore cū-
 to moriūtur. Sūt et alij qui diutissime
 viuūt et nunqz senescūt. sed q̄si in etate
 media moriunt. Sunt et etiā qui in iuue-
 tute canescunt et in senio nigrescūt. Nec
 et multa alia recitat Pli. mira.

Capitu. LXXIII

De yrcania

Yrcania est regio in asia sub iu-
 gis caucasi montis constituta. regio
 quidē est latissima hñs mlta ge-
 nes lingua et moribz differētes. vt di. Pli.
 do. li. xv. Di. etiā Orozi. q̄ se extendit
 a monte caucaso vsqz in scythiā hñs gen-
 tes. cluij. q̄ p̄ter terre infecunditatē lon-
 ge lateqz euagant. ex q̄bus q̄dam agros
 incolūt. q̄dā de venationibz viuūt. q̄dā
 vō vt crudeles et bestiales portētiose car-
 nibz hūanis viuūt et ipoz sanguinē bi-
 bunt vt di. Pli. li. xv. vbi subdit. yrcania
 est dicta a filia yrcana q̄ scythie subiacz
 hñs ab oriēte mare caspiū. a meridie ar-
 meniā maiore. a septētrione albanā. ab
 occalu sui yberia. Est aut̄ filius aspa co-
 piofa immanibz feris p̄dis tigridibus et
 p̄theris. gignit etiā aues q̄ dicunt̄ byz-
 cane quaz penne nocte plucēt. et des etiā
 aues in germania inueniūtur vt di. Pli.
 do. ibidē. Pli. yrcanie p̄plos tenuit Jo-
 hānes yrcan⁹ filius simonis summi sa-
 cerdotis tpe machabeoz. a q̄bo tenuit iō-
 hānes yrcanus notatus est. vt di. magē
 in histo. in principio historie euangeli-
 ce. idem dicit Hiero.

Capitu. LXXV

De ydumea.

Ydumea regio est in arabia ab e-
 dom. i. ab esau filio ysaac notata
 Nam filij esau q̄ edom cognos-
 tus expulsis amorreis terram illam in-
 habitauerūt et eā terrā ydumeā. i. terras
 filioꝝ edom deinceps vocauerūt. Est aut̄
 ydumea p̄ q̄dā deserta a palestina sepa-
 ra cui⁹ fines vsqz ad mare rubrū se extē-
 dūt. Est aut̄ terra fortis et montuosa sub

forti calore solis constituta. et ideo inco-
le terre contra solis ardore faciunt sibi vo-
mos subterraneas et speluncas vt dicit
glo. super abdiam.

Capitulū. LXXVI

De iudea

i Iudea ē regio ī palestia ex noīe
iude appellata. ex cō tribu reges
habuit. hec pri^o chanaā edōca a
filio cham siue a decē chaneoz gētib^{us}
qbus expulsis iudei illā terrā possederūt
In iudeā lōgitudine ei^{us} a vico arpha et
vsqz ad vicū iuliacē porrigit. in quo iude
oz ac turioz habitatio ē cōis. latitudo at
ei^{us} a mōte libani. vsqz ad lac^{um} tiberiadis
se extendit. In medio autē iudee ē ciuitas
hierosolimoz q̄ si vmblicus toti^{us} regiōis
Terra variari opū diues frugib^{us} et fru-
ctibus valde fertilis. aq̄s illustris. optia
balsamis. abūdans in metallis. cedris.
palmis. et cypsis et alijs nobilissimis ar-
borib^{us} insignis. plena vineis malogra-
natis et oliuis. terra lactis et mellis. An
sm grām elemētōz iudei eā pri^o repro-
missam terrā fluere lacte et melle putau-
erūt. cū hinc illis resurrectiōis gliam vel
prognatiā polliceret. vt dicit. Ili. li. xv. De
hac dicit. Ili. v. ca. xiiij. Iudea ps est hirie
que late longe qz fundit. q̄ egipto et ara-
bie prima. alpīs disp̄sa mōtib^{us}. quas
iordanis amnis p̄suūt. et galileā a ceteris
iudeis diuidit et distinguit. In iudea ē
ciuitas hierosolima ciuitas clarissima
vrbū orietis. habet autē iudea fontes ca-
lidos et salubres. hz etiā ī fine mare mor-
tuū qd lacus asphaltēs dicitur. sic dictū eoqz
nihil gignit viuū nisi bitumē. in quo ni-
hil viuūt sed si p̄iectū fuerit aliq̄d viuū
supnatat. Ab hoc lacu iordanis amnis ī-
hibet et landatas p̄dit aquas pestilenti-
bus intermixtas.

Capitu. LXXVII.

De yteria

i Yteria est regio in asia iurta pō-
tū armenie iuncta. in hac nascūt
herbe que vtilēs sunt tincture.
vt dicit Ili. li. xv.

De italia Capitulū. lxxviij.

Talia regio est magna in euro-
pa a grecis p̄lis occupata oliz
et iō magna grecia appellata ē.
vt dicit. Ili. li. xv. deinde a rege saturno sa-
turnia est vocata eo q̄ ibi saturnus a iō
ue te suis sedib^{us} repulsus latuit. postre-
mo ab italo siculoz rege ibi regnate ita-
lia ē vocata. cui^{us} situs lōgitudine āplius
qz latitudine a circio in eurtū extendit.
a meridie tūreno mari. ab aquilōe adri-
atico claudit. ab occasu alpiū iugis finit
terra ē in oibus rebus pulcherrima soli
fertilitate. pabuli v̄tate gratissima.
nobiles hz lacus sicut v̄nacū auernum
atqz lucernū. multos alios fluuios nobi-
les scz eridanū siue padū tylerim heria-
nū et h̄mōi. gignit gemas scz liguriū ga-
gatē margaritas et corallū. v̄tā quoqz hz
pentē et lincē ferā et mltas alias auūi spē-
cies singulares. hec regio dicitur hesperia ab
hespero stella sicut et hispania eo q̄ greci
naugādo in italiā et hispaniā siderant
stella illā. sed hispania dicitur hespera vltia.
qz in loco vltio sub occasu ē locata. huc
vsqz Ili. li. xv. Inter oēs autē europe re-
giones occidentales italia obtinet p̄m-
cipatū. insulas enī hz nobiles et port^{us} ma-
ris insignes p̄uicias cūctis diuitijs lo-
cupletes. ciuitates p̄lofissimas nūris
fossatis et alijs apparatib^{us} bellicis nūmis
fortes auri et argēti copiose abūdantes.
xij. sm Ili. li. ij. famosas et potentissias
tūculares p̄ter insulas p̄met regiones
de quib^{us} idē diffusius tractat. Est autē
ozietē septētrioez et occidentē altissimis
alpiibus et montū iugis v̄ndiqz circūci-
cta ex qbus oriūtur nobilia flumina ven-
scz et danubius. q̄ germaniā p̄suūt. et ro-
danus cū secana et multis alijs q̄ galliā
maxime lugdunenē. et narbonensem et bel-
gicam in locis plurib^{us} circūfundunt.

Capitu. LXXIX

De hispania.

h Hispania pri^o ab ihero amne fu-
it hylteria nūcupata postea ab i-
palo fluuiō vt dicitur hispania ē vo-
cata. ipa v̄o hesperia a stella vesprina oc-
cidentalī sic fuit antiquit^{er} noīata. Est autē
sua iter affricam et europā a septētrione

Ez

pireneis montibus clausa a reliquis pti-
 bus est vndiq; mari cōdusa salubritate
 celi equalis. oim frugū fecūda. gēmar et
 metalloꝝ copijs ditissima. Interfluunt
 aut̄ eam flumina nobilissima scz betis mi-
 neus iberus et tagus. et aurū trahēs epa-
 ctulus. sex h; puintias. s. terraconēlem
 cartaginēsem lusitaniam galliciā beti-
 cam et trāstreta in regione affrice tingū-
 taneā. Est aut̄ duplex hispania. s. citeri-
 or et vltior. Duculq; Jsh. li. ix. Dic̄ aut̄
 Oro. Hispania vniuerso terrarū situ
 trigona ē et circūfusione oceani tirreni
 q; pelagi pene insula efficiē. hui' angul' ^o
 est ppior q̄ spectat ad orientē. et a dextris ē
 ei aqtannia puintia. a sinistris baleari-
 co mari coarctat et narbonēsiū sinib' inter-
 ferit. Scōus ei' angulus circū intēdit
 vbi beriginacia citas gallie sita ē ad spe-
 ctaculū britānie se erigit. Tertius eius
 angulus est quo gades iusule intēte ad
 affricū athlaptē montē iteriecto sinu oc-
 ceani pspiciūt. Duculq; Oro. hispaniā
 etiā in multis cōmēdat. Plin. et marie de
 metallis. dicit enī q̄ fere tota abūdat au-
 ro et argēto ere ferro et stāno et plūto tam
 albo q̄ nigro. regiōes h; ples gētes ml-
 tas bellicosas et fortes q̄ru qdā grecor' di-
 cunt fuisse solvles alii vtiligoto et succel-
 lores. idē etiā di. Jsh. Nam multas ha-
 ter puintias ptiales nobis notas vt gal-
 liciā q̄ grecā sibi vendicat originē vt dic̄
 Jsh. li. ix. asturiā sic dictā eo q̄ mōtibus
 cōtra asturiū flumē sit vbiq; circūsepta.
 habet etiā celtiberiā a gallis celticis sup
 flumen iberū hēsi dētibus sic vocatam

Capitulū. LXXX

De hibernia.

Hibernia oceani ē insula i euro-
 pa britānice insule vicina spa-
 cio terrarū angustior. sed situ est
 fecūdiōr. Hec ab affrico in boreā porrigi-
 tur vt di. Jshido. li. xv. cui' ptes priores
 in hileꝝ catabricū oceanū tendūt. Vñ
 etiā ab hifero oceano ē hibernia nota
 ta. Est aut̄ insula frumētarijs capis vter-
 tima. fontib' et fluiijs irrigua. pratis et
 siluis amena. in metallis fecūda et gēmi-
 fera. nā ibi gignit lapis sexagon'. s. iris

qui soli oppositus format in aere celeste
 arcū. Ibi etiā inuenit lapis q̄ gagates
 dicit̄. ibi margarita candida inuenitur.
 Quātū ad salubritatē celi ē hibernia re-
 gio valde tēpata. modicus ē enī ibi excess-
 sus vel nullus in frigore vel calore. lacus
 h; mirabiles et fōtes. nā ibi ē lac' i quo
 si p aliquō spaciū longū palus lignē' infē-
 gatur ps que ē terre infixa ouertit i fer-
 rū. ps x̄o que ē in aq̄ in lapidē. sed q̄ su-
 pra aq̄m ē manet lignū. Est et ali' lacus
 in quē si pijcias vgas coruli cōuertūtur
 in vgas stracini et cōuerso si vgas straci-
 neas immiseris in coruleas mutabunt.
 Sunt ibi loca in quibus cadauera mortu-
 orū nūq; putrescūt. sed ibi sp pmanent
 incorrupta. Est etiā in hibernia quedā
 insula pua in q̄ hoies nō moriunt. h; q̄n
 nimio senio afficiūt vt moriant' extra
 insula deferūtur. In hibernia nullus est
 serpens. nulla rana. nulla aranea venēo-
 sa. imo tota terra adeo ē p̄traria veneno-
 sis vt terra inde delata et sparsa serpētes
 pimit et bufones. lana etiā hibernica et
 aialiū coria fugant venenosa. et si serpen-
 tes vel bufones nauigio in hiberniā ve-
 ferant statim moriunt. mltā alia sūt mir-
 tabilia in terra illa. De hibernia di. So-
 li. Hibernia inq̄ ē insula q̄ p̄rimat bri-
 tannie in magnitudine. in hūana. inco-
 larū ritu aspa. ibi āguis nullus. ibi auis
 rara. gens inhospita et bellicosa. sangui-
 ne interemptor' bauisto prius victores
 vultus suos obliniūt. phas atq; nephas
 eodē loco ducūt. ibi nulla apis raductū
 inde puluerē seu lapillos siq; sparsent
 inter aluearia examina fauos deserunt
 Mare aut̄ hibernicū vltus britāniā vt
 dosum et inquietū et toto anno vix ē nauig-
 gabile nisi paucis dieb'. diffundit̄ autē
 p. cxx. milia passū p latū 7c. Duculq;
 Solinus de mira. mun. gens hibernicā
 habitu singularis et inculta victa parca.
 aīo seu a. vultu feror' et torua. affatu aspe-
 ra. erga suos tñ liberalis et affabilis ac te-
 nigna. et maxime illa gens q̄ nemososa et
 paludes inhabitāt ac montana. hec car-
 nibus pomis et fructibus p esu et lacte p
 potu est cōtenta. gens dedit ludis et vs
 nationi potius q̄ labori.

Capitū. LXXXI

De ycaria.

Ycaria ē insula vna de cicladibz ab occidēte q̄ ycario mari nomē dedit. et iac3 inter samū 7 citro nū p̄facis p̄minētibz in hospitalis est et nullis finibz portuosa. Dicit autē ycaria ab ycaro cretēsi qui ibi submersus ē. vt dicit Plin. li. xv.

Capitū. LXXXII

De insula in salo sita

Insula autē est terra mari vel flumine vndiqz circūdata q̄si in salo sita. vt dicit Plin. li. xv. vndiqz a quartū fluctibz insula illudif. atqz illudif sic nō frangit nec dissoluit quin potit p̄ applicatiōem fluctū ad insulaz ripaz per cōpactiōem p̄tū terrestriū insula apli solidat. In extremis siquidē ripaz p̄tibus aqzū alluione aliqz tulū subcorrodit 7 cōsumit. sed circa eius interiora et eius cōsumptiōe extrifeca forti adunat. Insule etiā q̄nqz fluctibz 7 aqzū inūdatiōibz cōopiūtur. 7 p̄ terre 7 limi cōportatōz augmētant ex aq̄vicine circūdatiōe et humoris p̄ poros attractione insule virescunt 7 fecundantur.

Capitū. LXXXIII

De Iarthagine

Iarthago nomē est ciuitatis 7 puinzie affricę in hispania. et est duplex maior 7 minor. 7 vtrāqz cōdidit nardido p̄ficiscēs de fenice in litore affrico duplicē urbē cōdidit 7 eā primo carcadā lingua fenicea noīauit q̄ sermone x̄so Iarthago vocata est. 7 ab hac ciuitate tota puinzia Iarthago in postez est vocata. ciuitatē autē hāc cū fuera t̄no minatissima 7 nō infetioz roma. scipio cū romanoz exercitu destruxit penitus 7 deleuit vt dicit Plin. li. xvi. que autē nūc est a romanis postea cōdita ē vt dicit idē. Est atqz alia Iarthago in vera affrica inter bizātū et numidiā sita a septētrione mari siculo iuncta 7 a meridie vsqz ad getuloz regionē porrecta. c̄ p̄s p̄xima ē valde frugifera oleis 7 fructibz valde fecunda. me

tallis plena. pars vero vlterior circa numidiā bestijs 7 serpētibz ē puia atqz onagris magnis in deserto vagantibz. vt dicit Plin. li. xv. Ibi etiam est elephantoz atqz aliaz bestiarū multitudo. vt dicit Plin. libro. v. ca. v.

Capitū. LXXXIII.

De Iarinthia

Iarinthia puinzia ē modica germanie in enropa h̄ns pannoniam ab oriēte. ab occidēte italiā danubiū a septētrione. dalmaciā 7 schlaunoniā a meridie. mōtibz in vna parte cingit et in alia mari adriatico terminat et est terra fertilis in multis locis. abundans feris pecudibz 7 iumētis. gens bellicosā 7 fortis munita opidis et castris. Est autē terra p̄pter alpū vicinuatē frigidā nubibus 7 pluuijs frequēs vbi p̄pter frigiditatē aqzū nubz solutaz circumtana plurimū vt dicit sunt strumosi. ibi vtrūqz multi bisontes 7 alie bestie mirabiles et siluestres. ibi etiā sunt glitres comestibiles qui q̄uis videātur eē de genere murū comedūt tamqz carnes habent sapidas atqz pingues.

Capitū. LXXXV

De Iorsica

Iorsica est insula a quodā duce sic noīata. distans a sardinia xxx. miliū freto cōtracta vel cincta vtra aspectū italię. Et ē insula pascuis fertilissima. cuius fertilitatē p̄didit quod dā thaurus qui pabuli grāde p̄tulo ligurie ad illā insulā sepi transuatauit. nascū qdā mlt̄ Iorsica noīe illū thaurū cū alijs iuxta litus maris regeret in armēto vidēs illū thaurū mare intrare 7 quotidie mell̄ refectū redire ad armentū cupiēs scire incognita sibi pascua thaurū a ceteris egrediētē ē vsqz ad insulam nauigio p̄secuta. c̄ regressū fertilitatē insule cognoscētes ligures nauibus vel ratibz illuc p̄fecti sunt eāqz noīe mlieris autoris et ducis insulā Iorsicā deinceps vocauerūt. Est autē multis p̄mūctorijs angulosa gignens letissima pabula 7 lapidē nobilē quē greci baccē vocāt vt dicit Plin. li. xv

Capitu. LXXXVI

De lacedemonia.

Lacedemonia q̄ alio noſe dicitur
 in ſpartania in finib⁹ grecie iuxta
 traciam eſt p̄uintia ſeuropa. c⁹
 habitatores dicūt lacedemones a quo
 dam lacedemone ſemele filio. Hi lacede
 mones in bello cōtra meſſenas timētes
 diurnitate ſlij ſpēplis amittere p̄cepit
 vt eorū ſgines cū iuuenibus tomī relic
 tū cōcūberent. ſic ex p̄miſcūo ſginiū ꝑcubi
 tu iuuenes nati ex nota materni pudō
 ris ſptani vocati ſunt. vt di. *ſh. li. ix.*

Capitu. LXXXVII

De lectonia

Lectonia ſciſthie eſt p̄uintia. cui
 uſ populi lectuni ſunt vocari
 hoīes robuſti et fortes bellicoſi ⁊
 feroces. Eſt autē lectonia regio cui⁹ gle
 ba eſt fructifera. paluſtris in multis locis
 et valde nēoſoſa flumib⁹ ⁊ aq̄s irrigua.
 feris ⁊ ꝑcudibus valde plena. nemozib⁹
 et paludibus eſt munita. paucas habens
 alias munitiōes p̄ter flumina nemoza
 et paludes. ⁊ iō in eſtate vix pōt illa re
 gio expugnari ſed ſolum in hieme quā
 do aque et flumina ꝑgelantur.

Capitu. LXXXVIII

De liuonia

Liuonia eſt eiſdem regionis ⁊
 idiomatis p̄uintia ſpecial q̄ lō
 go maris oceani interiecta a fi
 nibus germanie eſt diuiſa cui⁹ incole li
 uones antiquit⁹ vocabant. quoz nō fuit
 it mirabilis anteq̄ a cultura demonum
 ad vniūſ dei fidē ⁊ cultū ꝑ germanicos
 cogere. nam deos ꝑles adorabāt ꝑro
 phanis et ſacrilegis ſacrificijs rūſa a de
 monib⁹ exquirebāt. augurijs ⁊ diuinati
 onib⁹ ſeruiēbāt. mortuoz cadauera tu
 mulo nō tradebant. Sed ꝑꝑius facto ro
 go maximo vſq̄ ad cineres cōburebat.
 poſt mortē autē ſuos amicos nouis veſti
 bus veſtiebāt et eis ꝑ viatico eorū oues
 et boues ⁊ alia alantia exhibebāt. ſeruos
 etiā et ancillas cū rebus alijs ipſis aſſi
 gnātes vna cū mortuo et rebus alijs in

cedebant. credentes ſic incēſos ad quā
 dam viūoz regionē feliciter ꝑtingere. et
 ibidem cū ꝑcorū ⁊ ſeruoz ſic ob grāz dñi
 cōbuſtorū multitudine felicitatis et vite
 temporalis ꝑriam inuenire. Hec ꝑria ta
 li errore demonū antiquiſſimo tpe faſci
 nata modo in ꝑte magna cū mltis regio
 nibus ſubditis vel annexis diuina ꝑce
 dente grā ⁊ coopante germanoz ꝑtētia
 iaz credit a ꝑdictis eſſe errorib⁹ liberata.

Capitu. LXXXIX

De licia

Licia ſinus eſt maris et portus
 eius ciuitas maior liſtra dicitur q̄
 te ſiria iuxta ꝑāphiliam in ita
 liam nauigat vt *Act. xviii.* Hec autē re
 gio ꝑo noſe dicitur licaonia. cuius ciuita
 tes dicūt ſuiſſe liſtra ⁊ tertien ad ꝑſpau
 lus et barnabas ab iconio fugierūt. vbi
 ſanato viro in liſtris licaonice barnabā
 iouē. et paulū mercuriū vocauerūt. ⁊ eos
 adorare voluerūt. vt di. *Act. xiii.*

Capitu. XC.

De liddia

Liddia ſedes eſt antiqua regno
 rum quam ſtūuius pactolus ex
 tulit diuitijs torrētib⁹ aureis.
 Hec aurea moenea dicebat. que dū ꝑre
 breuitate duos reges frēs ſc̄z liddum et
 cirrenū ferre nō poſſet. hinc ꝑ ſortē cirre
 nus cū ingenti mltitudine ꝑfectus loca
 gallie occupauit et cirrenea noſiauit.
 Liddia autē a liddo fratre rege ſc̄z q̄ remā
 ſerat in p̄uintia ꝑnoſata eſt. coniungit
 ab occidēte minori frigidie. hñs ſmirnam
 urbē ab oriēte quā belles fluminiſ cigit.
 cui⁹ cāꝑos pactolus ⁊ herinus circūflu
 unt. harenis aureis locupletes vt dicit
ſhido. li. xv.

Capitulū. XCI.

De libia

Libia regio eſt maxima in aſſia
 ca ſic dicta eo q̄ lib. i. xent⁹ aſ
 ſicus inde flat. vt di. *ſh. li. xv.*
 ſlij dicūt epaſſi filiū iouis qui etiā me
 phi. in egipto condidit ex caſona vxore
 ſua filiā noſe libiam ꝑce aſſe. q̄ poſtea i

affrica regnum possedit. ex cuius nomine illa terra fuit princeps libia appellata. est autem libia in principio affricae posita cui ab oriente est egiptus ab occidente sireos maiores et trogodite. a septentrione mare libicum. a meridie ethiopia et barbarorum varie nationes et solitudines inaccessibiles propter bestias feroces serpentes dracones qui procreant basiliscos. **Hucusque** **Iti** do. li. xv. Est libia terra valde ferunda et pustula multa generans in diuersis locis montuosa et venenosa et multa in diuersis partibus preciosa. ut puta gemas preciosas aurum et argentum in magna copia frumentum et vinum et oleum et varia aromatum genera. prima autem origine contraxerunt habitatores libiae a phut filio chaz. **Iti** flumen currens per libiam et maritimam phut dicitur. et eius regio phutensis noia. ut dicitur in gl. super gen. xi.

Capitulum XCII

De lothoringia

Lothoringiam germanie est quasi ultima et finalis prouincia a rege lothario noia. Hec ab oriente habet rheniam siue brabantiam. a meridie reniam et alsaciam. ab occidente galliam septentrionem. a septentrione galliam belgicam hanciosam flumen pertransiit. in hac civitas metis consistit. Est autem regio in multis locis fructifera. vinifera fontibus et amnis irrigua. montuosa siluestris nemorosa feris pecudibus et armatis fecunda. gens est mixta ex gallicis et germanis. fortes habet mirabiles et medicinales ex quorum potentia languores varij sanantur.

Capitulum XCIII

De lusitania

Lusitania hispanie est prouincia palasium flumen et vagia opidum habens. et est regio metallis resecta habens aurum et argentum. ferrum et plumbum album atque nigrum ut dicitur in pl. li. viij. c. lxxij.

Capitulum XCIII

De mauritania

Mauritania a colore populi est vocata quasi nigrorum hominum patria. greci enim nigrum mauron vocant. sic enim

gallia candore populi sunt dicti ita mauri a nigro colore nomen sunt sortiti cuius prima prouincia stiphensis est que stiphi habuit opidum a quo etiam vocabulum traxit se regio philex. Alia vero prouincia mauritania cesariensis que colonia cesarie civitatis fuit et nomen prouincie redit. utraque igitur prouincia que sibi inuicem sunt iuncte ab oriente numidia habent. a septentrione mare magnum. ab occasu flumen maluam. a meridie montem astriximque discernit inter secundam terram et arenas iacentes ad oceanum. alia est mauritania tingitana. que sic a tingi metropolitana civitate est vocata. Hec vltima pars est affricae et erurgit a montibus septem. hinc ab oriente flumen maluam. a septentrione fretum gaditanum. ab occasu oceanum athlanticum. a meridie gaulonum gentes usque ad oceanum hesper per rates. et est regio gignens feras simias dracones et structiones et elephantes. **Hucusque** **Iti** li. xv. **Iti** autem li. v. c. ij. in mauritania inquit est gaulonum gens que inhabitat iuxta athlaticum montem versus oceanum in loco nemoroso scatebris fontium irrigua ubi sponte nascuntur omnia genera fructuum ne vnquam satietas desit voluptatibus incolarum. Est autem locus elatus super nubila atque in vicinia lunaris circuli. et dicunt eundem locum uocibus micare crebris ignibus et egipanz satirozumque lasciuia in tibiaram ac fistule cantu tympanorum quoque et cymbalorum sonitu perstrere. sic celebrari auctores perdidit ut crescant autem ibi arbores mire percretae quarum quaedam sunt odorifere et sunt siles cypro que tenui lanugine sunt obducte de quibus vestes perficiuntur addita arte sicut de bobice. ibique crescit herba que dicitur eufozia a suo inuettore sic appellata. cuius lacteum succum miris laudibus extollit in claritate visus et contra serpentum ictus et venena. ut dicitur idem ibidem.

Capitulum XCV

De macedonia

Macedonia est exordia ab emacio rege emacia fuit dicta. sed macedo deucaliois nepos postquam ibi habuit principatum mutauit vocabulum et eam macedoniam a suo nomine nuncupauit

vt dicit *Jfi. li. xv.* Est autē cōfinis ab oriente egeo mari. a meridie achie. ab occasu dalmacie. a septentrione mesie vt dicit idē. Fuit autē patria alexādi magni et regio in aureis venis targēto optima lapidē quē vire vocant gignit. In eades puin tua est mons olimpus qui excellen-
 ti vixce tm̄ extollit vt i ei^o cacumie nec nubes nec venti nec pluuie sentiant vt dicit idē. De macedonia autē di. *pli. li. iij. ca. xxi.* Macedonia antea emacia ē dicta terrarū impio ē potita. hec asia armeniaz hibernia albania capadocia siriā egyptū thaurū caucasum ē transgressa. hec i bactris medis p̄sis dñata est. ⁊ possedit totaliter oriētē. hec sc̄z indie nutrit p̄ v̄ stigia liberi p̄sis ⁊ herculis euagata ē. hec est illa macedonia cuius vno die paul^o emilius impator. *lxx. viles* direptas vēdidit. vt dicit idem.

Capitulum. XCVI

De magnesia.

m Magnesia greca est puincia in thessalia et macedonia intermedia. multas cōtinens gētes opida ⁊ ciuitates vt di. *pli. li. iij. c. r.*

Capitu. XCVII

De mesia.

m Mesia a messiu puētū est vocata et ē prima puincia quā danubi^o vsqz ad mediterraneū mare redit vt di. *Jfi. li. xv.* hec ab oriēte ostij danubij iūgit. ab euro autē tracie. a meridie macedonie. ab occasu hystrie copulaf. vt di. idē. Est autē regio stinēs p̄les gentes opida ⁊ ciuitates. frugib^o ferax. abundans iū venis mineralibus et lapidibus et metallis.

Capitulum. XCVIII

De mesopotamia

m Mesopotamia grecam ethymologiam possidet. eo q^o duob^o fluminib^o ambiaf. nā ab oriēte tygris habz ab occidēte eufratē. Incipit autē a septentrione inter montē thaurū ⁊ caucasū cui a meridie sequit^{ur} babilonia ⁊ caldea. vt di. *Jfi. li. xv.* Est autē regio in asia multuz

ampla tam in latum q̄ in longum. abūdans in frugibus pascuis pecudib^o et armentis locuples i diuitijs ⁊ metallis.

Capitulum. XCIX

De media

m Media a medo rege est dicta q^o puinciam illā primit^o est aggress^o Habet autē media ab occasu parthia regna. a septentrione armenia circūdat. ab ortu caspios videt mōtes. a meridie hz p̄sidā. hec regio sola medicā artorem p̄urit quā alia regio nulqz gignit. vt di. *Jfi. li. xv.* Est autē regio valde opulēta. mlt^o flumib^o irrigua citatib^o ⁊ opidib^o p̄claramltorū p̄p̄lorū dñā. ⁊ reges magnā babiloniam ac chaldeorū impiū antiq^o tenuerūt. *Jfi^o* autē regionis incolē vna cū p̄sis nauigio in affricam transuēcti cū libijs se miscuerunt quos libij corrupta lingua et barbara mauros vocauerūt q̄z ius mauri a nigro colore sint greco idioi mate sic vocati. vt di. *Jfi. li. ix.*

Capitulum. C

De melos

m Melos et insula vna ex cicladibus q^o oim insularū est rotundissima. et iō melos. i. rotūda est vocata vt di. *Jfi. li. xv.* est autē insula multis bonis referta. vt di. *pli. et spacij breuiorū q̄titatē soli fertilitas recompensat.*

Capitulum. CI

De midia

m Media est insula in hibernie puincia que in punctuali medio ē puinciam ut dicit^{ur} collocata sic dicta a quodā rege qui inter quinqz filios totā insulam in quinqz ptes equales diuidēs illam ptem insule q̄si patrie meditullum ad vs^o p̄p̄ios deputauit p̄pter qd̄ illa hibernice puincie insula portio midia q̄si aliaz trarū in circuitu media hodie nūcupat. Est autē illa p̄tia quo ad glebā fertū in frumēt pascuis ⁊ armētū abūdās i p̄scib^o carnib^o ⁊ alijs victualib^o butiri ⁊ casei atqz lactis. flumib^o ē irrigua. fōtib^o atqz lacis multiplicis effectū vt d̄z et v̄ntis sic dicitur habere aspectum delectabilem ac

rem salubrem quo ad silvas & paludes. i
eius extremitatibus habet aditum val
de fortem. & ideo ppter populi mlti tud
nem castroz & opidoz fortitudinē came
ra vocatur hibernie vulgariē ppter pacē.

Capitulū. CII

De missena

m Missena germanie est puitia ab
vrbz que misse dicit sic vocata.
cum bohemia cōiuncta et polōia
in solis ortu cum bauaria in meridie cū
saxonibus & thuringis. in occidente cū
rethia & terminis theni a septentrione
Et est terra ampla et spaciosa: nunc
plana nūc montuosa. fertilis multumz
pascuosa. aquis optimis irrigua. nā no
bili fluuio albie p maiori sui parte p e
longitudinem est pfusa. ciuitates habet
fortes et opida et castra fortia et muni
ta. cuius gens locuples est generaliter i
diuitijs frugibus scz pecudibus et metal
lis. et cum sit populus magne fortitudi
nis & pulchritudinis & elegantis proce
ritatē. est tamen gens benigna & pacifica
ex natura nimis germanicis hatens in
omnibus feritatis.

Capitulū. CIII

De mithilene.

m Mithilene est insula i mari adri
atico per quam de siria et cypro i
italiam nauigatur ad quam dif
filiis est accessus ppter bithalassum. i. l. i
tus in mare ptensum. terre enī vlt arene
interiecto diuiditur mare. et fit qsi du
plex. vñ naues impingentes ad arenas
defacili cōfringuntur. vtz in Act. aploz
ca. xviiij. tam in tex. qz in glo. Et qzuis
incole illius iusule sunt barbari. circa ta
men pchitantes et ibidem naufragijs
patiētes sunt humani. vtz ibidē. Ad hāc
insulā puenit paulus qñ nauigauit con
tra romam vbi venensū vipere que ma
nū eius adlxerat. in sarmēta euasit. er
cussa bestia i ignē. In eadē etiā insula ml
ta miracula ppetranit. vt dz act. xviiij.

Capitu. CIIII

De abatheza.

n Abatheza arabie est puitia a na
baioth filio ysmael dicta. et est
inter arabia & iudeā inter me
dia. Surgit aut ab eufrate & porrigit vsq
qz ad mare rubz. vt di. Jsi. li. xv. Est at
terra spinguis fertilis in frugibz fructi
bus pecudibz pciol lapidibz & metallis.
De hac di. Pli. li. vi. c. xxx. Abathezi i
qt opidū incolūt petra nōle in cōualle ha
bens fere duo mili a passuū i latitudine
circūdat mōtibz inaccessis amne iter/
fluēte. et distat ab opido gaza sexcētos
passuū. a sinu pfico. cxxij.

Capitu. CV

De norvegia

n Norvegia latissima est europe
prouincia. mari fere vndiqz
circūcincta. sub aq̄lone distēta.
gottoz regionibz ptermina. nā a pte me
ridiana & oriētali p qndā fluuū q elbia
dicit a gothia ē diuisa. Est aut regio al
pima & frigidissima siluestris & neozosa
e incole plz de piscatura & venatione vi
uūt qz de pane. nam rata ē ibi anona. ppe
frigoris multitudinē. ibi fere mlte vt al
bi vrsi. ibi etiā sunt fibri q & castores de
cūtur. mira sunt ibi mlta & monstruosa
fontes enī sunt ibi qbz oē ipositū coziū
siue lignū statim in lapidē pmutat. In ei
aq̄lonari pte nō vñ sol occubere i estuali
solsticio p plures dies. nec etiam videt
sol ibidē p totidē dies in solsticio hiēali
vñ tūc tps oz incolas terre opari cū cā
delis. frumētū vini et olei expers ē nisi a
lūide deferant. Gens aut ingētis corpo
ris est & stature & pulcre forme et magne
fortitudinis ac robuste. validi sunt pi
rate & aiositatis magne. ab oriente habz
galaciā. a septētrione ysolandia. vbi ma
re ppetuo ogelat. ab occidēte hibernicū
occeanū & britānicū. a meridie dacie et
gothie finibus terminatur.

Capitulū. CVI

De normannia

n Normannia qz neustria a noricis
populis est dicta. qui nauigiorē
nientes de norvegia litus occe
ani gallici obtinuerūt qui tandē puitia

in circuitu inhabitantes eam nozmanni
am vocauerunt. habet autez oceanū bri
tannicū ad eurum sinū aquitannicū ad
occidentem. galliam ad meridiem. et oc
ceanū ad aquilonem. Est autē gleba eius
frugifera et pignis. campis nemoribus
et pratis insignis. portibus maris nobil
feris et pecudibus fertilis. nobilissimis
ciuitatib⁹ et opidis valde fortis. cui⁹ me
tropolis dicit rhotomagū ciuitas nobil
lis sita sup fluum qui secana ab incol
notatur. cuius gens populosa est. fortis et
bellicosa urbana in habitu. modesta i ap
paratu. pia affatu. pacifica in cōuictu.

Capitulum CVII

De numedia.

Numedia est regio in affrica car
thagini cōtigua et cōuicina. In
cipit autē a flumine arnifiga ali
as aringa et desinit in limite cogitanorū
hīs ab ortu sirtes minores. a septētride
in mare tendit i sardinia. respicit ab oc
casu mauritanā stiphēsem. a meridie es
thiopū gentes. Et est regio campi pin
guis in multis locis vbi autē siluestris ē
feras generat. vbi autē iugis ē ardua. e
quos et onagros pcreat. cui⁹ vltiora s
pentibus et bestijs sunt plena. Sarmoz
generat erimū qd numediū dicitur vt dicit
Isido. li. xv.

Capitulum CVIII

De narbonensi puintia

Narbonensis est puintia vt dicit
pli. li. iij. c. v. et appellat ps gallia
rum. que mediterraneo mari al
luitur qd mō gallia brachata dca ē. qd am
ne narbo ab italia ē discreta et alpū iū
gis nulla est ei puintiaz pferenda i cul
tu viroz. in dignatiōe mox in plenitudi
ne opū breuiter italia poti⁹ qd puintia ē
dicēda. Flumina hz nobilissima iter que
rhodan⁹ galliaz fluius fertilissimus de
alpiibus se rapiēs pterfluit puintia nar
bonēsem. stagna hz multa et port⁹ plures.
et pmunctoria multa inter que marsilia
obinet principatū. Totius autē puin
tie narbonensis longitudo cōtinet tricē
ta et septuaginta milia passū. latitudo

autem. ecc. et. lxxiij. milia passū. vt tra
dit agrippa. bucufqz pli.

De ophir. ca. CIX

Ophir nomen est puintie in in
dia ab ophir viro re posteris he
ber nominate que et terra aurea
antiquitus appellabatur. eo qd montes
aureas habet. que a leonibus et semiffi
mis bestijs incoluntur. ad qd nullus aliter
accedere audet nisi nauī stante iuxta li
tus. qui cū terrā quā vnguis leonum
ceterumqz bestiarū est offam inuenerint
in suam natem recipiūt. vt si bestie eos
fenserint facile in mare recipiant. vt di
cit Raba. sup locū illū. Cū venissent na
ues salomonis in ophir sumpserūt inde
aurū et. iij. Reg. ix. Idē fere dicit pli. mī
tit ab olim hec puintia aurū. lapides p
ciosos crisoprassos et adamantes. lignū
thynū et ebenū et aues psitacos et pauos
tentes eburneos. symias et bestias alias
monstruosas. vt dicit pli. et Isi. Ad hāc
autem regionem de iudea p longas ma
ris rubri circuitus puentur et p insulā
asiongater quā postea alexander magn⁹
terre adequauit in ophir ptrausit. Inco
le autē terre ophir venētes de stirpe heber
a fluuio capue vsqz ad regionē indie qd
nūc rhetia nūcupatur habitauerūt. vt
refert iosephus et ab ophir nepote heber
ophir totā puintiam vocauerūt vt dicit
Raba. sup. ij. li. ps. c. viij. Fuit autē iste
ophir filius iectan filij heber vt dicit Dhe. r
Est autez ista regio vicina terre eulath
quam gyon circuit. vt dicit Dhe. ij. et ei in
mōtib⁹ aureis et speciebus aromaticis ē
similis et in gēmis. vt dicit plinius

Capitulum CX

De ollandia

Ollandia est quedā puintia mo
dica sita iuxta hostia reni vbi in
trat mare brabantie contigua a
meridie vicinia frisie ab oriēte ab occasu
isule britānice puincta. ab aq̄lōe iferiori
gallie belgice ē cōtigua atqz flādrie ab oc
cidēte. ē autē tra palustris et aquosa. fere
ad modū isule vndiqz marz brachijs atqz
reni flumis circūfusa. hīs lac⁹ et stagna

multa et pasua valde bona, et in armatis
 pavidibus et iumentis est referta. et gle
 ba in locis pluribus valde frugifera et in
 pluribus etiam nemorosa. plures et utiles
 hinc venationes in pluribus etiam est bitu
 miosa ex qua formatur materia apta ad ig
 nium nutrimenta. Et est terra divitijs
 que transeunt per mare et per flumina pluri
 mum opulenta. cuius civitas capitalis
 traiectione inferius nuncupatur in latino
 vtrich hoc dicitur in idiomate germanorum
 nam ad germaniam pertinet quo ad situm
 quo ad mores et quo ad dominium et etiam
 quo ad linguam. cuius gens elegans est
 corpe. robusta viribus. audax animo. venu
 sta facie. honesta in moribus. deuota deo.
 fida hominibus et pacifica. minus preda inter
 dens et rapibus quam alie germanice nati
 ones.

Capitulum. CXI

De orcada

Orcada oceani est insula iuxta
 mare britannicum in europa. a qua et
 cetera insule multe eidem pertinet
 minate et vicine orcade insule noianse.
 et sunt in numero. xxxij. quarum. vt. deser
 re sunt. xij. vero incoluntur. vt di. Jsi.
 li. xv. de insulis.

Capitulum. CXII

De paradiso

Paradisus est locus in parte orientis
 constitutus. cuius vocabulum
 a greco in latinum vertitur ortus.
 Porro in hebraico eden dicitur. quod apud
 nos delitie interpretatur vt di. Jfido. li. xv
 ca. ij. Est enim ortus deliciarum vt di. idem. qua
 ex omni genere ligni et pomiferarum arborum
 est constitutus. hinc in se lignum vite. non ibi
 frigus. non ibi estus. sed perpetua aeris tem
 peries. ex cuius medio fons proueniens totum
 nemus irrigat. diuiditur in quatuor nasce
 tia flumina cuius aditus post peccatum
 primi hominis humano genere interclusus
 fuit. quod vndique flamma rumphea. i. muro
 igneo vndique circumflecta. ita vt eius per
 ne cum celo incendium coniungatur. Presertim
 dicitur angelorum arcendis spiritibus malis
 super rumphee flagrantibus est a domino ordi

nati. vt homines flamma angelos hoc malos
 boni angeli submoueant. ne alicui spiri
 tui vel carni peccatrici admittis pateat pa
 dis. hucusque Jfido. li. xv. c. iij. vbi tractate
 regionibus. hinc autem magis in histo. c. ij
 sup gen. dicit sic. Plantauit inquit deus a prin
 cipio creationis herbas et arboribus locum
 deliciarum aptauit et hoc in principio ipse
 mundi scilicet in oriente. et ille locus est ame
 nissimus longo terre et maris tractu a
 nostro habitabili segregatus adeo editus
 .i. altus vt vsque ad lunarem globum atti
 gat. vbi etiam propter situm altitudinem aq
 diluuij non puenit. vt dicit idem. De
 paradiso autem di. Joh an. damas. quod hoc et vi
 sibili et inuisibili creatura conditus erat
 deus hominem secundum suam propriam imaginem et simi
 litudinem sicut quandam regem et principem
 omnis terre et omnium que sunt in ipsa con
 struxit an quasi quendam regionem in qua conuer
 satus beatam duceret vitam. Et iste locus diuini
 nus est paradisi dei manibus in edem. i. in deli
 tijs et voluptate plantatus. in oriente quod est
 omni terra celsior penitus tepato et tenuis
 simo aere circumfulgens. platisque floridis
 comatus et bono odore plenus. lumine reple
 tus. pulchritudinis vniuersae. gaudij et
 exultationis promptuarium. creaturae sensibi
 lis excedens intelligentiam. diuina regio et
 digna eo que secundum imaginem erat in quo nul
 lironabili habitabat. sed solus homo diuini
 nam manuum plasma. Itē strabon et be. di
 cut quod paradisi est locus in oriente positus in
 iecto oceano et montibus oppositis. a regi
 onibus que incolunt homines secretus remotissi
 mus est pertingensque altitudine vsque ad circuli
 lunari ipse lune. fuit locus summe veniens homi
 innocenti propter eius summam temperiem. quod non frigus
 ibi nec est sed perpetua temperies vt di. Jfido.
 Itē propter omnium bonorum abundantiam quod vt di.
 Aug. de ciui. dei. xiiij. c. x. Quid timeat
 aut volere poterat homines in tantorum tanta
 affluentia bonorum. vbi non aberat quecumque quo
 bona voluntas afficeret. nec inerat quod
 carne et animi hominis felicitate viuētis offende
 ret vel in aliquo molestarer. Itē propter
 summam amenitatem. nam vniuersae pul
 chritudinis erat promptuarium. vt dicit
 Damas. quod attestatur tamen arborum que fructu
 diu et florum inaccessibilis pulchritudo. nam

arbores comam nō pdunt flores nō mar
 cescunt. Item ppter summam iocū dita
 tem qđ attestat fructuū dulcedo. qz ibi ē
 omne lignū pulcū visu 7 suauissimū ad
 vescendū. *Her. ij.* Idem etiam attestat
 lucis pulcritudo. nam puritati aeris cla
 ritas lucis pportional. vt di. *Heda.* Itē
 ppter soli fecūditatē qđ attestat fontūz
 irrigantiū multitudo. *Dicif etiā Her.*
ij. Fons ascendebat 7 irrigabat paradysū
 qui in quattuor flumina est diuis⁹. *gesi.*
ij. Item ppter loci securitatem qđ attes
 tatur situatiōis eius altitudo. nam lu
 narem tangit circū. vt di. *Be. et Jfi.*
 id est ptingit ad aerem quietū post istūz
 aerem turbulentiū vbi finis ē et termi
 nus exalationū 7 vaporū humidorū quoz
 fluxus 7 pgressus lunari corpi assimilaf
 sicut exponit alexāder. qz nō fm veritatē
 attingit in altitudine orbē lune sed cir
 culū lunare dē attingere pperbolice. vt e⁹
 maxima altitudo 7 incompatibilis respec
 tu terre inferioris insinuaret. Item p
 pter eius in corruptibilitatē qđ attesta
 tur ibi exitiū vite longitudo. nā ibi sūt
 helyas et enoch viui vsqz hodie 7 incor
 rupti sicut di. mag⁹ hysto. Nil eni potest
 ibi mori qđ est viuū nec hoc mirandū est
 de paradiso cū in bytēnia sciamus esse in
 sulam in qua mortuoz corpa non putres
 cunt. 7 alia in q̄ hoies nō mori pnt. hōz
 vt vltimo senio extra insulam deferantē
 quere supra de hibernia in lsa *J.* De pa
 diso autē 7 eius situ fuit opinio apud gē
 tiles vt di. *pli. vbi loquit de insulis for
 tunatis. de quibus etiā loquit Jfi. li. xv.*
 inter q̄s est vna que oīa fere pcurit bōz
 vbi humus sponte pcreat oēs fructū vbi
 in iugis collū arbores viroze frondiū et
 dulcore fructū semp vestit. vbi ad her
 barū vicē messis 7 olus crescit. vbi 7 gē
 tiliū error 7 seculariū carmina poetarū.
 ppter soli fecūditatē easdē insulas padi
 sum esse putauerūt qđ qđē ponere est er
 roneū. cū pdicte insule fortunate sint in
 occidente cōtra leuā mauritānie in oce
 ano collocatē. vt di. *Jfi. li. xv.* Paradis⁹
 autē in oriēte in altissimo mōte. de cuius
 cacumine cadētes aq̄ maximū faciūt la
 cū. in suo casu ac tm faciūt strepitū 7 fra

gorem q̄ omnes incole iuxta pdictū l⁹
 cum nascitur surdi ex immoderato so
 nitu seu fragore sensum auditus in par
 uulis corrūpente. vt di. *Basil. in exame
 ron. filr et Ambro.* Ex illo lacu velut ex
 vno fonte procedūt illa flumina quat
 tuor. phison qui et ganges. gyon q̄ et ny
 lus dicif. et tigris. ac eufrates. de quibus
 in li. geneleos fit mentio *Spectal. quere
 supra in tractatu de fluminibus.*

Capitulum. CXIII

De parthia

Parthia regio maxima est i asia
 que ab indie finibus vsqz ad me
 sopotamie fines est porrecta pro
 pter inuictam eni parthoz virtutē affrica
 et ceterae regiones nomē eius traierunt
 Sunt autē in ea puitie pticulares. s. ara
 cusia parthia affrica media 7 p̄sia q̄ regi
 ones sibi iuncte cōiuncte in itū ab indo
 flumine sumūt 7 tigris fluiuo claudsitur.
 loca autē necrosa mōtuosa 7 aspera et flu
 mina multa. Sunt autē puitie finibus
 suis discrete. nota a p̄rijs autozib⁹ tra
 hentes ita naz a racusia ab opido suo nū
 cupata est. parthia autē a sithia veniētes
 occupauerūt. eāqz ex suo nōse vocauerūt
 huic a meridie est rubrū mare. a septen
 trione bytānicū solū ab occidēte media
 regna in ea. xvij. porrecta a caspio mari
 vsqz ad gentē scithaz est parthia multū
 rebus pdigiosis et mōstruosis mirāda.
 vt di. *pli. li. v.* Nam bestie sunt feroces
 pardi tigrides atqz lincez 7 aspides ibi
 et serpentes natura sciuissimi 7 feroces.
 gens etiā dura ē et crudelis victu par
 ca p̄ omni pulmēto 7 cōdimento contē
 ta sale 7 cardamomo. vt di. *idem.* et di
 cif *idem* in glo. sup *Dan.* de psarū regi
 one et parthoz ca. vij. de bestia que simi
 lis vrsō erat

Capitulū. CXIII

De palestina

Palestina sithie est puintia dicta
 quōdā philistea c⁹ citat metrop
 lis q̄ nūc ascalona dē antiq̄tus
 philistim vocabat ex q̄ ciuitate tota re
 gio palestina vel philistea p̄scis t̄p̄to

vocabatur. vt di. Jfi. li. xv. Idē etiā di/
 cit li. ix. ca. de vocabulis gentiū. Philis/
 tei inq̄t ipsi sunt q̄ ⁊ paleſtini dicitur.
 P̄ literā ſermo hebreꝝ nō habet. ſed p̄ eo
 greco videtur. ſc; J. inde philiſtei p̄ pale/
 ſtinis. dicitur itaq; philiſtei a ſua ciui/
 tate. primo autē dicebant alophili. i. alie/
 nigenē. eo q̄ ſemp fuerunt fili; iſrahel
 alieni ⁊ longe ab eoz ſocietate et genere
 ſepati. vt dicit idē ibidem. Hec regio vt
 dicit Jfi. li. xv. ab oriente habet mare ru/
 brū. a meridiano latere iudea excipitur
 a ſeptentrionali plaga tyrioz finib; clau/
 ditur. ab occaſu vero egiptio limite termi/
 natur vt dicitur ibidē. originem autē pri/
 maz ꝑtra xerūt philiſtei a filio chanaan
 nomine cellui; ali; ꝑteruſim a quo pri/
 mitus ſunt egreſſi philiſtei ⁊ capturim.
 vt dicitur Gen. x. Bens vt narrat hero/
 dotus aſtuta ⁊ callida. moleſta ſp̄ regno
 iſrahelico ⁊ infeſta. tum qz ꝑſolperitati
 iudeoz inuidebat. tum etiā qz de ſoli ſui
 felicitate ⁊ de marinariū inſularū ſuo to/
 minio ſubdirariū fortitudine ⁊ poteſtate
 niuiū ꝑſumebat. vt di. idem.

Capitulum. CXV.

De panphilia

Panphilia que ⁊ uſantia dicit eo
 ꝑ ꝑ omni ſtatu aure eſt expoſita.
 vt dicit Jfi. li. xv. puincia eſt in
 minori aſia habet metropolim urbē que
 ſeleucia nūcupat vt di. idem quā ſeleu/
 chus antiochus qui antiochia condidit
 fundauit. vt dicit Jfi. li. xv. Eſt autē re/
 gio maritima inter alicia ⁊ bitiniam a
 qua nauigatur in ytaliaꝝ ꝑ cypzum in/
 ſulam. vt patet Act. xvij.

Capitulum CXVI

De panonia que etiā vngaria appellat.
Panonia europē eſt prouincia q̄
 ꝑ ab hunis quondam occupata ab
 eodem populo vngaria vulgari/
 ter eſt vocata. que duplex eſt ſm Droſi
 um maior. ſ. et minor. maior quidem eſt
 in vltiori lyria vltra meotides palu/
 des conſtituta a qua huni venatōnis gra/
 tia primitꝝ ereūtes ⁊ per longiſſima pa/
 ludū ⁊ terraz ſpacia ⁊ ceruozū ⁊ beſtiarū

reſtigia inſequētes. tandē ſolū p̄anonia
 inuenerunt. qui reuerſi ad ꝑria collecto
 agmine in panoniā redierunt. ⁊ expul/
 ſis incolis a primeua ſua origine nomē
 genti ⁊ patrie indiderūt. vt narrat hero/
 dotus. Eſt autē hec prouincia pars meſie
 quā danubiꝝ ꝑterfluuit ⁊ ꝑfundit vt dicit
 Jfi. li. xv. et. xvi. Habet autē gallaciā ab
 oriente. greciā a meridie. dalmaciā et
 ytaliā ab occidente. ⁊ germaniā a ſeptē/
 trione. vt di. idem. Eſt autē terra ſpacio/
 ſiſſima ⁊ fertiliſſima. montibus ⁊ ſiluis
 munitiſſima. multis fluminib; ⁊ aq̄s ir/
 rigua. venis aureis ⁊ alijs metallis di/
 titiſſima. habens mōtes maximos in qui/
 bus diuerſa marmorꝝ genera inueniunt
 tur ſal etiā optimū in quibuſdā mōtib;
 effoditur. feris et pecudib; ꝑpter paſcuā
 vltima adimplet. frugifera etiā ē gle/
 ba eius valde ⁊ viniſera in multis locis
 ⁊ intra ſe plures ꝑtinet gētes. nō ſolū lit/
 gua. verū etiā morib; ⁊ vita in pluribus
 differētes ſicut idē dicit herodotꝝ. dicit
 autē Jfi. li. xv. p̄anomia a p̄ninis alpi/
 bus eſt vocata quib; ab italia ſecernitur
 regio fortis eſt ⁊ ſolo leta a trib; fluuijs
 danubio. ſ. ⁊ ſana ac rycia eſt vallata. ha/
 bet autē ab oriente meſiā. ab euro hystriā
 ab aſſrico autē p̄ninos habet alpes. ab
 occaſu galliā belgicā. a ſeptētrione danu/
 bium limitē qui germaniā ꝑterfluuit. hic
 hystre dicitur ⁊ hystriaz vocant terram
 quā iuxta panoniā circūfundit.

Capitulum. CXVII.

De paron

Paron inſula eſt a paranto plan/
 ꝑ ti filio nominata qui de nomine
 ſuo paron opidum ⁊ inſulam no/
 minauit. vt dicit Jfi. li. xv. gignit aute;
 marmorꝝ candidiſſimū quod parū dicitur
 nutrit etiā ⁊ ſardiū lapide marmorib;
 quidem ꝑſtantiozē ⁊ inter gemmas vti/
 liſſimum. vt dicit Jſido.

Capitulum CXVIII

De pentapoli

Pentapolis regio eſt in confinio
 arabie ⁊ paleſtine dicta a quinꝝ
 ciuitatib; hoim impioz q̄ celeſti

parui corpore vir bicubitales vt d. Plin. et Plin. qui in quarto anno generant et in septimo senescunt hi collecto exercitu equitant sup arietes et pugnant contra grues nidos eorum et oua stringentes. ne contra eos hostes multiplicetur. vt dicitur idem Plin. l. v. ca. de hominibus indie motu struosis. quere supra.

Capitulum CXXII

De pictauia

Pictauia gallicae nationis est. p. uincia. qua picti angli et scoti nauigio impetentes antiquitus inhabitauerunt et tandem regioni et genti ex sua antiqua psapia nomen imposte reliquerunt. vt narrat herodotus que te britannicis finibus classem facientes ora oceani sinus aquitanici inuaserunt et tandem incolas non sine bellorum discrimine locum in patria obtinentes. Pictaui opidum a pictis nominatum vt ab eodem herodoto dicitur. struxerunt et longa patrie confinia pictaui uocauerunt. Hec puincia per longum maris oceani portu tironia qua preterit uis litoris haret ab oriente hispanos a meridie. oceanum britannicum ab aq. lione. et meridie. hanc patrie puinciola est p. clara in multis. vt narrat idem. na gleba dicitur habere multum fertile. oim fere frugum ferace et fructuum multiplicium alitricem uinifera est et frugifera et in bonis que gignit humum multum opulenta. maris portibus insignis est. ciuitatibus et opidis inclita annibus et fontibus irrigua. capis pratis et nemoribus est amensissima. et circa partes maritimas saxis et rupibus est munita. vt patet in opido ruppellensi sine castro ad quod accessus proprius loci et freti angustias uix haret. vt dicitur idem. cuius gens lingua et moribus galliarum puincis est permixta. et id quod uis a primis pictis habent illius gentis nationes vt sint natura fortes. corpore elegantes. sicut a gallicis tamen quibus mixti sunt extraxerunt vt alio sint feroces et ingenio per alios vicinis gentibus acriores. nec mixta. na vt dicitur Plin. l. ii. c. lvi. sicut diuersitate celi facies hominum et colores. corporum quantitates. et aliorum diuersitates existunt. In die romanos graues. grecos leues. affros et

spelles. gallos natura feroces. et ingenio acriores puidem quod uis natura climatum facit. vt dicitur ibidem. Et ideo gens pictaunica robusta corpore. facie uenusta. audax animo est. vt dicitur callida ingenio et astuta vt recitat herodotus.

Capitulum CXXIII

De picardia

Picardia gallicae belgice est puincia a quodam opido sine castro portu rion sic uocata. vt dicitur idem de regionis descriptione uidelicet herodotus nam opidum quod nunc pichen dicitur in illo tertio confinio usque ad oceanum britannicum antiquitus obtinuisse dominium philetur. a quo totus populus illius patrie fuisse crederetur imposte notatus. Est autem eorum terra frugum et fructuum ualde ferax. irrigua fontibus et fluminibus abundans populis. munita nobilibus ciuitatibus et castris. opidis fortissimis et famosis. vt belgis est seu teluacum et ambianis attrabatum morum et tonacum. vt dicitur idem. Haret autem puincia iam dicta renu fluminis germanicum ab oriente. galliam superiorem a meridie. oceanum gallicum ab occidente britanniam maritimam siue angliam ab aq. lione. Est autem duplex picardia. scilicet superior que gallicae uis magis est propinqua. alia inferior que flandrie et rethie finibus seu brabantie propinqua est coniuncta. et est harmonia nuncupata. utriusque patrie gens est elegantis stature. faciei decentis ac uenuste. audacis animi. leuis et docilis ingenij. intellectus clari affectus pie. ydiomaticis grossius magis aliatum gallicae nationum.

Capitulum CXXIII

De ramathia

Ramathia que et ramafora regionis iuxta decapolum sita a ramathia ciuitate est appellata in qua natus est samuel propheta. et alio nomine aramathia est uocata de qua fuit ioseph uir iustus. qui cum nicodemus corpus tomium inuenit ac honorifice sepeliuit. vt dicitur glo. sup. Luc. c. xxiiij. Est autem in tribu effraim in iudea sita et altissimis montibus collocata. propter quod et ramathia. i. excel-

sa est vocata. nam rama excelsum sonat
vt dicit hiero. est aut terra quibus motuo
sa fertilis in fructibus et in frugibus vineis
et oliuis. fortibus irrigua. puritate aeris sa
luterima sit altitudine valde firma vt di.
hiero. et ad remotissime speculadum valde
apta.

Capitulum. CXXV.

De reucia

Lucia tenensis est provincia re
gio. s. qua ren circumsuit ac pfun
dit sic dicta. eo quod sit iuxta renu.
vt dicit Jh. li. xv. Et est terra habens mi
tas ciuitates et opida valde firma. cuius
gleba est frugifera et vinifera. in multis
locis. gens fortis et aliosa in vita et in mo
ribus puenientia habens cum germanis.

Capitulum CXXVI

De ruualia

Ruualia est puuinciola quondam
barbara dictas multum a dacia et
pats vironia est vocata multa ha
bens audacia. nunc aut sub fide christi regno
dacie est subiecta a virore sic dicta. eo quod
sit gramiosa et pascuosa. in locis pluribus ne
morosa. cuius gleba est mediocriter frugifera
et quibus stagnis irrigua. piscibus marinis et
lacualibus est fecunda. plures hinc greges
pecudum et armata sithiexo partibus pincta so
lo fluuio qui natua dicitur a nozicoz et megar/
toz regionibus est discreta. vt di. hiero.

Capitulum. CXXVII.

De rinchouia

Rinchouia quedam est tetra mo
dica a ciuitate mogitina sita su
per ripam reni inter montes pin
tensa vsque ad opidum quod pinguia dicitur.
vnde et a reno qui p eius mediu refuit
rinchouia est vocata. Et est terra quibus
modica in vtroque reni litore vsque ad mo
tuum cacumina amena mirabiliter et fecun
da. tanta ei pulcritudinis est et tam incredi
bilis fertilitatis quod tam inhabitantes quam etiam
per r. pa trasitu facientes delectat et reficit
quasi ortus inestimabilis voluptatis tam
dulcedeni habet glebam et tam pinguem quod fru
ctus et fruges mira fecunditate piter et ce

leritate pcreat ac pducit. In eodem agro
arbores pomiferas diuersi generis produ
cit et nuces gignit. et tunc ppter tantam fructuum
multiformitatem fruges parere non omittit.
Arborum etiam diuersitas vineta non im
pedit. imo vnde et idem agellus piter fruges et
vina nuces et poma corbas et pira et multa
alia fructuum genera pducere plueunt. For
tes calidi et medicine corporum necessarii
ibi de terre visceribus orunt. multa alia ha
bet comoda vite mortalium necessaria que
recitare p singula esset longum.

Capitulum. CXXVIII

De provincia romana

Romanorum provincia. vt ait var
ro est fere totius orbis continen
tia vbi cumque habitabiles possident
regiones. nam singulas partes orbis roma
norum potentia edomuit nec fuit aliis
orbis angulus qui romani exercitum non per
senserit gladium vt di. idem. Fuit tamen quon
dam pars ytalie romulea antiquum no
minata. a nole romuli sic dicta qui vltim
romam addidit. ciuitatibus et populo nomen
dedit. vt di. Jh. li. ix. vbi subdit. hec pri
mo saturnia a saturno rege fuit dicta. qui
incolas terram colere primitus informauit
et ipse ppter saturitatem sopinatam saturnum vo
cauerunt. et tamen ipse tamquam deus in stellarum
numero coluerunt. A latino autem rege po
stea latini sunt vocati. qui p hec romani a
romulo vrbem ampliatam et muniere roma
ni dicti sunt. et quites postea sunt dicti eo
quod quere romul' e vocat. qui sp hasta vteba
tur qui sabinoz lingua quis dicitur. vt di. Jh.
li. ix. in ca. de getiu notatione. Jst' autem re
gni et regum laudes ad plenum calam' desat
bere non sufficit nec codex aliquis magni
fica eorum romanorum opa plenarie compre
hendit. Romanorum actuum probitates si
quem imitationis gratia legere delectat
legat in. i. Sacb. viij. ca. vbi mira de eo
rum virtutibus breuiter recitantur.

Capitulum. CXXIX

De romaniam

Romania dicitur romanorum gens
noua. Hec et grece noua vel nouissima
dicitur latine. Ab eo et tpe quo istud

tinus romani imperij in constantinopoli
in tracie urbem de roma transtulit ois
grecoru regia romania. i. noua roma vo
cata fuit. vt dicit raban⁹. Ideo vsq; ho
die greci no se vocant vulgariter grecos
sed potius romanos. quere supra de gre
cia in lra. g. vbi de grecis multa repies.

Capitulu. CXXX.

De rhodo.

Rhodus insula e cicadali insular
r pma ab oriēte vbi rhodose capi
tolisi dicit esse inuentu dū ibi ciui
tas pmitus dederet. In hac urbe solus
fuit colossus eteus. lxx. cubitoꝝ altitudi
nis. Alij fuerūt. s. minores colossi in in
sula ead. vt di. Jsi. li. xv. Est aut rhu
dus insula eade que r cyprius vt di. Jsi.
li. xv. c. de nominibus ciuitatum.

Capitu. CXXXI.

De ruthia

Ruthia siue ruthena que r mesie
r est prouincia in mioris asie cōfi
nio cōstituta. romanor terminos
est hñs ab oriēte. gothiam a septētrione
pānoniā ab occidēte. greciā vero a meri
die. terra quidē est maxime cōcordās cū
bohemis r sclauis in ydiomate r lingua.
hec aut quadā pte sui galacia est vocatā
r eius incole quondā galate vocabātur
quibz dicit paul⁹ apls direxisse epistolā
quere supra de galacia.

Capitu. CXXXII

De salra

Salra regio est in arabia a filio
s chus qui saba dicitur est gnomi
nata. Hec angusto terre tractu
ad orientē versus psicum sinum extendi
tur. a septētrione caldee appropinquat.
ab occasu sinu arabico terminat. a meri
die vero ethiopiē est vicina. est autem re
gio thurifera odores dans. nam in eius
saltibus mirra cinamomū thus r cetera
aromatica generatur. vt di. Jsi. li. xv. re
gio siquidē locuples est in speciebz aro
maticis. in p̄ciosis lapidibz et metallis.
Jbi fenix auis r alia mirabilia que in re
gione arabie ab autoribz referuntur. de q̄

bus supra de arabia Jstius puinde dñia
r regina fuit specialiter regina saba. que
totius tñ affrice suis t̄pibz obtinuit pri
cipatū. vt di. hero. nam regina ethiopiē
ac egipti. vt dicit glo. sup li. iij. Reg. r.
r per cōsequēs creditur q̄ ipa alia regna
tunc t̄pis obtinuerit occidentis.

Capitu CXXXIII

De samaria

Samaria vt di. Jsi. li. xv. regio ē
s palestine a metropoli ciuitate vl
opido sic antiquit⁹ vocata. nā sa
maria quondā fuit regalis ciuitas i isrl
que nūc ab angusto sebastia noīat. hec re
gio media inter iudeā r galileā iacet. in
cipiens a vico cui nomē est eleis cui⁹ sit⁹
natura p̄similis ē iudee ab ea n̄ differēs
in vrute. vt di. Jsi. a quodā monte noīe
somer primit⁹ nomē sumpsit. vtz in. iij.
Reg. ab ista tñ patria samaritanor gēs i
postez ē exorta q̄ trāsmigrata de assirijs
habitant i samaria q̄ t̄inceps dicta est
samaria. i. custodia eo q̄ captiuato popu
lo israel ipi fuerūt in eadē patria pro cu
stodia ab assiriorū regibz derelicti. vt di.
Jsi. li. ix. in ca. de vocabulis regionū. q̄re
supra in eodē de samaria mōte in lra s.

Capit. CXXXIII

De sambia

Sambia mesie est prouincia in
s europa in inferiori scythia collo
cata quasi media inter prutenos
estenesofilianes liuones r turones. qui
oēs antiqtus gothor erāt subditi ptati
vt narrat varro. similiter r herodor⁹. In
habitāt litora oceani faciētes p̄mūcto
ria r sin⁹ latera aq̄lonis. vt dicit idem.
Est aut sambia terra fertilis gleba r fru
gū ferax terra palustris r nemorosa mul
tis flumibz r lacubz circūuallata. gēs inf
ceteras barbaras corpe elegās. mēte au
dar. ingenio arte r artificio alias natōes
in circuitu percellens.

Capitu. CXXXV

De sabaudia

Sabaudia dicitur fm antiquos
quasi salua r audax r ia. eo q̄ ab

antiquis t'pibus illa via tonitate preci-
 pua a gallicanis p'tib' ab yralia p' illi' pa-
 trie delecta 7 mōtes fuit sp' tuta, nam sp'
 ibi fuit summa iusticia. Et ideo put' cla-
 mat fama publica sp' fuerūt ibi transeū-
 tes in strata cōmuni securi ab omni spo-
 lio 7 rapina. Est aut' ps pyrene, cui' mō-
 tibus yralia a gallia sepat. quere supra de
 pyreneis montibus in litera p. 7 alio no-
 mine prouincia prouincie nominatur.

Capitu. CXXXVI

De sardinia

Sardinia est insula in mari medi-
 terraneo iuxta siciliam a quodā
 sardo hercule procreato nomina-
 ta qui cū magna multitudine de libia p-
 sectus sardinia occupauit 7 ex suo voca-
 bulo insule nomē dedit. h'c in africo ma-
 ri ad similitudinē humani vestigij taz in
 oriente q̄ in occidente latior prominet
 ferme parib' laterib' que in meridiē 7 in
 septentrionē vertitur. 7 ideo prius a nau-
 gantibus grecor' i' h'os vocabatur. Patet
 aut' terra in lōgitudine. 83. c. l. in latitu-
 dine. xl. In ea neq' serpens gignit neq'
 lup'. sed solifuga tātū aīal ē exiguū hōib'
 pnciosus. venenū quoq' ibi nō nascit. s'z
 herba q' d'z apū rīsus q' hōib' rictus p'tra-
 hit 7 q' si ridētes interimit. Fontes habet
 calidos infirmis p'betes sanitatem siue
 medelā. furi bus cecitatē. si sacramento
 dato oculos tetigerit. vt dicit Jsi. li. xiiij.

Capit. CXXXVII

De sarmata

Sarmata barbarorū est terra qui
 sarmate sunt dicti a studio ar-
 morū. nam pat' t'ib' cāpis arma-
 ti incedebant 7 multas puincias spolia-
 bāt prius q̄ eos. Lentulus danubio p-
 hiberet. vt dicit Jsi. li. ix. Hi de gothis
 sicut 7 apides orti sunt. 7 hi tā pedestri
 p'lio q̄ equestri sunt vsi. 7 ideo sic sūt di-
 cti. vt dicit Jsi. ibidem.

Capit. CXXXVIII

De samo

Samo insula est in egeo mari vbi
 nata est iuno. ex qua fuit sibilla

samia et pictagoras samius a quo p'sie
 nomen primit' est inuentū. vt dicit Jsi.
 li. xv. In hac insula tradit' prius vasa si-
 cilia fuisse repta vnde 7 vasa samia ap-
 pellata sunt. ex quo patet q' gleba illi' in-
 sule est tenax 7 glutinosa. 7 ideo ad talia
 vasa magis dicitur apta. vt dicit Jsid.

Capitu. CXXXIX.

De saxonia

Saxonia prouincia in germania
 cuius incole a grecis dicitur cō-
 traxisse originē et ad partes vbi
 nunc habitāt nauigio aduenisse 7 expul-
 sis thuringis q' tūc vsq' ad lit' oceanus
 habitabāt multis p'lijs sedes obtinuisse.
 7 in eadē puincia vsq' hodie pmanisse.
 S'ens eni sp' fuit bellicosissima. elegātis
 forme. procere stature. robusta corpe. au-
 dax mēte. Est aut' saxoniam terra quo ad
 glebā fertilissima. frugis oīm et fructuū
 valde ferax in mōtuosis nemososis 7 in
 cāpestrib' frugifera 7 pascuosa. secunda
 in gregeb' 7 armētis opulēta in argento
 cupro 7 alijs miseris ac metallis. mōtes
 eni habet insignes de quib' effodunt' la-
 pides q' igne fortissime resoluti in eris
 substātiā puertunt 7 si uia habet nobilissi-
 ma 7 famosa. s'z r'elera limiā albā salā
 atq' odora 7 multa alia q' terrā p'terflu-
 unt r'as'albinā. fontes habz salfos i mul-
 tis locis ex quib' sal albilimū 7 optimū
 decoq' ac paraf. ciuitates plurimas ha-
 bet fortissimas 7 munitas. Fortia opida
 castra fortissima tā in cāpestrib' q̄ mor-
 tanis. Juxta montē aut' vbi cuprū fodit'
 inuenit mōs magn' cui' lapides redolēt
 sicut viole. in aliquib' etiā mōtib' inue-
 nit marmoz valde pulcz. 7 hoc potissime
 iuxta cerobū q' lapis sācti michaelis
 nūcupat. i illis mōtanis maxim' ē pcur-
 sus ferax 7 bestiaz aprop' 7 vsq' ceruoz
 damulaz. 7 iō i illis mōtib' nēozosis mē-
 ta venationū genera exercēt. h'c 7 multa
 alia laude digna i saxonū regionib' in-
 ueniunt. q're supra de germania i lra S.
 7 in lra A. de alemāna. Habet etiā saxo-
 niam ab occidete. fisonicū lat' ad occa-
 nū. a septentrione do thuringoz gentes.

7 francoꝝ a meridie. Cuius gens fortis
inclita 7 inuicta vsq; hodie p̄seuerat. vt
dicit herodorus.

Capitulum. CXL.

De sclauia

Sclauia ē pars mesie multas cō/
tinēs regiones. nā sclau sunt bo
hemi poloni metani 7 vandali ru/
theni dalmate 7 charinti q̄ oēs mutuo se
intelligūt 7 i multis sūt filies quo ad lin
guā 7 quo ad mores. dispares tñ quo ad
ritū. nā q̄dā adhuc cultū paganorū tenēt
q̄dā vō retinēt ritū grecoꝝ. q̄dā aut̄ lati
noꝝ. oēs aut̄ iste regiones sūt glebe optie
7 messifere 7 vinifere i multis locis. oēs
etiā isti p̄ maiori pte i coma sunt atton
si exceptis ruthenis 7 illis q̄ mixti sūt cū
teutonicis 7 latinis Et ē duplex sclauia
maior q̄ 7 sclauonia dicitur. q̄ dalmaciā sarui
am carinthiā p̄tinet 7 multas als regio
nes. Isti incole q̄dā maritima occupāt
q̄dā iuga montū 7 dēsa nemoꝝ inhabitāt.
q̄dā cāpēstria excolūt 7 exarāt. gēs seue
ra 7 alpa 7 inculta. circa diuinū cultum
min⁹ pia piratica ducēs vitā. exercēs p̄/
dā p̄ mare 7 p̄ terrā. marie illi q̄ habitāt
iuxta mare. Sclia sclauia mior q̄ a finib⁹
saronie p̄tēdit ad prutenos 7 adalios li/
gue sue plures hñs p̄mios 7 bohemos.
hec sclauia dicitur bohemitania q̄ a prutenia
diuers⁹ amib⁹ secludit. 7 a gorbis atq;
danis quodā maris oceani p̄mictorio
q̄dā mare paletū cū diuidit ad erlitē mīa
tur mior sclauia 7 finit. ē at̄ hec regio val
de frugifera 7 fructifera. flumib⁹ 7 stagnis
irrigua. neozosaz pascuosa melle abūdās
atq; lacte. gēs fortis corpe. agriculture
vedita 7 piscature. magis pia ad teū 7 pa
cifica quo ad p̄xim q̄ illi q̄ hitāt i maiori
sclauia. 7 s̄ ē p̄ mixtōez 7 societate quā
quotidie p̄hūt cū germāis. vt di. herod.

Capitulum. CXLI

De sparciata

Sparciata ē regio iuxta greciā q̄
alio noie lacedemōia nūcupat̄ a
lacedemōe filio semele sic vocata q̄re de
lacedemōia i lra. eolide ei dicit̄ antiq; la
cedemōes 7 sparcianos. vt di. Jsi. li. ix.

Capitulū. CXLII

De sere

Seres est prouincia in oriēte. no
men sortita est a quodam opido
q̄d seres etiā nominat̄. ibi de ar/
borib⁹ lana colligit̄ 7 inde sericū p̄parat̄.
vnde de eius incolis dicit poeta. Ignori
facie sed noti vellere seres.

Capitulū CXLIII

De selandia

Selandia est prouincia terra ma
ritima ad modū insule flumine 7
maris brachijs circūdata. habet
aut̄ ollandiā ad orientē. flandriā ad me
ridiē. oceani ad occidentē. britaniā ad
septētrionē. Sunt aut̄ ibi plures insule
parue 7 magne brachijs maris separate
ab inuicē 7 distincte. 7 sunt ille insule for
tissimis aggerib⁹ cincte in circuitu cōtra
maris impetū 7 munitē quartū gleba est
valde ferax quo ad segetes. sed quo ad
arbores est q̄si nuda. nō ei p̄nt arbores p̄
pter maris saluginē p̄fundere suas ra/
dices. 7 ideo post plantatōz cito deficiūt
et arescūt. Est aut̄ selandia valde populo
sa. diuitijs opulēta varijs. gens magne
stature. fortis corpe 7 audax mēte. circa
cultū dei deuota. inter se pacifica 7 quiet
ta. multis bñfica. nullis molesta nisi qñ
hostiū insolētie resistere est coacta.

Capitu CXLIII

De semigallia

Semigallia est prouincia modi/
ca vltra mare balticum p̄stituta
iuxta osiliam 7 liuoniā sita i asia
inferiori sic vocata quia a galatis ipam
occupantib⁹ cū incolis terre mixtis est
inhabitata. vnde semigalli sunt dicti q̄
ex gallis siue galatis 7 illis populis pro
cesserunt. Terra bona 7 fertilis in anno
na in pascuis 7 in pratis. sed gens bar/
bara 7 inculta alpa 7 seuera.

Capitulū CXLV

De senonensi

Enonensis gallia francoꝝ ē
prouincia habens ab oriēte ger

maniā renensem. a meridie burgundias
superiores et peninos montes. ab occi-
dente galliam lugdunensem a septentrione
galliam belgicā. terra frugū et vinearū et
fructuū diuersorū sentis et fluminū et ri-
uorum. Galli autē senonēses quondā ze-
nones dicebātur. eo quod librū hospicio re-
cepissent. postea in siteram est mutata
ut dicit Isido. li. ix. a senonensi ciuitate
que ciuitas est eorū capitalis. Est autē ter-
ra populosa habens ciuitates multas et
opida multa forta et munita que preter
fluit amnis qui secana appellatur.

Capitulū CXLVI

De Siria

Syriam sirus quidā nepos ut di-
citur abrahe ex cethura perhibe-
tur a suo vocabulo nuncupasse.
ut dicit Isid. li. ix. et xv. Dec ab oriente
fluuio eufrate ab occasu xō mari magno
et egipto terminat attingens a septen-
trione armeniam et capadociam. a meridie
vero finis arabicū. ut dicit idē. Situs au-
tem eius porrectus est in mensam longi-
tudine. in lato autē angustior est. habet
autē intra se multas prouincias scilicet coma-
genam. feniciā. cuius pars est iudea. absque
saracenis et nabatheis. Est autē regio po-
pulosissima. fertilissima in frugibus et fru-
ctibus. armentis et pecudibus. equis asinis
et camelis. ditissima in ceris in speciebus
aromaticis et metallis. minutissima ciui-
tatum et castro. irrigua nobilissimis flui-
minibus et lacubus et stagnis. habens nobi-
les portus maris et hoc precipue in palesti-
nis. maritimis et fenicis. gens seua et bel-
ligerā et in multis partibus diuersis merci-
monijs occupata. multas etiā habet gē-
tes sicut facietis sic lingua alio et moribus
differentes quarū quedam habitant in
desertis ut nabatheis et saracenis. quedam
in montanis et quedam in nemoribus et in
siluis. quibus abundat illarū nationes re-
gionū. ut narrat herodotus.

Capitulū CXLVII

De sichima

Sichima est modica terra in sa-
maria. media autē inter iudeā et

galileam. a sichem filio emor qui eā edi-
ficauit sic vocata. Nam sichem dicta est
urbis que nunc neapolis nuncupatur cuius
finis in ar cuitu sichima appellatur. ut di-
cit Isido. li. xvi. Dec ut ait hiero. super
xvii. Gene. fuit portio terre quam dedit
Jacob filio suo supra sortem. scilicet Joseph
unde et illa terra fuit in tribu effraim et
ibidem sepultus est ioseph et eius man-
scolum ibi ostendit usque hodie. ut di. hiero.
quā terrā pecunia graui labore acqui-
sita iacob compauit. emit ei centū agnis
ut patet Gen. xxvii. et pro illo labore di.
hiero. iacob dixisse quod eam in arca et gla-
dio de amorrei manu abstulisset. Ibi
erat ppe terebintus sub qua iacob abscon-
dit ydola filiorum suorum et tūc de sichima ascē-
dit ad luzā agnoscere lethel ut dicit Gene.
xxxv. In hoc loco pauperunt fratres ioseph
greges. sed aliqui requisiti a ioseph non
in sichimis sed in toraim sunt inuenti
ubi ipsi spoliātes egiptijs vendiderunt
sichimā autē post destruxit abimelech filius
hierobal. et interfectis habitatoribus sal-
in eius cōfinio seminauit. ut dicit iudi-
cū. ix. In hoc territorio fuit fons iacob.
iuxta quē dominus fessus ex itinere requie-
uit. et ut mulier sibi de illius putei aquā
daret ad bibendū postulauit. ut dicit Job.
iiij. Est autē locus magne fertilitatis mi-
re amenitatis et maxime firmitatis.

Capitulum CXLVIII

De scythia

Lithia regio est maxima. cuius
pars superior est in asia. inferior
prior est in europa. et hęc infe-
rior a meorthidis paludibus incipiens in
danubiū et oceanū septentrionalē usque
ad germaniā protelat. ut di. Isid. li. xiiij.
Duius prima pars est alania deinde meon-
tes paludes. deinde gothia dacia. et xta.
deinde germania ubi plurimā parte sueui
incoluerunt. ut dicit idē. Habet itaque scy-
thia plures regiones. quarū quedam sunt
locupletes et quedam inhabitabiles. nā in
pluribus locis auro et gemis affluunt. sed
griphonū imanitate rariorum ē accessus.
smaragdus ibi optumus est et cristallus purissi-
mus scythie. ut di. ibidē. monstruosos et

multis cōtinet boies 7 feras imanes. vt lincez tigrides. vrsos seuissimos et leones. 7 maxime i desertis 7 regionibz hircanor. quere supra de hircanis.

Capitulū. CXLIX

De sicione

Sicione a sicione rege antiquit' est vocata. a quo 7 regnum sicionior dictū est. qd regnū archas iouis 7 caliste filius pelagis in reditio nem redactis ex suo nomine archadiam nuncupauit. Est aut archadia que et sicione siuis achaie vt platani folium inter ioniu 7 egeū mare exposita. habēs flumen magnū. s. erimatum gignit quoqz abeston lapidē qui semel accensus nunq̄ extinguit. Vbi candidissime merule generatur. vt dicit Jsi. li. iiii.

Capitulum. CL

De sicilia

Sicilia a sicano rege primo sicania fuit nomīata. deinde a siculo yrali fratre sicilia est dicta q̄ antiquit' trimacria dicebat' ppter tria acra id est pmictoria. i. pelox patxū 7 liliū um. trimacria enī grecū est qd latine triquadra dicitur. qz in tres quadras est diuisa. hec ab ytaliam freto modico ē discreta a fricū mare p̄spectās. terris frugifera. auro abūdās cauernis 7 fistulis penetrabilis ventis 7 sulphure plena. vñ et ibi ethne mōtis estuat incēdia. in cui' freto scilla est 7 caribdis quibz aut nauigia absozbed' aut collidunt. fuit aut quondā patria ciclopū 7 postea nutrit' tyrānoz. frugū fertilis. p̄ oibz terris p̄ cōmittēdis semibz aratro est piscia principalē vrbē hysiracusam. 7 fontē arecusam 7 alieu flūmū genitorē equoz. In ea primo ē inuenta insula comedia. achate lapidē ex agathe flūie sicilia primo dedit. 7 mare siculū corallū albū gignit 7 sales agrigenti nos q̄ igne sunt solubiles. in aqz aut crepitātes. ois aut ambit' ei' claudis spacō triū milū stadior. dicit aut salust' italie fuisse p̄ictā sicilia. sed mediū spacū diuisus fuisse p̄ maris ipetū atqz scissum huc atqz Jsi. li. iiii. ca. de insulis. vbi reci

tant' oia supra dicta. 7 eadē narrat Jsi.

Capitulum. CLI.

De sirtibus

Sirtes dicit Jsi. li. iiii. sunt arenosa in mari loca 7 tractu sic vocata. vt dicit Salus. eo qd oia ad se trahāt. cumulos enī arenarū ad se trahunt. siren enī grece dicit' tract' latine. 7 talis attractio facit mare inequale vt vno loco sit pfundū. in alio loco sit vadosum 7 ideo piculosum ē illacite. 7 dicit' hec sirtes sunt aut tales sirtes piculū inducentes iuxta mare egiptū et ei in pluribz locis admiscens. vt dicit Jsi. ibidem.

Capitulum. CLII

De scocia

Scocia a scotorū gentibus a quibus incolitur appellatur 7 ē promunctoriū in insula britannica. vnde 7 fluminibz 7 maris brachijs ab angliā aquilonari sepatur. ex pte vero opposita vndiqz septa mari oceano quo ab hybernia scocia est diuisa. Eadē gēs ab initio que quondā in hybernia. ei super oia filis in lingua 7 in moribz 7 in natura. Hā gens est leuis aio feror. leuens in hostes inuida. supsticiosa. null' virtutis vel probitatis aliquē reputās siue audacie p̄ter semetipos tāta fere mortem diligētes quātū fuitutē. i lecto mori reputās segnicie. in cāpo aut' hostē interfici vt interficiant' gloriā arbitras 7 virtutē. gēs p̄ciuit'. fame diuti' sustinēs. 7 raro an occasus sup cibū se effundēs. carnibz lacticiis piscibz et frugibz magis vtēs. pannis vliū britannicis min' habēs minus de frumēto nisi aliū de allato. sed raro de auena. 7 cū popul' sit satis elegantis figure 7 faciei pulcre generalit' a natura. multū tñ eos deformat. p̄ prius habitus siue scotica vestitura. Dicunt autē scoti p̄pria lingua a picto corpe q̄ si lassi. eo qd aculeis ferreis cū attramento figurarū stigmatē antiquit' anorabāt. vt dicit Jsi. li. ii. ca. de vocabul' gētū. Siores aut' p̄meue gētū mlti ex eis ex admictōe cū anglis in maria pte his t̄pibz i meli' mutauerūt atqz angloz ydiomate infor

mantur. vnde quicquid dicens et honestius in illis inuenitur hoc ab anglicis est contractum. Siluestres tamen scoti sicut et hibernici in habitu in lingua et in victu et in alijs moribus paterna sequi vestigia gloriam arbitratur. imo aliorum consuetudines respectu suarum quodammodo aspernatur. vnde de quibuslibet superesse laborat etiam omnes detrahunt et vicibus se inuidet. cunctos detidit et mores alienos reprehendit. mereri non verentur nec quemquam ex quacumque natione exortum siue progenie alicuius virtutis reputant vel audacie propter seipos. in proprijs gaudent. pacem non diligunt. eorum regio quo ad humi fertilitatem. nemoque amenitatem fluminum et fontium irriguitatem. gregum et iumentorum multiplicitatem. vbi licet gaudent cultoribus pro sua quantitate. nec etiam ipsi britannico solo impar est. vt dicit herodotus. situs orbis terrarum sagacissimus explorator. prout recitat plinius. quere supra de hibernia in lra infra quere eadem. de scocia dicit Isidorus. que ibi de hibernia in pluribus referuntur.

Capitulum. CLIII

De suecia

Suecia regio est inferioris scythie in europa a qua tota gothia que inter danorum et noricorum aquilonarium regna maxima est regio hodie nominata. habens mare balticum ab oriente oceanum britannicum ab occidente. noricorum prupta et populos a septentrione. a meridie vero dacorum consilijs terminatur. Est autem suecia que et gothia est vocata. quo ad solum frugifera. vinearum tamen expressis. sed in pascuis vltimis alios defectu recuperat et metallis. nam propter diuitias quas ex mari illa regio multipliciter habet. in feris pecudibus et iumentis in argenti fodis et alijs lucris innumeris. multas regiones alsi preexcellit. gens valde robusta. cuius militaris potentia quondam toti fere asie et europa parte maximam multis temporibus edomuit quos aggredi tempore alexandri magni grecorum audacia extimuit. Julij etiam cesaris inuicta potentia superatis gallicis alemanicis et britannicis cum danis et gothis noricis et aquilonaribus populis alijs congrederi fortitudinavit. secundum quod tradunt scriptores hysto-

rie tam grecorum quam romanorum quorum dictis potest et debet merito fides adhiberi. in quibus nec religioni fidei nec etiam rationi poterit aliquo obuiari. vt dicit hieronymus. Illorum inquit poetarum et scriptorum scriptis et dictis fidem adhibere conuenit quorum relatio fidei moribus non iudicat nec veritati agnoscitur. dicit. ex istorum prolapia amazones processerunt. vt dicit orosius et Isidorus. li. xiiij.

Capitulum. CLIII.

De sueuia

Sueuia germanie renensis est provincia in europa. cuius gentes habere dominum maximam in germania sueuicam vt dicit Isidorus. li. ix. Dicit autem idem in ca. de vocabulis gentium li. ix. Sueui inquit sunt pars germanorum in fine septentrionis. de quibus etiam dicit Iulianus. Fundit ab extremis flauos. aqilone sueuos. quorum fuisse centum pagos et populos multi crediderunt. dicti autem sueui putantur a sueuo motu que ab ortu germanie ortum habet. et illius motus loca et consilia primitus coluerunt. vt dicit Isidorus. ibi. Item vt dicit idem. ab ortu habet danubium cum bauaria ab occasu habet renam cum alsacia. a meridie habet iuga alpium cum italia. a septentrione habet fraconiam cum inferiori germania. Et est duplex sueuia inferior. prendit in renam. superius in alpes et danubium. vtraque est terra optima et frugifera et vinifera in multis locis. hinc ciuitates munitissimas opida et castella circa conuestria et motana. amnes et flumina. nemora multa. gramina et pascua. ouium greges et armenta circa motana. etiam ferti hinc et argentum procreat ac metalla gentes profolanumis. fortis audax et bellicosa proceris corpore et flaua cute. venusta facie et terora.

Capitulum CLV

De tanatos

Tanatos insula est oceani partem in modico freti interiectu a britannia sepeata. habens campos frumentarios. et glebam vterem dicta est tanatos a morte serpentium quos dum ipsa nesciat asportata inde terra. quoquo gentium vecta fuerit. angues ilico punit. vt dicit Isidorus. li. xiiij.

Capitulum. CLVI

De taprobana

Taprobana est insula indie ia / cens ad austrum. ex quo oceanus indicus incipit. patens in longitudine octingentis. lxx. milibus et quinquaginta passuum. in latitudine vero. lxxv. milia stadiorum. Scinditur autem annis in fluuio tota repleta margaritis et gemis. pars eius bestijs et elephantibus est repleta. partem vero homines tenent. In hac dicunt in anno duos esse estates et duos hyemes. et bis venare floribus locis. vtilissima insula est indie virens omni tempore. et folia eius semper sunt virentia et nunquam cadunt. vt dicit Irido. libro. xiiij.

Capitulum. CLVII

De tracia

Tracia est prouincia in grecia ad quam veniens tyras filius iaphet a suo nomine vt dicitur ipas traciam nominauit. vt dicit Irido. li. xiiij. Alij a seuiacia incolarum traciam appellatam dixerunt. Huic ab oriente propontidis et vrbs constantinopolis opposita est. a septentrione vero hyster obtendit. a meridie vero egeo mari adhaeret. ab occasu vero macedonia illi subiacet cuius regio nem olim diuersi populi scilicet massagete. sarmate et scite et alie plurime nationes incoluerunt. ampla est enim et multas nationes potuit continere. Ebrum fluum tracia fundit. qui etiam gentes barbaras multas tangit. vt dicit Irido. li. xiiij.

Capitulum CLVIII

De traconitida

Traconitida regio est in iudea cui presuit philippus frater herodis nam totum regnum hebreorum fuit diuisum in quatuor tetrarchias. quarum prima fuit galilea cuius tetrarcha fuit herodes. Secunda et tertia iturea et traconitida regio. cui presuit philippus vtriusque regionis ex his tetrarcha. Quarta fuit abelina regio cui presuit lisania frater herodis et philippi. In tota prima

cipat particulares fuit diuisa iudea a romanis ad tomendam superbiam iudeorum vt dicit glosa super Lucam super locum illum tetrarcha autem philippo ituree et traconitidis regionis etc.

Capitulum. CLIX

De thessalia

Thessalia vt dicit Irido. li. v. grece est prouincia a thessalo rege cognoscata que ad meridiana plagam macedonie coniuncta est. Multa in thessalia flumina sunt et opida quorum capitulum thessalonica est vocatum. ibi etiam mons parnassus quondam apollini consecratus. fuit autem thessalia patria achillis et origo extitit iaphitatum. de quibus fertur quod primo equos frenis commouerunt. super dorsa eorum inhiantes vni corpus esse videbant propter quod milites thessalorum centauri facti sunt. vt dicit Irido. li. xi. in ca. de portentis. In thessalia autem primo solidi aurei inuenti sunt. tomadorumque equorum versus perditus est rebus. vt dicit Irido. li. xv. ad id dicit Irido. li. iij. quod moysi temporibus in thessalia accidit quoddam diluuium in quo aquarum ingluuies maiorem partem populorum thessalie absumpsit paucis per refugia motum liberatis et maxime in monte parnasso. in cuius circuitu deucalion tunc temporis regno potiebat. qui tunc ratibus ad se confugientes suscepit. et sic per nati iugo eos abluuit atque fouit propter quod dicunt grecorum fabule deucalionem hominum genus de lapidibus repasse. vt dicit idem ibidem.

Capitulum. CLX

De tenedos

Tenedos est insula grece vna de cicladibus. sita ad septentrionem in qua ciuitas thene olim condita est a qua et insula est vocata. fuit autem thenes quidam iuuenis infamatus quod suam nouercam cognouisset qui fugiens in sulam vacuam cultoribus obtinuit qui ex nomine suo ciuitati quas ibi condidit et insule nomen dedit.

Capitulum CLXI

De thile

Hile vltima est insula oceani i
 t ter plagā septentrionalē ⁊ austra/
 lem vltra britanniā sira nauiga/
 tione sex diebus. a sole nomē hñs. qz i ea
 sol estiuū solsticiū facit ⁊ nullū vltra eam
 dies est. ⁊ ideo ei mare tardū est ⁊ gela/
 tum. vt di. Jsi. li. xiiij. s̄m pliniū a sit lo/
 cus inhabitabilis ē. qz i estate nihil pōt
 ibi crescere. p̄r nimum calorē erurentē. in
 hyeme etiā nihil p̄r frigiditatē gela/
 tē. nā ab eq̄noctiū x̄nali qñ sol ē in arie/
 te vsq̄ ad eq̄noctiū autūnale qñ est in li/
 bra sol illi insule nunq̄ occidit. ⁊ ab illo
 tpe vsq̄ ad eq̄noctiū x̄nale iterū ad in/
 sulam nō accedit. vnde p̄ dimidiū annū
 habet diē. ⁊ p̄ dimidiū habet noctē. vt di/
 cit idē in ca. de insulis. li. xiiij. ⁊ de solsti/
 cio li. ij. Idem etiā dicit beda in li. de na/
 turis rerū similiter ⁊ solinus.

Capitulū. CLXII

De tripolitana

Ripolitana regio est duplex vna
 t est in fenice dicta a tripoli ciui/
 tate famosissima que totius pa/
 trie in circuitu p̄pter nima sui fortitudi/
 nem est defensio ⁊ munimē. alia vero est
 tripolitana in africa inter pentapolim ⁊
 byzantiū sita a tribus magnis vrbibus vo/
 cata est. sozea. sabine vel tabrace et le/
 ptis magna. Hec habet ab oriente sir/
 tes maiores ⁊ tragoditas. a septentrione
 mare adriaticum ab occasu byzantium.
 a meridie getulos ⁊ garamātes vsq̄ ad
 oceanum ethiopicum protēdentes. vt
 dicit Jfido. libro. xv.

Capitulū CLXIII

De tragodea

Ragodea est regio in ethiopia.
 t cuius incole dicuntur tragodite
 sic vocati. quia tanta celeritate
 pollent vt feras pedum cursu assequan/
 tur. Habet autem hec regio quandā insu/
 lam vbi crescit optima murre species et
 purissima. eius gutta ibi inuenitur ⁊ di/
 citur murra tragoditen ab insula in qua
 crescit. vt dicit Jfido. li. xvij. Luz sit hec
 prouincia in ethiopia tangit tamen fi/
 nes arabie. vñ aliqñ d̄r eē in arabia. vt

li. xvij. aliqñ in ethiopia. vt patet li. ix.

Capitu CLXIII

De troiana

Troiana prouincia in frigia p̄s
 t mitus fuit dardania a dardano
 rege nominata. nam dardanus
 de grecia profectus peruenit ad frigiam
 ibidem primitus regnavit. post quem fi/
 lius eius erictonius. deinde nepos eius
 tros. a quo ciuitas troia patria in circui/
 tu est vocata. vt dicit Jfido. li. ix. J. Jul/
 ti autem de troianis post troie exitum fa/
 cta classe per diuersas m̄sdi partes sibi
 sedes quesierunt. ⁊ multas nationes ex/
 pellentes pro eis habitauerūt. ⁊ ex eorū
 progenie prodierūt in postez potentissi/
 me seculi nationes sicut diuersaz regio/
 num verissime hystorie attestantur.

Capitulū CLXV

De thuscia

Thuscia italie est prouincia inter
 t ligures ⁊ romanorum territorii
 collocata que difficilibus mon/
 tium iugis ⁊ accessibus locorum valde
 altis ⁊ artis fortissime est munita. Thus/
 scia autem vt dicit Jfido. libro. xv. a sa/
 crozum ⁊ thuris frequētia est vocata nā
 in illis partibz in mortuorū erequijs an/
 tiqui thura cremare ⁊ offerre religionis
 et deuotionis gratia cōsueri erant mari/
 me. et suos mortuos affectu lacrimabili
 deplangebāt. Thura etiā in aris deo po/
 tissime incēdebant. quia vt dicit in thu/
 scia ars aruspicia primitus est repta. vt
 dicit Jfido. Hec semilia fuit antiquit̄
 nosata plures habens inditas ⁊ nobiles
 ciuitates. ab occidente cōtra liguriā ha/
 bet pisanā ciuitatē. senas. lucam. sioren/
 tiam cōtra septentrionē vrbē veterē. con/
 tra orientē areciū. p̄tra meridiē thurtho/
 nā. parusiū ⁊ assisium que valli spolitane
 cōtigue sunt ⁊ vicine. ab oriente habēs
 mare adriaticū et marchia anconitanā.
 a meridie tyberim ripam ⁊ romam. ab oc/
 cidente mediolanēsem liguriā. a septē/
 trione romaniolā ⁊ prouinciā paduanā
 ⁊ hec regio est multū protēsa in longum
 ab ortu vltus occasum min⁹ habens lati

tudinis ab aquilonari termino ad au-
stralē. Est autē terra mōtuosa satis et for-
tissima quo ad situm fertilissima quo ad
solum, saluberrima quo ad celum, quam
mare in duabo partib; locupletat, quam
etiam fontū et lacū multitudo irrigat
et secundat arnus fluvius illam preter-
fluit et decorat croci aromati ibi crescē-
tis abundantia ipsam singulariter nobi-
litateq; ditat. fontū etiam calidorum
in ea scaturientū affluentia ipsam gra-
tificat et sublimat.

Capitulū. CLXVI

De thuringia

Thuringia germanie est provin-
cia media inter gentem saxonū
et francorum et rethualorū. Ha-
tent enī thēmos et saxonēs ab oriente,
francōnes et bauarōs a meridie, suevos
et allatos ab occidentē, renēses et rethua-
los ab aquilone. Dens quidem sibi no-
men patrie thuringia. i. dura contra ho-
stes maxime et seuera. Est enī populū nu-
merosus elegantis stature, fortis corpo-
re, durus et cōstans mente, habens terrā
montibus fere vndiq; circūdatam et mu-
nitam, interius vero planā valde frugif-
feram et fructiferā, a vineis etiam nō ex-
perem, opida multa, castra fortia, nō so-
lum in montanis verū etiam per plana,
amnis et stagnis et lacibus irrigua, ae-
re saluberrima, pabuli vltimate gratissi-
ma, armentis et gregibus valde plena.
In eius montibus diuersa inueniuntur
mineralia et metalla, vt dicit herodotus,
qui nullatenus pmisit secreta in germa-
nie cōfimo inscutata.

Capitu. CLXVII.

De thuronia

Thuronia gallie superioris ē pro-
uincia, pars aquitanie antiqui-
tus computata a thuronum ci-
uitate indita sic vocata. In qua gemma
sacerdotum Martini sanctissimus re-
quieuit. Est autē sita super amnem li-
gerim qui eam pterfluit et irrigat et mul-
tiplicat locupletat. Terra frugifera fru-
tuosa vniuersa et palcuosa, aere salubet

rima nemorosa, gens robusta corpore,
elegantis forme, audax mente, benefi-
ca et efficax in opere, modesta in sermo-
ne.

Capitu. CLXVIII

De vasconia

Vasconia est provincia ab aqui-
tania antiquitus cōprehensa si-
ta iuxta pyreneum a vascea opi-
do nuncupata, vt dicit Isidorus libro. ix.
habens montes pyreneos in vno solo la-
tere et in alio oceanus mare, in alia ve-
ro planiciem provincie tholosane in alia
vero pictaurozū gentibus appropinquat.
Terra siluestris et nemorosa saltuosa et
montuosa in multis sui partibus vinea-
rum ferat in tantū q; vicinis provincijs
et multis insulis maris vini copias ad-
ministrat. Setona fluvius a tholosana
provincia hanc sepat qui vasconiā pre-
terfluit iuxta burdigalem metropolim
vrbem vasconū oceanū mare intrat, vt
dicit Isid. li. ix. in ca. de vocabulis gentiū
et vattei a vattea opido cōgnominati per
amplam iugis pyrenei montis solitudi-
nem inhabitat qui et vascones q; vasc-
cones dicuntur, c. in. s. literam cōmutata
quos pomper edomita hyspania ad triā-
phum venire festinans de pyrenei iugis
deposuit et in vnum opidū congregauit
vnde cōtinentū nomen vrbis accepit, vt
dicit idem Isido. p. li. et herodotus qui
recitat gentem vasconū fore corpore le-
uem et agilem animo audacem, ad bel-
la p̄cipitem et ferocem.

Capitulū CLXIX

De venecia

Venecia venetozū ab antiquo di-
cebatur provincia que a litore ma-
ris adriatici in cuius sinu vrbis
venecia nunc est sita vsq; ad padum flu-
uium qui diuidit inter ciuitates et fines
superiorū ligurū et inferiorū, videlicet
inter pgamenses et mediolanenses pu-
mitus extendebat, vt narrat longobar-
dor ac ligurū hystorie verissim; recitator
multas siquidē nobiles nūc obtinuit ci-
uitates, n. vt di. Isid. li. xv. mātua q; a mā

to vel mācuo hēsie filia. que post interi-
tum thebanorū venit in ytalīā. p̄dita. sita
est in veneciā que gallia cisalpina est vo-
cata. Veneciē itaq; ytalie est prouincia
que multarū terrarū ⁊ ciuitatū dominū
habuit ab antiquo in mari ⁊ i terra. cui⁹
potestas hodie p̄ longissimos maris tra-
ctus ⁊ vsq; in greciā se extendit. germa-
norū fines vsq; ad aquilegiā tangit.
dalmatū ⁊ sclauorū piratarū predā tyrā-
nicam reprimit ⁊ cōpescit. Insulas ⁊ por-
tus promūctoria maris ⁊ sinus sub eius
dominio existentes iustissime regit. sub-
ditos protegit ab hostib; potētissime ac
defendit. rempublicā ⁊ ciuilem iustis le-
gibus subijcit. nullā sectā diuinis con-
trariā institutis infra suos terminos ma-
nere dissimulat aut p̄mittit. Hui⁹ gen-
tis referre singulas p̄bitates estimo su-
persuū cum de gentis venerozū virtute
et potentia circūspectione ⁊ prouidentia
ymitate ⁊ ciuili concordia. amore totius
iusticie cum clementia omnib; fere na-
tionib; iam sit notū. vt dicit idem regi⁹
scriptoz hystorie lombardoz.

Capitulū. CLXX.

De uestualia

Estualia germanie inferioris ē
prouincia. habens saxoniam ad
orientē. thuringiā ⁊ bassiam ad
meridiē. renū ⁊ coloniam ad occiden-
tem. oceanū ⁊ frisiā ad aquilonem. no-
bilissimis fluminib; duobus in eius ex-
tremitatib; cingitur sc; rēsera atq; reno-
nam renū tangit versus occidentē et se-
ptentrionē. rēserā vero versus orientem.
Hec in quibusdā libris dicitur antiqua
saxoniam. ab omni specie fornicationis se-
mundā p̄seruās ⁊ supra districtissime
puniens ac honesta cōnubia summe co-
lens. licet pagana superstitione vsq; ad
septingentesimū annū dñi tenetē im-
plicita vt scribit bonifa. in epistola ad re-
gem anglie. Est enī terra multū nemo-
rosa paucosa plus alendis gregibus q̄
ferendis frugibus apta. multis fontib;
⁊ amnis est utrigua. emosa. slip-
pia atq; rura ⁊ multis alijs. fontes ha-
bet salis ⁊ montes fertiles in metallis.

abundat fructibus glandib; nucibus atq;
q; pomis. etiam feris porcis pecudibus ⁊
iumentis. populus cōmuniter elegātis
stature est ⁊ p̄cere venuste forme ⁊ fortis
corpore ⁊ audax mente. militiā habet co-
piosam ac mirabiliter animosam prom-
ptam ad arma continē ⁊ paratā. ciuita-
tes habet fortes ⁊ munitas castra fortis-
sima ⁊ opida tā in montib; q̄ in planis.

Capitulū. CLXXI

De yronia

Yronia est prouincia parua vl-
tra daciam versus orientem a ve-
rore dicta eo q̄ sit graminosa et
nemorosa multis aquis ⁊ fontibus pro-
fusa. cuius gleba est frugum ferax. gens
quondam barbara seuā incōposita ac in-
cultā. nunc vero danorū regibus pariter
et legibus est subiecta. Terra vero tota
est a germanis ⁊ danis pariter inhabita-
ta. quere supra in litera R. de rualia. hec
terra a nozardorū gente et rutheoz p̄ flu-
uium maximū qui nauua dicitur est separata

Capitu. CLXXII.

De yinlandia

Ynlandia est patria iuxta mon-
tana norregie versus orientem
sita super litus oceani protensa
non multū fertilis nisi in graminibus ⁊
siluis. gens eius est barbara agrestis ⁊
seuā. magicis artibus occupata. vnde et
nauigantibus per eorum litora vel apud
eos propter venti defectum morā cōtra-
hentibus ventum venalem offerunt atq;
vendunt. globum enī de filo faciunt ⁊ de-
uersos nodos in eo cōnectētes vsq; ad
tres nodos vel plures de globo extrahi p̄-
cipiunt s̄m q̄ voluerint ventum habere
fortiore quibus propter incredulitates
illudentes demones aerem cōcitāt ⁊ ve-
tum maiore vel minore excitāt s̄m q̄ plu-
res nodos de filo extrahunt vel paucio-
res. ⁊ quādoq; in tantū cōmouēt ventū
q̄ miseri talibus fidem adhibentes in-
sto iudicio submerguntur.

Capitu. CLXXIII

De vitua

Ytria est insula modica in mari
 y britanico sita distans a britania
 maiori paruo freto interposito
 sepata. cuius gleba ad frumeta est optima
 multas habes siluas et nemora. multas
 feras pecora et iumenta. fontes et amnes
 insula irrigates quo ad tempiem est sa/
 luberrima et in fructibus vltima dicitur esse.
 hec ab anglis hodie inhabitatur.

Capit. CLXXIII

De yselandia

y Selandia est regio vltima in eu
 ropa a septentrione vltra norvegiam
 sita perpetuo glacie in remo
 tioribus eius finibus condempnata prore
 ditur autem super litus oceani maris versus
 septentrionem. vbi mare per nimio frigore con
 gelatur. ab oriente habens scythia superio
 rem. ab austro norvegiam. ab occiden
 te oceanum hybernicum. ab aquilone ma
 re congelatum. Et est dicta yselandia quasi
 terra glacie eo quod ibi dicitur esse mon
 tes nives in glacie duriciem congelati.
 Ibi cristalli inueniuntur in illa etiam re
 gione sunt albi vrsi maximi et ferocissimi.
 mi qui vngulo glacie rumpunt et forami
 na multa faciunt per que in mare se imer
 gunt et sub glacie pisces capientes eos
 extrahunt per foramina predicta et ad litus
 deferentes inde viuunt. terra est sterilis
 quo ad fruges. exceptis paucis locis in
 quorum vallibus vix crescit auena. gramina
 tantummodo et arbores in locis vbi habi
 tant homines parturit et producit. et in illis parti
 bus feras gignit et iumenta nutrit. Unde
 de piscibus et venationibus et carnibus per ma
 iori parte populis terre viuunt. oues per frigo
 re ibi viuere non possunt. et ideo incole de fe
 rariis et vrsorum pelibus quos venatu capiunt
 contra frigus se muniunt et corpora sua tegunt
 alia vestimenta habere non possunt nisi alium
 de deferantur. gens multum corpulenta
 robusta et valde alba. piscationi dedita et
 venationi.

Capitulum CLXXV

De zengia

y Eugia siue zengis est prouincia
 vbi est maior cartago vel minor

africa. inter bisantium et numediam si
 ta. ut dicit Isidorus. libro. xiiij. Hec a septen
 trione mari siculo est iuncta ut dicit idem
 et a meridie versus ad regionem getulorum
 porrecta. cuius proxima sunt frugifera
 vltiora vero bestis et serpentibus plena.
 ibi onagri et fere siluestres ibi mira et mo
 struosa inueniuntur. ut idem dicit.

Incipit liber XVI

De lapidibus preciosis.

De scriptis

b proprietatibus terre et
 partium eius in gene
 rali. restat adiuuante
 domino aliqua hic in
 serere de eius ornatu
 in speciali. Eorum autem que ornant ter
 ram quedam sunt simpliciter inanima
 ta et insensibilia. ut omnia metheorica que
 in venis terre generantur qualia sunt la
 pides colores et metalla. et de illis primo
 per ordinem est agendum. Quedam vero
 vegetabilia ut radices herbe et arbuta.
 Quedam autem sensibilia. ut homines et
 iumenta. de quibus vltimo est tractandum.
 primo ergo ab his que generantur in ter
 ra et in venis eius per ordinem alphabeti
 hic dicendum est.

Capitulum primum

De arena

a Rena ab ariditate est dicta que
 si manu pressa fuerit prescitate
 te et duricia stridorem facit que
 si in veste candida et aspersa fuerit nihil
 sordis post se relinquit. ut dicit Isidorus
 libro. xvi. ca. iij. Arena siquidem in aquis
 marinis ab omni limositate et lutea vi
 scositate abluuntur. ut dicit Arestus. in li.
 de proprietatibus elementorum. et ideo propter v
 centem in ea siccitate coagulati in lapi
 dem perfecte non permittitur. Terra ei pura
 ut dicit idem li. methe. iij. lapis non fit quia
 continuationem non facit. sed commutationem
 et ideo siccitas vincens omnem humiditatem non per
 mittit eam totaliter in lapidem solidari. In e
 qua arena terra communi est substantialiter durior sicut

lapide mollior et in partes innumerabiles
 diuisibilior. vñ arena frigida est et sicca
 minuta cōpressa grauiſſima in pondere
 quāuis sit minuta et sterilis ex se propter calo-
 ris et hūoris defectū et dñiuz frigide siccit-
 tatis. ymbre supueniēte si dissoluit. sed
 potius diluta aut sumpta lutea in purita-
 te magis comprimif et prepti forit adherē-
 te amplius solidat. Arenarū etiā multitu-
 dine maris imperſistit. et ad ei⁹ cumulos
 se constringēs ne vltra sibi assignatos a
 deo timōs effluat impedif. vt di. hiero.
 sup. Jere. v. c. Posuit arenā t̄minū ma-
 ri etc. Habet etiā vniuersalē naturā cola-
 tiuā. vñ aqua per arenas colata dulcior et
 purior inuenit. vt di. ostan. Itē virtutē
 habet metalloꝝ purgatiuā et sua p̄fricatō-
 ne rubiginis p̄sumptiuā. auz ei⁹ et fer-
 rū arene p̄fricatōe clarificant. Itē v̄tu-
 tē habet infrigidatiuā. rep̄cussiuā. opila-
 tiuā tumoris sedatiuā v̄t̄ i esth̄molia. i.
 arena ex lapide fabuli resoluta q̄ valet
 ad oīa supra dicta. vt plane dicit ostan.
 Itē virtutē habet mineralē vel saltē ei si
 milē vel affinē vñ et inter arenulas tā flu-
 uiales quā marinas auree arene sepi⁹ in-
 ueniunt. Lapides etiā politū et gēme p̄-
 cioso i marino litore inueniūt int̄ arenu-
 las. Itē arene tā fluuiales quā marine ex
 ventis p̄ijs ipas arenularū pticulas ele-
 uatib⁹ sepi⁹ in maris ostijs et litoreib⁹ co-
 acernant et ex arenis sic accumulatis aq̄
 fluuiales ne mare subintrēt aliquoties
 retardāt. vt di. hier. sup. amos. viij. Ibi
 defluet sicrius egipti etc. vbi exp̄ſe d̄r q̄
 aquā nili p̄p̄ obstates arenarū cumulos
 p̄tingit ipe diri. nā circa fluis descēsus p̄-
 ter aggregata arena aquā nili i mare de-
 scēdere nō p̄mittit. sed potius refluere per
 plana egipti manifestissime coartat. sed
 quāto illis cumul⁹ arenosis aq̄ redire cō-
 pellit. tāto eis dē dissipatis cū maiori ipe-
 tu i mare descēdere p̄fundius p̄hibet. vt di-
 cit hiero. ibidē. Itē arenarū obstaculis i
 mari sub aq̄ sup̄ncie occultatis occurre-
 re vel resistere maxie est difficile et piculo-
 sus v̄t̄ sup̄ra vbi d̄ maris picul⁹ p̄tractat

Capitulum secundum

De argilla

Argilla est terra tenax glutinosus
 et viscosa aduaria figulorum opera
 disposita atque apta. Et est in vñ
 to. li. xvi. ca. i. ab argis sic vocata apud
 quos primo ex tali materia vasa fictilia
 sunt effecta. et vt ibidē d̄r talis terra per
 actionē caloris liquidior talis terra per
 t̄tis et terrestriores solidantis in laterē
 cōmutat. sepe enim p̄tingit q̄ talis terra
 lutea vinctuosa frigiditate aquā cōgelā-
 te in lapidē cōmutat. Sepe enī accidit
 talis trāsmutatio sc̄z luti vinctuosi in la-
 pidem ex calore coagulāte. Sicut enim
 dicitur li. iij. metb. Lutum vinctuosum
 aptū est hunc trāsmutātōni sc̄z in lapidē
 per calidi coagulationē quare vinctuosus
 est mediū inter viscosum et vaporatiuū
 habens humidū viscosum. vñ gratia va-
 poratiui pōt a calido coagulari. gratia vi-
 scosi nō potest ex toto educi sed amplius
 cōprimi et solidari et sic in lapidē trāsmu-
 tari vt ibi dicit cōmētator. argilla ē
 frigiditate sua sanguinis restrictiua. vt
 dicit cōstan. argilla si cū forti aceto fue-
 rit diltempata apposita fronti et t̄p̄ib⁹ p̄-
 habet sanguinē de narib⁹ fluentē

Capitulum tertium

De alabastro

Alabastrum vt dicit J̄sido. libro
 a xvi. ca. v. est lapis candidus inter
 tinctus varijs coloribus ex quo
 euangelici illius vngenti vasculum fa-
 ctum fuit. ex hoc enī cauantur vasa vngē-
 taria. quia vngenta custodit pop̄time in
 corrupta. nascitur autē circa thebas egi-
 ptias et damascum ceteris candidior.
 sed probatissimus de india transportat.
 h̄ lapis a dyascoride nicomach dicitur. et
 dicit valere hunc lapidem ad victoriā
 obtinēdā. et dicit etiam q̄ generat et cō-
 seruat amicitia.

Capitulum quartum

De auro

Aurū ab aura est dictū vt di. J̄sido
 a to. li. xvi. eo q̄ rep̄cussio aere p̄-
 refulget. naturale ei est vt metal-
 loꝝ splendor plus fulgeat luce aliqua rep̄-
 cussus. Hinc et aurarū iunt dicti quozus

fulgor splendidos reddit. Aurum autem radians et fulgens dicitur obrisum. eo quod splendore obradiet ac fulgore. Est enim coloris optimi quod hebrei opham. greci vero dicunt crison. lamina vero tenuissima ex qua inciditur fila aurea brachia nuncupant. huc usque Phil. ca. de metallis. Et cum aresto. aut h. met. parum ante finem dicitur. quod aurum sicut et cetera metalla materialiter procreantur ex sulphure subtili rubeo et de vino argenteo subtili et albo. plus autem occurrit in eius compositione de soliditate sulphurea quam de aereo aquoso vini argenti. et ideo aurum solidius est et ponderosius quam argentum. in cuius compositione plus de argenteo vino quam de sulphure albo occurrit consuevit sicut idem dicit. Auro enim inter metalla quo ad substantiam nihil solidius est aut compactius. et ideo in igne positum non evaporat. nec etiam in pondere minoratur. unde in igne non consumitur. sed solum quoniam vi caloris liquescit siquid tunc habet anere impuritas et scorie reponitur propter quod et amplius dicitur et fulgidius inuenitur. nihil enim inter metalla est ductilius quoniam rate est ductilitatis quod inter incutit et malleum sine ruptioe sine dissolutione primum in brachias. id est tenuissimas lamias dilatatur. hoc etiam inter metalla quo ad formam et spem est pulcherrimum et ideo inter omnes picturabiles formas siue spes primum et primum locum auri obtinet pulchritudo. unde forma est et decor et colorum quam metallorum. Item nihil inter metalla quo ad virtutem inuenitur efficacius cuius virtutem describit Plinius dicens. Aurum inquit temperatum est omni metallo et purum. et ideo virtutem habet confortatiuam et supfluitatum coadunatam in corpore exteriua. et ideo valet contra lepra et elephantie passionem vtiliter emendanda. limatura autem auri in cibo aut in potu siue in medicina ad preservationem a lepra vel saltim ad eius occultationem valet quoniam eius frequens usus ab ea preseruat et occultat ut dicit Avicenna. Item eadem limatura cum succo boraginis et osse de corde cervi valet contra sincopeim et cardiacas passionem. Item lamina auree candentes in vino extingere. vinum facit vtile contra vitia splenis et alias passiones multas vel melancholicas. Item vstura facta cum instru-

mento aureo melior est quam ex alia materia vel metallo. locum enim adustionis custodit immunem a fetore. Item puluis cadumie autem ree oculis impositus maculas oculorum corrodit. Confortat aurum membra quibus eis non incorporatur nec ea nutritur valet autem temperando et asperitate sua supfluitates que membra ledebant extergendo sicut idem dicit Plinius. Item aurum calefactum tollit pilos a membro quod inde exustum fuerit aut fricatum et iterum crescere non permittit. ut dicit Aristoteles. Item aurum percussum non resonat sicut es vel argentum nec crepat nec finditur sed potius extenditur et equaliter dilatatur nisi ei fuerit aliud metallum adulterinum modo aliquo incorporatum. nam quod ues vel auricalcum cum auri substantia est permixtum spiritum sub malleo scinditur et spiritum ad susceptionem debite forme sub mallei ictu inoleddies inuenitur. et ideo necesse est ut omne superfluum ab eo per extractionem auferatur ut efficiatur ductile. et aliquod vas cui optata forma exinde producat. ut dicit Gregorius. Quod autem lamina vel brachia aurea cum argentea subducta detet malleando incorporari. necesse est a tribus maxime partibus. scilicet a puluere vetero et humore. quoniam si aliquod horum inter aurum et argentum se permiscuerit nequaquam vnum cum altero se tenebit. et ideo optatur ut in loco valde mundo et quieto hec duo metalla ad invicem uniantur. quoniam autem modo debito sic unum insepabilis fit unio. ita quod ab invicem non possunt ulterius separari.

Capitulum quintum

De auricalco

Auricalcum ut dicit Phil. est dictus. a eo quod cum sit es siue cuprum temperat splendet superficialiter sicut aurum es enim greco sermone calcum vocatur. Auricalcum itaque habet virtutem eris siue cupri. ex mixtione autem eris et stanni et auri pigmenti et quibusdam alijs medicamentibus producit in igne ad colorem auri ut dicit Phil. Colorem itaque habet auri et similitudinem sed non valorem. vasa etiam diuersi generis artificialia et pulchra in sui nouitate auri spem pretendunt ex auricalco preparata. sed paulatim a fulgore primo hebetantur et quasi rubiginantur. et sic tamen colore quam odore cupreo sua materialiter originem pre-

statu. In istis vasis cibaria & vina diu-
tius reueruata saporem horribilem con-
trahunt ex eris vicio & odore. colliria ta-
men que oculorum sunt medicamina i eis
vtiliter reueruatur. & ex eris fortitudine
acuuntur. vt di. Plat.

Capitulū sextum

De auripigmento

Auripigmentū est vena terre siue
a genus lapidis scissilis et fragilis
auri speciem p̄tendēs in colore
vocatū alio nomine lapis arsenic⁹. Et
est duplex. s. rubeus & citrinus. & habet
fm Dyas. naturā sulphuris calefacien-
di & desiccandi. qui si apponatur eri ip̄m in
album transmutat & omnia corpa metal-
lina p̄ter aurū exurit & deuastat. vt dicit
Dyas. fm Plat. aut auripigmentū cali-
dum est & siccū in quarto gradu. & est ve-
na terre. & duplex spēs rubeum sc̄z & citri-
nū. citrinū aut cōpetit medicine. h̄z autē
virtutē dissoluēdi attrahēdi & mūdificā-
di. vnde valet asmaticis & malū anhelitū
habentib⁹ ex humiditate si inclinato ca-
pite fum⁹ eius recipiat. Ex auripigmen-
to fit phloctraciū id est vngentū depila-
tozū vt pili faciliter amoueant q̄n coq̄-
tur cū calce viua. Valet etiā cōtra serpi-
ginē & impetiginē. si loc⁹ cum sapone & au-
ripigmento leniter inungat. sed statim
locus inunctus abluat. qz si vngentū ta-
le ibi diu maneret bonā carnē sicut & ma-
lam corroderet & excozaret. naturā enī
habet inasiuā & corrosiuā. vngues etiaz
deturpatos et deformes facit cadere vt
crescant meliores. vt di. Plat.

Capitulum septimū

De argento

Argentū a greca appellatione vt
a dicit Jfi. est dictū. nam argiron
argentū vocant cui mirū in mo-
dum accidit qz cū sit candidū impressum
corpore lineas nigras. vt dicit Jfi. red-
dit. In eius cōpositione sunt viuū argē-
tum & sulphur album. plus aut est ibi de
aereo & aqueo & argētouuo q̄ sulphuris
& ideo nō est tāti pōderis sicut aur⁹. vt di-
cit Richard⁹ rufus. Est aut argentū du-

plex sc̄z simplex & cōpositū. simplex autē
est liquidū & vocat argentū viuū. cōposi-
tum aut argentū solidū. cōpositū ex ar-
gentouuo puro & sulphure albo nō vren-
te. vt dicit Aresto.

Capitulū octauū

De argentouuo

Argentū aut viuū est substātia
a aquea mixta cui subtili terreno
forti admixtione & indissolubi-
li. & habet hoc ex magna siccitate terrea q̄
nō liquefcit in superficie plana. & ideo nō
adheret sicut id qd est aquosus. Est autē
eius substātia alba ex claritate aq̄ subtili-
lis & ex albedine terre bñ subtilitate & vi-
geste. habet etiā albedinē ex admixtōne
eris cū p̄dictis. Habet aut argētouuus
hoc sibi naturaliter p̄p̄riū qz nō coagulat
per se sine sulphure sed cū sulphure & cū
plūbi substātia congelat. Ideo d̄z ibidē qz
argentū viuū & sulphur sunt elemētū. i.
materia & principū oim liquabilū. s. me-
talloy. h̄z coia dicunt in li. met̄. ex p̄te &
etiā auct̄. sic exponit. Argentū itaqz viuū
oim metalloy d̄z esse principū. & id
respectu eoz ē simplex elemētū. De sua
aut virtute & natura diuersi diuersa po-
suerūt. quid aut de hoc sentiāt medici pa-
tere pōt p̄ h̄c d̄ba. argentū inq̄ Plat. viuū
uū. calidū d̄z esse & humidū in gradu q̄-
to. q̄uis a q̄busdā iudicet frigidū & in eo
dē gradu. & qz sit calidū oñd̄ p̄ effectus.
eo qz dissoluit penetrat et incidit. sed qz
actualiter sentit multū frigidū. abusiue
frigidū iudicat. Qz aut aliq̄ dicūt argen-
tū viuū ex quadā vena terre p̄ excoctōez
fieri falsū eē p̄ eo qz p̄ calozē ignis facil-
lime i fumū extenuat. sed a terra gignit
& q̄si aq̄ p̄flues p̄creat. diutissime etiā i
vase frigidū & solido cōseruat. tāta autē
ip̄si⁹ est coherētia et fortitudo qz nulli rei
pōt admisceri nisi primū extinguat. ext̄-
guat aut cū salua q̄n cū ea fricat. & maxi-
me q̄n cinis saluie addit & maxie quādo
puluis ossis sepie sociat. est aut argentū
uiuū defacili in fumū euaporatiuū & reso-
lutiuū. cui⁹ fumus maxie obest astātib⁹
inducit ei palisim & tremorem relaxādo
neruos & remolliēdo. ore acceptū l' aurū

imiffi occidit mēbra pfoediēdo. circa qđ
piculū maxime valet lac capzini i qnti
tate maxima epotati cu3 otinuo motu
patientis. Ad idēz spēaliter valet deco
ctio vini cū abſinthio et yſopo. hucufq3
plat. Dicit aut argentū iuu eo q inci/
dar materias in q3 mittit. vt dic Jſi. li.
xvi. vbi etiā ſubiūgit ſ inqt ēliqđū qz
pcurrit Inuenit aut spēalif i fornacib3
argentarijs guttar3 cretōe. terris vel te
ctis inheres. ſepe em i vetuſtiſſimo ſter
core cloacay vel puteoz limo inuenit. ſit
eſt ex minio impoſito ocule ferree pate
na teſtea ſuppoſita. d3 aut vaſculū cit/
cūlitū arcūdari carbonib3. 7 tūc argen/
tūmū diſtillabit ſine cī ſ argento nec3
aur3 nec3 es maurari pōt. Tāte aut vir
tutis eſt vt ſi ſup ſectariū argētūmū cē/
tenariū lacū ſupponas oneri ſtatim re/
ſiſtit. ſi vō aurū icrupulū ſuppoſueris le
uitate ei3 ſe ſtati rapit. Ex quo p3 ſi pon
dus eſt ſed naturā cū cedit. Poru datū
interficat pōderis cā. Seruat aut meli3
valis vitreis. nā ceteras materias perfo
rat 7 corrodit. Hucufq3 Jſi. li. xvi. c. de
metallis. Argentū g eſt albū clar ſonoz
purū ductilitatis hñs multū. min3 tñ q3
aur3. Baſami poſſime ſeruatūmū. vtu
tis in aſpide iuuatiuſi. Maiorē eni3 vtu
te habet i aſpis in argēto q3 in auro vt d3
in lapid. liquabile 7 in igne reſolutūm 7
liquefactūm. colorē habet igneū rubeū.
infrigidatū vero itez efficitur ſolidū at/
q3 durū. 7 q3uis groſſum ſit 7 materiale
reſpectu auri. tñ poſt aurū in valore 7 p
tio obtinet inter metalla principatum.
Eſt ei medicinale 7 multaz egritudinū
curatiuū. nā eius ſcoria ſiue ſpuma vul
nera ſanat atq3 replet. 7 carnes ſupfluaſ
in eis creſcere nō pmitit. cicatrice in/
ducit ſordes corpis mi. dicitur. cauteriū
a fetore cuſtodit. pfortat fluxibilia mem
bra 7 ſtringit. ex ptractu terre rubiginē
cōtrahit. ſed ex aene 7 ſalis cōtrictōe
colorē paſſanū recipit 7 reſumit.

Capitulum nonum

De adamante

Damas eſt lapis indicus paru3
7 indecor3 ferrugineū hñs colo3

rem 7 ſplendorē criftallinū nūq3 tamen
vltra magnitudinē nucleī auellane ē re
pert3. hic nulli cedit materie nec ferro q
tem nec igni. nec vnq3 incaleſcit. vnde a
grecis vis indomita appellatur. ſed cū ſit
inuiet3 ferro ignis pteptoz. rāpiur ſan/
guine hircino calido 7 recēti. c3 fragmē
tis ſculptozes in ſignādis gemis 7 pforā
dis vtūtur. Hic diſidet i hoc a magnete
qz poſit3 adamas iurta ferrū nō patit il/
lud attrahi a magnete Imo retrahit per
quādā violētā ferrū a magnete lapide
ſic attractū. d3 hic lapis moze electri ve/
nena tēphēdere. met3 varios expellere 7
maleficis artib3 obuiare. Hucufq3 Jſi.
li. xvi. c. de criftallis. Hic lapis ſm dyal.
gēma recōciliatōnis d3 7 amoris. quia ſi
mulier a viro ſuo fuerit digreſſa. p vtu
tē adamātis in viti grām facili3 reuocaf.
Eid3 huc dicit idē q ſi ver3 adamas capite
dormiētis mulieris ſupponat cauti3 ſcire
poterit marit3 ei3 an ſit caſta. nā ſi fuerit
caſta dormiēdo āplecti cogit3 vi lapidis
maritū ſuū ſi vero fuerit infidelis ab eo
ſubito reſilit 7 velut lapidis pntia iā idi
gna ſubito de lecto cadit. Aut etiā hui3
lapidis ē. vt di. Dyal. q cū in lacerto ſi
nitro geſtat valet 3 hoſtes 3 inſaniā. tri
ſas 7 iurgia. 3 inculos 7 fantaſmata. cō
tra varia ſomnia 7 venena.

Capitulum decimū

De ametiſto

Ametiſtus lapis eſt indicus q in
a ter gemmas purpureas obtinet
principatū. vt dicit Jſi. Eſt aut
ametiſtus colore purpureo 7 violaceo p
mirrus quali roſa nitēs 7 leuiter fundēs
quaſdā ſtamulas 7 emittens. Jſi. Alte/
rum eius genus deſcēdit ad iacinctū nō
extoto igneū ſed vini colorē habens. Et
ſunt ſpecies eius quinq3 Jſi. Sed vt d3
cit Dyal. purpureus nobilior eſt 7 alijs
vtilior. nam vtus eius contra ebrietatē
eſt 7 facit vigilem 7 malā repellit cogita
tionem 7 bonū confert intellectū 7 ineſt
ei mollicies ad ſculpendū.

Capitulum vnde
cimum De achate

Chates est gemma nigra habet
 a albas venas. et dicitur chates a
 flumine eiusdem nominis exi-
 stentis in sicilia iuxta quod est gema p-
 mitus inuenta. vt dicit Jsi. modo autē
 in pluribus regionibus inuenitur. Est autē
 quoddam genus creticū. vt dicit dyas. cuius
 venis ceruleis Aliud genus est indicum
 variū cum guttis sanguineis primū enī
 genus. vt Jsi. dicit creditur valere ma-
 gicis artibus nam ipsa tempestates con-
 uertit. sicut flumina sicut dicit. Idē
 etiam genus vtile est sicut dyas. ad regū
 formas et simulacra monstranda somnio-
 tum. Creticū autē genus mutat picula
 gratū facit et placētē et p̄suasorē et facun-
 dum et vires confert. tertium genus scz
 indicum visum fouet contra sitim pro-
 test. contra venenū valet. et accensio eius
 odorifera est. vt dicit dyas.

Capitulū duode-

cimū De alestone

Boston archadie est lapis fer-
 a rei coloris ab igne nomen forti-
 tus. eo q̄ semel accensus nunq̄
 extinguitur. de quo fabricatum est illud
 mechanicū de quo gentiles capti facile
 ḡio mirabātur. In quodā enī templo ve-
 neris erat factū candelabrū in quo erat
 lucerna sic ardens vt nulla tempestate et
 nullo ymbre extingui posset. vt dicit Jsi
 torus l. vii. in ca. de gemis.

Capitulum XII

De absicto

Absictus est gemma nigra ponde-
 a rosa distincta venis rubentibus
 hec calefacta igni septem diebus
 calorem tenet. vt dicit Jsidorus ca. de ni-
 gris gemmis.

Capitulum XIII

De alabandina

Alabandina est gemma dicta ab
 a alabanda regione asie cuius co-
 lor similis est calcedonio sed ra-
 rior. vt dicit Jsidorus ca. de cristallis. sicut
 dyas. autē alabandina est gemma cla-
 ra et subrufa vt sardius cuius virtus est san-

guinem puocare et augmentare.

Capitulum XV

De argirite

Argirites est gemma argento si-
 a milis habet stigmata aurea. cui
 similis est in colore andromaya
 Est enim lapis cuius color argenteus
 est. vt dicit Jsidorus. cui est forma qua-
 drangula sicut tessere et fortitudo sicut
 adamantis. huic putant magi nomē in-
 positum ab eo q̄ animorum impetus vel ira-
 cundias creditur refrenare. vt dicit Jsid.
 ca. de gemmis aureis.

Capitulum XVI

De astrione

Astrion est gemma indica cui-
 a stallo propinqua in cuius cetero lu-
 cet stella fulgore lune plene. sic
 autē dicitur ab astris. eo q̄ eis opposita fulgo-
 rem rapit Jsi. de cristallis.

Capitulum XVII

De allectoria

Allectoria siue allectorius est la-
 a pis qui inuenitur in ventriculis
 gallinaceis. cristallo obscuro si-
 milis cuius vltima magnitudo est ad fa-
 le quantitatem. hic in certamine sicut ma-
 gos creditur reddere homines insupera-
 biles et inuictos. vt dicitur in lapid. De
 hac gemma di. dyas. allectorius lapis ex-
 citat venerē gratū facit et constantē ac vi-
 ctorem discretū et oratorē amicos refo-
 mat et reprimit in ore sitim.

Capitulū XVIII

De asterite

Asterites est gemma candida in-
 a clusam continens lucem sicut stella
 la intus ambulantem redditus
 solis radios candidantes.

Capitulum XIX

De amatide

Amatides est lapis vel gemma
 a a qua si vestis fuerit contacta co-
 tra ignem resistit. et si igni impo-
 natur non ardebit. sed splendore accepto

nitidior apparebit. et est similis alumi-
ni scissili. omnibus magorum maleficijs
obuians et resistens. vt dicit Ihdorus
libro. viij. ca. r.

**Capitulum vicesi-
mum De bitumine**

Strumen est terra a gleba limo-
sa et viscosa in locis pcpue pa-
lustribus generata. Est aut fm
Ihd. li. xvi. ca. ij. qda terra glutinosa q
iuxta lacu asphalti in iudea repitur. e
natura est ardens et igni cognata. et est ta-
te tena citatis q nec aqua nec ferro rui-
pitur. sed solu sanguine menstruali. Est
aut vtalis ad nauu opaginatonē. d hoc
bitumine dz in Plaf. asphalti. i. bitumē
iudaicu calidu et siccu in tercio gradu. et
est terra nigri coloris et ponderosa et fe-
tida. et est terra vt dicūt aliqui de spuma
maris mortui generata et ad modū ter-
re indurata. hz aut virtutē attrahēdi cō-
solidandi et olumēdi. et multū valet ad
vulnera et vlcera solidanda si pulueri-
fer. et hic vulnēri supponat. et si vulnē fue-
rit multū longū et latū. Valet etiā ad pas-
siones matricis spūalia cōpmētis. si po-
nat sup carbones. et fumus eius q est fe-
tidus sup os et nates ptrahat. Valet in-
sup fleumaticis somnolētis litargias. qā
fleuma de capite multum purgat. vt di-
cit Plaf.

**Capitulum vicesi-
mumprius. De berillo.**

berillus est lapis indicus in vi-
riditate silis smaragdo sed cum
pallore. Polit ab indis in sexagulas for-
mas vt coloris hebetudo repussu an-
guloz exatet. aliter aut politus non ha-
bet fulgore. Genera aut eius sūt decē vt
dic Ihd. c. de viridibz gemmis. vbi etiā
statim subditur. Lrisoberillus spēs. s. ē
berilli. cuius palida viriditas in aureis
coloribz respicet et hunc etiā india mit-
tit nobis Berilli virtutes dscubibz dyaf.
dicens Interberillos qui magis pallet
melior est. virtus eius ptra picula hosti-
um et ptra lites inuictū reddit et mitē.
ingenum bonum adhibet. valet cōtra

vicia epatis contra suspiria et eructatio-
nes. humidos oculos sanat. manum ges-
tantis exurit si solis radio opponatur.
hominem magnificat et amorem cōiun-
git conjugalem.

**Capitulum vicesi-
mūsecundū De calculo**

Calculus est lapillus terre admi-
cxtus rotundus atq durissimus
purus et ex omni parte lenissim^o
atq planus. dictus autem est calculus
eo q sine molestia sui breuitate et plani-
cie a pedibus cōculcet. cui contrarius
est scrupulus. lapillus scilicet asperim^o
et minutus qui si inter pedem et calceus
inciderit valde nocet. hic et fara dicuntur
tur scrupula id est aspera atq dura. vt di-
cit Ihdorus libro. xv. c. iij. sepe autē la-
pillus in corpore animalis ex calidis et
viscosis humoribus nunc in vesica nunc
in renibus generatur. vt dicit Constan-
quere supra libro. viij. de passionibus re-
num. ca. de calculo.

**Capitulum vicesi-
mūtertū De cote**

Cota est lapis sic dictus eo q fer-
rum ad incidendum acuat cotis
enim greco sermone incisio dici-
tur. vt dicit Ihdor. Et ex his alie aqua-
rie sunt. alie oleo indigent in aciendo
sed oleum lenem. aqua vero aciem acer-
rimam reddit. vt dicit Ihdor. libro eo-
dem. c. iij. hoc autem cotis propriū habet
q in hoc q aciendo alteri seruit. paula-
tim se consumit. vt dicit Grego. puluis
vero eius ab ipsius substantia resolutus
congruit medicine virtutē habet desicca-
tiuam repussiuā. et sanguinis restricti-
uam. vt dicit Constan.

**Capitulum vicesi-
mūquartū De calce**

Alx est lapis adustus ex cui^o ad
c mixtione cum arena et aqua fit
cementus. Est autem calx dicta
viva. vt dicit Ihdorus. quia dum sit ta-
ctu frigida. intus tamen in occulto fer-
uentem habet naturam vel cōtinet ignē.

Unde et perfusa aqua statim ignis erumpit latens. Cuius natura aliquod mirum habet. postquam non arserit aquis incenditur. quibus solet ignis extinguere. oleo vero extinguitur quo solet ignis accendi. Usus est fabricae necessarius nam lapis lapidi non potest herere fortius nisi calcem sit coniunctus. Calcis autem que fit ex lapide albo et duro melior est structuris. Ex molli vero utilior est in tectis. Huc usque Isidorus libro. xvi. ca. iij. Calcem autem in Plat. calida est et sicca in quarto gradu. que mixta cum oleo pustulas et vulnera putrida iuuat et incisiones bene consolidat. carnem superflua corrodit nec in vulnere crescere permittit. Calcem viua cum auripigmento et aqua ad modum pulvis decocta pilos cadere facit. quia suo acumine poros aperit. ut dicit Constant. et Plat.

Capitulum xxv

De cemento

Cementum est calcis et arene cum aqua tempore coniunctio et mixtura que ad lapides coniungendos et parietes liniendos et dealbandos summe est necessaria. In picturis et coloribus parietum primum stramentum et precipuum est cementum. Melius autem adheret parieti humefacto. et maxime si fuerit de plastro siue gipso. nam ut dicit Isidorus. gipsum calcis est cognatum. Optimum autem omnium lapidum est de lapide speculati factum cementum. qui lapis translucet sicut vitrus et multum scissibilis in tenues crustas ut dicit Isidorus. et est idem quod plastrum quod in greco dicitur gipsum. sed in teutonico interpretatum nuncupatur.

Capitulum xxvi

De carbunculo

Carbunculus lapis est preciosissimus sic dicitur quia ut carbo est ignitus. cuius fulgor nec nocte vincitur. lucet enim in tenebris adeo ut flamas ad oculos vibret. Genera eius sunt duodecim. sed prestantiores sunt que fulgent et emittunt radios sicut ignis. ut dicit Isidorus. libro. xvi. ca. xij. Ibidem sub

dicitur. Carbunculus grece antrax dicitur. gigni-
tur in libia apud trogoditas. Inter has
duodecim species precellit antracites qui
ignei est coloris. sed candida vena per-
cutus. cuius est proprius que proiectus in
ignem velut inter mortuos carbonem ex-
tinguitur. sed aqua perfusus exardescit.
Alia est species carbunculi nomine scandasi-
rus a loco indie ubi inuenit sic dicitur. in
cuius specie velut intra lucidos ignes appa-
rent quedam gutte quasi auree. et hec gem-
ma est per se incompatibilis respectu aliarum.
Alia est species que signes appellatur a lu-
cernarum fragrantia sic dicta. et hanc gem-
mam remissum carbunculum dicitur. Et est
duplex. vna que ut purpura radiat. alte-
ra velut coccinei coloris seu ruboris. hec
a sole vel tactu digitorum calefacta paleas
et cartarum folia ad se rapere dicitur sculpturis
reliquit. si vero aliquando in sculpra fuerit dicitur
signa in cera imprimit quasi quodam animalis
morsu partem cere secum tollit. ut dicit
Isidorus. ibidem. Ad speciem carbunculi
reducitur balagius qui rubeus est et plu-
cidus. ut dicit Dyal. et dicitur que hec spe-
cies carbunculi in vena saphiri inuenitur. et
ideo ex vicinitate saphiri quandam ne-
bulam ad modum faulle circa ignem ba-
lagius contrahit que circa eius superficiem
se diffundit. et hoc partem sensibilibiter
si diligentius contempletur.

Capitulum xxvii

De crisoprasso

Crisoprassus est lapis ethiopicus quem lux celat. et prodit obscuritas. de nocte enim est igneus et die vero aureus. ut dicit Isidorus. ibidem. In die enim quasi euanescentem et fulgorem emittens quasi aurum expallescit. Est autem alia species crisoprassi quam india nutrit. hic crisoprassus similis est prassio in colore siue porro. et respargitur quibusdam guttis aureis. ut dicitur in lapide.

Capitulum xxviii

De calcedonio

Calcedonium est lapis pallidus et heterem pretendens colorem quasi medium inter berillum et

iacincti. vt dicitur in lapidario. Nasca-
tur autē apud nasamos vt ferunt diui/
no ymbre. ⁊ inuenitur ad repercussum lu/
ne plene. vt dicit *Isid.* li. xvi. Nō inueni-
tur nisi tricolor. vt dicit lapis. Omnia
eius genera sculpture resilit. calefact⁹
paleam attrahit *Isido.* Nō lapis perso/
ratus ⁊ portatus facit vincere causas. ⁊
ualet contra illusiones temonū ⁊ virtut/
tes conseruat. vt dicit *Dyal.*

Capitulum XXIX

De crisolito

Risolitus est lapis ⁊ ethiopic⁹
c vt aurum lucens. ⁊ vt ignis scin-
tillans mari in colore est similis
declinans ad virore in auro positus ⁊ in
sinistro lacerto gestatus dicitur terrere
demonēs ⁊ fugare iuuat contra timores
nocturnos. ⁊ melancoliā minuit aut de/
pellit ⁊ confortat intellectū. vt dicit *Dyal.*
Crisoliti quedā species est crisolymphis
cuius color de die aureus. de nocte vero
igneus iudicatur. Est ⁊ alia species cris-
oliti que dicitur crisolētus colore aureus
eius aspectus de mane pulcrior ē. ⁊ inde
heletatur eius color. ⁊ est ignis capacissi-
mus. qui si iuxta ignē fuerit citius infā-
mat. vt di. *Isid.* li. xv. c. de gemis aureis.

Capitulum XXX

De celidonio

Elidonius lapis est modic⁹ ta/
c men preciosus. Huius due sunt
species. scilicet niger et rufus. de
ventre hyridinis extrahitur. parui qui
dem sunt et reformes sed in virtutibus
non sunt maiorib⁹ impares. imo multis
alijs sunt maiores. Valet enī rufus con-
tra lunaticam passionem ⁊ contra insa-
niam ⁊ antiquū languorē. faciendū facit
et gratum et placentē. Niger vero valet
contra noxios humores ⁊ febres ⁊ iras.
⁊ lotus aqua sanat oculos. hec omnia di-
cuntur in lapidario.

Capitulū XXXI

De cristallo

Cristallus lapis est reluces cla-
rus et colore aquosus creditur q̄

q̄ nix vel glacies per multorū annorum
spacia indurata. vnde et nomen ei greci
dederunt. gignitur in asia ⁊ cipro. mari/
me in septentrionalib⁹ alpibus vbi i esta-
te sol feruentissimus inuenitur. et ideo
quia annosa et diuturna est ibi glacies
ideo specie reddidit hāc que cristallus no-
minatur. Sic si fuerit oppositus solis ra-
dijs adeo capit flamas vt aridis fungis
ignem p̄beat. Alius eius ad pocula deli-
natur. nihil aliud opatur q̄ frigidus fa-
cere potest. huc usq̄ *Isido.* li. xvi. c. xij. de
cristallo aut dicit *Dyal.* cristallus nō vi
frigoris tantū. sed vi magis terrestre ta-
tis in lapidē induratur. color autē illius
glaciei est similis. hui⁹ virtus est contra
sitim ⁊ ardorē qui tritus melle ⁊ potatus
lacte replet vltra. si ex causa calida lac
prius sit amissum. Et etiā sump⁹ in po-
tu valet contra colicam passionem ⁊ vi-
scerū. si nō assit cōstipatio. Lapis est lu-
ci purius. vnde literas ⁊ alia que in eo po-
nuntur manifestat. Ex autē ex aqua mate-
rialiter fiat cristallus. dicit grego. super
primū *Ezechiel.* habet inquit aqua ex se
fluiditatē. sed per frigoris vehementiam
in cristalli cōuertitur firmitatem. vnde
in *Ecclesiā.* scribitur. Flauit ventus aequi-
lo ⁊ cōgelauit cristallū ⁊c. Et hui⁹ affi-
gnat *Arest.* rationē in li. met⁹. ibi. lapi-
dea de substantijs mineralib⁹ materiali-
ter sunt aqua. vt dicit *Richardus rufus*
lapides mineraliū sunt de aqua. sed ta-
men quia habent de terrea siccitate plus
q̄ liquabilia. ideo non cōgelantur solo
frigore aquoso sed etiam terrea siccitate
que p̄mutat aquosum terreū in vitreū
quando super aquā dominat ⁊ vincit frus-
giditas supducta. ex quo patet q̄ vera ē
ratio grego. ⁊ *ecclesiā.* qui dicit q̄ ex aqua po-
test cristallus generari.

Capitulū XXXII

De ceraunio

Ceraunius est lapis cristallo simili/
lis ceruleo colore infect⁹ ⁊ ē ap⁹
germaniā. alter est hispaniē cui⁹
tilās vt flāma. hi cadūt de locis tonitruū
⁊ dicit *Svym* fulgur opitulari. vt di. *ysid.*
ibidē. *Isid.* in lapidario vbi dicit. *Li tonat.*

horrendū cū fulminat igne ether. Nubi
bus illius celo cadit iste lapillus. Qui
caste gerit hūc a fulmie non feriet. Nec
dom' aut ville q̄b affuerit lapis ille. vir
tus vtriusq̄ ē ad plia z cās vincendas. z
valēt ad dulces somnos. vt dicit ibidē.

Capitulum tricesi

mūtertū De corallo

Corallus nascitur in mari rubro
et q̄diu tegitur aquis lignū est.
sed statim quādo extrahitur z tā
gitur aere in lapidē induratur. Sūt autē
rami eius sub aqua candidi z molles. ex
tracti cū retibus rubeſcūt z lapidifican/
tur. vt dicit Jfi. c. de rubris gēmis. Et se
quitur ibidē quantū apud nos p̄ciosa ē
indica margarita. tanto p̄ciosior ē coral/
lus apud indos. hunc magi dicūt resiste
re contra fulmē. Jfi. Idem dicit i lapidē
Jphus ē vt ait zoroastes mira potestas
fulmia riphones tempestatesq̄ repellit
Et quocunq̄ gerat. Est autē duplex. albu
z rufus z nunq̄ vltra sempedē longior
inuenit. rufus maxime valet p̄tra omnē
fluxū sanguinis. p̄tra epilenciā z contra
dyabolica et varia monstra. multiplicat
fruct' z expedit fines z p̄cipia negocioz

Capitulum tricesi

mūquartū De corneolo

Corneolus lapis est rufus z ob/
scurus vtilis tamē est z p̄ciosus
qui in collo suspensus vel in digi
to portatus. In disceptando surgentes
mitigat iras. Sanguis ex membro sistit
quēcūq̄ fluozē. P̄cipue talē patitur si
femina fluxū. vt dicitur in lapidē.

Capitulum tricesi

mūquintū De dyoniso

Dyonisius lapis est niger vel fu/
scus rubētibus venis spatius vo
catur autem ita q̄ si aqua mixt'
conteratur vinum als numium flagrat.
et tamen quod in illo mirum est ebrieta
ti resistit. vt dicit Jfido. libro. xvi.

Capitulum tricesi

mūsextum De diadoco

Diadocos lapis est pallidus lu/
dens vt berillus. z est aptus ad re
sponsa a demones obtinenda.
excitat enim demones z fantasimata. z si
defuncto quis forsan applicet illum pro/
tinus asseritur solitas amittere vires.
Nam sacer hic lapis est. z que mors ster
nit abhorret. sicut dicitur in lapidario.

Capitulum tricesi

mūseptimum De ere

Sa splendore aeris est vocatū
vt dicit Jfido. Apud antiquos
enim anteq̄ ferri cognitus fuit
vsus. ere primi p̄scindebant terrā z telu
li certamina pagebant. tunc aurū et argē
gentum reſciebant. nunc vero aurū in
summo honore est. Sic voluēda etas cō
mutat tempa terū. verba sunt Jfido. li/
bro. xvi. Idem autē es est z cuprū. quia
vtrūq̄ ex eodem lapide p̄ decoctionem
ignis resoluitur. Lapis enī colore ignis
resolutus in es cōuertitur. Job. xxviii.
Cōponitur autē es siue cuprū sicut z alia
metalla ex sulphure z argētouuo. sed s
accidit quādo plus est de sulphure q̄ de
argētouuo. z sulphur est terreū z nō pu
rum rubeū hābens colorē adurentē. Est/
gentū do vinū mediocre nec nimis gros
sus nec nimis subtile. et ex tali p̄mixtio
ne es generat. sicut di. Arest. Sicut autē
dicit Jfi. ca. de ere. Es si fuerit admixtū
cū alijs metallis colorē mutat p̄ter z v
tutem. vt patet in auricalco z in ere co/
rinthio. qz cū diuersis metallis est p̄mix
tum. vnde quoddā est albū ad nitorem
argēti accedes. aliud fuscū spēm auri ex
primēs. terciū in quo cūctoz ē tempies
Est z aliud gen' eris qd̄ d̄r coronariū qd̄
scz ex ductili ere in lamias attenuat z fel
le tauri tingit. spēm auri p̄tēdit in coro
nis hūstrionū. vñ z coronariū est vocatū
Es autē qd̄ ductile ē z malleo p̄ducit re
gulare appellat. ecōtra fusile qd̄ tantum
fundit. sed qd̄ fusile ē sub malleo fragile
est. quādo autē es bñ purgat z ab omni
bus vicijs excoquit ductile efficit z regu
lare. Omne autē es in frigore magno me
lius fundit. Es celeri' rubiginē contra
bit nisi oleo pungat Jtē int' oia metalla

est vocalissimum et maxime potestatis. Duculq; Jfido. libro. xvi. maxime conuenit vsui tubarum et campanarum propter suam sonoritatem et durabilitatem. lapis vnus de excoquis est maxime duricius et copactioris. unde non facile frangitur nisi prius in tupa igne fortissimo curatur. Octies autem vel nonies combustus antequam extrahatur perfecte de lapide et purgetur sicut mihi sepius certissime asseruerunt in loco ubi foditur eris purgatores. Vasa enea rubiginosa sunt et eruginosa. nisi sepius arena aspera confricentur. Olfactu etiam et gustu sunt abominabilia. nisi cum stanno sint linita. Es etiam si sine stanno fuerit defacili vitur et crematur. vt dicit Jfido. ca. de stanno. Es vero crustum et puluerisatum. vt dicitur in plac. habet virtutem dissoluedi et consumendi et extenuandi et humores noxios expurgandi. vulnera sanat. caliginem oculorum purgat. carnes superfluas corrodit et vltimus crescere non permittit. vt dicit plac. et etiam Dyal.

Capitulum tricesimum

miioctauum De electro

Electrum est vocatum. eo quod ad solis radium auro clarus luceat et argento. nam sol a poetis electron dicitur. Efficacius autem est hoc metallum omnibus metallis et nobilius. Huius tria sunt genera vnum quod ex primo arbore fluit quod fucinum dicitur. quando enim primo fluit de arbore est liquidum gummi sed post induratur calore vel frigore inducitur lapidis perspicui vt cristalli. Alterum genus metallum dicitur quod naturaliter inuenitur et in pecio habetur. Tertium fit de tribus partibus auri et vna argenti. electrum vero quod naturale est illius est nature vt in conuiuio ad lumina clarius cunctis metallis fulgeat et venenum prodatur. nam si eo infundas stridorum edit et in colores varios in modum arcus celestis se mutare subito consuevit. Duculq; Jfido. li. xv. de metallis vlt. De electro autem artificiali dicitur sup Ezech. dum aurum. inquit greg. miscetur cum argento. argentum ad claritatem crescit. aurum autem cum claritate argenti compatitur virtutem suam

non perdit sed tantummodo quo ad decoctionem coadmixti argenti aliquantulum expallescit. Electrum etiam verum a quibusdam arpagus dicitur. eo quod attritu digitorum accepta caloris gratia omnia folia et paleas et vestimentorum fimbrias rapiat et attrahat. sicut magnes ferrum. vt dicit Jfido. libro. xvi. ca. de rubris gemmis. Defacili autem quocumque modo homo voluerit recipit colorem et tincturam. Unde de radice auense et conchilio defacili inficitur vt dicit idem ibidem.

Capitulum tricesimum

miionum De echite

Echites lapis est indicus et persicus qui in litoribus oceani in sinu tam indici maris quam persici inuenitur. Est autem lapis colore puniceo sicut dicitur in lapidario. et est duplex. vt dicit Jfido. scilicet masculus et femina. unde et bini semper in nidis aquularum inueniuntur nec sine his parere poterunt aquila. et ideo aquila istos seruat in nido suo. Huius masculus durus est et similis galle et subrutilis femineus vero mollis est. et hi lapilli alligati parienti faciunt partus celeritatem. et etiam faciunt aliquando abortiri si nimis diu ibi dimittuntur. et aliquid excidit vulue nisi cito a parturientibus auferantur. vt dicit Jfido. li. xvi. c. iij. Hic etiam lapis more pregnantis alium lapidem in se tenet clausum. vt dicit Dyal. et in lapidario dicitur. Continet hic alium pregnantis more lapillum. Eius virtus est conferre sobrietatem. diuicias auget et amorem et facit victorem et fauorabilem et caducorum prohibet casum. si de veneni fraude quis suspectus fuerit si res fuerit hic lapis sub cibo ei positus cibum reglutire non permittit. quod si lapis subtrahatur fuerit cibum reglutire non tardabit.

Capitulum quadragessimum

De emathite

Emathites lapis est rufus ferrugineus affricus et indicus ac arabicus. sic dicitur eo quod cruore resolutus in colorem sanguineum mox erumpit vt dicit Jfido. valet contra vesice fluxum et oculorum dolores. contra venenum et serpentis

morsum et ventris fluxu omnē sanguinē stringit et maxime muliebrē et ginguarū vt dicit Dyal. In plac. aut dicitur frigiditate et sicce esse complexionis et habet virtutē cōstringēdi fluxū sanguinis. dicitur aut ab emath qd est sanguis et thites qd est fistotis. vnde valet emoptoicis id est sanguinem vomentibus et dissentericis singularare p̄sidium est.

Capitulū quadragesimū primū De elitropia

Elitropia gemma est viridis cū

e guttis puniceis venis sanguineis sup̄sp̄sa. Et est sic dicta ab effectū. qz si ponit in aqua radijs solis op̄posita ebullire facit et aquā in vase positā

resoluit in nebulā. et post paululū resolu-

uitur in guttulas pluuiiales. Hec eadē etiā gēma videtur posse facere mira. nā

posita in pelui in aqua clara radios solis mutat. et ex aeris repercussione obscurare

videtur radioz solariū claritatē et quendam induere in aere sanguineū colorez

ac si sol ex interpositōe corporis lunaris ad solē eclipticas pati tenebras videatur.

Et ideo qz illa videtur solis posse mutare claritatē. elitropia. i. solis auersio nūcupatur. et hoc exp̄sse dicit Jsi. et Dyal. in lapidario dicitur. Ex re nomen habens

est elitropia gēma. Que solis radijs in aqua subiecto vacillo. Sanguineū red-

dit mutato lumine solē. Eclipsimqz nouā terris effundere cogit etc. Et di. Jsi.

qz ita manifestat incantatorū stulticiā et magoz q̄ in suis p̄digis gloriātur. Illudunt enī hoīm aspectibz in his que opantur sicut facit gēma supradicta de qua ex

emplificādo dicit qz herba eiusdē nominis cū quibusdā incantationibz additis

fallendo vtilum intuentiū. facit portan-

tem hominē nō videri. In multis alijs est gēma hec cōmendabilis. qz sanguinē

stringit. venena tollit. nec falli poterit q̄ eam gesserit etc.

Capitulū quadragesimū secundū De enidro

e Enidros paruus lapis est et modicus perpetuis distillat guttis.

nec tamen liquefit omnino nec efficitur

aliquo modo minor. vnde dicitur in lapidario. perpetui fetus lacrimis distillat enidros qui velut ex pleni fontis scaturigine manat. Et dicitur ibidem qz difficile est h̄mōi reddere rationē. qz si gutta te-

stuit de lapidis substātia. quare nō minor efficitur vel oino liquefit si vero ros vel aliud ipm̄ ingreditur quid est qz ingrediēs

nō repellit egredientē. Potest tñ esse vt mihi videt qz drus lapidis cōdensat in aquā aerē sibi vicinū. p̄p̄inquatē vt iā videtur erire de substātia lapidis qd egreditur de substātia aeris circūstantis.

Capitulū quadragesimū tertium De epistide

e Epistides est lapillus rutilans et rubicundus. qui ex parte cordis gestatus tutum seruat. cōpescit

seditiones. cohercet locustas et volucres steriles nebulas ac grandines a fructibus terre. et oppositus soli ignem et radios emittit. Et si hūc lapidem in aquā feruentem proieceris cessat eius ebullitio et post modicum frigescit. vt di. Jsi. drus et Dyal.

Capitulū quadragesimū quartum De exolico

e Exolico lapis est sic dicitur. eo qz xl. coloribus est distinctus. et est paruus valde et efficit oculos

intuentis hominis tremulos. in libia apud trogoditas inuenitur.

Capitulū quadragesimū quintum De ferro

e Ferrum a feriendo est dictus. vt dicit Jsidus. sua enī duricie fertur tomari et concutit omnia genera metalloz. quod quidē quibus de terra originem contrahat durissimū tamen est et solidissimū. et ideo omnia alia ferendo cōprimunt et dilatant. et hoc vt dicit Jsi. iuxta terre genus nomen assumit. et per hoc multipliciter variatur. quia s̄m hoc magis durum vel minus inuenitur. Belneratur aut ferri s̄m Arest. ex argento uiuo grosso nō m̄sido nec p̄zoso t̄reo. et

Sulphure grosso in cui' compositione pl' est
 de p'dicto sulphure q̄ de argētouino. vñ
 de ppter dñiuz frigidū 7 sicū 7 terre ferz
 frigidū 7 sicū valde durū est in suis p/
 tibus 7 cōpactū 7 qz min' habet in se ae/
 rei 7 aquei humidi q̄ alia metalla. ideo
 ad resolueudū in igne difficile est 7 gra/
 ue ad remolliendū vt di. Ricē. Ferramē
 ta vero cū oleo tpare mos est ne aque fri
 giditate nimīū indurent. vt di. Jsi. ferz
 ex languinis p̄tactu citissime rubiginem
 cōtrahit. 7 dñi eius substantiā subintra/
 uerit vit recedit. vt dicit Jsi. Rubigo ē
 viciū rodēs ferz qd̄ ei accidit vel sue sub
 stātie impuritate siue ex terre p̄tactu et
 viciuitate. siue ex sanguis siue cuiuslibz
 infecti aut humidi vaporis qualitate. et
 subdit idē. a ferro inq̄t sanguis human'
 effundit' 7 de ferro se vlcisat. qz de re nul
 la alia ita cito p̄ rubiginē cōsumit sicut
 qñ hūano sanguine imundat'. Cum ferro
 magnēs p̄cordiā habet vñ 7 magnes ipz
 attrahit 7 ipm attractū etiā mediāte va
 se argēto vel eneo ipm sequit' eiqz subij/
 citur 7 oletit. Si ferz bñ politū a lumie
 vel aceto limitū fuerit simillimus fit eri.
 rubigine carebit politū ferz. si cerusa vel
 medulla ceruina fuerit plinitū Jsi. Fer
 rum candēs si in vino vel in lacte sepius
 extinctū fuerit ipm vñ spleneticis et
 alijs morbidis medicare facit. vt di. cō/
 stā. Ferz etiā vt di. Jsi. accēsum igni nī/
 si induret ictibz corūpif. rubens i igne
 nō est vtile ad cudendū anteq̄ albescere
 incipiat vel albere. Vñ ferz vñ hor est
 homini i pluribz q̄ vsus auri. 7 quis pl'
 diligat auri spēs ab auaris. sine ferro ei
 respública tute nō agitur. qz sine ei' me
 tu securitas ab hostibz nō haberetur. ferro
 cōis iusticia regit'. tnetur innocētia 7 im
 proboz audacia ferri metu coerces. sine
 ferro nullū fere op' mechāicū vit p̄fici
 tur. nullū edificū p̄struitur. agricultura
 nullaten' exerceat'. Et ideo fm Jsi. est di
 ctum ferz eo q̄ fatta. i. semina p̄dant. qz
 sine ferro nec panis de terra acq̄rit'. nec
 etiā iam parat' panis sine ferro cōgrue
 diuidit' vt in vñm' ab hōie assumat'
 Jtē ferz ferro acuitur vt di. salomon. nā
 p̄ficatōe mutua hēterudo ferri itez at'

tenuat'. 7 sic acuitur vt inde facili' qd̄libz
 incidatur. Scoriza d̄z ferri imūdicia q̄ in
 igne excoq̄tur 7 est sic dicta. eo qz de ferro
 ignis violētia sit excussa. vt di. Jsi.

Capitulū quadra
 gesimū sextū De ferrugine

Ferrugo est limatura ferri sicut
 squama est illud qd̄ euolat ex p̄
 cussione ferri. et habet virtutem
 ficcandi 7 attenuādi. 7 ideo valet contra
 opilationē splenis. vomitū tamē poten
 ter excitat in tantum qz aliquādo ducit
 ad mortē nisi puluere adamantis vel aq̄
 in qua per noctē iacuerit eius violentia
 reprimatur. cōtra emorroidas d̄z eē pul
 uis eius optam'. dissenteria. i. fluxū ven
 tris stringit. vt in 'Plac. Ferrugo etiā d̄z
 citur ferri rubigo 7 corrosio dicta a cor/
 rodendo. dicitur tñ p̄prie erugo ab ero/
 dendo nō ab eramēto. vt di. Jsi. manus
 siquidē tangētis inficit 7 maculā defor/
 mē post se relinq̄t. quāto ferri magis pu
 rum 7 politū est rāto euident' 7 citius a
 rubigie defedatur 7 difficil' remouetur
 Nec defacili' reponitur nisi tribz modis
 scz p̄ ignis excoctionē. vel p̄ ferre vel p̄ li
 me corrosionē. vel per collisionē lapidis
 7 durioris arenule extersionē. hoc autez
 habet propriū eruginis infectio qz occa/
 sione leui reuertitur ad locum in quo sei
 mel radicitur.

Capitulū quadra
 gesimū septimū De gleba

Gleba ex collectione pulueris ē
 in vno glomere coadunata. vt di
 cit Jsidus. li. xvi. ca. i. Terra enī
 ligata gleba est. soluta vero puluis. In
 durata in globū terra semen nō recipit.
 7 receptū erumpe in germen non p̄mit
 tit cō fractaxo tegit semina atqz nutrit
 per pluuiā remollita quādā pinguedinē
 in se recolligit quā ad seminū p̄ductio/
 nem radicū circūfundat. vt dicit greg.
 Aliquādo etiā glebe naturā in se conti/
 nent munerale. 7 ideo ex glebis diuersa/
 rum rerū spēs p̄ducitur sicut dicit greg.
 sup illū locū Job. xxviii. Lapidēs saphē
 ri locus ei' 7 glebe illius aurū.

Capitulū quadragesimū octauū

De gemma

Emma dicitur eo q̄ luceat istar
g gūmi. vt dicit *Ysi.* gemme siquē
magnū de corē varietate coloruz
p̄tet auro. Ideo autē dicit *Ysid.* dicitur
p̄ciōse. quia rare sunt atq̄ cate. omne ei
rarum magnū et p̄ciōsum vocatur. sicut
scriptū est. erat sermo dei p̄ciōsus. i. va
rus. *Ysidor* nec alicui delect videri dubi
um aut fallum quin sua sit virtus diui
nitus insita gemmis. q̄ sicut dicit in la
pida. Ingens est herbis virtus sed ma
xima gemmis. Quarū quedā in venis
terre inueniuntur et cū metallis effodiun
tur. quedā a p̄fundo maris euomuntur et
generatōis ipsarū locus ignorat et tales
gēme sepe in litoribz maris et fluuiorū gla
reis repiunt. quedā in corpibz animū et re
ptilū sepe procreant. Unde cūq̄ autē gē
me venerint incredibili virtute inueniun
tur diuinit̄ insignite q̄n nobiles sunt et
vere. Nam vt dicit *Ysi.* ca. de gēmis aureis
in quibusdā gemmarū generibz veras a
falsis discernere magna difficultas est.
nam sepe ille que sunt falsi et sophistice
veris videntur esse simillime. ita vt vir
p̄nt vere a sophisticis deprehendi. q̄ quidā
vt dicit *Ysi.* pro smaragdo vitriū arte in
ficiunt et fallit oculos subdola quedā vi
riditatis similitudo. sine fraude eni nul
la mortaliū est vita. *Ysi.* omnes autē non
transucidās gēmas cecās solem̄ appel
lare eo q̄ densitate sui obscurētur. *Ysido*
rus sed sepe fallūt sic iudicantes. quia
plus virtutis sepe latet in puulo adamā
te ferrugineo et obscuro q̄ in sardio luci
dissimo vel berillio.

Capitulū quadragesimū nonū

De gagate

Gagates est lapis rudis et tamē
g p̄ciōsus qui primo in sicilia et
gagante flumine est reptus fluo
re fluminis ad ripā iactus vnde est noia
tus. q̄uis in britānia sit plurim̄ et eximi
us. vt dicit *Ysido.* Est autē duplex scilicet
glauca et niger. niger autē est planus le
uis et facile p̄bustibilis igni apposit̄ fere

sicut thus. incēsus autē odore suo serpen
tes fugat demoniacos prodit et demoni
bus cōtrarius esse putat. virginitatē p̄
dit. q̄ aqua ei bibita. si bilens est vir
go nō vrinabit. si nō est virgo statim vri
nam emittet. et iā cōtra volūtātē vt di
dyas. et sic virginitas p̄ lapidē experitur vt
dicunt auctores. Item idē lapis tā niger
q̄ glaucus attritu digitorū calefact̄ paleas
leues sibi appositas attrahere cōsuevit.
potus autē cōfert ydropicis. q̄ nociuum
cōsumit humorē. et dicit cōfortare epas sua
forsan siccitate et etiā occulta qualitate.
Item puluis ei appositus ventres roborat
debiles et laratos p̄firmat. Item multū dicit
valere cōtra fantasmatas et nocturnas ter
monū verationes. Item et suffumigatio
prouocat menstrua q̄n casu aliquo sunt
ablata. Item dicit sedare dolores ventris
q̄n stomach̄ patit casu aliquo subuersio
nem. Item vincit p̄stigas et carmia dura
resoluit. vt dicit in lapidē. Item valde accele
rat p̄tū et adiuvat p̄sentē. vt dicit in lapidē
Unde si lapis tā grossus et rudis tā mira
bilis opat. nullus p̄pter exteriōrē facies
vilipēdend̄ est q̄ diu vtus latēs interi
ignorat. De hoc autē lapide dicit *Ysi.* in aq̄
accēdit. extinguit̄ vō in oleo q̄d est mix.

Capitulum quinquagesimū

De galactile

Galactiles est lapis colore cine
g reus. gustu suavis qui si attritus
fuerit quoddā lactēū de se emit
tit. vt dicit *Ysi.* hic lapis in ore clausus tur
bat mentē. circūdatus collo vltra lacte
replet. alligatus femori dat faciles part
tus. mixtus aqua et sale si circūsp̄rgatur
ouili. oues replētur lacte et scabies fuga
tur ab eis. vt dicit *Dyas.*

Capitulum quinquagesimū primū

De gelacia

Elacia gemma est candida h̄is
g speciem grandinis in figura. Et
est tante frigiditatis q̄ nūq̄ ab
igne calefit. *Ysi.* et *Dyas.*

Capitulum quinquagesimū secundū

De gerance

g Eraticen lapis est niger sed si
perat virtute colore quo prius ab/
luto si quis gestauerit ore dicere
mor poterit quid de se cogitat alter. sicut
dicitur in lapid. dilectum reddit et amabi-
lem eum super quem est. sicque probatur vir-
tus eius. nam si inunctum fuerit corpus ali-
cuius melle et muscis expositum relinquitur
eum musce si presens fuerit iste lapis. sed
si lapidem subtraxerit fugent corpus eius
et corrumpent.

Capitulum LIII

De iaspide

iaspis est gemma viridis simi-
lagdo similis sed crassi coloris
simpliciter est. Eius species sunt
vii. vt dicit Isidus. nam ias viride prin-
cipalis dicitur quibus alii eius color
principales sunt viridis tamen multos habet alios in-
termixtos. Eius virtus est reprimere febres
et dydropsim in his qui gestant ipsum
caste. Iuuat etiam parturientem. fugat fan-
tasmata et inter pericula facit hostem tutum
interiore refrigerat ardorem fluentem com-
pescit sanguinem et ludorem. luxuriam cohibet
et impedit conceptum. menstrua costringit et
emorroides si pulueris eius datus cum la-
cte ylcera inueterata sanat. sordes oculorum
purgat. et visum acuit et confortat. ma-
leficis et incantationibus resistit. efficacior
est in argento quam in auro. In capite aspi-
dis inuenitur lapillus iaspidis similis qui
mirum creditur esse efficacie et virtutis. et ideo
quidam iaspidem quasi aspidem dictum esse cre-
dunt. tot autem creditur habere virtutes quot
habet diuersas venulas et colores. vt dicit
Dyal. In montibus scythie inuenitur
optimus et a grisonibus custoditur quem admo-
dum smaragdus. vt dicit Isidus.

Capitulum LIIII

De iacincto

iacinctus lapis est ceruleus et sa-
phirei coloris aliquantulum et pro-
pinquus. ex colore suo nomen ha-
bens. vt dicit Isidus. Lapis iacinctus qui
dam in ethiopia est inuentus. Optimus
est qui nec nimis clarus nec etiam nimi-
um est obscurus vel obtusus. sed ex vtri-

usque transparento mediocriter est resurgens
Isidus. Sic non rutilat equaliter. In ac-
re sereno enim gratus et etiam perspicuus in
nubilo coram oculis est marcidus et obtu-
sus. Isidus. In os missus sentitur frigi-
dus ad suspensum est durissimus. non ta-
men est inuictus. quia ab adamante scribitur
et signatur. vt dicit Isidus. secundum Dyal. iacinctus
lapis est. nunc colore ceruleus. nunc
subrufus. nunc purpureus siue venetus. Et
sunt tres species. nam sunt granati citri-
ni et veneti. sed inter istos granati. id est bla-
uij sunt meliores. Iste lapis mirabilis
est qui aeri maxime se conformat. vt in nu-
bilo sit nubilus. et in sereno sit serenus.
Istius lapidis est virtus singularis secundum
autores quod confortat letitiam et contrariat melancolicam
qualitatem. Confortatiue est virtu-
tis sicut de eius speciebus dicitur. Conforta-
tiue cuncti virtutis habent. Tristitiamque
fugant. et vanas suspiciones. Resistit eti-
am diuersis pestilentibus que solent in ae-
re sepius generari. vigorem etiam dat
membris. et vegetat vel confortat neuos et
dulcem ac saluiferum dat saporem vt dicit
Dyal. maxime si similis est saphiro quia secundum
omnes qui de gemmis tractant tanto in
suis effectibus est efficacior quanto plus in
colore et substantia saphiro appropinquat
et talis iacinctus veneno obuiat et tori-
co contrariatur. Dyal. Et etiam quedam
assimilatur herba eiusdem nominis in colore
et in multis est ei par quibus non pro omnia
in valore sicut dicit Isidus.

Capitulum LV

De iride

iris est lapis eragonus. id est seran-
gulus. vt dicit Isidus. qui primo
in arabia iuxta mare rubrum est in-
uentus. nunc autem in pluribus locis inueni-
tur scilicet in germania et hibernia et in mul-
tis regionibus aquilonis. Est autem in
colore perspicuus cristallo similis. vt di-
cit Isidus. et dicitur iris per similitudi-
nem arcus celestis qui percussus sole sub
tecto species et colores arcus celestis in
proximos parietes oppositos representat
vt dicit Isidus. eadem creditur habere
virtutes quas et berillus. nisi quia tamen non

2

inuenitur quantitatē. vt dicit Dyas. In super hic lapis vt fertur coopatur partu rienti vel vt citius pariat vel fatē vt do/ lozem partus facilius sustineat ⁊ nō tā/ tum de periculo p̄tmescat.

Capitulum. LVI.

De ienia

Ienia est gemma que in oculis
i hieue testie inuenitur. que si sub
lingua hominis subdita fuerit
ipsum dicunt p̄dicere plurima iam fu/ tura. vt dicit Ffido. ⁊ lapis.

Capitulum. LVII

De lame

Lamen lapis est in colore n̄ sic al
lz bus. nunc subniger. nunc subru
bicundus. nunc varijs coloribz
distinctus. est autem sic dictus a cauma
tis. quod est idem quod incendiū. nam
in locis sulphureis ⁊ calidis inuenitur.
cuius virtus fm Dyas. est curare ydro/ p̄sim. diuersis imaginibz ⁊ figuris scul
pitur et politur.

Capitulum. LVIII.

De labrate

Labrates est lapis translucidus
lz cristallo similis qui creditur da
re eloquentiam honorem ⁊ gra
tiam et defendit a noxijs et venenosis et
curat tumorem epatis et splenis. vt di
cit Dyas.

Capitulum LIX

De lalcophano

Lalcophanus ē niger lapillus co
lz lore tepitatus qui gestatus in ore
dicitur clarificare vocem ⁊ defen
dere a raucedine fauces. vt d̄r in lapid.

Capitulum. LX

De ligurio

Ligurius lapis est in colore ele/
l cetro similis dictus vt dicit Ffi.
a lince bestia. ex cuius vrina in/
ter arenulas generatur. virtus eius est
paleas attrahere. valet contra dolorem
stomachi. ⁊ stringit fluxus ventris. valet

ictericis ⁊ discoloratis. quia p̄ditum co/ lozem restituit. vt dicit Dyas.

Capitulum. LXI

De liparia

Liparia est gemma de sirticis p̄
l tibus veniens. cuius proprietas
est q̄ omne genus ferarū ad ipsi/ presentiam properat et ipsum intuetur.
vnde venatores ferarū quas canum cur/ su capere nō possunt. solius liparēe aspe
ctu ad se ducit sicut dicit in lapidario.

Capitulum. LXII

De margarita

Margarita omnium gemmarū can
m didarum est p̄cipua. vt dicit Ffi
torus que inde margarite nomi
ne est vocata. quia in conchulis maris
hoc genus lapidis inuenitur. nascitur ī
carne colee sicut in piscium cerebro la/
pilli aliquādo inueniuntur. gignitur ex
celesti roze quem certo tempore anni co/
lee hauriūt. Ex quibz margaritis que/
dam vniones n̄ sicupan̄. habentes apti/ nomen. eo q̄ tantum vnus ⁊ nuncq̄ duo
vel plures simul repiuntur. Sunt melio
res autē margarite candidę q̄ que fla/
uescunt. Illas autē quas iuuentus aut
matutini rozis conceptio candidas has
senectus vel vesperinus aer reddit obcu/
ras. hucusq̄ Ffido. libro. xvi. Inueniū
tur autē quedam p̄forate naturaliter. et
ille sunt alijs meliores. quedam p̄foran
tur arte. vt dicit Plac. Sunt autem eli/
gende que sunt alle ⁊ clare speculares ⁊
rotunde. Habent autē virtutem confor
tatiuā vel a tota specie vt dicunt quidam
vel quia specialitate quadā asperguntur
membra a sup̄fluis humoribz eo q̄ con/
stringendo ⁊ coartādo cōfortant. Valēt
contra cardiacā ⁊ sincopim cordis ⁊ con
tra debilitatē que prouenit ex fluxu me/
dicine. valent etiam contra fluxum san
guinis ⁊ fluxū ventris. vt dicit Plac. Di
citur in lapid. q̄ cum margarite generē
tur ex roze quanto rozantis plus fuerit
aetis haustum. tāto maiorem gignit rot
ratio gemmā. nā vltra seminucē celsere
nulla putat. dicit etia ibidē q̄ si illo tpe

quo ex haustu rois incipit gēma gene-
rari si supervenerit choruscatio vel toni-
truis ex subita formidine claudis ocha
et sic patitur abortivū. Ab india aut et
antiqua britānia nobiliores margarite
transmittūtur. vt dicitur ibidem.

Capitulū. LXIII

De magnete

m Agnes lapis est indicus ferri/
ginei coloris. In india apud tro-
goditas inuenitur. ferrū trahit.
adeo enī vt dicit Jsi. trahit ferrū vt ca-
thēnā faciat annuloꝝ. inde eum vulgus
ferrū viuiū appellat. Liquidū etiā virtus
creditur trahere sicut ferrus. Quā tanta
vis est. vt dicit Aug. q̄ si quis eundem
magnetem tenuerit sub vase aureo vel
eneo. ferrūq̄ desup posuerit ex motu la-
pidis subtus ferrū desup mouebit et seq̄
tur ibidē. Unde factū est in quodā tem-
plo simulacrū de ferro q̄ d̄ vtute magne-
tis in aere pendere videretur. Est enī alia
species magnetis in ethiopia que ferrū
respuat et a se fugat. Item enī magnes
aliqñ vno angulo ferri trahit et in alio a
se repellit. Dis aut magnes tāto est mel-
lior quāto ceruior. huiusq̄ Jsi. et dyal.
vero et lapid. hoc genus lapidis recōcili-
at maritos vxoribz. auget grām et deco-
rem i sermone. Item cū multa curat ydro-
pikum et splenē allopiciā et arsurā. puluis
eius aspius p̄ quatuor angulos tom^o lu-
per carbones existentibz in tomo videbi-
tur subito tom^o ruerē ex v̄tutē cerebri
et cōmōtione. Magnes etiā sicut et ada-
mas capiti caste mulieris suppositus co-
git eā subito amplecti v̄tū suū. si adulte-
ra fuerit subuo a lecto se mouebit timo-
re fantasie. Hoc lapide maxime vtūtur
magi in plac. lapis magnes calid^o est et
sicus in tercio gradu vtute h̄bet attra-
hendi ferrū. mōtes enī sunt ex h̄mōi la-
pidibz. vnde naues ferro cōpactas attra-
hūt et dissolūt. vnde p̄cipue valet vul-
neratis puluis eius cōfectus cū aplicon
appositus vulnere. Ferrū ei attrahit. pul-
uis etiā magnetis in quāritate duorum
dragmarū cū succo feniculi valet cōtra
ydropisim et splenem et allopiciā. vt di-

cit Auicēn. attrahit enim steuma et me-
lancoliam.

Capitulū. LXIII

De melonite

m Elonites est lapis dicitur eo q̄
dulcem et mellei emittit succum.
vt dicit Jsi. et est bicolor scz v̄tū
dis in vna pte et melli similis in alia

Capitulum. LXV

De menophite

m Enophitis est lapis a loco egi-
pti sic dicitur geminantis est na-
ture. vt dicit Jfido. Sic tritus
ac super loca que vrenda sunt vel secan-
da positus vel cum aceto limitus ita fa-
cit obstupescere corpus q̄ nō sentiat cru-
ciatum.

Capitulum LXVI

De mirite

m Mirites est gemma sic dicta eo q̄
mirre in colore similis est qui cō-
presius spirat odorem sicut nar-
dus.

Capitulū LXVII

De medo

m Edus est gemma vel lapis p̄cio-
sus in medozum regione rep̄tus
qui quādoq̄ est viridis coloris
quādoq̄ nigri. vt dicit Dyal. virtus hu-
ius est contra cecitatem oculos. sanat
podogrā si cum lacte mulieris masculus
pturientis p̄petur. Simili modo valet
contra colozē renum et freneticam passio-
nem. si vero lapis niger resoluatur super
cutem et in aqua calida et alicui de illa aq̄
ad bibendū intericit vomitu et stomachi
subuersione. si vero frons inde lauet mi-
rabileriter excoziat et ledit visum et aufert
omnino. vt dicitur in lapid.

Capitulū LXVIII

De merochite

m Erochites gemma est viridis sma-
ragdo similis. spissioris tñ et gros-
sioris ē virozis q̄ smaragdus v̄tū
et a colore malue nomen accepit. vt di-

cit *Yfi.* et nascit in arabia. Est autē substa-
tie valde mollis et tñ valde utilis. quia
sicut di. *Dyal.* et tute sua custodit infan-
tū cunas et a nociuis casibz.

Capitulum LXXIX

De marmore

*Armoz greco sermone a viridi-
m tate vocat. vt dicit Yfi. Sūt au-
tem marmora. vt dicit idē lapi-
tes etimij qui maculis et coloribz pmen-
dant nam marmoz genera infinita sūt.
nō tamē oia a rupibz incidunt sed mul-
ta sub terra sparsa sunt. vt marmoz lace-
demonū viridē et p̄ciosum. similiter et mar-
moz orp̄hites. qz maculis serpentū simi-
le est vñ et vocabulū sumpsit. cuius duo sūt
genera molle ac candidū nigz et durum.
Marmoz purpurites ex egipto ē rubrū
cādidis interueniētibz pūctis. et vocatur
purpurites eo qd rubeat vt purpura. sūt
et alia multa genera vt alabastz et parū
de quo infra dices. Est et aliud gen^sez co-
ralliticū in asia reptū nō h̄ns vltra duos
cubitos in mēsurā. et ē candidū fere sicut
ebur. tñ h̄ns q̄sdā maculas q̄dā p̄portōe
e diuerso nigras. Est et thebaicū tinctum
aurcis guttis inuenit i pte egiptioz. na-
turalit aptū vt sup illud collitua p̄terat.
Sūt et alia genera q̄ i officinis rupibus
qz gignit vt marmoz horitēū gurte aro-
matice simillimū. ex quo colūne ingētes
fiūt hūia atqz turres. Est et canistēū vi-
ride et optimū. nomē h̄ns ab aspectu eo
qz gratū sit his qz gemas sculpūt. hui⁹ enī
viriditas reficit oculos. Est et numidicū
qz numidia mittit qd fricatū succū silem
croco reddit vñ et nomē accepit. Sunt et
alie multa marmozū diuersitates de qbz
exēphicat *Yfi.* li. xvi. sed h̄c ad p̄ns suffi-
ciat. Marmoz itaqz alijs lapidibz ē solus
di⁹ forti⁹ et pulcri⁹ et vtili⁹. in cui⁹ venis di-
uersaz gemaz materia inuenit. p̄t soli-
ditatē sui difficillime sculpit et polir⁹ p̄t
sui frigiditatē et soliditatē ad spēs et vn-
guēta aromatica custodiēda vtilissimuz
inuenit. Sup oia autē admirari possum⁹
qz marmorei lapides nec calore nec fer-
ro nec etiā ferra vel malleo p̄ potentiam
aliquā edomant. sed p̄ laminā plūteam*

asserito mollissimis interfertā. plūto ei
et nō ferro lapides marmorei diuidunt
et serrant tanqz aſeres et equant.

Capitulum LXXX.

De nitro

Armoz fm Dyal. est lapis subal-
n bidus scissilis et sp̄picus cui⁹ x/
tus est dissolutiua attractiua ab-
sterſiua et humoris supflui cōsumptiua.
De nitro autē dicit *Yfi.* li. xvi. ca. ij. nitz
a regione nitria egipti est dictū. ex quo
medicines fiūt. et sordes corp̄oz ac vestium
ablūtur. hui⁹ natura nō multū a sale di-
stat. habet enī naturā salis et similiter ori-
tur canescētibz siccitate litoribz. cui⁹ spu-
ma aſronitū nūcupat. Et colligit distil-
lans in partibz aſie in spelūcis deinde so-
lis calore desiccatur. et optimū sit qd sic sic-
catū est mīme p̄derosum vt di. *Yfi.* fm
Plat. aut nitru est vena terre. et calidū
et siccū lene rubrū vel albū vel citrinū gu-
stui ē amarū acidū et subsalsum. pinguedi-
nē extenuat si ore sit acceptū h̄yozes vñ
scolos minuit et p̄sumit puluis ei⁹ i mel-
le p̄fect⁹ faciē clarificat et teozat. mūdifi-
cat. sanie stomachi et intestinoz ex apo-
stematē p̄cedentē pediculos et sanie capi-
tis detergentis x̄mes aurū interficit et eoz
sanie mūdissime extergit cum aceto spu-
ma ei⁹ ex corozioniibz et inflationibz sub-
uenit ydropicis opilatis cū melle mīta
caliginē detergentis oculoz venenū morantē
cat et excludit. palisim lingue potenter
hibet fm Plat. et *Dyal.* est aut nitru ce-
lidū et siccū i fine terciū gradus. lazarū
colatiū. vt dicit Constan.

Capitulum LXXXI

De noset

Oset. i. ozapōdine lapis est p̄e-
n ciosus subalbidus aut vari⁹ qui
vt dicitur in bufonis capite est
a quo extrahit et in forti vino et aqua mī-
tificatur. vt di. *Dyal.* et in eo aliqui appa-
ret forma bufonis cū asperis pedibz et dis-
fufis. hic lapis valet contra morsus re-
ptilū et venenū. Nam p̄ h̄te veneno vari-
us lapis tangētis digitum adurit et sunt
simul ambo includendi. vt dicit *Dyal.*

Capitulū. LXXII.

De onichino

Onichinus lapis ē indicus ⁊ ara-
 bicus p̄mixtum in se habet colo-
 rem ad similitudinē humani vni-
 uis vt dicit Jsi. greci enī vngue onicē
 dicunt. Indicus autē onix ignis colores
 habet. albis cingentibus venis siue zonis.
 Onix vero arabicus nigri coloris cū cā-
 didis zonis. Genera eius sunt quinqz
 scilicet sardonix que ex duozū societate
 nomen sortit̄ scilicet ex candore onicis ⁊
 rubore sardij vt patet infra de sardonice
 hęc gēma scilicet onix plures dicit̄ habe-
 re effectus noxios. nā vt di. Dyas. collo-
 suspensus vel digito portat̄ excitat tristi-
 ciam ⁊ timores. multiplicat lites. cōmo-
 uet aīos ad iras. in pueris excitat sali-
 uam sup̄flua ⁊ nocua. nō potest nocere in
 p̄ntia sardij. specularē habet natura ⁊ po-
 litā. ⁊ ideo ad modū speculi rep̄ntat ima-
 gines ⁊ figuras sed obscure dyas.

Capitulū LXXIII

De optallio

Optallius siue opallus s̄m Jsiō.
 est lapis diuersarū gēmarū co-
 loribz distinctus Est enī i eo car-
 būculi genus ignis. ametisti fulgēs pur-
 pura. smaragdi nitens viriditas. ⁊ singu-
 li colores sub quadā varietate sunt lucē-
 tes. nomen habet a patria. Hunc lapidē
 india sola patit̄ vt dicit Jsidus. tot enim
 creditur habere virtutes quot habet co-
 lores. De optallio dicitur in lapidē. q̄
 optallius lapis oculos se portantis ser-
 uat illesos ⁊ acutos. sed aliorum oculos
 circūstantiū. obducta nube recondit. vni-
 de quadam acuisa percutit vt nō videāt
 vel aduertant que fiunt coram eis Et iō
 asseritur furtis tutissimus esse patron⁹
 vt dicitur in lapidē.

Capitu. LXXIII.

De orite

Orite gemma est nigra ⁊ rotunda.
 Alia est viridis maculas ha-
 bens. Tercia est cui⁹ altera pars
 est aspera. altera vero plana. ⁊ eius substā-

tia est quasi ferri lamia. Hic lapis gesta-
 tus custodit a moribus reptiliū et ferarū
 et animalū aliorū. Elpensus etiam mu-
 lieri prohibet imp̄gnari eā. et si p̄gnans
 est facit citius abortiri.

Capitulū LXXV

De petra

Petra grecum nomen est. ⁊ sonat
 idem qd̄ solida siue firma. vt di-
 cit Jsi. Ex partibz enī terre solū-
 dis ⁊ cōpactis substantia petre siue lapi-
 dis generat̄. Vel petra a penetrando est
 dicta. penetrat enī pedem qñ forti⁹ p̄mit-
 t̄ ⁊ calcas. Ab aquaz etiā stillicidijs ⁊ gut-
 tis penetrat. Idem autē est petra ⁊ lapis.
 sed lapis quasi ledēs pedē d̄r. qz siue duri-
 cie ⁊ acumie pedē ledit. vt di. Jsi. Lapis
 tñ vsualit̄ plan⁹ mollis ⁊ sparsus. Saxe
 vero adherēt ⁊ a mōtibz excidunt. Silex
 vero d̄r dur⁹ lapis ab eo dicit̄ q̄ percussus
 exiliat ignis. vt di. Jsi. q̄uis enī petra ex
 se sit frigidissima. ferro tñ percussa ex se
 mittit ignē. nā ex forti ⁊ violenta aeris
 collisione inter superficiē ferri ⁊ lapidis
 aer illius subito ignis ⁊ scintillādo de si-
 lice egredit̄. s̄m arest. in. iij. met̄s. ex so-
 la terra lapis nō fit. vincēs ei in ea sicci-
 tas nō p̄mittit eā coagulari. Fuit autē la-
 pides vel p̄gelatōes vel p̄glutinātōes
 Ex p̄mixtōe ei aque ⁊ terre fit lutū qd̄ in-
 ter lapidē ⁊ terrā est mediū. qd̄ paulatim
 p̄ p̄tū coadunationē ⁊ p̄strictionē fit la-
 pis. vñ tali trāsmutatōi apti⁹ ē lutū vni-
 ctuosuz. qz qd̄ nō est tale nō est p̄mutati-
 uū sed pot̄ p̄minutiū ex d̄nio siccitatē.
 Terra ḡ p̄ fortē p̄glutinātōes ⁊ p̄mixtio-
 nē hūoris p̄uertit̄ i natura lapidis q̄ ex
 diuersitate terre diuersoz colorū recipit
 q̄litate. Aliqñ etiā p̄mixt̄ lapides ex aq̄
 p̄gelatōe. Inueniūt̄ ei quedā loca sup̄ q̄
 aq̄ infusa p̄uertit̄ i lapides diuersoz colo-
 rū. ⁊ hoc fit ex qdā vi minerali in locis il-
 lis ex̄te p̄gelante aq̄s q̄ sunt principia
 lapidū. vt di. Arest. Fuit autē lapides vñ
 ex luto vinctuoso x̄tute solis occulte illō
 coagulātis. ⁊ p̄ partū coherentiā in sub-
 stantiā lapidis p̄stringētis. vel fuit lapi-
 des ex aq̄ cōgelata qdā x̄tute minerali
 lapidis forme inductiua s̄m ipaz mat̄ā

lapidū efficiant quidā rare substātie et
 debilis cōpositionis 7 quidā fortioris. et
 quidā generātur tardius quidā citi? qui
 dam fortius fm fortiorē qualitātū acti
 uarū potentia 7 debiliozē resistentiā pas
 suarū fm enī cōmictionē istarū qualita
 tum in substantia lapidis diuēficātur
 lapides in natura 7 in virtute. virtus enim
 celestis in fluēs ad loca mineralia in eis
 suas imprimat actiones 7 fm q̄ inuenit
 materiā aptiozē 7 sue actioni obediētio
 rem in eis impressiōnē relinquit nobilio
 rem. Et ideo quidā lapides p̄ciosi natu
 ram 7 vim planetarū in suis effectibz imi
 tant vt patet in topazio q̄ motū lune sen
 tire phibet. vt di. ambro. Bas. Jfi. dyal.
 et alij vt post patebit. Note ergo p̄rie
 tates lapidis siue p̄tre sunt iste qz lapis
 vniuersaliē est frigidus 7 siccus cōpact
 durus grauis 7 p̄derosus. suo pondere
 centū p̄tens. terrā cōprimēs 7 eius p
 tes ne dilatent ad inuicē vnies 7 cōiun
 gens. vnde dicit Ambro. q̄ lapides sūt
 ossa terre qd̄ enī faciūt ossa in corpe. hoc
 faciūt lapides in diuersis p̄tibz ipsi? ter
 re. ipam enī p̄solidant 7 ne p̄tes eius nu
 m̄ificitate ab inuicē defluāt ipsam cō
 primūt 7 adunāt. lapides p̄ aquarū sup
 fusionē a sua duricia non remollunt ex
 stulticijs tñ guttatim descendētibz ex
 cauant. vt dicit Grego. Lapidēs etiā si
 candētes fuerint in vino extincti. vinū
 corrumpit et in acetū cōuertit. vt dicit
 Jfi. In lapidibz etiā generaliter requiri
 tur materie puritas virtus 7 p̄ciositas co
 loris 7 figure diuersitas. 7 multiplex vti
 litas. Nam vtilēs sunt in edificijs con
 struendis in plateis sternēdis. p̄ ponti
 bus faciēdis. pro hostibz expugnādis. p̄
 lupis 7 canibz effugādis. pro metallis ex
 eoz substātia extrahēdis. p̄ metallis ex
 ornādis. pro infirmitatibz varijs p̄sanā
 dis. pro turribz regum ampliandis. pro
 castris 7 ciuitatibz muniēdis. p̄ feris et
 bestiolis defendēdis. Lapidēs itaqz p̄ri
 mo de minera extrahūt. extracti q̄drant
 7 poliūt. politi i edificio ordiate collocāt.
 ordinate maiores sub minoribz p̄ponūt
 mediāte cemetō ad inuicē coaptant ob
 ducunt cemetō 7 extrinsec? cōplanant

Capitulum. LXXVI

De pario

Parius lapis est genus marmo
 ris eximij 7 p̄ciosi. vt dicit Jfi.
 Hic apud paron insulā inuenit.
 vnde 7 parius nūcupat. magnitudo eius
 lances 7 crateras nō excedit. 7 est aptus
 ac vtilis pro p̄seruādis speciebz 7 vngue
 tis. Jfi. glosa autē sup lxxvi. dicit q̄ pa
 rium est genus marmoris candidissimi.
 et ideo signat castitatem 7c.

Capitulum. LXXVII

De prasio

Prasius est lapis ad modū port
 viridis. visum cōfortat debilem
 aliquādo inuenit cū guttis san
 guineis. q̄nqz guttis cādēdis distinctus
 de quo dicit in lapida Utile nil affert nī
 si q̄ viret 7 decet aurum.

Capitulum. LXXVIII

De pirite

Pirites vt dicit Jfi. est lapis vul
 uis aeris simulans qualitatem
 cui plurimus ignis inest 7 facili
 enī scintillas emittit qui tenēris manū
 si vehementius p̄matur adurit. propter
 quod ab igne nomen accepit. de quo dicit
 tur in lapid. Tangi vult leuiter blan
 daqz manu teneri. Nam pressus numū
 digitos tangentis adurit.

Capitulum LXXIX

De pionite

Pionites ē lapis qui dicit esse fe
 minei sexus. nam certo tpe cōci
 pit 7 parit cōsimilē lapidē 7 con
 fert pregnatibz. vt dicit Dyal.

Capitulum. LXXX.

De pantero

Panteron lapis est multozū colo
 rum sparsoz 7 pariter distinctoz
 nam niger 7 teneus viridis pal
 lensqz videtur. purpure? roseusqz simul
 prasinisqz coloris. Hic facit hominē au
 dacem 7 inuictū illo die. quādo videtur
 mane oriente sole. vt dicitur in lapi.

Capitulū LXXXI

De plumbo

Lumbū vt dicit *Alf.* de metallis
 libro .xvi. est dictū. eo q̄ ex pilis
 de plumbo factis maris altitudo
 primit' est temptata. *Hui'* vt dicit duo
 sunt genera candidū. s. atq; nigrū. can/
 didum aut' melius est. et primo in insu/
 lis atlantica maris antiq̄tus est inuen/
 tum. in multis locis hodie. inuenit enī ī
 gallia et lusitania quedā terra nigra are/
 nosa et etiā calculosa. que quidē abluir' et
 ex materia que subidet p̄ reuocionez in
 fornacibz plūbi substātie eliquat'. In au/
 rificionis etiā cū materia auri quidā la/
 pilli. nigri repiunt'. et dū aurū colligitur
 cum auro manēt. sed postea iſdem calcu/
 li ab auro separati p̄ se conſtant et in plum/
 bum albū totaliter reſoluuntur. et inde tā
 ta est grauitas auri et plumbi. vt dī. *Alf.*
Nigrū vero plumbus duplex est. aut enī
 ex sua vena prodit aut cū argento nasci/
 tur. mixtisq; venis cōſtat. et in illa con/
 ſtatione primo p̄cedit ſtannū. deinde ar/
 gentū. tercio q̄ remanet p̄ conſtationē
 efficitur plumbū nigrū. vt dicit *Alfido.*
In india vero neq; es neq; plumbū in/
 uenitur. sed gemmis et margaritis hec in/
 dia recōpensat. *Alf.* Plumbū aut' nigrus
 in opibz laborioſis vt in laminis et in fi/
 ſtilis vtilius fore tam hyspani q̄ britā/
 nia sunt expti. hucusq; *Alf.* Scōm *Are*
sto. enī li. met. iij. ex sulphure groſſo
 minus depurato ac ſeculento et argento
 uiuo cōponit' plūbi substātia. in locis mi/
 neralibz generat'. vnde ex imūdicia sul/
 phuris nō puri quādam cōtrahit humi/
 ditatē. ex cui' cōtactu manus tangentis
 coingnatur. hec imūdicia ad horā p̄ ab/
 ſterſionē aliquantulū a plūbo remoueri
 potest. sed ex eo auferri nequaq; p̄nt aut
 homines imūdicia plūbi abſtergere. ve/
 rūtamen ſemp erit plumbū. et ſi videatur
 argentus sed obtinebūt in eo qualitates
 aliene vt erent in eo homines. sunt qui
 accipiunt ſal armoniacū etc. vt dicit *are*
sto. et hui' imūdicie assignat cauſas di/
 cens. Materia plumbi nigri ſiue argen/
 tūmū est malū ponderoſum luteū. sul/

phur etiā eius malū mali vaporis et feti/
 di. vnde nō bene gelat. in li. v. alchimie
 hermes dī. Si ſuſpēderis plūbū ſup ace/
 tum adēnat ip̄m nam acetū penetrabit
 ei' ſubſtantiā et in puluerē ouertit. ac in
 colorē albū cerule ip̄m trāſmutat. sed ſi
 ſup ip̄m acetū ſuderis alveſcit et reſtruit
 vim aceti. plūbū aduſtū colorē vermiliū
 obſcurū generat ſi ſi fortior fuerit ignis
 cōuertit in citrinū et poſt calcinādo et de/
 ſiccando ip̄m cū aceto in albū colorē cer/
 ule trāſmutat. Igne vero fortiori ad/
 hibito totū hoc cōuertit in materiā pri/
 mā plūbi et fit terra. vt dicit ibidē. *Itē*
idē. plūbū quibz miſcet' ptes omogenia/
 cōgregat. et heterogenias ſeparat et mūdifī/
 cat. et ideo ponit' cū argento in fornace vt
 argentū faci' mūdificeſ. qz ptes argen/
 teas a cōſumptōe p̄ſeruat et ip̄o plūbo. cō/
 ſumpto ac cōbuſto argentū purgat. *Idē*
di. Hiero. in glo. ſup. vi. ca. *Jerē.* ibi con/
 ſumptū est plūbū etc. *Itē* dicit hermes
 q̄ plumbū in ſua ebullitione oīm ſolido/
 rum corpoꝝ duriciā ſoluit etiā ad aman/
 tis. *Itē* dicit *Areſto.* in li. met. plūbus
 inquit liquatū procul dubio est argentū
 uiuū. sed nō liquat' niſi caleſcat et tūc ap/
 parent oīa rubra liquefacta. *Quirū* autē
 est q̄ plumbū cum liuidi vel ſubnigri ſit
 coloris tū p̄ exuſtionē ſiue aceti reſuda/
 tionē pulcrū colorē generare cōſuevit
 vt miniū ſtibium et hōmō. Est aut' plum/
 bū ad vſum medicine. est enī frigidū et
 humidū in ſecūdo gradu. vt dicit *Con*
ſtan. cōtra vſturā ignis et apoſtemata ca/
 lida valet miro mō. fluxū ſanguinis vul/
 nerū bene ſtringit. reuma oculoꝝ ab/
 ſtergit et cōpeſcit. *Fetus* ſcorpionū mū/
 gat et draconū. venerē phitet ſi plūbi la/
 mina duobz lūbis apponatur. alias ha/
 bet rōnes medicinales d̄ quibz quere in
 fra de coloribz. c. de ſtibio. qd̄ alio noie ce/
 ruſa. i. ſos plumbi noſatur.

Capitu. LXXXII

De puluere

Alius dicit eo q̄ a vento pulſet.
 p̄ vt dicit *Alfido.* Leuitate enī ſua a
 vento tollit' et diſſipat' venti ſtra/
 rij puluerē ſubintrātes ip̄m circūagitat'

et turbine generat, vt dicit De. Puluis
 concussus naturam rei a qua resoluit ostendit
 nunc p odore nunc p colore nunc etiam
 per saporem, et ideo puluerisant spes aroma
 tice vt eoz intrinseca virtus se ostendat vt
 per partium comixtionem et ymionem amplio
 rem virtutem recipiant, vt odoris sui fragran
 tiam diffusius circūspargat, et gustū sua
 uis afficiat et vt vulnera putrida desic
 cent efficaciter abstergat, vt carnem mor
 tuū corrodat et auferat et ulterius cresce
 re non permittant sicut puluis plūbi exusti
 purgat vulnera et desiccatur supra ea, carnem
 viua generat et conseruat, vt dicit costā.
 Et ideo ex pulueribus conficiuntur empla
 stra et composita thymiamata et varia effi
 ciantur antidota et vnguentā. In puluerem
 resolutus thus et mirra et ex pulueris cre
 matione deo offeruntur holocausta. Ex pul
 ueribus etiam fiunt salutifera electuaria quibus
 infirma corpora sanitati restituntur.
 Ex pulueribus insuper fiunt inunctiones et
 malagmata quibus mortuorum corpora liniuntur
 et custodiuntur integra ne in cinerem
 aut puluerem redigantur, pulueris et humo
 ris admixtione lutū gignit, et ex superue
 nienti desiccatione in glebā conpingitur,
 vt dicit Isid. ex puluere pes polluit, oculū
 leditur, et multiplex reptile ex puluere pro
 ducitur et de puluere nascitur ac nutrit.
 Serpenti enim puluis est panis eius vt di
 cit Isid. lxxij. Ex puluere omne corpus aia
 tum nascitur et in puluerem a quo incipit
 reuertitur et finitur prout homini dictus
 est. Puluis es et in puluerem reuerteris etc.
 Ex puluere aer inficitur et ne claritatem
 solis oculus videat aliquotiens impedi
 tur, nam ex puluere aeri humido admixto
 sepe nebula gignitur, ex cuius interpositio
 ne latet sol et limpide non videtur. Et res
 solutione etiam pulueris in atmoso
 lis radius per fenestrā intromissus nul
 latenus intuetur.

Capitulum LXXXIIII

De quirin

Quirin vt dicit dyal. est lapis qui in
 puparum midulis inuenitur. Hic
 secretorum proditor est in som
 no capiti enim tormientis suppositus fa

cit hominem loqui omnia que somniat dormi
 endo, et auget mirabiliter fantasias,
 vnde et magi diligunt lapidem illum, quia
 per eum maleficia operantur.

Capitulum LXXXIII

De quandros

Quandros est lapis colore quidem
 q vilis sed eximie virtutis, vt dicit
 dyal. Et inuenitur in capite vul
 turis, valet contra quaslibet causas noci
 uas, et vbera lacte replet.

Capitulum LXXXV

De rabri

Rabri qui et alio nomine et comu
 r ni dicitur solus armenicus est la
 pis siue vena terre et est nature
 frigide et sicce subrufum colorem habes
 et inuenitur in armenia, naturam habet
 constringendi ventrem et sanguinem yn
 decum fluat.

Capitulum LXXXVI

De rostein siue reiben

Rostein siue reiben sicut Auicenna
 r est lapillus qui inuenitur in ca
 pite cancri, et est aliquando albus
 aliquando vergens in flauem colorem.
 Est autem quoad substantiam mollis pa
 rum durior quam pupilla oculi piscis quo
 ad formam vero est exterius rotundus et
 planus interius vero parum concavus
 quo ad virtutem autem est naturaliter fri
 gidus et humidus. Et valet contra mor
 lus scorpionum et mustele si contritus mo
 re emplastrum supponatur. Dicitur etiam
 quod valet contra morsus canis rabiosi si pul
 uis eius in potu assumatur. Si combu
 tur puluis eius mundificat dentes et res
 siccat vulnera et confert scabiei et prohibet
 lacrimas.

Capitulum LXXXVII

De saphiro

Saphirus est gemma cerulea celo
 s lo sereno in colore similima opti
 ma est inter gemmas et summe preciosa
 et regum digitis magis apta. In multis lo
 cis inuenitur, sicut orieta siue indica meliorum

dicatur et maxime quando habet quasi quosdam pulueres aureos intermixtos. et est hic saphirus tenuis non plucidus. ut dicit Ipsi. Hic lapis maxime commendatur in lapidibus. ita ut per sui excellentiam gemarum gemam vocat. nam corpus vegetat et integra membrum preseruat. stellam habet relucens per cuius refulgentiam eius virtus indicatur. Alia est species saphiri que firtites dicitur que iuxta lites inter arenas maris libici inuenitur. ut dicit Dyas. Inuenitur autem aliquando in venis mine rarum ubi lafirum etiam inuenitur et in eisde venis saphiri in medio velut in ventre quodam species carbunculi inuenitur. et ideo a multis saphirus mater carbunculi creditur eo quod in eius venis gigni a pluribus philetur. et ex natura saphiri carbunculus quasi quadam fauilla cerulea ut multi asserunt creditur aliquantulum obumbrari. ut Dyas dicit. Saphirus itaque secundum dyas habet virtutem discordiarum reconciliatiuam. multum enim valet ut dicitur ad pacem reformandam. Item habet virtutem caloris innaturalis repressiuam. vnde in saphiro dicitur in lapidibus. Locus poris ardore refrigerat interiori. Nam in febribus multum caumatibus et incensibus refrigerium prebet saphirus si iuxta venas cordis pullabiles suspendatur. Unde dicit dyas. quod valet contra prodiacas febres tempore accessionis. Item virtutem habet confortatiuam. cordis letificatiuam. et ideo dicitur valere contra cardiacam et qualibet passionem melancolicam. vnde et cardiacam et dyas forenticam fluorem reprimunt et sudorem sicut scribitur in lapidibus. Sudores stringit nimio torrente fluentem etc. Item dicit dyas. Item habet virtutem fluxus sanguinis restrictiuam. Unde et saphirus orientalis si tempore apponatur solet restringere sanguinem de naribus profluentem. Item virtutem habet singularem tumoris et inflature sedatiuam. Certum enim est quod apostematum reprimunt inflaturam si in principio collectionis nocive citius apponatur. Item valet contra antracem. nam virtutem habet malicie et venenositatis antracis expulsiuam. eius enim furiositates reprimunt et expellunt ne eius malicia spiritus inficiat ipse fumum ad corpus ascendere non permittit. ut dicit Dyas. Item vim habet venenostram et ipsi penitus extinctiuam.

vnde et si araneam intra picidam posueris et vnum saphirum indicium sine alio supra picidam orificium aliquantulum diu retinueris aranea eius virtute victa quasi subito morietur. ut dicit Dyas. et hoc idem vidi sepius et in diuersis ac pluribus experiri. Item habet vim vilis preseruatiuam et sordium oculorum sine grauiamine purgatiuam vnde scriptum est. Tollit ex oculis sordes de fronte dolorem. in lapidibus. Item habet vim vlcera curatiuam. nam ut dicit Dyas. puluerisatus et lacti admixtus vlcera sanat et hoc etiam in vulneribus est scriptum. Item tante auctoritatis fuit lapis iste apud veteres quod etiam apud deum non modicum putauerunt valere vnde et apollini fuit singulariter consecratus. quod cum gentiles pro re sponsis apollinem sacrificiorum tempore consuluerunt certificari citius putauerunt si saphirus tunc in precibus haberent. ut dicit Dyas. et hoc tangit in lapidario ubi dicitur. Et plus quam reliquas amat hanc ydromacia gemmas. Ut diuina queant per eam responsa mereri etc. Item hunc lapidem magi singulariter diligunt. quod secundum eorum opinionem per ipsum virtutem quedam mirabilia operari possunt. et hoc tangit similiter in lapidibus. ubi dicitur. Hic lapis ut philet educere carcere vincetos. Obstruatque fores et vincula tacta resoluit. hoc et multa alia de singulari virtute saphiri ab auctoribus sunt conscripta. et in hoc generaliter omnes consentiunt quod saphirus est gemma amatrix castitatis. et ideo ne eius effectus per immundiciam portantis aliquo modo impediat optet ut ille qui eas portat caste viuat. iuxta illud. Sed qui gestat eum castissimus esse iure. Item dicitur in lapidibus. quod tollit inuidiam et expellit timorem et facit audacem et victorem. firmat in bonis animi. et mitis facit et humile et benignum que omnia puto esse dicta dispositione potius quam effectiue. sed hec nunc sufficiant.

Capitulum LXXXVIII

De smaragdo

Smaragdus secundum Ipsi. gemmarum omnium virentium obtinet principatum cui veteres post margaritas et ymmones tribuunt terciam dignitatem Smaragdus a nimia virentia dicitur. ut dicitur. ibidem nam

reminuif ⁊ terefcit. vt di. *Phi. ⁊ Dyaf.*
potēs eſt autē in amorē recōciliandū. lan-
guentes ⁊ ptiſicos iuuare putatur.

Capitulū XCIII

De ſtanno

Sannū vt dicit *Phiſido.* eſt metal-
lum a greca ethimologia ſic di-
ctum. ſepans ſcꝝ ⁊ diſcernēs. mi-
pta enī ⁊ adulterata inter ſe metalla per
ignem diſſociat. ab auro ⁊ argento eſt
plumbū diuidit ac ſecernit. alia etiā me-
talla ab igne defendit. Et cum ſit natu-
ra eris et ferri duriffima ſi abſcꝝ ſtanno
fuerit vitur ⁊ crematur. Stannū auteꝝ
illitum vafis eneis cōpeſcit virus erugi-
nis. ⁊ ſaporem facit gratioſiorem. *Spe-*
cula autē ex eo tꝝantur. ceruſa etiā con-
ficitur ex ſtanno quēadmodū ⁊ ex plum-
bo. *Huculꝝ Phiſido.* libro. xvi. c. de metal-
lis. *Scōm areſto.* li. metib. ſtannū comp-
nitur ex argento viuo ⁊ bono ⁊ ſulphure
malo ⁊ hęc duo non ſunt bene mixta ſed
tanqꝝ p parua cōpoſita. et ideo colorem
imitatur argenti. ſed nō eius ſoliditatē
In libro autē alchimie *h. rmes* dicit ſta-
num omnia metalla ⁊ corpora frāgit qui-
bus admifcetur. ⁊ hoc propter nimīā ſic-
citatem eius. et ductilē naturam in eis
reſtruit. Sed ſi miſcueris cū eo argen-
tum viūū. ſtridorē eius aufert ⁊ albeſcit
ſed poſtmodū tenigrat iplam ⁊ condem-
nat. *In* eodem etiā dicit qꝝ ſtannū adu-
ſtum generat colorem minūū vel vermili-
um ſicut plumbum. et ſi ignis fuerit ni-
mis fortis ſtanni materia prima redit.
Item cū ſtannū ſit argento molli⁹ ⁊ plū-
bo durius nō poteſt plumbum plūbo nec
eri nec ferro defacili ſolidari ſine ſtāno
nec etiā iſta pariter ſolidātur ſine pi-
guedine aliqua ſiue ſepo.

Capitulū. XCIII.

De ſulphure

Sulphur eſt vena terre acritatis
multum habens in ſua compoſi-
tione et igneitatib. ⁊ ideo voca-
tur ſulphur ſm *Phiſido.* quaſi ſolū viens.
vt enī ignis dicitur. nam eius xt⁹ ignea
ab aquis feruentib. ſentitur. nam aqua

rum curſus p venas ſulphureas trāſitū
faciēs ex vi ignea ipſi⁹ ſulphuris cādorē
vel calorē ⁊ trahit. ſapozē. efficacīā ⁊ odo-
rem. hinc fontes calidi de terre viſcerib.
ſepe ſcaturit⁹ ⁊ qualitates vene ſulphu-
ree ſecū ferūt. nulla enī res ita cito accē-
ditur ſicut ſulphur. *In* inſulis naſcitur
eolijs inter ſiciliā ⁊ italiā quas ardere
dicit. in alijs locis etiā effoſſum inueni-
tur. vt di. *Phi.* Hui⁹ qꝝtuor ſunt genera.
Unū viūū qđ cū fodit trāſlucet atqꝝ vi-
ret. quo ſolo inter oīa genera medic. vtū-
tur vt di. *Phi.* aliter quoqꝝ appellat glebā
qđ tantū familiare vſib. eſt fullonū. ter-
ciū liquoz eſt cui⁹ vſus ē ad lanas vtilib.
ſuffundēdas quoniā pſtat molliciē ⁊ can-
torē. quartū valet ad lſtinia lucernaz cō-
ficiēda. vt di. *Phi.* Et ſubdit ibidē. Sul-
phuris tāta eſt vis vt morbos comicia-
les dephēdat nitore ſuo cui⁹ flama ſi di-
recte ad vultū hoīs repcutiat durū ⁊ hor-
ribilē pallorē in oculis aſpiciētū gene-
rat ad ſilitudinē defunctor. vt di. *Phi.* li.
xvi. ca. i. ſm *Aliū.* x. ⁊ *Plat.* ſulphur ca-
lidū eſt ⁊ ſiccū in qꝝrto gradu ⁊ ē terra pti-
bus aqueis ⁊ terreſtrib. i igneas trāſeſū-
tib. in naturā ſulphuris trāſmutata. et
illud ſulphur aliqñ eſt groſſum ſeculētū
⁊ rude. aliqñ eſt purū albū clarū ⁊ ſubti-
le. aliqñ inter hęc ē mediocre. ⁊ ſm iſtam
differentiā ex ſulphure ⁊ argētouiuo de-
uerſa metalla generat. vt pꝝ in li. metib.
iij. vbi ofidit qꝝ ſulphur ⁊ argētū uiuum
ſunt materia oīm metalloꝝ. Sulphur
autē aliud eſt viūū ſcꝝ quale eſt qñ de ter-
ra eſt eductū. Aliud eſt mortuū vel extin-
ctū. ſcꝝ qđ ſolet fieri artificioſe. ſ. qđ i ca-
lamos fundit vel in alia vaſa. Eligēduz
autē eſt p medicina viūū colore ⁊ reſplē-
dens plucidū ⁊ ſine lapide album vel vi-
ride. quod miſſum in ignem colorem fa-
cit viridem atqꝝ pingue. Virtutē habet
diſſoluendi ſumendi attrahēdi ſubtili-
andi attenuādi reformādi vel recupan-
di. Et ideo tuſſim philet. epilēticos iu-
uat. ſcabiē purgat. venenis obuiat. letar-
gicos excitat. a tꝝxticos podagricos pa-
liticos iuuat. ſi modo debito medicinali-
ter ipſi⁹ remedio quis vtaf. vt di. *Aliū.*
⁊ *Dyaf.* ⁊ *Plat.* ⁊ alij autores.

Capitulum. xcv

De sale

Sal a saliendo dicitur eo quod de igne exiliat. fugit enim ignem cum sit igneum. ut dicit Iffido. Alii sal a sole vel a salo vocatum putant. nam ex aquis marinis sponte gignitur spuma. in extremis litoribus relicta et a sole desiccata. Aliquando ex puteis salis hauritur et aqua decoquitur donec in salis duricie aqua prius fluida per calorem ipsam inspissantem convertat. aliquando de contractis arenis colligitur crescente luna per noctem. nam in cirenea sal sub arenis sepius inuenitur. Alii ubi etiam rupes et montes salis inueniuntur ex quibus ferro inciditur lapides qui post in salis materiam confringuntur et comminuntur. sicut est in arabia et in panonia. tante duricie etiam sunt illi lapides ut ex eis fiant domus. commune vero sal in igne crepitat et de igne salit. sed sal agrigentinum sicilie ignem patitur et contra naturam salis vulgaris in igne fluit et de aqua exilit. Variatur autem sal in colore quod memphiticum est rufum. et in quadam parte sicilie ubi est mons ethne sal est purpureum. In eadem sicilia in pathmo adeo est splendidum et lucidum ut imagines reddere videatur. In capadocia sal croceum effoditur. ut dicit Iffidus. Item variatur in sapore. ut dicit idem. quod alicui suave alicui salissimum est. alicui amarissimum. et quanto est amarius tanto est calidius siue calidius iudicatur. ut dicit Avicenna. Sal autem summe est necessarium. quod sine sale omnis fere cibo est insipidus et insulsus. pulmentis enim saporem dat et excitat in omnibus cibariis appetitum. ex eo omnis victus delectatio et summa hilaritas fit. Hinc et solis nomen accepisse creditur. quod sole nihil est utilius atque sale. Unde videmus pecudes et armenta quod sale ad pastum maxime prouocantur et salis beneficio in lacte et in caseo plus abundant. Sal etiam corpora strigit et desiccatur et etiam defuncta corpora a putrescendi late ligat et conseruat. Hucusque Iffidus. li. xvi. ca. ij. Item Plat. autem et Avicenna. sal generaliter habet virtutem dissoluedi multum. difficandi putridos humores et consumedi Item virtutem habet ventositatem extenuandi

et diuidendi maxime si pulueris factum et coctum calidum super stomachi orificium saccelletur. Item vim habet humiditatis naturalis in corpore coadunandi et conseruandi et in naturalis resoluendi et abstergendi. et ideo aqua salinaria tumores et inflationes etiam ydropicas soluit. ut dicit idem. Item virtutem habet carnes putridas corrodedi et maxime quando est exustum. quia tunc maxime resistit putrefactioni. et maiorem habet vim in desiccando et in mundando et ad interiora penetrando ut dicit idem. Item potentiam habet ventrem remolliedi et superflua educedi et maxime salgemam. quod sic dicitur quia clarum est sicut gema. in mordicando enim intestina mirabiliter cooperatur ut resoluantur indurata. et superflua expellantur. et hoc idem facit tam armoniacum quam commune. Item virtutem habet sal venenosis humoribus resistendi. et ideo cum melle et uispassis alismica panis sal coniunctum sanat carbunculum seu antracem. ut dicit Avicenna. Item virtutem habet remouendi maculas faciei si cum aqua et camphora distemperetur et inde facies limiatur. Item vim habet pruriginem et serpiginem de corpore abstergendi et remouendi potissime si cum sapone misceatur. Item virtutem habet sanandi venenosos morsus et picturas reptilium et scorpionum si cum melle et nucibus et alijs quibusdam componatur. ut dicit Avicenna. has et multas alias habet virtutes quas enumerare longum esset. sed exempli gratia hec sufficiant.

Capitulum xcvii

De topazio

Topazius vel topazion in deditur nabile gemma est ut ait Iffido. libro. xvi. Est enim ex nitente genere omnium colore resplendens. Inuentum primo in arabie insula in qua trogodite fame et tempestate fessum. cum herbarum radices effoderet gemmam istam eruerunt quam insulam tectam nebulis postea nauiter quesierunt. et inuenientes topazium trogoditarum ydiomate vocauerunt. Inde lapis sic quesitus et inuentus est topazius ab insula vocatus. Topazium enim idem quod

querere in ipso lingua sonat. Est autem gemmarum maxima et amplissima. Scripsit enim plinius hanc gemmam tante magnitudinis reptam ut ex ea philadech faceret statuam quattuor cubitorum. In glo. vero super fine apoc. sic. topasius quo est rator eo est preciosior. et habet duos colores ex auro et etherea claritate lucens maxime quando tangit radio solis. Sed omnium aliarum gemmarum superans claritatem. in aspectu suum provocans respicientes. quam si solis obsecras si sine nature relinquis clarior est et nihil eo clarius in thesauris regum siue preciosius inuenitur. propter sui perspicuitates gemmarum sibi obiectarum in se recipit claritatem. Dicitur etiam quod sentit motum et cursum lune. et contra lunaticam valere passionem. unde dicitur maiorem vel minorem habere effectum secundum quod luna maior vel minus recipit incrementum. ut dicitur in lapide. Fluxum sanguinis restringit. et emorroidalibus patientibus subuenit. feruentes undas copescit et bulire eas non permittit. ut dicitur in lapide. secundum dyasc. iram sedat et tristitiam. et valet contra noxios motus et contrahentes ac mortem subitanam. formam habet specularem. ydolum ei in eo receptum in uersum in speculo concavo reperitur.

Capitulum CXVII

De turchoge

Turchogis siue turchois est lapis flavus in albidum colorem vergens dicitur a regione turchorum in qua nascitur. conservat visum et confortat et hilaritatem generat.

Capitulum CXVIII

De terra sigillata

Terra sigillata dicitur specialiter quodam vena terre frigida singulariter et sicca. que dicitur secundum placitum terra saracenicam siue terra argentea que quidem est sub albida aromatica atque clara. potissima virtus eius est constringere. nam pulvis eius cum albugine oculi distempatus fluxum sanguinis de naribus sistit. valet etiam contra inflationem pedum et arteticam si super locum patientem cataplasmetur. ut dicitur in placito.

Capitulum CXIX

De tartaro

Tartarum est vini feculentia in modum crete vel mollis lapidis circa partes olei indurata. cuius natura calida est et sicca in tertio gradu valet contra scabiem serpiginem et impetiginem contra capitis immundicias. virtutem enim habet extenuandi. consumendi mundificandi et lavandi. ut in placito.

Capitulum C

De vitro

Itum ut dicit Avicenna. est iter lapides sicut stultus inter homines. declinat enim ad omnem tincturam. Est enim dictum vitrum ut dicitur. In eo quod visum transluceat propter perspicuitatem et substantie sue transparentiam vitrum lucidum est. in aliis metallis et terreis quod quid intrinsecus continet abscondit. in vitro autem cuiuslibet liquoris species qualis est interior talis exterior declaratur et quasi clausis oculis intuitum notificatur ut dicitur. In. Fuit autem primo vitrum inuentum iuxta tholomaidam in litore iuxta bellum fluvium qui oritur de radice montis carne li dum naute ibidem applicarent. nam dum naute super arenam eiusdem amnis ignem de glebis nitri facerent. ex nitro et arenis lucidis permixtis noui liquoris rivuli effluerunt qui vitro. ut dicitur. In. originem probuerunt. modo vero fit vitrum ex cineribus arborum et herbarum per fortissimam signis contragrationem quibus cineribus nunc nitrum nunc es nunc vitrumque admisceat et sic in massam vitream commutat. Massa autem vitrea cum fuerit in fornace liquifacata et perfecte depurata summam contrahit substantie puritatem et transparentiam siue perspicuitatem et ideo habet potentiam cuiuslibet coloris susceptibilem quolibet enim colore tingitur. ita ut iactos smaragdos et alios lapides preciosos in colore et splendore imitet tantam etiam recipit in substantia ductibilitatem ut facillime ad statum artificis in varias contrarias formas ac figuras quasi subito transformet. aliquando tornis teritur. aliquando a genti modo sculpiri et celatur ut dicitur. In.

necq; enī alia speculis aptior est materia
 necq; picturis accommodatior inuenit. ma
 ximus tñ honor est in candido vitro quin
 colore primus est cristallo vñ ad potan
 dum argenti et auri metalla repellere
 inuenit. vt di. *3fi.* Tremibides dicit idē
 q; in genere vitri lapis obsianus nume
 ratur. Est aut virens interdū et niger. a
 liqñ etiam translucidus crassiore vilu
 vocatur specularis. ex hoc lapide multi
 gemmas facit vt di. *3fi.* hoc at h; ppiū
 omne vitru cū sit liquefactū q; diu ē val
 de liquidū summe est ductile. infrigida
 tum vñ et induratū summe est fragile et
 facile frangibile et cū fuerit fractū si po
 terit iterata liqfactio ē reparari. Quidā
 tñ fecerat vitru flexibile. et malleo repa
 ble vt refert *3fi.* vñ et phialā corā tiberio
 cesare d tali vitro factā i frā picit quā
 non ruptam sed plicatam cū malleo re
 parauit vel emēdauit. quē iussit cesar d
 collari. ne dñ hoc agniti fieret autū pro
 luto haberet. et omne metalloꝝ pccū vi
 le redderet. q; reuera si vasa vitrea non
 frangerent meliora q; aurea putarētur.
 vt di. *3fi.* Est ergo vitru specialiter pur
 et pspicuū luci puiū imaginū et ymbra
 tū repñtatiuū. ductile qñ est liquidū. fra
 gile qñ est frigidū et induratū oīm color
 susceptiuū colore potius q; valore gem
 maz nobiliū imitatiuū et immūdiariū
 abstetiuū vt di. *3fi.* puluis enī ei mū
 dificat ventres. et in oculis telet albugi
 nes. cōuenit etiam valde lapidi vesice et
 renū qñ bibis cū vino. vt di. idē *3fi.*

Capitulū. CI

De ydechite

y *3* **Ydechites** est lapis p̄ciosus et co
 lore fulu. figura rotundus itra
 se habens aliū lapideꝝ cuius cre
 pitu sonorus est q; uis tyrannitū illū non
 interiorē lapillū sed spūm quendā inte
 riorē sapiētes dicant vt di. *3fi.* hic
 lapis exudat aquā ita vt videat intra se
 fontanā scaturgiē p̄tinere. vñ qdā dicit
 hūc esse lapidē q; dicitur emidros. q; re. s. eodē

Capitulum. CII

De yrachite

y *3* **Yrachites** est lapis q; gestat ab
 hienō mordet a muscis nec capi
 b̄ infestatur. vt di. *3fi.* dicitur. et cre
 ditur valere cōtra venenum.

Capitulū. CIII

De ymiech.

y *3* **Ymiech** est idem q; lapis lazuri
 rij. et est lapis vel vena terre. vñ
 fit lazuriū. vt dicitur in lapi. Est au
 tem lapis iste tanto melior q; to colore
 celesti est similior. et h; quedā corpuscu
 la q; si aurea interfecta. ille aut q; est sub
 albidus plus h; terre teritatis. et ideo
 non ita p̄ciosus. diuissime pot̄ seruari
 sine corruptione. valet cōtra multas pas
 siones et cōtra sincopim ex fumis melan
 colicis. si debito mō detur patienti. *3fi.*
 q; aut d; dari nisi prius subtilissime cō
 terat et multotiens abluat. et signū est p
 fecte abluitionis qñ aqua in q; abluat par
 tum aut nihil colorat. miro aut mō pur
 gat et soluit qrtanā. nec debet dari cū te
 coctione q; descēderet vsq; ad fundū sed
 ante vel post ref. et hoc cū sero vel acetore
 hētur in-plat. et sicut ex laminis ferre
 is fit cerula sic fit lazuriū ex argēteis cū a
 ceto. lapis aut lazuriū sepe inuenit in mi
 neris argētinis et aurifodinis et in suis
 venis sepe saphiri et iacinti et cōsiles la
 pides blaueri inueniuntur vt di. *3fi.*

Capitulum CIII

De yngnite

y *3* **Yngnites** lapis est vitrei colo
 ris qui gestatus in collo valet p̄
 nictilopā. et sanguinē stringit et
 mēi alienatōez repellit et si tenet ad lig
 ū accēsiū extinguit flāma e. vt di. *3fi.*

Incipit liber XVI

De artubus et herbis et eaz p̄rietatib;

p *3* **Est** adinuante tuo cō
 pletus est liber vel tracta
 tus de p̄rietatibus terrū
 que in terra intrinsecus
 generat. s. de lapidib; et gē
 gemis ac metallis et alijs

que nascuntur in trete venis. dicendum est breuiter de arboribus et herbis et fructibus ac seminibus que ex eis mediatis radicibus pcreantur. solimmo autem de illis arboribus et herbis aliis sunt hic dicenda. de quorum nomine fit mentio in sacra pagina in textu vel in glo. et hoc prout poterimus faciemus per ordinem alphabeti.

Capitulum. I

De arbores

Arbor. ut dicitur in libro. li. xvi. c. v. ab arboris nomine super sit. eo quod adherere terre sicut radices consuevit sicut herba. utraque enim filia sunt quo ad ortum quod ex uno gignitur alterum. nam dum sementem in terram ieceris quasi herba prius pullulat et erumpit. dehinc confecta surgit in arboris et quod infra breue tempus spacium herba videbatur indurat in arboris. id est in arboris nouella et tenera conualescit. et est dicta arboris quasi arboris basta. nam arboris sicut dicitur locum ubi arbores crescunt et ubi salices salictum et carectum ubi carices ut dicitur in libro. li. xvi. c. v. in libro autem Aristoteles de vegetabilibus ponitur iste arboris et plantarum proprietates dicit enim quod in arboribus et plantis est vite. id est vegetabilis virtus que admodum in animalibus sed differenter. quod in plantis est oculta. in animalibus manifesta perfecta scilicet et completa. arbores enim non mouentur motu voluntario nec progressivo sicut animalia. nec mouentur secundum appetitum et delectationem et tristitiam sicut animalia. quauis autem senserint aliquid qui philosophi ut anaxagoras et alii quos redarguit Aristoteles. Virtus itaque vegetatiua est in plantis per quam fit attractio humoris ad ipsius arboris vel platee nutrimentum vel conseruationem. sed nullatenus habet sensitiuam animam. unde non tolet quasi inscinditur. nec delectatur quasi nutritur et cibatur. nec vigilat nec dormit nec spirat vel expirat. nec subiacet aliis conditionibus que sunt proprie sensitiue. nec generat arboris nec generatur per seruum conuersionem. sed in se habet rationem seminales per quam habet se produci potentias sibi sibi et suam speciem conseruandi. scilicet hanc potentiam non potest produci in actu nisi ab extrinseco adiuuetur. scilicet a tempore anni. Indiget enim hyeme ad humoris seminalis aggregati-

onem. Indiget et vere tempore a diuisione emissionem. quod tunc nec est vellemus frigus congelans vel expulsum nec calor vellemus adurens semen ac corrupens. Indiget etiam sole resoluente partes ipsius constrictas a precedente frigore. ut calor in egrediens segreget humorem seminarius a nutritiuo. Indiget etiam terra plusquam aliud generans. quod ex terra est materiale principium sui nutrimenti sicut principium generationis sue est a sole sicut a causa efficiere. et idem ut ait Aristoteles in libro. de plantis. Terra est mater et sol est pater plantarum. quod terra nutrit more matris. et sol efficit more patris. Quidam vero considerantes in arboribus et plantis generationes cibationem. augmentationem. durationem et ex radice annuam renouationem et nullam penitus per vniuersam vel secessum eiectionem putauerunt plantam animalis perfectiores. Sed hoc reprobat Aristoteles. dicens. quod arboris que est ligata terre non habet motum ex se. nec ex suo toto. nec ex suis partibus. nec habet formam determinatam in suis partibus. ita quod diuersae partes determinentur diuersis operationibus per formas diuersas. ut oculus in animalibus ad videndum et auris ad audiendum. nec habet animam perfectam imo non habet nisi partem partis anime. id est animam vegetatiuam. scilicet animal habet operationes plures et nobiliores quam planta. ideo animal nobilius est omni planta. Diuersificat autem arboris quo ad substantiam virtutem et operationem. nam ut dicitur in libro. de vegetabilibus. c. ij. Quedam arbores habent gummi et resinam. cuiusmodi est quod humor superabundans a calore totaliter non digeritur. nec etiam totaliter regimine nature dimittitur. et idem repellitur ad exteriora. et ibi a frigido aere circumstante infrigidatur. Item quedam habent nodos quod illis mediantibus partes successiue generate adinuicem colligantur. Item habet venas. id est rimulas in quibus naturalis humiditas custoditur et a terra ad partes singulas deriuatur. Item habet ventrem. id est medullam in quo fit humoris decoctio antequam transferatur in substantiam foliorum fructuum et ramorum. ut dicitur idem. Item cornicem habet ad interiorum ligni defensionem. quod quod facit corium vel cutis ico-

poris aialis superficie. hoc facit cortex i ar
boris. vt di. Zsi. Item habet generaliter
lignū siue truncū vt di. Arest. et est dcm
fm Zsi. eo q̄ incensum defacili in lucēfit
cōuertum vñ ⁊ lignus dicit eo q̄ p̄ntib⁹
p̄stet lumen. Lignum itaqz est p̄s arboris
fortior ⁊ solidior ⁊ substācialior que a ra
dice exiens vsqz ad summitatē ipsius ar
boris se extēdit. Et habet quedam intrin
seca vt medullam ad quā ē recursus na
ture cū subtrahitur humor aialis extrin
secus. sicut in cibatione aialis qñ deficiit
nutrimentū in membris ad sanguinez
cōntem in venis cōtinue fit recursus vt
di. Zilbu. et exp̄sse Ziniceñ. et Constan.
Habet insup quedam extrinsec⁹ sibi an
neta arboris vt corticem ramos folia flores
fructus ⁊ summitatē. Et ibidem dicit
Arest. corticem habet ad oim interioris
defensionem ramos ⁊ virgas ad sui dila
tatōem. folia ad fructū nouelloz p̄tes
cōntem ab extrinsecis corruptelis. fruct⁹
ad sui speciei cōseruatōem. rotūditatē
siue rotūndā summitatē habet arbor i
suo cōplemento q̄si figuram colūnalem
que vñqz vt di. Zilbu. et accidit p̄pter vni
formē extēsiōnē hūioris ad p̄tes laterales
⁊ vñformē calorē digerentē humorē i to
ta sui substātia actiōem. Habet adhuc
omnis planta vel arbor radicem. ⁊ in ra
dice multiplicem nodū. radicem quippe
loco oris que mediante trahitur humor
ad totam subām arboris nutriendā. no
di. X̄o sunt filēs neruis in corpe animal.
qz p̄ illos nodos p̄tes adinuicem conti
nuabiles colligantur. Item arbores hñt
quasdam p̄tes sup̄fluas que non sunt p̄
tes determinate a natura nec sūt neces
sarie ad esse plante et habent esse in arbo
re sicut pili ⁊ ungues in corpe. Et iō ca
dunt folia ⁊ fructus ab arboribus scz pro
pter subtractiōem humoris sicut cadūt
pili de corpe aialis. et hoc accidit. qz quā
do humor nutrimentalis minus est suffi
ciens subtrahit ip̄m natura ab h̄mōi p̄
tibus non necessarijs ne deficiat i neces
sarijs. ⁊ ideo cadunt generaliter ab arbo
ribus tempe hyemali. remanent tamē
in aliquibus vt in buxo ⁊ cōsilibus. vel
p̄pter sufficientiam humoris. vel p̄pter hu

moris viscositatem ⁊ ligni cōpactiones
et soliditatem. Nam arbores que raras
subām ⁊ porosam sunt habentes cit⁹ a su
is folijs depauperant et maxime qñ hu
mor nutritiuus liquidus est atqz pauc⁹.
Differunt aut arbores in multitudie su
arum p̄tium ⁊ paucitate. in magnitudi
ne ⁊ puritate. in fortitudine ⁊ debilitate.
Luius causa est humor qui in aliquibus
magnis arboribus est lacteus. vt in uicu
bus. et humor talis abilis ead se referē
dum in latum et in longū. In quibusdā
vero est piceus viscosus ⁊ insufficientis ad
extensionem. eo qz p̄tes adherent adinu
cem ad modū picis. ita est causa puritatis
et paucitatis in p̄tibus arbor ⁊ plantaz
talis autem viscositas nō est causa debi
litas in plantis et arboribus. nisi fue
rit diminutus calor insufficientis et imp
fectus. In quibusdam etiam arboribus
est humor acutus calide ⁊ sicce complexi
onis ⁊ hic in quibusdam est cā fortitudi
nis ⁊ vigoris. calidum enī est leue ⁊ subti
le ⁊ penetratiuū ⁊ ideo talis humor se ex
tendit et crescit arbor in magnam quan
titatem. Item in p̄tibus arbor attendi
tur equalitas ⁊ similitudo. qz equalitas
in q̄titate ⁊ similitudo in figura causat
ex abundantia materie cum equalitate
caloris agentis. et oppositum a cā oppo
sita causat. Eodem mō attendit in eis
raritas siue spissitudo qz raritas accidit
p̄pter insufficientiam calorē ad ter
minatiōem humoris. spissitudo autē ac
cidit p̄pter sufficientiam calorē ad cō
sationem humoris et eius terminatio
nem. Item differunt arbores et plante
in modo fructificandi. nam quedam vt
ibidem dicit Arest. p̄ducunt fructū su
per folia sua. et hoc accidit p̄pter fortitu
dinem fructus et indigentia calorē so
lis digerentis humoris ipsius. quedā
vero sub folijs. et hoc accidit p̄pter debi
litate fructus ne ab excellenti calore
vel frigoze corrūpatur. et quarundā fru
ctus est suspensus a stipite suo. i. prope
stipitem. et hoc accidit p̄pter insufficientem
humorem ⁊ insufficientem calorem
ip̄m ad extremitates expellere non potē
tem. Item omnis arbor generaliter ha

let radicem que est mediatrix inter cor-
pus plante et terram aqua cibatur. vn-
de et radic vita plāte dicitur fm grecos qz
cām vite plantis adducit Item h3 stipi-
tem a radice immediate pcedentem et
hoc fuit necesse vt dicit Albu. ppter cor-
poris plante vel arboris sustentatiōez vñ
assimilatur stature corporis animal om-
nia membra corporis sustentantis. vñ est
stabile fundamentum arboris sustinens
ramos et fructus eius. Item in duro sti-
pite habet medullam mollem quā vt di-
Arest. quidam vocant arboris matrizes
qz in ipā seminarius humor plante nu-
trit. vt fetus in matrice. quidam vero
vocant arboris viscera qz in ipā sepatur
purum ab impuro sicut fit in aialium in-
testinis. quidam etiam vocant eam cor-
qz ex ea pcedit motus vite vegetabilis si-
cut vita sensibilis pcedit de corde cuius-
libet aialis. Item corticem habet omnis
arbor ad suam terminatiōem et interior
defensionem ex humore subtili extracto
ad exterius et p calores aeris desiccato si-
cut lignū interius ex humore grosso sic-
co essentialiter et accidentaliter humidop
creatur. vt di. Arest. et Albu. Item arbo-
rum sicut et plantarū quedam sunt dōe-
stice et ortenses. quedam vero sunt silue-
stres. arbores vero ortenses sicut sunt plā-
te si nō fuerint culte erunt siluestres. vt
dicit Arest. et h3 arbor quedam faciūt
fructū et etiam oleum ppter humores vn-
ctuosum et aerē sufficientem et quedam
non ppter talis humoris defectū. et in
quibusdam cito folia cadunt. ppter humore
tarū non vinctuosum cito ficcabilem. et
in quibusdam non ppter cām contrariam
Item sicut est diuersitas arbor et plātarū
in magnitudine et puitate sicut ē di-
uersitas in pulcritudine et deformitate.
nam eis accidit pulcritudop ppter equa-
litate materie et elegantem ptiū or-
diuationem et calorem sufficienter agē-
tem et extendētem materiam in rectam
et debitā nature dispositiōem. deformi-
tas vero causat ex cōtrario tam in arbori-
bus qz in plantis. Item dixerunt in bo-
nitate fructuū et multa malignitate. et h3
accidit ppter maiorem humoris materi-

alis dulcedinem vel minorem vel ppter
caloris magni vel minus correspondētis
materie vel humori materiali debitā p-
portionem. Item dicit ibidem Arest.
qz arbores et plante siluestres magis fru-
ctificant qz ortenses. et hoc di. Albu. acci-
dit ppter maiorem abundantiam hūo-
ris patum vinctuosi et nodosi de facili ce-
dentis diuisioni expulsiōi et in substan-
tiam fructus cōuersiōi. nihilominus ta-
men fructus ortenses sunt meliores sim-
pliciter qz siluestres. vt di. ibidem Arest.
cuius rō est vt di. Albu. maioris humo-
ris vinctuosi aeris vel dulcis abūdiātia
que in materia fructuū ortensiu pfecti-
inuenitur. Item cōsideratur arbor diuer-
sitas sicut plantarū ex loci diuersitate in
quo crescunt. nam quedam in locis ar-
idis crescunt et ficcis. et ille sunt minoris
qz titatis ppter defectum humoris. que-
dam vero in locis humidis fluuialibus et
maritimis ac stagnos. et tales solent eē
maioris quātitatis. naz ille que crescūt
iuxta ripas marium salsoz non multum
crescūt ppter abundantiam arenarum et
humoris attracti nimiam ficitatem. iux-
ta tamen mare rubrū fallit hoc. vt dicit
Arest. vbi arbores fiunt magne. et hoc
vt di. Albu. ppter abundantiam humo-
ris et caloris. Item attenditur diuersitas
in folioz et floz variatione. nam quedam
habent folia aspera scz ppter dominium
terrestre itatis et ficitatis. quedam leuia p-
pter equalitatem aquee humiditatis et
pportionem debitam caliditatis. folia eti-
am habent quedam scissa et tamen lata vt
vitis. quod accidit propter dominium
terrestre itatis et priuationem viscosita-
tis et inequalitatem caloris materiam
inequaliter extendētis. qz in talibz hu-
mor vinctuosus et viscosus transit in ma-
teriam fructuum. aquosus vero et terre-
stis in materiam transit folioz. vt dicit
Albu. Item variantur arbores et plāte
in extremitatum ptiū suarum varia
figuratione. nam quātidam extremita-
tes sunt pyramidales et acute. vt in spi-
nos in quibus calor subtiliorem humo-
rem velocius attrahit ad exteriora et illū
desiccando conuertit in acumen. grossior

rem vero partem coniungit cum stipite
 ⁊ radice. vt di. Albu. cōtrarie aut figure
 ex causa cōtraria generant. et hoc idē ptz
 in fructibus qui vt di. Arest. sunt diuer
 soꝝ modoz non enī sunt omnes angulo
 si. i. figure angularis neq; omnes sup re
 ctam lineam sunt ptensi. Imo quidā sūt
 circulares ppter equalem materiaꝝ hu
 moris ⁊ equalem actiōem virtutis agē
 et caloris p quem materie ptes equalitē
 extendūtur. et a medio vsq; ad circūse /
 tentiam vniformiter ptendunt. Augu.
 lares vero ex cā cōtraria simpliciter ori
 untur. Item variantur in coloratione
 diuersa. nam tam fructus q̄ flores. tam
 rami q̄ stipites in arboribus variantur
 vt di. Arest. Ex humore enī frigidus ter
 restri melancolico nigrescūt ⁊ vilescunt
 et humidus frigidus albescūt. ex calido ru
 bescunt. ⁊ sic de alijs vt di. Albu. sub tali
 enī dīa dñantis humoris ⁊ agentis ca /
 loris subām digerentis in pdictis om
 nibus sapor dñe generant. Item diffe
 runt tam arbores q̄ plante in fructibus
 maturatione. nam quedā maturescunt
 citius vt di. Arest. sicut mora et cesara.
 et cōsilia. et hoc accidit ppter sufficiētā
 caloris. potentis sup humidū. maturan
 dū ⁊ digerendū ⁊ obedientiā hūoris acti
 oni caloris nullatenus resistētis. que /
 dam x̄o maturos hñt fructus tardius p
 pter grossiciem humoris a quo si inole
 dentis ⁊ insufficiētiam caloris digeren
 tis. et hoc accidit potissime in arborib; q̄
 sunt siluestres. Eadem est rō quare q̄dā
 arbores citius frondescūt ⁊ q̄dā tardi
 cito enī emittūt folia. ppter abūdantiā hu
 moris aquei indigesti non vnctuosi sed
 fluidi ⁊ de facili se extendētis ad arboris
 siue plante extremitates. ⁊ ex cōtraria
 cā dñum accidere consuevit.

Capitulum. II

De arboꝝe aromatica

Arboꝝe aromatica aliquando ha
 bet aromaticitatem in cortice a
 liqñ in floze. aliqñ in fructu suo
 vt ptz in cynamomo qd̄ est cortex. et in
 mace qd̄ est flos et in muscato qd̄ est fru
 ctus. Est autē cā aromaticitatis vt di. Al

bu. sicum terreū subtile cōmixtum sub
 tili aqueo et fm eius dñum magis vna
 pte arboris q̄ in alia est vna pars magis
 aromatica q̄ alia. alia vero arbor est tota
 aromatica fm omēs sui partes vt arbor
 balsami cuius singule partes sunt odor
 fragrantiam respirantes. vt post dices.
 Inter aromáticas vero plantas ⁊ arbo
 res quedam grana in quibus est rō semi
 nalis pcreant. quedam p se ex cōpetenti
 cōmixtiōe elementoz pducunt. quedā
 ex radicis vel stipitis plantatiōe multi
 plicātur. quedam per insertiōe surculi
 trunco esse debentur forsiūtur. vt di. Al
 bu. Inter omnes arborū insertiōes ille
 sunt magis laudabiles quando filia fili
 bus insertūtur. vt di. Arest. qd̄ duplici
 ter intelligit vel in plantis cōsimilis spe
 ciei vt insertio ficis in ficum. vitis in v
 tem. vel de illis que habent humorē pro
 portionabile inter surculum ⁊ truncum
 cui insertūtur. ita qd̄ humor vnus sit apt
 ad alium nutriendū. sicut quādo surcu
 lus piri in trunco mali insertūtur vel ecō
 uerso. Item notabile est qd̄ surculus. in
 sertus alteri trunco totam virtutē trun
 ci in suam virtutem conuertit ⁊ transmu
 tat qualitātē. si enī fiat insertio oliue. su
 per radicē siue truncū terre virtus oliue
 descendit in virtutē terre ⁊ indurat eam
 ⁊ facit eam durare per aliquod tempus.
 et tandem humiditātē ibi existentē ad se
 attrahit ⁊ transmutat in suā similitudi
 nem aut conuertit vt dicit Albu. super
 finem primi libri. Item dicit idem. nō
 pueniunt de facili ex semine malo plan
 te bone. nec ex bono semine vel radice ar
 boꝝe male. Quis in animalibus sepius
 contrariū videatur. cuius ratio est. vt dī
 cit Albu. qd̄ planta est terre affixa ⁊ vni
 forme recipit a terra nutrimentum. Ani
 malia vero non sic propter varietatē cō
 plexionis ⁊ etiam ppter contrarietatem
 appetitus siue appetibilis voluntatis. et
 ideo aliud est in animalibus aliud in ar
 boꝝibus. Item in omni genere arborū sic
 est qd̄ per culturam debita siluestres con
 uertuntur in ortenses. et ponit Arest. ⁊
 ibi exemplū qd̄ amigdali amari per cultu
 ram efficiuntur dulces. Similiter ⁊ ma

lagranati acidi mediocres. Dicit etiam
 q̄ arbor habens grossum corticē cito fit
 frenalī. et hoc accidit vel p̄pter defectū v̄n-
 ctuosi humoris qui est materia fructuū
 vel p̄pter duriciē corticis phlētis eua-
 poratiōem grossi q̄d in arborē est nociuū
 sed di. ibidem q̄ si scindat radix eius et
 illi scissare lapis immutat rursū fecū
 da fiet. cuius rō est. vt di. albu. qz p̄ istā
 scissurā fit nociuū grossi euaporatio ⁊ ca-
 loris solis vel aeris circūstantis intrōdu-
 ctio cuius virtute fiet ipsius humoris cor-
 rupti cōsumptio. Item ibidē amigdala
 et malagranata mutant a malicia p̄cul-
 turam. nam malagranata a stercore por-
 cino simata ⁊ aqua dulci rigata meliorā-
 tur. cuius rō est vt di. Albu. qui a p̄ cali-
 ditatem ⁊ siccitatem hui⁹ fimi sup̄flui-
 tas aquosa reprimū in granatis. sed ne
 p̄ excessum caliditatis ⁊ siccitatis fimi p̄-
 uertat fructus in amaritudinē. cōp̄tit
 apponere aquā dulcē caloris ⁊ siccitatis
 dñiūm t̄pantem. Silt amigdali vt dicitur
 ibidē clauis ofice gūmip multū t̄ps
 emittūt ⁊ aquosam sup̄fluitatē impediēs
 tem generatiōem v̄nctuosī humoris q̄
 materia fructuū. ita p̄ hęc a sua malicia
 alterant. vt di. Albu. Item ibidem arbo-
 res ⁊ plante siluestres p̄ artificiu⁹ ⁊ cō-
 struam fiunt ortenses fructifere ⁊ fertiles.
 ad hoc aūt vt siluestris planta fiat fructi-
 fera vel alteret in bonitatē a malicia ml-
 tum cōfert locus ⁊ labor in colendorū ma-
 xime t̄ps anni in quo plantat sic ibi di.
 Arest. exponit exemplū de boleno. i. iulij
 amo. qz q̄d est natū in p̄sia est p̄niciosus
 sed transmutatū ⁊ transplantatū in egyptū
 ⁊ in hierlīm fit cōestibile. ⁊ hoc acci-
 dit vt di. Albu. qz p̄ t̄pamentū loci a di-
 stempania ad mediū renocat. Item ta-
 li transmutationi maxime coopaf t̄ps. vt
 di. Arest. arbores q̄ indigent plantatiōe
 plantant p̄les in vere. ⁊ hoc p̄pter t̄panti-
 am caloris ⁊ hūiditatis cōfortatiū cali-
 ditatē ⁊ hūiditātē arborū ⁊ plantarū
 In hyeme v̄o pauce p̄pter sup̄abundan-
 tiam frigiditatis ⁊ hūiditatis. sed in au-
 tūno p̄pter frigiditātē ⁊ siccitātē. pauca
 fimi v̄o in estate post ortū stelle canicule
 et hoc p̄pter dñiūm caloris ⁊ siccitatis con-

sumentium humidum naturale in plā-
 ta et papue in radice. In egypto v̄o sel
 in anno fit plātatio q̄n. i. terre illius sic-
 citas t̄patur ex fluxu nili vt di. Arest. et
 Albu. Item ibidē d̄r q̄ arbores diuersimo-
 de p̄ducūt frondes suas. nam q̄dā ex ra-
 dice quedā ex stipite. quedā iuxta terrā
 quedā in ramis ⁊ v̄rgis iuxta summita-
 tem. quedā in medio. Cā diuersitas hu-
 ius in p̄ducēdo est diuersitas h̄ioris a/
 quosi subtilis leuis ⁊ nō v̄nctuosī q̄ ē ma-
 teria foliorū ⁊ eq̄liter nō abūdat i oib⁹. et
 opatio caloris est dissilis in diuersis. et
 iō dissilit ex illo humore p̄ducūt frōdes
 silt q̄dam fructificant semel in anno ⁊ q̄-
 dam pluries. ⁊ nō maturant fructus vl-
 timi sed crudi remanent ⁊ indigesti. q̄
 p̄pter vicinitatem hyemis calor nō suffi-
 cit ad maturandū. semel aūt fructifica-
 tē p̄fecte magis est cōsuetū. qz semel in
 anno semen colligunt. et semel sufficit
 calor ad extensionem humoris ⁊ ad ex-
 tremitates arboris ⁊ ad cōuersionē eius
 in subām fructus ⁊ eius cōpletaz matu-
 ratiōem. Item quedam arbores sunt fer-
 tiles p̄ multa t̄pa. p̄pter abūdantiā ca-
 liditatis ⁊ humoris v̄nctuosī sicut ficus
 et quedā v̄no anno fructificant ⁊ alio tē-
 quiescunt vt oliue. cuius rō est. qz i seq̄n-
 ti anno reficiunt restaurando sibi humo-
 rem. tantū enī emittūt v̄no anno ad sub-
 stantiam fructus q̄tum requirit secun-
 dus annus ad humoris restorationem
 licet multis p̄ducant ramos t̄pe refe-
 ctionis. modicū t̄n tunc t̄pis p̄ducūt fru-
 ctum. Item quedā arbores sunt fertiliores
 in iuuentute q̄ senectute. qz in iuuentu-
 te plus abūdant in calore ⁊ hūore. que-
 dam v̄o ecōuerso plus fructificant i se-
 nectute q̄ in iuēute. cuius rō ē vt di.
 Arest. q̄ in iuēute plus abūdat de hu-
 miditate q̄ naturalis calor possit dige-
 rere ⁊ ita fit inobediēs calori. in senectū-
 te v̄o minorat humor et fit obediēs dige-
 stioni caloris. et hoc p̄t̄ in amigdalis et
 p̄ris sicut exēplificat ibi Arest. Item di-
 cit Arest. q̄ tam arborū q̄ plantarū silue-
 striū ⁊ ortensū diuersitas discernit p̄ ma-
 sculos ⁊ feminas. qz arbor mascula ē sp̄s
 h̄ior durior ⁊ t̄nsior ⁊ ramosior q̄ femina

et ficcior et fructus eius breuior et matu-
rior. et folia diuersa et surculi quorū oim-
nō est vt di. **Alber.** qz masculē arbores pl^r
abundant in calore et ficcitate q̄ femie
quo ptes masculē reb^r in enter constrin-
gantur adinuicem et faciunt arbores spis-
siozem. Intensio enim caloris multipli-
cantis humorem et extendentis in plu-
res ptes facit ramosiozem. sicut etiā in-
tensio ficcitatē cōsumentis humores ef-
ficat ficciorē. Soliditas etiā et stru-
ctura venarū arboris masculē p̄hibet hu-
morem multum emitti ad vnū locū ar-
boris siue plante. vt reuertatur in substā-
tiam fructus. et ideo fructum habet breui-
orem. folia similiter habet diuersa a fe-
mina. qz asperiora et minorā ac strictio-
ra p̄pter dominū ficcitatē. similiter et
surculos duriores habet q̄ femina. et p̄-
pter maiorem humiditatem extenden-
tem in femina magis q̄ in mascula. Itē
dicit **Arest.** Qd si folia vel puluis folio-
rum vel cortex masculē palme. folijs fe-
mine componant vt cohereant citi^r ma-
turabunt fructus femine et p̄hibebunt ca-
lum foliorum et fructus donec completa
fuerit digestio. Et huius ratio est. vt di-
cit **Alber.** qz mascula palma mediāte ae-
re. deferente auget calorem femine quo
mediāte excitatur calor eius ad opatio-
nem digestionis. quā **Arest.** p̄pensio vo-
cat in li. meth. Item dicit **Arest.** qz di-
scernitur masculus a femina p̄ pullulati-
onem velociorem foliorū. prius enī pul-
lulat q̄ femina p̄pter calorem fortiozem
et etiā p̄ odorem. qz mascula plus odo-
rat q̄ femina p̄pter maiorem subtilitatē
fumi sicci resoluti a mascula nō a femina
Item dicit **Arest.** qz ventus defert odorem
masculi ad feminam et maturabitur ci-
tus eius fructus simulqz coherebūt par-
tes scz fructuum femine ad maturatio-
nem quādo folia masculi in illa scz in fe-
mina sunt apprehensa. Dicit etiā **Alber.**
qz folia masculē palme cōiuncta folijs fe-
mine ita adinuicem coherebūt qz vitē
terunt sine scissura ab inuicem separari
Item di. ibidē **Arest.** qz ficus siluestres
cōferunt ficibus ortensibus qn̄ ex oppo-
sito cōplantantur. qz siluestres sunt cali-

diores et ficciores. et ideo excitant calo-
rem ortensium et confortant. Item hūor
ficus siluestris resolutus et relatus ad ra-
dicem ficus ortensis ipm̄ nutrit et confortat.
Similiter di. ibidē **Arest.** qz balau-
stia qui est flos malagranati. sed hic p̄-
nitur p̄ arborē scz malagranata. olius
ferunt si cum eis plantentur eo qz balau-
stia abundant in calore cōueniente natu-
re oliuarii. Nec de proprietatibus arboris
et plantarū cōtraimus de verbis **Arest.**
li. i. vegetabilium. et glo. **Alber.** qui tran-
stulit et exposuit eundem In li. autē ala-
lium. xvij. dicit **Arest.** omnes arbores
que fructificant omni anno sunt segnes
Arbores inquit que nimis faciūt fructū
cito desiccantur qm̄ cibus transit in semi-
id est humor nutritiuus qui deberet nu-
trire transit in materiam seminalē. **Al-
as** proprietates notabiles et insignes tā ar-
borū et herbarum q̄ plantarum possum^r
elicere ex verbis **Arest.** et **Alber.** in li. ij
vegetabilium vbi dicit. Planta h̄ tres
vires. nam a terra habet fixationem. ab a-
qua coadunatiōem. ab igne vero consolidatiōem et p̄tium terminatiōem. ex ae-
re et igne habet raritatem et dilatatiōem
ac extensionem. fructuum completiōem
ac maturatiōem. Sine enī calore et hu-
mido aquosum non terminat et finitur.
vtz ibi in exemplo **Arest.** Nam later
non coagulatur nec terminatur esse la-
tericeo sine igne partes aqueas p̄sumē-
te. et terreas pariter cōiungente. Ex aere
et aqua pariter et ex igne habet arbor ra-
ritatem et porositatem. ex aqua habet au-
gmentandi possibilitatem. qz quod om-
nino solidum est augeri non potest. vt ibi
dem dicit **Arest.** et ideo lignum maxi-
mum et ponderosum non habet mergi i
aqua vbi modica particula auri submer-
gitur aut lapilli. et hoc accidit qz lignum
est porosum. et ideo p̄ aeris subintratio-
nem intra poros sup̄ aque superficie habet
ferri. ligna vero que sunt vltime sol-
ditatis et cōpactionis sicut **betenus** et cō-
filia. in aqua subito petunt fundā. vt di.
Arest. ibidem. et. iij. meth. vbi dicit. qz
ex **beteno nigro** exspirauit aer. et ideo sub-
mergitur. Porosa autem et vinctuosa su-

perenatant quia multum habet aereita-
tismateriam contra aque superficiem ele-
uantis. vt patet in folijs 7 plumis vlti-
mis 7 omnibus vnctuosus. nam vt dicit
Arest. propriū est aque subas aerea sub
leuare 7 compacta comprimere. et id raris
et porosa aeris susceptibilia supenatāt.
compacta vero 7 compressa inferiora petūt
et ad infima se pfundunt. Itē vapores
terrestres 7 aquei p calorem coagulati
sunt materiā herbaz et plantaz qui per
mixti p calidū igneum 7 p virtutem stella-
rum recipiūt formas cōpletuas herbaz
et plantarū. 7 hoc quo ad semen 7 quoad
fructum. Calor itaq; inclusus in coagu-
lato sic humore ad plante nutrimentus
atrahbit aquam dulcem. cui etiam coo-
peratur extrinsecus calor solis. Actio au-
tem caloris exterioris cum ppria calidi-
tate naturali digerit naturalem humo-
rem in eodem loco et cōuertit in substā-
tiam plāte. Unde sicut Aresto. terra mon-
tuosa qz est dulcis dulcem cōtinens hu-
morem. ideo in illa citius nascūtur plan-
te 7 maturant fructus. Nam montes at-
trahunt humorem dulcem et subtilē. q̄
bus cooperatur claritas aeris tam in at-
trahendo q̄ in digerendo. 7 fit cito duer-
sio illius humoris in subām. plante. vt
di. Arestote. Item dicitur ibidem q̄
q̄ frigus scz aer frigidus fugat calorem ad
interius terre 7 aggregantur partes ei⁹
cum aqueo humido 7 p calorem depres-
sum a comprimente frigido ad interio-
ra decoquitur vapor sic coagulatus et in
substāntiam plante cōuertitur 7 scindit
locus p intensiones caloris et sic egredi-
tur ex eo planta Item quandoq; aer mi-
xtus cum terra 7 cum aqua in fundo aq̄
coagulatur 7 p actionem caloris termi-
nantis 7 digerentis illud mixtum cōfu-
sum generatur plātayt p̄z in neniphar
et in alijs herbis minimis que solēt cre-
scere in aquis 7 quarū folia tegūt aquā
et hē nascūtur sursum non expansē. tum
pp̄ter subtilitatem aeris et aque dulcis
sursum eleuantis. tum pp̄ter soliditatē
terre radices inferius sustentantis a q̄
planta recipit rigorem radice et stipitē
sustentationem in sua erectione. Item

Aresto. ibidem in locis essentialiter fri-
gidis et accidentaliter calidis vt in qui-
bus aqua calida fluit multotiens nascit
planta. qz calor aque cōtrahit frigidum
humorē ad superficiem terre in locū murti-
onis. vñ et aere et vapore terreo cū hūo-
re aque imbibito p calorem aquez stella-
rum in plante substāntiam coagulantur
sed hoc non fit nisi per multum tps vt di-
cit Arest. pp̄ter calorem accidentalē nō
cōuenientem generationi talis plante.
Item ibidem di. Aresto. q̄ plante come-
stibiles melius crescunt in locis lenibz
et altis et calidis q̄ in his cōtrarijs qz
in locis planis et equalibus abūdat hu-
miditas et maxime qm̄ dulcedo adest et
aeris temperies. sicut in locis bene alē. qz
ibi etiam puritas aeris 7 abundātia hu-
moris dulcis et hoc pp̄ter spongiositatē
7 vaporem dulcē attrahentem. 7 id in mō-
tibus frequēter melior ē fertilitas 7 me-
liores crescūt fruct⁹. in valle enī difficī-
le mouet aer. Cū ex cōculcatōe ibi cito
putrescit aer 7 vapor grossus. vñ sequit
praua digestio. Hinc ē q̄ ibi iuenit hu-
mor salus. vt di. Albu. aq̄ enī salis gra-
uior ē q̄ dulcis vt in exēplo Arest. ibi
dē vbi dicit. Quum positū in aq̄ dulci
statim petit fundum. in salis vō natabit
terrestreitate enī sua 7 grossicie poterit
pondus oui sustinere. et ideo aqua dulcis
facilius attrahit ad loca alta q̄ salis. scz
pp̄ter suā depuratiōem subtilitatē et le-
uitatē. Itē Arest. lutū ignitū. i. firmū et
tenax cito pducit plantā vnctuosam p̄-
pter facile transmutatiōem talis luti in
vnctuositatē. vt di. ibi Albu. Et ad hoc
vt durabilis sit planta optet vt hēat be-
ne digestum humorem et vnctuosus. vñ
ille plante que habent indigestū humo-
rem supueniēte frigiditate cito arefcit
vñ et caulis vltra triennū nō durat. tñ
si ei inferatur ex natura plante insite in
stipite fiet decoctio 7 cōuertit in naturā
insite. et durabit diu. Item vt di. Are-
sto. planta crescit qm̄ ex lapide solidor
duro. nam aer inclusus in lapide nititur
ascēdere sed cū nō inueniat exitū liberus
pp̄ter lapidis soliditatē reflectit 7 mouet
ad lapidis ptes et ex sua agitatione ca-

lesit. calefactus aut aer attrahit sursum hu-
more residuum quod est in lapide. et exit vapor
cum humore illo cum pura resolutione prius lapi-
dis. et ex illo vapore et humore de lapide e-
ducto quicquid plantae generatur adiutorio ca-
loris solaris et aeris prius calefacti vigo-
rantis ac digerentis humorem a lapide iam
attractum et in substantiam plantae transmutantis
sed non diu durat planta talis nisi terra cir-
cumsitata et dulci aqua irrigata. et tepato aere
solueatur. et hoc propter humorem paucitatem. Item
dicitur: planta si fuerit prope solem. id est. plus ori-
entem citius nascitur et hoc propter sufficientiam
caloris. tardius vero si fuerit ad occidentem pro-
pter calorem elongationem. Item ibidem dicitur
Albucasis. ex temperie servatur cuiuslibet plante
incrementum. si enim nimia fuerit humiditas
opulans rivas et poris per quos deberet nutri-
mentum ascendere ad altitudinis extensionem. eo-
dem modo si nimia fuerit siccitas restringuntur
pori et sic planta non nutritur. Item dicitur. que
libet planta quattuor indiget. scilicet semine termi-
nato et in sua specie perfecto maturo et a pu-
trefactione preservato. et conveniendi loco. id est. ter-
ritorio generationi plantae congruo. et aqua mo-
derata humore. id est. tepato. et aere consilio. scilicet. me-
diocriter tepato quod videtur dicitur. Albucasis. si aer fue-
rit nimis calidus calor naturalis evaporabit
apertis poris. si nimis frigidus suffocabit
plantam. prima duo sunt necessaria ad
plantam generationem. secunda duo necessaria
ad eius nutrimentum et conservationem. Item
species et plantae medicinales quae crescunt in mo-
tibus ad vescentium sunt minus delectabiles et
ad digerendum fructus habent duriores. et hoc pro-
pter vellemine coagulationem per calorem agere
in humiditate. et ideo tales fructus non multum
sunt nutritabiles. ut dicitur. dicitur. quod videtur dicitur
Albucasis. Quanto planta est magis medicinalis.
tanta minus nutritur. Item loca a sole remo-
ta non erunt plantarum multarum sicut nec aial
fecunditatis multe est in talibus locis. ut dicitur
dicitur. dicitur. cuius ratio est. ut dicitur. Albucasis. quod illi qui
sunt directe sub septentrione habent diem con-
tinuum per dimidium annum. per reliquum autem non
contem. ibi ergo raro crescit planta vel animal.
in estate enim non potest propter continuam
nuatorem caliditatis. in hyeme vero non
potest propter continuationem frigoris. et ideo
dicitur dicitur: planta ibi generata non habet

vires foliorum nec fructum propter defectum
caloris agentis in tempore anni. et propter super-
fluitatem eius in alio. Item dicitur: planta
multarum spinarum multum habet de humoribus
reunctuosus. et cum se mouerit ille vapor
reunctuosus per calorem proprium cooperante
calore stellarum digeritur et conuertitur
in substantiam plantae quae ei inseritur. vnde
illam digestionem operatur calor vitalis
in planta cum calore extrinseco appetente et
crescit planta insita gradualiter et extensa sursum
Vnde propter est plante multum spinose
ut in ea fiat insertio plantae alterius speciei.
et hoc videtur dicitur. Albucasis. quod habet multos
humores attractum ab exteriori calore re-
unctuosum et ita coagulationem expulsi-
bilem a calore interiori in pluribus locis.
ita quod pars eius superior cuius expellitur est sub-
tilior et penetrabilior per quam potest aper-
tore multos poros plantae et poros ingredi
et ipsam incorporare et consolidare plantae infer-
riori. Ita planta quae inseritur. plantam si-
ue truncum cui inseritur transmutat in suam
speciem. et non e converso. cuius ratio est. ut
dicitur. Albucasis. dicitur. quod inferior planta mouet super-
riorem per humorem et calorem quem ei trans-
mittit. sed superior humorem attractum vel
terius digerit et decoquit et in naturam suam
conuertit et postea virtutem suam in
ferriorem transmittit. et alterat illam cui
inserta fuerit et conuertit eam in suam na-
turam et speciem. Item quinquaginta sunt species
generationis plantae. ut dicitur dicitur
teles scilicet ex semine et putredine et ex humore
aque et ex plantatione et ex unius in
aliam insertione. Item sunt arbores et
plantae quae producant fructum ante folia
ut dicitur. dicitur. sicut ille qui habet multum humo-
rem reunctuosum materialis ad fructum quem
ut digesserit calor naturalis simul cum
calore solari cito maturabit fructum. et
ille humor reunctuosus abundans propter
humorem aquosum materiales ad folia ne
ascendat in folia aut prurpat ante fructum
in tali planta. Item quaedam citius produ-
cunt folia quam fructum. et hoc propter defectum et
paucitatem humoris reunctuosum. et abundantiam
humoris aquei materialis ad folia quem
calor solaris citius attrahit ad locum produ-
ctionis foliorum quam reunctuosum humorem ad

productionem fructuum. et ideo tardatur maturatio vinctuosi humoris materialis ad fructum. et fit processio foliorum. Item quædam simul producunt folia cum fructu ut ille que habent predictos humores multos et proportionabiles et calorem interio- rem cum exteriori calore solis in aere et qualiter operantur in utroque et utriusque scilicet aquosum in folia et vinctuosum in fructu equaliter expellentur. Item Aristoteles. Antiqui sapientes asseriebant fructus et folia esse idem. et folia non esse. nisi propter fructum nec differre ab inuicem materia nisi secundum maiorem vel minorem digestionem aquosi et crudi humoris. Huius enim aquosus et subtilis cito attrahitur a calore solis et cedit in folia. qui vero magis est vinctuosus et digestus cedit in materiam ipsius fructus. Item dicit Aristoteles. quod aliquæ arbores sunt spinose non est de intentione nature plante substantia generantis. sed accidit ex raritate arboris siue plante per quam attrahitur humor frigidus parum coctus et rariens per illam arboris raritatem a calore solis in spinam coagulatur. et fit in spina forma pyramidalis incipiens iuxta stipitem a grosso lato. et in parte anteriori terminatur in acuto. nam humor subtilis qui ad spinam est causa materialis elongatur paulatim a planta et in longum et acutum se diffundit eodem modo faciunt omnes arbores quantum partes pyramidalis sunt figure. Item arbores exterius generaliter sunt virides. interius albe. pars enim interior habet materiam appropinquantem ad albedinem. et pars exterior ad vitorem. nam materia que attrahitur ab interiori et expellitur ad exteriora in cortice aliquantulum digeritur et in vitorem transmutatur quod vitorem medius est color inter rubros qui puenit ex perfecte caloris actione. et in tunc albedinem que puenit ex imperfecta. Item Aristoteles. Arbores variantur in figura. nam quedam sursum quedam deorsum. quedam vero inter hec tenent medium. Ille enim in quem medulla viget humor subtilis quem mouet et attrahit calor ad superiora pyramidantur. id est in forma pyramidalis ad modum flammæ. que ascendit in comuni virtute

te ignea eleuantur. Ille vero in quarum medulla viget humor grossus et aquosus inferius reprimuntur et angustantur. Unde et ille partes sua grauitate inferius mouentur et in grossum in parte infima coartantur. In quibus vero erit humor medius. et inter grossum et subtile temperatus. pars ascendet sursum et erit causa eleuationis. et pars deorsum que est causa in grossationis. An secundum maiorem vel minorem digestionem illius humoris in radice et medulla solet magna apparere arbor in figura. nam necessaria est prima digestio in radice ad eius incrementum. secunda vero necessaria est in medulla propter completionem maturatiorem dilatatiorem et conseruatiorem. Et sufficit ista duplex digestio ad plantarum completionem. et tertia in solis animalibus reperitur. ut dicit Aristoteles. et exponit Album. Item diuersificantur arbores in folijs et in ramis secundum multitudinem humoris vel paucitatem. et caloris fortitudinem vel remissibilitatem. nam si calor fuerit fortis et humor multus. multa in exitu erunt folia atque rami et conuerso. et secundum raritatem humoris abilis ad consumptionem et resiccationem. resiccant ipsi rami. cadunt folia remanebit arbor vacua atque nuda. et in contrarijs modo contrarios se habebunt. Item ut dicit Aristoteles. non solum pyramidantur spine in arboribus. verum etiam eadem figure inuenitur in folijs et in fructibus. quia si meatus plante primo fuerint amplius et valde rari in principio humoris. et propter siccitatem et frigiditatem constringantur. folia et fructus inferius ingrossabuntur. et in superioribus graciliabuntur et pyramidantur. et hoc propter attractionem leuioris partis humoralis ad superiora vitæ caloris et repulsionem humoris grauioris ad superiora. Contingit tamen tam folium quam fructum sepius acui in extremitatibus et pyramidari. scilicet quando virtute caloris et raritate humoris superior particula leuigatur. et parte inferior calida etiam existente humor in medio distendit. et sic substantia fructus vel folij in medio dilatatur. et utraque extremitas propter communem igneam virtutem in comuni

quodammodo ducit et subtiliat. et sic i pyramidē transformatur. Item ibidem dicit Aret. quod arbores et plante quedam faciunt flores ex humore subtili et puro existente in medulla. non tamen per omnia terminata nec digesta secundum ultimam fructus completionem. disposita tamen ad fructus productionem quedam autem arbores propter nimiam humoris viscositatem non habent flores. quia ille humor non potest subtiliari et propter suam viscositatem in subtilitatem floridam dilatari. ut in ficu quae non habet flores ex causa iam dicta quedam etiam non habent flores propter humoris liquiditatem. quia non potest in floribus subam coagulari ut in palma et silbo ut dicit Aret. et secundum diuersitatem materie in qua diuersimode agit calor. diuersi colores in floribus tam herbarum quam arborum generantur. sed ista persequi non est presentis negotii. et ideo de eis ad praesens propter tedium fore arbitror quiescendum. Tamen alias supradicit Aret. proprietates sine. ij. li. quas non reputo contemnendas Dicit enim circa finem. Planta inquit huiusmodi grossum corticem multum extendit in altitudine. et hoc propter extensionem humoris et impulsum caloris. Nam grossitudo corticis humorem recipientem non sinit illum defluere. nec etiam propter suam tenuitatem permittit calorem per poros evaporare. ex qua necesse habet se diffundere et dilatare. ut in pino in palma et in conifimilibus. ut dicit Aret. Item ibidem Arbores habentes lacteam humorem magis gnam habent viscositatem et calorem fortem in radice. et ideo resoluitur huiusmodi res usque ad exteriora arboris et generant gummi aliquando liquida. aliquando ex exteriori aere frigido coagulante in modum lapidis vel conchule indurate et hoc accidit aliquando ex frigiditate costringente. aliquando ex caliditate liquidiores partes educente et consumente et grossiores compingente. sicut ibidem dicit. Alii redus. Item ibidem. Arbores quedam alterantur secundum temporis alterationem quae in estate virescunt. in hyeme pallescunt. et tamen folia sua non perdunt nec proiciunt. fortem enim habent calorem in cor

poratum. et ideo calor fugit ad interiora arboris et etiam foliorum. a facie frigidi aeris hyemalis. et ideo exteriora pallida et glauca fiunt. tamen non cadunt folia propter viscositatem humoris et intensam fortitudinem caloris. Item ibidem. Arbores facientes fructum in principio faciunt fructus amaros quando scilicet nouiter sunt plantatae. et in earum fructu tunc dominatur amaritudo vel ponticitas sapor scilicet accedens ad amaritudinem. Cuius causa est. quoniam prima digestio acidula est et pontica propter humoris attracti grossitatem et terrestreitatem et propter caloris digerentis paucitatem et debilitatem. et ideo generatio talium fructuum est praeter dulcedinem. quia ipsorum humor crudus remanet et indigestus. sed post fortato calore et augmentato humore depurato. calor digerens humorem ipsum efficit sapidum atque dulcem. quia tunc ibi subdit Aretoteles etiam amarum in ignem missum dulcescit. et hoc accidit scilicet Allbu. propter illam quam recipit a virtute ignis digerentis immutationem. Item ibidem. In locis acidis frigidis scilicet atque siccis aliquando producit fructus dulces. quia calor innatus intra acetosum humoris inclusus per calorem solis adiutus digerit illam acetositatem et conuertit in dulcorem. et erit fructus dulcis. Quis acidula sint folia et etiam extremitates in quibus non est tanta digestio et caloris operatio quemadmodum est in fructu contingit tamen aliquando quod propter superuenientem nimiam aduersionem ille fructus primitus factus dulcis conuertitur in amaritudinem propter superfluum calorem et humoris residuum paucitatem. Item ibidem. In locis temperatis et terris antedictis vernales fructus celeriter maturescunt propter caloris sufficientiam et aeris exterioris dispositionem temperatam. Item ibidem quedam sunt arbores quae primo faciunt fructus dulces. deinde pontice fieri solent et amari. sicut arbores mirabolanorum. cuius causa est ut ibidem dicitur quod arbor talis habet fructus magne raritatis et in hora digestionis cum sint meatus magni et ampli sequitur calor sufficiens humorem

materialem ad fructū et maturabit fructum. et id hōi fructus in digestionis principio erit dulcis. sed postq̄ calor exstans in meatib̄ cōsumentib̄ humores inducit siccitatem. q̄ restringit meat⁹ et poros ita q̄ nec calor nec hūor potest ad locū fructus puenire. mutantq̄ frigiditas et siccitas calorem et humore p̄ qd̄ alteratur fructus in ponticitate eo q̄ p̄hibetur oīs ascēlus siue accessus caliditatis innati et humoris p̄ cōstructionē in ductam a siccitate. et sic erit frigiditas vincens in fructu p̄ defectū caloris. et erit fortis ponticitatis p̄ter victoriā frigiditatis et siccitatis. Sed tandē calor innatus eleuat ad locū fructus et vigoratur p̄ calorem solis p̄ter qd̄ vincit itē frigiditatem et inducit intēlam caliditatem et siccitatem. et sic erit fructus amar⁹. In arboribus plātādis p̄ter et serendis etas lune maxime cōsiderāda est. nam q̄ plantant in plenilunio recto vel in recto nouilunio minus cōualescūt. et si conualluerant fructū faciunt vermiculolum. et fructus tūc plātate arboris citi⁹ putrescunt. Sicut et arbores q̄ tūc de terra p̄scindunt minus durāt. et citius v̄mibus eorū rodūtur. sicut di. Cōstan. rōez q̄e supra li. viij. de effectibus lune. Itē inter arborē et eius fructū est quoddā retinaculū quo fructus adheret arbori. sicut fetus p̄ vmblicū adheret matri ut di. Consta. et illud retinaculū primo est debile et lauum et attracto hūori adhuc vicini⁹. et id fruct⁹ tūc defacili excutit si fortioris v̄tū impulsu tūcepis arbor moueat. s̄ post paulatim calore humorem induratē fortius adheret et fructus itate facili nō tūc cadit. sed in fine fructu maturato et addebitam q̄tūratem p̄ducto arefat illud retinaculū vel putrescit. et id fructus de facili mouent tūc ad calum. Et q̄to arbor plus humidus. et si fructifera est pl̄ abūdat in folijs fructibus et ramis. Item arbor sup̄fluis abscessis melius fructiferat. nam transit humor in fructum qui transit in nutrimentū sup̄fluoꝝ. Hec d̄ natura et p̄rietate arbor in generali dicta nunc sufficiant.

Capitulum. III

De amigdalō

Amigdalus est arbor mature florens. et dicitur hec amigdalus pro arborē et hoc amigdalus pro fructu. Unde quidam ait. Sunt matura mora pyra. ficus. amigdalā mora. Tamen hec amigdalā le. inuenitur pro fructu in sacra pagina. Flume. xvij. Sacra enī scriptura ut di. Hiero. non vult se semp̄ subijcere grāmāte legi. nec vult illius arte regi. Itē. autem li. xvij. sic dicit. amigdalā grecum est que latine nuc lon ga vo. et catur. Hanc nucidam multi vocant quasi minorem nucem. et quā v̄gilius. Cum se nuc plurima siluis induit i flores. Cū enī arboribus prior floribus se conuestit. et ad poma inferenda arbusta sequentia puenit. Hucusq̄ Itido. et amigdalus dicit Aristotle. in li. de plantis. q̄ idigent cultura et maxime quādo sunt antiquae. vñ si clauis p̄forētur emittent quoddam gūmi. et tepurabitur humor in medulla qui materia est ipsius fructus. et id plus fructificat amigdalū bene culte q̄ sunt antiquae q̄ nouelle. Duplicem autem fructum fert amigdalus sc̄z dulcem et amarum ut dicit in Plate. et dulcia amigdalā vtilia sunt ad cibū. amara vero ad medicinā. sunt enī calida et sicca. De dulci amigdalō di. dyasco. q̄ si recē cum suo folliculo comedat p̄dest stomacū. sed caput grauat. caliginem nutrit. ventrē accedit. somnū facit. ebrietati resistit. Itē di. ibidē q̄ si vulpes comedat amigdalā moriet. Sēp̄ enī qd̄ medicina le est homini venenosum et mortiferum est alteri animali. et eod̄uerso. Itē idē. Fere tota arbor amigdaloz amatoꝝ ē medicinalis. nam radix eius elixata siue cōcta. et trita maculas vultus tollit et purgat. fronti linita dolores capitis mitigat. vulneta putrida micromelle mūdificat atq̄ sanat. cortex etiā et folia sunt mūdificariū a excrementatiua et sanatiua. oleū autē amigdal extractū v̄melsalūbricosi v̄tre necat. mēstrua puocat et purgat. et siccitatē efficacit iuuat et aurū sanemūdat et deficcet si tepidū aurū istillet ut di. dy.

Item flores ei⁹ decocti in oleo caducos
et letargicos excitat. cū melle triti mori
sibus caninis obuiant. vlcera sanant. gū
mi qd̄ de amigdalis erudat mictū potiōi
sanguinē reijciētes iuuat. et sic p̄t̄ q̄ pa
rum vel nihil est in amigdalo qd̄ nō con
ueniat medicinis. vt di. dyasco.

Capitulum. III

De abiete

Abies nomen est arboris sic d̄ce
a ab eūdo eo q̄ p̄ ceteris arborib⁹
longe abeat et in altū alti⁹ se ex
tendat. Cuius natura est vt di. Jsi. lib.
xvij. q̄ est ex pars terreni humoris. et iō
abilis est atq̄ leuis. Ex abiete aut̄ dicit̄
tur abiegna ligna vel alia que de abiete
cōponunt. Et abietari⁹ d̄r̄ q̄ aliq̄ de abie
te opatur. vt di. Jsi. fm. Arest. aut̄ abi
es est arbor in altū se extendens pluri
mū h̄is raritatis in substātia et subtilis
humiditatis. et iō calor eius naturalis a
solis calore fortificat. et illā humidita
tem de facili eleuat et p̄ sursum mittit. et
sic ipam in arboris subam ouertēs arbo
rem altam facit. est etiā arbor mire. recti
tudinis parū vel nihil h̄is tortuositatis
et hoc p̄pter virtutē caloris et eq̄litate hu
moris opationi caliditatis obediētē et
iō directe sursum sine aliqua tortuosita
te eleuat. q̄uis enī abies generet ex hu
more leui et subtili. illius tñ humoris su
p̄fluitatem reijat natura ad eius sup̄fi
ciem sc̄z inter lignū et corticem et ibidē
a calore exteriori inuiscat et in naturas
resine cuiusdam odorifere transmutatur
p̄pter eandē etiā viscositatem vinctuosā
ligno abiegno incorporatā abies igni ap
posita facillime inflammat. Varijs insuper
edificior̄ structuris abies accommodatur
et maxime p̄pter suam rectā altitudines
et formam pyramidalem edificatiōi na
uium vtiliter adaptatur.

Capitulum. V

De aloa

Aloa arbor est aromatica que in
india generat. vt di. papi. Et ē
arbor odoris suauissimi atq̄ fra
grantissimi cuius pticula vice tymiama

tis altatibus adoletur. vnde nomen ei⁹
traxisse dicit. De ligno aut̄ aloes dicit̄
in Plat. Aloes est lignū calidū et siccū
qd̄ recipit in magno flumine babilonie
cui cōiungit tigris fluminis padisi. Cū a
pluribus credit q̄ p̄dictū lignū inter pa
disi arbores oriat et casu aliquo vel ipul
su de padiso ad flumē indie deducat. ha
bitantes aut̄ iuxta fluminū missis retribū
in flumē lignū intercipiāt et reseruāt vsū
medicine. multū enī est medicinale. Ali
gnū aut̄ aloes est triplex. vt di. Cōstā. in
li. graduū. p̄missū est valde ponderosū et
qd̄ est nodosum ē valde aromaticū. et est
subamarū saporis et subnigri coloris et
subrubi et cōtitioni tenui nō oīno resis
stens. Dicit̄ etiā q̄ cū mastica statim o
dor aromaticus videri attingere cerebri
et quoddamō replere. Scdm̄ genus est
minus ponderosū nec adeo aromaticus
nec amarū Tertium genus est subalbidū
valde leue nec est alicui⁹ saporis et parū
odoris nisi sit aliunde coaptatū. Sopha
ficatur aut̄ lignū aloes cū quodā ligno
sibi sili in ponderositate et nodositate mo
dica aromaticitate et a quibusdā lignū
aloes siluestris nūcupat. hoc lignū cōtra
catur cū plūto vt color immuret. addita
sup̄fluitate aurū vt fiat aliq̄stulū ama
rum et subrubi. et ponit in decoctiōe op
timi aloes cū muscovi fiat valde aroma
ticū. et sic fit vt vix ab optimo discernat.
cognoscit tñ qz durissimū ē et mastica
boni tenui oīno resistit et dū mastica fa
por amarus interius nō sentitur. Lignū
aloes stomachū confortat. digestionē p̄cu
rat et debilitatē cordis ac cerebri confortat
et singulariter cōtra sincopim et cardiacā
maxime passiōem iuuat. nā s̄ oēs cordis
passiones et debilitates ex frigiditate p
ueniētes valēt vniū decoctionis aloes.
sed qz vinū inde fit amarū modicū appo
natur et p̄ delicatis cū aq̄ rosacea vniū
p̄tur. et tale vniū poterit diu reseruari.
qz a ligno multū imutatur. et fum⁹ p̄ na
res recepit in frigidatū cerebri calefac
et debilitatū confortat. Et vt laudes ei⁹
cōcludam in oibus corpis debilitatibus
subuenit et adiuuat si quis modorebit
vniū sciat. Ducusq̄ Plate.

Capitulum VI

De aloë

Aloe etiam dicitur cuiusdam herbe succus que herba aloen appellatur hec herba in india et persia et locis alijs plurimis reperitur. cuius succus exprimitur et ad ignem decoquitur. et post soli exponitur et exsiccatur ut dicitur Plate. Aloe etiam tria sunt genera. scilicet citrini epatici et caballini ut dicitur Plate. Et differunt iste tres species in bonitate. nam bonum est caballinum melius est epaticum. sed optimum est citrinum. et discernuntur ex colore citrino et rufo et precipue cum frangitur pulvis apparet ac si esset pulvis croci et est eius substantia clara maxime quam confringit per minuta frustra. et quod frangitur ex eo minus est fetidum et minus amarum. Epaticum vero aloë assilatur epati in colore. calorem enim habet epaticum. id est nigrum et foramina quaedam velut oratione nigrum. obscurum etiam habet substantiam non claram et est amarum quod est citrinum. Caballinum autem aloë nigrum est et obscurum et feculentum habet substantiam et amarissimum saporem et horribilissimum odorem. Sophisticum autem caballinum ita videtur epaticum vel citrinum cum pulvere croci et aceto si teras in illo intingat et desiccat. et tunc in natura eius color et odor ut citrinum vel epaticum videatur. discernitur tamen quod cum frangitur et digitis confricatur. statim fetidissimum sentitur et amarissimum inuenitur quod non est in epaticum et citrino. omne autem aloë quod de sua natura est minus amarum est minus fetidum est magis laudabile. Aloe autem quibus ex natura sit amarum. tamen multipliciter est utile et salutiferum. nam flegma coctilem et malancoliam mundificat. atque purgat. membra nervosa confortat. stomachum a viscosis humoribus et nocuis euacuat. caput a dolore releuat. quoniam sumofitas stomachi caput grauatur. visum clarificat. splenem et epatam depilat. menstrua puocat. in corpore discolorato bonum colorem generat. ab ydrome corpus preseruat et in principio curat. pulvis eius cum melle datus lubricos. id est vermes ventris necat. fluxum capillorum prohibet. et a casu preseruat. arthricos iuuat. pruriginem oculorum

placat. membrorum genitalium vlcera sanat. putredinem oris et gingivarum mundificat. recentia vulnera sanat. consolidat. mundificat et desiccat. amarum est oris. sed dulce stomacho. stomachum enim infirmitudatum et debilitatum confortat et digestionem adiuuat et percurat. hec omnia de dyasco. et Plate. et Aliucen. excerpta sunt

Capitulum VII.

De arundine.

Arundo est media inter herbam et arborum. herba quidem robustior et durior sed arbor est fragilior. exterius plana et interius vacua et caua. nodosa. leuis. in paludibus emittitur. ventis cedens. de facili manu ledens. De arundine dicitur. Plin. li. xvi. Arundo est dicta eo quod cito areseat. in indicis autem stragulis crescit arundines et quarum radice expressum suauissimum succum bibunt viri de et Varro dicit Indica non magna in arborum crescit arundo. Illius et lentis promittitur radicibus humor. dulcia cui neque sunt succo contendere mella.

Capitulum Octauum

De amomo

Amomum ut dicitur Plinio libro xvij. est vocatum eo quod habet odorem veluti cynamomum. nascitur in Siria et Armenia. cuius scuteletrosum semen reddat sibi conerum hinc florem albu similem viole et folia simili bryone odore etiam suo plerumque somnos suauificat. Amomum est herba odorifera ut dicitur dyasco. et est coloris subrufi folia habens coniuncta et semina copiosa habens ad modum viole florem album. Est amomi triplex species quoddam enim est armenicum. et illud ceteris est nobilius. fului quidam coloris. sed odoris optimi et virtutis maximi ac valoris. Aliud est quod crescit in locis humidis et aquosis et est lenis tactu. laporem exprimit atque gerens. Tertium vocatur ponticum rufum non longum. Est autem eligendum quod est recens et album. semine plenu superius purpureas expressum maxime odoriferum et poderosum quod masticum quoddam acumie mordax linguas

Unde habens colorem non variū nō dī
uersum vt dicit Auicē. et Dialco. Dē
amomū habet s̄m eosdem autores vt
tem calefaciendi et etiam desiccandi. iē
tib⁹ scorpionū occurrēdi. sua decoctio
in aqua oculos fouendi et a suis dolori
bus releuandi. habet virtutem dolores vi
scerū sedandi. et ventositatem extenuan
diat et mēstrua puocandi. cui⁹ elicitur a si
ue decoctio sumpta habet virtutem fre
neticis subueniēdi. epaticos adiuuandi
et etiam podagricis succurrendi. in oslo
liquidem nobilibus antidotis et recep
tionibus et medicinis solet amomū se
pius adhiberi. quōuis loco ipius mlti ali
am herbam amonidem scz ei quidem in
colore similem. sed in odore et virtute pe
nitus disparē aponere sunt conlucti
vt dicit Auicenna.

Capitulum. IX

De aneto

Anetum est herba cuius semē cō
simili noie est vocatū. cui⁹ semē
primo cōuenit medicine. radix
secundario. sed tertio ipa herba cuius se
men potest seruari p̄ trienniū in magna
efficacia. vt dicit Dialc. Melius tamē
est vt singulis annis renouet. cui⁹ us ra
dix adhuc viridis alicui⁹ est valoris sed
desiccata nullius. vt dicit idem. H̄z vir
tutem diureticā. calidā scz et aptiuā et cō
pactor diuisiuam. ventositatis et inflati
onis extenuatiuā et torsionis ventris et
viscerū mitigatiuā. Item virtutē habet
calculi cōtractiuā. mēstruoz puocati
uam. et meatulū vrialiū. apertiuā. sin
guli⁹ ex plenitudine amputatiuā. som
ni puocatiuam. diuā collectionū i corpore
resolutiuam si coctū cū oleo p̄ eplā
stri modū apstematī apponā. Item flos
eius cū vino coctus dolorem capitis au
fert si inde caput fomētet. Item cinis e
yulue stillanti appositus ipam reprimit
et desiccāt. Item decoctus anetū cū oleo
rigorem neruoz laxat multis etiaz alijs
subuenit passionibus sicut idem dicit.

Capitulum. X

De aniso

Anisum easdem habet virtutes
quas et anethū sed saporem habet
dulciorem. et eius semen ē ma
gis minutū et rotundū. et a multis voca
tur dulcinū alias duletinū. vt dicitur
in Plat. Virtutem habet dissoluēdi con
sumendi et ventositatem destruedi. di
gestionem cōfortandi. oppulatiōes sple
nis et epatis apiendi. cōstringendi calculi
puocandi mēstrua et omnes me
tus interiores apiendi et emendandi.
Et iō quōuis sit in virtute semen minu
tissimū. est tamen multum vtile in vir
tute et plurimū salutiferum.

Capitulum. XI

De allio

Allium ab olendo est dictū eo qd
oleat vt dicit. Jsi. li. xvi. Cui⁹ odor
est tam fortis qd omēs alios re
primit et supat fetozes. et iō p̄ loca cor
rupta necessario transitori sine putrida
purgaturi fortissimis se muniūt alliatū
s̄m Dialco. Allii multas habet virtutes
et tam bonas qd malas proprietates. qz ex
diuersis cōponit virtutibus vt dicit. idem.
Ventrem liquidem et stomachū turbat
et siccat. sitis amouet et corpi appositū cor
pus vlcerat et vulnerat et si nimis a col
lericis sumat in vsum. corpus inflammat
et desiccāt. lepram generat. manū et fre
nesim excitat. visum ledit et hebetat. et iō
colericis natura nocet. nam colerā tur
beam cito generat et adustam multipli
cat et augmentat. flegmaticis et frigidis
multū cōfert Est aut duplex eius genus
scz domesticū et siluestre qd scordeo a me
dicis nūcupat. cuius flos debet recolligi
et in medicinis apponi vel admisceri. nō
enī opatur cū impetu sicut solet domesti
cum opari. Alij aut domestici capitibus
maxime vtunt. in cuius natura multi
plex efficacia reperitur. Nam p̄cipue ha
bet virtutem dissoluēdi et cōsumēdi. et
pellēdi venenū et omne venenosum. Unde
nō sine causa vocat ab antiquis autori
bus tyriaca rusticoz. vt dicit. dyasc. marie
aut valet cōtra morsum et venenū canis
rabidi. si cū sale et nucibus interius ac
cipiat addita herba ruta. heceni quatuor

adinuicem conterantur. et ad quantita-
tem magne nucis patienti sepius offe-
rantur. et hoc cum vino. eadem etiam co-
fectio sup morsum canis rabidi exteri-
a pponatur. vulnus eni sanat et venenus
attrahit et consumit. et a piculo liberat ac
pseruat ita. efficaciter sicut tyriaca. Item
allium virtutem habet apiendi diuiden-
di et incidendi humores grossos et costi-
mendi et ita valet calculosis et stranguri-
am patientibus. i. difficultatem urinadi.
menstrua etiam puocat et emendat veterē.
lubricos et alios vermes in ventre iterfi-
cit si cum pipere et succo mēte et aceto ad mo-
dum false offerat. velorem ilioz et lūtorū
alliū mitigat. si mundatum ac tritū et cū
oleo coctū sup doloris locū ad modum
emplastri apponatur. Valet etiā ad mor-
phem. i. lepram cutis si locus in quo est
morpha scarificat et post cū allio trito tri-
cetū et cathaplasmet. Contra serpentū
morsus valet si tritū cum laurino oleo
apponatur. vt di. Dyasc. Item idropicū
pdest qz humorem intercutaneū consu-
mit et desiccatur et tumorem sedat. gradiaz
cruenta vulneta et sordida purgat et con-
glutinat et sanat si puluis alliū combusti
supponatur. Octum etiam allium cum
aqua fontana et omnem dolorem loci et
tumorem tollit. caueudū tñ est ne conti-
nue in cibis assumat qd multū noceret
oculis. Et dicitur. Allia vina venus pul-
uis ventus faba fumus. Ista nocet ocul-
sed vigilare magis. Scdm Arest. aut li.
de plantis. alliu habet similitudinez cum
lilio. comunicat cū illo in dispositioe car-
pitū et tunicellis. et habet virtutem semen-
tinam in tunicellis radice sue. et in gra-
nis suis natis in summitate haste sue. et
ideo cepula alliū posita in terram. pducit
plantam similiter et semen. et habet tū-
cas multas et folia pyramidalia et hasta
cauernosam et porosam. Allium etiam si-
cut et liliū primū facit seme nstipitis sui
et in tenui folliculo in grana coniungit
cepa vero non coniungit grana sua. s; in
pediculis siue pedibus puulis nutrit eaz
emittit. Facit allium radices capillares
sicut liliū et sicut crocus et hmoi. Sz in
hoc differunt radices alliū a lilio qz non

ramificantur in allio sicut ramificatur
lilio. et sicut allium renouat folia ita re-
nouat radices. et semel tantum emittit
semen scz in secdo anno postqz seminatur
ideo habet alliū tunicas plures et ramo-
sas vt ille tunice sint cibus et nutrimen-
tum secundis radicibus et secundis folijs et
stipiti eius. quapropter crescit et secū-
dis folijs et stipite attenuat et euanescent
tunice eius in terra. Et simile huius in
cepis inuenitur. In hoc aut aliū differt
a cepa. qz quehbet alliū tunica carnosā si
plantetur crescit ex ea planta sicut et li-
lium qd de tunica sua plantata in terras
emittit plantam. et hoc accidit qz in suis
tunicellis est virtus seminaria sicut in
carnosis partibus alliū non sic aut sit ex
cepa. si ei ex qhbet eius parte plantata cre-
scit planta. sed de toto capite cepa plan-
tata emittit plantam qz virtus seminati-
ua non est in qhbet parte cepe sed in to-
to. In hoc etiam differt aliū a lilio qm
eius partes carnosae qm plantantur emit-
tunt gramina sua et foliū p medium car-
nis sue sed tunicelle liliū emittit ab vno
latere sui iuxta et non a medio. Hucusqz
Arest. li. de plan. fm nouā translationem

Capitulum. XII

De absinthio.

Absinthium est herba acerrima
calida et sicca vehementer stipti-
ca et amara. vt di. Dyasc. Qu-
duo sunt genera. vnu est ponticū habēs
colorem viridem. et saporem ponticū et a-
marū. aliud est subalbū et minus ama-
rum. et minoris effectus qz primū. in si-
ne veris colligitur in ymbra desiccatur per
annum in magna efficacia cōseruat. Di-
citur autem contrarias habere virtutes
sicut Plat. di. scz relaxatiuam et conser-
uatiuam. constrictiua uest ei ex grossicie
substantie et potestate. laxatiua uest ex ea
liditate et amaritudine. vnde qm recipit
interius si inuenit materiam cōpactam
ppter ponticitatem sue substantie et gros-
siciem reddit materiam cōpactiorem. et
sic est causa maioris constructionis. ma-
teria vero existente abili et digesta cali-
ditate dissoluit eam et ponticitate sua cō-

primente expellit eam syropus de absinthio factus epati subuenit et stomachum confortat appetitum inuitat, ebrietati obuiat et repugnat, ycteriam curat et colorem emulsum alterat et immutat succum eius cum puluere costi splenem depilat dolorem stomachi et intestinox ex ventositate puenientem dissoluit et mitigat, succus eius auribus instillatus humiditates ab eis distillantes desiccatur cum felle thauri tritum absinthium et auribus iniectum dissoluit sonitum et auditum roborat et emendat dolorem capitis ex fumositate stomachi pcedentem succus eius sedat liuorem et dolorem ex percussione cum puluere cimini et melle amputat si per modum emplastri apponatur. Lubricos et humes aurium succus eius necat si instillet, succus eius potatus visum clarificat, et oculis impositus ruborem et pannum curat, si sepius infundat libros et pannos a vmbibus et muribus tutos seruat si cum eis in fistula reponat, vt di. **Dyasco.** Item moribus migalis et draconis obuiat et sanant bibatur. Item eius decoctio ventositatem ventris et inflationem sedat cum portatur vt di. **Dyasco.** Preter has virtutes quasdam habet conditiones et proprietates minus laudabiles, nam saporis amaritudinem potestate inficit et contrahit gustum, odorem horribilitate ledit, olfactum in amaritudinem redigit lac et vinum et omne dulce cui admixtum fuerit seu adiunctum, et ideo apes que frequentant flores absinthii faciunt mel amarum, vt di. **Dyasco.** de absinthio di. **Plinius** li. xvij. Non est inquit dandum febri citanti, nauseas naribus arceat si fuerit prius potatum, somnum puocat tormentis iscio sub capite positum, capillos denigrat quando inungitur vnguento facto de eius succo et oleo rosaceo.

Capitulum XIII

De apio

Apium est comunis herba oibus fere nota ex eo sic vocata, vt di. **Plinius** li. xvij. q. apicis, i. capie triumphanti quondam fuit ornamentum, Hercules enim primo hanc herbam capitum circumposuit, cuius radices efficaciter pu-

gnant contra insidias veneni, vt di. **Plinius**, cuius multe sunt species, vt di. idem. i. petroselinum sic dictum eo quod apio est similitudine in folijs, silens enim grece apium dicitur, crescit autem in locis petroselinum petrapium vocatur, vt di. **Plinius**. Sunt et alie maneries apij, vt dicitur dyasco, s. apium ranarum, apium visus, et apium emorroidarum. Apium ranarum dicitur quod in locis aquosis vbi rane sunt sepius inuenitur quod decoctum cum vino et oleo vnguentum ac renibus cataplasmatum eorum dolori mirifice opitulatur, apium visus dicitur ab effectu quod purgat melancolicum humorem, ex cuius superabundantia fit tristitia, dicitur autem quod interius receptum in magna quantitate bilem videndo interficit et occidit valet contra calculum et stranguiriam et ad menstrua puocanda si decoctum fuerit in aqua vel vino et inde inferiora fomententur. Apium emorroidarum est dictum eo quod eius puluis vel cuius superpositus fluxum sanguinis desiccatur, Apium commune splenis et epatis opulatioem apit calculum frangit ycteritiam soluit, ydropicis subuenit freneticis conuenit si eius succo et oleo rosaceo mixtum cum aceto caput sepius inungatur radix eius et semen moribus venenatis succurrit et veneno resistit, vt di. **Dyasco.** Epilenticis autem nocet omne apium quod dissoluit et mouet omnem materiam ad superiora, nocet etiam pueris illa enim etas propter humiditatis multitudinem et virtutem debilitatem et membrorum et meatuum strictitudinem parata est ad morbum caducum et ideo lactantes nutrices abstineant ab apio ne puer epilenticus efficiat, vt dicitur **Dyasco.** et **Plinius**.

Capitulum XIII

De aristologia

Aristologia est herba multum medicinalis quibus amara. Cuius due sunt species scilicet longa et rotunda, et vtraque calida est et sicca et est radix magis medicinalis quam folia. In autumno debet colligi et seruari per biennium, virtutem habet dissoluendi et expellendi venenum et consumendi, bonum anhelitum facit, splenem durum remouit

et eius opilationes aperit. ventris volorem et lateris amputat ac sedat. podagricis ac caducis subuenit et contractis. extra mozos venenosos confert puluis eius cum succo mente. puluis eius carnem mortuam leuiter corrodit in fistula et in plaga fetum mortuum de utero expellit. radice eius si cum vino decoquatur. hactenus dyasc. de aristologia di. pl. et ff. li. xvij. q. mulieribus fetis optima sit. nam potata cum pipere et vino sordicem pturientium mundificat et matricem expurgat et menstrua puocat atque purgat.

Capitulum xv

De agno casto

a Gnus castus dicitur quedam herba calida et sicca cuius virtus est ut di. pl. conseruare in hominibus castitatem. unde et mulieres romane illi herbe frutices secum deferre solent in mortuorum exequiis. quoniam propter honestatem publicam oportuit necessario continentiam obseruare. Hec herba secundum dyasc. et platerum semper virescit et eius flos potissime agnus castus nuncupatur. quod odore et visu reddit homines castos sicut agnos secundum dyasc. et platerum. Dicitur aperiendo poros et spiritus euaporando. et humiditatem seminale consumendo inducere castitatem. dicitur etiam idem autor quod eius decoctio valet contra leucosiem et maticam. id est frigidam idropisim siue albam si cum semine feniculi et modica esula decoquatur. Item ibidem. Fomentum decoctionis agni casti matricis ericcat suppuratates. et ipsius orificium coangustat. menstrua autem puocat et litargiam sanat atque soluit si cum apio et salua decoquat in salina aqua. et inde posterior pars capitis fortiter abluatur. ut di. dyasco.

Capitulum xvi

De artemesia

a Rtemesia est mater herbarum dea que quodam fuit a gentilibus dyane que grece dicitur artemis consecrata ut di. ff. li. xvij. Est autem herba calida et sicca cuius radices et folia competunt medicamine. Valet autem maxime contra sterilitatem que ex causa humida preceat. In cau-

sis autem calidis et siccis non valet. ut di. dyasco. Menstrua puocat. matricem mundificat et confortat. dolores capitis decocta in vino vel in aqua mitigat et sedat. secundum dyas. et fetus mortuos euacuat. calculos renium et vesice frangit. demonia secundum platerum fugat. et malis medicamentis obuiat. trita cum arimbia dolorem pedum ex itinere mitigat. Cuius sunt species plures quarum virtutes de dyana adiuuimus et mortalibus tradidisse. ut di. pl. et dyasc. alias eius virtutes refert Auicenna.

Capitulum xvii

De auena.

a Avena est herba cuius semen est hominum et equorum visibus aptum. que secundum ff. est sic dicta. eo quod postquam seminatur cito adueniat atque crescat. habet autem secundum platerum. vires leuiter relaxantes et contra omnem tumorem facientes et duricias relaxantes et faciei immundicias repurantes. ut dicitur in platero.

Capitulum xviii

De balsamo

b Balsamum ut di. ff. li. xvij. Est arbor siue frutex nunquam crescens ultra altitudinem duorum cubitorum. et est viti similis. folijs autem similis ruete. sed albiorebus semperque manentibus cuius arbor dicitur balsamum. lignum vero xilobalsamum. fructus siue semen carpobalsamum. succus opobalsamum nuncupatur. eo quod ferreis vngulis cortex ligni percuitur et per corticis vulnera quasi per uernas guttas opobalsami eorum effluat et distillant. cauerna enim greco sermone opo dicitur. cuius guttas adulterant admixto ciprio oleo siue melle. sed cognoscitur sophisticatum cum melle si gutta lacti instillata fuerit coagulata. cum oleo vero si aque admixta facile fuerit resoluta. quod ut oleum enatat super aquas. Si vero non fuerit sophisticatum statim in aqua recenti petit fundum. veltem munda quam tangit non maculat neque polluit. Balsama autem si pura fuerint tantam vim habent ut si sol exciderit sustineri in manu non possint. Ducuntque ff. pl. aut li. xij. ca. xvij

sic dicit. omnibus odoribus p̄fertur bal
 samū. vni terrarū sc̄z iudee p̄cessum quō
 dam nec inueniebatur nisi in duobus re-
 ḡis ortis. quorū maior. xx. iugerū erat sc̄z
 p̄st d̄nantibus romanis vinea balsami
 p̄ multos colles p̄pagata est. viti quippe
 similioz est q̄ mirro. mō vinearū sicut et
 vitis implet colles. sine āminiculis autē
 eius rami se sustentant p̄cerior enī alti-
 tudo eius inter binos cubitos subsistit
 cauēdum est autē ne cū ferro ad interiora
 ligni ledatur. et iō cauendū est ne vltra
 corticem violetur. q̄ lesō ligno interiori
 ri totus perit. Est autē arbor totaliter mē-
 dicinalis cuius p̄cipua et prima gratia ē
 in succo. sc̄da in semine. tertia in cortice
 minima est in ligno. ex his est optimum
 q̄d est odoriferū et semine maximū et pon-
 derosissimum mordens gustū et feruens
 in ore et colore rufum. Ducuntq̄ Plini. li.
 xij. ca. xvij. Dyasc. autē dī. q̄ quedam est
 sp̄s balsami q̄ crescit circa babiloniam
 vbi sunt septem fontes. si autē aliū in lo-
 cum transferat nec flores nec fructus fa-
 cit. In tpe estiuo leniter incidunt rami
 eius cū cultello osseo vel alio nō nimis a-
 cuto ne lignū intrinsecus ledat. q̄ tunc
 periret sub cortice autē inciso ponuntur vi-
 treae ampulle. in quibus gutte stillātes
 colliguntur. si vero vna gutta ponat in pa-
 lato cerebrū ita calefacit q̄ videt succē/
 di. Habet autē virtutem dissoluendi p̄su-
 mendī et corpora mortua incorrupta cōser-
 uandi. q̄ q̄tum dissoluit t̄m cōsumit vt
 dī. in Plate. menstrua puocat et educit
 fetum mortuū. et molam de ventre eijcit et
 excludit. lapidem in renibus et vesica frā-
 git. aliam passionem soluit. omnes in-
 ueteratas capitis passiōes tollit si mō de-
 bito assumat. quotidianis febribus et q̄c-
 tanis subuenit. moribus venenosis oc-
 currit. Has et multas alias nobiles vir-
 tutes habet quas enumerare esset lōgū
 sed hec de multis nunc sufficiant.

Capitulum XIX

De bdellio

b Dellū vt dī. Pl. li. xij. c. x. ē no-
 minatissima arbor nigra similis
 oline in folijs et in tubore. cuius

gūmi maxime reperitur in v̄sibus medi-
 cine. nam eius lacrima siue gūmi ē trāso
 lucida gustui amara. bñ odorifera sc̄z ma-
 gis est aromatica q̄m vino est infusa. idē
 tangit glo. sup. Hen. ij. vbi d̄r. vbi inueni-
 tur bdellū et lapis onichinus etc. Nasce
 vt dī. Pl. in p̄bus orientis vt i arabia
 et in dea et caldea etc. Bdellia autē vt dicit
 Pl. li. xvij. est indie et arabie arbor cuius
 lacrima arabica melior est. aromatica et
 est lucida. subalbida. lenis pinguis. eq̄li-
 ter cerea. et que facile remollit et est ama-
 ra tōni odoris ligno vel terre nō mixta
 Indica v̄o sordida atq̄ nigra et adules-
 catur cū gūmi qui non ita amarificat gu-
 stum. Unde cūq̄ aut veniat glutinosam
 valde habet subām et astrictiuam et etias
 attractiuam. et iō vt dī. Dyasc. et Plate.
 repugnat dissenterie facta ex acuta ma-
 teria et valet patientibus fluxum ex for-
 tissima farmacia. i. medicina fortiter la-
 xatiua. valz etiā p̄ apostemata interiora
 et exteriora si inde fuerit infecta. calculū r̄u-
 pit. r̄ssim cōpescit. moribus reptilium
 occurrit. in rethinoz colorem lenit. vt dī.
 Plate. lxxmiosis et in p̄tibus inferioribz
 ruptis p̄ficit ad interiorz cōsolidatiōem.
 cū gūmi bdellico cōcordat v̄n̄r̄ siue ter-
 nix q̄d d̄r gūmi arboris h̄ns virtutē p̄glu-
 tinandi clarificandi et cōseruandi. et ideo
 pictores eo maxime vtunt multū siqui-
 dem stringit sicut et bdellū. alterius ta-
 men est nature q̄ frigida et sicca in sc̄do
 gradu. bdellium vero calidum et humidū
 vt dicitur in Plate.

Capitulum XX

De burzo

b Uxus vt dī. Pl. li. xvij. grecum
 nomen est. sed ex pte a latinis ē
 corruptum. naz p̄icos apud eos
 appellatur semp v̄r̄es. que lenitate ma-
 terie litterarū formandis apicibus ē ap-
 ta. nam tabula burza bene polita. colores
 recipit album in quo de facili figure et li-
 teratum characteres inscribuntur et etiam
 de facili post velentur. Et dicit s̄m Pl. d̄.
 hec burzus p̄ tora arborē et hoc burzum p̄ i-
 teriori ligno. v̄n̄ dicit quidam. Hec bur-
 zesat. hoc burzum crescere nescit. Est at

artor multum solide materie et compacte. cuius humor nutritivus multus est viscosus et compactus vt di. Alur. li. v. vegetabilium. et id lignum habet grossum et ponderosum. quod missum in aqua petri fundum sicut telenus. et hoc propter compactioem ligni non habent poros aptos ubi possit intrare aer. pro cuius subintratioem posset superaque superficiem eleuari vt di. idem Ely. et redus. Folia etiam id diu habet viridia que de facili non cadunt nisi paulatim quando vno cadente aliud mox succedit. multa quidem habet folia et spissa. sed modicum habet fructum siue nullum. Arboris butyrasura cum frigida sit et sicca decocta in aqua puteali constringit fluxum vt di. Dyasco. Tingit etiam et ipso crines si de electione sepius abluant. Sapor siquidem eius est amarus vt di. Pli. xvij. ca. xvij. et odor grauis tamen quous grauet sapore gustum. nihilominus cum virore continuo dlectat visum. omni tpe conseruat virores suos et maxime in estate quia in hyeme et folia aliqutulum expallescut. sed non cadunt vt di. Alure. Linius ca est quia habet viscosum humorem in se. in radice vero multa habent ditatem liquidam et id non cadunt folia. Vn adueniente caliditate puocat huiusmodi ad exteri ora qui tactus calore fit viridif sed adueniente frigiditate repercutit huiusmodi et abundat siccitas et fit color pallidus siue glaucus. Crescit autem butrus in locis calidis et petrosif et id multum habet duricie et etiam nodose soliditatis. lignum tamen in terius lene est et ad planandum summe aptum. in scissuras et figuras in eo factas diu tenet et id imagines pulcre durabiles inde finit. fiunt etiam ex butro pices abiles ad musti et aliorum aromatum conseruationem. Ad multos etiam alios versus quos enumerare longum esset valet butrus. sed hec nuc sufficiant.

Capitulum XXI

De balaustra

Balaustra est flos caducus mali granati. Cui enim arbor fructus valet producere flores in quibus tuberositate agglutinantur. et ab arboris quibus cadunt que a medicis reseruantur vsui medicine

et possunt seruari per hyemem in magna efficacia vt di. dyasc. Est autem balaustra frigida et sicca et habet virtutem constringendi et desiccandi huiorem. et id valet contra senteriam et sanguineum fluxum ventris. et contra fluxum menstrualem. Item virtutem habet constringendi vomitum colericum si decocta in aceto cum spongia super furculam pectoris apponatur. Item puluis vulnera consolidat. gingiuas sanat et earum putredinem amputat et emundat radices dentium consolidat et confirmat. vlcera etiam sanat labiorum. hec omnia facit psidia. cortex arboris eiusdem et precipue fructus siue pomus. et debet accipi quum pomus est maturus.

Capitulum XXII

De leta

Eta est herba comis et ortulana secundum dyasco. Duplex est species eius. scilicet nigra et alba. Et vtriusque succus naribus instillatus purgat caput. aurium etiam dolorem mitigat. lene et alias capitis immundicias et facie maculas emundat. capillos repat et conseruat folium eius tritum et appositum ignem scilicet extinguunt. nascentia etiam vulnera conseruat. malos humores nutrit si nimis sepe in vsu habeatur vt di. dyasc. de leta di. Crescit super eius radicem sicut et super caulem potest plantari surculus qui tandem corroborante radice in arborem transformatur. vt supra de natura plantarum.

Capitulum XXIII

De cedro

Cedrus est arbor quam greci cedros vocant quasi ceomones dzyosticum. id est arboris humor ardens cuius folia ad cypri similitudinem respondent vt di. In lib. xvij. vbi subdit. Cedrus est lignum iocundi odoris et diu durans et nunquam a tineis vel teredine. id est lignorum verme exterminat. Vn propter eius perueniam durabilitatem ex cedris fiunt lacunaria in regum palatiis et in templis. Nuius arboris gummi siue lacrima dicitur cedria que ad conseruationem librorum summe est necessaria. Nam libri de hac lacrima limi nec a tineis corroduntur nec tpe senescunt

Nascitur autem in terra affrica et sicca
et maxime in montelibani. Est ergo ce-
drus arbor altissima, oim arborum tomia
et regina, vt di. Raba. sup psal. Est etiã
aspectu pulcra semp retinens vitore su-
um. Est insup olfactu odorifera. cuius o-
dor fugat serpentes et omnia venenosã vt
di. idem. Est ergo fructu suauissima. po-
ma eni cedrina sunt magna oblonga ci-
trini siue glauci coloris. miti odoris gra-
tissimi saporis. saporem eni habent tripli-
cem. Nam in medio circa grana sunt po-
ma citrina et acetosa. In superficie iuxta
corticem sunt dulcia. In carne siue me-
dulla interiori inter dulce et acetosũ sũt
media. Est etiam cedrus multe effica-
cie et virtutis et valde medicinalis. Nam
eius lacrima que est gumosa in substan-
tia et aliquãtulũ pyramidalis siue pinea
in figura acem virtutem habet et feruen-
tem. Vñ vit et siccat vt di. Dyasc. Cali-
ginem oculorum tergit. et tmes aurium oc-
cidit. cõtra dolorem dẽtũ subuenit mor-
sibus serpentum occurrit. cuius isopi succo
sonitũ aurium tollit. tumorem faucium se-
dat. vulnẽra pulmonis curat. molles car-
nes a putredine seruat. corpora etiã mor-
tua repõta in ligno cedrino et eius lacti-
ma inuncta virtus cedrina a tale et putre-
dine defensat. semen etiam cedri tussim
sedat. menstrua puocat. et secundinas ex-
cludit. matricem purgat. nervos spasma-
tos et contractos remollit et relaxat. urinã
mouet. et arenulas in vesica et renibz mũ-
dat. Has et multas alias virtutes ponit
Dyasc. de cedro et eius succo semine at-
q; fructu. Pl. aut de quadam specie ce-
dri sic dicit. Est inquit arbor quedam no-
mine medica a mediorum terra primitus a-
sportata que a grecis cytria vel cedronil-
la est dicta. eo qd eius pomũ odorẽ et vir-
tem cedri sequi videat et eius sapore imi-
tetur vt di. Pl. h. c. l. Eiusdem eni ar-
boris pomũ vt di. Pl. cõtrariũ est vene-
nis. et est arbor vt dicit idem que in om-
ni tempe fere est plena pomis. que in ea-
ptum sunt matura. ptim acerba. ptim i-
flore sunt posita. qd in alijs arboribz ra-
rum est. hanc arborem multi affricãz vo-
cãt. vt dicit idem.

Capitulum XXIII

De cypresso

Cypressus grece dicit cyparissus
vt dicit Pl. li. c. l. qd caput eius
a rotunditate in acumen erigit.

unde et conon alta rotunditas nũcupat
cuius fructus talis est dispositionis et id
conus appellat eo qd conon imitetur. vñ
et apse confere dicitur. Huius lignũ
habet virtutem primam pene cedro aptũ
q; est turribz templor. sua ei imputri-
bili soliditate oneri nunq; cedit s; sem-
per in prima remanet firmitate. suauissi-
mi est odoris. et ideo antiqui solebant fa-
cere rogam de ramis eius vt odoris sui
iocũditate repumerent fetores cadaue-
rum mortuor. Duculq; Pl. Est autẽ cy-
pressus arbor calida in primo gradu sic-
ca in secũdo. cuius pomum lignũ et folia
competunt medicane. vt di. Plate. sunt
enim stiptica et cõsolidatiua. et id valẽt cõ-
tra fluxum ventris et debilitate virtutis
retentive si ipor puluis in cibus vel i-
potibus assumatur. valent cõtra iliã pas-
sionem et dolorem lumbor si cum aq plu-
uiali decoquant deinde vinum limpet.
Cypressi folia recentia vulnera purgat
et sanant lacrum ignem fugant nares po-
liposas mĩdant. et fetorem amputat. su-
rum sanguinis sedant. semen ergo eius
mixtum cum caricis. i. ficibus sicis du-
ricias soluit. reumatis fluxum stringit.
cõtra antracem. i. apostema venenosum
et mortuum mortiferum subuenit. et eius
maliciã ne se diffundat reprimit et com-
pescit. morsibus venenatis occurrit. has
autem virtutes cypressi recitat Dyasc. et
multo plures Pl. autem li. c. l. c. c. l. l. l.
Cypressus est arbor ramosa. a fructu ha-
bens vacuas baccas p fructu folia ama-
ra odore violenta vmbra gratiosa. Lin-
uis duplex dicitur esse species. masculi-
scz et femina. femina autem sterilis ẽ. et
rũtamen aspectu pulcra. cuius rami lã-
stigio sunt densi et inuicem cõuoluti. ma-
sculi vero rami sunt magis spissi qui si p-
cisi fuerint regerminant.

Capitulum XXV

De cypro

C Cyprus de quo dicitur Lanti. iij. Lipa cum nardo &c. Scdm Plini. li. iij. c. xvi. est arbor legi pto similis oliue in folijs sed eius folia sunt vitidiora & crassiora cum flore nigro & semine candido & odorato qd si cum oleo coctum fuerit aut confectum exprimitur in yngentum regium quod odoriferum est et summe deliciosum & apud dicitur. Idem dicit Plido. li. xviij. & glo. super Can. Scdm Plinium autem dicitur qd optima huius generis arbor crescit in egipto super nilum in canopia regione. Secunda vero in ascalone. Tertia in cypro cuius est mira odoris suauitas. Arbori huic vt dicit idem est alia arbor similis que dicitur aspalatos habens similitudinem in flore cum flore rose. ex cuius radice et flore nobile fit yngentum. Dicit etiam idem qd in omni frutice vbi directe refulget arcus celestis eadem fit suauitas odoris qd ibidem fulget arcus. s; si super eandem arbozem fulserit inenarrabiliter eius odorem ampliat & tunc et est similis spine candidae. colore habens igneum siue rufum & in parte redolent vt castoreum. a multis vocatur scyptum helizei vt dicit idem. Dicit etiam Diasco. qd cyprus est arbor medicinalis conuenientis & conglutinatiue virtutis. cuius folium masticatum tumorem oris coepescit eius elixatura siue decoctio vermes capitis interficit. et inficit capillos si inde capilli fomententur. flos eius cum aceto decoctus dolorem capitis soluit. vt dicit idem. cuius lentisais dicitur alteri virtutis. qre supra de littera A.

Capitulum XXVI

De cynamomo.

C Cynamomum de quo dicitur Eccli. xxiij. et Exo. xxx. sicut ibi di. gl. est virgultum quod nascitur in india & ethiopia duorum tantummodo cubitorum. Et dicitur cynamomum quod subtile & replicatos habet culmos cereui nigri coloris quod fracti reddunt visibile spiritamentum. Cynamomum vero quodto gracilius & subtilius tanto carius est. et quod

to grossius tanto respectius reputatur. Scdm autem Plini. li. xvij. Cynamomum eo est dictum quod cortex eius in modum canne est gracilis et rotundus et crescit stipite breui virgas tenues habens quod cum frangitur ad modum nebule suauissimum emittit spiramem. Sup. Eccli. c. xxiij. di. glo. Cynamomum est breuis arbor odorifera et dulcis cinerei coloris pithas pl' duplo ad medicine usum quod fistula. Plini. quoque li. iij. ca. xxi. de cynamomo inquit et cassia fabulose narrauit antiquitas quod inuenitur in nidis auium. et specialiter fenicis nec haberi potest nisi quod cadit proprio pondere vel quod excutitur cum plumbari sagittis. sed ista fingunt homines vt rerum precia angeantur. Similitudinem autem cynamomum crescit apud trogoditas in ethiopia qui per vasta maria in ratibus deducunt illud ad portum gellenitarum et est frutex duorum cubitorum ad maximum vel vnius palmi ad minimum. truncum habens in grossicie. iij. vel .vi. alij habent .xi. vel .xij. digitum. nec olet nisi quando arefcit. siccitate enim gaudet & in semine sterilius efficitur contra arborum naturam aliarum inter repres et rupes densissimas gignitur. et ideo non sine magna difficultate recolligitur. ante ortum solis aut post occasum nulli licentia colligendi conceditur. quod cum collectum fuerit sarnetra hasta diuidit sacerdos. vterque partem ponit. reliquum mercator emit. Precipua autem bonitas eius vel virtus est in tenuissimis virgultorum partibus ad longitudinem palmi & quod est in trunci medio vel quod est proximum radici parum vel nihil valet. quod ibi minimum corticis est in quo est summa bonitas cynamomi. et ideo cacumina et superiores partes preferuntur. quod ibi cortex plus abundat. lignum vero interius respectu corticis nullius vel modici est valoris. Hucusque Plini. li. iij. Scdm Dioscorid. verum Plate. cynamomum calidum est in tertio gradu et siccu in secundo gradu. Cuius duo sunt genera. grossum. s. & subtile. et grossum est minus laudabile. & ponit in vobis inueniuntur medicis. quod hoc gracile est et subtile est laudabile & in alijs antidotis magis vtile. Est autem eligendum quod est subtile acutum

habens saporem. dulcedini intermixtus
 cū multa aromaticitate ⁊ subrufum i ca
 lore. qđ aut subalbidū est minus valet :
 ex aromaticitate hñs virtutē confortādi ce
 rebꝝ ex glutinositate hꝝ virtutē cōsolidā
 di. habet aut cynamomū multiplicē vir
 tutem vt di. dyasc. Nam tussim ex gros
 sa humiditate sedat. tritū ⁊ cū aceto mi
 xtum imperiginem extirpat. collirijs ad
 mixtum humiditatem oculoꝝ desiccāt.
 tenū dolorem mitigat. ydropisim curat.
 morsus reptiliū sanat. appetitū cōfortat
 menstrua puocat. opilatōem aperit. cū
 bum digerit. flegma dissoluit ⁊ cōsumit
 potatū cū vino secundinas excludit. cali
 ginem oculoꝝ detergit. sincopi ac cardia
 ce passioni subuenit atqꝫ succurrit.

Capitulū xxvii

De casia

Casia de qua dicit̃ Exo. xxx. spēs
 est aromatica. ⁊ nascit̃ fm Jsi.
 li. xvij. in arabia et est virga ro
 busti corticis ⁊ purpureis folijs vt cor
 tex piperis. ⁊ est filis cynamomo in vir
 tute sed tñ potentia inferior. An̄ in loco
 cynamomi duplex est pondus eius. In
 medicinis sepius admiscet̃ vt di. Jsid.
 Glo. aut sup Exo. c. xxx. Casia in locis a
 quosis nascit̃ et i immesum crescit ac to
 num odorem reddit. De casia di. Pl. li.
 xij. c. xxi. Fruter inquit casie iuxta cyna
 momi campos nascitur. cuius amplitu
 do est triū cubitoꝝ cui⁹ sarmentū ē gros
 sius sarmento cynamomi. Cuius est tri
 plex color. Primo enī candescit. deinde ru
 tescit. tandem nigrescit. ⁊ ista ps macie
 est laudabilis. post nigram aut laudabi
 lior est rubea ⁊ minus laudabilis est cā
 dida. naz citius a vermulo corrodit̃ et ca
 uatur. et hoc accidit ppter sue substantie
 molliciem ⁊ minorem amaritudinē cor
 ticis ⁊ virtutē. Probat̃ enī casia cū ē re
 cens p odorem p saporem ⁊ p colorē. nā
 casia nobilis subdulcis pauci ⁊ acuti est
 saporis. suauis ⁊ iocundi est odoris. subni
 gri insup vel purpurei est coloris ⁊ pon
 deris est grauioris. ⁊ maxime laudat̃ illa
 casia que de facili non frangit̃. sed refle
 ctitur potius ⁊ plicat̃. Alia est auteꝫ spēs

casie que balsamo de Saba similis est in
 odore. sed amara est. Et ideo prima scilz
 nigra que est subdulcis ⁊ feruentis sapa
 ris ⁊ boni odoris a medicis plus laudat̃.
 Hucusqꝫ Pl. Scdm Plate. aut et Dy
 asco. Casia est duplex scz casia fistula et
 lignea que est fruticis cuiusdam cortex
 nascentis iuxta confinia babilonis. cu
 ius diuerse sunt species. Una est similis
 cynamomo que subrufa est et rotunda so
 lidamqꝫ habet substantiam. ⁊ cum fran
 gitur vel teritur non plicatur sed resistit
 acuta est in sapore ⁊ parum dulcis. ⁊ ista
 medici vix vtuntur. Alia est species q̄ ē
 subamara prim habens colores distinctos
 et haec vtuntur medici. ⁊ est eligenda que
 non facile frangitur sed plicatur. et que
 habet acutum saporem mixtum dulcedi
 ni cum aromaticitate. cum autem fran
 gitur colores habet subalbidos interius
 et distinctos ⁊ rufos intermixtos. So
 phisticatur quandoqꝫ cum admixtōe cor
 ticis capparis. sed cognoscitur. quia sub
 amari est saporis. virtutem habet diure
 ticam. ⁊ diuisiuam ex subtilitate sue sub
 stantie. habet etiam virtutem consumē
 di ex qualitatibus suis. insup habet viꝫ
 confortandi ex aromaticitate. reumatī
 cas ⁊ frigidās causas curat. epilepticos
 et caducos iuuat. cerebrum confortat re
 nes ⁊ vesicam purgat. a postemata matu
 rat et sanat. renes ⁊ epar ⁊ splenem tro
 pulat. fetores oris masticata palliat aut
 amputat. menstrua prouocat. ⁊ matricē
 confortat. contra sincopim ⁊ defectū cor
 dis iuuat si ex eius puluere ⁊ rosīs rosse
 cerui sirupus fiat. Hucusqꝫ Dyascozi
 des ⁊ Plate.

Capitu xxviii

De casia fistula

Casia fistula est fructus cuiusdā
 arboris que longa semina produ
 cit. sed succedente tempore elon
 gatur ⁊ ingrossatur ⁊ caloris actione ex
 terius condensatur. medulla interi⁹ exi
 stente nigra ⁊ humida atqꝫ dulci que mi
 xta ē cum albis granis ⁊ q̄busdā cellulis
 ad modū faui mellis interi⁹ ē distincta.
 Est aut eligēda q̄ est grossa ⁊ ponderosa

quia multam signat inesse humiditates
rejicienda est etiam leuis et sonora. qz si
gnat vacuitatem et siccitatem. virtutem
habet leniendi mollificandi et mūdificā
di et feruorem sanguinis mirabiliter mi
rigandi ac coleram et sanguinem depurā
di. apostemata gule dissoluit. visceribus
vtilis est. et vicis pectoris subuenit. mē
strua retenta ex pingui humore educit.
tumorem viscerum et intestinoꝝ dolores
potata tollit. Ducausq; dyasc. Quis autē
vsualiter in casia duplex. s. sonat. cū sim
plici tamen scribi et pñiciari telet vt ca
sia dicat vt dicūt auctores. An Quidi?
p. methamorpho. Quo siml ac casias
et nardi leuis aristes etc. Et sic vbiq; di
cit Plin. et plus et alij.

Capitulū XXIX

De calamo

Alamus aromaticus de quo dicitur
Ero. xxx. a similitudine calami
vsualis est vocatus vt dicitur. Psid.
li. xvij. Et gignitur in india multis no/
dis geniculatus odore suavis mira fra/
grans odoris suauitate. qui si frangitur
in mltas ptes scindit et diuidit. et in gustu
est filis casie cū leni acrimonia remoz/
dente vt dicitur. Psid. scdm Papi. x. feruens
est virtutis. In glo super Ero. xxx. dicitur
q; calamus aromaticus est species q; cre
scit iuxta montem libani. vbiq;q; antes
crescit dicitur. Dyasc. et Plate. Plin. spēs est
calida et sicca in secūdo gradu. et ē radix
cuiusdam fruticis calamo valde similis
et magni odoris. habet asit admodū can
ne cōcavitātē in qua lignū inuenit qd q;
dem extrahi telet cum nullius sit valoris
tamen aliqñ intus dimittit vt maioris
ponderis videatur. Est autem scdm eos
dem auctores calamus duplex. s. pfcus
qui colore est citrinus. Alius est indicus
qui colore est subalbidus qui cū frangit
facile nō puluerisat. et habet virtutem mi
rabilem cōfortandi. vñ stomachū cōfor
tat et digestiōem adiūnat. maxime si cū
absinthio tpetur cardiacos et cordis de/
fectū quē greci sincopim vocant cū aq;
rosacea multū iuuat. Scdm Plin. aut ca/
lamus odorans est indicus qui maxime

valet quando est subrufus. nodis plēn?
et spissus et qñ non frangitur in partes
plurimas valde siccus. et est valde me/
dicinalis fere sicut casia vel etiam cyna/
momū quarum virtutes qre supra. nam
menstrua prouocat.

Capitulū XXX

De calamo vsuali

Alamus vsualis scdm Psidoriū
dicitur canna stipule vel segetis
et sic dicitur a caleo cales eo qñ
missio statu aliquo aliter caleat. Et ē p/
prie stipes medius in segete inter ra/
dicē atq; fructū siue spicā in q; fruct? con
tinetur. alio etiam uomine vocatur cul
mus vt dicit Psido. et est interius cōca/
uus. exterius planus et rotundus. nodis
aliquibus munitur multis tuniculis cir
cūuestitur quo mediante spica pfcit et
nutritur. quo deficiente deficit et spica et
penitus destruitur. modico venti impul/
su hinc inde agitatur et mouetur. facilli/
me frangitur et incuruatur et vix erigitur
vel reparatur.

Capitu XXXI

De calamo scripturali

Alamus scripturalis de quo in
psalmo dicitur. Lingua mea ca
lamus scribe. idem est quod arū
do. quia antiqui arundine utebantur i
scribendo ante q; vsus pennarum habere
tur. Nam arundo vt dicit Plin. li. xvi.
capi. xxxij. vtilis est ad multos vsus. ar
tundines inquit inter aquaticos fruti/
ces obtinet principatum. suntq; necessa
rie in bello et in pace. nam arundinibus
septentrionalē populi domos suas aptis
sime tegunt et eas in suis cauernis p te
licis et ornatu suspen dere consueverunt.
calamis etiam orientis populi bella agūt
et de eis spicula faciunt. Tante eni lōgi
tudinis sunt in multis ptribus q; hāsta
rū vicē pbēt radicem hñt viuacē vñ si ea
rū frutices recidant fecūdi? surgūt. Sūt
aut aliq; calami q; daz medulla repleti. q;
dā ex toto pcaui q; ad fistulas faciendas
sunt mltū apti. calami at medullati hñ
tes lignū spissum et nodosum pugnātib?

plus conueniunt. Sunt 7 minores acun-
dines in locis minus aquosis crescetes
subam habentes tenuem 7 valde duras,
et medullam quasi nullam 7 eaz supfici-
es est plana 7 reluceus ac polita non no-
dosa. 7 tales calami sunt abiles ad scribē-
dum. cuius ps anterior p̄cisa acutē 7 ad
scribendū adaptatur. 7 vt p̄fectius attra-
mentum adunskret parum scindit .et
in pte dextra plusq̄ in sinistra aliquātu-
lum plongatur. Sunt et alij calami dul-
ci medulla pleni qui p̄ minuta frusta in
casi pistantur. 7 ad lentum ignem in lebe-
te decoquitur vsq̄ ad spissitudines 7 pri-
mo videtur totū transire in spumā. s̄ p̄
facta residentia spissus 7 melius fundus
petit. spumosum autem et vanum supra
manat 7 p̄ aliud sophisticatur. sed discer-
nitur. qz bonū crepitat in ore. 7 est valde
dulce. malū vero non. sed in ore euane-
scit vt dicit in Plate.

Capitulū xxxii

Decappare

Capparis de qua Ecēs vlti. secū-
dū p̄li. li. viij. ca. xxiij. 7 in p̄si-
doy est frutes in oriente nascēs
cuius cortex folia 7 flores cōue-
niunt medicine 7 p̄cipue cortices q̄ sūt
in radice. 7 vt dī. p̄li. li. xvij. Capparis
a grecis nomen sumpsit eo q̄ habet rossi-
da in summitatibus capitella. De cap-
pari a sit dī. Dyasco. q̄ est herba siue fru-
tex spinosus expansus sup terrā. vncū-
one plenus cuius virtus duriciam sple-
nis sup omnia medicamina iuuat. nasci-
tur in locis aridis 7 ficis ac duris. 7 ma-
xime in antiquis muris. ventrem remol-
lit comestum vrinam puocat et mēstru-
is imperat. colorem ventris mitigat. suc-
cus eius auribus instillatus vermes ne-
cat. multas habet radices 7 magnas q̄z
coraces sunt vtilis ad p̄dicta. In plate-
ario dicit capparis vt volunt quidam ē
herba que in principio veris est colligen-
da 7 deiccanda. et p̄ septem annos i ma-
gna efficacia cōseruanda est. Et est bōa
ac laudabilis que cum frangitur nō pul-
ueriatur. et aliquantulum est subama-
ra in sapore 7 subrufa in calore. et flores

eius sunt calidi quando adhuc sunt clau-
si. qz nihil valent cū fuerint dilatati. cū
sale condiuntur 7 sic vsui reseruant. vtu-
tem habent appetitum excitandi et dige-
rendi humorem in ore stomachi existi-
tem. Sunt enim cibus 7 medicina. con-
tra surditatem confert puluis eius auri-
bus fistulatis si in oleo decoquatur 7 au-
ri patienti infundatur. Ducisc̄. Plat. l.

Capitulū xxxiii

Decardamomo

Cardamomum de quo dicitur sa-
per Ezech. vtdi. Dyasco. ē semē
cuiusdam arboris tempore veris
fructum pducentis. facit enim quasda-
tuberositates similes botro vincarum q̄
bus semē continetur. et est duplex ma-
ius q̄ dicitur domesticum. et minus q̄
dicitur siluestre. primum est melius. qz
magis est aromaticum. et est laudabilē
quod est subrufum aliquantulum acū-
dulcedini intermixtum. virtutem habet
confortandi 7 consumendi. et ideo valz
contra cardiacam passionem. contra sto-
machi indigestionem. ad appetitus pro-
uocationem. ad vomitus repressionem.
ad cerebri debilitatis confortatione. vt
dī. dyasco. et plate.

Capitu. xxxiiii

Decalamento

Calamentum est herba quedam
mente similis. De qua sancti in
glo. aliquando faciunt mentio
Et est duplex scdm Dyasco. et Platea.
scz montanum et illud simpliciter ē me-
lius. aliud est quasi domesticum non ita
sicum sicut primum. virtutem habet cō-
solidandi 7 consumendi cum calidum sit
et sicum in tertio gradu. vt dicit idem.
Valet contra tussim 7 infirmitatem pe-
ctoris ex causa frigida sicut et dyacala-
mentum quod est electuarius quod ex il-
lus herbe floribus et pulueribus et ali-
is est confectum. stomachi et intestino-
rum dolorem sanat. contra reumaticas
et frigiditas causas iuuat. morbis retri-
lium curat. Et venenum ad exteno-

ca renovat. succus eius auribus instilla-
tus vulnere et aurium etiam vermes ne-
cat. libidinem domat. contra lepram adiu-
vat et retardat. superfluitatem et humidita-
tem matricis annihilat et desiccatur ut dicit
idem. Multas alias virtutes habet sicut
cur artzemesia. sed hec iam sufficient

Capitulum xxxv

De carice

C Arter ut dicit Jsidus. est herba du-
rissima et acuta cuius stipes siue
virgula est triangularis manu
secans ipsam violentius correctatis. fo-
lia habet in utroque latere secantia et ac-
ta. pyramidalem formam ad modum gla-
dij representantia nunc tamen caricis a-
cumen aliquem ledit nisi primitus con-
tingatur. In loco palustri et molli crescit
et tamen non modicam duriciem piter et acu-
men habere in sua substantia se ostendit.
Secundum Plinium. asit inter genera scirpico-
putatur. unde et caricam scirpi notat trian-
gularem de quo subdit quod radix scirpi tri-
anguli est odoris boni et virtutis sicut ca-
lami aromatici. sed hoc intelligo non in
generali sed multum in speciali sicut hysse
memorat li. ij. Et carne autem dicitur care-
cum. locus scybi crescunt carices sicut
et a salice salictum ubi crescunt salices.
ut dicit Jsidorus.

Capitulum xxxvi

De carduo

C Arduus secundum Jsidum. grecum est. et
genus herbe vel fruticis spinosi
cuius natura mordax est et auste-
ra. et ideo succus eius allopicias. i. capil-
lorum fluxus curat. De carduo dicitur Dyasco-
p. radix eius in aqua decocta cupiditate
potatoribus administrat. matrici utilis-
simus est. et ideo non est mirum si a mulieri-
bus desideretur. quia vivat ut masculos pro-
creent. ut dicitur idem. Est autem carduus
herba multum aculentas habens hastas
et in summitate spinosa capitella in qui-
bus semen cardui continetur. quod itaque ex-
ternus nigrum est hoc album est interi-
us in medulla. et est semen diureticum et di-
uisivum. et valet contra calculum in reni-

bus et vesica. crescit in locis incultis. et
pascitur ab asinis et bestijs coculcat. sicut
dicitur. iij. Regum. riiij. Transierunt bestie
salus et coculca necunt carduus etc.
De carduo autem dicit Plinius. li. xx. ca-
p. xvi. Cardui folia et caulis spinosas lanu-
gines habent. cuius semen et radix vesici
possunt. Et est quoddam genus cardui
quod sine intervallo tota estate floret. et non
flore cadente concipit alium cuius aculei
arescente folio desinunt pungeri. Sunt
et alij cardui spinosi frugibus inimici. ut
dicit idem. et abundat in semine. et ideo
vix possunt extirpari ubi semel crescunt
nisi affuerit cultoris diligentia carduof-
extirpantis. In ipsorum autem extirpatione
sepe lesionem patitur et puncturam.

Capitulum xxxvii

De carica

C Aricta est ficus sicca et a copia sic
vocata. nam singulis annis sic
ut dicit Jsidus. lib. xvij. ter quater ve-
fructum gignit. atque altero mature scire
alter oritur et succedit. Carice a semibus
sumpte in cibo sepe servat defendere ipso-
rum rugas. ut dicit idem secundum Jsidum. vero in-
ter fructus carica est dulcior et est utilis
in cibo et in medicina. multum enim nu-
trit et impinguat. sanguinem grossum et
multum generat et debiles confortat. sed
dum medicinam vero pectus mundificat.
tussim sedat. vocem clarificat. faucium tu-
morem mitigat renes et vesicam et matricem
purgat. cocte in vino cum absinthio
idzopicos curant. trite cum sinape pen-
diginem aurium purgant. tamen incito-
nium visitate inflationem et ventositatem
generant. pediculos creant. ut dicitur Dy-
asco. alias enim proprietates. quee infra
de ficu.

Capitulum xxxviii

De cimino

C Imminum secundum Dyasco. et macrobium
et psium est semine aromaticum co-
lore pallidum. Unum psium. Rugosum
sum piper et pallidum grana cimini calidat
sicca in secundo gradu. virtute habet diuretica
fumositas subtiliatuam et digestionem forta

tiuum et ventositatis mitigatiuum et do-
loris stomachi et inflationis repssina. so-
lutionis ventris restrictiuum. cum aceto
infusum primo asietur et insufflatu in na-
ribus sternuratiōem puocat. sanguinem
de naribus pfluentem sedat. tumore fau-
cium et dolorem mitigat atq; sanat cum
baccis lauri reuma. frigidū cōpescit. san-
guinem coagulatū oleo mixtū cū cera
mūda discutit et dissoluit. liuorem ex cō-
cussione siue alio modo factū puluis ei
cū cera bene cōmixtus sepius appositus to-
taliter tollit et eius frequētis usū facies di-
stoloratiōem in currit. Hucusq; Dyasc.
et Plat. Idem fere di. Pl. li. ii. ca. xvi.
vbi di. q; cyminiū aliud est domesticū ali-
ud siluestre. et di. q; multis cōuenit reme-
dijs maxime stomachi. cuius dissoluit in-
flationes et intestinoꝝ discutit dolores at-
q; vi scerū torsiones.

Capitulum xxxix

De coriandro

Coriandru de quo dicit Ery. xvi.
et Hume. xi. fm Jsi. li. xvij. ē se-
men quoddam odoriferum a grecis
coriō dictum. cuius semen in vino dulci
danti. hōies vt dicit reddit ad venereꝝ pmp-
tiores. cauendū tñ est ne nimis detur. qz
absq; dubio amentiam adduceret et fu-
rorem. cambo aut herba est cū semine ve-
uenosa. Nam interficit eos si ab eis alijs
quotiens assumat. vt di. Jsi. et Papi. et
sū paddit. Est iquit coriandru alio sum-
ptum calefactiuū et cōstrictiuū. nec non
et somni puocatiuū. fm aut auctores dici-
tur esse cōposita virtutis. Dicit etiaz sic
Dacer. in li. ii. no. s. Frigida vis herbe cori-
andri dicit esse. Austereq; siml quiddam
virtutis habere. Hanc galienus ait per
quā repellere ventris. Lūbricos tineaꝝq;
solent si trita bibatur. Cū vino vel si mi-
xto sumat aceto. Coriandri herba in se ē
odorifera q̄diu est integrā. sed manū
fricata fetet. semeu eius candidum et mi-
nutum.

Capitulum xl

De coloquintida

Coloquintida. de qua dicit. iij.

Regū. iij. est genus herbe amarissime. s.
cucurbita agrestis. qz more cucurbitae fla-
gella tendit iuxta terram fructu rotun-
do et silis cucumerisuali. hęc herba quasi
vitis se diffundit in sepibus. fructu mo-
dico et rotundo. vt di. Jsi. li. xvij. Secū-
dum Dyasc. vero coloquintida que dicit
cucurbita alexandrina aliqñ inuenitur
sola et tñc est mortifera et venenosa. sicut
herba que dicit squilla. i. cepa marina. sed
qñ cum multis inuenit non ita p oia est
nocua. habet aut medullam cortice atq;
semen. medulla est optima in medicina
semen secundario. sed cortex nullus. vt mo-
dice est virtutis. vñ illa medulla est lau-
dabilis que est alba et cui semina bñ sūt
inserta. illa aut parū attendēda q̄ cū con-
cutit multū sonat. sicut qñ de facili pulue-
risatur. virtutem habet dissoluendi et con-
sumendi. ex amaritudine etiam diuidē-
di et penetrandi. et substantie sue subtili-
tate fleuma purgat et melancoliam. vñ d-
dicit valere cōtra quotidianam scabiem
et quartanam si mō debito patientibus
offeratur. volo ventis subuenit. lūbricos
id est longos et lubricos vētris vmes ex-
cludit. Vermes autū puluis eius ster-
ficiat. splenis et epatis duriciam aperit.
si succus eius cū fenicilo ppinetur. eius
decoctio emorroidas. i. sanguinis venas
aperit et menstrua puocat et educit. Has
et alias multas virtutes habet vt di. dy-
asco. et plat. et etiam pli.

Capitulum xli

De croco

Rocus de quo dicit Casp. iij. et
Trenoz vlt. herba ab vltē cori-
cio sic dicta vbi maxime absidat
vt di. Jsi. li. xvij. est herba cū flore suo sic
dicta. sed flos in quo est potissima virtus
crocum dicitur. et est optimū qd ē recēs
odoris boni longum. parū albi integrū
neq; in fragmenta cōminutū. in spirano
ne bonum. et cum capitur infiat et tūgit
manū et leniter est acutum. qd si hu-
modi non fuerit vetustum cognoscit aut
infusum adulteratur autē admicro cro-
comagmate augendi ponderis causa spu-
ma argenti trita additur. sed proditur si

puluerulentum inuenitur .et si decoctū ab odore proprio immutetur et dicitur croco magma supfluitas que relinquitur ex aromatis ex quibus croceū fit vnguentus Duculqz Jsi. fm Dyasc. vero due sunt species croci. Orientalis a loco vbi cre- scit sic vocat. Et est iste nobilior q̄z or- tis. nec apponitur in vomitinis medi- cis pducit aut̄ florem purpureū habens caput ad modū violę. in cui⁹ medio tres vel quattuor flores pducit. Eligendi au- tem sunt subruſi vel oſno ruſi. ſubalbidī vero abijciendi ſunt p̄ decē annos p̄nt̄ ſuari. Est autem crocum calidū ⁊ ſiccum in primo gradu ⁊ in ſuis q̄litatibus tpa- tum et iō eſt cōfortatiuū p̄n̄ cōtra debili- tatem ſtomachi ⁊ defectū cordis multū valet. m̄dorez oculoz ex ſanguine v̄l ma- cula tollit ſi tritū cū roſis et vitello oui oculis apponatur. Duculqz Dyascozi. ⁊ Plate. Anam enī p̄rietatem habet croc⁹ qz in folijs p̄ totam h̄yemē retinet viro- rem nec deponit illū q̄z h̄yemē frigus in- tendat. in eſtate v̄o deſiccat̄ ei⁹ folia p̄- nitus ⁊ marceſcūt. et poſt mediū autum- num iterū creſcat ⁊ tunc flores eius in te- nu ſtipite exēūt ⁊ p̄m̄pūt. Sicut aut̄ di. Arest. li. vegetabilij. crocus habz ma- gnam cōnemētiam ⁊ ſilitudinem cū ce- pa ⁊ aſcalonia in radice. differt tam̄ ab vtraqz qm̄ cepa ſiue radix croci eſt cōti- nue carnis ⁊ non facit ſemen ſicut aſcalo- nia. ſed etiam eſt tota rō eius ſeminati- ua in radice. et oēs tunice croci ſunt ma- gne. et nō recipiunt tunice eius orivi ab vna pte cepe ſue ſicut accidit in aſcalo- nia ⁊ domeſtica cepa ſed incipiūt tunice croci a locis germinationū venaz cepula- rum. et hoc eſt de proprio croci vt di. Arest. Habet aut̄ cepa croci radices capillan- tes quibus adheret terre ⁊ attrahit ſibi nutrimentū vt liliū ⁊ allū ⁊ h̄mōi. ⁊ qm̄ cepa croci eſt groſſa et iam matura inci- pit diuidi ⁊ multiplicari in capita mltā p̄rias tunicas ⁊ radices h̄ntia et ex ſin- gulis creſcit planta. Ex quo p̄tz qz in ei⁹ capite ſeu radice eſt eius virtus ſemen- tina q̄ eſt ſui multiplicatiua ⁊ ſue ſpeci- ei cōſeruatua. quēadmodū di. Plin. Si

dem crocum li. xx. ca. xx. ſic commendat Crocū inquit cū melle nō ſoluit nec cui⁹ aliquo dulci. facillime aut̄ cū vino v̄l cū aqua. Atiſſimū eſt in medicina. veſtru- it enī oēs inflationes ⁊ dolores oculoz. maxime ſi cū vino fuerit mirtū. p̄ctori ſtomacho ⁊ epati ſumme vtile eſt. q̄ cro- cui⁹ prius biberit. ebrietatem ⁊ crapulā nō incurrit. Corone aut̄ ex eo facte ebrī- etati reſiſtūt nec p̄mittūt hoīem inebri- ari. ſomnū facit et caput mouet ſtimu- lat venerem. ſos eius illitus ligni ſacro ſubuenit. De croco fit vnguentū citri- num et croceū qd̄ greci crocomagon vo- cant. Et valet cōtra ſuffuſiones oculoz et eſt optimū qd̄ guſtatū dentes inficit et ſaliuam. vlcera capitis purgat. caput tormenta ⁊ inflationes ſedat. ſerpentū ⁊ arenearū morſus ⁊ ſcorpionū p̄icturas curat. Duculqz Plinius.

Capitulū XLII

De cepa

Cepa vel cepe eſt herba cuius vis tota eſt in radice ⁊ in ſemine. et ideo ſic cepe vocatur vt di. Jsi. qz nō habet niſi caput. De cepe di. Arest. li. de plantis. Cepe iquit ⁊ aſcalonia bis faciūt folia et habet cepe ſtipitem in quo facit ſemen ⁊ habet radicem plurib⁹ tu- nicis veſtitam. et ſub radice habet alias radices quaſi capillares quibus nutrit groſſa radix. et p̄ hanc ad totam herbā hu- mor tranſmittit radicalis. In primo at̄ anno nō p̄ficit radicem. ſed in ſecundo poſtqz ſeminat. Similiter nec ſemē an- te ſcōm annū facere conſuevit. nec facit ſemen in folliculo ſicut allium ⁊ quedaz alia. ſed in ſummitate ſtipitis ſemē ſup quosdam pediculos. i. pedes p̄uos ſe di- latat. Species autem cepe eſt duplex. ſ. domeſtica et ſilueſtris q̄ canina ab Arest. nuncupatur. Canina autem cepa flores habet albos verſus celum ⁊ virides quo- dāmodo. verſus terram. Et talis cepa valet cōtra apoſtemata. habet autem ce- pa domeſtica ſtipitem cōcauū ⁊ ſine no- do et ſicut renouat folia ita ⁊ radices vt di. Arest. in p̄dicto libro fm Dyascozi dem cepe domeſticum eſt vtile ad medi-

ciram et ad cibum. Est autem viscosa et frigide nature et maxime illud quod est oblongum magis quam rotundum. et magis rufum quam album. et magis siccum quam recens et magis crudum quam coctum. comestum fardium tollit oris fetorem diminuit ventrem. mollit cibos condit. succus eius cum melle caliginem oculorum tergit. succus eius litargis subuenit. auribus cum lacte mulieris instillatus eius dolorem sedare conuenit. comestum tempore putredinis conuenit viscosos humores incidit. ora venenata aperit. urinam et menstrua prouocat et educit venenum morsus rabidi canis extinguit. et alijs venenosis moribus succurrit et resistit. cutem clarificat et poros aperit. et ideo sudorem prouocat et educit. et comestum crudum nihil nutrimenti corpori tribuit. colericis obest. Astigmaticis conuenit. sitim facit. inflationem gignit. et acumie suo caput percussit atque ledit. et nimis comestum aliquam maniam et insaniam inducit et terribilia somnia videre facit proprie si ab exercitijs egritudine comestum fuerit. lacrimas solo odore prouocat et visum ledit. **Ducusq; Diasc.**

Capitulum XLIII

De cepe

Cepe caninum dicitur squilla et inuenitur iuxta mare vnde a Platear cepe marina appellatur. cepe ritur autem quicquid sola. et tunc mortifera ac venenosa est. si intus recipiatur nisi eius venenositas reprimatur. Solent autem salernitani eam diuidere in plures partes et plantare in ortis sigillatim et ita reprimunt venenum eius. reprimunt autem malicia si in vino et oleo aliquantulum dimittatur. et sic in medicis apponatur. **D**es autem scindi ista cepa et interiora et exteriora abijci. quia exteriora sunt mortifera propter nimiam caliditatem. et interiora propter nimiam siccitatem. sed media sunt temperata multum conuenientia medicinis. **De cepe autem dicit Plinius. li. ix. ca. xvij.** Cepe apud grecos multa sunt genera et eis omnibus est odor lacrimosus. et est optimum quod est rotundissimum et acius est rufum quam candidum et crudum quam coctum serit et plantatur. sed quoniam

feminatur ante annum sequentem non facit semen. et quoniam facit corrumpitur ipsum capitulum. vnde ex corruptione iacti seminis gignitur ipsum capitulum et productio seminis capituli est corruptio. **A**uribus autem feri semine cepe in solo terre fossa herbarum aliarum radicibus extirpatis. semen eius nigrescere locupiens metitur antequam totaliter maturarescat. radices eius optime in paleis conseruantur. et licet contingat capita inueterata. aqua salsa tepida sunt capita intingenda et ita efficiunt diuturniora et esui meliora. sed in siccis ad seminandum vel plantandum sunt vitiosa. multi etiam capita cepearum sicut et aliorum suspendunt in fumo supra ignem et sic ne germinent conseruantur. quod sepe extra terram facere certum est sicet allium nisi per artificium caueatur. **I**tem li. ix. ca. vij. Cepe siluestres non sunt sapide neque multum comestibiles. sunt tamen multum medicinalia. **I**so enim olfactu caliginem medentur. magis autem victione prouocant. oris vlcera sanant. morsus caninos cum melle et vina curant moribus etiam serpentium obuiant. auricularum sonitum et grauitatem emendant. cum adipe anserino aut cum melle lumborum dolores iuuant. vulnera cum melle purgant et sanant. **Ducusq; Plini.**

Capitulum XLIII

De cucumere

Cucumer. eris. quedam est herba de qua dicit **I**sidorus. li. xvij. cucumeres sunt dicti eo quod interdum sunt amari qui dulces nasci solentur si lacti mellito eorum semen infundatur. **D**iasco. autem dicit. Cucumeris natura frigida reperitur ventrem soluit stomacho accommodatur. quibus animus reficit succurrit odore. folia eius trita vulneribus medentur que impressit caninus morsus semen eius tritum cum vino dulci et potu datum reficam adiuvat laborantem. **S**equuntur **P**linius. aut li. ix. c. ij. et ij. dicit quod cucumer ortensis et siluestris cuius ratio dicitur est magis grossa et alba. ex cuius succo fit electuarium quod est necessarium ut multis medicinis.

Capitulum XLV

De cucurbita

Cucurbita s^m *β*h. nomen est grecum cuius origo latinis est icerita. Eius genera sunt multa. ut tangit *β*h. li. xvij. Et di. idem *Pl*. Est autem cucurbita alia domestica et ortensis. alia vero siluestris. domestica vero in ramis et folia pariter et flagella ad modum vinee se diffundit et quibusdam ligamentis se connectit sicut vitis. et habet quosdam flores albos quos emittit potissimum contra noctem sine appodiatione flores potest. sed fructus eius vit. proficit imo reficit vel putrescit quoniam ad modum vinee a terra non erigitur et lignis vel virgulis non sustentat. Est autem cucurbita s^m plantae frigide et humide complexionis et in qualitatibus temperate. In calidis regionibus precipue inuenitur cuius semina in terram proiecta herbam pereant ex qua producantur albi flores. et tandem fructus pleni semine et medulla cuius cortex primo mollis. sed quoniam puenit ad maturitatem admodum lignum indurescit. fructus eius quando noui sunt conueniunt cibis et semina medicinis. Sunt autem semina eius diuretica et diuisiua propter suae substantiae subtilitatem. et ideo valent contra opilationem epatis et renium ac vesicae. acutam patientibus cucurbita elixa vel affata cibus est et medicina. Nam materiam infirmitatis purgat pyzinam et aliquantulum laxat. calorem reprimat alterat atque confortat. semina eius post maturitatem colliguntur abluuntur et ad solem desiccant. ne propter humiditatem superfluum corrumpantur. In locis sicco per triennium reseruantur. Hucusque *Plat*. Sec^o *Plini*. aut succus cucurbitae valet contra ignem sacrum. et contra tumorum oculoꝝ. mitigat dolorem aurium si tepidus immittatur. semen eius tritum in puluerem et in ipsum replet cauata vulnera. Linis corticis valet contra combustionem. Dicit autem adhuc *Plini*. li. xv. ca. iij. est cucurbita siluestris digitalis grossitudinis nascens in sarris locis. Cuius succus stomacho et visceribus multum prodest renium et lymboꝝ. palisi subuenit. medulla cum

absinthio et sale dolores ventium tollit. succus eius cum aceto calefactus mobiles ventres sistit. caro eius sine semine danis pedum. i. a postematibus succurrit vinum cum ea feruefactum oculoꝝ impetus tollit. folia eius cocta et trita vulneribus subueniunt. semen eius potatum cum vino venenum vincit et comedi non debet. quia inflationes facit. Est autem cucurbita agrestis s^m *β*h. li. xvij. idem quod coloquintida herba multum amara quae admodum cucurbita visum et terram flagella tendit huiusmodi folia magna grauis odoris ut cucurbita. et fructum rotundum facit sicut cucumer visnalis. ut di. *β*h. quae supra de natura coloquintide

Capitulum XLVI

De celidonia

Celidonia est herba croceos huiusmodi flores atque fructum croceum tangens man^u intingentem sic dicta. eo quod in aduentu hyrsudinum videtur erumpere vel florere. ut di. *β*h. li. xvij. Celidonia enim grece hyrsudo latine dicitur. et subditur. *β*h. Vel dicitur celidonia. quia pullis hyrsudinum si oculi ledantur matres earum illis ex hac herba medicatur. Idem etiam recitat *Plini*. s. quod succo celidoniae oculo hyrsudinum eruti huiusmodi lesi ad statum pristinum reuertuntur. Alias siquidem notabiles habet virtutes. habet enim virtutem dissoluedi attracti hendi consumendi ut di. *Dyasc*. dolorem ventium mitigat. caput purgat. menstrua puocat. et matricem mudat. fistulam oris et cancerum curat. s^m *Plini*. *Dyasc*. et *Plat*.

Capitulum XLVII

De centaurea

Centaurea est herba amarissima calida et sicca in tertio gradu. et ideo fel terre est vocata. ut dicit *β*h. quia a chirone centauro eius virtus primitus est inuenta ut dicit idem li. xvij. Est autem duplex scilicet maior et minor. Prima maiores habet ramulos et flores. et est maioris efficacie quam minor. ut dicit in *Plat*. et ibidem dicit *Constantinus*. quod radix maioris calida est et sicca in secundo gradu. et habet quandam amaritudinem cum dulcedine. et ideo habet virtutem conglutinandi.

et ex amaritudine habet vim diureticam
et diuisam plus valent flores et folia in
medicina q̄ alia que sunt in ea. dolores
ventris sedat. visum clarificat. renes et
splenem tepilat. paralisis curat. vmes
ventris cum melle necat vulnera radice
ei⁹ cōsolidat sic dicit Plin. Dialco. et plat.

Capitulum XLVIII

De daphni

Daphnis grece laurus dicitur lati
ne vt dicitur Plin. li. xvij. Et est lau
rus a verbo laudis dicta. Lauri
enim ramis et folijs cum laudibus victoꝝ
capita coronabant. et idē apud antiquos
laudea vocabatur. sed post sublata litera d
et surrogata. r. laurus est dicta. sic quon
dam dicebatur medidies que nunc meri
dies solet dici. vt dicitur Plin. Hanc arborē gre
ci vocant daphnes; eo quod nunquam teponat
viriditatem. Hyeme enim viret et estate. et
ideo inde victores potissime coronantur.
vt dicitur Plin. et subdit. Hec sola arbor a vul
go creditur minime fulminari. vñ fuit ap
pollini antiquitus consecrata. de qua dicit
magister in histo. sup illud v̄bum Con
suluit Ilaacominū sup Gen. xxv. Re
becca ex more gentium quem viderat in pa
rentibus speciem lauri quam tripodē di
cunt capiti supposuit. et ramis arboris quā
agnus castus dicitur incubuit vt visiones
veras videret et fantasticas non sentiret
De lauro siquidem dicit Plin. li. xvi. ca.
xxx. Laurus triumphis proprie dedicatur
que gratissima est tomibus cesarū; atq̄
pontificū. quia tomos exornat. Et sunt duo
genera eius. scilicet delphica et ciprica. Lauro
delphica delphis primo coronati sunt tri
umphantes. Ciprica vero romani primo
suos coronabant. nō autem multe speci
es lauroꝝ inueniuntur sed differunt in vi
tore et magnitudine et similitudine bac
carum. Est autem arbor multiplicis speciei.
et enumerat Plin. xij. species eius ar
boris inter quas ponit quandam speciem
lauri quam dicit fuisse magno ioui et ap
pollini delphico dedicatam. Et ideo tell
laurifera in tomibus et in satis a ful
mine manet tuta. Sine autem lauri p
sentia non solebat apollo dare responsa

sua. et ideo quia diuinis credebatur cō
uenire honoribus. honorem triumphis
obtinuit. nec licebat laurum pollui v̄sib⁹
illicitis et prophanis. quia propter precipiāda nu
mina sup altare poni debuit et offerri. ce
sar autem tylerius celo tonante. laurum
in capite solitus erat ferre sicut ferunt cō
tra fulminum metus. Narrat etiam ibi
dem Plin. miras rem quod cum augustus sede
ret in quodam orto iuxta drusillas sede
ram deiecit aquila de alto gallinam mi
ri candoris illesam in gremium cesaris
tenuitq̄ gallina laureū ramū in rostro suo
onustum baccis multis. gallinam et solo
lem iusserunt auspices obseruari. et
baccas laureas seminari et cum diligen
tia custodiri. ex quibus puenit silua triū
phans cuius postea cesar laurum in ma
nu tenuit et coronam in capite gessit. ac
deinde alios cesares eodem modo ex ea
dem silua post obtentum triumphū opor
tuit coronari. Hucusq̄ Plin. De lauro si
quidem addit Dialco. quod est arbor elegā
tis forme et magne aromaticitatis ac me
re efficacie ac virtutis. nam folia eius v̄
ridia que multū odorifera sunt si cōtus
dantur mitigant et sanant puncturam a
pum et vesparū. et omnem tumore spar
gunt libros et vestes cum quibus ponun
tur a tineis et vermibus custodiunt et a cor
rosione tutos reddunt. fructus lauri de
citur bacce lauri. et sunt grana exterius
nigra vel subnigra. interius alba et vinctu
osa in figura spherica. in complexionē ca
lida et sicca in secūdo gradu subtilis; ha
bent subam. et habent virtutem tepurandi
confortandi. et ideo in multis ponuntur
vtiliter medicinis ex quibus fit oleum
preciosum quod valet cōtra multas et pre
cipue cōtra frigidās passiones.

Capitulum XLIX

De diptanno

Diptannus est herba medicina
lis. cuius radix maxime conue
nit medicinis. et debet eius sub
stantia esse solida non pforata que cum
frangitur non puluerisatur. Virtutē ha
bet dissoluendi attrahendi veneni et cō
sumendi. Vñ valet cōtra venenosos mos

sus. et supposita vulnere et potata. vt di.
 Dyasc. et Plate. cum paucis additis di-
 citur in multis habere virtutem tiriace.
 menstrua puocat et educit secundinas et
 fetum mortuū excludit. epilepticis et pa-
 liticis cum succo rute subuenit vt dicit
 idem Dyasc. De hac herba dicit in Pli.
 li. xvj. ca. viij. Cerue inquit diptanniz
 primo ministrare. nam eius herba co-
 medit vt facilius pariant. et si sagittę fu-
 erint lese diptannū querit quem come-
 dentes ferrū excutiunt in vulnere vere-
 lictum. Item dicit Basilius in exameron
 et Ambro. et expositor supra can. vbi loq-
 tur de hīnnulis ceruor. De herba scdm
 Pli. crescit in pluribus locis sed illa mi-
 nus est laudabilis q̄ crescit in agris pi-
 guioribus siue crassis. que aut crescit illo-
 cis asperis et siccis melior est cuius mihi
 ma portio gustata accendit os vt di. ides
 Jh. li. xvij. sic dicit. Diptannus ē mos
 crete ex quo diptannus herba nomē ac-
 cepit. An xgilius. Cerua vulnerata sal-
 tus pagrat diptannū querit tanti enī
 virtutis est vt ferrū a corpe excutiat et
 expellat. vñ et eius pabulo fere percusse
 eijciunt sagittas corpi inherentes. hanc
 quidam pulegiū mattis vocant. q̄bz te-
 la eijciendi bellica ptātem. vt di. Jh.

Capitulum L

De dracontea.

Dracontea est herba quedam sic
 dicta. eo q̄ hasta eius in modus
 colubri sit maculis resperſa fili-
 tudinemq̄ imitet vipere vel draconis. vl-
 qz herbam ipam vipere timent vt di. Jh
 do. li. xvij. Hec aut a multis serpentaria
 vel colubina nūcupat. nam florem ha-
 bet purpureum diuisum et aptum sic os
 serpentis te cuius medio pcedit lingua
 q̄si serpentea acuta nigra et rotunda et in
 medio floris ipius surgit quasi caput se-
 mine grosso et rotūdo. prius viride dein
 de rufum efficitur q̄n incipit maturesce-
 re. Herba ista fm Dyasc. magne effica-
 cie est et virtutis. nam radix eius exiccata
 et puluerisata cū aqua rosacea faciē mū-
 dificat clarificat et colorat. cū sapone gal-
 lico fistulam sanat mūdāt et desiccāt et os

eius dilatat vt os fractum vel putrefa-
 ctum queat extrahi cū acetō et calce vi-
 ua canctum curat. foliū eius cū vino te-
 coctum apostematā maturat. succus ei-
 us auditum ex frigida causa lesum sanat.
 visum clarificat. menstrua puocat. emor-
 roidas. i. inferiores venas sanguinē flue-
 tes cōsumit et desiccāt. succus eius interi-
 us sumptus abortum puocat. odore suo
 serpentes fugat. nec ledit corpus a serpe-
 te si eius succo inunctum fuerit aut lini-
 tum. Duculqz Dyasc. et Plat.

Capitulum LI

De draganto

Dragantum fm Plate. et Au-
 cen. est gummi cuiusdam arboris
 cuius humor vel actione caloris
 vel cōstrictione frigiditatis natural in-
 dureſcit. cuius spes est triplex. nam ē al-
 bum purum et clarum. et illud melius est
 Est etiam subrufum et citrinū qd nō est
 adeo bonū sicut albū cui nihil terre ad-
 mictum est. qd albū est cōuenit frigidis
 medicinis. subrufum et citrinū debet po-
 ni in calidis per xl. annos seruari potest.
 virtutem habet infrigidandi humectan-
 di et mūdificandi ex frigiditate et humi-
 ditate et conglutinandi ex sua gūmosita-
 te. valet cōtra vicia pectoris in electua-
 rijs et sirupis. nam pectus siccum hūme-
 ctat. humorem perditū restaurat. tussim
 sedat. scissuram labior et oris vlcera-
 tionem cōglutināt atqz sanat. faciem mūdi-
 ficat et dealbat. artheticos iuuat. cōtra dis-
 senteriam pdest. vt dicit in Plate.

Capitulum LII

De eleno.

Elenus est lignum ethiopicum
 colorem habens nigrum tactus
 lenem et planum durum et pon-
 derosum. Unde ppter poroz compactio-
 nem positum in aqua statim submergi-
 tur atqz petit fundum. vt dicit in li. vege-
 tabilium. Est autē gustu stipticū et mor-
 dax qd igni appositum citius rapit ignē
 et suauem fumum emittit et odorem i co-
 tricula cōfricatū rufum ostendit colo-
 rem. Virtutem habet purgatiuam et cō-

fortatiuam. et iō collitij vtiliter adhibetur sicut dicit Plini. ⁊ Dyasc. De electo etiam ait Jfi. lib. xvij. Etenus inqt India crescit ⁊ in ethiopia. qui cesus diu indurescit in lapidem. cuius lignū nigz ⁊ cortex lenis vt lauri. iudiciū maculosū ē et variū sed melius est qđ in nullo ē maculosum sed nigrū est ⁊ lenē. Solet autē poni iuxta crepundia vt infantem visū nigra nō terreat vt dicit Jfi. ⁊ Curgili⁹ Etenū cōmendat Plini. li. iij. c. v. di. Etenū esse arborē p̄ciosissimam auro ⁊ elozī cōpabilem. ⁊ iō solebant ethiopes lignū elenū cum auro ⁊ eloze offerre impatoribus p̄ tributo. vñ et regina saba legit talia ligna reddisse salomoni. iij. Regū. p̄

Capitulū LIII

De edera

Edera ab herendo est dicta vt dicit Jfi. eo qđ arboribus adheret ⁊ at. vel dicit ab edo. qz sumpta s̄ abum a capris lac multiplicat vñ nutriuntur hedi. radix eius durissima ⁊ p̄forat frigide est nature et frigidam indicat esse terram vbi crescit virorem diu seruat et nō p̄dit folia que diu vident. amari et s̄riptici est saporis. Edere autē s̄m Plinij li. xvi. ca. iij. sunt due species. s. alba et nigra. s. masculus ⁊ femina. masculus est maior ⁊ in folijs durior ⁊ pinguior. edera v̄o alba fructū habet album. ⁊ nigra nigrum. Solent autē ⁊ p̄ete coronari folijs edere in signū viuacis ingenij ⁊ subtilis. qz edera semp̄ viret. similiter edera coronati incedebāt illi qui in sacris līteri patris. i. bachi ministrabant. vnde hęc arbor v̄o vini sacra fuit similiter et marti. Vnde ⁊ alexander magnus suos milites coronauit edera qđ in india trās̄ p̄hauit. vt di. idem Plini. exemplo līteri patris qui galeas suoz t̄rso edere adoz nauit. Est autē arbor vt di. idem multum in altum se extendens qđ diu inueniet at̄orem vel murum p̄ quem serpat radice sa seu ramosa. habens brachia ⁊ baccas quasdam sed amaras. cuius v̄mbra ē nocua ⁊ satis inimica frigori. serpentū generi gratissima rumpens muros et sepl̄y cōtra. vnde mirum est qđ haberi in hono-

re a veteribus fuerit consueta. folia habet intercisa et angulosa grauis odoris ⁊ plana. sed amara sub quoz v̄mbra latene vermes. Item ca. xxxiij. mira p̄ditur natura edere ad excipienda vina. nam si fiat vas ex ligno eius vina transfluere ⁊a quam siqua m̄rta fuerit. remanere certum est. Huculqz Plini. s̄m Dyasc. aures edera q̄uis sit amara vtilis tamen est medicāne. nam v̄tus ei inest s̄riptica ⁊ cōstricuiua et ideo dissentētijs medef. succus eius naribus instillatus caput purgat et dolorem eius mitigat. succus eius cum oleo tepidus auribus immisus cōtra surditatem iuuat. Item idem Edera ex cōtrarijs est cōposita. et iō in causis cōtrarijs opatur. p̄pter qđ v̄tatem habet maturatiuam attractiuam m̄dificatiuam et mitigatiuam. ⁊ iō apponi sepius solent eius folia ad cocturas. eius gummy diureticum est ⁊ dissolutiuū. valet cōtra calculum. eius folijs nutritus hirc⁹ sanguinem habet acutiorem et ad frangendū calculū in renibus ⁊ vesica fortiorem. Est autē quedam species ipsius edera resup cuius folia cadit ros ⁊ inuisatur ac in ladanum cōmutatur. cuius virtus magna a medicis experit. Nam sum⁹ ei⁹ menstrua puocat ⁊ educit secūdinās expellit. reuma compescit. caput ⁊ sensus ⁊ fortat. tussientes iuuat. fluxum ventris sedat. et i multis medicinis adhibetur vtiliter.

Capitulum LIII

De litropio

Litropium est herba sic dca. eo qđ solsticio estiuo floreat. vel qđ solis motibus folia circūfacta conuertat. vñ et a latinis sollequū appellatur vt di. Jfi. li. xvij. Nam sole oriēte flores suos aperit. ⁊ cum sol occubuerit iterum se claudit. et hęc verrucaria dicit. eo qđ extinguit verrucas et abstergat siue potetur siue cataplasmes. vt di. Jfi. secū dū Plac. autē sollequū sponsa solis dicit et est herba frigida et humida in secūdo gradu cuius succus bibitus valet cōtra venenū sumptum interius. valet etiam cōtra morsum caninis ⁊ venenosum si p̄

ta super vultum ponatur contra calefactionem epatis et opilationem multum valet

Capitulum LV

De elleboro

e Elleborus ut dicitur. Ipsi. ab elleboro sumio sic dicitur. ubi plurimum gignitur. hunc romani veratrum dicitur eo quod sumptum mentem motam in sanitatem reducat. Cuius duo sunt genera. scilicet album et nigrum. album dicitur elleborus. quia radices habet altas et steumaticos humores purgat. niger vero nigras habet radices et nigros humores. id est melancholicos purgat siue mudat. Est autem secundum Dioscoridum et alios auctores herba multum violenta in virtute et recipienda medicinaliter cum cautela. multum enim ledit et cito interficit quoniam indiscrete aliquibus adhibetur. valet tamen contra multos morbos si debito modo adhibetur ut dicitur. Dioscoridus. quia quartanas febres soluit. vermes in auribus et alias interficit epilepticis litargicis subuenit eius puluis si cum pane miscetur. et si a muribus comedatur muribus interficit ut dicitur. Dioscoridus. et etiam platea. Inter alia huius herbe duas species melior est elleborus albus. et est calidus et sicce complexionis in tercio gradu et crescit in locis montosis et humidis et habet folia similia plantagini sed longiora et in fine acutiora et stipitem vniuersi cubiti siue magis. cuius radix larat multum superius et inferius et nunquam tetemus elleborum nisi materia fuerit digesta prius et preparata. et tunc etiam cum cautela. et ideo procras dicitur. si vis elleborum ducere moue corpus ne scilicet sumens elleborum super dormiat. et habet virtutem resoluendi humidum in ventositatem. unde sequitur suffocatio spirituum et mors. ut dicitur. Dioscoridus. et Platea. Elleborus autem niger multo periculosior est.

Capitulum LVI

De esula

e Sula quedam arbor est quae a medicis calida dicitur in tercio gradu atque sicca ut dicitur Dioscoridus.

cuius radix maxime valet in medicina. cuius multe sunt species. et illatum vitis nunc est in lacte et in humore. nunc in semina. nunc in radice. unde dicitur. Lac anabula parit cacapucia semine gaudet Esula radicis cortica prestat opem. Est enim esula herba plana habens folia et rupta emittit lacteum humorem quod quidem est vlceratinus. et carnis siue cutis corrosiuus. steumaticos purgat humores valet ydropicis et alijs patientibus et humore steumatico varias passiones.

Capitulum LVII

De etuca

e Ruca est herba alba domesticata aliquando siluestris calidat humida. diuretica et aperta renes confortat. paralysim curat. vrinam puocat. vesicam et renes purgat. vtilis est in cibo et in medicina. flores eius apes diligunt et frequentant. ut dicitur. Plinius.

Capitulum LVIII

De enula

e Enula est herba cuius maneri res est duplex scilicet ortolana et campana que maioris est efficitur radice. nam radix veteri colligi in principio estatis et in sole exiccari ne ex humiditate corrumpatur. virtutem habet leniendi et mundificandi. et nervos confortandi et viscosam humiditatem consumendi. Valet mirabiliter in frigida causa contra tussim in frigidam et spiritalem membrorum frigidam passionem. unde scriptum est in macro. Enula campana tendit precordia sua etc.

Capitulum LIX

De epithimo

e Pithimum est flos thimi quod est herba cuius tota virtus in flore est. nam solus flos ponitur in medicina. ut dicitur Dioscoridus. Plinius. et Platea. vir

tutem habet purgandi fleumaticas vel
melancolicas passiones. vnde valet cō
tra quartanas et etiam quotidianas ac
cessiones. valet etiam fm Constan. cō
tra stranguiriam ⁊ difficultatem vrinā
di et etiam cōtra splenis ⁊ epatis opila
tiones.

Capitulū LX

De ebulo

Ebulus est fructus siue herba in
folijs ⁊ in stipite sambuco arbor
ri simillima. cuius radices corti
ces frondes et flores sunt vtilis in me
dicina. habent etiam fm Dyasc. Plate.
et Plini. virtutem dissoluendi ⁊ cōsumen
di grossum fleuma ⁊ viscosum. vñ succ^o
ebuli valet cōtra arteticam et cōtractio
nem neruorū manū atq; pedum. valet
tra leucostemantia. i. ydōpism ex fleu
matica causa atq; frigida siue alba. valz
etiam cōtra tumores ⁊ collectiones iter
cutaneas vbi cūq; in corpe colligantur
Item valet maxime ebulus cōtra ꝑcussi
ones corꝑis atq; casus. si patiens in ei⁹
decoctione frequentius foueas. nam to
lorem mitigat tumorem sedat. virtutes
et robꝝ neruis ⁊ iuncturis ossiuz admi
nistrat. Odore siquidem est ebulus her
ba fetida ⁊ sapore minus grata s; in vtu
te et efficacia ab antiquis medicis opti
ma ad medicandum est apud veteres in
dicata. vt di. Dyasc. Plini. ⁊ Plate.

Capitulū LXI

De fico

Ficus est arbor a fecunditate di
cta. alijs enim arboribus fera
cior est. nam terq; quaterq; per
singulos annos fructū gignit atq; altero
maturecente abozitur alter statim. fic⁹
autem egyptia fecundior fertur cuius li
gnū in aqua missum illico mergit ⁊ cum
in imo iacuerit. vnde in superficie sur
ū eleuatur. vñ vice nature qm̄ madefa
ctū debuit humoris pondere residere añ
rpa ꝑo pitagore alebanf ficibus gala
tix. alias athlete anteq; idez eos ad car
nis vsum in quo fortior est abus trans
tulisset. A senibus aut in cibo sumpte fi

cus rugas eorū distendere fetunt. thau.
ros quoq; ferocissimos ad fici arbores
colligatos dicit repente mansuescere. fi
cus autem cuiusdam arboris remedio q̄
dicit caprificus vt asseritur fecundat. buc
usq; Jh. li. viij. ca. vij. fm Arest. asit li.
vegetabiliū. humor corticis arboris q̄ est
quasi sanguis in aialibus in quibusda;
est lacteus vt in fico ⁊ in moro. sed vice
lacrima habet coaguli ad faciendos case
os sicut flos cardui casealis. Est aut ei⁹
humor multū vnctuosus. et id ficus est
multe fecunditatis. qd̄ enī est vnctuosū
transit in fructū ⁊ qd̄ subtile ⁊ aquosum i
folia transmutat. que quidem sunt lata
et lassa ⁊ in extremitatibus pirica ⁊ acu
ta. quorū lacte siue succo membra genita
lia plinita dicunt moueri ad pruritū et
libidinis incendium. simile habet glosa
sup Hesi. iij. ibi fecerunt sibi de folijs fi
cus ꝑromata. Contingit aut. ficū arbor
rem vt dicit Arest. steri lescere aliquan
do ꝑpter humoris defectū aliqñ ꝑpter suo
ꝑsuam hūiditatis abūdatiā. ⁊ in vtroq;
casu idiget medicina. vñ a gricole ei sub
ueniūt in defectu humoris ꝑ simū cōue
nientem ⁊ aquam dulcem. qñ ꝑo supra
bundat hūor arbozem clauis ꝑforant ⁊ su
ꝑsuū humorē euacuat. vt supra de arbo
rū medicina ē osium. De fico aut arbo
re siue ficu di. Pl. li. iij. c. viij. omnia que
supra sunt de Jh. introducta fic⁹ egyptia
in q̄t ē arbor fecundissima moro filis i ma
gnitudine in folijs ⁊ in aspectu. q̄ter i esta
te ꝑfert fructū. sed primū generat imma
turū. cui filis ē fic⁹ apri a q̄ q̄ter germinat
et fruct⁹ q̄ternos facit. sed grossus ei⁹ nō
maturat nisi prius incidat ⁊ lactis super
fluitas emittat. ⁊ emittit germina sua sine
folijs i extremitate ramorū. ⁊ h; similitudi
nē in radice cū ꝑlo ⁊ in folijs cū vltimo et
est i q̄titate forbe filis magnitudo. est at
fic⁹ arbor tenera ⁊ delicata. ⁊ iō a forti frū
gore defacili ledit ⁊ potissē qñ sapit ger
minare. Item idē Pl. li. iij. ca. vi. est fi
cus indica exilia q̄dem ferens poma va
litis ramis transfusa qui rami in terram
adeo curuant ꝑdēre suo vt cre infigat.
⁊ sic nouā ꝑgeniē facit in circuitu circa
pentē vel circa stipites ⁊ tanta facit vñ

bram et dēfinitatē q̄ pastores sub ei⁹ ramis ab estu et a vento se abscondunt. Superiores aurem rami matris in altum valde se extendunt. collaterales vero fasta circuitu circa matrem se diffundunt et quasi filioꝝa multitudine .ymbzā magnā faciunt. folia sunt autē latissima ad modum pelte amonice disposita. poma facit multa sed modica que fave magnitudinē vix excedūt. sed inter folia calore solis ita decoquitur q̄ p̄ dulci sapore ad comedendum digna miraculo reputant. Ad hoc dicit Plini. li. xv. ca. xix. q̄ est quedam arbor que dicit siluestris ficus que alio nomine dicitur caprificus nunq̄ maturotescens sed q̄d ipa ex se nō habet alijs tribuit. nam cultores solent aperire ora radicū vel corticis arboris ficus et illi intus infigere surculos et ramos caprifici ex quoz insertione apta radice attracto aere nouo et humore ei cōgruo vigorem recipit et virtutem vñ et humor laeteus qui est materia fructus in ipi⁹ trāsit pastum sicut patet in dictis. Aluredi in tractatu de causa fructificationis arborum et herbarū. Item idem etiaz dicit q̄ tales arbores debent taliter iuxta fructiferas ordinari vt venti status euolantis in ipm ficum ferant. ad hoc vtilior ē ventus australis q̄ aquilonaris qz simpliciter plus nocet ille ventus borealis ficū q̄ australis. quare in aquilonari pte minus proficiunt fici et plus arefcunt. qz earū humor lacteus facillime cōsumitur. et etiam cōgelatur vbi habet tomium talis ventus. De effectu autem fici vel ficoꝝū quo ad radicem folium corticem et fructum. Quere supra in tractatu de carica in littera c. vbi exp̄ssius continetur

Capitulum LXII

De fraxino

Fraxinus est arbor. vt dicit Plin. crescens in locis asperis et montaneis ex qua fiunt haste q̄ franguntur. vnde Ouidi. et fraxinus vtilis hastis. De fraxino autem dicit Plini. lib. xvi. ca. xij. inter arbores q̄s materie causa natura genuit vtilis est fraxinus q̄ est

arbor alta seu p̄ceta et rotunda atq̄ recta siue pineata folio. homeriq̄ p̄conio et achillis hasta nobilitata. et cedro in aliquibus partibus ita similibus vt cortice ablato ementes fallat. cuius folia contra venenum sunt vtilia. nam succo expr̄so et potui dato contra serpentes summe opifex ē. tātaq̄ ei vis ē vt sp̄ctes ei⁹ ymbzā matutinam vel vesptinam nō attingat. q̄ si inter ignem et folia fraxini ponatur serpens in ignem priusq̄ in fraxinū fugiet. sunt tamen folia eius iumentis mortifera in grecia. ceteris autem iumentibus sunt innocua. In italia vō iumentis nō obsunt. primo autē floret et frondet nec ante flores conditos folia emittit. Sunt autē duo genera vt dicunt greci. quedam est longa nō nodosa. alia breuior est in folijs ac durior. s. lauro similis. alij vero diuidunt fraxinū in sicus scz in campestem et in montanam. campestris folia sunt magis crispa sed montane magis spissa. et ista folia sunt alijs meliora. Ducusq̄ Plini. s. m. autes Planteari. fraxinus est arbor calida et folia cū aniso et fungis qui crescunt super eam cōpetunt medicine. nam fluxus ventris stringunt. vomitum ex defectu virtutis retētiue cohibent. si cum aqua pluuiali et aceto decoquantur et super stomachum apponantur.

Capitulū LXIII

De fago et eius proprietatibus.

Fagus est arbor cuius materia in multis est necessaria. vt dicit Plin. li. xvij. et Plinius li. xvi. Fagus est arbor glandifera sic dicta. q̄a fagorum fructibus quōdam vixerūt homines et ex eis sumpserunt cibum. Nā fage grece comedere dicitur latine. vt dicit Plidorus li. xvij. ca. vij. dicit enim sic Fagi glans exterius triangula cute leni includitur similis nucleo. Sed cortice molliori. cuius medulla muribus est accepta et glūres impinguat turdis etiam et columbis conueit et eas nutrit. eius cortex multum est vtilis. Marime apud aquilonares pictos. qui inde fa-

clunt vasa diuersis vñibus valde apta. vt dicit idem ca. r. Item dicit in eodem qd glandes siue fructus fagi sunt multus dulces et nutritibiles et carnes animalium que inde nutriuntur facit coctibiles stomacho vñiles atq; leues. non est autē in substantia arbor multū solida sed rara porius et porosa. et iō non multū durat vt dicit idem. vñtamen eius substantia multis est apta ad asseres et alia fabricanda. cuius substantia pura ac vermibus non corrola arti vitree est summe necessaria qz ex eius cinere vitrum cū aliorū quorūdam ap; ositione p ignis cōstationem artificialiter p̄paratur. et pauca ligna iue nñntur que operi tam mirabili sint super omnia ita apta. lignū quidem leue ē ac porosum vt dicit Plin. et aliquātulū gūmosum in multis locis. et iō de facili incenditur et de facili corroditur a vermibus aut citius cōputrescit. flores etiā quosdam emittit ad modū tilie sed nō odoriferos. et tamen illos frequentat a pes mel siluestre in arborū concavitatibus colligentes.

Capitulū LXIII

De faba

Faba vt dicit Plin. li. xij. dicit a greca etymologia qñ faga. naz fage comedere dicit. est enī genus leguminis quo antiqui in comedendo solebant vti. Huius species due sūt. quartū altera est egyptia. altera est cōsis et illa aliquñ dicit fresa. eo qd poles fredāt eam molendo sepius ac confringant. vt dicit idem. Est autem faba s̄m Dyasc. herba in ortis et agris seminata. cuius haesta surgit angulosa. grossa. cōcaua et nodosa. folium vel folia in singulis nodis pducens lata. plana et aliquātulū obacuta. florem pducit album in summitate purpureum siue nigrum odoriferū et multum ab apibus frequentatum. in hasta autem pducit diuersas testas carnosas et oblongas que interius quasi sub diuersis vñicibus ab inuicem sunt distincte in quibus fabe p ordinem sunt locatae et ille teste sunt primovides externi et alii interius atq; molles et paulatim

calore desiccante indurescunt. et tandem pariter cōnigrescunt et hoc maturitatis indicium est. Est autem faba s̄m Dyasc. et Plate. frigida et sicca nisi sit vñidis et tunc est humida in primo gradu q̄ vñidis comesta parum nutrit. humores grossos generat. inflatiōem in superiori parte ventris facit et ideo stomacho est nocua. sanguinem grossum et melancolicū creat et humum grossum qui cerebrū offendit. somnia vana et terribilia inducit per decoctionem et assaturam eius ventositas inflatuū dimminuit. sed totaliter non auferitur. Fabis siquidem assidue vtentes dolores intestinorū patiunt. splenem opilant ventrem stringunt. cū cortice comeste ad digerendum sunt dure et multum inflatiue. Est tamē fabe medulla mūdificatiua. vñ eius colatura faciē purgat. et p̄fata pulmonem mūdificat. apostemata mamillarū curat cum rosis mixta. dolorem et liuorem et oculoꝝ hipitudinem abstergit. masticata et in tantis poribus apposita. humores ad oculos reuoluantē cōpescit scissa et sup venam incisam posita sanguinem restingit. lac effluens de mamillis sistit et effluere nō p̄mittit. podagricis et arthriticis cū adipe ouis decocta subuenit si sup doloris locū cathaplasmetur. tumores et collectōes apostematū repunit si in principio decocta in aceto tumori apponatur. De fabe autem natura et proprietate dicit Plinius li. xij. ca. xij. Inter legumina faba dicit optima quā multi immiscent cū pane siue cū materia panis vt sic ponderosior esse videat. Pitagorica tñ s̄m damnata est. qz e fruges vñ sus et betare dicit lenius et semina etiam facere estimat. vel vt alij tradiderit qm̄ mortue p̄ aie sunt in ea q̄ de cā varro tradidit flamine. I. pontifice faba vñsci nō debere. sola aut iter fruges etiā excisa crescēte luna crescit et replet. et in aq̄ marina siue als salsa nō decoquitur seminat in occasu pliadū et añ hyeme recolligit. qñ est in flore aq̄s maxie p̄cipit scit. cum vero efflouerit diligit siccatatem et solum siue terram in aqua seminata est fecundat stercoreis vice. et ideo in thessalia vertuntur agri in quibus semina

nate fuerant quando primitus sunt iflo
re. crescit autem faba p se in multis locis
et maxime in mauritania et in insulis oc
ceani septentrionalis sed ita dura quod
decoqui potest. nascitur etiam in egypto
sed spinosa et ideo cocodrilli eam refu
giunt. timentes ne oculi eorum ledantur spi
nis eius cuius longitudo est .x. cubitoz
habens caput ad modum papaueris colo
ris tosei in quo fate includunt non supra
tricenae et est eius culmus siue calamus
geniculatus habens folia ampla et fructum
aliquantulum subamarum radix eius inco
mestibilis cruda et cocta in magnitudine
arundinum similis radicibus. hucusque Pl.
li. xvij. ca. xij. Dicitur etiam in ca. xvij. vir
gilius inquit intro et amurca fabam pfru
dentibus grandescere eaz permittit. Qui
dam etiam dicunt fabas citius crescere
et adulescere si triduo antequam seminantur
in urinae aqua macerentur.

Capitulum LXV

De frumento

Rumentum a fruendo est dicitur
id est a vascendo sicut et fruges.
vt di. Plin. vñ et frumen superius
or ps gule dicitur vñ potissime cibi sapor p
sentitur. Est autem primum frumenti ha
bere aristas in summitate spicarum cresce
tes et grana latentia in folliculis immi
nentes nam in omni specie frumenti d
dice eripit culmus et de culmo procedit
spica quibusdam folliculis siue tecis con
tecta in quibus grana recluduntur. in ex
tremo autem spicae aristae tenues et acute in
minet in modum spiculae a qua spica nomi
natur. qz illis aristis quasi spiculis muniuntur
ne autem minorum moribus spica a su
is fructibus exuatur aut a testibus ptera
tur. cuius folia seu vagine quibus fulci
tur culmus et ambif ne pondere frugis in
curuetur dicitur stipula quasi vstipula ab vsto
sic dicta qz collecta messe exuritur stipu
lapropter culturam agri. cuius pars ad
pastum pecorum et asinum reserua palea dicitur.
eo quod primum sola pascendis animalibus
plebatur. Cuius natura tantum est fri
gida quod obrutas niues fluere non sinat.
adeo calida vt poma maturefcere conpel

lat. Hucusque Plin. li. xvij. Sunt autem fru
menti multa genera vt dicit idem Plin.
et etiam Plin. li. xvij. vt puta triticum
far. ordeum. siligo panicum. et milium. et
hymoi. de quibus post dicetur in locis su
is. sed hoc est generale circa haec frumenta
attendenda est solum siue esse qualitas vbi haec se
rant. nam quaedam in vna terra proficiunt que
in alia deficiunt et penitus inarescunt. nam
ordeum in noualibus proficit vbi triticum
deficit et arescit. vt di. Plin. et sic de alijs in
telligendum. Item attendit seminat
ionis qualitas quod quaedam citius quaedam
tardius sunt seminanda. Nam citius se
mina hyemalia. tardius estiuaria. quaedam
etiam in terra profundius. quaedam super
ficialibus sunt terre finibus committenda.
vnde alio modo est seminandum triticum et
alio modo sicut et alio tempore gith. milium
et cuminum sicut expresse dicit Hiero. sup
Esa. xvij. Item maxime attenditur con
gruitas temporis tam in seminando quam in
colligendo quod sicut Plin. li. xvij. hoc vtilius
fit in interlunio quam in tempore alio quod se
minata sic collecta potissime a vitibus con
seruantur. Item attendit tempore sereni
tas vt di. Plin. serere est a sereno celo dicitur.
quod tunc serendum est et non per ym
bres. vnde Virgilius. Fluidus ara serere nu
dus. vt di. Plin. ibidem. ca. xvij. accidit fru
mento viciu. quod si tempus fuerit nimis
vntosum et hoc tribus vicibus seu tem
poribus. scilicet quando est in flore et quando inci
pit reflorescere et quando incipit maturefcere.
ex flatu enim nocio spica euanescit et extin
guitur et in fructu suo patitur aborti
uum. Item nocet tempore pluuiosum
quod tunc totum vel extinguitur ex frigidi
tate humoris vel in herbam et folium super
fluum luxuriat. Item nocet calor subit
us et immoderatus sub nube clausus. quia
dus humor ad interiora radicis rapitur
vi caloris. tunc ex humore calido et visco
sa nascuntur quidam vermiculi circa ra
dicem ex quorum corrosione frugis subst
antia viciatur. Item in grano circa follicu
los nascuntur vermiculi corruptentes fru
menti granum quando spica in pluuiis
li tempore post calorem immoderatum corrupun
tur et putrescunt. Item in tempore nimis secco

vel repaupatur frumentum, ex humore et sic perit, propter defectum nutrimenti vel crescant in eo quedam musce virides que vocantur cantharides virorem frumenti penitus corrodescentes, quibus et multiplicans locuste et bruci quorum dentes omnia destruant. Item erigitur in ipso semine frumentali puritas, nam ut dicitur Philosophi, ibidem ca. xvij, si semina de opice aut adipe tangerent utique semina corrumpentur, et ideo cavendum sumopere ne talibus misceantur, quia omnia sementina que ab illis sunt infecta corrumpuntur. Item requiritur in crescente frumento cultura studiositas, oportet enim ut a superfluis cautius et diligentius expurgetur, nam ut dicitur ibidem inter optima frumenta aliquid herba mortifera inuenitur, ut lolium lappaicum et hmoi, quod accidit ex vicio et malicia attracti humoris vel ex defectu virtutis seu caloris sufficienter singula non mutantis. Item ibidem dicitur, Ex rore corrupto adherente folliculis in granis accidit corruptio frugis, que dicitur rubigo siue erugo, quia spica corrumpitur inde et manitur, et in colorem rubiginem transmutatur. Inter omnia autem frumenti genera triticum obtinet principatum, quia humane nature nihil est amabilius, nihil nutritius, nihil etiam salubrius inuenitur, sed de hoc quere infra littera, d. quere etiam de messe et segete.

Capitulum LXVI

De farre

Far autem est genus frumenti sic dictum eo quod ab initio missum in pileam frangeretur antequam vel molle haberetur a farre autem dicitur farrago ut dicitur Philosophi, est enim herba ordeacea adhuc viridis in qua grana ad maturitatem non turgescunt.

Capitulum LXVII

De farina

Farina que panis est materia a farre est dicta, nam far siue frumentum inter molas fractum farinam facit, vel dicitur a fartiendo quia panem redacta fartit ventrem, vel dicitur fa-

rina proprie quando frumentum inter molas optime est contractum fursure nondum a medulle substantia separato, nam quoniam flos medulle a fursure separet siue cortice tunc simula siue similago nuncupatur, et dicitur alio nomine pollen siue pollis. Unde de terina hoc polenta et hoc pulmentum a pulvere dicitur, ut dicitur Philosophi, li. xx. c. vij, quidam tamen dicunt polentam esse pulverem de farina purgatissima factam, et dicitur polentam a polline que est farina delicata que volata mola in molendino et alio nomine amolum dicitur quia pro sui leuitate a mola eicitur sicut et simula, id est sine mola. Polenta tamen habet alias significaciones sicut dicitur in glo. super Josue. vi. comedierunt polentam eiusdem anni, grana scilicet cocta et manibus confricata et a folliculis separata ad modum grani in pilo tunsi, et flos hoc dicitur polenta quasi pulchra, sed quocumque nomine vocetur farina utilis est in cibo et in medicina. Unde enim fit panis per aque admittionem et ignis decoctionem, aliquid cibarius, id est servus in cibum datus non dechinatus, quibus quoque panis fermentatus, fermento mixtus, quibus etiam azymus sine fermento sincerus, quibus subcineris in cinere coctus et reuerlatus quod et focatus dicitur, quibus dibanarius in dibano coctus seu in furno. His et multis modis de farina arte pistoria fiunt panes, ut dicitur Philosophi, li. xx, qui omnes cor hominis confortant et corpus nutriunt ac delectant, deperdita reparant et restaurant, vires laborantibus administrant, sed pro omnibus panis recens et mundus de farina triticea preparatus ut dicitur Constantinus, in dietis, magis amabilis et convenientis est nature, farina itaque mola teritur et frangitur cubro a fursure dividitur, calida aqua aspergitur, fermentatur et saporiosior redditur et pistata in formam panis redigitur et tandem decoquitur, et sic ultimo post multos labores vita hominis inde reficit et nutritur, utilis est insuper farina in medicina quoniam cum alijs convenientibus modo debito admisceatur, nam farina cum melle mixta faciei pustulas sanat remittit ut dicitur Dioscoridi, mamille ex coagulatione lactis idurata apposita farina vicia triticea vel siliginea cum adipe

et vino decocta duriciem spargit et locus mollificat. vt dicit idem. Collectiones et apostemata maturat. nervos induratos et quasi spasmatos aut contractos relaxat vt dicit idem.

Capitu. LXVIII.

De fermento

Fermentum a feruore est dictum quia feruere et excrescere facit partem. vt dicit Irido. li. xx. ca. i. Est autem fermentum compositum ex diuersis virtutibus similem habens substantiam et virtutem. et inde virtutem habet partem eleuatiuam et sui acetositatis saporis ipsius parte minutiuam et in ipsius similitudine totius masse cui admiscetur conuersiuam. Habet etiam secundum dyal. virtutem humorum de corpore facit extraciuam et quando miscetur cum sale habet apostematu vim maturatiuam et aperitiuam nam poros corporis aperit subtilitate sue substantie et humores dissoluit. Fermentum autem latine zima dicitur grece. unde farina pura conspersione aque conglutinata dicitur zima quasi sine zima. et est zima inflatiua corruptiua pforatiua et diuisiua partium panis siue parte cui commiscetur. vt dicitur super epistolam prime Corinthi. v. 26.

Capitulu. LXIX.

De fumo terre

Fumus terre est quedam herba calida in primo gradu sic appellata. quia vt fumus in multa quantitate emittitur de terra. vel sic dicitur quod generatur a quadam fumositate grossa a terra resoluta et circa terre superficiem adherente. vt dicitur in Plat. que quanto viridior tanto melior. efficcata vero nullius efficacie est. et est herba grauis odoris et horribilis saporis. sed maxime tamen est virtutis. purgat enim melancolicam fleuma et coleram. valet contra scabiem et contra ydropisim ex frigida causa. iuuat podagricos. et valet contra splenis et epatis opilationem. vnum tamen vitium habet ista herba quia inflatiua est. et ventositatis generatiua. et ideo eius

ventositas debet reprimi cum aneto alio amiso. et cum feniculo ne generet corrosiones. vt dicit Plat.

Capitulum. LXX.

De feniculo

Feniculus est herba comunis. multum tamen efficacie et virtutis. est enim herba calida et etiam sicca in secundo gradu. virtute habet diureticam aperitiuam scilicet et insensiuam ex subtili substantia et qualitatibus suis. vt dicit Plat. cuius semina radice et folia compertuntur medicine. unde Irido. libro. xvij. ca. ultimo. Feniculum latini vocant eo quod eius trisi siue radice succus acuat visus oculorum. cuius usus esse traditur. vt senes serpentes annuam senectutem eius gustu deponant. hanc etiam herba greci maratrum vocant. Istud autem sumit Irido. ex certis dictis plinij. libro. xx. ca. xxij. feniculum inquit nobilitauerunt serpentes nam gustu eius senectutem eruant oculorumque aciem ipsius succo recuperando. unde intellectum est oculorum caliginem eo precipue releuari. unde ex eius succo fit collirium contra caliginem oculorum valde aptum. Huius duplex est species scilicet ortensis et siluestris. cuius semen cum vino potatum contra moriis serpentum et ictus scorpionum valet succus eius auribus instillatus vermes necat ac stomachum stringit et corroborat. nauseam sedat. calculum frangit et yunam excitat. lac in mammillis multiplicat radice et renes purgat cum vino cocta ydropicos curat canis morsum sanat. Hec omnia facit feniculus ortensis sed fortius operatur hec eadem ypomaratrum id est feniculus agrestis vt dicit idem.

Capitulu. LXXI

De ferula

Ferula est herba cuius succus galbanum dicitur vt dicit Irido. libro. xvij. de quo fit mentio in eodem de. xxij. vbi dicitur quod storax et galbanum etc. vbi dicit glo. galbanum secundum Plinij. datur siue in monte quodam vbi abundat ferula a qua fluit resine modo. Dicit autem Plinij.

libro. xx. cap. xxiii. ferule semen est ane
to simile cuius folia ⁊ rami cocti cū oleo
et comesti cum melle stomacho cōueniūt
sed si nimis comeditur dolorem capitis
faciunt cuius radix bibita ad pondus ve
narij in duobus ciatis vini valet contra
serpentum moriones. succus eius ī ma/
gnitudine fabe deuoratus aluum soluit.
cuius medulla viridis immundicias fa/
ciei tollit. semen eius vino bibitum san
guinem sistit patientibz caducū morbū
lubuenit. Herba autem ferulatum mu/
rene infestissima est. nam eius lacte sta/
tim cōmoritur. succus eius cōfert cla/
ritati oculorum. hucusqz pli.

Capitulū. LXXII.

De feno

Enim est dictum ex hoc qd eo flā
f ma nutritur. flos enī ei? flamma
est. vt dicit Isido. libro. xvij. om
nis enim herba mollis presasa sicca fe/
num dici potest. ⁊ maxime que fetido ali/
quando apta est nutriendis. nam fenus
cibus est proprie iumentoz. De feno
autem dicit glo. super Isa. xl. fenum na/
scendo habet virorem ⁊ crescendo deco/
rem deinde florem. tandem calore solis
siccatum redigitur in puluerem sic ⁊ ho/
mo per etatus successionem decozē amit/
tit ac cadit in puluerem ⁊ in mortem. Fe
num itaqz diu viuet ⁊ frondet montes ⁊
prata vestit ⁊ ornat. ⁊ tam florum diuer/
sitate qz etiam virore venustate ad sui
aspectum intuentium oculos allicit refi
cit ⁊ delectat. propter sue substantie au/
tem viriditatem feruente sole eius hu/
miditas de facili consumitur. ⁊ herba que
primo florendo quasi videre videbatur.
tandem a sua gloria spoliata penitus in/
uenitur. Nam fenum quidem quod ho/
die oritur et virefcit. cras moritur ⁊ tūc
in cibanum mittitur. quia quasi subito
deficit ⁊ arefcit sicut de impio per simili/
tudinem dicitur in Psal. Fiat sicut fe/
num tectorum quod priusqz ⁊c. vbi di/
cit glosa quanto fenum altius stat ⁊ mi
nus profunde inferius deprimat radice
tanto minus crescit immo citius deficit
et arefcit. Fenum itaqz falcastro postqz

maturatū fuerit prescinditur. ⁊ vt meli/
us ericetur foli exponitur ⁊ ne ex humo
ris supfluitate circa terram cōputrescat
fucis ⁊ rastro sepius eleuatur. tandem
in cumulos ⁊ in acruos colligitur ⁊ vl/
timo in plaustris ac vehiculis ad horrea
deportatur ⁊ ibi ad diuersos vsus neces/
sarios reseruatur. Fena autem crescētia
in locis aliquātulum montuosis medio
criter siccis magis sunt odorifera etiam
animalibus magis sapida qz alia qz cre/
scunt in pratis palustribus ⁊ aquosis. vt
dicit Plinius. quia in illis humor nutri
mentalis magis est digestus in illis ve
ro minus.

Capitulū. LXXIII.

De flagellis

Flagella dicuntur summe arbo/
rum ⁊ vitis partes ab eo qd cre/
bros sustineant ventozū flatus
vt dicit Isido. libro. xvij. quozum cor
mas aliqui crines vocant. aliqui folia. ⁊
dicuntur folia quasi fila. nam foliū gre/
ce filum latine dicitur ⁊ hoc ideo qd in fo
lijs sunt quedam venule in eozum substā
tia ad modum filozū protense ideo trasē
latine dicitur folia. apud nos quasi fila
nodi autem ex quibz exeunt frondes si/
ue folia de vitulis ⁊ flagellis oculi num
cupantur. Nam humor aquosus subri/
lis parum habens vinctuositate ad ra/
mos a radice attractus vi caloris eleua/
tur in diuersis locis ⁊ ex acumine suo pe
netrat ad exterius ac ibi quasi per oca/
los exiens vi interioris caloris et aeris
exterioris trasmutatur in substātia fol
liozum. vt dicitur in omento supra li. ve
getabilis. Cresco. ⁊ fm qualitate humor
is dñantis ⁊ fortitudine vel rebilitate
caloris humorē digerētis folia in quali
tate et figura multiformiter variant. vt
patet supra eodē vbi agit de diuersitate
arboz quo ad figurā folioz quere supra f
eodē in lra a. Folia itaqz ornant arbozem
⁊ muniūt tenellos flores ⁊ fructū ne ave
tis caumatibz aut pluuijs iniuriā patiā
tur. grandinū impetus ac ventop impul
sus ⁊ ymbriū ictū intercipiūt ⁊ repellunt
folia sic scuti ppter sue substātie raritatem

et tenuitate modico vento mouetur sed
 defacili non cadunt, propter adhaerentem abun-
 dantiam humoris donec fructus latita-
 tes sub folijs maturefcent. unde in vere
 et in estate videntur et in autumno pallent. et
 sic contra hyemem paulatim concidunt et ta-
 tem in terra cadentia concuprescunt mul-
 tum insuper conueniunt folia medicine mul-
 tis etiam aiantibus sunt in cibis sicut folia
 edere que a capis et hedis maxime dili-
 guntur. ut dicit Philo. Alias proprietates
 foliorum quere supra in eodem li. xvi. ca. Flo-
 res ut dicit Philo. li. xviii. dicitur quasi fluo-
 res. eo quod cito defluunt et soluntur. in his ta-
 men multiplex est gratia. scilicet odoris saporis
 et coloris lenitatis virtutis. nam odo-
 re recreant et etiam delectant spiritus. sapore qui-
 dem imitant gustum. colore alliciunt visum
 lenitate demulcent tactum virtutem habent
 multiplicem sanant morbum. zephuro gene-
 rantur. austro dissoluntur ut ibidem dicit
 Philo. arbores et herbas campos ortos et sil-
 uas pulchritudine sua decorant et ornant
 dulcedine quam concipiunt ex celesti roze
 mel administrant. Et ideo apes flores mel-
 lificandi gratia visitant et frequenter. quam-
 uis apparent flores mutationem temporis signi-
 ficant. et spem de fructu generant. nam flo-
 res semper fructum precedunt. et spem de subse-
 quenti fructu reliquere consueuerunt. de pu-
 ro et unctioso medulle arboris humore
 origine contrahunt et erumpentes de stipite
 et xgam non violant nec deflorant sed po-
 tius ipsam perficiunt mirabiliter et decorant
 Item flores in ortu solis se aperunt sicut
 in occasu sese sepius claudunt. multi sunt
 qui ex paucitate humoris et liquiditate
 calefcente calore humiditate consumente
 deficiunt et arescunt. Aliqui etiam flores ad
 solis faciem se conuertunt sicut tamen in ortum se
 aperunt et processum se diffundunt ut patet
 in eliotropia que alio nomine dicitur solsequium
 et dicitur a multis cicorea ut patet su-
 pra in ca. In tempestatu autem ortus floris
 signum est defectus et carentie fructus ulterius
 consequentis. nam tales flores subito fri-
 gore vel etiam corrupto aere facillime cor-
 rumpunt vel si sunt nimis hyemales vel
 autumnales ad maturitatem debent propter ca-
 loris defectum nullatenus producant. ut dicit

pli. li. xx. ca. v. Inter alios flores sponta-
 tur liliorum flores. rosas et violas proprie
 ad coronas nobilium adornandas. de qui-
 bus post est dicendum. Est flos campi
 flos specialis sic dicitur quod per se crescit in
 locis incultis nec sulcatis vomere nec
 stercore impinguatis. ut dicit idem. Est
 itaque flosculus stipite quidem gracilis et
 modicus flore rubicundo et quasi colore
 sanguineo insignitus. cuius flores non
 plus nec minus quam per quinque folia com-
 muniter distinguntur. cuius virtus cen-
 tauree similis est non tamen ex comple-
 ne sua tante est amaritudinis quamuis mi-
 nori centauree in folijs et in stipite mul-
 tum similis videatur et in multis mede-
 cinaliter non inferior ab antiquis sapien-
 tibus iudicet. Centaurea est herba ama-
 rissima unde et fel terre dicitur. Cuius
 species est duplex maior et minor. habet
 itaque cum quadam amaritudine dulcedi-
 nem in radice. cuius succus melli mix-
 tum visum clarificat. inflationes sedat. mor-
 bus venenosos curat. et contra antracem
 apostema mortiferum iuuat. et venenosa-
 tis sue malitiam reprimat et refrenat et im-
 pedit ne materie furiositas ad nobilio-
 rum membrorum intrinseca se diffundat.
 hucusque plinius ut supra etc.

Capitulum LXXIII

De fructu

Fructus a frumine nomen accepit. ut dicit Philo. quia frumine
 id est eminentiori parte gutturis
 rescimur. ut dicit Philo. li. xvij. inde et
 fruges dicimus. Fructus autem proprie di-
 cuntur arborum et agrorum quibus utendo frui-
 mur quamuis abusive setum animalium fru-
 ctum aliquando etiam nuncupemus. Est itaque
 generaliter attendendum quod pars arboris
 siue pars platee. que quidem nobilior et un-
 ctuosior est tam in medulla quam in radice
 solet attrahi naturaliter a calore ut suo
 tempore procedente flore et fructus origine dispon-
 te inde fructus materia generet humoris et
 etiam caloris beneficio nutriat et foliorum etiam
 cooperculo defenset. solis et virtutis celestis
 influentia ad perfectum deducat. Et tandem
 maturato fructu et collecto ad usum et elum

debitum assumat, fructus autem crudi et in
digesti corporibus maxime puerorum et debili-
um sunt nocivi et inflatiui lubricorum et alio-
rum vermiculorum generatiui, humorum malorum nu-
tritiui, gustus naturalis corruptiui, ut patet
in mulieribus impugnatibus que maxime desi-
derant fructus imaturatos, ut dicitur Plinius, sed
fructus pinguis et maturi tam medicine quam esui
erunt apti, ita tamen quod quolibet fructu quilibet
modo utatur debito, et potest congruus post fru-
ctuum ordine pinguis subsequatur, ut in libro de die-
tariis plenius edocet. Fructus primo gene-
raliter sunt crudi duri et indigesti stiptici,
pontici vel amari sed calore exteriori
interiore confortate et humorum ponticium et
refrigerantia dissolvente ac digerente tanto dulcio-
rem saporem et convenientiorem accipiunt quanto
ad maturitatem perfectam propius accedunt, citius
autem accedunt ad maturitatem qui altius in ra-
morum summitatibus crescunt et calori radiorum
solarium directius se exponunt. Signum autem
maturitatis signum est mutatio coloris viridis et terre-
stris in colorem pallidum vel in rubentem, Et
mutatio saporis insipidi pontici aut aci-
di in saporem suauem gustui atque dulcem, pri-
mo enim nascuntur fructus virides, sed quando ten-
dunt ad maturitatem vincente calore in
substantia fructuum colores mutantur proter
et saporis, tanto etiam sunt meliores et in sub-
stantia sapidiores vel laxiores quanto re-
laxata vi caloris terrestri duricia etiam
dumtaxat humiditate aquea vel aerea ma-
turity sunt pinguiora, et ideo probatur fru-
ctuum maturitas non solum per visum quo ad
colorem nec solum per gustum quo ad saporem, ve-
rum etiam per tactum quando compressi digito tactui
cedunt et sensui offerunt substantiam molliorem
ut dicitur ysaac in dietis. Fructus autem
arborum crescentius in montibus sunt purio-
res sapidiores et etiam suauiores quam illarum
que in vallibus sunt crescentes, et hoc acci-
dit propter dulcius et purius et temperatius
quod ibi scilicet in montibus inueniuntur nutrimenta
ut dicitur Aristoteles, ut supra eodem patet
querere de diuersitate arborum quo ad fru-
ctus circa finem. Sunt autem quidam
fructus primo dulces et sapidi, sed post
efficiuntur pontici et amari scilicet mirabala-
ni, ut dicitur Aristoteles, tales fructus et si non
fuerint comestibiles sunt tamen alijs medi-

cinales. Fructus autem dulces, ut dicitur
ysaac in quatuor qualitatibus sunt temperatio-
res humidiores et calidiores et ceteris nu-
tribiliore, fructus vero frigidi, scilicet ponti-
ci duri sunt et stiptici ac opilatiui siue con-
strictiui, stomachi tamen confortatiui et appe-
titus excitatiui maxime si comesti fue-
rint a ieiuniis, sed post prandium sumpti con-
fortant stomachi officium, in visum sum-
pti comprimunt cibum assumptum ad inferiora
et sunt causa solutionis, sed si fuerint
fructus acetosi et aquoso modico et terre-
stri etiam compositi acumen colere extinguunt
similiter et sitim mitigant stomachum con-
fortant, humores grossos et frigidos dissol-
uunt, diuidunt non deponunt, dulces vero
accipiunt eis vim conferentes penetrandi to-
tum corpus, fructus insipidi autem in qui-
bus dominatur aquosa humiditas ceteris
minus sunt laudabiles quia stomachum non
uiuunt sed abominationem et fastidium gene-
rant, Fructus itaque si bene maturati fue-
rint erunt saporis boni odoris iocundi si
non fuerint putridi non vniculosi humore
vel corrupto aere non infecti, et tales
fructus in loco sicco et mundo melius et
diutius custodiuntur et maxime si in feno
vel palea contegantur, ut dicitur Plinius, nam
iuxta terram in loco humido citius corrumpuntur,
Item fructus maturi citius cadunt
de arbore quam non maturi et facilius de-
nocte quam de die, quia nocturno rore perfusi
si efficiuntur ponderosi, et ideo ad casum
magis proni, Nec de fructibus dicta suf-
ficient quia multa de fructibus supra eo-
dem in tractatu de arboribus in generali
sunt dicta, quere ibi.

Capitulum LXXV.

De germine

Ermen ut dicitur Philonem est pregnans
g surculus a gerendo dictus, vnde et
germinatio, nam in germine gignitur
humor nutritivus et ratio seminalis
in eo etiam viget et operatur calor natu-
ralis et quous sit modice quantitatis ut
substantia maxime tamen virtutis est et poten-
tie in efficacia, nam virtus radicis trahit et
transit in substantiam germis, et ideo herbe quam
diu sunt in germine et viget in eis humor

transfusus a radice maxime cōueniunt
 vlti medicine. itaq; germē dicit qđ pri
 mo erumpit de radice arboris aut herbe
 nam cōfortato calore naturali qui in ra
 dicis medulla est inclusus radic humo
 rem sibi necessarium attrahit v. calozis
 2 qđ sibi nō est necessariū ex se exterius
 rejicit. 2 illud a calore incluso sursum ele
 uate ex aere intrinsec' desiccate i natura
 germis trāsmutat 2 qđ nō cessat attractō
 nis cōtinuatio i radice. 2 ideo nō cessat
 augmētū dilatatio in germis quousq; cō
 ueniat ad debitū cōplementū. Caloz ita
 qđ celestis penetrās ad medullā radice
 partes ei' liq̄diores ac puriores ac vi
 ctuosiores ad se trahit 2 coagulat 2 iun
 git. 2 coadunatas p poros terre insensu
 biliter inducēdo eas i substantiā germis
 cōuertere nō desistit. vt dicit pmentator
 supra libz vegetabil. Cōtrahit aut colo
 rem viridē mediū. i. inter rubentē 2 nigz
 fm dñuz equaliū ptiū terrestrū 2 igne
 arum nā generatio germis habet fieri ex
 terreo humore nigro 2 opaco. sed propē
 aereaz ptiū 2 igneaz admixtionē fit co
 lor ei' viridis. qui color medi' esse dicit
 inter rubentē atq; nigz. Est aut germen
 principuz culmi siue stipitis floris atq;
 fructus. emittēs primo plures frondes
 mutuo se neccētes. quos facit natura ad
 innati calozis in substantiā germis cōser
 uationē. tenera ei' substantiā a frigido
 aere defacili ledere nisi ab extrinsecō no
 cumēto tutela frondiū tuere. defacili ei
 ledit ex aere frigido 2 etiā ex grandine 2
 ex vento 2 etiā ex roze norio 2 infectiuo.
 et ita cōtra hmōi nocumēta pluribus fo
 lijs connexis quasi pluribz tuniculis te
 gitur 2 munit. ortus itaq; germinū orna
 tus terre est principiū. nam oia terre vi
 rentia a germinibz oriūtur. mutatōis tē
 poris est indicium 2 signū vernalis nouita
 tis. finēq; annūciat hyemis ac preconū
 ē estualis nouitatis 2 venustatis. a bru
 cis locustis 2 erucis corrodūtur quando
 qđ germina et tunc spes vltorius de fru
 ctu non habetur.

Capitū. LXXVI

De gramine

Ramen est agrestis herba ab eo
 qđ germinet sic vocata. vt dicit
 Jsa. beneficio siquidē calozis ex
 humore terre ois herba generat. nam ce
 lestis calor terre superficiem penetrās par
 tes eius subtiliores aggregat 2 in radi
 cis specie trāfigurat. que terre infra cal
 lozem intra se claudit cui' virtute humo
 rem circūiacentis terre ad sui incremen
 tū 2 nutrimentū attrahit 2 qđ simile est in
 sui naturā alterat 2 cōmutat vel pvertit
 et qđ sibi quo ad substantiā est supfluum
 ad generatōez folioz germis trāsmittit
 qđ vero ppter humiditatē materie multe
 extracto humore generant radices mul
 te 2 diuerse sūt graminū 2 herbarū pro
 ductiones mutuo se colligātes 2 totius
 terre superficiē vltoris grā 2 floz recentia
 vestiētes. 2 quāto radices graminū infe
 rius amplius se pfundant tanto diffici
 lius gramia culmos suos 2 folia in terre
 superficie se dilatāt. Pululātia autē gra
 mina in principio sue generatōis se mul
 tiplicant si cōpressā fuerit aut mediocri
 ter cōculcata. Quando enī in principio
 nimis luxuriare pmittūtur cito prum
 pant in semen 2 indurātur defacili 2 suā
 pdunt pulcritudinē 2 vltorē. vt di. pli.
 ex situ aut terre vbi crescunt 2 qualitate
 humoris quo nutriūtur diuerfas quali
 tates 2 virtutes generalit' sortiunt. vt di
 cit idem. 2 cōmētor sup libz vegetabi
 liū. vnde ex humoribz cōplexiones ptra
 rias habentibz quibz herbe 2 gramia imo
 omnia in terra nascuntia diuerfas cōse
 quisitū efficacias et virtutes. vt di. pli. et
 Jsa. 2c. propter qđ fm auctores pdictos
 gramina montiū siue locoz montuosoz
 sunt rarioza 2 breuiora qđ gramina val
 lium siue pratoz. illa tamē sunt ouibus
 cōueniētiora. qđ dulciora 2 salubriora et
 mediocriter siciora. in palustribz qui
 tem crescentia sunt pinguiora 2 diffusio
 ra. sed meliora sunt simpliciter qđ in mō
 tibz 2 locis altioribz oriūtur. Nam vt di
 cit Constanē. 2 etiam ysaac. herbe palu
 stres prioris sunt nutrimentū. nā aquosus
 generant sanguinē 2 cito se a mēbris dis
 soluentē. infationē 2 rugitū in visceribz
 generant sed in cōtrarijs contrarie. Est

autem regula vt dicit ysa. qui dicit sic. **D**isticum atheniense dicit. cuius radix inter herbas nutrit eius semen non est nutritiuū nec eōuerso. cuius quidem semen nutrit eius radix nō nutrit. gramē itaq; vt di. palladi. gratum facit solum in aspectu. gratum quoq; est animalibus in pastu. gratum etiā fit languentibus in effectu. nam sicut in radice sic in gramini bus latet virtus multiplex medicine. gramen etiā austru tempus pluuiosus. s. et calidū diligit et virore ex ymbribus abū dantia i locis desertissimis ex se diffundit sed preualente vento boreali et frigido deficit extrinsecus et marcescit. vt dicit Beda. fm **D**yal. vero gramen dicitur quedam herba specialis habens virgas nodosas. sparsas sup terram et folia lata aliquātulum et acuta. cuius radix nodo sa est et dulcis. et hanc herbā boues et alia animalia libenter comedunt et depascūt cuius virtus est stiptica et vulnetum cō glutinatiua. ventris constrictiua. vulne tum renū et vesice sanatiua. doloris splenis mitigatiua. hanc herbam noscunt canes et illam comedunt quando se purgare volunt. vt dicit **Pli.** tamen hoc faciūt ita caute q; vix potest hoc ad humanā pietiam deuenire.

Capitulum LXXVII.

De galbano

Galbano est herba cuius succus galbanum dicitur. et est herba in ramis ferule similis. imo vt dicit varro. galbanū succus ferule est. vt dicit **Psido.** libro. xvij. in dicitur asit herba in estate et effluit inde lacrima que recolligitur et desiccatur. Idem aut galbanum est optimū quod est mundissimum et habet plures guttas sicut armoniacū et est similis thuri in colore habes grana limpida. cuius granis non est nimis sicca. vt dicit **Pli.** et **Dyal.** in estate circa fruticem desiccatur. Inest autem ei virtus ignea calida scz in tercio gradu. et humida in primo vt dicit idem. sophisticatur autem cū puluere colophonie. id est picis grece. et cū fabis fractis corticibus abiectis que cū optimo galbano et resoluto

admiscuntur. Galbanū autē purum diu potest seruari. virtutem habet attrahendi dissoluendi. leniendi. relaxandi et mitigandi. fumus eius litargicos excitat. dolores splenis et opilationes cū aceto sanat. fetum mortuū de matrice educit et matricem purgat cū melle puluis galbani lumbricos necat. fumus eius mensuris impat serpentes et venenosa eius fumus fugat. dolorem ventriū mitigat. vt dicit **Dyal.** et **Pli.** et **Pla.** vbi subdit q; si galbanū debet poni in medicina prius debet a superfluis emundari. Primo igitur sup ignem in testa debet liquefieri et in aqua post infundere et qd purū est supernatabit. qd vero inutile est vt cortices et lapilli inferius residebit. **Dyalcorides** tñ dicit q; in aqua feruenti galbanū debet poni. et quod petit fundum colligi. qd autem supernatat vt cortices et hmoi debet amoueri.

Capitulum LXXVIII.

De gutta

Utra ad modum galbani est cuius iuldam herbe vel arboris lacrima que alio nomine armoniacū appellatur. istius autē arboris vel herbe ramusculi diebus estiuis ab incolis inciduntur et gutta que inde distillat gutta siue armoniacū nuncupatur a medicis. vt dicit **Psido.** et **Pli.** et **Psido.** istius gutte species ista est nobilior que mundior est et purior et terre feculentia impurior quod quidē debet esse candida et pinguis sicut thuris et quādo frangitur apparet splendida interior et gumosa. vt dicit **Dyal.** et **Pli.** et habet odorem similem castoreo et saporem subamarū aliquātulum siue acrum. Est autem gutta calida in tercio gradu et sicca in secūdo habens virtutem dissoluedi et relaxandi. vt dicitur in **Plac.** cuius scrupulus potatus cum oximelle splenticas curat asperitates et imūdicias oculorum mitigat et curat. cum succo absinthij lumbricos necat. contra arteticam et sciaticā passionem cum pice duratulum iuuat vrinam prouocat. et mensura purgat. omnes tumores et inflationes sedat vt dicit **glosa** super illū locū muta et gutta etc.

Capitu. LXXIX

De gariophilis

S Ariophili vt dicit Dyas. quida sunt perfecti et saporis acuti coloris subnigri calidi et sicci in effectu. Humidi vero in terius actu. quida in suis qualitatibus magis sunt remissi. Sunt autem fructus cuiusdam arboris in india qui in estiuo tempore colliguntur quando sunt maturi. per quinque annos in multa efficacia conseruatur in loco etiam non nimis sicco nec nimis humido debet seruari. quia in multum humido putrescunt et multum sicco atrescunt. eligendi autem sunt qui in superficie aliquantulum habent planiciem qui acutum habent saporem et suauem odorem et qui expressione unguis aliquid emittunt humiditatis. Sophisticatur autem cum puluere gariophili mixto cum aceto et uino odorifero ex quo contrahunt humiditatem et vix discernuntur. quare in exteriori superficie magis sunt acuti quam alij. et ideo acutum magis est in exterioribus quam in interioribus. sed sophisticati non possunt ultra viginti dies conseruari. habent autem boni gariophili virtutem confortandi ex aromaticitate sua dissoluedi et consumedi ex qualitatibus suis. confortant enim cerebrum et virtutem animale. valent etiam contra defectum cordis quare confortant virtutem spirituale valent etiam contra indigestionem stomachi et dolorem ex frigiditate et ventositate quia virtutem inuadunt naturale. Hucusque dyas.

Capitulū. LXXX.

De geneſta

S Geneſta que etiam ab amaritudine dicitur. quia eius gustus nimis hominibus amarus est. arbutum est crescens in locis desertis incultis et sotosis. cuius presentia infertilitatis et ariditatis terre ubi crescit testis est habet multos ramos graciles duros et nodosos virentes hyeme et estate flores glaucos. spissos et inuolutos. grauis odoris. amari saporis. sed tamen sunt maxime virtutis. vt dicit Dyas. nam florum et foliorum eius elixatura splenis tumor

rem conpescit. dolorem ventium subuenit menstrua stringit. fluxum dissenterie si sit. pediculos et lendes succus eius perimit. semen facit amarum et nigrum in quibusdam tecis longis et higris ad modum folliculorum vicia vel pise conuolutum et valet ad predicta etc.

Capitū. LXXXI.

De grano

S Rana est minima pars seminis que arboris particula distincta substantialiter et diuisa. in quolibet asit grano est cortex et medulla in qua relinquatur ratio seminalis vt ex grano terre commisso possit produci planta. vnde in quolibet grano est relicta potentia a natura vt ex eo possit fieri planta qua mediante sua species multiplicetur et in esse specifico conseruet. Unde granum quous sit modicum in substantia corticis et medulle. magnam tamen est in rationis seminalis efficacia et virtute. et sicut grana differunt in specie. sic differunt in figura situ aut dispositione. vnde dicit Aristotle. in primo libro de plantis. Grana inquit et semina alia nascuntur in plantis siue siliqua vt semen aneti et feniculi et hmoi. et alia nascuntur in siliquis et folliculis vt faba et alia legumiosa et alia in substantia callosa emittunt vt semina puerorum et pomorum et quedam habent grana et semen in testa et callu extra testam vt nucis et oliua. grana asit ordinata in siliquis et in folliculis variantur multipliciter in situ. quia quedam habent grana multiplicata in siliqua sua sicut accidit celidonie que est herba valens ad oculos. et quedam faciunt grana in folliculo clauso vt faba pisum etc. et quedam in non clauso sicut triticum et spelta et similia. quedam autem non faciunt grana sua in aliquo folliculo vt grana ordi sed paleam suam quasi conuoluant cum grano suo. et quedam grana sunt duplicia per ordinem absque pite in siliqua sua vt grana celidonie. et quedam sunt duplicia pite mediate vt pateret in granis nasturcij. et quedam triplicantur in diuersis per ordinem cellulis folliculi vt piper in mixto in cuius fructu sunt tres celle et in quolibet cella tria granayl quatuor sine pite. aliquo

sunt cōiuncta. 7 qñ est inter grana pa-
 nes ligneus sicut in cassia fistula. aliqñ
 paries carnosus vt patet in cucumere 7
 cucurbita. 7 qñq; inter grana sunt parie-
 tes diuersi generis 7 diuersæ substantie
 vt accidit in malagranatis in quib; sūt
 quidā pietes carnosæ inf; grana 7 grana
 similiter 7 quedā tele tenues nō carnosæ
 sunt inf; grana 7 grana sed sicut differūt
 grana 7 grana inf; se in substantia ita etiā
 in figura. hñt enī quedā formā rotundā
 quedā pyramidalē 7 oblongā. qdā trian-
 gulā vel multilatē vt; in cicerib;. gra-
 na aut; q; sunt oblonga in vno latere vidē-
 tur esse qñ scissa vt patet in grano tritici
 7 psilib;. cornab; aut; siuetelis mununt
 grana pter interioris medulle 7 caloris
 naturalis pseruatōez. hu; aut; aresto.

Capitu. LXXXII

De gith

Gith genus est leguminis simile
 cuminō in quātitate sed nigri co-
 loris 7 in pane spargit; dulcoran-
 to. vt di. glo. sup; ysa. xxvii. fm; plat. are-
 sto. 7 dyal. gith est herba calida 7 sicca in
 secūdo gradu. que inter frumenta nascit;
 habens semen puullū nigrū 7 quasi trian-
 gulū diuenticū 7 subamarū. habens v-
 tute[m] dissoluendi 7 cōsumendi. opilatō-
 nes etiā splenis 7 epatis habens dis-
 soluendi virtutē 7 aperiendi. 7 ventosita-
 tes extenuādi. 7 emorroidas inflatas se-
 dandi 7 earū fluxū restringendi 7 libru-
 cos vntis vermes cū melle interficien-
 di hanc herbā dicunt esse nigellam. cui;
 decoctio in aceto occidit vermes aurium.
 si aurib; tepida instillet; apostemata rū-
 pit si cum futfure 7 semine lini 7 fimo co-
 lumbarū in vino decocta cataplasmet;
 contra lepram etiā valere dicitur si cum
 raphano in vino decocta 7 modico sale ap-
 ponatur. menstrua puocat. 7 abortum pu-
 curat si mulier inde suffumigetur. con-
 tra stranguinā 7 etiam passionem ylia-
 cam vinū in quo p noctē nigella infusa
 fuerit propinet; nec debet decoqui ne ni-
 mis violenta efficiatur. Nam vt dicit cō-
 stant. nigella in multa quātitate sumpra
 occidit.

Capitu. LXXXIII

De ilice

Ilex ilicis est species quercus ac-
 tor scilicet glandifera. 7 dicit; ab
 eligo eligis. quia vt dicit; Plido.
 libro. riiij. huius arboris fructū homines
 sibi primo ad victū inuenerūt 7 elegerūt
 prius qñ enī frumenti esset vltus antiqui
 vixerūt glande. Inter aut; arbores glan-
 diferas honorabilior iudicatur illex. cu-
 ius fructus. vt dicit; pl. n. l. xvi. multas
 reficit nationes. Est siquidem illex arbor
 grosse 7 profunde radice solidissima li-
 gni 7 corticis durissimi spississimi et rug-
 gosi multæ ramositatis 7 ratione folio-
 rum ymbrositatis iocunde. 7 quo ad fru-
 ctus glandiferos nō modice quātitates
 et fecunditatis. lignum siquidem ei; for-
 te est et durabile immo fere imputabili-
 le. Nam eius tritici in profundo sub aq̄s
 depressi quasi in lapidis soliditatem cō-
 uertuntur. 7 quāto per longiora secula in
 talibus locis humidis defigūtur. tanto
 amplius indurantur. et ideo talia ligna
 teorum templis 7 regalib; edificiorum
 structuris erant apta. ideo propter in-
 dissolubilem ligni naturam ex ilice teo-
 rum simulacra sepius sculpebant; vt di-
 cit; Plinius.

Capitu. LXXXIII.

De iunipero

Iuniperus vt dicit; Plido. sic di-
 cta apud grecos. eo q; ab amplo
 in angustū finitur sicut ignis vel
 quia cōceptū diutius ignem conseruet.
 adeo q; si prunæ ex eius cinere fuerint
 operte vsq; ad annū. vt dicitur nullate-
 nus extinguētur. p; siquidem ignis di-
 citur apud grecos. vnde iuniperus quasi
 gignens ignē dicitur. Juniperus alia ē
 magna alia est parua. vt dicit; Pl. libro
 xvij. 7 ytraq; arborē aspera 7 quasi acu-
 leata 7 folia habens multa gracilia 7 acu-
 ta. 7 ytraq; est fructifera sed parua ma-
 gis. multa enī fert grana parua 7 rotūda
 primo vitida 7 post; efficit; quasi purpu-
 rea vel quasi subrutea qñ plenarie sunt
 matura. virore frutet; 7 folia vix teponit;

Est autem arbor calida et sicca in tercio gradu. ut dicit Dioscoridus. cuius fructus congruit medicinae qui in vere colliguntur et per biennium reservantur. virtutem habent dissolventi consumendi et confortandi. contra fluxum ventris et acumine medicinae valet decoctio baccarum eius in aqua pluviaria si in te patiens balneetur. Ex iunipero etiam fit oleum iuniperinum efficacissimum contra quartanam si quotidie in pondus dragme in cibo vel alio modo offeratur. valet etiam contra yliacam passionem si partes tollentes inde pungantur. epilepticis et caducis subuenit. lapide frangit si per siringam iniciatur. siringa est fistula subtilis cum qua medicina mittitur in vesicam. vinum decoctionis iuniperi cum ficibus siccis peccat purgat. tussim tollit. Ducuntur plateae. et Dioscoridus in locis saxosis et incultis crescit et in desertis. eius umbra fugiunt serpentes. ut dicit Plinius. et ideo fructus eius creditur valere contra venenum.

Capitulum LXXXV

De isopo

Isopus est herba brevis et modica inter petrosa crescens et in radice petre solide se inficiens ut dicit Cassiodorus super Psalmum. hanc herbam dicit Dioscoridus esse calidam et siccam in tercio gradu. huius virtus consistit in floribus et folijs plusquam in stipite vel in radice. in estate autem producit flores qui debent colligi et in loco umbrato mundo et non fumoso desiccari. habent virtutem dissolventi et consumendi et attrahendi in mundificandi pulmonem et omnia vicia pectoris ex causa frigida purgat et mundificat si cum ficibus siccis in vino decoquatur et patienti prebeat. dolor est stomachi et intestinorum tollit. somentum ex aqua decoctionis eius a superfluis humoribus matricem mundificat et abstergit. herba isopi in testa calefacta et capitulum superposita catarrum frigidum compescit. yuulam cadentem reprimit. dolores ex ventositate tollit. Dicitur autem hec isopus hoc isopum et a quibusdam autoribus eius media corrumpitur et a quibusdam producit. Dicitur etiam in auroza. Est hu-

milis petreque suis radicibus herens. Et vicijs isopus pectoris herba medens In antiochiano autem producit alanus. Se celum terre conformat cedrus isopum. Et iterum alius dicit. Pectoris herba causas rupes incidit yfopus. et iterum alias. Ad pulmonis opus confert medicamen yfopus. Tante etiam autoritatis fuit herba quamvis modica apud veteres. ut dicit Plinius. quod sine ipsius aspersione se purificare non posse in delubris reputarent. unde etiam apud hebreos fasciculo yfopi mundandi solebant purficari. ut patet Exodo. xij. et Leviticum. xij. et Numeri. xv. insuper eius pulvis valet contra ydropsim. ut dicit Dioscoridus. liuorem a corpore mundat. et colorem vultus optimum administrat. dolorem ventris mitigat. tinnitus aurium sedat et etiam lumbricos necat. ut dicit idem.

Capitulum LXXXVI

De iacincto

Iacinctus est herba habens florem purpureum. traxit autem nomen a puero quodam nobili qui in saltibus inter flores purpureos mortuus est repertus. deditque nomen herbe callus funeris puerilis. est etiam similis viole in floribus et radice. ut dicit Jussieuus libros. xvij. eiusdem nominis propter et coloris est quidam lapis preciosus qui inter duodecim lapides preciosos in apocryphis numeratur. Jacinctus itaque est nomen hominis lapidis atque floris. proprius itaque color eius est aereus siue celestis. pura autem habet colorem sanguinis siue ignis sed bisulcus minus. istis. xvij. coloribus colorata fuerunt sacerdotalia vestimenta in veteri testamento.

Capitulum LXXXVII

De iusquiamo

Iusquiamus grece a latinis dicitur canicularis eo quod in hasta eius ex utroque latere quedam crescunt capitella formata in figura cararum sic e videre in malis punicis seu granatis ut dicit Jussieuus. li. xvij. quorum ora sunt sepata et diuersa hntia inter semia filia papaueti. hec

herba insana vocat. qz vsus eius piculo-
sus est nam si edat vel bibat insaniam fa-
cit vel somni imaginē torpidam. et ideo
hanc vocat vulgus miridū ppter alie-
nationē mentis quā inducit. hęc autē cum
sit herba venenosa habet semen nigrū ru-
brum et albū. vt di. dyas. et pli. nigrū pessū-
mū est et mortiferū. rubrū est minus ma-
lum sed albū adhuc minus. vnde huius
vsus magis cōuenit medicine. virtutem
habet cōstringēdi. mortificādi et somnos
prouocādi habēs semen nigrū habet fo-
lia nigra aspera et dura. et florem purpu-
reum et folliculos duos et solidos et spul-
los. habens vno semen obrufus flores ha-
bet melinos et folliculos molliores. s; ha-
bens semen albū habet flores albos et fo-
lia pingua et mollia succo plena. et est her-
ba frigida in tercio gradu. et sicca in secū-
do et ideo tumores repcutit. ventrē strin-
git. fluxū sanguinis sistit. dolorē ventriū.
alij habent renum de calida causa tollit.
reuma calidū ppeccat. hucusq; dyas. et pli.
De semine liquidē iusquiami dicit are-
sto. li. vegetabil. semen hęcni. i. iusquia-
mi qd est mortiferū apud pres in hieru-
salem est comestibile de quo patet qd ex
malicia et venenositas per tonitātē terre
vbi crescat vel maliciam diminuit vel au-
getur. De iusquiamo dicit magister in
hist. super ego. qd in tiara siue summi pō-
tificis corona stabat flos erectus simi-
lis herbe quā greci iusquiamos vocant.
digiti vnus magnitudine. sub illo autē
flore in extremitate tiare circa frontem
et occiput erat circulus aureus triplici
ordine distinctus sup quā stabant flores
aurei similis plantagini a timpe ad tim-
pus etc. vnde in hoc fuerit privilegiare
iste herbe qd eartū similitudo in cidari sa-
cerdotis summi figurari meruit.

Capit. LXXXVIII.

De castanea

Castanea est arbor magna et pccera
sic a grecis vocata. vt dicit Philo.
libro. xvij. eo qd fructus eius ge-
mini in modū testiculorū intra folliculos
recondidi sunt. qui dū eycunt castant. et
ideo tales arbores a castando castanee

greco vocabulo nuncupant. hęc arbor vt
excisa fuerit tanq; silua expullulare con-
suevit. vt dicit Philo. hęc arbor est multum
vtilis. nam eius lignū valet ad edificio-
tum structurā ad igniū nutrimentū. et
fructus valet ad cibum et cortices et folia
ad medicinā. fructus siquidē eius q̄uis
sub vili cortice aspero et duro in arborē
abscondat. tamen quādo maturus exte-
ritur dulcis inuenit. potissime quādo de-
coquit vel assatur. sicut autē subdit ysaac
in dietis. castanee sunt calide in medio
primi gradus. et sicce in secūdo. et ideo ra-
tione caloris habent dulcedinē. ratione
vero siccitatis habent ponticitatē. Casta-
nee tamē nimis comeste sunt inflatiue et
toloris capitis ppter inclusum fumū ge-
neratiue. sed vt ab eis nocumentū aue-
ratur optet qd assent vt corpulentia earū
et terrestritas rarificetur vel vt i dulci
aqua decoquant vt ex aque humiditate
et mollicie tempent. et tunc bene nutriūt
et laudabiles humores generāt et corpo-
ris ac pectoris siccitatē generāt. et maxie
si cum iucara comedāt a colericis et feu-
maticis cū puro melle. valent etiā fm
medicinā qz abominatōis et vomit sunt
constrictiue et ieiunij intestini cōfortati-
ue. Item castanee cū modico sale trite et
cum melle tpate tabidi canis vel homi-
nis morsus sunt optime sanatiue. Item
cum farina ordei et cū aceto cataplasma-
te tumoris māmillarū sunt efficaciter re-
pressiue. Item eartū cortices et folia vsta
et puluerizata ac cum vino tpata adole-
scentis capiti ad modū cataplasmatiss
apposita augmētant capillos et pphibent
eorū casum. hucusq; ysa. in dietis.

Capit. LXXXIX

De lauro

Laurus ē arbor victorialis digna
multis laudib; pconijs propter
singularē gratie sue excellentiā
et virtutis. ppter qd et victores quōdā ob-
tēta victoria lertis laureis coronari lau-
reati dicebātur quam greci daphnē vo-
cant cuius virtutes et singulares ppietates
supra posuim; in hoc eodem libro in litera
a. quere ibi et inuenies.

Capitulum. XC.

De lentisco

1 Entiscus est arbor humilis et medicinalis que a grecis et hebreis scinus alio nomine nuncupatur ut dicit glo. sup. dafi. xiiij. cu^o foliorum succus sanat et agglutinat scissa labia siue alia ulcera ut dicit ibidem. et dicit lentiscus eo quod eius cuspis mollis sit et lentus. nam quod molle est et scribibile lentum dicere consuevit ut dicit Phil. li. xvij. Istius arboris fructus oleum desudat et cortex resinam que mastix appellatur. et est melior que in chio insula generatur. ut dicit Phil. li. xvij. folia istius arboris secundum dyas. et plas. et pli. sicut et tota arbor calida sunt valde et sicca et habent virtutem costringendi et consolidandi et confortandi. et ideo valent contra vomitum et omnem fluxum tam sanguinis quam humorum aliorum. similes virtutes habet gummum eius. scilicet mastix que a masticando sic dicitur eo quod masticata efficitur glutinosa et dura ad modum cere circa dentes. et sic masticata gingiuas a putridis humoribus purgat dentes mobilitat et confirmat et dealbat et eorum radices roborat et confirmat malum angelicum amputat et emendat. Hec mastix ita colligitur in fine veris cortices scini siue lentisci inciduntur et mundificata terra vestes munde supponuntur ne liquor cadens in terram cadat. unde que clara est et munda ac alba est eligenda. que vero habet terram admixtam et est obscura est abijcenda. cerebrum emundat et depurat et multum excreare facit. virtutem digestivam confortat. ventositatem attenuat. liquefactus super tegulam calidam omnia fracta gemas scilicet et alia miro modo consolidat. dicit etiam Pli. sic et Dyas. scinus arbor est spinosa multum cum radice alta. in plurimas partes diuisa fructum habens simile mirtum. sed minoris rutilum interius quando est maturus et asperam lanam intus cuius succus sanat fluxum mulierum.

Capitulum. XCI.

De lilio

1 Illud ut dicit Hieronymus est lactei floris herba cuius candor cum

fit in folijs auti tamen species intus fulget. De lilio autem dicit Dyas. et Plas. lilius calidus est. Et humidus et aliud est silvestre et aliud domesticum. et aliud genit purpureum florem et aliud album quod est efficacius. et aliud croceum vel purpureum. Est autem virtus liliij maturatiua. vnde valet contra apostemata si cum acungia conteratur. Item ei inest virtus remolliuatiua. unde valet contra splenis duriciam si eius succo oleo veteri admixto et bene incorporato splenis regio inungatur. Item ei inest vis mundificatiua. unde valet ad faciendam colorandam. si puluis eius cum aqua rosacea admisceatur et inde facies abluatur. Item mitigatiua et ideo folia eius decoctae et impositae valent ad loca que sunt combusta. idem facit radix eius si trita cum oleo apponatur. Item virtus eius est apertiuatiua et copactorum dissolutiuatiua et ideo educit purgationem menstrua. Item virtus inest ei tumoris repressiuatiua. et ideo valet contra apostemata ex ventositate inflata si radix eius trita cum oleo sepius apponatur. Hucusque dyas. De lilio autem sic dicit Pli. Liliij radices multis modis nobilitat florem suum. nam porate cum vino serpentum ictus sanant. et valent contra fungorum malignitatem et venenum decocte in vino oleo admixto clauos pedum et nodos solunt. pilos quoque locis adustis reddunt. in vino etiam decocte addito melle venis vel nervis prescis subueniunt. folia eius cocta in vino vulnera sanant. semen eius contra tritum igni apponatur sacro. flos et folia subueniunt ulcerum necessitati. Hucusque Pli. libro. xx. ca. xix. Item in eodem libro ca. v. Lilius rose nobilitati primus est ex quadam unguenti cognatione inde fit nobile unguentum siue oleum quod liliorum appellatur. sicut et de rosis oleum rosaceum fieri consuevit. De radice eius procedit hasta interdum trium cubitorum. unde dependet ab eius similitudine flos redius ab angustis in latitudinem se relaxans et dilatans ad modum campanelle resupinae et in circuitu labiorum intus hinc quasi tenue filum continens in se semen stantibus in medio crocis. vnde lilio nihil gratiosius est. quo ad decentiam coloris odoris redolentiam

et efficaciam corporis & tutis. eius color est triplex albus rubeus & purpureus. huc usq; pl. li. xx. ca. v. habet aut liliū radicē ex multis bullis cōsistentē sicut allium. vt dicit Agersto. li. v. getabiliū & in singulis bullis est virtus seminatiua. & ideo ex vnoquoq; crescit planta qm̄ p se planta tur. & hoc quere supra eodē de allio in littera a. Dicit aut ad p̄dicta aresto. q̄ ha/ sta liliū que nodosa est si incuruat in terram et cooperiatur anteq; aperiat semen eius et radix eius siue cepa nō eradicet statim infra paucos dies inuenies q̄ a quolibet nodo stipitis sui emittit cepulam puā q̄ si esset illa de tunicis suis siue de bullis. cepulis scz radicis & hoc ē mirū valde. Itē ibidē sequit. flores liliū prius sunt virides post albescūt. et si stipes siue hasta a radice totaliter abscedat. qz totū humor stipitis est inclusus naturalis calor in medullā se cōuertit ad superiorē p̄tē stipitis & digerit materiā ipsius floris & tunc expādīt se flosculū & albescit humore primitū tunc digesto. & ideo vt dicit ibidem verifcatores compauerūt liliū intellectui humano q̄ in fine sollicitat de eternis. Item ibidē dicit q̄ liliū nō habet rationē sementinā in semine & radice & in hoc differt a porro & allio que hnt rationē seminis in multis locis de hoc q̄ re supra de alijs & cepis in littera a et c. Liliū insup hasta nouiter cum flore abscesa glebe argillose infixa in virore seruat diutius florem suū. flos liliū quādo integer est & intactus pmanet multū. suauiter refolet. cōtractus vero manib; & confrictus multū fetet ipsum quoq; flores cum semine solū pro fructu habet totam etiam virtutem quā habet liliū in stipite et radice totū ostendit in capite scilicet et in flore & in semine. & quāto flos ipsi altius in hastili erigit tanto caput subtilius inclinat. flos insup eius exteri⁹ est planus suauis tactu & forma rotūdus aspectu delectabilis et iocūdus. interius autem granis aureis in sua concanitate est resperisus que tingunt plus q̄ croc. et hoc tingentia grana septem hastulis sustentantur. vnde ex sex folijs candidissimis simul contiguis cōponitur. & ex sex

ptem granis aureis intrinsec⁹ decozatur in quoz medio semē eius loco fruct⁹ mirro decoze collocat et circūexpansi floris beneficio teneritudo seminis a lesione frigidi aeris custo dicitur.

Capitulum XCII

De lactuca

Lactuca vt dicit Isidorus ex lactei humoris exuberantia ē vocata. quia nutrientes mulieres lacte implet. hoc in viris venenis motū accet cui⁹ duplex est species. s. domestica et agrestis quā seraliam vocamus eo q̄ terozsum eius aculeos habet duos ad modum ferre. vt dicit Isid. li. xvij. ca. vltimo. de qua dicit ysa. in dietis. lactuca agrestis domestice in forma est similis sed longiores habet frondes subtiliores asperiores & min⁹ virides ppter sue humiditatis puritatē. & ideo multe est amaritudinis & ponticitatis respectu illi⁹ que domestica est qz maioris est caloris & siccitatis. & ideo multi dicunt q̄ menstrua puocat & humores crudos expellit. vt dicit dyal. lactuca vero domestica frigida est & humida sed t̄pate. ita q̄ in neutra qualitate excedit modū. & ideo eius vsus congruit vsui medicine. subtilē habet substantiā & maxime qm̄ erit recens. et ideo cito digerit & stomachi asurā & morsurā ex colera rubea sedat. sanguinis ebullitionem refrigerat. insomnietatē placat. capitis dolorem ex fumo colerico sanat lac in mulierib; multiplicat & semen in viris generat & augmentat. & hoc accidit ppter bonitatem sanguinis quem gignit in pfecta quantitate. & in pfecta etiā qualitate sed quādo antiquat & induratur minuitur eius humiditas & amaricatur. ex vsu eius sanguis pessimus generat. virtus visiva inde deficit et debilitat. cuius causa est sensus animalis mortificatio. quia cuz sua ponticitate sensum suffocant naturales. & ideo talis lactuca generare volentib; maxime est nociua. nā materiam cōgelat. coagulat seminalē. & p̄cipue semē eius si in cibo aut in potu sepius assumat. Ducusq; ysa. in diet. Plinius autem li. xx. c. viij. de lactuca di. Est species

lactuce sponte nascentis quaz caprinam
 vocant qua proiecta in mare prorinus
 necantur pisces qui sunt in vicino. cuius
 lac cū aceto ⁊ aqua ⁊ vino ydropicis me-
 tetur. cuius caule et folijs cōtulis asperso
 sale nerui incisi sanantur. alia est species
 lactuce que nascitur in aruis cuius folia
 trita cum polenta illita ylceribus sanāt
 et hāc greci yfopon vocant. tertia species
 est que crescit in siluis quā steraton vo-
 cant. cuius folia trita cum polenta vul-
 neribus prosunt. sanguinē sistunt et pu-
 trescentia vulnera sanant. radice et fo-
 lijs mitigant ignem sacrū. est ⁊ alia spe-
 cies lactuce habens rotunda folia ⁊ breuia
 quā multi heratiam vocant cuius succū
 accipitres scalpendo herbam extrahunt
 et inde tingentes oculos discutunt ob-
 scuritatem ⁊ caliginem cū senescunt. cu-
 ius herbe succus sanat omnia vicia ocu-
 lorum ⁊ maxime quādo ei lac mulieris
 admiscetur. serpentū moribus ⁊ scorpio-
 num ictibus medetur. si succus eius cum
 vino potetur ⁊ folia trita super vulnus
 emplastrētur. omnē etiam inflationem
 discutit ⁊ compescit. semen etiaz lactuce
 tam siluestris q̄s domesticæ libidinis ima-
 ginationes in somnis cōpescit. ⁊ corpus
 pollui non pmittit si in cibo frequēter as-
 sumat. frequēs tamē eius vsus ⁊ nimius
 vsus oculorū efficit obscuritatem. Sul-
 tas als laudes ei attribuit plinius in eo-
 dem ca. sed hęc sufficiant.

Capitulū. XCIII.

De lappa

Lappa est herba habens folia la-
 ta et spissa circa terram habens
 in summitatibus hastulatū que
 dam capitella spinosa ⁊ aculeata sed re-
 curua que vestibus transeuntū solēt ad-
 herere. Unde dicit Isidorus libro. xvij.
 lappa est dicta eo q̄ habeat caulem in-
 gentem per terram dispositam que a gre-
 cis philanthropos vocatur. eo q̄ vestibus
 hominum adhaereat ob asperitatem sui ⁊
 nascitur iuxta muros. et dicitur philan-
 tropos id est amans hominem quia qua-
 dam affectione videtur hominis adhe-
 rere vestibus. Cuius species duplex. acu-

ta et rotunda ad similitudinem pedis ca-
 balli disposita vnde et a multis vocatur
 yngula caballina. et vtriusq̄ folia gra-
 uis ⁊ horribilis sunt odoris pariter ⁊ sa-
 poris. vt dicit Dyas. Sed pli. libro. xxv
 ca. xxij. lappæ multe sunt species ⁊ omnes
 sunt medicinales. nam ictibus scorpio-
 num medentur. nec feriunt hominē si in-
 unctus fuerit succo eius. decoctio ei ⁊ ca-
 dicis iuuat ventres ⁊ etiam confirmat si
 tepida in ore teneatur. semen eius inec-
 tricabilia vicia stomachi curat. reijciē-
 tibus sanguinē prodest dissenterijs sub-
 uenit. nam radice eius cū vino sistit aluū
 sed folia adiecto sale soluit. semen eius
 potui datū adiuuat calculosos. tota her-
 ba trita cum arungia valet contra stru-
 mā hucusq̄ plinius. Scōm plac. lappa
 siue lappacū est herba calida ⁊ sicca ha-
 tens virtutem dissoluēdi. relaxandi. ape-
 riendi ⁊ attenuandi. ⁊ ideo valet contra
 scabiem. pruritū. serpiginem ⁊ impetigi-
 nem. ⁊ intercutaneum consumit humo-
 rem. apostematum dissoluit duriciem ⁊
 tumorem. valet contra frigidam ydrope-
 sim ⁊ splenis opilationē. succus eius cum
 succo ruthe admixtus cerebrum purgat
 a fleumatica supfluitate si i modica quā-
 titate naribus in balneo vel in aere ca-
 lido insulletur.

Capitulū. XCIII.

De lappate

Lappates cibus est ex quibusda-
 1 herbis domesticis recentibus
 lappacijs similibus compositus
 aut confectus vt dicit glosa super iudiciū
 ca. xv. vnde alexander nequaz ait. Lapp-
 pates cibus est et olus componit eum /
 tem. fm alios lappates genus caulis ha-
 bens folia lata vt lappa. sed folia lappa-
 tis sunt mollia et crassa subalbida plana
 inuoluta inter se mirabiliter ⁊ connexa
 habens stipitem breuem ⁊ grossum no-
 tulum exterius sed mollem interius et
 carnosum. hęc herba conuenit medicine
 et esui. sed inde fit cibus bonus qui diu
 seruari potest. si decocta cum aceto sinape
 et melle diligentius cōponatur. ⁊ talis ci-
 bus vulganter cōpositū niscupaf. cuius

virtus singularis scilicet resistere ebrietati. ut dicit Plinius libro. xx. ca. x. nam ante cibum comesta cauet ne ebrietas superueniat. post crapulam sumpta compellit crapulam ut recedat et ut clamat scola raris alis erastratis. hac herba nihil est utilius stomacho atque nervis. et ideo paralyticis et tremulis iubet eam dari et sanguinem excreantibus. lactis ubertatem preteruenis. valet etiam succus aduersus venenum et serpentum ictibus occurrit et maxime semen eius similiter valet contra morsum canis. ut dicit Iulius Iulianus libro. xvij.

Capitulum. xcv.

De legumine

Legumina ab eligendo sunt dicta quasi electa. veteres enim meliora legebant et inde sibi cibaria componebant. et dicuntur proprie quedam grana tritico et ordeo maiora et spissiora que non in folliculis sed potius in quibusdam siliquis grossis et clausis oriuntur ut patet in pisibus ciceribus atque fabis. Differunt autem legumina in magnitudine. colore et figura et sapore. Nam inter legumina maiora sunt grana fabarum et lupinorum mediocria cicerum et pisorum minima lenticulorum et vicia. in colore differunt. quia quedam alba quedam nigra quedam rufa et quedam mixta. In figura quia quedam rotunda quedam oblonga quedam triangulara quedam plana. Differunt etiam in sapore. quia quedam sunt stiptica et dura. sed per decoctionem fiunt molliora et ad esum etiam meliora. quedam enim in se sunt amara ut lupini. sed per adiectionem in aqua et madefactionem efficiuntur dulciora. et ut dicit Plinius legumina quando incipiunt mature scere rapienda sunt. quoniam cito exiliunt. latentem dum deciderint ut lupini sicut dicit Plinius libro. xvij. Est autem legumen substantialiter grossum frigidum et siccum ad digerendum durum et compactum. unde propter suam compactionem difficiles sunt ad coquendum. nec etiam possunt bene decoqui in aqua puteali imo et perfectas

decoctionem indigent aqua fontana siue fluuiali. Cibo itaque rudis et grossus que leguminibus fit. est succus conueniens hominibus fortioris nature et complexio. nis. nam leguminosa ex se ad digerendum sunt dura. sed digesta multum nutriunt et confortant sed naturaliter sunt inflatua. et ventositatis generatiua. sed eorum ventositas diminuitur per corticis decoctionem et assationem et per eorum que ventositatis sunt exterminatiua appositionem vel assationem ut cuminum anetum. et similia. ut dicit dyas.

Capitulum xcvi

De lente

1. Lenticulae genus est leguminis ut dicit Iulius Iulianus libro. xvij. sic dicta. quia humida est et lenta. potissime quando est in sua herba a qua diuinitus dicitur lenticula et debet scribi per t ad differentiam vermis capitis qui dicitur lens dis. et scribitur per d unde dixit quidam. Lens lendis capiti. lens lentis conuenit ori. Est itaque lens vel lenticula sicut dicit Iulius Iulianus. frigida et sicca ex contrariis naturis composita. Nam unam virtutem habet in cortice et aliam in medulla. nam in cortice habet quoddam acumen ratione cuius mouet ventrem ad solutionem sed medulla stiptica est et stomachi confortatiua et operatur ad constrictionem. grossum et melancolicum gignit sanguinem et cerebrum replet grosso fumo. unde est causa timidorum et horribilium somniorum ventositate stomachum grauat et inflationem generat. omnes meatus corporis et transitus opilat et nervorum ac pellicularum cerebri substantiam desiccatur et maxime nocet pelliculis oculorum quia eorum humiditatem distempat ac desiccatur. et ut dicit idem Iulianus nocet oculis quanto magis infirmis desiccationis sue causa et eius frequens usus pessimas in corpore generat passiones potissime si cum cortice comedatur et corpus sicce fuerit complexio. nis. humidis tamen et calidis quibus potest non valet ydropicis si sine cortice comedatur. sed cum cortice nocet. quia multum generat inflationem et pellicularum extensionem

onem. Lens autē est eligēda que ē gressio-
rior ⁊ recentior ⁊ ad coquendū facilior ⁊
hoc tam ad escam q̄ ad medicinam, len-
tis malicia tpatur si deponatur cortex et
eius medulla in dulci aqua decoquatur,
et post abiecta cum oleo ⁊ pipere et cimi-
no ⁊ simili conditur. Duculq̄ ysaac in
dieb. Dicit autem pli. libro. xvij. ca. xij.
lens amat terram tenuē ⁊ subtilē magis
q̄ pinguē. ⁊ celum. i. aerem magis sic
cum omnia enī legumina diligunt aquā
ante florem. sed postq̄ floruerint diligūt
siccitatem. ⁊c.

Capitulū. XCVII.

De lino.

Inum dicitur tam herba q̄ se-
men ⁊ est sic vocatum eo q̄ molle
fit atq̄ lene ⁊ plurimū delica-
tum. vt dicit Rhido. libro. xix. Linū au-
tem fm pli. li. xij. ca. ij. seritur i locis pla-
nis ⁊ scrupulosis ⁊ hoc in vere et colligit
in estate. Erumpit autem in stipitem si-
ue culmē rectum producēs flores flauos
quibz succedunt quedā capitella loco se-
minis ac fructus. ⁊ cum incipiunt capit-
tella pallefcere culmi integri euellitur
et euulsi a suis capitellis semē continen-
tibus carpinātur. deinde partes lini in
fasciculos colligātur ⁊ longo tpe in aqua
madidant ⁊ extracti de aqua ad solē desic-
cātur. et post multis tūtionibz ⁊ carpinā-
tionibz a suis sup̄uis expurgant ⁊ sic p-
tes defecate in fila cōtorquētur ⁊ p mul-
tiplicem decoctionē ad albedinē deducū-
tur. non enī linum a suo vitore terrestri
potest spoliari et pfecto candore decorari
nisi multoties cōtundat ⁊ decoquatur et
soli appositū aqua iterū ⁊ iterū aspergat
et cum sint multa genera lini illud pua-
let in decore q̄ solet crescere in egipto.
nam inde fit bissus nui cōpabilis in cā-
dore. vt dicit pli. li. xix. c. ij. minus tamen
habet firmitatis hoc genus lini ⁊ plus lu-
cri. quia inde fiunt vestes gratissime sa-
cerdotū. Est autē linū necessariū ad vsus
multos. nam ex lino fiunt vestimenta ad
induendū. vela ad nauigandū retia ad ve-
nandū ⁊ piscandū. fila ad consuendū. fu-
nes ad ligandū. cordule ad sagittandū

ligamina ad cōnectendum. linee ad men-
surandū. lintxamina ad quiescendum.
cōrtine ad ornandū. sacculi ⁊ bursule ad
quodlibet necessariū reponendum. vnde
nulla herba tam diuersis vsibus hominū
est ita apta ⁊ necessaria sicut linū. cuius
semen calidū est ⁊ humidū. vel inter hu-
midum ⁊ siccum tpatum ⁊ vinctuosus. vnde
de inde fit oleum q̄ alijs vsibus magis
est necessarium q̄ ad esum. nam vt di-
ysaac. semen lini parum nutrit ⁊ durum
est digerere nociū stomacho. ⁊ plurimū
inflatuū diureticū tamen est. assūm ta-
men ⁊ cum melle acceptū melius est ⁊ va-
let contra tussim. comestū etiā cum mel-
le ⁊ pipere vnerem excitat ⁊ stimulat ad
amorem valet ad apostemata quia ma-
turat ea. habet enī vim mitigatiuā. sub-
tiliatiuam. rarificatiuā. siue maturatio-
uam vnde soluit apostema matricis si pa-
tiens in eius decoctione sepius foueat
vt dicit ysaac. in dieb.

Capitulū XCVIII

De malo

Malus est arbor pomifera i se qui-
dem mala. sed respectu lignorum
quidem nemoris modica et sub-
missa ligno solida rugosa cortice ⁊ nodo-
sa frondium densitate vmbrosa. florum
varietate decora. fructuum suauitate io-
cunda. vsui ⁊ gustui gratiosa in diuersis
medicinis effica et virtuosa. Dicit au-
tem malū ipsum pomū siue fructus. sed
hec malus dicitur arbor siue pomus. ⁊ est
sic dicta eo q̄ eius fructus sit rotundus.
vnde et illa sunt vere mala que maxime
sunt rotunda vt dicit Rhido. li. xvij. nam
malō in greco rotundū in latino dicitur
differt autē malus ab alijs arboribz silue
vel nemoris. quia malus et maxie dome-
stica duplicis est nature. nam truncū ha-
bet a terra productū. surculū autē aliūde
venientē ipsi trunco insertū ⁊ vnitū. que
duo quādo p insertionē piter sunt vnita
vnā arborē constituūt. surculus autē in-
sertus trunco totam virtutem trunci in
suam transmutat qualitatē sicut dicit al-
fre. sup finem primi libri vegetabiliū q̄
re supra eodē in tractatu de arboribz inser-

tione circa principii. Malus autem nisi putetur et a superfluis ramis exoneretur sterilefcit. vt dicit idem. quia humor attractus a radice non sufficit ad productionem fructuum. quia transit in ramorum sterilem nutrimentum. que re supra de causa fructificationis arborum. malorum sunt diuersa genera. nam quedam ferunt fructum ponticum atque durum quedam acetosum quedam dulcem et iocundum. et horum fructuum diuersitas ex diuersa qualitate humoris procedit et debiliori vel fortiori operatione caloris existentis in radice sicut supra in principio tactum est.

Capitulum. XCIX

De malogranata

Malogranata est arbor ferens malogranata. arbor siquidem feminini generis. fructus vero neutri et dicitur malogranatum eo quod intra corticem rotunditate contineat et multitudinem granorum. vt dicit Isidorus. libro. xviii cuius cortex dicitur psidia flos vero balaustria nuncupatur. Florum autem alij sunt albi alij purpurei. alij rosei reperiuntur. hec poma malapunica sunt dicta. quod de regione punica primitus sunt delata vt dicit Isidorus. Est autem arbor multum duram et nodosa et ramosa plus in latum quam altum se diffundens. et est frigidis impatiens. vnde in pruina cito peresunt flores eius. Dicit autem Aretius. quod malogranata mutatur a malicia sua per culturam. que re supra eodem de arborum cultura. Isti autem re arboris secundum Plinium multe sunt species. sed de duabus iam loqui sufficiat. Nam secundum Dioscoridum et Iulianum in diebus malogranatorum duo sunt genera. alia enim ferunt poma dulcia calida et humida. alia acetosa que frigida sunt et sicca et diutius possunt ceteris obseruari. dulcia magis conueniunt vsui medicine. nam tota arbor medicinalis est et parum conuenit cibarijs fructus eius. Unde dicit Isidorus. libro. xvij. negant inquit medici corpora nostra malapunica cibo nutrire. sed putant quod plus congruant medicamento quam corporis alimento. habet siquidem tota arbor sed potissime fructus eius virtutem con-

stringendi et confortandi consolidandi et humores fluidos desiccandi. et fluxum sanguinis intercipiendi. et vomitum colericum compescendi vt expresse docet ysaac dyas. et plinius si tamen more cognoscitur et ordinetur debito exhibere valent contra singulas intrinsecas vel extrinsecas corporis passiones. dulcia tamen magis sunt ventosa et inflatiua alijs. et etiam fitis minus conueniunt febricitantibus quam acetosa. ex quorum succo fit potus qui dicitur oryzaea qui calorem febrilem mitigat materiam febrilem digerit et alterat. appetitum prouocat et naturam ex calore deficientem reparat mirabiliter et confortat. et valet contra epatis calefactionem et cordis defectum siue cardiacam passionem. flores eius et fructus ac cortices si pulueriscent et in potu assuuantur omnes veteres necant. gingiuas et dentes purgant optime et confirmant et contra multas alias subueniunt passiones. vt dicit Dioscoridus. et ysaac. malapunica in omnibus predictis sunt efficacissima quamuis enim sunt crocea exterius in cortice. et discolorata stiptica insipida et desiccata. interius tamen sunt rubra humida et mollia iocunda et sapida et miro ac incredibile nature artificio per granulorum cellulas ordinata. vt dicit Bernartus.

Capitulum C

De moro

Morus est arbor cuius fructus dicitur morum. vt dicit Plinius. libro. xvij morus a grecis est vocata quam latini rubum vocant. eo quod fructus eius et virgula rubent. Est autem duplex morus domestica. scilicet et siluestris. cuius fructus in deserto pastorum releuat famem cuius folia suspicte serpentem ipsum interimunt. Item dicit Ambrosius. super mattheum. xvij. fructus mori in flore alter. et inde virescitur et rutilat siue rubet. vltimo nigrescit atque liuet. nam quanto est maturior tanto nigrior est. cuius fructus tingit manus et dentes comedentis secundum autem Plinium et Dioscoridum morus est arbor semine habens ventrisum id est solutiuum cuius succus expressus et ad ignem siue so-

lem desiccatus fit stipticus et costrictiuus.
 vlcera oris et vulnera sanat faucium tu-
 morem reprimit atq; sedat. corium ra-
 dicis coctum et potatum ventrem laxat et
 lumbricos latos necat folia eius coctusa
 et imposta oleo combustiones. sanant de-
 cocta cum aqua pluuiali capillos veni-
 grant. morsus palangionis et puncturas
 aranearu curant. dolorem ventium placat
 et putredinem mundificant gingiuatum
 moza immatura frigida sunt et stiptica
 et confortatiua stomachi et costrictiua.
 sed quanto plus maturatur tanto effici-
 untur calidiora et etiam dulciora et hu-
 midiora comesta multum post prandiu
 in corruptionem conuertuntur. et stoma-
 chy accapiti multu nocent. a ieiunio ve-
 ro accepta bene digeruntur sed nutriunt
 valde parum. Folia mozi celsi sunt valde
 magna et lata que erucis et brucis sunt
 obnoxia et a vermibus libentissime co-
 meduntur. vnde et vermes sericum ege-
 rentes mozi folijs optime nutriuntur. to-
 ta arbor medicinalis est precipue quo ad
 cortices fructus folia et radices. Nam si
 radice eius incisa fuerit gummi emana-
 bit quod valet ad varias passiones. nam
 ventrem emollit dolorem ventium tollit
 Hucusq; Dyas. et Plas. Ex mozis fit
 potus optimus siue nobilis quem more-
 tum vulgariter appellamus quem ele-
 phantes cum potant animosiores effi-
 ciuntur. vt dicit Rabanus supra libro
 ij. Dyas. v. cap. fit inde electuariu dia-
 moron dictum. quod valet contra squi-
 naciam et gutturis ac faucium passiones
 vt dicit Plas.

Capitulum. CI.

De mirto

Virtus fm Jsidorum est dicta. eo-
 qu in litoribus maris solet sepi-
 us oriri. vnde virgilius. Litora
 mirtetis lerissima. et alibi amantes lito-
 ra mirri etc. hinc est quod a grecis mirtetis
 dicitur. medicoru autem libri hanc arbor-
 em aptam scribunt multatam necessita-
 tibus mulieru deputata. hucusq; Jsid.
 fm Pl. autem vel Dyas. mirtus est arbor
 itum ad modum fruticis crescens potissime

iuxta mare. cuius fructus flores et frondes
 conueniunt medicine. meliores autem sunt
 fructus quam flores. et habent diutius coleser-
 uari. sed melius in solis calore quam in au-
 ra ymbrosa habent talia coferuari. et quoniam
 to sunt simpliciter fructus recentiores
 tanto sunt meliores. et habent omnia illi-
 us fructus substantialia virtute pontica et co-
 strictiua et ex aromaticitate confortatiua
 etiam ex natura propria fluxus supflui restri-
 ctiua et virtutis retentive in corpe coopa-
 tiua. vnde valet contra fluxum reumatis
 ad spiritalia membra defluens si decoqua-
 tur in aqua pluuiali et inde pectus fometur.
 vomitum etiam restringit si decoctum
 ramusculi eius cum aceto super stomachum
 apponatur. de ea puluis factus vlcera et
 vulnera suaviter consolidat. Item dicit
 pl. quod mirtus alia est alba. alia nigra et vtra-
 que stiptica. sed nigra magis. vnde contra
 fluxum sanguinis vtiliter exhibet. vrinam
 commouet et predest contra venenum et punctu-
 ram scorpionis si potetur. eius decoctio
 valet contra allopiciam et fluxum similiter
 capilloz cum farina tritici mixta valet con-
 tra tumores oculoz. Fit autem oleum mir-
 tinum de folijs et baccis eius quod est leniti-
 uum. consolidatiuum et mundificatiuum et valet
 ad omnia supradicta. aures autem mudi-
 ficat sanctas si tepfactum instillat. Huc
 usq; Pl. super ysa. aut ca. xli. dicit hiero.
 Virtus est aromatica et imputribilis
 fissa membra consolidat et reparat. et ideo
 consolatores san. eccle. signat est etiam
 tpatue et mitigatiue virtutis ac refrige-
 ratiue. vt dicit super ysa. lx. ca.

Capitulum. CII.

De mirra

Mirra est arbor in arabia altitudi-
 nis quinque cubitorum similis spi-
 ne. quae achantum dicunt. cuius gut-
 ta viridis est et multum aromatica et ama-
 ra. vnde et nomen accepit mirra. vt di-
 cit Jsidus. libro. xvi. cuius gutta per se ma-
 nans preciosior est. que vero facto vulnere
 inciso cortice elicitur vilior iudicatur. cuius
 fumenta atabris igne fouent. quorum
 fumus est valde noxius nisi odore itora-
 cis occurratur. aliter contrahunt homines.

h

mortuos insanabiles tali fumo. Purior
 autem mitra et melior colligitur apud
 trogoditas in arabia. vt dicit Iſido. et
 Pl. libro. xvij. ca. xvij. vbi dicitur q̄ mir
 ra est arbor quinq; cubitor; in siluis qui
 in arabie cresces. cuius folia sunt simi
 lia folijs oliue. sed magis crispa ac acu
 leata. ramos habens similes iunipero.
 Inciditur autem binis temporib; rami
 eius. sed prius sponte sudant anteq; inci
 dantur. et gutta que sudado effluit facte
 dicitur. et hoc generib; omnib; mirre p̄
 fertur. et mitra electa a pluribus appella
 tur. Sunt autē septem genera vt dicit
 ibidem. idem ca. xvij. s. trogoditica et il
 la est magis electa. secūda gelbanitica.
 tertia dyantides. quarta collaticia. q̄n
 ta empratena. i. salbana et illa alijs mirri
 bus magis tenuis est. sexta quam dura
 tum et odoraceā vocant. et hec ceteris ma
 gis candida. et hec adulterat gummi et gle
 bis lentisci. septima est indica. et illa cete
 ris prior ē et. cū illa alie spēs mirre adul
 teratur. hucusq; pli. **Mirra** vt di. dyas.
 est gutta arboris circa ramos calore so
 lis indurata. et est eligenda citrina et ru
 fa interius aliquantulū lucida. et huius
 alia est minuta. alia est grossa que trogo
 ditica appellat ab insula vbi crescit. cali
 da est et sicca et habet virtutē cōfortandi
 et ex aromaticitate sua cōducendo par
 tes in vñū habet vim dissoluendi et con
 sumendi mediocriter et equaliter ex qua
 litatibus suis. vnde cōseruat corpora mor
 tuorum quando ex mirre. confectionib;
 conduntur. reseruat autem in optima
 efficacia mitra fere centum annis. va
 let contra omnes causas reumaticas et
 fluxus inordinatos. digestionem etiam
 confortat. et viscosos humores maxie in
 spiritualib; membris purgat. oris fetor
 emundat. et omnia gingiuatum vi
 cia sanat et desiccet. vlcera labiorum pu
 trida cōsolidat cōsumit et cōglutinat. ce
 tebrum cōfortat et etiam matricem mul
 tum corroboret et confortat et omnē eius
 supfluitatem consumit et desiccet. et con
 ceptum iuuat. vermes auris necat. car
 nem supflua corrodit. et bonam ac viua
 generat et conseruat.

Capitulum. CIII.

De mirro

Mirrum est vngentum de mirra et
 alijs speciebus aromaticis cōpo
 situm et confectum. cuius virtu
 te nerui et alia sensibilia membra confor
 tantur. et humores in iūcturis ac articu
 lis existentes cōsumuntur eius aromati
 citate spiritus animales reparantur In
 terficiuntur vermes ac pediculi ei⁹ ama
 ritudine. et prohibet ne nascantur sudores
 fetidi mirro cōpescuntur. conseruantur
 corpora integra in tumulis ne putredi
 ne dissoluantur.

Capitulū. CIIII.

De mandragora

Mandragora est dicta eo q̄ habe
 at mala suauiter olentia in ma
 gnitudine mali maciani. vnder
 latini malū vocāt terre. Hanc poete vo
 cant antropomozos. eo q̄ habeat radice
 forme hōis quodāmodo simile. cui⁹ cor
 tex vino mixt⁹ porrigit ad bibendum his
 quoz corp⁹ est secandū vt dolorē nō sen
 tiant soporati. hui⁹ spēs sunt due. vna est
 femina in folijs filis lactuce mala gene
 ras. alia est mascul⁹ cui⁹ folia sunt simili
 ma folijs bete. vt dicit Iſi. li. xvij. **Dias.**
 aut dicit mādragoza esse herbā somnife
 ram cui⁹ folia sunt sup terra spatia radi
 ces habet duas aut tres sibiinuicē cōtr
 rentes de foris nigras intus vero albas
 et corio grosso. mascul⁹ habet folia alba
 et tenuia et radice simile alteri. poma na
 scuntur super folia sicut galla super folia
 quercus. et sunt colore crocea. odore sua
 uia tamen cū quadā grauitate. in sapo
 re autē sunt inhipida. et ideo nō conueni
 unt esui. sed tantū medicine. Nam cor
 tices eius decocti in vino dormire faci
 unt et omnes dolores cōpescit. vnde et
 vix tunc temporis ferri sentiuntur passio
 nes. Laute tamen mādragoza est vtē
 dum. quia si in nimia quātitate accipi
 tur infert mortem vt dicit idē. nā vt dicit
 in plac⁹ virtutem habet infrigidandi et
 aliquantulum mortificandi et somnū pro
 uocandi. et ideo succus ei⁹ cum lacte mul

dietis temporibus appositus somnū puo-
cat etiam in pacatis. 7 quia est herba sub-
stantialiter frigida. dicit q̄ fructus eius
extinguit ignē sacri. compescit etiam co-
lere impetum 7 ventris fluxum. hucusq̄
plac̄. sibi tamen ponit q̄ fm naturā simi-
litudo hominis vel mulieris i radice ei⁹
nullatenus inuenitur. sed potius a rusti-
cis vel maleficis soppistice sic formatur
Dicitur aut̄ habere virtutē prebitanā
mulierib⁹ cōcipiēdo. qđ similit̄ abnue-
re videtur. Aug⁹. sup. Gen. ij. ca. xix. di.
Aug⁹. q̄ occasione rachelis que mādra-
goras desiderauerat. vidit philosophorū
libros qui de virtutib⁹ herbarū tractant
et de eis dicit se nihil talium in eorū scri-
ptis tunc temporis reperisse. salua tamē
auctoritate beati augustini. Multi au-
ctores dicunt mandragorā multotiens
hanc habere virtutem. vnde dicit ostan.
dysal. et pli. et plac̄. q̄ mandragora sum-
pta mō debito matricēs disponit ad con-
ceptionē qñ prumit calor nimius 7 sic⁹
cōceptionis materiā impediuit. mulie-
res itaq̄ calidas 7 humidas disponit ad
cōceptionē. cū sit frigida 7 sicca vt dicit
in plac̄. 7 hoc dispositiue sed mulieres fri-
gidas 7 naturaliter siccas impedit pot⁹
ab hmoi dispositione. Multas alias ha-
bet mādragoza virtutes. que vt di. Dysal.
tumores corpis repcutit atq̄ tollit mor-
sibus venenosis occurrit. omnēq̄ fluxus
corpis inferius et superius restringit.
Omnia superius posita dicitur in libro
pli. xxxv. ca. xvi. vbi dicit q̄ mādragoze
duo sunt genera 7c. et sequitur. post mul-
ta cauent fossores mādragoze in ei⁹ fol-
lura cōtrariū ventū. 7 tres circulos gla-
dio circūscribunt. 7 post expectant effode-
re ad occasum. 7 ita credunt eius preci-
puas esse vires succus eius colligitur. 7
in sole desiccatur. mala eius matura hūm-
bra desiccantur. odor malorū est grauis
et infert somnum. et ex odore solo vis ei
somnia est vt dicit idem.

Capitulum. CV.

De milio

m Milium est herba habens hastam
longam et nodosam ad modum

canne. cuius semen valde est minutum
frigidum 7 siccum. vt dicitur in dietis.
Et hoc attestatur eius leuitas 7 conca-
uitas absentia viscositatis 7 vinctuosita-
tis. 7 modici nutritiēti. confortat tamē
stomachum gratia sue siccitatis 7 consti-
pat ventrem. Est autem fm Dysal. diu-
teritum. et assatum sedat ventris torzio-
nem sanguinem laudabilem non gene-
rat. infrigidat stomachum et desiccāt vt
dicitur in diet.

Capitulum. CVI.

De menta

m Menta est herba odorifera calida
et sicca stomachi confortatiua. 7
est duplex eius species. s. orten-

sis 7 domestica. 7 siluestris seu montana
et ista habet maiorem vim calefaciēdi
q̄ prima. 7 dicitur grece collocasia. quā
latini neptam siue calamentū vocant.
vt dicit Plido. libro. xvij. ca. penul. 7 her-
ba est multū medicinalis. Alie sunt spe-
cies mente que crescunt in palustribus
et in pratis sed non sunt tante efficacie
in virtute vel calore. sunt etiā grauioris
odoris piter 7 saporis q̄ menta domesti-
ca vel ortensis. que est herba se multipli-
cans 7 cito de terra pullulans 7 ascēdēs
cuius hastula in terrā reflexa 7 ab humo
tectā conuertitur in radicem 7 cito ex se
nouam pturit prolem. Est autē mēta oz-
tēsis magne efficacie siue sicca siue vi-
ridis. habet enī virtutē dissoluēdi 7 cō-
sumēdi ex qualitatib⁹ suis. ex aromati-
citate cōfortādi 7 prouocādi appetitū. ex
suo acumine decocta in aceto fetore oris
amputat. 7 gingiuas putridas et corru-
ptas purgat. vomitum ex debilitate vir-
tutis retentiue venientē cum aceto sedat
odore suo 7 sapore contra sincopim 7 de-
bilitatem spūz iuuat. matricē mundifi-
cat a supfluis 7 confortat. decocta in vi-
no dolorem viscerū 7 renū placat. cum
vino 7 oleo decocta māmillas excoagu-
latione lactis induratas supposita sanat
succus eius venenis obuiat 7 potatus li-
bricos necat et vermes auris. in vino et
oleo decocta frigida apostemata dissol-
uit 7 curat. ressim mitigat. hucusq̄ dysal.

et Plaf. fimiliter ysa. libro. ij. in dietis.
dicit idem. addens q̄ abominationem
amputat ⁊ singulum sedat. linguam le-
nit asperam si ex ea fructur assu efacta in
cibo venereu excitat.

Capitulum. CVII

De malua

Malua est mollis herba. a molliē
m to aluū dicta. vt dicit Zsi. libro
xyij. sicut di. idem vna cuz pli. si
succo eius admixto oleo aliquis se inun-
gerit. a punctura apū ledi nō poterit. mē-
bra etiam linata succo malue nō patiuntur
puncturā neq̄ morsum ab aranea vel
a scorpione. vt dicit Pli. Est autē ei⁹ spe-
cies duplex. minor. s. et maior que altea
dicitur. ⁊ est vtraq̄ herba humida inter
frigidū ⁊ calidū t̄pata. vt dicit in diet. ⁊
hoc patet p̄ eius virtutē ⁊ actionē. q̄ dige-
rit apostema et maturat. maxie radix ei⁹
et semen. cui⁹ decoctio valet contra fluxū
sanguinis. quiddā enī habet viscositatis
q̄d si cum vino potui detur dissoluit grossos
humores tenū ⁊ lapidē frangit. du-
riticie splenis mollificat atq̄ laxat. deco-
ctio eius prouocat somnū. si facies ⁊ ex-
trema corporis inde abluantur semis sui de-
coctio valet p̄tificis ⁊ cōtra tussim semē
eius in oleo decoctū duriciez soluit mol-
lificat. mundificat ⁊ maturat. vt dicitur
in plateario.

Capitulum. CVIII

De nuce

Nux est arbor cuius fructus simi-
n li nomine nūcupatur ⁊ est sic vo-
cata eo q̄ vmbra eius vel stillici-
dia foliorum arborib⁹ vicinis noceant.
quam multi latini alio nomine iuglan-
dem vocant. quasi iouis glandem. Fuit
enim hec arbor quōdam ioui consecrata
cuius fructus habet tantaz vim. vt mis-
sus inter fungos ⁊ cibos venenosos q̄c-
quid in eis virulentum est extrahat. ra-
piat et extinguat. vt dicit Zsidor⁹ libro
xyij. Cuius fructus habet durum ⁊ ama-
rum corticem. sed nucleum valde dul-
cem. vnde pomuz omne corio vel cortice
duro tectum dicitur nux vt dicit idē vt

pinē castaneē auellane ⁊ hmoi. Est ita-
q̄ nux arbor alta ⁊ procerā habēs ramos
et nodos diffusos. ⁊ folia lata ⁊ nervosa
pyramidalia ⁊ acuta grauis odoris ⁊ sa-
poris. quartū vmbra dormienti sub ea est
nocua ⁊ diuersarū infirmitatū genera-
tiua. Cuius tamē radix cortex fructus ⁊
folia cōueniunt medicine nam vt dicit
Dyal. succus radicez ⁊ corticez nucis ma-
ioris extractus ⁊ potui datus ad quanti-
tatem vnius oragij subuenit difficulta-
ti vniādi. potatus etiā cum aceto repu-
gnat febrib⁹ venientib⁹ cū frigore ⁊ rigo-
re. crines tingit ⁊ mundat ⁊ prohibet ca-
sus capillozū. Est autē multiplicis virtu-
tis ⁊ efficacie. fructus eius cōuenit etiā
esui ⁊ medicine. ⁊ cū multiplex nux inue-
niatur. tamē de maiorib⁹ siue gallicanis
et minorib⁹ siue auellanis plus loq̄mur
quo ad cibum ⁊ medicinas. Flux autem
vsualis ⁊ domestica que a multis dicitur
gallica variatur in substantia in virtute
et etiam figura. nam in substantia. vt dē-
cit ysa. in diet. aut considerat vt viridis
aut recēs aut vt matura. In prima dispo-
sitione. s. viridi habet exterius corium si-
ue corticem colorem quidē viridem sed
in sapore ponticū ⁊ amarū. ⁊ manus con-
stringentis inficientē. interius autē te-
stem paulatim obtinet corio extrinse-
co duriorē. infra eius ambitū nucleū cō-
tinet vinctuosuz saporosum ⁊ multū dul-
cem. nucleū tamē medulla que infra te-
stem est cōtenta. quadā pellicula velut q̄-
dam tunicula est vndiq̄ circūsecta. ne
tenera nucleū substantia a teste rigiditate
seu duricia lederet. ⁊ illa quidē pellicula
testa mollior est ⁊ medulla nucleū durior
et amarior ab experientib⁹ inuenit. ⁊ quā-
to nux plus ad maturitatē producit. pl⁹
separatur illa corticula a substantia teste et
medulle nucleū incorporatur fortius vni-
tur. ita q̄ nux ab ea vltim⁹ nō diuiditur
nisi quando p̄ aque calide vel alteri⁹ hu-
midi infusionē casu aliquo artificialiter
emollit. nux itaq̄ viridis ē min⁹ calidaz
etiā sicca naturalit̄ q̄ antiq̄ ⁊ minus stō-
macho nocua. Et si cū ruta comesta fuerit
ieiuno stomacho erit penit⁹ culiter spe-
neno inimica. nuxes p̄o mature. vt dicit

ysa. quedā sunt recētes. quedā antique. quedā inter has mediocres recētes sunt magis humorose. mediocres vō sūt magis sicce. sed antique consumpta humiditate p caloris intensiōē humorilitatem digerentes magis sunt generaliter vinctuose. 7 ideo multū comeste in hūo. res colericos defacili cōuertunt. 7 maxime qñ a calidis cōplexionibz in vsum se pius assumūt. qz in talibz generāt aduersionē 7 capiti vertiginē inferūt 7 dolorem. qui vō eas t̄pate comedūt et t̄pate sunt cōplexionis lene eas digerūt 7 eis cōgrue nutriūt. v̄tus aut̄ eaz attenditur penes effectū medicine. nam generaliter cōtra rem venenosam corpora conseruāt. qz sua ventositate meat⁹ corporis opilant 7 vim veneni ad vitalia penetrare nō p̄mittūt. Itē nuces cū sale 7 ruta 7 alijs mixte eq̄liter addito melle mori rabidi canis subueniunt si interi⁹ sūmātur. 7 exteri⁹ sup locū vulneris apponātur. venenū enī ad exteriora trahunt potēcialiter 7 cōsumūt. Itē cōtrite cum melle melācolica apostemata 7 rheumatica mire dissoluūt. Contrite insup et cathaplasmate super vmbilicū interiora apostemata interi⁹ in corpe nascentia destrūūt. vt dicit ysā. in diet. Figura aut̄ nuciū est varia. qz alia est rotunda. alia piramidalis 7 oblonga. alia interi⁹ plana et cōcaua vt patet in auellanis 7 muscatis. alia lateraliter diuisa. sed in summitatibz ad modū crucis tecta gnomaliē. i. per formā trianguli distincta. vt patet in nucibz maioribz gallicanis. in quibz generaliter forma crucis interi⁹ est imp̄ssa vt patet sensibilibz intuenti rē.

Capitulum. CIX.

De nuce auellana

Ar auellana respectu nucis gallicane a grectis 7 siluatica est. nā sine cultura crescit in corulis q̄ sunt arbores crescētes in nemore siue silua. vt dicit s̄dior⁹. et ideo quia in loco publico crescens a transeūtibz auellitur et colligitur. merito auellana nūcupat̄. Auellane autē vt dicit ysāac. alijs nucibus sunt minus calide et in substantia

magis pōtice atq̄ grosse. min⁹ rare i substantia 7 vinctuose. 7 ideo ad digerendū sunt dure 7 ad exēndū de corpe magis tarde. tamē qñ digerunt multū sunt corporis nutritiue. si sumant̄ cum interiori pellicula multū sunt generatiue inflatiōnis. 7 ideo vt eoz nocementū auferat. ē vtile vt aqua calida pfundant̄ 7 exteriores pellicule auferant̄. 7 sic erunt contra multas passiones vtiliter inuatiue. quarū succus melli admixtus valet p̄tra alopicā 7 fluxū capilloz 7 facit pilos in corpore germinare. vt dicit ysā. 7 p̄stā. Sūt et alie nuciū diuersitates que cōgruunt medicine. sicut nuc̄ muscata 7 nuc̄ indica 7 nuc̄ vomica 7 h̄mōi. Et est muscata fruct⁹ arboris in india nascētis. crescētis infra testam durā quodaz corio siue folliculo tectā ad modū auellane. cuius cortex macis vocat̄ 7 est multū medicinalis. maxime enī confortat cor 7 tepurgat in cerebro sp̄m animalē stomachū in frigidatū calefacit 7 cōfortat appetitū et est cortex ille subrufus habens saporem acutū 7 aliquātulū subamarū. qui autē niger est vel terreus nō habens acūmē in sapore abijciendus est. Flux autē muscata a cortice 7 teca extracta circūdat̄ quadā pellicula tenuissima 7 plana. que quanto est ponderosior 7 in odore suauior 7 sapore acutior. tanto melior. vnde eligenda est que grauis 7 solida est interi⁹. que cum frangitur nō puluerizatur. 7 subrubicundū colorem p̄tendit cum odore fortiet suauis. virtutem habet confortandi et stomachuz calefaciendi 7 extenuandi ventositatem 7 auferendi dolorem capitis ex frigida causa. applicata enī naribus confortat cerebrū 7 membra sp̄ualia. vt dicit pli. dyal. et plaf.

Capitulum. CX.

De nardo

Ardus est herba modica 7 spinosa calida et odorifera. vnde et a grectis nardi spica nardo stactes appellatur. vt dicit s̄dior⁹ libro. xvij. Est et eius species triplex. s. indica. syrica 7 celtica. nō tamen crescit in syria. sed in quadam terra montuosa que in vno

latere tangit syriam ⁊ in alio indiā. me/
lior autē est illa que est leuis ⁊ fusca co/
mosa ⁊ sperica parua odoratissima caprū
similans. que masticata linguā desiccet.
Hardus autē celtica a regione gallie ubi
crescit est dicta. ⁊ etiā est similis nardo
sive spice nardi. sed est magis alba. Ha
bet autē vt di. dyal. ⁊ pla. virtutē cōfortā
di ex aromaticitate sua. valet contra sin
copim ⁊ defectū cordis ⁊ cōtra stomachi
debilitatē. naribus applicata cerebrū cōfor
tat. frigidū reuma cōpescit. cōtra surdi/
tatem valet et aurium apostemata malum
odorem oris amputat. ⁊ gingiuas putri
das munit. opilationes splenis ⁊ epa
tis soluit pronocat mēstrua. ⁊ matricem
mūdicat ⁊ adiuuat cōceptionē. lapidē
frangit in renibus ⁊ in vesica. Est enī her
ba diuretica. vt dicit plā. scz incisua et
diuisua et vsqz ad intima penetratua.
Item valet cōtra lingue palisim. ⁊ con
fortat neruos ⁊ consumit humorem lin
gue organa occupantē. valere etiam di
citur cōtra morbum epilepticū si debito
modo patiētibus ministretur. Ad multa
alia multū valet. ex qua fit oleum nardi
num qd ad omnia prius dicta ⁊ ad alia
maxime est necessarium.

Capitulum. CXI

De olea

Olea est arbor fm Jfido. cui fru/
ctus dicitur oliua. succus vero oleū
nūcupatur. vt dicit Jfido. libro
xvij. sepe in arbor oliua appellat. Est au
tem arbor oliua pacis ⁊ insignis. vt dicit
idem. Nam vt dicit romanorū historia.
sine oliuarū ramis nō mittebant legati
pro pace aliqua obtinēda siue alijs offe
renda. Unde fm remigiū patet huius ar
boris excellētia. qz in signū recōciliatio
nis ⁊ federis dei cū noe colūba nō cū alte
rius arboris ramusculo. sed solū cū oliue
interfigno ad archē fenestrā est reuerfa.
Imo fm pli. li. xv. victores apud athenas
quōdam olea coronabant. greci vero tādē
oleastro suos coronari iudicabant. vt di
cit idem. Est itaqz olea arbor coma ⁊ vi
rore ⁊ ramorū multitudine speciosa. fron
tes habens subalbidos ⁊ molles. viroris

pulcritudinē in estate ⁊ in hyeme retinē
tes. flores etiā habet minutos ⁊ multos
suauiter redolentes. durū corticē ⁊ radice
cem amarā. fructum pingue lapidū atqz
dulcem. Nam vt dicit Jfido ex amari
tudine radicis surgit oliua in pabulum
lumis ⁊ medelā vulneris ac in refectio
nem esuriētis. In lucernis enī ponit ad
ignem nutriendū. mēbris languidis po
nitur ad medendū. in cibo ponit ad ves
ficiendū ⁊ ad cōdiendū. vt dicit idē. Est
enim oleū ignū ⁊ luminariū nutritiuū
morborū remediū ⁊ cibatorū suauissimū
cōdimentū. vt dicit Jfido. Est ergo oli
ua siue olea arbor fructifera ⁊ medicina
lis. cuius cortices folia ⁊ fructus cōueniūt
medicīne. cuius lignū maxime est solidi
tatis ⁊ cōpactionis ⁊ quasi impuribilis
puritatis quibus sit multe duricie in ex
teriori substantia. multū tamē habet hu
morositatis ⁊ vinctuositatis interius in
medulla. De oleis autē ⁊ de oliuis dicit
pli. libro. xv. arboris olearū fructifera
rum multa sunt genera in regionibus nō
multū calidis. sicut ⁊ nec in regionibus ne
mis frigidis. sed potius in tparis. magis
tamen se habentibus ad calozē qz ad frigi
ditatem. ideo iubet catho vt dicit idem
pli. oliuas feri in solo calido non nimis
pingui nec nimis macro radice solis op
posito. nam celū eis maxime cōferat mul
tum diligūt rorem celi ⁊ aeris serenita
tem. vnde si fiunt copiosi ymbres quan
to oliue maturescūt viciatur oleū ⁊ con
sumitur. nisi sequat serenitas que exte
nuet liquorē dicit pli. ca. iij. nec indiget
olea falce vel vastro vt putet sicut putan
tur vites. sed soli et rozi celesti cōmitatē
verno gaudet tpe ⁊ incipit tunc florere.
cuius fructus primo circa hyemē colligunt
collectis fructibus solent oliuantes terrā
apire circa radicē. ⁊ quasdam tuberosita
tes ⁊ adulterinos ramusculos circa veras
radices crescētes caute pscindere. ⁊ hu
iusmodi supfluitates circa radicē solent
aliqui ytalici rustici podagrā oleo appella
re. vnde psalis illis radice factis meli
fructificat olea ⁊ mirabiliter emēdat nec
vult olea pcuri grauitur cū pcuris p suo
fructu colligēdo. sicut faciūt aliqz minus

cauti. qz talis percussio cedit ad iniuriam ipsi arboris et dānū anni subsequētis. minus enī fructificat sic percussa. vt dicit pli. Multe autē sunt huius arboris spēs. que p diuersitate fructuū discernuntur. Oliua itaqz sūm Jsid. arboris oleo designat fructum. cuius multiplex differentia inuenit. vt dicit ysa. oliue autē alie sunt domesticæ et alie sunt siluestres. domesticæ fructus faciūt qñqz maturos qñqz imaturos qñqz inter hos mediocres. Inter istos autē fructus oliuares primi sunt terrestres pontici et yuides. secūdi sunt subterreū vel sūm dyas. iacinctini. vltimi vō videntur esse nigri. et quāto sunt nigriores exteri? tanto sunt maturiores et interi vinctuosiores et ad exprimendū oleū aptiores. et sicut dicit Aresto. nunqz perfecte mature scunt in arboze etiā si p multos ānos ibi essent sed vt verā et cōpletā consequantur maturitatē. optet vt bacce collecte de arboze p plures dies in vna cōgerie coaceruentur. et sic p cōpssionē mutuā ac nīmā cōfortato calore et reuocato ad interiora ad plenā maturitatē pducunt. sūm vero ysa. in dieb. oliue cum fuerint rube nondū bene mature nec dū plurimū vinctuose stomachi sunt valde cōfortatiue et cōstrictiue. et appetitus excitatiue. maxime si cū aceto vel aqua salia fuerint preparate. tamē dure et difficiles sūt ad digerendū et min⁹ alijs nutritiue. Higre vero que iam sunt quasi mature calide sūt et inter sicca et humidū tpatē. multū quidem nutritiue. sed stomachi mollificatiue. et ad digerendū magis dure. quia vinctuositate sua in stomacho supenatant et ad decoctionis locū inferius nō descendunt. et ideo in humorū corruptionē citius trāducunt et minus laudabiles sūt alijs ad edendū. viles tñ sunt in medicina. qz et trite et posite supra loca q igne vel aqua calida sunt exusta vesicam reprimunt ibi nasciturā. poros enī aperiunt et exalare faciūt fumositates que incluse sub cute sunt causa vesicæ et tumoris. Hucusqz ysa. in dieb. Dicit autē pli. libro xv. ca. iij. qz bacce siue grana oliue qdū sunt in arboze nō pereūt. et quāto diutius in arboze permittunt. tanto meliores sūt

semper enim nouas vires resumūt et dif-
ficilius cadunt. Constant autē oliue vt
dicit idem. ex nucleo carne oleo et amur-
ca que sanies siue fet oliue dicitur. et est
amara vtilis tamē in medicinis. sed nu-
dei cum folliculis oleo eliquato viles
sunt ad ignem nutriendū. porci etiā dicitur
inde impinguari.

Capitulum. CXII

De oleo

Lesi succus ē oliue vt dicit Jsi.
o et tanto est nobilius quāto recē-
tius et facili⁹ a suis folliculis eliq-
tur. vt dicit pli. li. xvij. ca. ij. vbi dicit qz
oleum p vetustatē viciat. et dicit ibidem
qz oleum in torcularib⁹ extorquendū me-
lius eliquat si oliue siue oleæ bacce prius
cum molari lapide vehementius contrite
feruētissima aqua pfulse fuerint et resper-
se. nam p talem aquā calidam vinctuositas
ab amurca et nucleis separat. que su-
perenatās tandē ab ipsa aqua artificia-
liter sepatur. Et vt dicit idē. quāto oleū
citius de torculari exit tāto oleū lau-
dabilius iudicat. nam pingui⁹ est et suauis
quod minus cū terrestri substantia ad-
miscetur. Preter hęc di. pap. qz siqs inter
aquas merus oleum in ore prius indus-
sum in aquas emiserit clariora facit oīa
que in fundo aque cōtinent. et patēt oculis
ipsius facilius oīa que in aque infe-
riorib⁹ abscondūtur. Cui⁹ natura est vt
cibos condiat et fomentū luminū admis-
nistret. et corpora fessa recreet et confortet.
neruos cōtractos et induratos ac spasma-
tos remollit et relaxat. apostemata dura
mollificat et maturat. et maxime oleum
lini. Multiplex enī est oleum et ex mul-
tis rerum generib⁹ est expulsum. aliud au-
tem est simplex. vt oleū oliuarū. oleū nu-
cum. oleū papauerū. oleū amigdalinū.
oleū raphani. oleū lini. oleū canopi et hu-
iusmodi. aliud est cōpositū. et ex hoc gene-
re aliud est frigidū aliud calidū aliud est
stipticū et cōstrictiū aliud laxatiū. Hęc
ex appositione calidorū efficitur calidū.
et ex frigidis frigidū. et ex stipticis stipti-
cū. et ex laxatiuis laxatiū. et idē sūm diuer-
sas causas morboꝝ sunt adhibēda diuer-

Sa genera oletus, vt oleū laurinum nardi
 num puleginū in causis frigidis, oleum
 vero rosaceū siue violaceū in calidis cau-
 sis apponatur. Potest autē oleū ita fieri cali-
 dum vt febrē inducat si inde vene pulsa-
 tiles et nares et vole manū ac plante pe-
 dum inungant. vt oleū in quo decoquit
 caro leonina, vt dicit in compedio saler-
 nitani. Potest etiā fieri ita frigidū qd in-
 ducatur mēbro inde puncto stupore et in-
 sensibilitatē vt patet in oleo mādrago-
 rino qd fit ex oleo in quo poma mādrago-
 re sunt decocta vel diuini reserua. Sed
 inter olea sic cōposita magis laudabilia
 et magis in medicina vtilia sunt tpatā.
 Simplex autē oleū quo ad medicinā et
 quo ad cibū primū locū obtinet oleum
 oliuarū. deinde nucū et amigdalatū, ter-
 cio oleū papaueris, qd tamē alijs oleis
 p̄dictis est magis frigidū atq; siccū, ma-
 xime qd fit de semine eius nigro, et habet
 virtutē inducēdi somnū, valet cōtra ca-
 lida apostemata in principio, et cōtra epa-
 tis calefactionē, vt dicit Plac, alia autē
 olea minus cōueniūt cibo propter odo-
 ris grauitatē et saporis horribilitatē, con-
 gunt tamē vtiliter medicine sicut dicit
 ysa, in dietis, habet autē omne oleū gene-
 raliter multū aeritatis et aeree leuitatis
 et ideo omni liquori supfertur et alijs li-
 quoribus subesse redignatur, penetratiue est
 virtutis et sui diffusiuē, et ideo in vasis vi-
 treis vel vitreatis vasculis melius qm in
 ligneis vel porosis vasculis alijs custodi-
 tur, vestes qm tangit inficit et in eis odo-
 ris sui vestigiū quasi inseparabiliter tere-
 linquit, diffusum in aquas in superficie in
 guttulas orbiculares se recolligit et vt to-
 taliter quo ad pinguedinē et sapore sepe-
 tu rab eius superficie vix p̄mittit, Oleus
 autem sapore asperū et odore horridū cum
 amurca siue fece mixtū, ad cibū non est
 aptum, nauseā enī et vomitū prouocat et
 stomachi orificiū corrūpit et imutat, ole-
 um etiam apes et animalia anulosi corpo-
 ris interficit et extinguit si inde p̄fundā-
 tur, vt dicit Aristotle, sed aceto post insula
 remittit, Item oleum purum ferrum
 politum a rubigine seruat quādo ferrus
 inde inungit, sed si fuerit corruptum vel

aquosum et cū fece mixtū destruit ferrum
 et corrumpit, vt dicit pli, li, xv.

Capitulū. CXIII

De oleastro

Oleaster est siluestris olea sic dicitur
 ota, eo qd in folijs similis sit oli-
 ue, sed eius folia sunt latiora, et
 est arbor inculta sterilis et amara, cui in-
 sertus oliue ramus vim mutat radicis et
 conuertit in propriā qualitātē, vt dicit
 Iffidoz libro, xvij, Cuius lacrima est du-
 plex, alia est similis gummi sine villo q̄li-
 tatis morsu, alia est mordax seu similis
 gutte amomiaci, vt dicit Iffido, Et q̄uis
 oleaster arbor sit siluestris, tamē eius cor-
 tices gummi et frondes cōueniūt medicine
 nam eius folia cū sint stiptica et amara,
 melle addito sanant vlcera capitis atq;
 oris, vt dicit dyal, succus corticis et frō-
 dium stipticus est et cōstrictiuus, vnde va-
 let ad intercipiēdū humorū omnium fluxū
 vt dicit idem, Gummi eius valet ad mul-
 ta, et illud qd est mordax maxime, nam
 vulnera mūdificat et sanat, gingiuas cor-
 rosas et corruptas adiuuat, et dentes mo-
 tos roborat et cōfortat, Erisipilam, i. sa-
 crum ignē et colera furiosa carnē et ossa
 corrodentē tepimit atq; sanat, valet cō-
 tra allopiciā et fluxum capillorum, et tin-
 git crines et caniciem vel palliat vel retar-
 dat vt dicit pli.

Capitulū. CXIII

De olete

Oletus ab alendo est dictum, eo qd
 o fm Iffido, homines primo oleri-
 bus alerentur anteqm fruges et
 carnes ad esum hominibus p̄tererentur
 pomis enim et oleribus nutriebantur ho-
 mines ante diluuiū, sicut animalia gra-
 minibus atq; herbis vt dicit Iffidoz li-
 bro, xij, et q̄uis omnia grammosa i ter-
 ra nascētia que sunt coquibilia et esui ho-
 minū apta generaliter olera dicantur,
 tamen vulgariter caules olera dicuntur
 quoz frutices et ruti amplius crescere cete-
 ris oleribus abuiantur, vt dicit idem,
 que p̄ summitates dicuntur tunc q̄si come
 in quibus maxime est viges vult naturalis

lis. ideo in timis tam herbarū q̄ oleerū
maxime cōsistit efficacia medicine vt di-
cit idem. Est autē herba frigida et sicca
turbidū quidem et melancholicū (generās
sanguinē. horribilē etiā odorem facien-
tem. vt dicit ysa. in dietis. et sunt etiā q̄/
dam caules estuales. et quidā hyemales
quorū herbe sunt composite ex contrarijs.
Nam substantia est grossa et dura ad di-
gerendū. Jus vero succus est colatiu⁹ et
inde desiccatiu⁹ et ventris humectatiuus
et laxatiuus sed substantia sine iure est cō-
stipatiua. Tollitur autē eorū nocumen-
tum si in aqua elixetur. et aqua proiecta
in alia decoquatur et cū pinguedine opti-
me condiatur. vt dicit in diet. Est autē
herba que proficit p̄ transplantationem
nam quādo in vno loco fuerit seminata.
si postq̄ creuerit in plantā ad humū me-
liorem transferat. multum crescit. et tam
in quātitate q̄ in qualitate seu virtute me-
liozatur. In estate quoq̄ folia ei⁹ tenera
ab erucis et ab alijs vermib⁹ corroditur
et sic efficiuntur magis tenera ad eoquen-
dum et ad comedendū meliora. nam reuo-
cato calore ad interiora foliorū melius
digeritur substantia eorū. et sic efficiuntur
magis lapida et sunt molliora. Pli. vero
li. xi. ca. i. multis laudib⁹ extollit caules
quo ad vsū medicine et dicit q̄ ei⁹ tri-
plex est species. quedā est crispavtilis sto-
macho aliu⁹ modice molliens. alia lata
habens folia spissa. et ista minus valet ad
medicinā. tertia tenuia habet folia et sim-
plicia et ceteris amarior. sed vtilior me-
dicine folia eius trita et apposita bis in
die sanāt canū vulnera recentia. et inue-
terata mire sanant. caulis parus coctus
soluit. multū coctus strigit. vino et brie-
tati resistit. nervos confortat. et ideo vti-
lis est paliticis et tremulosis. lactis vber-
tatem p̄ter puerperis. succus eius valet
contra venenū. dicit etiā idem q̄ valet
contra morsum canis rabidi. odorē semi-
nis eius cocti fugiunt serpentes. Multas
numerat alias eius virtutes quas p̄
tedio hic omitto. dicit etiā q̄ bractea fil-
nestris sc̄z caulis p̄ se nascens habet effe-
ctus fortiores etc.

Capitulum. CXV.

De ordeo

Ordeum est dictum eo q̄ cito fit
aridum. vt dicit Plido. vel ab or-
dine. eo q̄ eius spica q̄q̄ sex or-
dines cōtinens inuenit. et illud gen⁹ or-
dei melius pascit aialia q̄ triticū. et salu-
brius homines q̄ malū triticū vel siligo
vt dicit Plido. Aliud est genus ordeī ha-
bens duos ordines in spica sua. Terciu⁹
dicitur trimense. eo q̄ iactū in terra vet-
no tempore celeriter recolligitur. vt di-
cit idem. De ordeo dicit Pli. li. viij. ca.
vij. primū inter frumenta seritur ordeī
apud enī multas nationes panis inde
fit p̄cipuus. et polenta fit ex ordeo apud
grecos. et illi primo ordeum aqua p̄fun-
dunt. quod postea desiccant et sic molis cō-
fringunt et a cortice farinam purgant.
Alij vt ytalici ordeum siccū in subtilē
farinam molunt sine p̄fusione aque pre-
cedente. Ordeum frugum omnium mol-
lissimū est in medulla. et feri nō vult nisi
in sicca et solida terra. vnde p̄pter sue sub-
stantie mollicie multū cito rapit ad ma-
turitatem. nec videtur aliqd̄ semen mi-
nus calamitosum quo ad corruptionem
quia citius crescit et recolligitur. et ante-
q̄ triticum inuadat corruptio vel rubi-
go. Inter omnia vero crescentia frumē-
ta vtiliorem habet paleam et humiliozem
stipulam. sed multum habet laudabilem
medullam quādo modo debito paratur
et farinam accuratissimā seu polentā. vt
dicit Pli. Est autē vt dicit ysa. in die. or-
deum granū frigidum et siccū virtutem
habens colatiuā et mundificatiuā et eric-
citiuā. et parum habet ventositas re-
spectu fabe. minus tamen nutrit faba q̄
ordeum. q̄ suis etiā sit magis naturali-
ter inflatiua. nec enī lene semp̄ corp⁹ nu-
triu⁹ que p̄ ventris folliculos siue cor-
poris se extendit. vt dicit idem. Multi
autem sunt vt dicit Pli. qui plus vtiuntur
ordeo in medicina q̄ in cibo. Unde tamē
sit potus mūdificans. corpus nutriens
et restaurās. spūalia mēbra recreans et
mūdificans. de ordeo etiā cōtuso de cor-
tice mundato et cum aqua mūda decocto

fit medicinalis potus. quam phisici pti/
sanam vocant. cuius virtus est sitis ex/
tinctiua. sanitatis custoditiua. febrilis
caloris alteratiua. sed de ptisano quere
infra in litera t.

Capitulū. CXVI

De palma

Palma est arbor victorialis. sic di/
ctat vt dicit Phido. libro. xvij. q
manus victuicis siue obrinentis
victoriaz est ornatus. vel quia est ad mo/
dum palme hominis habens ramos. Est
autem arbor nobilis et insignis sempiter/
ne pulcritudinis et virosis. diuturnus ve/
stita frondibus sine vlla successione cōser/
uans folia sua tempore hyemis et esta/
tis. et quia est arbor annosa durans in du/
tute et virose per multa tempora. ideo ad
similitudinē auis fenicis que multis vi/
uit annis. palma a grecis fenix est voca/
ta et cum sit arbor fructifera fructus fe/
rens delectabiles et suauēs. non tamen
in omnibus locis vbi crescit papit fructus
maturitatē. frequēter tamen in syria et
in egipto fructus eius dactilia similitu/
dine digitorum sunt vocati. quorum no/
mina variantur. nam alij vocantur pal/
mule similes mirabolans i forme dispo/
sitione. differunt tamen penitus in sapo/
re cum isti sint saporis dulcissimi et iocun/
di. mirabolani vero saporis sunt horribi/
lis et amari. alij vocantur thebaici qui et
nicholani. alij mutales quos greci cana/
thos vocant. hucusq; Phidorus. Est autē
palma vt tangit glosa super psalmistam
arbor magne proceritatis et altitudinis.
sed tamen ad cedri altitudinē non ptin/
git. Cuius radix est aspera et rotunda. in/
profundo ipsius terre valde fixa. trunc/
cus autem eius solidus est et cōpactus et
imputabilis firmitatis. cortex eius cir/
ca truncū durus et rugosus. et quodāmo/
do pungitiuus et maxime versus terram.
et ideo difficilis est ad scandendū et cum
difficultate ptingitur ad eius fructum.
folia eius pyramidale habent formas ad
modum gladij. quibus autem palma du/
ra sit circa stipitem et aspera. in superiori/
bus tamen iocūdi est aspectus in ramor

rum pulcritudine et in coma. in summi/
tate ramorū portat fructus suos et nō in
medio foliorū. vt dicit Ph. libro. xvij.
Cuius fructus est tanto vinctuosior dul/
cior et sapidior quāto immediatius solis
radijs appropinquat. In multis siquidē
regionibus crescit. sed non ita fructificat
sicut in regione feruida solis spiculis cō/
tinue repcussa et leni terra sabulosa et vi/
trofa. et ideo palmis iudea est inclita. vt
dicit Ph. libro. xvij. ca. v. Item idem.
palmarū duplex est species. masculus et
femina. masculus primo floret. femina
post in germen prumpit. nec fructificat
femina nisi ita sit ppinqua masculo vt sal/
tem mediantexto odore masculi femi/
na pfundat. Idem etiā dicit Aresto. li/
bro vegetabiliū. Et quando seminatur
oportet vt masculi et femine semina pu/
ter seminētur et bina et bina sint cōposita
et ex singulis erūpit planta. vnde quāsi
ne plantule ex eis coalescūt que ad inur/
cem tandem coadherent. et ad modū alii
cuius retis mutuo miro nature artificio
se connectūt. nec bene crescit. nec etiam
fructificat femina sine masculo. imo si ar/
bor abscidatur mascula femina post bidu/
um sterilesit. sed aspersis folijs et floribus
masculi circa radices femine. femina ex/
vicinitate masculi quasi ex coitu iterum
vires recipit et resumit nec diligit hōi/
plantati a locū humidū pingue et fumo/
sum. imo potius locū saluum et arenosum
et ideo vbi nō est tale solū. optet aspergi
salē nō in tra radicē sed aliquātulū in vi/
cino. vt salis siccitate humorosa tere sup/
fluitas cōsumatur. Et di. pli. quedā est
species palme in meridiano orbe que tra/
ditur esse vna et non multiplicat alia ex
ipsa. sed qñ pvetustate olino perit et reficit
iterū ex se renascit ac reuiuiscat. et ideo pu/
tatur fenix auis arabie ex huius palme ar/
gumēto nomē accepisse. qz morit et renas/
citur ex seipsa sicut facit palma supradi/
cta. vt di. pli. ibidē. Item ibidē di. idem
In ethiopia sunt varie palmarū spēs.
nō raritate magis q̄ suauitate mirabi/
les. inē q̄s sūt ille q̄ dicitur caria ce melio/
res et succo et alio. nā earū fructus succo sunt
vberissimi. vñ et ex eis vna p̄cipua exp̄it

mūtur. hucusq; Plin. li. xvij. c. v. Est igitur palma arbor singularis gracilis stipite et hirsuta respectu soli a quo exit. pulcra autē est dilatata in ramis et comis respectu celi ad quod superius in cacumine se extendit. cuius folia sunt longa in superficie quidem plana ac spissa et flexibilia. diuersarum conexione ut puta sportulæ valde apta. ut dicit hiero. nihilominus in angulis lateralibus sunt incidentia et pacuta. cuius ramis dicuntur elate seque eleuantes sursum seruantes vitore continuus et se nunquam ad infima inclinantes. Et secundum hoc media huius dictionis elate in penultima produci habet. ut canticorum. v. vbi dicitur come tue elate palmarum. elate tamen siue elates grece. dicitur abies latine. et secundum hoc penultima corripitur. et sic videtur ponere alia littera quam di. canf. v. crines eius sicut abietes. et sic media corripitur non produci. Variat autem fructus palme tam in forma quam in virtute secundum diuersitatem ligni a quo exit. et secundum diuersitatem soli in quo palma crescit et secundum variam receptionem caloris celestis qui diuersimode secundum diuersos situs ad palmarum cacumina se diffundit. ut di. plin. libro. xvij. Primum patet. nam in multis palmis raro vel nunquam inuenitur fructus propter malam vel minus sufficientem dispositionem ipsius arboris. ut patet in palmis ytalicis. in quibus raro vel nunquam fructus aliquis inuenitur. et si crescat nunquam tamen pertingere ad maturitatem et completionem debita reperitur. ut dicit Plinius. Secundum patet et predictis quare in humo siue solo nimis frigido et humido pingui vel fumoso defacili non proficiunt. immo sine remedio nullatenus conualescunt. ut dicit idem. Tercium autem patet quod in locis ymbrosis a radiis solarium presentia absolutis. nec crescere possunt palme et si forte alicubi creuerint. nullatenus tamen poterunt fructificando ad palmarum gloriam peruenire. et hoc est quod tangit ysaia in die. dactili inquit fructus seque palmiferi calidi sunt et humidi in secundo gradu et diuersas habent actiones secundum regionum varias qualitates. nam quidam nascuntur in regione frigida. id est remissa calida. quodam in feruida. et quidam inter hec tripartita.

qui vero in regione feruida vbi sol continuus est fructus sunt dulcissimi sapidi et pre viscositate quadam aliquatulum vinctuosi. et tamen cum sint dulces valde. si quis eis nimis utatur aliquando poterunt sic vitibus inferre corporis lesiones. nam tumores et inflationes generant dolorem oris et stomachi et etiam capitis prestant. splenis et epatis meatus obstruunt et opilant. ex quo patet quod omnibus dulcibus uti continue non est bonum. imo sepius anime et corpori est nocuum. Fructus vero crescentes in terra frigida siue remissa calida ad maturitatem non perueniunt. et ideo in sua ponticitate et siccitate permanentes velut crudi corpori non multum nutriunt. quoniam potius obsunt multum. quod sunt ad digerendum duri quam tamen aliquatulum stomachum confortent. tamen de stomacho defacili non recedunt. vnde de diutius ibi facientes moram torsiones ibi generant sepius ac inducunt. ut dicit idem. In crescentibus vero in regione mediocriter calida quibus sint maturi tamen tanta inest eis aquosa humiditas superflua quod non possunt in maturitate conservari. vnde et corpora replent crudis humoribus qui sunt materia diuturne febris. ut dicit ysaia in dietis. Est autem fructus palme compositus ex molli substantia et carnosâ. et nucleo duro et quasi lapidoso in cuius medio semen continetur. tamen aliqui dactili inueniuntur in syria et in egipto omnino sine nucleo. et tales spadones nuncupantur. quia in eorum substantia non est ratio sementina. ut dicit Plinius. Quanto autem palma natura et genere annosior. tanto fructus eius melior est. non enim fructificat ante centum annos. et tunc primo habet completionem vires et perfectas. valet et fructus palme secundum Dioscoridum. vtiliter in medicina. habent enim virtutem leniendi asperitatem artierum. et clarificandi vocem. et maxime quando bene sunt mature. nam virides sunt stiptici. ut di. plin. quosdam milites alexandri fuisse palmis viridibus strangulatos. vnde quando omnino sunt virides non conueniunt cito. sed solummodo medicamine. valet etiam contra dysenteriam et alios fluxus quando more debito apponitur.

Capitulū. CXVII

De palmitē

Palmes nis. dicitur proprie ramus vitis. vnde dicit *Isid.* libro xvij. palmes est vitis materia mollis qui per nouella brachia emissus fructus affert. cuius foliū pampinus dicitur. eius enī subsidio palmes ab ardo re et frigore defendit atq; aduersus omnem iniuriā p̄munif. Qui ideo alicubi intercusus est. vt solem ad maturandum fructus admittat et faciat. vt dicit *Isid.* totam autē virtutē suam et nutrimentū attrahit a radice. et quia propter inclusum calorem in substantie sue proficitate fortis est attractōnis multū attrahit humoris quem transmutat in substantiam ipsius palmitis et qđ residuū est cōuertitur in materiā germinis frondis fructus atq; floris. vt dicit *Plin.* libro. xij. qualis autem fuerit humor nutrimentalis in radice. talis ostendit in palmitē. vnde dicit *Cōpendiū salernitanū* facere vvas diuersi coloris ex eadem vite. Si enī dux vitis inseritur. viti in marcio fiat insertio in tribus ramis procedentibus ex vno stipite ipsius vitis. si cum vno furculo in sectionis loco apposueris colorem rubrū et in alio colorem blauū. et in tercio colorem croceum. singuli palmitēs ex predictis ramis procedentes. tales profert fructus quales in inserendo apposti sunt colores. sed quia in his partibus raro vitis viti inseritur. quibus aliquotiens palmes vitis alijs arboribus inseratur. ideo solet fieri fructus mutatio isto modo. In marcio quādo incipit humor ascendere de radice. aperitur cortex vitis caute circa radicem. quo aperto fit coloris intermissio in circuitu inter lignum et corticē. et tunc diligentē custoditur ne humor ascendens de radice exeat in scissuram vnde humor quē paulatim attrahit palmes a radice mutatur transiens per colorem. cuius pars vinctuosior transiens in fructum. in fructu ipso coloris vestigium dereliquit. Eodē artificio potest immutari quelibet plātula in sapore et colore. et sic fiunt arbores que naturalitē sunt

cōstrictiue artificialiter laxatiue. et conuerso. vt dicit idem. hoc idem dicit etiā *alfr.* super li. v. plantarum. fm qđ species varie earū corticibus insertionis seu plātationis tempore artificiosius supponuntur. Palmes autē vitis vt dicit *Isidorus* quedam ex se emittit vimina siue vincula quibus arboribus se vinciunt et connectunt. quorum adminiculo freti ventis et turbinibus resistunt ne laxati palmitēs ventorū flatibus dissipentur et vt sine lapsus periculo suos fructus sustineant et vaga proceritate se diffundāt. multum enī in principio sunt fragiles et ideo talibus indigent tenaculis quousq; efficiuntur successiue solis beneficio fortiores singulis annis indigent palmitēs refectione a supfluorum rebita expurgatione sic enim plus fructificant et diffusius se dilatant. non amputati autē degenerant et in labruste speciem se transmutant. Dinoscitur autē palmes generosus per nodorum et germinū vicinitatē. Nam vt dicit *Plin.* libro. xx. ca. xxv. palmes raris habens nodos et distantes. signus est infecunditatis. densitas vero germinum fertilitatis indicium est. quere infra de natuta vitis.

Capitulū. CXVIII

De propagine

Propago propaginis est nouellus ramulculus prumpens et surgens ex flagello prius terre infixus et immerso sicut dicit *Isido.* Dicitur autē flagella vitium summitates siue extremitates. eo quod ventorū flatibus agitentur que vel propter vitis dilatationes vel propter renouationē terre imerguntur ex quibus noue plātule egrediuntur. et vitis propagines appellant. Propaginare est idem quod flagellū terre immersus sternere et inde nouas vites producere. et sic vineam dilatare. Nam propagare. extendere et producere idem est vt dicit *Isido.* palmitēs itaq; vinee siue rami ad terre cōcauitatem incuruati et in quibusdam foueis a terra cooperti quandam concipiunt vim germinandi et nouas propagines producendi. vnde virtus germinatiua

eristēs in flagellis sursum vi caloris erū/
pens paulatim transmutat̄ exterius in
propagines pars vero eiusdem virtutis
repressa inferius admiscetur terre et con
uertitur in radices a quibus nouelle pro
pagines attrahunt nutrimentum et tan
dem radices totaliter efficiuntur a quibus
propagate vires velut filie a matre con
tinuo nutriuntur. et sic fit quod primo a
nutrice scilicet radice nutriebat̄ conuersum
per propagationis artificium in radicē. ha
bet ut viceversa nutricis officio fungat̄.
quia palmes siue flagellū quod primo nu
trimentum a radice hausit. nunc per con
uersionem in radicem omnes alios a se
crescentes veluti mater nutrit. ut dicit
Bregorius.

Capitulū. CXIX.

De platanō

Platanus est arbor a latitudine
p foliorum sic dicta. eo quod patula
sint et ampla. nam platos greci
patulum vocant. ut dicit Isidus. li. viij.
cuius pulchritudine exprimit̄ scriptura
dicens quasi platanus exaltata sum Ec
cle. xxiij. Solia quidem habet folia et
tenera vitis folio similia ut dicit idem.
Dyal. ad ista addit quod platanus est ar
bor frigida et sicca. cuius folia in causis
calidis et humidis sunt vtilia. nam ut
dicitur reuma compescunt et tumorē ca
lidum oculorū. decoctio corticum eius et
foliorum reprimit̄ dolorem dentium et
dicitur ossium aliorum. virtutem dicitur
habere leniendi et acutos dolores mitigā
di. unde valere dicitur contra cōbustio
nes si cum alijs lenitiuis apponatur. et
etiam decoctio in vino valere dicit̄ con
tra venenū. hanc arborem laudat plini⁹
libro. xij. ca. iij.

Capitulum. CXX.

De populo

Populus est arbor a multitudine
p dicta. eo quod ex eius calce. id est fi
ne vel radice multiplex ramorū
densitas oriatur. ut dicit Isidus libro
xviij. Cuius genus duplex est. nam alte
ra est alba altera autem nigra. alba qui

tem habet folia ex vna parte alba ex al
tera viridia. et hic est bicolor habens qua
si diei et noctis notas. nam alio modo va
riat colorem in solis ortu. et modo alio
in occasu. ut dicit idem. ab hac autem ar
bore. ut dicit idē effluit resina iuxta eri
danum fluium in ytalij. et etiam in sy
ria. et hec resina a Dyal. et ab alijs iudi
catur medicinalis. nam sanguinē strin
git. sudores et alios fluxus nocuos com
pescit. ex eius siquidem summitatibus et
comis solet fieri unguentum frigidum
opilatiuum et caloris mitigatiuum. tumor
is repressiuū. somni prouocatiuum. et hoc
unguentum populcon a medicis nūci
patur. et in multis causis necessariū iu
dicatur. Dixit etiam Isidus. quod populus
et platanus et salix mollis sunt materie
et ad sculpturam apte. et tales arbores p
cisis ramis plus crescunt et in latum et in
longum amplius se extendunt.

Capitulū. CXXI.

De pino

Pinus est arbor picea a foliorum
acumine sic vocata. pinum enim
antiqui acutum appellabant. hec
arbor dicitur picea. eo quod desudat picem
ut dicit Isidus libro. xviij. Ex pino in
insulis germanie gignitur lacrima siue
gutta que defluens frigore vel calore in
durefcit et gemmā facit. et dicitur ele
ctrum. ut dicit Isidus ibidem. hoc au
tem electrum alio nomine dicimus suc
cum eo quod arboris sit succus. Dicitur eti
am ibidem pinus prodesse cunctis que
sub ea ferunt sicut omnibus dicitur no
cere ficus. Est autem pinus arbor pro
cera et valde recta leuis et porosa. et tamen
multum fortis. cum sit nodosa. et ideo ex
pino optimi in nauibus fiunt mali. pi
ni etiam edificijs sunt valde apti. defa
cili tamen inflamantur et incenduntur quā
do igni casu aliquo applicantur. et hoc ac
cidit quia multum habent pinguedinis
et vinctuositatis. quia picem desudat.
Hec arbor corticem habet durum et riu
secus et rugosum. sed interius habet hu
morem pinguem et viscosum. qui a ca
lore solis attractus exterius in estate cō

uertit in refinam que quidem primo ex
 se est subalbida et per decoctionem quando
 pice efficitur redditur valde nigra. Est au-
 tem valde odorifera et odoriferum facit
 fumum. sed per multam decoctionem dimi-
 nitur odor eius. folia habet multa sed
 gracilia et acuta. et viret hyeme et estate.
 Et cum sit arbor pinguisima. in locis ta-
 men crescit montuosis valde aridis et la-
 pidosis. et cum sit arbor multe pullulatio-
 nis tanto plus in altum crescit quanto in-
 ferius plures ramos perdit. unde ramis
 precisus versus terram plus se dilatat in
 comam versus celum. lente crescit propter
 viscositatem humoris et grossiciem qui
 cito se digeri non permittit. a suis cortici-
 bus spoliatur et nudatur ut plus duret.
 nam inter corticem et lignum generatur
 vermes quando incipit desiccari. et illi ver-
 miculi corrodunt lignum et ideo cortices
 extra hunc ne ex corrupto humore gene-
 rentur vermes ad ligni conseruationem
 dicitur esse precipua medicina. Dicit au-
 tem plinius libro. xvi. q. pinus sicut et
 alnus sub terra profunde cooptus diu
 durat. et deo si cauetur pinus ad aque-
 ductus et obturatur profunde in terra mul-
 tis durat annis. et super terram iacens et in
 loco humido ac pluuioso corrumpitur ci-
 tius et senescit que totaliter in aqua oc-
 cultata sub terra ex aque fluxu indure-
 scit. diu itaque durat sub tecto nec defaci-
 li admittit cariem nec teredinem nisi per
 stillantem pluuiam corrumpatur. sed sub
 terra profunda diutissime ab omni pu-
 tredine conseruatur. E conuerso autem
 abies sub terra in aqua cito putrescit. fir-
 missima vero est infra tectum. ut dicit plu-
 nius libro. xxi. cap. r.

Capitulum CXXII

De pinea

Pinea dicitur pini fructus. ut vi-
 detur Plinius. in imo iuxta stipi-
 tem grossus et rotundus. in sum-
 mo vero pyramidalis et acutus. in prin-
 cipio est vitidis. sed quando bene matu-
 rus est alterius coloris efficitur et colo-
 re castanee coloratur. Et est pinea nux
 maxima continens in se pro fructu gra-

na multa. que in testis durissimis sunt
 inclusa. que quidem per ordinem sibi inuicem
 sunt connexa. et tamen ne unum tangat
 aliud testatum suarum folliculis quasi quibus-
 dam parietibus muro nature artifi-
 cio sunt distincta. Sunt autem sic orde-
 nata grana. ut maiora maiorem et gros-
 sioram partem occupent. et minora mino-
 rem teneant ordinatissime et ad gracilio-
 rem locum et acutioram sub maiori pon-
 dere sese inclinent. nam pars grossior su-
 perius per quamdam caudulam adhaerens
 arbori depressa ad terram acumine infe-
 rius aliquatulum se inclinat. et est pinea
 fortis adhaerentiae et magne conglutina-
 tis quod diu recens est. et a sua pingui hu-
 morositate nondum retustate aliqua desic-
 catur. consumpta pinguedine siue humo-
 re viscoso desiccata pinea dissoluitur. et
 sic pars a parte et nucleus a nucleo sepa-
 tur. Et ideo secundum Dioscoridum et Plinium. quando
 est vitendum nucleis pinee oportet ut in-
 teger pinea ponatur supra carbones et le-
 niter exuratur. et sic duplex cortex eius
 interior scilicet et exterior auferatur. et tunc
 valde medicinalia sunt grana ista. ha-
 bent enim virtutem leniendi et humectan-
 di et aliquatulum apiendi et mundifican-
 di membra spiritualia. et tussim mitigan-
 di. et hemicis et consumptis subueniendi et
 sanguinem augmentandi. Cortices eti-
 am eius sunt medicinales. habent etiam
 sua siccitate virtutem sistendi sangui-
 nem maxime menstrualem. et etiam dissi-
 pentericum fluxum ventris restringendi
 ut dicit platearius et plinius libro. xv.

Capitulum CXXIII

De pice

Ic pini lactima est per coctionem
 per ignis cum nigredine indurata.
 ut dicit Isidorus. Piceis autem duplex
 est species. scilicet naualis qua naues in-
 te liniuntur. et earum rime ne subintret
 aqua piceis beneficio obstruuntur. et liqui-
 da et utraque calida est atque sicca. Alio ta-
 men modo componitur dura. et alio mo-
 do liquida. et a multis colophoniam vel pice
 greca dicitur. quia in greca in quantita-
 te maxima inuenitur. Utraque est medi-

cinalis. virtutem enim habet dissoluendi et consumendi. unde valet contra vicia splenis et eius opilationem. et in multis alijs ponitur malagmatibus et emplastris. Et dicit etiam Dyasc. q. valet concavere nenus et moribus venaticis succurrit cum sale trita. pira autem ignem inflammat maximum tangentis inquinat maxime calefacta. vestes mundas et candidas sordidat et maculat cur? macula quo ad colorem et odorem vix a vestibus deletur.

Capitulum CXXIII.

De piro

Pirus est arbor fructifera. sic dicitur quia in specie ignis est formata. nam eius fructus a lato incipit et ad modum ignis in angustum finit. ut dicit Isidorus libro. xvij. Pirus dicitur arbor sed pirum eius fructus est. et fructus eius est ceteris fructibus ponderosior. ut dicit idem. unde pauca pira videntur ponderosiora esse quam multa poma ut dicit idem. etiam si torlo iumentis apponantur. De piris autem sic loquitur ysa. in dietis. dicit enim. Pirusum due sunt species alia est siluatica seu agrestis. alia domestica et ortensis. utriusque autem piri frondes et rami sunt stiptici et constrictivi. sed fructus inter se multum differunt. Nam pira agrestia magis sunt pontica et terrestria magis frigida et sicca quam domestica. magis insipida et dura gustui quia plus generaliter indigesta. et ideo cibo non conveniunt sed solummodo medicine quia vehementer constringunt ventris fluxum et reprimunt colericum vomitum si decocta in aqua fluviiali super stomachum apponantur. Domestica vero pira imatura sunt pontica grossa et dura et ad esum insipida atque mala tamen per elixationem et decoctionem in aqua dulci et mellis seu alterius dulcis appositionem eorum potest terrestrietas aliquantulum digeri et asperitas temperari. nec sic tamen multum conveniunt cibo sed potius medicine. Pira domestica matura frigida sunt et sicca. quorum stiptica substantia cum aquosa dulcedine est admixta. Et ideo conveniunt

cibo et medicine. melius tamen conveniunt utroque modo post cibum quam ante. nam post cibum laxant et comprimendo cibaria repellunt ad locum decoctionis. et nervos officij stomachi confortant ante prandium vero sumpta constipant. et si in multa quantitate a ieiunio sepius assumantur vermes in ventre generant et colericam duram et intolerabilem alias incurabilem prouocant passionem. et illa pira que sunt dulcia temperatioris sunt complexio nis et minus sunt frigida alijs. ideo frigidis et siccis plus conveniunt. Hoc autem pira habent proprium quod cocta cum fungis maliciosis omnem ab eis auferunt lesionem. et maxime siluestria propter sue ponticitatis intensiorem. ut dicit ysaac Puluis siue cinis piri siluestris valet bitus contra fungos. ut dicit idem. Semper autem post esum piri debet subsequi usus vini. nam ut dicit quidam sine vino sunt pira virus.

Capitulum CXXV.

De prino

Prinus est arbor quam latini prunum vocant. et cum illius arboris multa sunt genera. melior est damascena a damasco opido primitus asportata. ut dicit Isidorus. cuius fructus stomacho convenit et medetur. Hec sola arbor gummi glutinosum et compactum distillat. quo utuntur medici et scriptores. ut dicit Isidorus libro. xvij. Fructus autem prini dicuntur prina. quorum quedam sunt alba. quedam rubea. quedam nigra que nigra sunt et aliquantulum dura et acida sunt stomacho utiliora. qualia sunt damascena. frigida sunt enim et humida. quibus bene sunt matura humectant ac infrigidant et dantur contra febrilem calorem et siccam ventris constipationem. Papias tamen dicit quod prunus est arbor idem quod lentiscus. Sed glosa super dan. dicit quod prunus et lentiscus sunt eadem arbor sed cum ex lentisco non fiat prunus. non erit eadem arbor prunus et lentiscus.

Capitulum CXXVI.

De papira

Papirus dicitur quidam iuncus qui desiccatus ad nutrimentum ignium in lucernis et lampadibus est valde aptus. et dicitur quasi papulum ignis. pro enim ignis dicitur. quia in cereis ponitur ad arandum. et est herba viridis et rotunda et exterius valde plana. interius habens mollem medullam albam siccam bibulam et porosam. de cortice autem papirus usque ad medullam sic desiccatur. patum tamen cerei linquitur de cortice in vno latere vnde medulla tenera sustentetur. et quanto minus habet de cortice tanto clarius ardet in lampade. et facilius inflamatur. Loccus autem vbi crescit in palustribus et pratis et aquarum ripis. hic papirus onis nuncupatur. ut dicit Hieronymus. et dicitur hec papirus. De papiro autem sunt varia papiria nam papirus est quicquid potest fieri de papiro. tante autem sunt magnitudinis papiri circa mephim et in india ut ex eis fiant naues sicut dicit glossa super. xvij. cap. ysa. et hoc testatur Plinius. et idem testatur historia alexandri. De papiris etiam fiunt carte in quibus scribatur epistole que per legatos mitterebantur. fiunt etiam sportule pices et capsule de papiris in quibus litera et alia reponitur. sicut dicit glossa. Secundum Plinium autem multum valet medulla papiri ad aquam de aure extrahendam. illam enim naturaliter imbibit et ad se trahit. et ideo aqua extrahitur a vino cum papiro. De papiris dicit Plinius libro. xij. cap. papiri inquit crescit in palustribus egypti et alijs quiescentibus nisi aquis. vbi aque in altitudine duos cubitos non transcendant. habent autem radices papirorum in illis stagnis crescentia spissitudinem vnius brachij. et sunt triangulares in lateribus ex quibus crescant iunci non amplius in altitudine decem cubitorum. et illis radicibus incole pro lignis utantur ad comburendum. et ex ipso papiro fiunt varia utensilia et ex eis nauigia terunt. et nauium vela funes et etiam vestimenta. et inde faciunt usum carte hucusque Plinius.

De paliuro

Capitulum. CXXXVII.

Paliurus est carduus asperimus et spinosus crescens in terra aspera et inculta ut dicit Hieronymus. habens quedam capitella spinosa et ad tangendum difficilia. nam manum ledunt tangentis. et in illis capitellis continetur semen diureticum valens. ut dicit Dioscorides. moribus venenatis et ad calculum confringendum. Paliurus itaque est herba aculeata pedes vulnerans transeuntis. cuius hastule ita sunt spinose quod etiam pro asperitate contingi se vel comedi ab asinis non permittunt.

Capitulum. CXXXVIII.

De papauere

Papauer est herba somnifera. soporem enim languentibus facit. Et est duplex. scilicet vsualis et agrestis ex qua sicut succus quem phisici opium dicunt. vsuale autem aliud album quod est frigidum et humidum. aliud nigrum quod est frigidum et siccum. aliud est ruleum et agnoscitur ex specie profloribus albis purpureis siue roseis et subalbidis. Capita habent magna ad modum malgranati in quibus recolligitur semen suum. semen autem est vinctiosum. vnde ex eo fit oleum ad vsus multos ex succo foliorum et capitellorum fit opium. vnde somnus febricitantibus prouocatur debet dari cum cautela quia multum opilat et infrigidat et mortificat. et maxime papauer nigrum in multis antidotis et medicinis salubriter adhibetur. ut dicit Plinius. Dioscorides et Jacer.

Capitulum. CXXXIX.

De plantagine

Plantago est herba frigida et sicca que a grecis dicitur arnoglissa. id est agni lingua. ut dicit Hieronymus libro. xvij. Eius enim folia sunt plana et aliquantulum nervosa sunt sicut lingua. et cum rotunditate sunt oblonga in quorum medio surgit vna hastula fortis et angulosa in cuius summo

tate recolligitur eius semen in modum clauic. Et ad huius herbe similitudinem formatus erat ornatus in infula summi sacerdotis sicut dicit magister super eodum historia. Et est herba maxime conueniens medicine. nam vulnera sanat etiam canis rabidi et eius tumores sedat. ydropicos iuuat. veneno repugnat et maxime araneorum. eius succus lumbricos necat et vehementem dolorem ventris mitigat vulnera saniosa mundat et desiccatur. sanguinis fluxum et menstruum amputat tumores apostematum in principio repercutit et dissipat. mastica ta gingiuas tumidas et sanguifluas reprimat atq; mundat. vt dicit dyascozides qui multiformiter laudat virtutes magnificas arnoglossie.

Capitulum CXXX

De petrosilino

Petrosilinum est herba ortensis odorata. sic dicta eo qd in petris et locis petrosis sepe oriat. Cuius species sunt plures sed optimum est macedonicum suaue gustu et odore aromaticum. vt dicit Thidozus. cuius usus conuenit esui et etiam medicine. Est ei herba calida et sicca et multum diuretica apertiuua diuina et consumptiuua. ac humorum grossorum subtiliatiuua stomachi confortatiua et appetitus excitatiua. et ideo lapidem frangit. mēstrua educit. ydropicis subuenit. opilationes splenis et epatis aperit. et multas alias passionis. vt dicit pli. dyas. et plas.

Capitulum CXXXI

De pipere

Piper est semen vel fructus arboris aut fruticis in meridionali parte caucasi montis crescentis contra feruidū estum solis. vt dicit Thidozus libro. xvij. cuius folia iunipero sunt similia. Cuius siluas serpentes custodiunt sed incole regionis illius cum silue mature fuerint eas incendunt et serpentes ignis violentia effugantur et ex huius combustione grana piperis que naturaliter erant prius alba efficiuntur ni-

gra accidentaliter et rugosa. Cuius triplex est species vt dicit idem. nam est piper longum scilicet quod est imaturum. et piper album scilicet quod ab igne est incorruptum. et piper nigrum quod scilicet torrido calore ignis nigrum est superficie et rugosum. Piper autem nigrum efficacius est longiori tempore qm aliud potest in magna efficacia custodiri. et quanto est ponderosius tanto est recentius et etiam melius. vt dicit idem. sophistica tur autem mercatorum fraude. nam veltustissimo pipere humefacto superaspergunt spumam argenti vel plumbi vt sic videatur ratione ponderis esse recens. hucusq; Thido. plim? autem libro. xij. ca. viij. dicit qd piper per longam adustionem solis nigrum redditur et rugosum. et hoc non sine piperis iniuria cum deberet esse album. sed ex celi intemperie sic nigrescit hoc etiam pmittunt incole vt possit diutius et melius conseruari. sed Dyas. dicit qd sarraceni quando de nouo colliguntur illud ponunt in dibano et sic torrent vt virtus germinatiua a pipere auferatur in alijs partibus valeat fructificare aut iterum pullulare. Est autem piper calidum et siccum in quarto gradu. vt dicitur in plas. habet autem virtutē dissoluēdi consumendi et attrahendi. cuius puluis habet vim sternutationem prouocandi et cerebrum a superfluitate rheumatica expurgandi et carnem superfluum corrodendi et pannum in oculo consumendi. et spiritualia membra a frigidis et viscosis superfluitatibus emundandi. maxime si cum vicibus siccis assumatur. habet insuper vim calefaciendi stomachum et confortandi. et appetitum prouocandi. sanguineis tamen et colericis non est utilis usus piperis. nam sanguinem dissoluit et desiccatur et exurit. et tandem lepram et alias passionis pessimas generat et inducit. vt dicit in plas. Piper itaq; granum est vile in aspectu exteriori atq; nigrum interiori album sapore acutum. odore aromaticum. in quantitate modicum in virtute maximum. actu frigidum potentia calidissimū. cuius virtus non lentatur qm diu est inte-

grum. sed cum masticatum fuerit vel co-
tritum. Cuius virtutes dicere ad ple-
num esset longum et quibus sit multum pon-
terolum apud nos preciosumque propter
eius caritatem et efficaciam apud indos
tamen propter eius copiam pulegio vi-
lius reputatur. ut dicit Isidorus. et etiam
platearius.

Capitulum CXXXII.

De pulegio

Pulegium est herba multum aro-
matica a pullulando dicta que
ut dicit Isidorus apud indos pi-
pere preciosior est. Est autem secundum Plinium
pulegium herba calida et sicca in tertio
gradu. cuius virtus consistit in folijs et
in flore. et debet colligi quando est in flo-
re. et est duplex scilicet domesticum quod
vocatursifimbrium et agreste. et utrumque est
multum utile et medicinale. virtutem ei
habet dissoluendi consumendi et confortandi
et reuma frigidum constringendi et
desiccandi et tussim frigidam amputandi
et matricem mundificandi et coartandi
ventris valviam. menstrua educendi con-
fortandi stomachum. et appetitum exci-
tandi ventositatem extenuandi. et colorem
interiorum scilicet intestinorum exfri-
giditate mirat iliter mitigandi frangendi
calculum et conceptum adiuvantur
dicit Plinius.

Capitulum CXXXIII.

De porro

Porro nomen est eteroditum
quod in singulari dicitur hoc por-
rum et in plurali porri. versus.
Dat rastro rastro porrumque facit tri-
bi porros. et etiam in libro numerorum. xi.
ca. dicitur. In memoriam nobis veniunt
porri cepe et allia etc. Porrorum autem duo
sunt genera scilicet capitatum et sectile.
Sectile autem dicitur parvulum non-
dum transplantatum. capitatum vero ma-
ius quod de loco ad locum transfertur est
ut dicit Isidorus libro. xvij. porrum se-
ctile plus convenit medicine quam esul. ca-
pitatum vero econverso. Est autem in ca-
put album carnosum. pelliculis siue tu-

niculis circumvestitum habens in fine plu-
res radices loco capillorum quibus ter-
re adheret et suscipit nutrimentum. de
medio autem capitis erumpit plantarum
dicitur in libro vegetabilium. habens in
stipitis superficie caput in quo semina col-
liguntur et habent singula grana singulos
pediculos. per quos adherent plante. non
facit semen primo anno sed secundo sicut
etiam dicitur in li. dyal. et macri. ypoctas
in multis medicaminibus porro uteba-
tur. nam illius succus dedit solum ille bi-
bendum contra vomitum sanguinis ven-
te valet contra sterilitatem si a puellis se-
pius comedatur. succus eius cum vino bi-
bitus valet contra morsum serpentis et
cuiuslibet venenosi animalis. contritus
cum melle sanat vulnera si super ea em-
plastratur. succus eius cum lacte mixtus
vetustam sanat tussim. et etiam sanat vi-
cia pulmonis. succus eius cum felle ca-
pre mixtus addita tertia parte mellis
auri infusus tepidus eius sanat colorem
et iuvat contra surditatem. cum vino bi-
bitus solvit lumborum colorem vulnera
recentia cum sale nigrum porrum cito clau-
dit et sanat. duricias relaxat. et fracturas
cito consolidat. porrum etiam crudum co-
mestum valet contra ebrietatem. stimu-
lat veterem. et mollit durum ventrem. hec
omnia dicit Plinius libro. xx. cap. xvij. ubi
multa iam dictis superaddit. dicit etiam
quod odore solo scorpiones abicit et serpen-
tes. sanat morsum canis cum melle. va-
let etiam contra ventium colorem et co-
rum vermes interficit. somnum prouo-
cat morbum regium interficit et ydropi-
sim curat. habet tamen quedam vicia. quod
aciem oculorum hebetat et inflationem
generat. grauat stomachum situm pro-
uocat sanguinem incendit et inflammat si
frequenter et nimium comedatur. Huc
usque plinius.

Capitulum CXXXIII.

De quercu

Quercus est arbor glandifera. an-
nosa solida et compacta dum co-
ctis. medullam modicam ha-

bens interius sine nullam. super folia generans quandam stipticam et insipidam materiam quam medici vocant gallum portans fructus qui vocantur glandes quibus porci et etiam aprioli in nemoribus saginantur. radicem habet fortem et totuosam. in terra multum se profundantem et ei ficione fortissima adherentem cuius cortices fructus et frondes cum sint frigidi stiptici et sicci. sunt vtilis medicis. dicitur quoque quercus a querendo eo quod in ea solebant dii gentium responsa dare. ut dicit Isidorus libro. xvij. vel ideo quia in ea solebant antiqui quere re glandes ad edendum sicuti etiam dicit poeta. Mortales primi ructabant gutture glandes. Fuit autem hec arbor ioui antiquitus consecrata. Unde dicit Ovidius. Et que desiderant patula iouis arbor re glandes. Crescunt autem quercus in locis montuosis et saltuosis et maxime in terra basan. unde quercus glandifera in magnitudine duricia et fortitudine alias arbores percellunt ut dicit glossa hiero. super amos ca. ij. Est autem quercus idem quod ilex quere supra eodem in littera J. quercum fructus glandes dicuntur que crescunt inter folia nullo flore penitus precedente et sunt glandes rotunde exterius et oblonge et multum plane et speculares aliquantulum subluide sicut unguis. et sicut dicitur in die. glandes frigide sunt et sicce. et ideo difficiles sunt digestionem et inolecentes et ventrem constipantes. et tarde de stomacho descendentes. et dolorem capitis generantes. propter fumos grossos ex glandibus resolutos de stomacho ad cerebrum ascendentes. Sunt autem in principio virides sed efficiuntur quasi fulve ad maturitatem pertingentes. crescentes in quibusdam capsulis rotundissimis planis interius. sed callosis exterius aliquantulum et hirsutis. Habent autem interius medullam spissam et plenam quadam pellicula circumdatam que dividit inter corticem et medullam et est cortex cum medulla et capsula sua magne stipticitatis et siccitatis. et non boni saporis maxime adhuc viridis. sed quando bene ma-

turantur et assantur in igne vel in dulci aqua elixantur meliorantur in sapore et aqua dulcedine et calore. valent enim contra venenum quia opilant poros ne ad eorum venenositas se diffundat. humores putridos desiccant. et fluxum menstrualem valde cohibent atque sedant. ut dicit ysa. in die.

Capitulum. CXXXV.

De quinquilijs

Quinquilie dicuntur purgamenta frumenti sicut dicitur Amos capitulo. viij. que cadunt quando frumentum purgatur. que quidem inutiles sunt hominibus ad comedendum porcis tamen et altilibus prebent cibum admixte frumento ipsum inficiunt et ei nihil afferunt nisi pondus. Quinquiliarum tamen granula leuia sunt et vacua cavata a vermibus et corrosa. quorum medulla interius consumitur. ideo ipso frumento tera vacua inuenitur propter quod non tantum ventrem satiant quam aggrauant atque inflant.

Capitulum. CXXXVI.

De rosa

Rosa ut dicit Plinius est arbor spinosa et parua. cuius virtus maxima est in flore. secundario vero est in folijs et semine. Nam arbor est medicinalis quo ad florem quo ad folia. quo ad semen. Est autem rosa duplex quia quedam est domestica siue ortensis et quedam est siluestris. Ortensis plantatur et colitur sicut vitis. que si remanserit inculta et a superfluis non purgata degenerat in siluestrem. agrestis vero rosa per frequentem mutationem et culturam efficitur vera rosa. differt autem rosa ortensis a siluestri in florum multitudine in odore in colore et in virtute. quia folia siluestrium sunt plana lata subalbida. paucos rubore admixta. minus odorifera et minus opantia in medicina. Folia autem ortensis rose sunt multa mutuo coherentia et conexa. omnino rubra vel om-

nino albissima mire redolentia in sa-
 re stiptica et quodammodo mordicantia et
 magne efficacie in medicina. quanto ma-
 gis coterunt et confringunt tanto magis
 efficacia et aromatica sentiunt. et spina
 quadam dura et aspera oriunt. sed tamen spi-
 neam naturam nullatenus imitant. decozet
 odore nobilitant spinam suam quando autem
 primo germinant includit flos in grano
 solo cortice viridi seu virere. quo tumescit
 te erumpunt quedam folia dura et acuta. in
 quorum medio erumpunt alia folia mollia et
 se mutuo complectentia et paulatim ruben-
 tia. que complectentia contra solis ortum se ex-
 pandunt. et quia tenera sunt et adhaerent de-
 bilis in principio. ideo illis paruis fo-
 liis virentibus inferius rubra folia tene-
 ra et mollia in circuitu inmittunt vel muni-
 untur. in quorum medio apparet semen mi-
 nutum croceum et valde odoriferum quod adhe-
 ret super rose fructum. primo autem formatur
 rose fructus antequam folia ad plenum se ex-
 pandant. Et eius fructus sunt quidam no-
 duli pini durissimi quadam villositate quibus-
 dam granulis pleni qui primo sunt viri-
 des. sed post casum seminis et foliorum in autum-
 no rubescunt quoniam plene sunt maturi molle-
 scunt circa hyemem et nigrescunt. et eorum sa-
 por stipticus est et aliquantulum acetosus si-
 cut sapor mespilorum. sed inutiles sunt ad
 manducandum propter villaginem interius la-
 titantem. et comedentis guttur interius offen-
 dentem. nascitur autem arbor rose quae per semi-
 nationem. quae per plantationem. quae per in-
 sertionem et proficit rose per translocationes
 et per incisionem. huculque Plin. libro. xx. ca-
 pitulum. flos rose inter flores obtinet princi-
 patum. et ideo solet principalis pars ho-
 minis. scilicet caput rosarum floribus coronari.
 ut dicit Plin. et hoc ratione decoris odoris
 suavitatis et virtutis. nam sua pulcritu-
 dine aspectum reficit. suo odore olfactum
 afficit. suavitatis mollicie tactum deli-
 nit. sua virtute multis languoribus et mor-
 bis obuiat et succurrit. ut dicit idem viri-
 dis enim et sicca competit medicinae. De
 viridibus autem foliis rosarum fiunt multa
 ut dicitur in Plac. nam rose minutatim
 incise decocte in despersato melle mel red-
 dunt aromaticum et medicinale. Istud ei

mel confortat et mundificat et mundificando
 dissolvit. et digerit humores viscosos
 et cumaticos atque grossos. cum frigida
 aqua stringit et constipat. cum calida la-
 rat. De rosis autem bene contritis et cum su-
 cara bene incorporatis fit sucra rosacea.
 que habet virtutem confortandi et constri-
 gendi. valet etiam contra fluxum dysenter-
 ricum et contra vomitum colericum et contra sin-
 copim et cardiacam passionem. De rosis etiam
 am in oleo maceratis fit oleum rosaceum
 in multis causis necessarium. valet enim co-
 tra calefactionem epatis si inde epatis re-
 gio inungatur. valet contra dolorem capitis
 ex calida causa si inde frons et tempora li-
 niantur. et valet contra caloris distempe-
 rantiam in acutis etiam somnum prouocat et
 inducit. Ex rosis etiam viridibus fit aqua
 rosacea per decoctionem ignis siue solis. et
 haec aqua valet ad supradicta omnia. va-
 let etiam in collirijs oculorum et in unguentis
 distantibus. quia pannum superfluum et maculas
 faciei abstergit et cutem subtiliat. Ex ro-
 sis etiam siccis fiunt plurime medicinae. nam
 odor siccarum rosarum cerebrum repat et con-
 fortat. eius decoctio in aqua celesti omnem
 fluxum ex calida causa sedat. puluis eorum
 sanguinem sistit de naribus profluentem. resic-
 cat et consumit putridum humorem gingivas
 et radices dentium corrumpentem. confor-
 tat dentem mobilem casum cominantes
 puluis eius cum croco contritus et albu-
 gini oui mixtus sanat efficaciter dolorem
 oculorum et stringit humorem et sangui-
 nem ad oculorum venas defluentem rep-
 mit tumorem vulvae et ipsam releuat et
 scendentem. Has et multas alias rose vir-
 tutes tangit plin. li. xx. ca. xix.

Capitulum. CXXVII.

De radice

Radix a radio dicitur quia quae-
 ritur si quibusdam radijs fixa terete
 mergitur in profundum. Vel di-
 citur a radio dis. quia si eradatur non re-
 pullulat. Est ergo radix tam principium
 herbe quam arboris et est mollis in substan-
 tia porosa villosa tortuosa. mollis liqui-
 dem et pinguis est substantie propter sa-
 liorem humiditatis attracte incorporatos

porosa est ppter faciliorem ⁊ copiosiore
humoris ad nutrimentū foliorū et fron
dium transmissionē. villosa est ppter ha
bundantiam nutrimenti attractionem. qđ
enim facit os in animalis corpore hoc fa
cit radix in corpore arboris siue herbe. per
villos enī adheret terre. ⁊ qđ sibi cōueni
ens est attrahit de humore. ⁊ attractum
per poros quasi p venas trāsmittit ad nu
trimentū plāte. tortuosa est ppter fortio
rem adherentiā ⁊ in terra fixationē. varia
tur autem radix in figura ⁊ dispositione
fm diuersam actionem caloris opantis
in substantiali materia radicis. que ali
quādo est subtilis aliquādo grossa. ali
quādo mediocris. sicut di. cōmentū al.
sup li. de plantis. nam si fuerit materia
aquosa aerea subtilis ⁊ calor fortis erit
radix oblonga ⁊ recta in figura ⁊ acuta ⁊
si humiditas nutrimentalis fuerit grossa
⁊ terrestris erit radix dura et sicca. qz
talis humor vi caloris fortius coagulaf
si vero fuerit materia mediocris ⁊ calor
fortis equaliter ab omnibz partibz a ca
lore attrahitur et propter ptium equa
lium coadunationē rotundatur. ⁊ sic fit
radix rotunda in figura. Si vero fuerit ca
lor debilis ⁊ materia viscosa nō pōt mul
tum materiā eleuare nec etiam dilatare
tamen eleuat partes eius leniores. gra
uiores proprio pōdere. hincinde diffun
duntur. Et sic etiam in eis relinquitur
forma inequalis cū quadā nodositate ⁊
asperitate. radix ab humore terre actōe
caloris generaf. a calore celesti penetraf.
cui⁹ virtute nutrimentū cōueniens sibi at
trahitur ⁊ incorpaf. ex situr dispositione
terre radix dispositionē consequit ⁊ com
plexionē. nā que in terra dulci ⁊ medio
criter sicca nascūtur ⁊ aqua nutriunt plu
uiali sunt meliores ⁊ ceteris laudabilio
res. que vero nutriūtur in terra molli et
palustri vbi aqua stans est ⁊ putrida de
qua hauriūt nutrimentū. propter mali
gnitatē ⁊ corruptionē aque ceteris sunt
deteriores ⁊ minus salubres tam in cibo
q̄ in medicina. vt dicit ysa. Radix occul
tatur sub terra ⁊ latitat ab aspectu. ⁊ suā
virtutē ⁊ efficaciam manifestat in fronde et
in flore ⁊ in fructu. in terra occulta ra vi

uit pfiat ⁊ melioraf. que extracta a ter
ra moris. deficit ⁊ deficaf. Totius arbo
ris sine plante pars respectior est ipa ra
dix. ⁊ tamē sicut vtriusqz mater est ⁊ pzi
cipium. sic vtriusqz nutritrix est ⁊ maxime
necessariū sustētamentū. ⁊ quāto pfun
dius terre visceribz se infigit tāto effici
tur solidius ⁊ firmi⁹ arboris fundamen
tum. Radix cui sit in sua substātia valde
mollis. virtute tñ ⁊ subtilitate innati ca
loris lapides duos penetrat et vsqz ad
eorū intima se pfundat. tpe hyemali ca
lor naturalis fugiens frigiditatē aeris
ad interiora radicis se recolligit ⁊ ibi mlt
tiplicaf. ad sui tpe amentū ⁊ nutrimentū
a ramis exterioribz ad se attrahit humo
rem. ⁊ tūc hyeme ex attracto humore ra
dix materiā accipit quā putriendo fron
tes ⁊ flores verno tpe post emittit. vnde
herbe que prius erant aride ⁊ sicce ⁊ qua
si mortue in hyeme humore euapprante
ad supiora in vere reuiuiscūt. Item qua
litas scilicet bonitas vel malignitas ra
dicis ad ramos deriuaf ⁊ sepe ostenditur
in fructu ⁊ flore. quid virtutis vel vicij la
teat in radice. sepius tamē ponticitas si
ue amaritudo humoris radicis digeri
tur ⁊ dulcoraf beneficio aeris subtilian
tis ⁊ caloris celestis materiā depuratis
vnde frequenter accidit qđ radix amara
fructū dulcem pcreat ⁊ pducit qđ patet
in radice vitis ⁊ oliue. hucusqz ysa. i diei
vniuersalibz. Dicit etiam Aretio. qđ ar
bores qñ infirmant ⁊ nō fructificāt solet
eis mederi in radice. qz incidit radix et
lapis ponitur in scissura et sic effluit gros
sus humor ⁊ corruptus veluti de coctura
et sic post humore extracto ⁊ aere nouo
radicem interius subintrāte renouatur
arbor ⁊ sanaf. Item dicit ysaac ⁊ galien⁹
et musuz als misticū ateniensem dixit
se. omnis herba cui⁹ radix est multi nutri
menti eius semen nō est nutrimentū vt
patet in pastinaca in rapa ⁊ hmōi. ⁊ ecō
uerso quatū semē nutrit radices eius nā
sunt nutritiue. Est autē quedā herba cui
cadicis nomen appropriaatur. que calida
est ⁊ sicca. ⁊ est similis raphano in virtute
habet autē virtutē incidendi ⁊ dissoluēdi
et consumendi ⁊ aperiendi poros. Unde

valet contra febres que ex causa frigi-
 da procreantur splenis opilatione aperit.
 et eius etiam duriciem soluit. ydropicis
 subuenit et succurrit. redarguentem et acrem
 habet saporem. et ideo plus conuenit me-
 dicine quam cibo. sicut rapa econuerso plus
 conuenit cibo quam medicine. Est enim calida
 et humida et ceteris herbis et radicibus
 plus nutrit. ut dicit ysa. in dieb. mollem
 ac dulcem et inflatam carnem facit. propter
 sui ventositatem et inflationem. unde cocta
 melius nutrit. cruda vel male cocta dif-
 ficile digeritur et in venis et in poris facit
 opilationem. valet etiam secundum medicinam
 nam in iure eius pedes podagricorum et ar-
 tericorum loti. doloris recipiunt mitigatio-
 nem. De semine autem rapae sicut raphani
 fit oleum vobis multis necessarium et ma-
 xime in lucernis. non tamen licitum fuit ta-
 le oleum apponere in lucernis candelab-
 ri in domo domini. ut patet in glo. sup. exo.
 xxxij. vbi dicitur cum distinctione iube-
 tur offerri oleum non raphaninum non mir-
 teum vel mirtinum sed purissimum de li-
 gnis oliuarii. quia illud offerre non erat
 licitum. sicut nec accendere ignem alie-
 num quam qui de celo descendit etc.

Capitulum CXXXVII.

De rampno

Rampnus est arbor multum dura et
 nodosa ramosa et spinosa. Nam
 folia habet aculeata. spinis acu-
 tissimis confita in lateribus et munita et
 ideo suis aculeis solet manum ledere con-
 tingentis. et pedes pungere ipsa folia con-
 culcantis. in principio quando nascitur fo-
 lia habet mollia et lenia et quanto plus cre-
 scit tanto asperior efficitur et in acutiores
 aculeum indurescat. vi. magister in hysto-
 ria super iudic. xx. quod testatur iosephus ramp-
 nus habet singulariter hanc virtutem ignem
 ex se proferendi. Nam eius folia quando
 cadunt et desiccant multe dicunt esse sic-
 citatis et cum quadam lente vinctuositatis. et
 ideo quando adest ignis vel fortis in cali-
 dis regionibus impressio caloris solaris
 folia illa disposita inflammationi ad mo-
 dicum calidi et siccitatis venti statim incenduntur
 cuius incensionis occasione aliquando vicina

nemora mirabiliter excurrunt de rampno
 etiam dicit plinius libro. xxxij. Inter genera ar-
 borum frutex spinosus est rampnus. ha-
 lens ramos et folia in quibus sunt aculei
 recti non aduncati habens in ramis quosdam
 folliculos rulentos siue fructus in quibus
 est semen habens virtutem attractiuam.
 nam et secundinas ab utero trahit. Est au-
 tem arbor magne amaritudinis tam in ra-
 dice quam in folijs et in ramis. est tamen vtilis
 his medicine. Nam ex succo radicis et tir-
 forum per decoctionem fit medicamentum quod me-
 dici licium vocant. et in quibusdam acu-
 leis lucidum dicitur. quia oculos reddit
 claros. nam maculam oculi delet et valet
 contra lipitudinem et alia vicia palpebrarum
 et ad aures purulentas et gingiuis
 putidas et sanguinis excreationis et contra
 mulierum profluuium quando abund-
 dant humores superflui in matrice quam
 optime purgat et inanit. et ut dicit plinius
 sanat ulcera labiorum et valet ad sal-
 suras lingue. ut dicit idem.

Capitulum CXXXIX

De resina

Resina dicitur plinius libro. xxxij
 est lacrima sudore lignorum ex-
 alata ut balsami ferule pini et lei-
 tisci et arborum et etiam virgultorum que
 sudare prohibentur. reyn enim grece emana-
 re dicitur vel sudare sicut ligna odorifera
 orientis sicut gutta balsami aut feru-
 larum. quarum gutta durefcit in gem-
 mam scilicet in electrum. Prima autem
 resina dicitur therebintina et est prestantissi-
 ma pre alijs et defertur de arabia in dea si-
 ria cipro et affrica et ab insulis maris. Se-
 cunda est lentiscina que mastix vocatur
 hec de chyo insula de portaf. Tercia est pi-
 nealis et hec nunc est liquida nunc dura in-
 uenitur. hucusque yfido. Resina igitur dicitur
 quod libet gummi liquidum vel aridum.
 liquida resina ut balsami et therebintina
 dura ut mastix thus et mirra et huiusmodi
 Omnis autem resina primo est mollis et
 liquida vel viscosa. in prima sui emana-
 tione et aliqua remanet liquida et aliqua
 calore vel frigore indurat. Omnis autem
 resina est utilis in medicina. et ideo ponit

in nobilibus antidotis et unguentis. Flaturas autem et virtutes singulorum que re in locis suis.

Capitulum. CXL.

De rubo

Abus est densitas spinatus et primum et aliorum fructuum aculeos habentium quando in aliquo loco crescunt simul. ut dicit Plinio. et est rubrum siue rubus nomen appropriatum spinoso fructu ferenti mora agrestia. quibus pastores releuant famem suam. Cuius fructus primo est rubeus et ideo a rubore fructuum est dictus rubus. in ramos longos graciles et rotundos spinosos et densatos subrubros et in se reflexos se diffundit. cuius folia sunt breuiora in lateribus sunt sassa aliquantulum et acuta. habentia externis quosdam aculeos puulos. parum curuos et aduncos valde pungitiuos. Unde totus rubus a radice usque ad summitates aculeatus est et spinosus cuius aculei verius terram parum recurui ad similitudinem dentium sunt formati. cuius fructus primo est viridis durus et valde stipticus et inde fit rubeus parum acetosus ultimo efficitur niger et dulcis quando primum est maturus. Cuius succus est rubeus et inficit si cut sanguis. et est fructus externi tenuissima pellicula et molli circumdatus folliculis quibusdam distinctus et cum quadam rotunditate parum eleuatus sed plenus est quadam carnositate humida interius et granosus. et est arbor medicinalis cum fructu suo. Est enim rubus frigidus et siccus secundum Placitum. ut dicit idem. Dicit etiam constantinus. summitates esse eius stipticas et valere contra calida apostemata et vultus. et contra rubores oculorum si came eorum cum albugine oui coterantur et apponantur. succus etiam turionum eius et cimarium valet etiam contra dysenteriam cum aqua ordei. Ducusque placitum. de fructu aute eius utilitate que re supra in litera m. de motis agrestibus. in terra quidem sterili crescit et est optimus circa ortos et etiam vineas munimentum. Nam sua spissitudine bestias et transientes homines arceat ab ingressu. leporum et hominum minorum animalium

est receptaculum. animalium in eo nidificantius defensaculum et latibulum. nam ad hoc datus sunt ei aculei a natura ut eis quasi cum mucronibus se defendat. et ideo manus inuadentium fructus suos vulnerat et pungit. et ad sua interiora aduersarios ingredi non permittit. Rubus etiam umbratus est et obscurus sua densitate soli non prius. et ideo colubris et alijs venenatis reptilibus est amicus. et ideo a rubo dicitur rubea quedam rana venenosa que rubos inhabitat et frequentat. unde iuxta rubos dormire non est tutum propter eius venenosa. ut dicitur in historia super ego.

Capitulum. CXLII

De ruta

Ruta est medicinalis herba dicta eo quod sit feruentissima cuius duplex est species salicet agrestis et domestica. et utraq est feruida sed agrestis magis ut dicit Plinius libro. xvij. cap. ultimo. hanc venenis contrariari et repugnare docent mustele. que primo rutam comedunt et eius odore se muniunt et virtute antequam dimicent cum serpente ut dicit idem. immo mustelam rute noscens post ipsius esum inuadit secure et interficit basiliscum. ut dicit Plinius. dyas. et constantinus. Dulcis siquidem laudibus extollit. Plinius. libro. xx. ca. xvij. fere per cutis herbis. dicit enim virtutem habere calidam sed et siccam. stomachi confortatiuam si sepe potetur. Item vim habet partus mortui expulsiuam. et imundiciarum matricis educitiuam et consumptiuam et per consequens purgatiuam. Item virtutem habet humoris venerei consumptiuam. et ipsius appetitus in masculis repressiuam quia in eis intendit siccitatem et calorem complexionalem in masculis dominante. ex quarum qualitate intensione desiccatur humor et consumitur qui solet esse in vitis causa venerei appetitus. in mulieribus autem frigidis et humidis opatur ex causa contraria contrarium supradictis. de coctio etiam rute sedat dura tormeta ventris si potes. hec herba calida si super ventris regionem cathaplasma mudat et in

nat pulmonē & pectora ab omni causa hu-
mida & frigida membrorū spiritaliū in-
fectiua. decocta cū oleo vermes ventris
necat. cruda comesta acuit visum. oculo-
rum caliginē dissipat atq; curat. fluxum
sanguinis p̄ nares eius succus narib; in-
stillatus delectat & sedat. comesta vel pota-
ta venenis omnib; potēter obuiat. & om-
nium venenatorū morib; cū alijs sale et
nucib; contritis p̄ter curat. mire suce-
eius narib; instillatus a feumate caput
purgat. & epilepticos multū iuuat. dolo-
rem dentium eius decoctio releuat. mēbra
palitica ad sensus reuocat & poros prius
clausos deopilat. ventositatē intestino-
rum potēter extenuat. & omnē interio-
rum dolorē sedat. lippitudinē oculorū & in-
horrem cū cūmō in aqua rosacea ruta
mixta mūdāt mirabiliter atq; sanat. Cu-
ius odor omnia venenosa de ortis fugat.
et ideo plantat circa saluā quā serpen-
tes diligunt & bufones vt eos fuget. de
ruta quoq; dicit pli. libro. xix. ca. ix. ruta
vult feri in eq̄noctio autūnali. odit hye-
mē fumū & humorē. siccis gaudet tempo-
ribus. terra latericia accinere vult nu-
triti. & cinis eius semini delect misceri vt
careat erucis. mustū rutatū bibebāt an-
tiqui romani cōtra venenū & alias mul-
tas passiones. Vm seminatuam habet
in semine in stipite in surculo & in radice
nam incuruato rami alicui cacumie sta-
tim fixa i terra radicat & difficilime are-
scat. amicitia est ei cū fico intantū vt nul-
q̄ letior cōualescat q̄ sub fico vel iuxta
ficum. Itē dicit idem li. xx. Erant pira-
goras qui putauit oculis noriā esse rutā
quia sculptores & pictores comedūt ru-
tam causa oculorū & acuit eorū visus. p̄ca-
ueant autē grauide ne comedāt rutā. qz
ptus interficitur cibo tali. cōtra p̄fluui-
um genitale datur. & venerem crebro per
somnia imaginantib;. succo rute iuncti
a scorpionib; & araneis ab apib; & vespis
nō pungūtur neca succo cicute qui est ve-
nenum venenorū inficiuntur. Hucusq;
pli. libro. xx. ca. xiiij.

Capitulū. CXLII

De saltu et eius proprietatib;

Altus est vastus & siluestris lo-
cus vbi arbores in altū exliunt
et crescunt. vt dicit Plido. libro
xiiij. Dicit etiā idem li. xiiij. saltus est den-
sitas arborū alta. vocata hoc nomine eo qd
exliat in altū & cōsurgat & differt a silua.
nam in silua crescūt arbores plures & bre-
uiiores & spissius & vicinius sibi inuicē p̄-
pinquantes. In saltu vero arbores sunt
pauciores sed altiores sunt et maiores.
vnde silua est spissum nemus & breue et
dicitur a silen qd est lignum quia multa
ligna ibi cedunt & nascunt. & est idem sil-
ua nemus & lucus. sed silua dicit a silen
qd est vastitas vel silentiū. qz silua est vbi
loca sunt vasta & deserta & silentio plena
Nemus vō a numine nuncupat. qz ibi
scilicet in siluis ydola statuebāt & p̄ nu-
mine adorabant. Sunt autē nemora ar-
bores maiores vmbrose frondibus. Vm-
cus autē dicitur densitas arborū solis lu-
men retrahens et dicitur p̄ antifrasm a
luceo ces. lucus quasi lucens mime. sicut
piscina dicitur quasi mime pisces habet
vt dicit Plido. libro. xvij. Saltus & silue
siue nemora sunt loca vasta & deserta vbi
crescunt ligna infructuosa multa & fru-
ctuosa pauca & sunt infructuosa maiora
et altiora generaliter q̄ fructuosa pau-
cis exceptis scz quercub; atq; fagis. a fe-
ris et quibus siluestrib; frequētant. gra-
mina & pascua in siluis & saltib; genera-
tur. herbe medicinales in nemorib; & sil-
uis precipue montuosis repunt. in esta-
te virore frondium & graminū decoran-
tur. in siluis est locus reductionis et ve-
nationis. nam venātur in eis fere. & eis
multiplices insidie a canib; et venatori-
bus prepanē. Idem est locus occultatio-
nis. nam in siluis sepius p̄dones & latro-
culi occultant in quorū incidentes insi-
dias transeūtes spoliant sepius aut in-
gulātur. Item in siluis p̄pter variā mul-
titudinē et semitarū incertitudinē sepi-
deulant ignoti. & viam incertā & igno-
ras pre cognita eligentes sepe ad latronū la-
tribula nō sine periculo deducūtur. & ideo
sunt nodi & signa in arbutis siue arborū
ramis vt vie tute & certe viatorib; osten-
dantur. a latronibus autē in biuijs ali-

quando immutantur hmoi nodi siue si-
gna. et sic per signoz falsitatem multi d-
uiant ⁊ a rectitudine vie abducunt. Itē
ad siluas aues cōfugiūt ⁊ apes. ille vt ui-
dificent. iste vt mellificēt. aues vt ab au-
cupe tueantur. apes vt melis fauos i ar-
toz cōcavitatibus componentes secreti-
us abscondant. Item cum silue ppter ea-
rum densitatem sint frigide cōfite et vim
brose viatores estu solis fatigati in vim
broso vacare refrigerio delectant. Ex sil-
uarum aut multitudiue vel magnitudi-
ue regionū termini ab inuicē distigū-
tur et p artoz mutuas cōpssiones ⁊ in-
dagines ab hostibus defensatur.

Capitulū CXLIII

De salice

Salix arbor est quedam sic dicta
eo q celeriter saliat postq in ali-
quo loco figit vel plantat. vt di-
cti. li. xvij. arbor quedam lenta est ⁊ mol-
lis vitibus. i. pine arū palmitibus vinci-
endis apta ⁊ colligendis vt dicit idē. hęc
arbor fructum non habet sed solū semē si-
ue florem. Cuius seminis dicit hęc esse
virtutem vt si quis illud in poculo hau-
serit filios nō generet. imo etiam filias
efficit infecundas. Hucusq Salis. li. xvij
De salice aut dicit Pl. li. xvi. ca. xxxvi
salicum diuersa sunt genera. nam qdaz
in magnam pceritatem virgas emittūt
crescunt quoq in altū ⁊ parūt particas
vinearū quaz cortices longi sunt ⁊ spis-
si ac fortes interius albi et exterius vi-
rides. ex quibus vincula cōponunt. ⁊ ta-
les salices q̄uis sint fortes nō tamē sūt
ita flexibiles vt minores ⁊ iō citius con-
fringūtur q̄ ad ligandū circūtorqueant.
Sunt et salices minores ⁊ ceteris grāti-
lios ductiles supra modū ac flexibiles
ita q p circū flexiōem nō rumpūtur. im-
mo adinstar fili torti fortificant. ⁊ inde
fiunt vimina ad vites ⁊ ad volia colli-
ganda. Est et tertia species salicis inter
duas pmas. et est in q̄titate ⁊ in flexi-
bilitate mediocris. nam maior inflexibi-
lior cortice ⁊ rigidior est minori. imo et
illius rami cortice detractō sunt colore
candidi et cōtactu lenes atq̄ plani. non

nodosi et quib⁹ fiunt varia suppellecti-
lia vt sedes sportule ⁊ canistra. p cōple-
tionem autem ⁊ tonsuram densior fit in
ramis. Omnis enī salix q̄uis sit quoad
fructū sterilis tñ in frondibus ⁊ i ramis
fertilis est. et maxime si tpe debito scilz
in marcio vel apuli tondeat vt di. idem
In li. aut. xvij. ca. xx. di. idem. Inter ac-
ciduas arbores que plantant ppter alias
salices obtinent p̄cipatū. que si b̄nitis
pedibus a terra putentur coercent ne in
altū crescant sed in latitudinem se dif-
fundant vt vltterius sine scala tondeant
⁊c. Omnis vero salix tanto in ramis est
fecundior q̄to quidem terre est p̄p̄inqui-
or. Proceſſu quoq̄ tempis qñ multū an-
tiquatur salix deficiat paulatim ⁊ putre-
ſcat. et eius putredo et corruptio incipit
interius a medulla. et iō remanet inte-
rius sepe tota cōcaua ⁊ vacua. ⁊ tñ natu-
raliter exterius viridis atq̄ pulcra. In
cuius cōcavitate sepe latent venenosi ver-
mes vt colubri et serpentes. et iō tormi-
re sub aliqua salice non est tutum. Huc
usq̄ Pl. q̄uis autē inutilis arbor sit sa-
lix quo ad fructum. vtilis tamen est me-
dicine. Est enī frigida ⁊ sicca vt dicit in
Plac. et habet vim cōstringendi ⁊ cō soli-
dandi. et febrilem calorem mitigandi si
detur in potu succus folioz eius. valz eti-
am cōtta dissenteriam puluis corticis ei⁹
combusti et in potu sumptus. Idem eti-
am puluis cōsolidat vulnera vlcerosa.
Idem etiam puluis curat verrucas inte-
rius in potu sumptus et exterius catha-
plasmatus. rami ⁊ folia aspersa aqua ae-
rem infrigidant. circa febricitātes ⁊ eos
recreant et cōfortant ⁊ somnum puocāt
Hucusq̄ Plate.

Capitulū CXLIII

De sambuco

Ambucus vel sambuca ē arbor
mollis et pua et qua componit
quedam species simphonie q̄ di-
citur tibia vel sambuca vt di. In lib. vij
in tractatu de musicis instrumentis. Ar-
bor enī est habens longos ramos rotun-
dos et planos. exterius valde solidos et
cōpactos. intus vero valde p̄cauos q̄dā
P

mollis medulla plenus. cuius folia sunt plana et crassa ac grauis odoris. flores autem habet multos candidas valde aromaticos et minulos. corticem etiam huius dupplicem exteriorem fuluū et interiorem viridem. et ille cortex viridis valde humidus est actualiter. et eius succus conuenit medicine plures in anno flores et fructus facit. nigri est coloris et odoris horribilis et saporis. et inuisibilis est ad comedendum. Est autem sambuca arbor calida et sicca. cuius cortices et folia et flores conueniunt medicine. ut dicitur in Platea. diureticam habet virtutem et diuisiuam et attractiuam et rheumatis purgatiuam. et inuisibilis valet contra quotidianam febrem ex rheumate precedentem. succus eius per se vel cum melle lumbricos interficit. decoctio corticis mediani cum vino duriciem splenis et epatis soluit. Item faciunt folia in oleo decocta et cathaplasmata. folia eius et cortices ac fructus decocti in aqua salsa tunc rem pedum dissoluit si pedes inde fomententur. succus valet contra ydopisim ex frigida causa. decoctio etiam horum et fructuum in vino fortissimo multum confert contra lepram ex rheumate si frequenter fiat. nam rheumaticos humores corruptos vel corruptioui dispositos mire purgat. Virtus autem est videre in sambuco. nam si cortex medianus stipitis vel radicis radat verus superius per regionem superiorem purgabit. et si inferius per partes inferiores soluet. ut dicit Plinius Dyascorides et Platea.

Capitulū CXLV

De saluica

Saluica est herba secundum Hug. spumosa et modica a saltendo dicta eo quod facit saltare se calcantes et ideo dicitur gallice cauthetrape. quod capit et ledit pedem se calcantem. Et hoc videtur dicere virgilius dicens. puniceis quibus saluica rosetis. et secundum hoc est herba cuius radix est magna et longa. pinguis mollis et carnosa sicut pastinaca et solet poni in electuariis et dicitur alio nomine yringis. et emittit quasdam hastulas duras et angulosas in quarum summitatibus crescunt quedam cas-

pitella circumquaque aculeata sicut calcaria et crescit in terra sicca sterili et arenosa et ab aliquibus scorpio vocatur. quod ad modum scorpionis pungit se tangentem secundum Plinium. autem li. xx. ca. viij. saluica est breuis et modica foliosa et ramosa et tenax quasi manu pressa. multum aromatica fere ut nardi spica. et quibusdam radicibus minutis adheret terre. In panonia regione nascitur in locis duris et lapidosis et est herba calida et sicca subtilis in substantia et multum diuretica. cuius radix decocta in vino sistit vomitum et stomachum multum confortat. ut dicit Plinius. li. xxi. ca. xx.

Capitu. CXLVI

De stacte.

Lacte dicitur gutta mirre arboris et est idem quod ipsa mirra videtur dicitur glo. super Gen. xxxviij. Et videtur hoc stacte huius stactes. inuenitur autem stacten indeclinabile. Unde Esa. c. iij. vbi loquitur de odoribus dicitur stacte est incensum quod ex fluxura manat. et est grecum nomen. quere supra de mirra in lra 83.

Capitulū CXLVII

De storace

Storax ut dicitur. 3. lib. xvij. est arbor arabie similis malo citonio cuius virgule circa canicule ortum cauetur et lacrimatum lacrima fluunt. cuius distillatio in terram cadens munda non est. sed cum cortice proprio seruatur. Illa autem que virgis et calamis interserit albida est atque munda. sed primo efficitur fulua calore solis quedam autem eius species dicitur calamites que est pinguis et resinosa humecta et velut mellosum odoris iocundi liquorem mittens. cuius gutta perfluens et coagulata simili nose appellatur. nam greci sturiam dicitur gutta grece vero sturax latine storax appellatur ut dicitur 3. lib. idem dicitur glo. super Eccl. xxij. storax itaque arboris sturacis est gutta et est multum efficax in medicina. Nam secundum dyascoridum et Plac. calida est et sicca subam habens glutinosam. et virtute habet attractiuam cuius triplex est manet.

ries scz calamita .i. bona gutta et prima. que prius ab artoze effluit et emanat a lia est storax tubra que fluit post primas que est purior. tertia est storax liquida in colore rufa. in odore suavis. in sapore pontica. in substantia magna. et in manibus malaxari potest. Que autem dulcedem habet saporem sophisticata est. discernitur autem sophisticata. qz si vetus est dum malaxatur puluerisatur in frusta cadit. si recens est humectat nimium inde manus et non satis inuiscat et plus habet dulcedinis quam dederet. liquida non sophisticatur. Inter has tres species calamita maxime est virtutis. cerebrum mire confortat. si mus eius omnem reumaticum fluxum sedat. Laphala ex ea facta gingiuas et dentes moros roborat et confirmat. menstruis imperat. contra tussim et raucedinem bene iuuat. vtiliter vero ponitur storax in emplastris contra tinea et postulas capitis et multas alias passiones. Ducisqz dyasco. et plate. fumus storacis vt di. 358. purgat aerem corruptum et fugat omnem vaporem et fumum pestilentem.

Capitulum CXLVIII

De sicomoro

Sicomorus est ficus fatua in folijs moro similis in alijs ficus specie tenet. vt di. magis in historijs li. xxxij. Sicomorus et morus greca nota sunt. Et dicta est sicomorus qz in folijs moro est similis. Hanc latini celsas vocant. moro enim longe pererior et maior est. Vel secundum alios dicitur a sile quod est ficus et moros quod est fatuitas quasi fatua sicut sicut di. glo. sup. lu. xij. Est est secundum Dioscoridum sicomorus ficus siluestris fructus quosdam proferens subdulces sed non quando pueniunt ad maturitatem sicut de caprifico. dicit Plinius li. xv. ca. xij. siluestris ficus nunquam maturescit. aliqui tamen comedunt tales fructus. dicit etiam Dioscoridus. quod sicomorus lapide cotulus emittit lacrimam ad modum gummi. et idem est medicinalis. nam succurrit moribus venenatis si bibat. tumoresqz splenis cooperat. dolorem stomachi tollit.

De spina

Capitulum CXLIX

Spina dicitur arbor aculeata sic dicta. qz spinarum acumine velut quibusdam spiculis extra tangentium iniurias est armata vt di. 358. a cuius similitudine dicitur spina dorsi propter radiolos ossium que sunt acuta sicut spine. Spina autem proprie dicitur ipse aculeus qui a stipite exiens spissus et grossus in sua extremitate pyramidalis efficitur et acutus. Cuius eodem potest inuenire supra eodem libro vt dicitur de arboribus in generali et dispositione arborum vbi dicitur quod non est de intentione nature quod arbores sint spinose sed accidit ex veritate plante per quam attrahitur humor frigidus parum coctus qui per poros ad exteriora attractus a calore solis ad spinam coagulatur. et propter paucitatem materie que attrahitur in fine acuitur et pyramidaliter figuratur. et hoc aliquando cum quadam inclinatione. vt est videre in tubis et in rosetis. aliquando in erecto acumine ad modum spiculi siue teli. Spinarum autem frequentia signum est terre sterilis vel inculte. et est quasi generale quod omnes frutices et arbores que multum sunt spinose. mutuo se conueniunt et alterutrum se muniunt et defendunt et contra manus sibi resistentius pugnant et vulnerant. nunquam tamen inimicem sese ledunt. propter suam densitatem radios solares intercipiunt et rostruas celi guttas ad ea que sub eis sunt descendere non permittunt. et ideo que iuxta spinas vel intra seminantur non defacili conualescunt spinarum punctura manus vel pedes sepius vulnerantur et non cessat dolor nisi de locis lesis totaliter extrahantur propter sui acuitatem et puncturam vix sine falce vel sarculo ferreo euelluntur. et cum fuerint auulsi. alligantur per falciculos in clibano exaruntur. sepe etiam inter spinas apparent flores et etiam fructus multi. Sed propter florum molliciem. non mollificantur spine. immo deficientibus folijs remanent spine et amplius. inducantur propter eorum naturalem siccitatem defacili in igne accendunt et vehementer inflamantur et scintillantes accrepitantes sonitum non modicum faciunt. sed

statim postmodum aduululantur. sicut dicitur
 cit glo. super Eccl. vii. ca. non tamen spi-
 ne penitus inutilis sunt. imo multis viti-
 bus congruentes. nam ex spinis fiunt se-
 pes quibus homines se et sua muniunt. mul-
 tiplices etiam generant fructus vtilis
 quos defendunt. quere supra de rubo in
 littera R.

Capitulum CL

De lignis sethim

Ignis sethim esse dicunt quidam
 arbores spinose leues impu-
 tiles similes albe spine que gre-
 ce achantis dicitur. sicut dicitur sup. Exod.
 xv. vbi dicitur. Sethim nomen est regio
 nis montis et arboris. que albe spine fo-
 lio est similis et est leuissimum lignum ip-
 sibile incremabile. Unde dicitur in auro-
 ra. ligna sethim torpent nulla putredine
 iustos. Signant in celis qui sine fine ni-
 tent. Spinaz sethim vocant quia vbi que pe-
 nis acerbis. Et quia tormentis itur ad a-
 stra dei. Scdm Dyasc. et Plin. virtus est illi
 striptica et costrictiua et fluxus sanguinis
 sedatiua. folia autem aspera spinosa et albi-
 da. florem habet purpureum et virgulas
 longas ad grossitudinem manus digiti
 in quarum summitatibus habet capitella
 spinosa semine rotunda plena valet con-
 tra venentium et fugiunt serpentes odore eius
 et potatum valet quia putrida membra so-
 uet et iuuat etc.

Capitulum CLI

De sentice

Enticis. genus est herbe vel fru-
 tias habentis aspera folia pin-
 guia et diuisa ut eruca virgas
 habet duorum cubitorum. et dicitur sentice a situ
 vbi crescit quia inter dura et inculta cre-
 scunt sentices sicut spine ut dicitur. Philo-
 sophus. capitella habet ut carduus cuius radix est
 rufa longa pinguis. et est etiam medicini-
 nalis et subuenit coibustur ut dicitur. dyasc.
 et valet contra intrinsecam coipuncturas
 vbi alij habent. contra venarum intrinse-
 cam compactionem

Capitulum CLII

De sepe

Epes pis est gentis munitionis
 facte ex sentibus spinis atque li-
 gnis. nam sudes siue pali in ter-
 ra figuntur circa quos spine et virgule circum-
 necuntur. et sic domus vel segetes sepe
 beneficio muniuntur. et dicitur hic sepes
 huius sepe. An Eccl. xxxvi. vbi non est
 sepes diripiet possessio. Circa sepes etiam
 latitant venenosi vermes ut rane colubri
 et serpentes. vbi a sepi dicitur seps serpens cui-
 us venenum non solum corpus. verum etiam
 ossa destruit et consumit. vbi Lucanus
 Ossaqz dissoluens cum pectore tapificus
 seps etc. et ideo iuxta septem domus per-
 culosum est propter latentia venenosa. Se-
 pes ymbribus et caumati bus exponuntur
 cito deficiunt nisi renouentur. et dum res
 alienas custodiunt soli expositi paulatim
 se consumunt. et tandem ericati et putre-
 facti non nisi incendium premerentur. A se-
 pi autem siue a sepio sepe dicitur septum
 septi. i. ambitus. locus sepe circumdualus
 dicitur enim intra septum templi id est
 intra ambitum seu clausuram.

Capitulum CLIII

De sude

Sudes siue est palus vtraque ex-
 tremitate exarctur a suo suis di-
 ctus. quia sepes quasi consuta sudibus vide-
 tur. eo quod sudes per eam ex transuerso fig-
 untur ut dicitur. Philo. fm Hug. vero sudes dicitur
 a sudo dis. vel a sudus da. dum. quod est
 mundus et purus eo quod sudes mundantur
 et purificantur prius quam terre infigantur
 que tanto fortius faciunt sepe quam
 toplus in terra profundantur. et hinc eas
 consuentibus fortius constringuntur. et
 est sudes feminini generis. et dicitur hec
 sudes huius sudis. ut dicitur Hug. et ouis
 meus dicitur. que coniuncta est hume-
 ris ceruicis sude figitur combusta etc.

Capitulum CLIII

De siliqua

Siliqua est genus leguminis so-
 noris foliibus et vacuis quod ma-
 gis onerat quam reficit ut dicitur. glo-
 super Lu. xv. fm Hug. siliqua dicitur foli-

culis cuiuscumque leguminis et purgamentum ex quo porci nutriuntur. *Phid.* autem li. xvij. dicit filiquon quam latini incorrupte filiquam vocant. ideo tale nomen a grecis accepit. quod est arbor cuius fructus est dulcis. *Xilon* quippe lignum dicunt filiquon dulce et huic sententie concordat glo. sup. *Exo.* c. xxiiij. ubi dicit quod fructus filique sunt p dulces et habent longitudinem vnius digiti et pollicarem latitudinem quorum cortex manducatur. ut di. idem li. xiiij. ca. xx. quod aliqui dixerunt eam esse ficum egyptia. sed hoc est error manifestus quod in egypto non crescit sed in siria.

Capitulum CLV

De sinapi

Sinapis dicitur a sin quod est fil et napus eo quod folijs napa fit similis ut dicit *Phid.* li. xvij. De sinapi dicit *Plin.* li. xx. c. xxiiij. Inter has quas *Pythagoras* laudauerat herbas asserit primam laudem tribuisse sinapi et dicit eam inter herbas obtinere principatum. calida est et sicca in quarto gradu humores grossos et viscosos extenuat atque purgat. serpentum et scorpionum ictus addito aceto sanat. fungorum venena superatentium dolorem mitigat ad cerebrum penetrat et ipsum mirabiliter purgat. confringit lapidem et menstruis impati. appetitum puocat et stomachum confortat. epilepticos iuuat. et ydropicos curat litargicol excitat. reos multum iuuat. capillos mundat et eorum casum prestat. scorum autem sonos aurium et tinnitus tollit. oculorum caliginem dtergit et asperitatem palpebrarum lenit. paliticis subuenit. quod poros aperit et humorem infundentem nervos et laentem et insensibilitatem inducentem dissoluit et inducit et consumit. has et multas alias ipsius laudes predicat *Plin.* et virtutes. et dicit quod maior est virtus in semine. semen tamen minimum in quantitate et maximum in potestate. multum enim est casus factuum aptuum et consumptuum et sui multiplicatiuum. ex vno enim grano minimo maxima planta predicatur que fronde flore et gemine immensum dilatare semen eius in quibusdam folliculis siue

tecis oblongis et rotundis crescit. et illa tecarum beneficio usque ad maturitatem conservatur. flores autem sunt multum crocei et odoriferi. et cum tota herbe substantia feruida sit et austera. flores eius maxime ab apibus diliguntur et frequenter vnt dicit *Plin.* et tamen nunquam contingunt flores oliuarum ut dicit *Plin.* lib. xx. ca. xij. ita etiam se multiplicat vrbis semel seminat vix locus inde ulterius liberatur et vbi semel cadit prius vix ut di. idem li. xij. ca. ix.

Capitulum CLVI

De semine

Emen est quod in agro spargitur ad gignendum fructum quibusuis per quandam appropriatorem dicitur animalium quod emittit ad preandum fetum. ut dicit *Phid.* Semen vero est semen frugum quando est tempus seminandi scilicet actus seminationis. a multis etiam dicebatur quodam dea vel ministra seminationum. seminariuum vero est vniuscuiusque rei exordium vel vas in quo semen ponitur seminandum. sed seminariuum dicitur quod a semine est lucratum. ita dicit *Hug.* et ponunt versus differentiales in grecismo. Est animatoz semen campiqz latoz. Sementis proprie sementi. cuius quod i archa. Clauditur atque suo sparget tempore in agro. Seminum cuiusque rei dicitur origo. Semen autem ut dicit *Plinius* li. xvij. ca. xxiiij. Semen bonum est anniculum bimum vel trimum. Sed vltterius parum valet et ideo illud granum quod in area subsedit semini seruandus est. est enim optimum quoniam grauis simum. et est illud semen optimum quod est magis ponderosum et interius magis album. secundum qualitatem autem terre est semen densius vel rarius seminandum. similiter citius vel tardius. nam in locis humidis celerius ne semen ymbre putrescat. in ficcis vero tardius ut pluuie sequantur. nec diu iaces semen vltro euanescat. Est autem serendum minus de semine in terra pingui et humida quibus in macta. quod in terra pingui in principio nimis crescit et per sui multiplicatioez numerum

in fine mutuo se destruit opprimunt et confundit. Sed celerius et citius seminatur debet esse densius quam quod tardius solo commendatur. Semen enim serotinum debet esse rarum ne nimia densitate necesse. Artus quoque est semen equaliter spargere. nam manus congruere debet cum gressu semper quod cum tertio pede. nec est transferendum semen de locis frigidis ad calidiora nec e conuerso. nihilque in contrarium propriendum est. Semen seminatuz in macro solo raro facit culmum. Spicam minutam generat et inanem. pinguius et arua ex vna seminis radice fundant segetem numero rosam. In autumno vero circa equinoctium est tempus congruum seminationi. similiter et in vere. sed in recta prima serendum non est. quod per per hiberna semina cum ante primam seminantur septima die erumpunt. sed post primam vix infra quadraginta. Ducusque per li ca. xliij. Semen itaque est granum modicum et rotundum habens in se virtutem sue speciei multiplicatiuam et conseruatiuam. vnde cum semen terre committitur ex humore turgescit. et ex calore terre incluso partes rarificante et humores circumstantis terre ad sui temperamentum attrahente inualescit. grandescit. et sic cuticula seminis scissa germen paulatim emittit. et radices inferius in terra figit quibus continue nutrimentum sibi haurit sic tandem vi caloris terram insensibiliter aperit et erumpit. ex se producit culmum frondem florem semen et fructum. et quous modicum sit quod seminat. maximum tamen est quod ex semine generatur. a stultis putatur per diu semen quando seritur. et tamen meliori modo quam per seminationem nulla tenus custoditur. In semini etiam viget seminalis ratio in qua operatur calor naturalis et ad eius augmentum piter et nutrimentum humor nutritiualis attrahitur vi caloris. De semine autem mediantem culmo surgit spica que secundum Philosophum li. xvij. a spiculo dicta est eo quod in spica producantur aristarum culmina que ad modum spiculorum sunt acuta. ad hoc enim facit natura aculeos in ipsis spicis ut contra subitosa auum minutarum et vermiculorum

mosus in spicarum summitatibus eunt arma. ut dicit idem. Spica autem secundum diuersorum seminum naturam se diuersificat in figura. nam quous est lata ut in ordeo. quous triangula ut in spelta. quous doque tetragona seu quadrangula ut est in tritico. aliquid est rotunda. ut dicit Plinius et Aristoteles. Est autem spica in culmi summitate multis folliculis circumdata in quibus velut in matrice grana seminalia nutriuntur et usque ad maturitatis tempora conseruantur. Qui quidem folliculi erumpentes cum grano primitus manent clausi. deinde paulatim turgescuntibus granis maxime in tritico fiunt scissi ut dicit super li. Aristoteles. de plantis Spicarum capita generaliter in principio calore eleuante sursum eleuantur. sed quando tendunt ad maturitatem ex granorum pondere inferius aliquantulum inclinantur. preterea quando sunt spice in virore ex corrupto aere et rore perfuse in corruptelam et autuginem conuertuntur. ymbre vero et rore congruo perfuse et calore celesti modo debito circumfere citius maturescunt et propter rois humectationem grana sua de folliculis cadere non permittunt. ut dicit Plinius li. xvij. Item dicit Constan. et ysa. et alfre. Ex bonitate autem terre cognoscitur bonitas spice quod in terra bona et pingui generatur spica bona. quantitate magna et granorum numerositate multiplex ac referta. in terra vero sicca et macra e conuerso. ut dicit Plinius libro eodem.

Capitulum CLVII

De stipula

Stipula ab vsto est dicta quasi vstipula. collecta enim messe stipula vritur propter culturam agri ut dicit Philosophus li. xvij. vel stipula dicitur a stipulo siue a stipite quod stipula facit culmum quem stipat ut dicit Hugo. Est proprie stipula idem quod stramen vel palea cum folijs et vaginis quod relinquitur agro spicarum multitudine scissa falcibus et a messoribus collecta. et hec stipula a multis recolligitur ad diuersos vsus. Nam quidam inde tomos tegunt. quous

loco straminis stipulam sibi sternunt. a) lij palearum vice animalia inde reficiunt alij vero stipula ignes nutriunt et panes et cibaria inde coquunt. vt dicit Plinius li. xvij. ca. cxx. q̄te supra te palea in litera p. stipula quidem est res leuis et concaua et sicca et hispida. et vento subdita et ab igne facillime inflamata. vt di. ides

Capitulum CLVIII

De simula

f Simila tritici est medulla. fari/ na scz purissima et delicata vnde fit panis nobilem qui simula / go proprie nuncupatur. et est flos tenuissi/ me forme mūdissime et albusime et mol/ lissime ac diuersis cibis apter etiam me dicinis. quere supra te farina in littera f et te polenta in littera p.

Capitulum CLIX

De scopa

f Scopa est arbor a scopando dca a scopo pis vel a scopo pas. quod idem est q̄ purgo as. eo sic dca. q̄ ex eo scopentur tecta vt dicit Plin. li. xvij. hec a multis dicitur birdz et habet folia leuia sicut tremulus eo q̄ eius fo/ lia cum sint tenuissima leuissimo vento/ tum agitato tremere videntur. multas habet virgulas duras et nodosas. quibz pueri torzis tenudatis sepius castigant. Et eius etiam ramusculis fiunt scobe q̄ bus purgantur tomos a puluere et alijs sordibus euacuatur. semina quedaz fa/ cit vacua ad modum quisquiliatuz siue siliquarum quibus vtuntur homines sil uestres loco panis. habet autez hec arbor multum de succo acido aliquantulu pu/ gitiuo. vnde solent homines in vere et in autumnno cortices incidere et humores effluentem recolligere quem b. bunt lo/ co vini. talis siquidem potus stim sedat et compescit multum inflat. vt dicit sed non reficit nec inebriat neqz nutrit Idē etiam succus si aliquo vase sub diuodiu a calore solis decoctus corrumpitur et pu/ trefcit. et conuertitur in pinguedinem et efficitur vt vnguentum. Multi etiam detrahunt per ignis decoctionem ad mot

dum picis et q̄uis sit horribile et nigrum fetidumqz. tamen multis vsibus est ne cessarium. et ideo siluam homines in te/ fertis semine et succo istius arboris vtū tur pro annona p vinea et etiam p oli/ ua vt tangit Plinius vbi agit de arbor succis. li. xx.

Capitulum CLX

De stupa

f Stupa est purgamentum cano/ pi siue lini. Et dicitur secun/ dum antiquos stipa. eo q̄ ex ea time nauium stpentur. vnde etiam et stipatores dicitur qui eam preparant in vallibus et componunt. vt dicit Plin/ dozus libro. xix. vbi agit de lanis. per mul/ tas autem carpinationes et pectinationes stupa a lini vel canopi substantia sepa/ ratur. separata grossior nodosior hispi/ dior et breuior inuenitur. et ideo ad ven/ dendum et filum componendum nō est multuz apta. fiunt tamen inde fila mul/ tum grossa et mequalia et nodis plena ex quibus fiunt licmina necessaria vsibus candelarum. Nam cuz sit magne siccita/ tis defacili inflamatur vnde subito accē ditur et citissime redigitur in cinerem et fauillam. et quando extringuitur amarus reddit fumum. terum oculis et naribo nocium. vtilis autem est stupa medici/ ue quando a suis hastulis est bene purga/ ta. valet enim ad vulnera desiccanda et sananda ad mitigandum acuram et res/ primendum tumorem oculorum. vt di/ Plinius li. xix. ca. x.

Capitulum CLXI

De taro

f Taro est arbor venenata. ex cui/ us succo venena toxica expri/ muntur. Arbor est fortis et proce/ ra habens ramos grossos flexibiles et lō/ gos ex quibus faciunt parthi arcus. sicut dicit Plin. dozus libro. xvij. vnde poeta. ta/ ri torquentur in arcus eius vmbra eno/ cina et tormentibus sub ea mortifera. Cuius succus nimis larat. cuius carbo ignem grecum seruat inextinguibilem:

vt dicit Dyasco.

Capitulū CLXII

De tabula

Tabula a teneo nes est dicta. et est in vna significatione mensa diuitum quasi tenabula. eo q̄ solos teneat ⁊ vasa ⁊ mensalia que desuper apponitur. sup pedes erigitur ⁊ quodam limbo arcūducitur ⁊ ambitur. alio modo dicitur tabula alea in qua luditur et hęc duplicatur et diuersis coloribus signitur. tertio modo dicit lignum planum ⁊ tenue in quo posito colore littere inscribuntur. Quidōq̄ complanantur breues asseruli et attenuantur atq̄ cōcauantur ex vtraq̄ parte parum. ⁊ artificialiter compaginantur et replent cera nigra viridi vel rubea ad scribendum Et dicitur tales asseres tabule. eo q̄ teneant litteras. que in eisdem tabulis sunt conscripte. Tabule autem tanto sūt meliores q̄to ex ligno planiori ⁊ leniori ⁊ duriori componunt. Alio modo dicit tabula a tegendo quasi tegula asserlogus latus sertis diuisus et lectus cum secutibus vel tolatus. nam hōi ligna ad tomor tecta sunt vtilia. q̄ ex eis fiunt tabulata. s. laquearia et alia edificia ex talibus tabulis artificialiter composita et compacta. arte mira et multiplici castrata disponuntur post multiplicem superflorum resectionem. vt tales tabule inuicem equaliter cōiungantur. Domos ornant et tamen posite in salarijs cū omnibus deseruiant. ab eisdem tamen quibus seruiunt cōtinue cōculcantur. trales q̄dem p̄ latum sibiquicem habent q̄si eqli distātia suppositas quarum sustentaculo se defendant vt minus incuruetur quādo a pavimento vel alijs rebus suppositis ipa tabula nimis onerant. nauibus componendis. pontibus construendis cistis et alijs vtensilibus fabricandis tabule necessario reparantur et tolantur clauiculis et alijs artificijs compaginantur. ad tabulas etiam cōfugiunt naufragantes ⁊ a piculo sepius liberantur.

Capitulū CLXIII

De trabe

Trabs est lignum transuersale q̄d ponitur per latitudinem domus ex vtraq̄ extremitate parietes tangens et tenens. ne lapsum vlt incuruationem. p̄pter suam altitudinem patiantur. Et dicitur hęc trales vel trabs a trabo his. q̄ ab vno pariete ad alium trahitur cui infigitur. et ynitur. vt dicit Hugui. Oportet autem vt trabs sit longa fortis et spissa ⁊ maxime circa mediū ne forte si fuerit nimis gracilis in medio incuruetur. vnde. p̄pter incuruatiōis periculum sepe oportet vt columna vel statura sustentetur. Nam lignum si ponitur per transuersum sustentaculo indiget. q̄d erectam alia sibi superposita defacili sustineret.

Capitu. LCXIII

De therebinto

Therebintus vt dicit Isidorus li. viij. arbor est resinam sudans omnibus alijs prestantiorem. cuius resina dicitur therebintina. et est multum medicinalis. Nam s̄m Dyasco. eius folia fructus cortices et semina stipica sunt et simili contraria colliguntur sicut rini. et sunt contraria moribus venonosis. Eius resina est bona que est munda limpida et aromatica. in colore rufa. et habet virtutem dissoluendi et laxandi et maturandi. et ideo p̄dest contra apostemata dura et alias collectiones tam in capite q̄ in membris. De therebinto autem dicit Plinius libro xij. Siria inquit therebintum habet. et est species eius duplex. s. mascula et illa que est sine fructu s̄c̄ femina. et hęc est duplex. vna habet fructum rufum magnitudine lenticle. alia pallidum magnitudine fabe. rest fructus odore iocundus et tactu p̄guis et resinosis. Et est in siria arbor magna ⁊ ei materies lenta ad modum et durabilis quando vetustate nigrescit et spledescit. Eius folia sunt tensa et h̄ quosdam folliculos quedam animalia vt calices emittentes que corticem terebant et sic cortice perforato gutte resinose effluunt et emanant. Item Pl. li. xxij.

ca. vi. therebintina radice et folia in vino decocta stomachum confortant. contra tolorem capitis iuuant. placet therebintia odoratissima taz siriacā q̄ cypria pura p lucida et subalbida cum aliquo rubore. et illa que est montana potius q̄ capēstris vulnera sanat et purgat.

Capitu. CLXV

De thyna

Thyna sunt ligna quedam p̄ciofissima ad modum beteni ex quibus salomon fecit gradus et fulcra in domo domini. vnde dicit glosa. iij Regum. x. ca. super illum locum. Attulit autem hyzam ex ophir ligna thyna. et ligna thyna sunt imputribilia et spinosa i similitudine albe spine rotunda et candida et valde fulgentia et polita instar speculi siue vnguis. vñ i eis resuleat imagines sicut in vngue. in igne non combuntur. neq̄ in aqua resoluuntur sic nec ligna sethim et multi crediderunt eadem esse ligna.

Capitu. CLXVI

De tirso

Tirsus est tam arborū q̄ olerum et herbarū frutex mediū sic dicitur eo q̄ re terra sursum est erectus vt dicit Papias. Est itaq̄ pars plante superior tenerior vt diuor et mollior ac pulcrior. celo vicinior. a terra remotior. rore celi p̄fusior. folijs et ramusculus tener timus plenior. et est melior in medicina. nam in tirsis maxime viget virtus herbe.

Capitulū CLXVII

De tigno

Tigna sunt ligna que a parietibus vel muris vsq̄ ad cacumen edificij sunt erecta supportantia totū tectū ad modū coni vel pyramidis sursum tendunt et paulatim se inclinantia ad alterutrum in cacumine montuose cōtingit. Et dicitur tigna a tegendo vel a tegula. qz tegulis ad sustentationem tecti supponunt. tegule autē dicitur ligna quedam longa valde et aliq̄ tulum lata p̄ et

na et tenuia que extransuerso tignis m̄tis clauiculis affiguntur et in eis etiā asseres vel lateres suspenduntur. Sunt autē tigna fortia tolata et quadrata et cōplana. sunt autem tigna fortiora et grossiora versus tomū et exiliora et minus fortia versus tectum. exterius lateribus et asseribus vel straminibus onerant. interius vero pulcris laquearibus decorant et in ip̄is laqueant et figuntur. Et dicitur laqueatia asseres que interius ad tectorem camere tignis cōiungunt. et a tignis dicitur tignari qui tectoria tignis inducit. vt dicit Papias.

Capitu. CLXVIII

De tritico

Triticum a tritura est dicitur. vt purissimum in horreo seu granario recondatur. vel quia granus eius commolitur vel teritur vt edatur. vt dicit Ihs. li. xvij. Est autem duplex triticum scilicet rubeum exterius in vtraq̄ extremitate acutum. in latere scissū interius albusimum graue et ponderosum et illud genus est optimum. vt dicit Plinius. Aliud est colore croceum exterius. interius vero album. in superficie lucidum et leue frangi difficile. De proprietate autem et generibus eius quere supra stramento in littera F. Sicut dicitur psal. in die diuersificatur triticum ex diuersitate soli in quo seminatur. nam quod crescit in terra pingui atq̄ putribili crassius est et pinguius atq̄ ponderosius et nutritius q̄ id quod crescit in terra macra siue sicca. vnde bonitas tritici intenditur ex bonitate soli et econuerso. Triticum autem ex diuersitate temporis variatur nam quod nascitur tempore moderato i quantitate et qualitate erit perfectum ac medulle multe et corticis valde pauci et optimi nutrimenti. Immoderato vero tempore exortū imperfectū. Itē differt s̄m vetustatem et nouitatez meiodicritatem. nam quādo est vetustū longotempe cōseruatū n̄ imul efficitur siccū et durum ad digerendum et modice nutritiuum. qz tunc eius humiditas subacta calore aeris minuitur et nimis resiccat.

Flouum vero patuo tempe reseruatum p humiditate superflua ⁊ viscositate terre humidum est ac viscosum densum ad digerendum durum et inflatum ventrositas et rugitus ventris generatiuis. Mediu vero inter nimis nouu et vetustum inter multam humiditatem ⁊ paucam tpatu magis laudabile et amplius nutritiuum. nam ex hausta humiditate accidentali subalem humiditatem in parte calor aeris tempat. et ideo tale triticum magis est laudabile et meli⁹ nutrit et bene digeritur. p dicitur viscositate terre et densitate. Est aut triticum vt dicit ysa. calidum et inter humidum et siccum tempatum. sed panis ex eo factus est calidior ppter calorem ignis ⁊ coctionem. Intenditur eni in eo calor naturalis p calorem ignis actualem. Item hac proprietatem habet triticu p cunctis granis q nutritiuus est ceteris. et hoc ppter similitudinem humane complexionis vt dicit idem. Item triticum est colatiuu et mundificatiuum ⁊ lauariuu. et ideo ius de eius farina factum purgatiuu est pectoris ⁊ pulmonis. Idem facit tyshanu de eo factu sicut de ordeo. q mundificat ⁊ plusq de ordeo. valet etiam contra tussim et sanguis fluxum. Item triticu coctum cu oleo et positum sup durum apostema dissoluit illud. Item coctum triticu in succo rute dissoluit coagulationem lactis si mamille inde liniant. Item tempatu cu succo iulquiami et positu sup nervos prohibet humores noxios ne descendat. Item ergranu masticatu valet contra morsum rabidi canis. nam venenu extrahit. vt dicit idem. De tritico autem fit oleu qd valz qd multa. sed maxime contra pruritum ⁊ serpiginem et impetiginem si cu panno albo bene cofricetur qd fit vt vitrus olei possit melius subintrare. Item cortex tritici siue fufur habet virtutem colatiuaz et mundificatiuam plusq farina eius s3 modicum vel nullum exhibet nutrimentum. Item vt dicit idem. Triticum recens et nouum patui est nutrimenti et quando comeditur crudum slegmaticu est et inflatiuum et in lateribus dolore comouet et rugitum. cito etiam conuertitur

in putredinem. et ideo lumbrici et alij vermes nocui ex tali cibo sepius generantur. Allatum autem magis nutrit et minus ventositatem facit et multum constipat et constingit. In aqua coctum grauiissimum est et multum inflatiuum et viscosi humoris generatiuum. Duet usq ysa. in dieb.

Capitulū CLXIX

De tyšana

Tysana sicut dicit glosa super ij. Regum. i. ordeum dicitur sicut catum pila tunsim et recortica tum et fit inde cibus aprilis q caret debilibus. ex tyšanās fit etiam potus vtilis patientibus febres et alias calidas passiones quere supra de ordeo in littera. Calorem mitigat et alterat situm sedat. Et declinatur hec tyšana huius tyšane. ⁊ penultima est producta. Unde alexander nequam sic ait. Cortice nudato tyšanas ordea dicas. et dicitur a typon quod est percussio. quia percussus in pila dum recortatur. potus autem inde factus tyshanum dicit ab ysa. in dieb.

Capitulū CLXX

De tribulo

Tribulus est fructus spinosus q mollior est q sit arbor et durior q sit herba. cuius due sunt species. s. maior que crescit iuxta sepes. vt dicit p li. li. xxi. ca. xvi. Tribulus durus est septa vularu obtinet. in altu crescit sed cu no habeat vires vt directe se extollat incuruat et vtilius terram se reflectit. tentes habet acutissimos aculeos acutos et dentatos. ⁊ singule eius virgule a summo vsq deorsum ad radicem aculeis sunt munite. Lilia est spes tribuli minor ⁊ crescit in locis palustribus et in capis et est minor in longitudine ⁊ grossitudine q sit maior. Folia h3 minuta ⁊ rotunda. hastulas picit longas teneras rubeas spsas ptra diffusas aculeas p totu ⁊ spinosas. Florem faciunt album et fructum primo vridem deinde rubeu tandem ni grū et huc fructu diligit serpentes colubri et bufones. no tale fructu

comedere hostis nō est tutū et cui ipm comedere liberit eligere d' illū qui a terra magis ē eleuat' et nō nimis matur' q' ieger est et intactus a muscis vel a ver' mibus non corrosus Tribulus autē cam pēstris vt di. Plin. aratro et frugibus est inimicus. viuat enī est et multū se multiplicat. et vir eradicari potest quando in aliquo radicatur agro. et ideo messes cōpunit et cōfundit pedes et crura transeūtiū et manus se tangentiū multum ledit. et transeūtes sepe cadere vel cespitate facit. vestes hostm dilaniat et discerpit et outum iuxta se pascua querentiū lanā rapit. et ideo dicitur tribulus a tribulādo q' tribulat et ledit sibi appropinquantes

Capitulum CLXXI

De thimo

Imus est herba valde aromatica vñ Virgilius redolentq' thimo fragrantia mella cuius flos dicitur epithimū. et est flos medicinalis. habet enī virtutem melancholicam purgandi et flegma. et ideo valet cōtra quartanam et alias melancholicas passiones.

Capitulum CLXXII

De thimiamate

Thimiamata est quedam confectio preciosissima et onica et lacte galbano et thure pparata sicut dicitur Exo. xxx. et est dicta a thimo flore odorifero q' olet suaviter sicut thim' sicut dicitur Plin. li. iij. vbi tractat de odoribus. talis autem confectio in vltimo hominum non debuit fieri q' dominus offerre in templo super altare thimiamatis hanc precepit. et ideo in ecclesia non debet spōsus et sponsa thurificari odore thuris. Unde etiā est q' allato thure benedictio super altare. si descendat thuribulum ad chorū aliud thur sine benedictione apponendum est et offerendū hōibus.

Capitulum CLXXIII

De thure

Thur est nomen arboris et etiā gummi inde emanantis. vnde Plin. li. xvij. dicit. thur est arbor

arabie immensa atq' ramosa leuissimi corticis ad aceris quantitatem. succum aromaticum et album modo amigdale generans et effundens et masticatione in puluerem resolutum est intus pigue et igni appositum facile ardens. et appellatur apud nos mascul' eo q' natura sit rotundum ad modum testiculorum. reliquum vero est planum et plene scabiofum. et est masculo minus bonum aduleratur autem admixtum refine albe siue gummi sed sua cognoscitur propria qualitate. nam thur igni appositum ardescit. refine vero fumesat. gummi autem calefactum resolutum et liquefit. Arbor autem vnde fuit thur dicitur libanus. et est gūma a naturalibus ac medicis olibanum nuncupatur a monte arabie sic vocato sed a libano arboris fluens o libanum libanus nuncupatur. vt dicit Isidorus Et dicit glo. super Eccl. xxiij. super illum locum. Ego quasi libanus non iucifus etc. Libanus vt aiunt arbor est in arabia cortice et folio lauro similis fructum emitens bis in anno scilicet in vere et in autumno. sed qd p se fuit i principio estis melius est. quod vero in estate cortice inciso paulatim esse cogit. in autūno vero nec ita candidum est nec ita purum sed hoc quod primo adheret ramis et corticibus in estate indurat' et a ramis ferro recolligitur. Thur optimus est qd album solidum et mūdum odoriferum et rotundum ad modum testiculi ac oblongum. et ideo dicitur masculinum. thur vero quod apertis corticibus in autumno vel hyemis principio effluit non est alteri simile in virtute nec etiam in colore. quia illud album est et translucentū odoriferum valde atq' mundum. thur vero secundarium et rufum est tenue et scabiosum. vt supra dicit Isidorus. Religio autem vbi crescunt thura ē montuosa et pre altitudine rupium et scopulorum quasi inuia et inaccessa. vt dicit glo. sa super Ecclesia. supradicta. Nec omnia dicit Plin. li. xv. ca. v. et dicit glo. q' arabia est regio thura gignens saltea et dem regionis p'antia maxime thurifera. et est terra ex vna pte mari et scopulis

ex altera vero montibus et rupibus vic
accessa vñ thuris arbor sine culture cre
scit et terram argillosam diligit. Dicit
autem arabes q̄ thuris non debet recolli
gi nec ei arbor incidi. nisi a sacris et reli
giosis tempe collectioni s̄ cōtactu mu
lieri nō pollutis. et sic putat p̄ religio
nis obseruantiam merces augeri. Item
idem ibidem ca. xvi. prima natural v̄n
demia est circa canis ortum l̄ fortissimo
estu. nam tunc eius cortex tenuissim⁹ la
xatur et philit inde spuma pinguis que cō
creta densatur vbi loci natura poscit hoc
purissimū est et candidū. Secunda vin
demia est v̄sus hyemē corticibus inscul
tatum hoc erit nec compadile est priori
Credetur aut nouelle arboris gūmi esse
candidius sed veteris efficacius et qui
daz putant in insulis melius gūmi. alij
negant in insulis nasci. Collectū thuris i
camelis defertur in ciuitatem que lato
triam dicit. porta ad hoc patente nec per
aliam viam digredi licet ibiq̄ decimant
deo quem inuocāt. ibiq̄ in mensura et pō
dere accipiunt sacerdotes. nec ante in
licet mercari nisi prius deo debita portio
offerat. candore p̄ batur et carbone si stat
ardeat et inflamet. si dentem non recipit
sed statim frangitur vel redigit in pulue
rem vel in micam. Ducusq̄ Pl. fm Dy
asco. vero et Plate. Thuris est gūmi cuius
dam arboris in alexandria. et dicit oliba
num alexandrinū. q̄ est purius et meli
us. aliud inuenit iuxta damascum. et di
citur damascenū et non est ita bonus nec
ita purum sicut prius. Est autem cali
dum et siccum. multū aromaticū multuz
pingue et glutinosum virtutem h̄ cōfor
tandi ex aromaticitate sua cōsolidandi
et cōstringendi et cōglutinandi ex gūmo
sitate sua. potenter stringit lacrimas et
fluxum humoruz descendentiū de capi
te. precipue qñ fluunt p̄ venas exteriores
faciei si circa tempa eius peluis cū vi
no albo et cum albugine oui emplastre
sic etiam sedat dolores dentiū et gingiua
rum. masticatum thuris phibet fluxū hu
morū a capite ad membra spūalia ad pe
crus vitz et pulmonem. cōtra indigestio
nem et acidam eructuatiōem multū va

let vinum in quo fuerit thuris decoctum
matricem cōfortat et mūdificat et cōce
ptum iuuat fumus eius mictus puluis
eius cum aceto graculat et attenuat mā
mas turgidas puellarum. cōquassatio
nibus cum pice subuenit. dolorem auris
um mitigat. mictum cū vino tumoribus
intestinoz subuenit si cū vino bibatur
Ducusq̄ Dyasc. et Plate. Dicit autem
thuris fm Jli. a theos q̄ est deus. quia in
deoz sacrificijs adoleatur. et fm hoc habet
aspiratiōem vel dicit a tundo dis. q̄ abi
le ad tundendū et sepe tundit. et q̄to pl
tūditur tanto plus redolet et facili⁹ in
flamatur. et tūc caret aspiratione. ex thur
te incenso p̄cedit aromaticus fumus ad
modum virgule. et est inferius gracil
tū mobilis multis circūuolntionibus
amfractuosus. et se ad ptes oppositas mo
tu leuissimo circūuoluen s. versus superi
ora se dilatars inmutans aera et obum
brans odoris sui fragrantia fetozes ca
dauerum auferens. ad cerebrū directe
penetrans spūm animale m cōfortat et
recreat p̄ cerebri ventriculos se diffūdes

Capitulum CLXXIII

De vimine

¶ Vimen viminis dicitur virga mol
lis. et dicitur vimen eo q̄ habeat
vim multam virois. nam eius
natura est talis vt etiam arefactū si in a
qua abluatur iterum tenuescat. vñ Jli
do. li. xvij. ex viminibus fiunt necessaria
vitibus vincien dis et v̄leis religandis
ligamenta. vt patet supra eodem in lit
tera s. quere de salice.

Capitulum CLXXV

De virga

¶ Virga proprie est que de ramis na
scitur. et dicitur a virtute eo q̄m
sevim multam habeat. et dicit
a virore. nam virtus que latitat in radi
ce se p̄dit in virore virge. Et dicit virga
quasi vi regens. virga enī vtuntur magi
ad placandos serpentes et idcirco in vir
ga sustinent hos alligatos. v̄ga etiā vt
tur philosphi reges et magistri. vt dicit
Jli. li. xvij. virga etiam vtunt viatores

agrorum et arearum seu pratorum dimensores legati et nuncii ac pastores. Virga siquidem ex triplici componitur substantia scilicet cortice ligno et medulla. mediantem medulla nutritur et vegetatur. mediantem ligno erigitur et sustentatur. corticis vero beneficium tegit. et ab exterioris aeris iniuria defenditur. Nam ut dicitur commentator supra libro de plantis. Corticem habet per pelle arborum lignum per osse. medullam loco vene. Nam calor naturalis etiam potissime in medulla virge mediantem ramo a quo pullulat humorem attrahit a stipite radice et quod grossius et terrestrius est in attractio humorum transmutatur in lignum et in corticem quod vero aquosius est convertitur in frondium multitudinem. et quod vinctuosius est et purius transmittit ad virge superficies ut inde producat florem ut tandem fructum generet atque semen. Nascitur autem tamen flos quod fructus de substantia virge sine ipsius corruptione et aliqua violatione. nam flos in sensibili modo virga egrediens et erumpens virga non violat nec deflorat. sed fecundat eam potius ac proficit et decorat. virga itaque non percipit fecundationis gratiam nec potestiam generandi ex commixtione seminis sicut astantia sed ex rore celesti piter et calore solis. Virga autem ex quo ascendit sursum semper tendit et suam summitatem versus celum erigit quousque perveniat ad perfectum incrementum. et est media inter ramum et stipitem seu radicem a qua concipit fructum. et inter fructum quem producit ex substantia sue terrenitatis flexibilis est valde et defacili inclinabilis in quavis partem. Item virga extrinsecus est arida et sicca et aspera et nodosa sed interius mollis est in medulla. et sub cortice humorosa. quanto autem virga plus crescit tanto a terra plus recedit. et quanto sursum altius sustollit tanto in eius acumine gracilior et acutior invenitur. Item virga ex se debet esse erecta. sed quando est novella si casu aliquo ad terram incurvet difficile est ut induvatur in illa curvitate ad rectitudinem revocetur. imo sepe facilius frangitur quam rectificetur. quando vero virga invenitur curva in igne ponitur et per calorem eius rigorem et duriciem resolvitur et remollientem ad formam rectitudinis fa-

lius reducitur. Item virga canibus est odiosa et parvulis quia virga eorum insolentia coercetur.

Capitulum CLXXVI

De virgulto

Virgultum a virga est dictum secundum Hugonem. est enim locus ubi multumodo crescit virgatum. secundum autem Iohannem li. xvij. virgultum est ramus qui de rotore ipsius sine arboris pullulat. Sed virga dicitur quod de ramis oritur et procedit. Virgultus autem sine commixtione seminis procedit. In hyeme vivescit. in vere vero placet. quod tunc vivescit et florescit primum rursus pullulat et renouiscit a terra in suo ortu elongatur. et quanto plus crescit tanto plus versus celum eleuat. Aliquid dicitur virgultum viridarum vel virectum locus scilicet viridis et amoenus. plantis et herbis virentibus consistit sicut supra de ortu partem. que in libro d.

Capitulum CLXXVII

De vite

Itis dicitur a vinciendo quod vincitur et ligatur. secundum Iohannem. autem vitis est dicta eo quod vim habeat citius radicandi. vel id dicitur vitis eo quod vim habeant ut inimicem vitis se innectant vicinisque arboribus reptando religentur. Est enim earum natura flexibilis quasi salicet brachijs quibusdam quicquid concipiantur vitae teneant et constrangant et illa ligamina quibus arbores vel palos capiunt. capreoli dicuntur sic dicti eo quod arbores capiunt vel mutuo se innectunt quorum admuniculo freti palmites ventos sustinent et turbines ne frangant. Dicuntur etiam corimbi. quod sunt sicut anuli quibus prima queque ligant ne longilati palmites ventorum flatibus dissipentur et sine periculo fructus suos sustinent. Vitis autem ista maxime concouunt oblaqueatio. Oblaqueatio autem est terram circa radicem aperire et velut lacum efficere ut radix humore abundantius humectetur et caloris solaris radio facilius penetretur. Item conuenit eis putatio est putare virgam ex vite supuacua vel secare. cuius flagellum luxuriat. Item eis

conuenit paginatio. et est paginatio flammula
gellum vitis sustentare et quasi porro
pangere et hinc pagines dicuntur prime
scilicet vitis extensiones Item eis con
uenit fossio. et est fodere terram moue
re fossorio vel ligone. ut radices herbe su
per ue amoueantur et sic vites melius so
ueantur. Item eis conuenit pastinatio
pastinare autem est pacillare. i. palos fige
re circa vites ut sustentent. ut dicitur. Papi.
et dicitur a pango gis. xi. quod idem est quod pa
los figere vel plantare. ut dicitur idem in
Zsi. autem pastinare est fimo vel terro pi
gui vitem pascere vel nutrire ut amplius
fructificet. Item eis conuenit pampina
tio. est autem pampinate pampinos. i.
folia superflua de vite amouere ut velle
breuius aerem purum capiantur folijs non
obumbrate citius maturescant. pampini
autem ut dicitur Zsi. sunt folia quorum subsi
dio fructus vitis ab ardore et frigore de
fensatur et aduersus omnem iniuriam pro
munitur. qui pampini ut dicitur Zsi. id sunt
intercisi ut solaris radius ad maturita
tem fructus facilius admittat. et sunt di
cti pampini. eo quod de palmitate pendeant.
ut dicitur idem li. xviij. Item eis conuenit
vindemiatio. et est vindemiare de vite
vvas de mere. quod fit quando fructus vinee pro
ciduntur et recolliguntur. De vitibus autem
dicitur. Plin. li. xvij. c. xxiij. Vitibus quando proscinditur tunc
congruo et modo debito. ex proscisione vi
tes recipit et incipit materiam ex qua fru
ctus vel flores in posterum pariuntur. nisi
enim proscisione castigaretur superfluum totum
infecunda et sterilis redderet. nihil enim
avidius nascitur. et ideo nisi vites ad pa
riendum seruentur non est paritura fru
ctus. In vite autem est natura ut ma
lit parere quam viuere. et ideo quicquid de ma
teria superflua a vite remittitur fructui accedit
vites vero procreationis tunc quanto citius pu
tantur tanto plus effundunt de materia
et quanto seruius tanto ferunt fructus vber
orem. ita tamen quod putatio tempus debi
tum non excedat. unde vites graciles et
tenues citius oportet putare. validas au
tem nouissime. Delet autem proscisio fieri
oblique inter duas gemmas. ita ut in pro
te opposita gemme proscisionis fiat vulnus

Ideo autem debet fieri oblique et non di
recte ut cito descendat et defluant guttu
le pluuiales per quarum frequentiam et
permanetiam super planam inscissuram
vitis summitas lederetur. et quanto vitis
est gracilior et mactior tanto plus est de
ea putandum. quando autem pampinati
one indiget non debet remoueri folium quod
est circa vnam nisi vinea sit nouella. sed
potius alia que magis sunt remota. hoc
enim vnam supplantaret. Quicquid vero
erumpit et pullulat alias quam ab oculis si
ue gemmis spurium et inutile iudicatur et
statim est rumpendum. Item idem capitulo
xxiij. Vitibus accidit morbus specialis
scilicet quando germina nimis tempestiue
auferuntur aut quando in supinum inciduntur
aut quando noxio rore vel ymbre floracionis
tempe perfunduntur. aut quando nouella
germina pruina aut frigore decoquuntur
aut quando ab imperitis cultoribus aut
circumfossoribus radices vulnere iniurio
so ledunt et quando desquamantur. i. a suo cor
tice totaliter spoliantur. Inter omnia autem
maxime ledit quando fortis ymber procutit pal
mitem florescentem quod simul defluit ipse
fructus. Ex aere autem corrupto et ro
re vel ymbre noxio crescunt quidam ver
mes ut eruce et testitudines vitis germi
na et folia depascunt. et eam sic depas
scam facile derelinquunt. nascitur autem
hoc malum in tempe nimis humido at
que lento. Accidit etiam eis aliis morbo
quem araneum vocant vinitores. quod ex
fatu venti noxio et ymbre corrupto gene
rantur quedam tele quasi araneorum que
bus obvolvuntur fructus et consumuntur
et aduruntur. Ledit etiam vitem ra
phanus odit etiam et caulem et omne
olus. odit etiam et corulum. unde quando
talia vitibus sunt vicina tristes et egre
efficiuntur. Nitrum quidem et alumen et
aqua marina et sals ac vicia putaminum et
tixia et maxime intermentia vitium sunt
venena. Hucusque Plinius li. xviij. ca. ij.
Dicit idem ut apud proscos vites inter
magnas arbores numerabantur. In aliis
enim partibus sunt vites ita magne
ut ex earum truncis statue fiant et colu
ne. ut patet in simulacro iouis in vltimo

ria vitulamina. i. degenerantia et nō naturalia. vt habetur li. Sap. ca. iij. et est hec littera rabani et antiquoz. q̄uis August. in li. de doctrina xp̄iana dicat. q̄ melius dicerent adulterine plantationes q̄ quidem verum est quo ad simpliciu; intellectū. v̄ta tamen littera est et bona quo ad intelligentes scilicet spuria vitulamina.

Capitu. CLXXX

De vinea

Vinea vt dicit Papias. est loc⁹ vbi plantant vites. vñ et vine/tum vocamus locū vbi consistit ē multitudo vitium. Vineā diligenter excolitur et ab omnibus sup suis expurgatur et a culoribus sepe visitatur. et ne le datur a bestijs macerijs ⁊ sepibus arcū datur et ne diripiant fructus ei⁹ custos in ea sup speculam ordinatur. in hyeme sine custodia relinquuntur. sed in autumno a multis frequentat. in hyeme valde pallet. in vere et in estate viret. floret ac redolet. sed in autumno fructu gaudet. odor florentis vinee omni venenoso contrariat. et id ip̄a florente fugiunt colubri et bufones sustinere eius fragrantia nō valentes. virore et amenitate telectat visū fragrantia ⁊ aromaticitate afficolfactum. saporis suauitate reficit gustū folioꝝ lenitate demulcet tactum. aerē diligit purum serenum. vt di. Plin. et min⁹ diligit tempus nubilosum. terras diligit calidam et siccam mediocriter pinguem ac dulcem. nam qñ terra est nimis pinguis vñ nimis humida luxuriat i ramos et in folia. et paucos habet fructus. quādo vero terra est arenosa ⁊ nimis macra cito deficiat ⁊ arescat cū nō inueniat sufficientis fundamentū seu nutrimentū. similiter si fuerit in terra amara vel saluginosa corumpit radix eius malicioso humore radice subam subintrante. ⁊ ideo diligit terram dulcem ⁊ in suis qualitatibus tpatam ⁊ id montes alti soli bene expositi sunt optima loca ad vineā. qz i eis est humor dulcis ⁊ calor fortis. et q̄to vinea soli magis est exposita. tanto fructus reddit dulciores. Primo autem

est fructus viridis durus stipticus et acetosus. unde p̄ decoctionem solis dulces efficitur et velicosus. sub folijs eni ip̄ vinee latitant vulpes vites vinee corro dentes auide et deuantantes. ⁊ maxime vbi custodes sunt negligentel. nec p̄dest q̄ aliqui minus sapientes ponūt et claudunt vulpiū aduersarios. i. canes itra vitium macerics siue sepes. nam plus temollunt et destruunt vvas vinee sic inclusi pauci canes q̄ furtiue facerent plures vulpes. vt di. Plin. et ideo sapientes vintores summa student diligētia ne subintrent porci seu canes domestici seruul pes. a muscarū autem et veruum corrosione non potest seruari vinea nisi p̄ ip̄us manum. quia omnia in sua continent potestate. vt di. Plin. et saluat magnifice vniuersa.

Capitu CLXXXI

De vua

Vua ab humeo mes. dicit. et est dicta quasi humida. eo q̄ intra secus humoris est plena. vt di. Plin. li. viij. Ex tribus autem componitur vua. scilicet ex folliculis glarea ⁊ arillis. folliculi dicuntur vinaria siue tece in quibus glarea cōtinetur. ⁊ est glarea succus siue humor pinguis ip̄ius vue. Arilli autem dicuntur puula grana que sunt in racemo. et dicuntur alio noie acini ab aceo es. et telet dici hic acinus n̄. sicut patet in maiori volumine pristiani. vbi dicit illud verbū paulini. Exprimit humentes acinos succumq̄ liquentem. aliqui tamen dicunt hoc acinū. Vua eni est generale nomen ad totros et racemos. nam vua proprie est multoz granoz coadunatio. racemus autem dicitur vnum granū. Botrus autem vuarum congeries vel cōgregatio que gallice dicitur moissine. sectus dū autem Papi. et Plin. Racemus est botrionis pras siue ramusculus cū vuis scissis. vnde a ramo dicitur racem⁹. s̄m Plin. Vua autem a multis dicitur suburbane eo q̄ in vrbibus vendunt ad comedendū comedant eni eas et species et iocunditas saporis. quarū multe sunt species. sicut p̄ coque sic vocate qz cito maturet

et ante omnes calore solari decoquitur
 quas greci lageos dicunt. qz festinat ad
 maturitatem sicut lepus. Item sunt pur-
 puree a calore purpureo sic vocate. Item
 sunt striciarie vel vernacie sic dicte a ma-
 gnitudine. sicut dactili a longitudine. Item
 sunt stephanite a rotunditate nicipate.
 Item sunt ceraunee sic dicte eo qz rube-
 ant velut ignis. Sunt autramineae vae. s.
 albe mineo. i. colore rubeo nō pmicte Item
 sunt apiane facientes vinū dulce. quas
 nisi cito colligas pluuijs et ventis et mari-
 me apibus infestant p quarum tepdati-
 one. apiane sunt vocate. Item sunt et bu-
 rillate alias biturice a regione nomē sor-
 tite. turbines et pluuias et colores optie
 sustinent et in terra macra nō deficiunt
 hmoi. et dicunt esse basilica. Item sunt ar-
 gite quas nisi primo tpe colligas aut in
 terram cadunt aut humore cōputrescunt
 Item sunt et eltolie. i. varie que neqz
 purpuree sunt neqz nigre ab elbo colore
 sic dicte. elbum enī inter album et nigrū
 est mediū. Sunt aut multae alie differē-
 tie vuarū qz que dicta sunt. que differunt
 ab inuicem in sapore et calore in magni-
 tudine et virtute. sed he sunt magis famo-
 se vt di. Item. li. xiiij. fm ysa. vo in diet.
 Color vuarū quadrupliciter variatur. i.
 Sunt enī vae oīno albe. clare et aquose.
 modicū carnis habentes cortices subti-
 les. ossa exigua. Sunt iterū vae omnio
 nigre grosse carnis. pul humoris et corti-
 cis. et ossū magnor. Sunt et atrine qz ma-
 gis participant cū albedine qz cū nigredie
 Sunt insup ruse que magis accedūt ad
 nigredinem qz ad alborem. Albe leniter
 nutriūt facile digerunt. venas penetrāt
 et vrinam puocant. Aigre sunt dure di-
 gestionis. tamen stomachū plus cōfor-
 tant. etiam plus nutriunt qn bene dige-
 runtur. Atrine autem et ruse sunt me-
 die in potentia. et sicut dicit idē ysa. qz to-
 vae sunt maturiores tanto sunt lauda-
 biliores et ad nutriendū et generandum
 bonum sanguinem meliores. Vae qz mi-
 nushabent carnis qz humoris laudabi-
 liores humores generant qz ille qz sunt
 pluris carnis qz humoris non tamē sunt
 tanti nutrimenti.

Cap. CLXXXII

De vua immatura

Vua immatura est frigida et sic
 ca et multū acerba. et pcutit ner-
 uos sua frigiditate. ventū et va-
 dices sua stipricitate intm qz obstupescūt
 et vident qdam mō congelari. Virtutes
 autem habet cōstringendi et colericū vo-
 mitum reprimendi et calorem epatis ex-
 tinguendi sitim auferendi. acumen cole-
 re mitigandi. humores grossos in ocu-
 lis in palpebris desiccandi. et pruritus
 oculoꝝ et asperitatem abstergendi vt
 dicit ysa.

Cap. CLXXXIII

De vuapassa

Vuapassa multis modis fit. Ali-
 qn enī torquetur illud p qd vua
 dependet a vite ita qz non pos-
 sit humidū vltimus ad vnam ascendere
 et sic pmittit a sole p dies aliquos desic-
 cari. et hoc dicitur vuapassa. ppter calorem
 solis quem patitur. et hoc est optima ad
 comedendū. Aliqñ racemi inuoluūt in
 pampinis vitis et colligantur folia sil-
 ne racemi dispergantur. et postqz panis
 est extractus de dibano qn calor est tem-
 patus imponunt ibi racemi inuoluti et
 excicantur. Simili mō dicunt ille vua-
 passe. qz quandam violentiam a calore
 dibani patiunt. simili mō qnqz in fuma-
 rio fit vuapassa. vt dicit alexander neqz
 Dant vuapassas dibanus fumaria fe-
 bus. De vuapassa di. ysa. in diet. Vua-
 passa pfecta in dulcedine ē calidior ma-
 xime si nigra est. nec est nimis mollifica-
 tiua nec nimis cōstipatiua. sed media.
 malos humores tempat et mitigat. mor-
 sionem. maxime quando est pinguis et
 carnosa et corticis est tenuis et ei^o ossa
 siue granula sunt exigua atqz pauca. hu-
 iusmodi vuapassa cōtra dolorem pecto-
 ris adiuuat. pulmonem mūdificat. tuf-
 sim sedat. vesicam et renes purgat. sple-
 ni et epati non cōuenit si habuerint du-
 riciem et grossiciem. Vua autē passa ha-
 tens acerbicatem cum quadam pontici-
 tate miuus est calida qz sit dulcis et miu^o

humida maxime si sit alba. et iō parum
uirit. calorem extinguit. ventrem cōsti
pat et constringit.

Cap. CLXXXIII

De vino

¶ Inum dicit quasi in vite natū
v. v. l. a vena eo q̄ potus eius venas
sanguine cito replet. vt di. In
dorus li. xx. vbi tractat de potu. Temetū
autem dicit forte vinū eo q̄ teneat mē
tem et temerarie agere sepe facit. Dicit
et metū qñ est purum et aque nō admi
rtum. dicit et bachus a libero patre qui
vocabatur bachus. et dicit fuisse primū
reperor vitis. vel bachus dicit ab effectū
q̄ fortitudine sua facit bitentes furere.
et in alios debachare. Laudes autē vini
nō posset ad plenū describere etiam si vi
ueret bachus ipse. Inter omnes enim li
quores et succos arborū vinū obtinet pri
cipatū. nam p̄ oibus liquoribus vinum
moderate sumptū corpa plus confortat
corda letificat. morbos et vulnera euaci
at et sanat. vñ di. ysa. in vlt. diet. Vinus
dat bonū nutrimentū corpi. sanitatē red
dit pditam ac custodit. calorem natura
lem p̄ oibus cibis et potibus confortat et
augmentat p̄pter familiaritatis cōforti
um qd̄ habet cū natura. vñ sanguinē pu
rissimū generat et turbidū purificat et cla
rificat. venarū ora aperit. et ad interiora
mūdificanda sua subtilitate penetrat. et
tenebrosam fumositatem tristitie indu
ctiuam illuminat atq̄ fugat. citius cor
poris membra corroborat. et vigorem sin
gulis administrat. vini enī bonitatem ac
tio anime manifestat facit in ea tristitie
et doloris obliuionem. nec pmittit eam
sentire angustiam vel dolorem. acuit in
tellectū et facit eum docilem ad inuesti
gandam rem difficilem et subtilem. ani
mosam etiam ipam efficit et audaces. vñ
pt; vini excellentia cuius vsus cōuenit
oibus hōibus. etatibus et regionibus si
debito mō s̄m vires bitentis a
singulis assumat. senibus enī cōuenit qz
calor vini eorū repugnat frigiditati. iuue
nibus cōuenit s̄m album quia in natura
similis est nature et etati iuuenū et ado

lescentibus pueris est cibus et medici
na. et eorū calori adhuc imperfecto nutrī
tum exhibet et augmentū et ipam humi
ditatem puerilem supfluum cōsumit et
desiccatur. in frigida enī regione in hyeme
vinū forte et multū purū cōuenit. i. esta
te vero et in calida regione vinū purum et
multū mirtum vtile. corpus enī hume
ctat et refrigerat p̄pter mirturam aque q̄
subtilitate vini ad remotionem mēbra r̄du
citur valde cito. ideo antiqui vocauerūt
vinū triacam magnam. qz inuenerūt il
lud duarū rerū esse iuuatimum. calefac
enī corpa frigida etiam infrigidat calida
et humectat siccatur et humida extenuat et
desiccatur. sed eius calefactio et siccatio est
naturalis. humectio vero et infrigidatio
est accidentalis qz subtilitate sua portat
aquam ad membra que necesse hñt infri
gidari et humectari. vt dicit idē. In vi
no autē cōsiderantur ista substantia siue
liquor calor sapor atq̄ odor. Nam scdm
subām vini attenditur subtilitas et ter
restritas siue grossicies atq̄ mediocri
tas. vinū subaliter tenue et subtile. albū
est clarū et cōuenit stomacho. qz cito di
geritur et venas p̄forat. mentem non per
cutit nec ledit nec neruis nec cerebro
aliqd̄ infert nocumentū. vini autē ter
restre atq̄ grossum subtile est optimū.
stomachū enī grauat et difficile penetrat
Color autem vini est quadruplex scilicet
albus niger glaucus citrinus et roseus si
ue rufus. album vero et nigrum vinū ces
teris est minus calidū. et album est ma
gis humidum q̄ nigrum. p̄pter subtilita
tem et aquositate dñantem. nigrū vero
magis siccū est. p̄pter grossiciem et terre
streitatem ei magis subaliter dominan
tem. vina v̄o mediocres colores haben
tia sunt alijs calidiora scz vinū citrinus
seu aureū et vinū rufū et hoc s̄m q̄ magis
ab illis extremitatibus sunt remota. et
quanto illis sunt viciniora tātō sunt mi
nus calida.

Capit. CLXXXV

De vino rubro

¶ Inū rubrū valde intensum i. ru
lore sicut sanguis fortissimū est.

et multum ledit caput et pcutit mentes
 et forte facit ebrietatem. et id optime
 diger aqua comisceri. vñ si comisceat qñ
 oportet et bibatur put etatibus et pibo
 et regionibus ac consuetudini conuenit at
 qz decet multu e laudabile qz grossos dis
 soluit humores. vias renaru a putredi
 ne mudificat et sanguinem purificat. ma
 xime si vicinu fuerit puritati. et id conue
 nit senibus qz eoz calozem cofortat et fri
 gidoz humorz dissoluit abundantia i se
 num corpibz collectorz. Vinu rubeuz ne
 cesse est habere saporem ponticu siue dul
 cem et liquorem inter grossum et subtile
 medioctem. et odor eius inter aromati
 cu et grauem. et tale vinu est ceteris tem
 perantins ad nutriendu et mutat facilius
 in sanguinem ppter similitudinem qua ha
 bet cu eo in liquore i sapore et colore. vinu
 dulcer mltu rubeu iuuat ad mudificadu
 vicia pectoris et pulmonis. valde eni e so
 lutiuu viscosi humoris et lenitiuu i mu
 mundicie absterfuu. vini aut cofiderat
 odor. nam si vinu fuerit aromaticu lig
 nat suu liquor em subtilem esse et tepati
 uum. omniqz fordicie emudatu optime
 digestiuu. et id claru generat sanguinem
 atqz mudum. et est cordis cofortatiuum
 letificatiuu et fumi grossi et obscuri et tur
 bidi expulsiuu. vñ ypo. vinu inquit odo
 riferu subtilius ceteris est et leuius et di
 gestibilius ac nutritilius. qz natura i eo
 suam coplenisse se signat actione. vniuz
 vero qd nullius est odoris siue ventosita
 tis grossiciem insinuat. et ideo est illau
 dabilis nutrimenti nec clarificat sãgui
 nem nec etiam cofortat sed generat hu
 mores grossos et fumu turbidu et obscuru
 vñ horribilissimu habens odorem et sãpo
 rem ponticu pessimu est qz infert corpori
 maximu nocumentu pessimu generat sã
 guinem et noxiu confert corpori nutriti
 um. et maxime si vinu fuerit valde ni
 grum ad qd ptinet grossiciem liquoris et
 grauitas odoris et ponticitas sãporis. vi
 num itaqz pdictis qualitatibus tempa
 tum si tempate et mo debito bibat. natu
 ram adiuuat. laudabilem sanguinem ge
 nerat. sãporem cubis et potibus admini
 strat. desideriu et appetitu excitat. vitale

naturam et naturalem stomachum con
 fortat ad cibū appetendū et recipiendum
 ac digerendū iuuat. virtutem expulsi
 uam ad expellendas feces excitat. sitim
 sedat. passionem anime de malo in bonū
 alterat et immutat. nam aiam vertit ab i
 pietate ad pietatem. ab auaricia in lar
 gitatem. a supbia in humilitatem. de ti
 more in anositatem. et vt breuiter di
 cam vinu moderate sumptū corpus et a
 nime sanitas est. Hucusqz ysa. in dieb.
 et pl. li. iij. ca. ix. vbi dicit vni natu
 ra est ipo hausto accendere viscera int
 foris ipo fuso infrigidare membra q ab
 ipo pfundunt. Viribus aut corpis nihil
 vino vtilius est si adsit modus. nihilqz
 puiciosius si modus in sumendo non te
 neatur. vñ andronides sapia clarus scri
 psit ad alexandru magnu cobilens intē
 perantiam vini in bibendo Rex inqt me
 mento te bibere sanguinem terre. nã bi
 bere intempate vinu cicuta est hoi seuve
 nenum quibus pceptis si ille obtpasser
 pfecto amicos in mulētia nō in teremul
 set. vt di. pl. Item mala que facit vinu
 intempate et immoderate sumptū rãgit
 ibidem in eodē li. ca. vi. mentē inqt mu
 rat in furorem in mali impetu et obliuio
 nem boni. Ebrioso siquidem inest pal
 lor in facie et gene pendule. oculoꝝ assūt
 vlcera et lipirudo. manus tremula lingua
 qz ligata. postera die eructuant alit? fe
 di velut de sepulcro et grauissime sentiun
 tur in capite puncciones. amariat fru
 men. i. palati summitatem amicabile. e
 colere que incenditur ex calido fumo ve
 ni et estuans sitis torquet guttur. Nam
 hec necessitas vini sequit vt bibendi co
 suetudo auuiditate pariat rebibendi. An
 more sanguisuge vinolēti qto plus bi
 bunt tanto sitiunt. Ad hec verba plim
 addit ysa. dicens sic. si vinum vsqz ad e
 brietatem sepe sumptum fuerit rationis
 lumen extinguit. et vim brutalem extin
 gat. vñ pmanet corpus velut nauis i ma
 ri non habens gubernaculum aut recto
 rem. et sicut milicia nō habens principē
 neqz ducem ppter qd fauet ebr? rei ab
 nuende. et laudat qd in se est illaudabi
 le. de sapientib? facit stultos. et leniuol

peruersos efficit et malignos. nam ebrietas est omnium vitiorum fomes atque causa. in cident enim ebriosi in homicidia. adulteria et furta. et ideo volentes custodire familiam oportet eos a vino custodire ne vinum plus bibant quam eorum virtuti expedit et nature.

Capit. CLXXXVI

De vino nouo

Vinum nouum quod de lacu id est de cuppa nouiter est sublatum vocatur mustum quoniam scilicet de torculari primo est expressum. et est sic dictum quasi tenens mus. id est terram humefactam sive lutum. mus enim grece terra dicitur latine. unde et humus terra dicitur humefacta. in musto autem partes terre et feculente partibus aqueis et aeris sunt admixte in quas agens virtus ignea fortissimam facit ebullitionem. Nam partes ignee et aeris mouentur sursum. partes vero terre deorsum et ex tali perturbatione et repugnantia fortis fit ebullitio donec vincente calore puri ab impuro fiat separatio et completa digestio. Inest autem musto tanta vis feruoris ut vasa fortia ex eo plena et absque spiramine mox dirumpantur. ut dicit Constan. et Greg. super Job. unde spiraculi aperturam spumosa vini immundicia ad vasis superficies caloris eiectione continue euaporat donec purissimum vinum fiat. In principio autem quoniam mustum eliquatur valde est turbidum atque spissum. et ideo ut dicitur in ysa. bibisti guttursum generat sanguinem et fimum terribilium somniorum inductiuum. malos generat humores. rugitum facit ei inflatio nem in intestinis. mustum enim nouum valde ventosum et spumosum est propter resolutionem partium vi caloris. Unde Gal. vinum quodcumque dum est recens non habet vim ducendi cibum pro corpore. unde ventositatem et inflationem ac fastidium generat. quanto plus autem durat post expressionem a torculari tanto plus clarificatur et repuratur et amplius intenditur calore eius quando enim adhuc est mustum

ab ebullitione non quiescit nec terrestria ad suum locum descendunt. nec aerea et ignea suum locum sursum petunt et remanet adhuc indigestum. et ideo quando bene est vinum refectum et lucidum atque clarum laudabile est et amicum nature. quia tunc confortatur calor eius quod cotidie tam in ardore et sapore quam in virtute melioratur. nisi forsan a corrupto aere vel ab aliquo corrupto vase casu aliquo corrumpatur. Nam si vas ipsum continens corruptum fuerit et ipsum vinum corruptum erit. ex aere corrupto et calore vel humiditate nimis distempata vinum sepe corrumpitur. et ideo nunc acciscit nunc pinguescit vel totaliter corruptum reficit. et tunc nature hominis est periculosum et maxime inimicum et est fugiendum simpliciter ut venenum. Vinum etiam retustissimum in calore excedit. temperamentum. et ideo saporem mutat et calorem. et tale vinum suo acumine ledit cerebri et percutit mentem. et sua siccitate et caliditate inflamat substantialem humiditatem. extinguit calorem naturalem. et ideo nec nimis recens nec nimis antiquum est laudabile. sed potius inter duo extrema est mediocre secundum quod ab extremitate noui et veteris magis est remotum. Hucusque ysa. in die.

Cap. CLXXXVII

De vino condito

Vinum conditum fit artificialiter ex admixtione aromatum. tam specierum quam herbarum ut patet in vino saluato. in vino rosato et gatriophilato. et est illud vini conueniens. tam in potu quam in medicina virtus enim tam specierum quam herbarum immutat vinum. et sibi confert virtutem singularem et ideo talia vina sunt salubriora et delictiora quando eis salubres species debito modo incorpantur. virtus enim specierum conseruat vina ne defacili corrumpantur. unde talia vina suo sapore delectant gustum. excitant appetitum sua aromaticitate confortant tam cerebrum quam stoma-

ebum mēdicant etiam sanguinem ꝛ ꝑ
netrant ad interiora tam venarū q̄ mē
broꝝ. vt dicit ysa.

Cap. CLXXXVIII

De vino acetoso

Inum primo dulce et etiam tē
peratum. in sapore ꝑ solis vel
aeris decoctionem et longam
ebullitionem corrumpitur et in acetosi
tatem conuertitur quando non habet
vinum qua custodiatur vt dicit ysa. in die
tis in capi. de aceto. Nam ꝑ accidenta
lem calorem virtutem caloris naturalis
excedentem extenuantem et vincentem
subtiliatur substantia liquoris ꝑ calori
tis accidentalis ebullitionem et extin
guitur calor naturalis. vnde vinum qd
primo erat substantialiter vel naturali
ter calidum ꝑ contripientem calorem ef
ficatur essentialiter frigidum et conuer
titur in acetum. magis autem siccum est
q̄ sit frigidum. moderate enim infrigi
dat ses in primo gradu. sed fortiter desic
cat. quia in tertio gradu. vt dicit idem.
vnde ꝑpter subtilitatem sue substantie et
frigiditatis debilitatem perforat ꝛ facili
corpus et penetrat ad loca que valde sūt
remota. vnde nullus alius liquor aceto
sus vt maligranati et similibus habet vi
penetrandi ad loca tam ꝑfunda. quia ta
lis liquor in locis vicinis operatur effica
cuis q̄ in remotis. vnde qui vult infrigi
dare calorem stomachi aut alia sibi vici
na membra vtilius vtitur granatorū suc
co q̄ aceto. sed ad loca remota infrigida
da vtilius est aceti q̄ succus granato
rum vel agrestis. habet enim vim viuacē
qua dirigitur ad longinqua. Idcirco est
dissolutiuum et extenuatiuum et incisi
uum. et ideo sanguinem et lac coagula
tum calefactum in stomacho dissoluit
si bibatur. Est etiam acetum. vt di. idē
stomachi confortatiuum. appetitus ex
citatiuum et augmentiuum et malorum
omnium ad stomachum descendentiū
potenter repressiuum. Est etiam contra
venena et venenosa mortem inferētia vt
est ipsum opium iusquamū et extorbi

num iuuatiuum. Hucusq̄ Jsa. sim. Plin.
vero et Dyasco. acetum forte positum su
ꝑ ferrum. vel frigidam humum mor e
bullit. fluxum ventris et sanguinis sistit.
si inuenit ventrem plenum soluit. si va
cium ipsum stringit. letargicis et frene
ticis subuenit vulnera recentia munda
ficat et abluat et ipsa intumescere non ꝑ
mittit fetorem oris et gingivarum ab
luit et abstergit. neruostentium ꝑcutit
et ipsos electes ꝛ stupidos citu facit. vo
mitum et nauseam reprimat et compe
scit gargarizatum. auribus surdis sub
uenit et vias auditus aperit. oculorum aci
em eracuit. corrodit metalla. ꝛ ex eis di
uersi colores gignuntur vt cerusa et plū
bo. es viride ex cupro. lazurium ex argē
to. ouum in aceto diuersum ꝑ plures di
es mollificatur in testa. et eam ad mo
du ꝑ pellicule mollem facit. Fer acetum va
let contra morsus serpentis cornuti qui
dicitur cerastes. similiter contra morsus
rabidi canis et cocodrilli. Hucusq̄ pli
nius li. xxiij. ca. r.

Cap. CLXXXIX

De vinatio.

Inacium et vinarium dicitur
ꝑ posterius vinum quod compres
sis viuis vltimo eliquatur. ꝛ est
quasi fer totius vini. Vinacia dicuntur
pellicule et acini que remanent expresso
vino et ꝑ collectionem vini extra ꝑro
ijciuntur. Unde dicitur in Grecis. ꝑelo
les vuarum vinacia dicuntur tātū. Et de
cas acinum quod in vna cernis acutum
Vinacia vero libenter comedūt siues q̄
uis modicum aut nullum ꝑreleant eis
nutrimentum nam plus instant q̄ nu
triant.

Capitulū CXC

De vinaria

Ec vinaria vinarie dicitur cel
larium vel locus vbi vinū occul
tatur ꝛ reponit vnde quanto lo
cus ille frigidior ē et siccior. tāto ē apti
us

oz ad vina in dolis reposita cōseruāda 7
iō excauant loca lapidosa 7 subterranea
vt in eis vina meli' cōseruent a corrupti
one calidi aeris ne acescant vel alio mo
do corrumpantur.

Capitulum CXCI

De viola

Folia p̄ter violentiaz odoris sic
est nominata vt dicit Iſidorus
Cuius tres sunt species scz pur
purea alba 7 mellina. sed omnium folia
nature frigide sunt 7 aquose. 7 ideo solu
tiue. vnde viole cum melle et aqua deco
cte soluunt ventrem. similiter si cum zu
cara macerentur et in vase vitreo diu so
li exponantur. Siluum laxant. inflationē
mitigant. calorem febrilem alterant. si/
tim sedant. semen eorum partum mulie
rum eijcit et excludit. lūbricos occidit
calefactioni epatis subuenit. herba qui
dem modica est viola in substantia q̄ re
cens est melior q̄ antiqua. cuius flos ma
ximi est odoris. vnde odor eius cerebri
calorem mitigat et spiritus animales re
creat et confortat. somnum puocat. quia
cerebrum refrigerat temperat et hūme
ctat. quanto flos eius est vtiuosior tanto
plus inferius caput deprimat et inclināt
Item flores vernaes prius oriuntur 7 se
citius manifestant. paruitatem eius in
substantia magnitudo odoris pariter 7
virtutis nobiliter recompensat. vt dicit
Dyasco.

Capitulum CXCI

De vlmo

Vlmus nomen accepit. eo q̄ in
locis vliginosis et humidis me
lius p̄ficat. nam in montanis et
asperis minus leta est. vt dicit Iſido. li.
xvij. radices in terra p̄fundius figit 7 de
p̄fundis terre visceribus ad nutrimen
tum ramoz 7 frondium humorem sugit
ramos multos et nodosos ex se mittit 7
folioz suozum densitate vmbraz viato
ribus gratiam facit. Est autem arbor ste
rilis etenim inter glandiferas a p̄li. cō
putatur. flores habet subalbidos et odo
riferos ad modum tilie 7 quedam grana

vt cubele. Sed ille fruct' est inutilis. et
flores frequentant apes ex eis mellis
dulcedinem colligentes. et quibus quasi
sterilis sit in se tamen vtilis est vti fru
ctifere cuius fructus et palmites surculū
erigit et sustentat. corticem habet durū
et rugosum. sed lignum molle inter' lei
nissimum ad sculpendum valde aptum
sicut tilie. vt dicit Iſi.

Capitulum CXCI

De vrtica

Vrtica ex eo est vocata. q̄ tact'
eius corpus adurat. Est eni ig
ne nature. vt dicit Di. Diacer. Fer
uida non modice vis illi dicitur esse. vnde
nec in merito nomen sumpsisse videt
iur. Tacta q̄ exurat digitos vrtica te/
nentis. Vrtica autem est duplex scilicet
vrens et mordens pustulas et prurigi
nem etiam gignens aspera quidem ha
bet folia et acuta et subrubea. Hastulas
habet angulosas et villosas. et man' ran
gentis vrticinas. et est grauis odoris et
subamari saporis. Alia ē vrtica mortua
folia balens albiora. et molliora magis
rotunda. et tangentis nō exurit. florem
habet nunc rubeum nunc album et val
de grauis odoris pariter et saporis est.
Utraq; vrtica est medicinalis. nam suc
cus eius cum vino bibitus valet contra
ictericiam et contra colericam passionē
cum melle curat antiquam tussim. amū
dat pulmonem et ventris inflationem
sedat et tumorem. folia eius cū sale con
trita vulnera sordida mundant et curāt
similiter morsum canis. sanat etiam cā
ctos radix eius contrita cum vino et co
cta in oleo. valet contra tumorem sple
nis. succus eius fluxum sanguinis de na
ribus sistit. cum mirra menstrua strui
git. semen eius cum vino bibitum p̄eci
pue mixtum melli et pipere mouet vne
rem et prouocat vrinam. herba recēs co
cta ventrem mollit si comedatur. Unde
dicit Plinius et precipit vrticam recē
tem cum primo crescit in marcio decoq̄
re per modum oletis et comedere cōtra
multas corporis passiones. vtilior tamē
est in medicina q̄ in esca.

Capitu. CXCI

De zizania

3 Zizania herba quedam est de qua
 3 *3fi. li. xiiij.* quas poete infelix lo-
 lium dicunt. eo qd sit inutilis in
 fecundū. et est femini generis in singu-
 lari et neutri in plurali vt dicit idē. Fla-
 scitur autem inter triticum tempore coz-
 ruptis atq; siccis q̄ diu est in herba simi-
 lis est tritico et ab eo vix poterit discer-
 ni. suffocatur autem ipm triticum atq; le-
 dit nisi ab eo cautius separet. cum cau-
 tela magna est zizania qm̄ adhuc recens
 est eradicanda ne ppter similitudinē quā
 habet cum tritico. et zizanijs parcat vel
 triticum sub zizanie specie euellat. Lau-
 tius est ergo vt qm̄ triticū a zizanijs nō
 discernitur vsq; ad messem vt tunc cre-
 scere pmittat. et tunc zizania p semē co-
 gnita a tritico discreta p fasciculos col-
 ligantur. et tritico quidem in horreis col-
 lecta. zizania p fasciculos cōburant. Ha-
 bet autem zizania vim acutam et qdam-
 mō venenosam inflatiam et ventosam. et
 ideo inebriat et mentem pcutit caput le-
 dit. immutat saporem panis cui admisce-
 tur et inficit. et si in multa q̄tate come-
 datur valde ledit. Imo qm̄q; interimit et
 occidit. q̄uis aut noxia sit interius i cor-
 pore ad edendū. vt ilis tamen extus secus
 est ad mededū. nam si cū farina ordeii
 et puluere thuris ac croci immisceat cō-
 ceptum adiuuat in mulieribus atq; par-
 tum. mixta cum sulphure et aceto valet
 contra impetiginem serpiginem et pru-
 ritum. mixta cum semine lini et in vino
 cocta dissoluit apostema sclerotici siue
 durum decocta cū semine cortice et radi-
 ce sanat vulnus et mundificat putrefa-
 ctum. valet etiam cōtra fistulam et con-
 tra cancerum. mire prouocat menstrua et
 mundificat matricem et disponit. ac pre-
 parat ad conceptum. vt dicit Plinius et
 Dioscorides.

Capitulum CXCV

De zinzibere

3 Zinziber est radix herbe et est ca-
 lidum et humidum. vt dicitur

in Platea. et est aliud domesticū aliud
 siluestre. Siluestre acutiorē habet sa-
 porē domesticū et est solidi. colore nō
 adeo album sed facilius frangitur valet
 cōtra frigidās causas pectoris et pulmo-
 nis: stomachi, colorem et intestinozum
 et inclusa ventositatem veniente mi-
 tigt et dissoluit si vinū decoctionis. et
 cum cinno calidum assumatur. stomat-
 chum confortat et digestionem pcurat
 visum acuit et pannum siue telam in o-
 culis extenuat et consumit. et hoc meli-
 us facit domesticū qm̄ siluestre. quanto
 albius est et recentius tanto est acutius
 et melius per duos vel tres annos serua-
 tur in bona efficacia. sed post arefcit et a
 vermibus perforatur. Propter hūiditatē
 enim suam putredini est apparatus. vt
 dicit ysa. vnde qui vult illud diutius res-
 uare oportet vt ponatur inter piper vt pi-
 peris siccitate humor zinziberis temperet
 vt dicit idem

Capitu. CXCVI

De sedoario

3 Edoarium est calidum et sic-
 cum. et est domesticū magis
 eligendum. et illud quod ē ma-
 gis citrinum tenue et longum in sapore
 acutum non pforatū. Siluestre est sub-
 albidum et stripticum cum acumine mo-
 dico valet ad illa que zinziber. sed stoma-
 chum et corpus confortat et appetitum
 puocat. vt dicit Plate.

Capitu. CXCVII

De zucaro

3 Zucarum vel cucara fit de q̄bul-
 dam cannis et arundinib⁹ que
 crescant in stagnis iuxta rulum
 et illarum cannarum succus dicitur cā-
 na mellis de q̄ fit zucaram p decoctionē
 sicut solet fieri sal de aqua. Canne enī
 pistate ponuntur in lebe et decoquuntur
 ad lentū ignē vsq; ad spissitudinē et prio-
 v̄ ex toto trāsire in spumā. sed p scā re-
 sidētia spissi⁹ et meli⁹ petit fundū. superius
 aut manet qd est vacuū et spumosū et ē
 minus dulce et foraminosum et iter detel-
 h crepitat qm̄ mastica et euāfcit subito

bonū autē eōuerso . bonū enim positū in
 vasis rotundis ad solem durū efficitur
 atq; album. Aliud autē citrinū . et est
 calidius alio . et iō non debet in acutis fe
 bribus exhiberi . zucara autē bona est tpa
 ta in qualitatibus suis . 7 iō vt dicit ysa .
 in diet . habet virtutem colatiuam dissolu
 tiuam extenuatiuam . et ventris absq; vl
 la morsura humectatiuā . 7 stomachi mū
 dificatiuam . asperitatis pectoris et pul
 monis lenificatiuam . vocis clarificati
 uam . tussis 7 raucedinis ablatiuam . hu
 miditatis cōsumpte restantatiuam . pō
 ticitatis 7 amaritudinis specierū aroma
 ticarū tempatiuam . et iō summe vtilis
 est in medicina vt in electuarijs . in pul
 ueribus in sirupis vt di . ysa . tamen ali
 q̄bulū vntrem inflat p̄cipue post cibū
 sumpta qz omne dulce est inflatiuū de na
 tura . de facili etiam in tūeam coleram
 transmutat si colericis tribuatur . sic enī
 acetositas acūmē colere tūee reprimū
 et extinguit sic dulcedo quasi ei contra
 ria coleram excitat atq; nutrit . vt dicit
 ysa . in eodem capitulo .

Incipit decimus octauus liber

De animalibus .

Completo tractatu d̄ ter
 re ornatu quo ad minera
 lium et vegetabiliū ppriet
 tates . quarū facit mentō
 nem scriptura diuina vl
 timo de pprietatib⁹ rerum sensibiliū 7 p̄
 cipue animalium est tractandū . et p̄rio
 in generali . deinde in speciali de singulis
 animalibus bestijs . s . iumentis et repti
 libus quoz noīa in textu 7 in glosis inse
 runtur . Dicū autē omne aīal qd cōstitit
 ex carne et spiritu vite aīatū siue sit ae
 reū vt volatilia . siue aquaticū vt nata
 tilia . siue terrenū sicut sunt agrestia et
 gressibilia scz hōies . reptilia . bestie et iu
 mēta . Ponit autē moyses tria aīantia ge
 nera . s . iumenta bestias et reptilia . vt i
 Gen . i . vt di . Basl . in exame . Iumenta
 sunt aīalia in vsum 7 adiutoriū hominū
 mancipata 7 quedam sunt deputata ad

laborandum vt equi . boues . et cameli . 7
 h̄mōi . quedam ad lanificiū . vt oues 7 bu
 iulimodi . quedam ad vescendū vt sues et
 porci Reptilia autē sunt illa que corporis
 cōtractione et extensione nituntur mo
 uent in auterius vt v̄mes serpentes 7 co
 lubri . 7 sunt tria genera scz trahentia ore
 vt vermiculi qui se ore trahunt . 7 sūt ser
 pentia vt colubri qui vi costarum sese ra
 piūt . sunt etiam 7 reptentia que in pedib⁹
 repunt . vt la certe 7 tottracē 7 h̄mōi . Be
 stie autē dicunt quasi vastie qz natura
 habent feritatis . n̄ sic enī v̄gue sentiunt .
 n̄ sic cornu nunc tēte . vt apri . leones . lu
 pi atq; tigrides . cōmuniter t̄n dicuntur
 bestie aīalia indomestica que iumentis
 sunt ferociōres naturaliter . sed sunt sei
 uentibus bestijs mitiores vt cerui 7 bu
 iulimodi . Bestie autē cunctis aīalibus vir
 tus motiua 7 sensitua . sed fm magis vt
 minus . nam fm puriorem sanguinem 7
 subtiliorem . quedam sunt viuacioris se
 sus et fortioris estimationis 7 pluris sa
 gacitatis . hinc est qz bos piger est et ita
 bilis . aīinus stolidus . equus feruens in
 cōcupiscentia feminarū . lupus . indomi
 tus leo audax vulpes astuta 7 dolosa . ca
 nis gratificus 7 memor amicicie . 7 sic de
 alijs . vnde bonitas vel malicia mox in a
 nimalibus bonitatem vel maliciam seq̄
 tur cōplexionis vt dicit Basl . Idem eti
 am affirmat Bresto . in li . de animalibus
 dicit enim qz differūt aīalia fm mores .
 qz quedam sunt magne mansuetudinis
 vt vacca ouis . et quedam indomite feri
 tatis vt tigris 7 aper agrestis . et quedas
 magne audacie et magnanimitatis . vt
 leo . et quedā magne fortitudinis 7 astu
 cie 7 malariū opationū vt lupus . vulpes
 et h̄mōi . Et ista diuersitas accidit ex di
 uersitate virtutis agentis dissimiliter i
 diuersis . nam vt dicit idem in li . i . ania
 lia quedam habent sanguinem 7 quedas
 non vt apes . et omne animal rugosū cor
 poris . sed alium habet humorem loco san
 guinis . h̄ntia autē sanguinē sunt maiorū
 corporis 7 virtutis . hinc est qz quedam aīa
 lia diligūt societate 7 gregatim incedūt
 vt cerui 7 onagri 7 cameli . et quedā soci
 etate fugiūt 7 h̄l socialit̄ habitare n̄ pōt

sunt ut aues yncor ynguim. et bestie q̄
 de preda viuunt ad hoc dicit Auicen. p̄io
 li. aialia quedam sunt vrbana. quedam
 agrestia et inter omnia aialia hō nō pōt
 viuere solus et grues et apes et formice cō/
 municant homini in hoc. Discrepāt etiā
 aialia plurimū in nutrimento vt di. idē
 quedam vescunt solis carnibus sicut leo
 tigris. lupus et h̄mōi. quedam vescuntur
 indifferenter omnibus vt canis. mari/
 ceps et h̄mōi. quedam graminibus et fru/
 gibus nutriunt. vt equi cerui et h̄mōi. et
 vt dicit Arist. li. i. quedam aialia habēt
 p̄prium gustabile sicut apes quarum gu/
 stabile est mel. et pauca quedam de p̄ue/
 ro dulcium sicut aranee gustabile ē mu/
 sca. viuunt enim de venatione muscarū. et
 quedā s̄ venātia alia animalia vt leopu/
 lus et filia. et quedam sunt accumulātia
 suum nutrimentum sicut hericus et for/
 mica. Causa autem quare omne aial in/
 diget nutrimento. vt di. Auicen. est hu/
 miditas substantie et calor dissoluens hu/
 miditatem et aer calidus circūstans vñ
 qz continua fit p̄ calorem humidi deper/
 ditio necessario est beneficio nutrimen/
 ti deperditū restauratio. et quedam q̄runt
 victū suū de nocte vt aues lucifuge. et q̄/
 dam de die. Dicit autē Arist. sicut et Ani/
 cen. q̄ q̄dam aialia omni tpe sunt silue/
 stria. et quedam semp̄ domestica. vt bo/
 mo mulus et capra. et quedā cito dome/
 sticant. vt elephas. De omni autē genere
 aialiū domesticorū inueniuntur agrestia si/
 cut siluestres. homo siluestris bos silue/
 stris equus siluestris canis agrestis por/
 cus. Et quedam aialia sunt magne impe/
 tuositatis et bellicositatis et maxime tpe
 coitus et amoris. In oibus enī aialibus
 est appetitus delectationis et tūc masculi
 zelant et pugnant p̄ feminis. et quedam
 aialia ingeniant. vt sint illo tempe eorū
 coria dura. vt porci agrestes qui confric/
 cantes se arboribus intrant lutū et vefic/
 cant. et ideo tunc pugnant. vt dicit Ar/
 stote. et quedā aialia sunt magne refre/
 nationis. et quedā magne ite et tenacis mēo/
 rie sicut canis camelus et asinus. et q̄dam
 sunt debilis memorie. vt strucio et colū/
 ba. et solus hō memorat oblita. vt dicit

Auicen. multa tamen animalia retinēt
 memoriam eorū que vident et addiscūt vt
 di. Arist. li. i. In solis autē hōibus ē me/
 moria p̄t memoria subiacet rōni. et iō
 dicit Aug. li. de ciui. dei. Est inquit ad/
 miranda q̄dam in brutis prudentia i q̄/
 bus tñ nulla sit p̄rie loquedo scia. q̄das
 tñ in eis similitudo scie reperitur. euidētes
 enī habent solertia in educatione fetuū
 in edificatione latibuloꝝ et mansionum
 in inquisitione nutrimentoꝝ. in medica/
 tione vulnerū. in fuga nocuoꝝ. in p̄re/
 sagio mutatois tempoꝝ futuroꝝ. in ogni/
 tione et amore parū suoꝝ. nā certius cer/
 uam diligit. et leo leenam. et vulsus vrsam
 et sic de alijs. Dicit autē Arist. q̄ in omni
 aiali est radicabile membrū qd̄ p̄cipiuū
 est oim̄ virtutū naturaliū et spiritualiū
 et aialiū. et h̄ est cor vel aliquid loco eius
 a cuius radice vt dicit Auicen. incipit
 omnium animaliū creatio. formatio et
 figuratio. formato animali bruto et p̄se/
 cto. faciem habet reflexam ad suū mate/
 riale et originale principiuū. s̄. ad ipsam
 terram. Sola enī statura erecta est a na/
 ture principio homini reseruata in quo
 natura hōis supra cuncta animātia ē no/
 bilitata et mirabiliter sublimata vt dicit
 poeta. Os homini sublime dedit celūq̄
 videre etc. Propt̄ et q̄ d̄ di. Basili. si hō
 corpis voluptate fedat obediendo ven/
 tris luxurijs cōparatus est iumentis in/
 sapientibus et filis factus est illis. Itē
 dicit Basi. omnia fere terre animantia
 genitali calore stimulante ad p̄pagatio/
 nem sui generis et successione plus aian/
 tur et hoc potissime accidit tempore ver/
 nali quando virtus caloris celestis inci/
 pit in animantium corporibus qd̄dam mō/
 dominari. Simile dicit Arist. et etiā
 Auicen. Omne inquit aial habens se/
 men generat aial sibi simile. et iō aiali si/
 valenti seruare seu saluare sp̄m suā i se/
 dedit natura membrū vt semen expellat
 et aliud membrum vt semen recipiat n̄
 cut in femina est matrix. et hoc est gene/
 rale oibus aialibus in quibest discretio
 sexus. qz masculus habet se p̄ modū for/
 me. femina p̄ modū materie. et iō omne
 femininū h̄z matrīcē v̄l aliud loco matrīcē

in quo suscipiat fetum suum. et hoc acci-
dit diuersimode in diuersis. qz a lio mo-
do in ouantibus 7 alio modo in alijs a-
nimalibus interius pfecta a alia concu-
pientibus sicut de multis exemplificat
Alicen. Prefert autem Alicen. se qns
Arest. omnia a alia habentia sanguinez
non hntibus. et dicit q illa simpliciter
sunt nobiliora 7 maiora in qntitate 7 d-
tute exceptis paucis beluis aquaticis et
marinis. Et subdit q omne animal ha-
bens sanguinem nobilem quattuor mo-
uetur instrumentis. qz quattuor pedib.
vtz in brutis. aut duabus manibus aut
duobus pedibus vtz in hominib. simili-
et duabus alis 7 duobus pedibus vtz in
auibus pennatis. multa tamen inueni-
untur animalia plures pedes habentia
vtz in cancriis 7 erucis et in alijs simili-
et plures alas. vtz in papilionibus api-
bus 7 locustis. in istis minus viget san-
guis. q nature est thesaurus p qd pl⁷ 7
efficacius opantur quattuor organa i pri-
mis q multiplicia in secundis. 7 abilio-
ra sunt membra 7 efficaciora multu aia-
lium ad opandum in parte anteriori q
in posteriori. qz calori sanguis cordis pl⁷
participat et eis vicinuis appropinquat
generales aut a alium proprietates tagit
Alicen. sic dicens. Comunicant autem
quedam animalia in membris vt hō et
equus in carne 7 in neruo. Discrepat at
inter se in multis. primo in qualitate et
habitudine membror tam simpliciu q
compositor. vt testudo habet cochas et
hericius spinas 7 homo nō. 7 equus ha-
bet caudas et homo non. Item discrepat
in quantitate vt os siue apertura oculi no-
ctue est magna et apertura oculi aquile p-
ua. Item discrepant in numero. qz que-
dam sunt bipedalia. quedam quadrup-
dalia et quedam multipedalia. vtz in ara-
neis quarū quedā habent pedes octo et
quedam habent decem. Item in qualita-
te in colore 7 in figura. aut in mollicie et
duricie. vt pes leuis est valde dur⁷. pes
vero hominis valde mollis. Item disce-
pant in situatione. vtz in mamillis eque
et elephantis. nam mamille elephatis
sub pectore 7 eque sub inguine situm ha-

lent. Item discrepant in actione vt p-
t in naribus elephantis cū quibz pugnat
et in naribus suis quibus etiā pugnat.
Item differunt in passione vtz in oculis
vespilionis que sunt valde debiles. 7 y-
tundinis ecouerso sunt valde fortes vt
di. Alicen. Item differunt in animi ap-
petitu. nam quedā sunt fortis appetitus
ad coitu. 7 quedā debilis vt turtur et ele-
phas et quedā appetunt cū omni specie
et quedā tm cū sua. 7 quedam sunt semp
cōtinentia vt apes. Item quedā sūt ma-
gne auiditatis et voracitatis in edendo
et iō quedam venant de nocte. vt lupi q
dicunt habaha. et quedā de die vt acci-
piter 7 aquila. 7 quedam vtroqz tpe. s. de
die 7 nocte sicut canis. Item in omni aia-
li necessaria sunt diuersa membra subijun-
cem subministrantia ppter diuersitates
opationū. vñ et ossa sunt necessaria vt
sunt toti⁷ corpis sustentamētū. Cartile-
gines necessarie sunt ad defensionē carnis
ab ossū lesione. Nerui etiam necessarij
sunt ad mēbroz cōiunctiones. 7 sensus ac
motus p mēbra reportatiōem 7 sunt du-
ri ad incisionē 7 flexibiles ppter incurua-
tionē. Caro fuit necessaria ppter vacui-
pletionē 7 caloris vitalis cōseruationē.
Cor necessariū est ppter principij vite
et spiritūū generatiōem. Pulmo ppter
necessitatē respirandi et frigidi aeris at-
trahendi ad caloris cordis mitigationē
Stomachus ppter alorū primam dige-
stionem. Epatis substantia est necessaria
ad sanguinis generatiōem. Venę sunt ne-
cessarie ad sanguinis p mēbra reportati-
onē. Intestina fuerunt necessaria ad fe-
cis depurationē 7 euacuationē. Renes 7
genitalia ad speciei cōseruationē. Fel ne-
cessariū est ppter digestionis cōfortatio-
nem. Splen ppter supflui humoris me-
lancolici recollectionē. Caput cum suis
cōtinentis fuit necessariū ad toti⁷ corpis
sensificatiōem 7 gubernatiōem. Collus
fuit necessariū ppter corpis 7 capitis cōi-
ctionē 7 vocis formatiōem 7 ad cibi ac p-
tus ad stomachū transductionē. Pect⁷
necessariū est ad cordis 7 spiritūū mē-
broz defensionē. Brachia 7 man⁷ ad o-
pationē. Latera 7 costę ad naturalij mē-

brorum conseruationem. Cura et pedes ad corporis supportationem et voluntariam de loco ad locum corporis motionem. Cutis est necessaria ad omnium interiorum ab extrinseco nocimento munimentationes. Ungule fuerunt necessarie ad extremitatum custoditionem. et etiam in multis animalibus ad defensionem. In geniata est enim natura in singulis animalibus ut aliquid habeant munimenti contra lesionem. et ideo cerui habent cornua apri culmos et leones utuntur unguibus per mucrone. et sic et in aliis nihil superfluum. nihil diminutum. minora aut animalia que carent dentibus acutis et unguibus et cornibus agilitate et membro abilitate ad fugam mununtur. ut in leporibus et damulis et homini. Item omne animal generans animal aliud. habet oculos proter talpam que oculos clausos tela. et hec tela data est ei propter debilitatem visus. et omne animal habens aures mouet eas proter hominem. et omne animal spirat. sed quedam per vias manifestas ut per os et per nares. et quedam per vias occultas. scilicet per occultos poros ut apes et mulce et alia anulosi corporis. Et omne animal quadrupes habens sanguinem habet medullam et maxime homo multum habet de medulla respectu sui corporis. et hoc fuit necessarium propter eius multiplices operationes. Et omne animal habens cornua habet soleas pedis scissas. excepto animal unicorini quod unum cornu habet in fronte et unam soleam in pede sicut equus. Et omne animal cornutum habet cornu vacuum proter ceruum et unicorinem. Et omne animal cornutum est quadrupes. habens scilicet cornua naturaliter. excepto serpente quodam in egipto qui cornutus inuenitur. et cerastes a multis nuncupatur et dico de animalibus cornua habentibus que sunt de natura ossis. nam testudines quedam habent cornua mollia et viscosa tamen cornua non sunt. sed potius quedam additamenta cum quibus testudines quia debiles sunt visus vias sibi querunt. et si qua occurrerint eis dura statim cornua retrahunt et inter suas concha-

las se recondunt. nam suis conchulis vtuntur pro domibus et pro castris. Item quedam animalia habent dentes in utraque mandibula. et quedam inferius tantum. et que non habent dentes in superiori mandibula sunt cornuta. quia materia illa transit in cornua. Nullum animal habens dentes recuruos siue culmos ut aper habet cornua quia materia illa transit in culmos. culmus enim et cornua similia non conueniunt. Et animalia deputata de habent dentes diuisos et acutos ut melius possint intrare predam et euellere frustum ut lupi et leones. Animalia vero domestica ut vacca et domesticabilia ut elephas et camelus dentes habent equales et continuos quasi sint unum ut in melius comedant herbam et equalius prescindant eam circa terram. Nec habet aliquod animal plures ordines dentium in ore quam duos exceptis piscibus qui proter dentes maiores quos habent serratos et distantes in mandibulis habent interius dentes quodammodo insitos. quibus ut dicit Aristoteles. recolligunt cibos ne aque liquiditate de ore citius diluatur ut patet in lupis aquaticis. id est lucijs et etiam in multis alijs. In india tamen dicitur esse animal monstruosum simile corpore vrsi et in crine homini et in facie. et habet caput rubeum sicut minius. os maximum et horrendum et in utraque mandibula tres ordines dentium inuicem distinctorum. cuius extremitates sunt ut leonis. et cauda eius est similis caude scorpionis agrestis habentibus aculeum et percutit pilis suis sicut porcus agrestis suis setis. et habet vocem horribilem sicut vocem tube et est velocis cursus et comedit homines et inter omnes bestias terre nulla crudelior. nulla monstruosior inuenitur. ut dicit Auicenna. et hec bestia grece vocatur baricos. ut dicit idem Plinius autem libro viij. capi. xxiij. apud medos inquit ut scribit Hesychus est bestia perniciosissima quam manticozas vocant. habens triplicem dentium ordinem pectinatim sibi alterutrum coeuntem. auriculis et facie homini similis est. glaucos habet oculos et colorem sanguineum. leoni similis. cauda

scorpionis modo spicula ingerens et in-
figens et vocem habet voci homini simi-
lem. vt si misceatur voci huius fistule et tu-
le videtur in cōcentibus cōuenire et. vñ
idem est animal de quo Auicē. loquitur et
Pli. Item omne animal generans animal ha-
bet duos renes et vesicam. sed animalia o-
uantia non habent renes vel vesicam. sup-
fluitas enim humidi in aurbus transit in
gules et in pennas. in natatilibus transit in
conchulas et in squamas. et ideo non indi-
gent membro supfluitum humidi receptiuo.
Item omne animal habens cornu et non ha-
bens dentes supfluit ruminat. et habet plu-
res ventres. vñ valde magnum et alius
minorem. vñ longum et alium amplius.
Et causa quare habent multos ventres
est multiplex digestio. quia siuus cibus est
ficus et non bene masticatus in principio
propter auiditatem comedendi. et ideo dicitur
cum masticari. de maiori autem ventre at-
trahitur cibus ad os vt iterum mastice-
tur et sic masticatus transmittitur ad lectu-
m ventrem vt ibi digeratur et sic ma-
sticare vocatur ruminare. vt dicit Auicē.
Item dicitur. Auicē. li. ij. ca. i. Ego dico
quod omne animal habens sepum habet
cerebrum pingue et quod non habet sepum non
habet medullam vinctuosam. Et omne
spirans habet pulmonem vel aliquid lo-
co pulmonis sicut piscis brachios per quos
aquam cum aere attrahit et postea emittit.
Et omne animal habens sanguinem ha-
bet cor et par. que vero carent sanguine
carent corde. habent tamen loco cordis
aliquid in quo est sedes vite. Item om-
nia animalia generantia habent fel. quedam
occulte vt ceruus equus mulus et quedam
manifeste. solus delphinus caret felle li-
cet generet et spiret. Animalia autem ouan-
tia habent fel magnum vel paruum. sicut pi-
lces et serpentes. Item dicit idem quod om-
ne animal habens sanguinem habet seiffi
et omne sanguinosum generans alio huius
quinq; sensus nisi quoddam genus mu-
ris cuius oculi sunt cooperti habet pupil-
lam sub corio. Et vite sensuum in aliqui-
bus sunt occulte vt aures et nares in pi-
scibus qui audiunt. vt quia fugiunt strepi-
tum et olfaciunt. aliter non venient ad

et huiusmodi lac et carnes affas. pro quibus ceteri
intranant sportulas piscatorum. et ideo dicitur. Auicē.
rest. vt dicitur. Auicē. quod delphini et vñ alii
ad genus piscium ad tonitruum et alium motum
magnum et sonitum repentinum cadunt ad
fundum sicut in eis esset epilepsia et tunc
capiunt ac si essent ebrii. et fugiunt a loco
ablutionis vel habitationis alterius piscis
interfecti et fugiunt a sanguine alterius
piscis et fugiunt sordida excreta et sportu-
las immundas et libenter subintrant no-
uas. et animalia anulosi corporis habent a-
cutos sensus quibus occultos vt apes et
formice. vnde audiunt a remotis et olfa-
ciunt et in quibusdam odoribus telecra-
tur. et in quibusdam interficiuntur vt odo-
re sulphuris et combuste telluris et combu-
sti cornu cerui. vnde apes non manent in
loco mali odoris. sed quiescunt in loco o-
dorifero. et vbi est dulcedo. vt dicit idem.
Item vt dicit idem differunt animalia in modo
vociferandi. quia quedam habent vocem
fortem et acutam. quedam debilem et re-
missam. quedam autem valde modicam siue
nullam et sol a animalia habentia tracte-
am arteriam et pulmonem et respirantia
dant vocem. Sed que non respirant alii
quando faciunt sonitum. alii quibus sibilum. et animalia
facientia vocem facit tonos. et animalia
magis vociferant et garrunt tempe-
ritus et amoris. et per proprias voces se agno-
scunt et ad amplexus se inuicem. Item
idem omne animal habens sanguinem quod
ambulat vigilat et dormit. et omne huius
palpebras claudit eas cum dormit et om-
ne animal ouans facit somnum tenuem. Item
omne animal indiget nutrimento sibi con-
uenienter siue complexionem respondente
et hoc est necessarium propter indiuidui si-
stentamentum. vel propter eius augmenta-
tionem. vel propter reparandum per calorem pha-
bitum restaurandem. Sed in modo sumendi
cibum est magna differentia similiter in
sumendo potum. Nam animalia gressibilia
que sunt completi et equalis labij sige-
do bibunt. vt homo equus vacca et mulus.
et. Animalia vero que sunt inequali la-
bij in quibus scilicet labium inferius non tenet
det equaliter superiori. sed est breuius lambendo
bibunt. vt canis castus et homini. vnde

fm dispositionem labioꝝ p equalitatem vel inequalitatem quedam sugunt ⁊ que dam lambunt. et iō ingeniata est natura vt canis et cetera lambētia teneriore ac longiozem hēant liguam ac flexibilioꝝ vt sit abilioꝝ ad aque cōprehēsiōē ⁊ ipꝝ sius ad os deꝝortionem. Multa tñ sunt aialia quadrupedalia que nō bibunt nisi raro vt leꝝozes ⁊ caniculiz h̄mōi. qꝝ taliū aialiu cibus est valde humidus et eius humiditas est eis loco potus et sufficit ad cibi deꝝortationē p membra ⁊ ad caloris phisici mitigationē. Cetero vero animantia que sunt multe caliditatis ⁊ siccitatis cōplexionalis vel accidentalis ⁊ vtunt cibo sicco aut calido potu indigent ad pdam. et h̄c est cā quare colūbe et ceteri volucres q̄ n̄ sunt rapaces pde bibūt qꝝ comedūt grana ⁊ h̄mōi. et earꝝ cibo est grossus calidus atqꝝ siccus. Aues enī p de vtunt cibo humido actualiter. et ideo nō bibūt nisi raro. ⁊ qñ bibūt signū est i firmitatis etqꝝ in eis est excessus calorꝝ innaturalis vt di. Arest. ⁊ Auicē. Item di. etiā Auicē. qꝝ aialia pui corpis magis sunt ingeniosa quā illa que sunt magni corpis. vtz in araneis apibꝝ ⁊ formicis. quoz opa sunt ita subrilia qꝝ ad filia faciēda sensus hoīs nō attingit. Supplet ei in eis natura in sensu ⁊ ingenio qd̄ illis videt deficere in fortitudine ⁊ virtute. vt di. idem. Item vt di. Soli. in li. de mirabilibꝝ mūdi circa finē. Omne aial h̄ns dentes serratos est gulosum ⁊ bellicosus vtz in cane. panthera. Leone. ⁊ vrsō Et femine taliū aialiu filios generant incompletos vt canis cecos ⁊ vrsā generat frustra carnea p lineamenta nō distincta q̄ cubat illa sub ascellis suis sicut gallina sup oua ⁊ labendo paulatiz format ea do nec formā recipiant rebita ⁊ figurā. Panthera sicut ⁊ leona filios pcreat sed non pfecte effigiatos nec cōpletos Item omne aial faciēs multos filios primo nascētes magis diligit ⁊ magis sibi reputat naturalem. et iō qdam aialia deuozant fetus suos pter primū sicut quedā porce face re sunt cōsue. vt dicit idē. Item idē in oibus aialibꝝ faciētibus filios incōpletos cā impletiois est gulositas. qꝝ si expe

ctaret natura vsqꝝ ad complementū su gendo interficerent matrem. ppter imoderantiā appetitus. et iō celer in talibus est natura vt citius nascantur et vt citius oziantur ne patientes nimis aggra uent. Item quā animalia taliter generata sunt bellicosa ⁊ ppter victū vt dicit Auicē. sibi inuicem odiosa. ingemata ē natura remediū ad speciei saluatiōes vt mlti filij piter pariant vt si forsitan mlti periant in bello saltem in paucis spēs conseruet ⁊ saluet. ⁊ iō lupa parit multos filios sicut ⁊ canicula sicut ⁊ vipera dz. xx. filios parere simul vt di. idē. ⁊ iō cū filij vire multi filii viuant in ventre ex auiditate nutrimenti mltū sugūt ⁊ attrahūt humore. vñ mater tot nutrire nō sufficiens deficit et morit antequā possit ad plenu filios suos pturire. Item di. Aresto. et Auicē. qꝝ animalia h̄ntia dentes conuinctos ⁊ forulares sunt paucorꝝ filioꝝ. h̄ntia vō dentes diuisos ⁊ acutos ⁊ pedes multe fissure sunt multorꝝ filioꝝ ⁊ multi spermatis. et aialia h̄ntia puū corpꝝ pluri generatiois sicut qꝝ aialia magni corpis Et aialia que pauciores sunt generatiois pauciores h̄nt vbera et differentia quo ad sitū et iō canicula h̄ multas mammillas sicut ⁊ porca que sunt multorꝝ filiorum. Item aialia supflui coitus ⁊ contumui sunt breuioris vite quā illa q̄ raro coeunt ⁊ tꝝate et ppter hoc eunuchi diutiꝝ viuūt qꝝ neruus eis pscindit p que descēdit semen. Idem di. Gal. li. de spermate et h̄mōi rōem assignat Auicē. in li. de animalibus vbi di. Sperma inquit est d sanguine bono et plene digesto qd̄ iam est cōuertibile in membrorꝝ nutrimentū et iō qñ hō eijcit illū humore seminales multū discolorat ⁊ debilitat corpus eius magis q̄si qdragesies exiret tantus sanguis de corpore. qꝝ sperma est res abilitata ad transfūdū in mēbra. et iō qñ exit au fertur membrorꝝ nutrimentū naturale. et fit magna deꝝditio spirituu ⁊ virtutu in torpe aialis. vñ frequens coitus ⁊ imoderatus est cā q̄re corpus dissoluitur et sic vita p cōsequens breuiat. et iō elephas diutissime viuut quia castitatem amat ⁊ libidini raro vacat vt di. idē Duc

usq; Aresto. et Auicem. et Soli. Isaac
aut in dieb; vniuersaliter tractat de aia //
libus put sunt humani corpis nutritiua //
nam quedam aialia conueniunt hiane con- //
plexioni vt agni hedi oues et porci inter //
domestica. cerui et capreoli iter siluestria //
et quedam oino contrariant. et hoc in ni- //
mio calore vt tiri et serpentes. vel in imia //
frigiditate vt aranee et scorpiones. que //
dam xpo nature hois diffilia sunt. sed ta- //
men no oino repugnantia nec mortife- //
ra sicut sunt hericij lepores atq; vulpes et //
cetera aialia hntia grauis odoris carnes //
talia eni aialia pessima pbent hiano cor- //
pori nutrimenta. siluestria aut aialia sut //
calidiora et sicciora et macilentiora qm to- //
mestica. tum ppter motus continuitates //
et ppter inhabitati aeris caliditate. tum //
etiam ppter nutrimenti sui siccitate et id //
carnes habent duriores et indigestibili- //
ores qd pty qz earz carnes occise non ita //
cito putrescunt sicut domestice. Un om- //
nia siluestria minus sunt sapida et min- //
nutribilia qm domestica exceptis capreo- //
lis siluaticis qui ceteris saporosiores snt //
laudabiliores et nutritiores. Corpora //
eniz eoz ex motu rarificant et humores //
subtiliant. et pori aperuntur et hiores qui //
sunt causa grauitatis odoris dissolunt //
et sic saporosiores rone motus et laboris //
accidentaliter efficiuntur. nam p hmoi di- //
scursus temperatur eoz naturalis frigidi- //
tas. et id in aialibus siluestribus magni //
exercicij et multi motus grauitas saporis //
et odoris amputat et tenerior efficiat ca- //
ro aptis poris et resolutis humoribus et //
eoz caro facilius et citius digerit et me- //
bris incorporatur et ratione sue siccitatis //
naturalis tardius a membris dissoluit. //
Inter ista oia aialia quedam nutriuntur //
in locis humidis et aquosis. et eoz carnes //
multu sunt nutritiue et velociter digerunt //
tur. sed cito a membris dissoluntur. queda //
vero pascuntur in locis siccis et montuosis //
et id eoz carnes sunt laudabiliores in cu- //
stodienda et regenda sanitate conueni- //
tiores et in fortitudine et duratiue in me- //
bris pfectiores. Aialia aut que domesti- //
cantur et pascunt in domibus carnes ha- //
bent viscosiores et grossiores ppter mul-

tas comestiones et ubi sunt corruptioes //
et ideo durioris sunt nutrimenti et ad di- //
gerendum in stomacho tepate tardiores //
Nam vt dicit xpo. ad cognitionem boni- //
tatis nature aialis quo ad corporis nutri- //
mentu confert scire loca et pascua vbi nu- //
trunt. aerem humidu vel siccum in quo //
conuersant et qm tatem motus et quietis //
qualiter scz in exercicio vel ocio naturali- //
ter vel accidentaliter disponuntur. Ani- //
malia aut que naturaliter sunt domesti- //
ca minoris caloris sunt et maioris hui- //
ditatis qm siluestria. et id eoz carnes sut //
molliores et ad digerendu faciliores. ex- //
multa eni quiete pori claudunt et p inclu- //
sum calorem humores grossi dissolunt //
tur vti carnes mollescunt et attenuantur. //
et qz nimiu comedunt et bibunt augmen- //
tantur eoz supfluitates et pinguedines //
multiplicantur. et id talium aialiu cor- //
pora st multu nutritiua et sapida. et p co- //
pus et venas facile penetratiua. ex mul- //
titudine eni viscositatis et humiditatis //
corruptioni et putrefactioni sunt vicia //
et humoris supflui generatiua. et qmuis //
naturaliter nutriant tñ ppter excessu hu- //
miditatis cito a membris dissoluntur //
et sic accidentaliter minus qm siluestria //
nutrimenti corpori ad ministrant. qz silue- //
stria et si paru nutriant veru tñ. qz dura //
sunt et ad dissoluendu tarda. in membris //
in quibus assimilatur diutius perseue- //
rant. et id accidentaliter antiqui ea nu- //
trire asserunt. In omni etiam genere //
animaliu masculina sunt calidiora femi- //
nis et minoris humiditatis. et id subtilio- //
ris et laudabilioris nutrimenti sunt car- //
nes masculoz qm feminaru excepta ca- //
prina que in femina laudabilior est na- //
turaliter qm in mare. nam in femina eius //
humiditas temperat siccitatem complexi- //
onalem. sed masculina caliditas intrudit //
siccitatem masculi naturalem. et id lau- //
dabilior est caro femina in hac specie qm //
masculina. qz magis e temperata et a sicc- //
tatis excessu elongata amplius. et hoc si //
ue sit recens siue antiqua et maxime qm //
lacti adhuc est vicina. qz tuc ei natura //
lem siccitate temperat. et laus lactis et laus //
femineitatis. Aialia xpo castrata iter co-

plexionem maris et femine sunt medio-
 ciora. nam carnes castratorum minus cale-
 faciunt masculis. plus feminis. tardius ma-
 ribus et citius feminis digeruntur. et ideo ma-
 ioris sunt nutrimenti et deterioris masculis
 et maioris feminis bonitatis. Et est ve-
 gula quod inter animalia naturaliter humidiora meli-
 ora sunt masculina feminis. et meliora sunt
 etate perfecta quam imperfecta. Inter sicca au-
 tem naturaliter feminea sunt meliora
 masculis. et hoc in etate imperfecta potius
 quam perfecta ut dicitur idem. Item variatur boni-
 tas animalium ex diversitate etatum. nam ani-
 malia valde lactivicina sunt magne humi-
 ditatis et viscositatis et lubricitatis. et ideo
 eorum carnes slegmaticas superfluitates ge-
 nerantes sunt nisi sicce sunt naturaliter
 sicut bovine et caprine. et talium animalium car-
 nes in tali etate sunt laudabiliores. ma-
 xime si nutrita fuerint bono lacte. Me-
 liores sunt animalium carnes animalium a lacte sepa-
 torum quod minoris sunt humiditatis et visco-
 sitatis et tunc soliditatis. In etate vero
 iuvenula quam animalia sunt in statu tunc sunt
 eorum carnes duriores et sicciores. et maxi-
 me si animalia sicce fuerint complexionis. et
 ideo ad digerendum sunt eorum carnes durio-
 res in membrorum tunc confortatione sunt lau-
 dabiles et in duratione plus quam in regen-
 da sanitate. ut dicitur idem. In quarta vero
 etate scilicet in decrepita quo ad esum plus
 sunt inutilia duplici de causa. quod vicina sunt
 caloris naturalis extinctioni et humidi-
 tatis subalis consumptioni. et ideo eorum car-
 nes sunt durissime. et omnino indigestibiles
 maxime si sicce fuerint complexionis. Et
 ideo est generale iter omnia animalia volatilia et
 gressibilia. dum sunt crescentia quod sunt
 quo ad nutrimentum laudabiliora quam qua-
 do post declinationem ad senium magis sunt
 annosa. ut dicitur idem. Item est diversitas
 ex parte nutrimenti. nam quae pascuntur in mo-
 tibus sunt melioris sanguinis et subtilioris
 et acutiores propter paucitatem cibi. quae ve-
 ro nutriuntur in palustribus sunt sanguinis
 grossioris et maioris pinguedinis et mi-
 noris caloris et amphioris opilationis.
 Animalia autem pascentia maiores herbas ut
 boues macilentiora sunt in hyeme quam in
 vere vel in estate. quam in hyeme eis defici-

unt nutrimenta. et ideo post medium veris
 vel ante increscant vel augmentantur. et eo-
 rum carnes saporosiores et laudabilio-
 res efficiuntur propter abundantiam con-
 grui alimenti. animalia vero minutas herbas
 pascentia ab initio veris usque ad medium
 estatis sunt crassiora et teneriora. bonita-
 te carnis laudabiliora. quod tunc competentia
 inveniunt nutrimenta. Sunt et alia ani-
 malia pascentia ramorum et singularum extre-
 mitates et ista sunt bona ab initio estatis us-
 que ad hyemem quod tunc sunt rami teneriores
 et humidiores. unde animalia que minutis
 utuntur herbis et siccis meliora sunt quam il-
 la que humidis herbis nutriuntur et illa quae
 teneros ramos comedunt atque frondes me-
 liora sunt quam illa quae domi fructibus aluntur
 et que parum comedunt vel bibunt sunt meli-
 us tunc comedentibus et bibentibus meliora
 Nam tam motuosa quam campestris anima-
 lia ex frequentia sui exercitii atque mor-
 tum nutritis sunt meliora. nam subtili-
 or aer et siccior a talibus attrahit rorem di-
 scursus unde minuuntur humorum superfluita-
 tes et desiccantur et sic sue complexionis tem-
 peratur. Et converso animalia quae domi nutriuntur
 ex puritate puri aeris et defectu de motu
 et multitudine cibi et potus in cibi com-
 plexione minus laudabilia inveniuntur
 Diversificantur itaque animalia secundum pinguedi-
 nem maciem et mediocritatem. Nam que
 sunt crassissima quo ad esum sunt pe-
 nilissima. nocent enim digestionem quod super cibum
 natant et cibum instant et villos stomachi
 emolliunt. et lubricitatem et viscositatem
 tribuunt stomacho et inducunt. et ideo nimia
 pinguedo humidum stomachum dissolvit
 deficiente contentiva et confortativa et vir-
 tute expulsiua. stomachum vero calidum ne-
 mis incendit sicut ignis exterius accen-
 di pinguedine consuevit. Et ideo preceperunt
 antiqui ut etiam de crassissimis animalibus so-
 la caro rubra pinguedine tenuata con-
 ter comederet. Animalia vero macerrima sunt
 nervosa parum sanguinis habentia et parum hu-
 da. et ideo etiam parum nutrimenti corpori huma-
 no ministrantia. sed animalia que inter ma-
 ciem et crassiciem sunt media sunt tunc
 tiora et laudabiliora. cum non tamen pinguedinis
 habeant ut calorem intendant et villos sto-

machi lubricent. nectim maciei vt natu
tam infrigident 7a sanguine eam tepau
pent siue priuent. Item inuenit diuersi
tas in aialio fm tpor mutatioem. Na
quedā aialia in vno tpe a medulla 7a
guine de paupant q̄ in opposito tpe ple
na inueniunt. et hoc sensiblr ptz in ochi
libus maris 7 in cerebro hoīs 7 forsan cu
infillet aialis. vt exp̄sse. di. Arest. li. de p
prie. elementoz. 7 iō multi in vna parte
mensis vel anni infirmitat qui in tpe op
posito tuti ab oī infirmitatis speru p̄gno
scunt vtz in lunaticis maniacis et cadu
cis. de hoc q̄re supra in ca. de luna. sile di.
Zui. de limea q̄ fm mutatioez tpor 7 ma
xime fm lune cursum letaf vel tristaf. sic
et qdā aialia in vno tpe macerant q̄tū
cunqz victualia tūcabūdant. 7 eadē tē
pore opposito dormiēdo ipinguant sic di.
Zui. glires inqt tpe hyemali nō mouen
tur. sed iacēt sicut mortua 7 nihil come
dentes dormiēdo ipinguant. repūt vero
in tpe estatis 7 se mouēt in estate cōtra
estū solis. sile narrat de yūdīnibus et q̄
busdā alijs aubz q̄ q̄si mortue inueniūt
in aubz cōcauratiō tpe hyemali q̄ po
stea vires resumūt 7 quasi dormiēdo for
tiores effecte agiles se ondūt. tpe esti
uali. et sic v̄se fm Zui. Arest. 7 Soli. p
cōceptū in multo tpe in locis abdītis se
abscōdūt. et tūc t̄pis penit? cibū nō assu
mūt. q̄re infra eodē de v̄so. Sic 7 piscēs
vno mēse ipinguant 7 statim in sequenti
tpe macerant. et quidā ipinguant v̄to
septētrionali vt piscēs longi 7 quidā me
ridionali vt piscēs ampli. 7 quidā in tpe
pluuiali sicut ibidē di. Arest. Aqua in
quit pluuie cōuenit oibus testei corei p̄
ter piscē qui d̄z kroiteaz q̄ si gustauerit d̄
aq̄ pluuiali ip̄o die moriet. Itē quibus
dā nocet pluuia qm̄ excecāt eos si fuerit
multa. Silt quedā aialia vno tpe se re
nouant 7 sua etiā sup̄flua deponūt 7 imu
tant vt cancer deponit 7 imutat suas te
stas. cerui cornua. 7 accipitres plumas
suas. Sicut enī di. ysa. Carnes aialiu in
quibus d̄nāf siccitas 7 etiā caliditas vt
camelina in estate sunt illaudabiles sed
in hyeme sunt cōueniētes. et carnes aia
lum que sunt calide 7 humide vt pecori

ne in vere sunt bone 7 in autumnno cōpe
tentes. frigide aut et sicce sunt illaudabi
les vt caprine. frigide 7 humide vt por
cine. a medio estatis vsqz in finem sunt
optime. i hyeme pessime. in vere 7o 7 au
tumno sunt mediocres. vt di. ypo. caro i
quit porcina in estate est bona. in vere et
autumno minus bona. sed in hyeme ma
xime illaudanda. caprina in estate bona
pecoriosa in vere. bouina in fine veris et i
p̄ncipio estatis ē laudabilis. Carnes
aut aialiu put sunt ordinate ad b̄uanus
esum variant fm diuersam p̄parationē
Nam vt di. ysa. aialiu carnes aliq̄ affā
tur aliq̄ frizant aliq̄ cū sale 7 a q̄ elixā
tur. affate 7 frize sunt grossiores in nutri
endo 7 siciores ad digerendū duriores
qz humiditate eaz cōsumpta ab igne cō
trahunt siccitatē. vñ nō sunt carnes mul
tū pingues comedēde nisi affeyt humi
ditas illaudabilis ab eoz subā extrahā
Carnes aut elixate sunt humidiores 7 ad
digerendū faciliores. qz aq̄ t̄pat eas et
humectat. aliq̄ aut in aq̄ in q̄ elixatur
apponitur spēs 7 fiunt diuersa cōdimer
ta que carnes custodiāt in natura 7 boni
tate sua. et eas reddant taz in odore q̄z
in sapore meliores et ad diuersos mor
bos expellēds amplius efficaces. decet
aut carnes aialiu siccoz 7 macroz elixa
ri. humidoz 7o et pinguium affari. me
diocriū aut inter istas diuersis cōdime
tis p̄parari. Fit aut ista p̄paratio multi
pliciter qz aliq̄ inueniunt carnes aia
lium que sunt salubres 7 cōueniētes as
sature 7 sunt illaudabiles elixate. meli
or est enī caro caprina 7 bouina elixa q̄z as
sa. porcina 7 pecorina est melior assa q̄z e
lixata. nam p̄ elixationē sicce carnes hume
ctant 7 p̄ assationē humide desiccant. et
iō porcina p̄pter suam humiditatē bonus
est assare et caprina seu bouinam p̄pter
siccitatis excessum elixare. Forundēti
am aialiu carnes fm hmōi accidentia
variant. nam caro porcina assa et p̄ assa
tionem melioraf. et min? boua efficit p̄
elixationem. Caprina 7o melior est elixat
peior qm̄ est assata. 7 sic de alijs est viden
dū. Duculqz ysa. in diet. Item ordinat
ur aialia nō solum quo ad corpis nutrit

mentum. verumetiam quo ad remedijs
 morboꝝ ⁊ multiplicem medicinam oim
 aialiu tam iumentoz q̄ reptiliu ⁊ bestia
 tu generacreatas s̄ p̄ hois optimu vsu
 vt di. Pli. et Johā. damas. sed hoz qdā
 ppter esum vt pecudes cerui ⁊ hmoi ⁊ c. q̄
 dam ppter hois ministeriu. vt equi asini
 boues et cameli ⁊ hmoi. alia ad hois io/
 cuuditatem vt simie merule atq̄ pauu.
 alia asit creata sunt ad hois exercitatiōs
 vt suam cognoscat hō infirmitatē et ter
 timeatp̄tatē. Ideo enī creati sūt pulices
 et pediculi sicut leones tigrides atq̄ vrsi
 vt in primis recurrat hō ad pprie infir/
 mitatis recognitiōem ⁊ reuirtus a secu/
 dis s̄ reptilibus ⁊ feris refugiu haleat
 ad rei nois inuocatiōem. Sunt insup
 creata aialia ad subleuandam multipli
 cis infirmitatis humane necessitates vt
 carnes viperis ad tyriacam et fel thauri ⁊
 alioꝝ aialiu ⁊ anium ad oculoꝝ caligines
 amouendā. Pellis serpentis decocta in o
 leo dolorem auris mitigat miro mō. vt
 di. Dyas. In li. escolapij de occultis mē
 broꝝ virtutibus dicit. patiens emorroy/
 das si sederit sup pelles leonis recedent
 ab eo. et qui limit corpus suū sepo renus
 leonis aut qui inungitur eius fimo fugi
 unt ab eo lupi. Item ibidem dicit ides
 si quis suspendit caudam fenis lupi ad p̄
 sepe vaccati nō appropinquant ei lupi.
 Item dicit Dyas. oculi vrsi eruti ⁊ supra
 dextrū brachiū hois ligati mitigant q̄r/
 tanam eius. Item tentes canini lupi cu
 rant illos in principio qui lunaticam su
 flinent passionem vt dicit idem. Simi/
 le dicit Pitagoas et Pli. et dicit q̄ si
 oculū lupi erutum viderint quadrupeda
 lia domestica fugiunt atq̄ timent. In li
 bro viatici dicit Constan. Pili canis al
 bi nullam maculam nigredinis in se ha
 lentis si fuerint suspensi circa collū patie
 tis iuuant epilepticū ⁊ philent eius ca
 sam. Simile dicit Pitago. in li. roma
 noꝝ. fiat iquit anulus ex vngula samur
 asini nigredinem nō habentis ⁊ induat
 eum epileptic⁹ philet⁹ casū. ⁊ dicit fel
 thaurinum sub ymblico inunctū soluit
 ventrem. dicit et idem dens serpentis e/
 radicus dum vixerit suspensus sup q̄e

tanarium soluit quartanas eius ⁊ si sub/
 fumigaueris tomū cū pulmōe asini mū
 das eum ab omni reptili ⁊ serpente. has
 et multas alias virtutes admirandas di
 cit Pli. in membris aialiu latitare sicut i
 naturis aialiu p̄ticulariu post dices. qz ni
 hil est in corpe aialis qd careat manife/
 sta vel occulta medicina. nam pellis ⁊ pi
 lus. et cornu vnguis caro et sanguis nō
 sunt sine remedio nec etiam ipse fumus. s̄
 hec ad psens dicta generaliter hic suffi/
 ciant.

Capitulū primum

De animalibus in speciali
 Descriptis aialium proprietatibus
 et naturis in generali restat co
 operante dei gratia quorundam
 aialium ⁊ reptilium recitare proprietates
 in singulari. et s̄ p ordinem alphabeti.

Capitulū II

De ariete
 Ries est pecus laniferum anlo
 placidum naturaliter mansue
 tum vt dicit Pli. li. xij. ca. i. Est
 asit dux et princeps ouium et iō dedit ei
 natura fortitudinem ceteris ouibus p̄
 stantiozem. dicit enī arietem ducē ce/
 terarum ouium et tutorem alijs eē vti
 ribus fortioze. et iō vt di. Pli. aries aut
 verueta viribus est dictus. eo q̄ tanq̄
 vir ouiu cū sit masculus ceteris bideti/
 bus sit amplius virtuosus. Vel vt di. idē
 Pli. verueta verme est dictus eo q̄ hēat
 vermem in capite. cuius pruritu excita/
 tus caput cōcutit fortissime. ⁊ quicquid
 sibi obuiat dure ferit. et iō aries ab ares
 grece qd dicit virtus latine est vocatus.
 qz in gregibus masculi dicitur arietes
 qz ad fecundandas oues virtuosi sunt at
 qz fortes. nam corpis magnitudine vti
 riū fortidine et animi virtute oues ali/
 as percellunt. Dicit etiaz aries ab aris
 qz vt di. Pli. hoc pecus primū fuit i aris
 a gentibus immolatum. vñ dicit aries
 ideo aries qz mactat ad aras. Un fm le
 gem moysaicam aries fuit aial potissime
 mundū. et ad sacrificiū et ad esum. nam
 p peccato populi cōiter et conuenienter

offerabat. et quod sinebat ungulam pa-
riter et ruminabat in differenter a popu-
lo comedebat. ut dicitur. *Plin. li. xij. bidentes*
quondam dicebant. eo quod inter octo den-
tes quos habent duos habent altiores et
ideo eos gentiles maxime in sacrificiis of-
ferebant. ut dicitur. *idem. De ariete* aut sin-
gulariter dicitur. *Plin. viij. ca. xlvij.* Arietis
inquit naturale est agnos fastidire et o-
nes senectas sibi obuias consecrari. nam
ipse melior est et utilior in senecta. et cum
respectu ouium feror sit animo eius fero-
citas prohibet si cornu eius iuxta auricu-
lam posset. tertio teste pligato feminas
sinitio sibi pligato mares pcreat. in statu au-
stri feminas generat. et quales venas a-
ries sub lingua gestat tales fetus in velle-
re generat. nam si nigras habet venas fe-
tus in vellere erit niger. et si albas albus
et si varias varius in vellere apparebit.
Item dicitur. *Aresto. et Plin. que infra dicit* oue
frontem habet aries durissimam cornea
duriciem fere persistentem. sed tempora ha-
bet rebilia et quodammodo cartilaginosa. et
ideo ad munime partus rebiliores dedit na-
sa cornua magna circa tempora loca ad mo-
dum scuti rotundi reuoluta. que sunt in extre-
mitate alique tulum sunt acuta ut cornu
duncie et fortitudine caput defendit et eo
tundem acumine aduersarios impet et
impugnet. ut dicitur. *idem.* Sine enim armorum
defensione non decebat naturam gregis re-
linquere defensorem. et ideo duo dedit na-
tura sibi cornua ad modum circuli replica-
ta. ut caput proprium quod ex se est infirmum pro-
tegat. et contra aduersarios armis munitur
se audaciorum ex armorum confidentia ex-
hiberet. et ideo securius procedit gregem. et e-
recto capite et fixo pede ungula diuisa ve-
stigio firmiter terram premit. vellus huius pin-
guis et in villis pluuia pilos diffundit
fortiori corio siue spissiori cute contra
extrinsecas aeris calidam vel frigidam inu-
nas se defendit. et ideo siue cutis superficies
tone siue fortitudinis corianorum violentas
artes pro ceteris ouium pellibus sustinet. et
ad diuersorum telorum recipiendam impudens
abiliorum se prebet. ut dicitur. *idem.* Tempe-
ramentis pugnat pro proceribus suis et aduer-

sarios cornibus impetit. et ut melius pu-
gnet et fortius contra resistentes incurrat
retrocedit ac resistendo cum impetu hostes
ferit. De arietibus etiam dicitur. *Plin. libro*
vij. Arietes inquit et capri vadunt multum
in vniu. et in hyeme non se abscondunt pro-
pter frigus et aliquando erunt in loco calido
ad locum frigidum. et quando pluit non fugiunt a
pluuia quousque moriantur. et arietes natu-
raliter sequuntur capras et quiescunt omnes
quousque pastor accipit vniu. et eis et facit
ipsum antecedere et sequitur alij. et timent
naturaliter tonitrua sicut oues. que si imp-
gnate fuerint et audierint abortiunt pro-
timore. et ante mediam noctem stant se-
mul cum ouibus et toruiunt et post spatium
et in toruiendo super latus alterat vices
nam a vere usque ad autumnum toruiunt in
vno latere. et inde usque ad ver toruiunt in
latere altero et toruiunt erecto capite ni-
si quando infirmant et ruminant cibum et masti-
cant toruiendo sicut et vigilando. et si con-
tingat eos errare non redeunt nisi a pas-
tore reuocentur. Dicitur ad hoc ysa. in die.
quod arietes in iuuentute manentes mioris
sunt humiditatis et viscositatis que agni
lactentes. et hoc propter etatem eorum comple-
xioni obstantem. et ideo ipsorum carnes sunt car-
nibus agnorum et ouium meliores. et meliorem
languinem generantes. maxime si sint ca-
strati. quod eorum caliditas humiditate acciden-
tali temperata est. vniu. sunt boni saporis sed
quando sunt decrepiti in calore sunt defecti si
non sunt castrati ex etate. si vero sunt ca-
strati et decrepiti. duplici carent causa calori-
tis scilicet testium et etatis. et ideo eorum corpora sunt
frigida ad modum ligni et duriora et in super-
diora respectu caprarum et bouum et hominum. que
in decrepita etate sunt pessima. corpora au-
t vniu. que naturaliter sunt calida et huius-
modi ceteris decrepitis naturaliter frigi-
dis et siccis simpliciter sunt meliora. hoc
usque ysa. in die. Item dicitur. *Arest. et Ani-*
cen. li. vi. quod arietes et capri sicut et cetera
animalia propriam habent vocem pro qua se cla-
mant et vocant feminas tempore coitus et amo-
ris et potantes aquam salisam anticipant
coitum et citius mouentur ad amorem. et quoniam
do arietes senes mouentur citius ad amo-
rem et coitum que iuuenes in tempore determi-

nato signum est tonitatis tempis in an-
no illo. 7 si in illo tempe excitentur iuue-
nes ad amorem signu est pestis future su-
peroues in anno illo. vt di. idem.

Capitulū III

De agno

Agnus vt di. *Phis.* a greco voca-
bulo dicitur quasi pius. nam iter om-
nia terre auimantia maxime i-
uenitur innocens et mansuetus. nullus
enim ledit velle nec cornu nec vngue. 7
quicquid in eo reperitur totū vtile est. qz
caro ad cibum. pellis ad variū osium. pi-
lus ad indumentum. simus ad terre i-
pinguationem. vngula 7 cornu ad medi-
candem rē. vel vt di. *Phis.* li. xij. latini ag-
num ab agnoscendo putant dictū. eo qz
p̄ ceteris animalibus matrem suam noscat
adeo qz si in magno grege errauerit statim
balatu vocem noscat pentis. *Sim.* *Avest.*
et *Auicen.* Agni quidam nascuntur in tē-
pore vernali. quidam in tpe autumnali
Aernales sunt corpe maiores robustio-
res viribus et pinguioribus q̄ sunt autū-
nales vel hyemales. in aliquibus tñ regi-
onibus multi hiernos agnos p̄ferunt
nis. et dicunt hoc solum animal vtiliter na-
sci bruma. vt di. *Phis.* li. viij. c. lxxvij. et dicitur
ibidem. qz agni concepti flante vento aq̄
lonari sunt meliores q̄ cōcepti flate vē-
to australi. tunc enī mares generant. ta-
lem aut colorem hnt agni i lanificio seu
in vellere qualem hnt pntes in venis lin-
gut. nam si vene fuerint alle 7 agni erūt
albi. 7 si nigre nigri. 7 si varie varij vt di.
idem. In sugendo anteriores poplices
flectūt et vt mater ei plus lactis tribu-
at. capite matris vbera p̄mit. balatu q̄
rit matrem qua inuenta cauda mri bla-
diendo erecto capite māmas q̄rit 7 nisi
caput prius erigat nūq̄ fugit. vilū habet
subtilem et crispū multiplex in sese reflexe-
rum. multū nocet agnis frigus 7 macie
tpe plumoso. De societate gregis gau-
det qñ solitarius est tolerat plurimū atqz
timet. ante gregem salutē 7 saliendo ludit
qñ videt lupū timet vehementer 7 sub-
ito fugā arripit sed post p̄ timore stupidus
subito gradū figit et fugere vltimus nō

audens sibi non balatu sed potius simpli-
ci vultu parci petit captus ab hoste liga-
tus a carnifice nec cornu nec velle se de-
fendit. et siue spoliē vellere siue cute. sic
animal inuocū obmutescit. siue eui duca-
tur ad pascua siue deferatur ad victimas
nō gemit nec remurmurat nec calcitrat
sed obedit. Et vt di. *Phis.* agnos dimitte-
re solitorios est piculosum qz si supuene-
rit forte tonitruū defacili moriunt. nā a-
gnus naturaliter debile habet caput. et
iō remedium est eos si aggregare vt ex
cōiunctione mutua animentur. et p̄ sen-
tia plurium cōfortent.

Capitulū IIII

De agno anniculo

Agnus anniculus etate vni^o an-
ni est cōpletus. qui infra vniū
anni spaciū tanto est melior q̄
to a lacte remotior est. Nam a lacte ei^o
hūiditas cōplexionalis augmentat. h̄ p̄
separationem a lacte intenditur eius ca-
lor et sup̄flua humiditas tempatur ma-
xime si manserit adhuc non castratus for-
dicitur aptissime in diet. Agnus enī an-
niculus corpore integer. et carne mūdus
aptus est ad sacrificium ad esum etiaz si
fuerit vellere maculosus. Nō enī repro-
bat a sacrificio agnum macula velleris
nisi sit feditas vel corruptio in carne ite-
rius vel in cute. vt di. glo. sup. *Exo.* xij. 7
sup. *malac.* di. *Diere.* et sup. *Leuit.* Non
impedit inquit sacrificium varietas ma-
culosi velleris si corpus fuerit integrum
et nō subfuerit scabies insup̄ficie ipsius
cutis. Agnus ergo anniculus vt di. *Phis.*
li. viij. c. lxxvij. deoz aris fuerat aptus. et
tam in vsu vellere q̄ in vsu carniū vsi-
bus hōim est necessarius. et iō sicut pro-
pter sumptus hōim excoluntur et custodi-
untur corpa boum. ycopoz vt habeat di-
ligentia circa custodia ouium 7 agnorū
Dicit etiam *dyasc.* qz agnus simū habet
nigrū q̄ si cū aceto dissoluat et cathapla-
sinetur nigras emūdat maculas. danos
corpis tollit. iguem sacrum curat. mix-
tum cum cera et oleo combusturas sanat.

Capitulum v

De agna

Agna est arietis filia que minoris est corporis pariter et roboris quam sit agnus et minoris caloris et maioris humiditatis quam sit agnus ratio ne femine complexionis. ut dicitur in dietis. cuius caro dum est lactans maioris est viscositatis propter humiditatis superfluitatem tam ex etate quam ex complexionem corpori dominante. et ideo quod ex ea carne generatur stegmaticum est et viscosum ac difficulter digeritur et digestum a membris vix dissolvitur ratione viscosi et glutinosi humoris qui inde generatur a stomacho tamen facile descendit ratione sue lubricitatis et humoris. ut dicitur in ysa. et eius carnes meliores sunt assate quam elice. quia consumitur superflua earum humiditas vi caloris. Maioris tamen simplicitatis et timiditatis est agna quam agnus quia minus habet caloris naturalis femina quam masculus. et ideo minus est animosa propter quod etiam caret cornibus quia essent ei superflua cum propter defectum audacie eis nesciret vti. ut dicitur Avicenna. di. etiam Arest. li. iij. Agnus accidit egritudo quoniam nimis impingatur circa renes quia si opiant se pro renes moriuntur et multiplicat se propter bona pascua. et ideo arcentur a pascuis ne nimis impingentur. quere supra de oue.

Capitulum vi

De apro

Aper est porcus siluestris vel agrestis quia seuisissimus est et immitis ut dicitur in Isidoro. li. iij. ca. i. et dicitur aper quoniam afer a feritate. quia secundum quantitates sui corporis ferus est et crudelis. An et apud grecos aper frages. id est ferus vulgariter nuncupatur. Dicitur autem a latinis verres eo quod grandes habeat vires sicut idem dicit ibidem. Secundum autem Plinium et Aelianum. Aper est animal valde seuum quia vix castratus se exhibet mansuetum. cum cetera animalia ablati testibus amplius mansuescunt. Aper igitur in psalmo lxxix. dicitur singularis ferus. quia culmus perfecte productis audacior factus se gregat et seorsitat se a grege. singulari

ter querens pastum. Est itaque aper tante feritatis quod etiam prudens contra venatoris ferrum intrepide se infigit. et etiam iam transfixus contra sibi resistentem vires recolligit ut culmis vindicet se ad uersario. etiam in mortis piculum contra hostis venabulum mira audacia se exponit. culmos duos habet in ore aducos fortes et acutus cum quibus omne sibi resistens secatur crudeliter et dilaniat. Culmis autem vtiitur pro gladio ad pugnandum in latere dextro habet os durissimum latum et spissum quod semper opponit venabulo prosequentis. nam osse illo pro clipeo ad se prehendendum vtiitur. sentiens sibi imminere telum acuendo culmos contra artores eos fricat. et sic anhelat etiam aciem habeant confricando ad laborem ipsos probat. si senserit hebetatos organum querit et mastucat cuius virtute culmorum radices mundificat et confortat. ut dicitur Avicenna. Plinium in libro xxviii. ca. x. dicit quod vrina aprum medetur vitis aurum si cum oleo rosaceo misceatur. Similiter eius fel valet contra calculum ut dicitur in libro xxviii. ca. xl. Et est ei ita grauis sua vrina ut nisi egesta fuerit. surge te non possit imo opprimitur ut defunctus. nam exuri traduntur ex vrina. Item idem ad coitum stimulat fel aprinum. Dicitur etiam idem libro. v. porcus agrestis multum diligit radices et culmis incidit terram et fodit et scandit radicem culmo et impinguatur quando quiescit pro septem dies et maxime quando parum potat. et pliat cum lupo quia ipsum odit naturaliter. nam lupo insidiatur filiis suis et sepius rapit eos. et ideo ut dicitur idem libro. xiiij. Dedit natura apro culmos ad defendendum feminas et filios suos. quia femine sunt debiliores in se et prioris complexionis. Nam mares sunt audaciores et vires habent feminis fortiores. Femina tamen seuit irata et fodiendo ledit. et tentibus mordendo et dilaniando. Aper vero ledit culmis sursum feriendo. et ideo parum potest ledere prostratum et iacentem. et femina parum ledit stantem et dum aper irascitur et pugnat spumat ore. sicut dum luxuriat diuore. Quia supradicta recitat Plinius. et addit idem dicitur in libro viij. c. ij. vbi dicitur

Apros et alios porcos tentatos nasci e-
nigridius tradit. Inest autem maribus ap-
ris maxima asperitas et feritas animi quando
sunt in amore. quia tunc pro viribus atro-
citer pugnant ungulis terram scalpunt
setas erigunt. culmos vibrant et quocum-
que unt. et horrendo gemitu furiam pectoris
tunc ostendunt. parum etiam tunc come-
dunt. discurrunt post feminas. et ideo at-
tendantur plurimum et maturescunt. In hor-
rendis et umbratis vallibus et nemori-
bus mansiones querunt ubi custodiunt
fetus suos. de radicibus et arborum siluestri-
um fructibus viuunt. quando venatorum insul-
sus vel luporum impetus presens. iungunt filios suos.
precedunt et eis non patet locus fugae pro fi-
liorum defensione periculose exponunt. quan-
do debent dimicare attritu arborum indu-
rant costas suas et se inuoluunt in luto et
desiccant ad solem et inter pilos lutum con-
glutinant et inuisant. ut sic securi ad-
uersariorum ictus sustineant in conflictu. Al-
reosto. li. vi. Femine aprorum post partum sunt
asperae et crudeles. et crudeli morsu filio-
rum suorum dilaniant inuasores. Bucalus
et Ph. Est autem caro aprina ut dicitur ysa. magis
sicca et minus frigida quam porcina domesti-
ca. et hoc est propter motus sui continuatam
et victus siccitatem et aeris cui continue
exponit caliditatem. ideo eius pinguedo est
durior et caro delicatior ad edendum et pro-
pter hoc verres domestici vehementer agi-
tantur et vertentur antequam occidantur
ut eorum carnes teneriores et sapidiores ex
motus violentia efficiantur. De apro etiam
am. di. dyalc. quod eius simus desiccatus et
cum vino et aqua bibitus efficaciter san-
guinem singulare est remedium. Lateris
dolores cum aceto curat fracta ossa conso-
lidat. et confirmat. quere infra de porco.

Capitulum VII

De asino

Asinus a sedendo est dictus quasi
a sedendo quia homines super asinos sede-
bant antequam visum equorum habe-
rent. ut dicitur Isai. li. xxij. asinus quippe est sim-
plex et tardus. et ideo non fuit de facili subie-
ctum humanis viribus et prostratum. vel de ab a-
quod est sine et sinus quod est sensus quasi asinus

sine sensu. inde dicitur asellus. i. iuuenis
asinus qui pulchrioris est forme ac dispo-
sitionis. quando etate est tenellus quam quando tenere et fi-
citur et antiquus. nam quanto magis fit an-
nosus tanto plus quotidie fit deformis
hispidus et villosus. est autem asinus melanco-
licus frigidus. s. et siccus. et ideo naturaliter po-
derolum tardum atque pigrum stolidum et ob-
liuiosum. et oneriferum est et patiens labo-
ris vili et modico utens cibo. Inter tribu-
los eius et spinas accarduos carpit cibum
suum. et ideo dicitur. Alui. li. viij. Similitur are-
sto. quod asinus minutis arboribus inter spi-
neta et cardineta nidificantibus est erosus.
et ideo minuti passeris pugnant contra eum.
quia comedit spinas in quibus nidificant pas-
seres illi. et constrictat se ad spinas illas ubi
cadunt pulli eorum passerum siue oua. et quando asi-
nus rudit ex elevatione capitis et forti-
tatu mouentur spine et ex horrido soni-
tu seu rugitu terrentur auiculae et fugiunt
de nido suo propter ista saltant mures super
ipsius faciem et impetunt eius oculos atque
percutiunt rostro suo. et si habet asinus vul-
nus in dorso vel in latere ex spinarum pun-
ctura vel quacumque alia de causa pungunt
eum cum rostro suo in vulnere ut recedat
a loco nidi sui. et cum talis passerulus ha-
bet corpus minutissimum vix potest asinum se de-
fendere contra eius impetum atque mor-
sum. dicit etiam Aristoteles. sicut et Alui. quod cor-
uus valde odit asinum et ideo volat super ip-
sum et temptat tangere oculos suos ro-
stro suo. sed uiuat asinum profunditas o-
culorum et spissitudo coram ciliorum qui-
bus contra morsus auium claudit et ter-
git visum suum et etiam cooperatur pro-
ceritas aurium et mobilitas cum qui-
bus terret auiculas quando infestant visum su-
um. Item Aristoteles. lib. viij. Aluius pu-
gnat cum asino et thauo quoniam come-
dit crudas carnes et hoc est causa quare pu-
gnat contra eos. quoniam eorum carni-
bus appetit faciam. De asinis autem di-
cit Ph. li. xxvij. ca. vlti. unguis asinine
fumigat partum adiuvant intantum ut
etiam abortiuus euocetur. nec aliter debet
addi quia viuum partum necant si diu et fre-
quenter apponantur. eiusdem animalis fi-
mus recens sanguinis profluuium mire

sedat. Eius iecur valet contra caducos morbos puulorum. *Pl.* li. xviii. c. r. lac asine sicut et sanguis valet contra morsum scorpionis. Siquis etiā asino dixerit in aure se percussum a scorpione transire prinus malū dicunt. a facie etiam fumigationis pulmonis asini fugiūt oīa venenata. dicitur etiam in eo. *ca.* ix. lac asinū valet contra gipsum venenosum. contra cerulam vel argentū viūū. Item *li.* ix. ossa asini et trita et decocta valent contra venenū si eorum decoctio bibat. Item vrina maris asini cū nardo capillos multiplicat et cōseruat. De asinis a sit di. *Pl.* li. viii. ca. xliii. Asinus est aīal magni frigoris impatients. et iō in frigidis regionibus vt ī ponto nō generant. Item di. Arest. cum asinus sit multe frigiditatis et siccitatis multe tñest luxurie. sed nō mouet ad coitum ante q̄s sit triginta mensū erate sed non generat ante q̄s sint tres anni cōpleti aut duo et dimidiū. vñ di. *Pl.* ibides ptus asini a. xxx. mense est oassimus. s; a trimatu legitimus. Idem di. Arest. li. bzo. v. et subdit *Pl.* raro geminos parit et qñ fetum est pitura lucem fugit et te nebras q̄rit. ne ab hōie videat. ptum suum amore nimio diligit intm̄ q̄ etiaz pignes ad fetum vadit. a quas transire et pedes in eis tingere multū horret. et quādo cogitur aquā vel riuum euadere ī ipso mingit. nec transeunt asini volūtariē p̄ pontes vbi p̄ planticias pontis possunt videre aquā defluentem. debile enī habz cerebrum et patiunt defacili vertigines. p̄pter qd̄ timent p̄ rimas pontis cadere ī aquam quā conspiciūt sub ponte transeuntem. nec bibunt defacili nisi assuetos fōres qui sunt in pecuarijs ad quos possunt ire sicco pede. et qd̄ murum est dictu quāuis multū sitiant si mutent aque ei vix potant nisi sint illi siles quas frequētant. Item *Pl.* li. xviii. ca. vii. si asina comederit ordeū intinctū sanguine mēstruali tot annis nō cōcipiet quot grana comedit sic inticta. Et ex asino et eq̄ mulus gignitur. sed ad tales ptus eligūtur eque que neq̄ quadriēnibus sint minores neq̄ decennibus maiores. nec cōmiscentur passim ad inuicem. Doy aīaliū

duo sunt genera scz equus cū asina. et asinus cum ipa equa. Imo vnū genus ab alio se cohercet nisi in infantia lacte hauisto multo nutritant. et p̄pter hoc pastores multos vel burdones ex disparibus aīalibz gigni cupientes dicūt vt ī ista arte. nā iuuenes equaz pullos in tenebris subijciunt vteribus asinartū et nutriūt eos lacte asinino. et tales pulli equoz adultis iam effecti ad asinatum cōuictiōem tēpore coitus cōmouētur similiter pullos asinaz in tenebris subijciūt māmīs eq̄z et aselli tali lacte iūmērino nutriti eq̄s inuadunt qñ adolescūt. Et tali asini et eque cōmixtiōe generatur aīal quoddā qd̄ antiqui vocabāt hynnulū alias hūnūlum. nos a sit dicimus eū burdū. sicut genitū ex asino et equa dicūt mulū. Arest. te. aut *li.* xv. si asinus coeat cū equa impugnata eque corūpit cōceptus p̄pter frigus spermatis sui. sperma enī asinorū est frigidissimū naturaliter et materia eorū materia autē eq̄ est calida. et iō qñ miscet calidū cū frigidū fit īpamētū. tūc ex eis pōt fieri cōceptus et saluari fetus. qñ scz equi asinorū seīs cōmiscēt. silt qñ eq̄ asinis maribz supponūtur. sed filius aselli et eque scz mulus nō cōuenit generationi nā vtriusq̄ ptis frigiditas scz naturalis et cōplexionalis in ipō dīnatur. et iō ex mulis aliud nō generatur vt di. idē. Itē ibidē di. idē. si asina cōcipit ab equo subsequēs asini coitū cū eadē facit eā abortire. cui rō est vt di. *Ali.* qz frigiditas seminis asinini supueniētis corūpit et destruit t̄pantiā seminis equini p̄cedētis et semē asini frigidū ē ex cōplexiōe et ex seculo et corūpit semē eq̄ ad t̄pantiā disponētis. vñ qñ supuenit subito asini semē naturalis siue cōplexionalis frigidū cū frigiditate sexuali intēsa frigiditate corūpitur p̄cedēs t̄pantiā ex calido eq̄ semine et frigidū asine itroducta. et ista ē rō quare oīs mulus vñ mula ē sterilis. vt di. *ali.* qz in p̄re muli. s. i. asino ē excessus frigiditatis cōplexionalis. et in m̄re. s. i. eq̄ remissus ē calor rōne secus. et ideo quāuis calor seminis matris scz eque tempet semen frigidū asini vt aīal generetur in genito in reānet generatiū p̄dñans frigiditas q̄ natū

caliter disponit ad sterilitatem. Est autem quedam species asini que dicitur indicus asinus habens in capite in medio frontis cornu unum. et non habet nisi unguilam unam in quolibet pede. Omne enim animal habens duo cornua habet in pedibus unguilam scissam. et ideo asinus indicus non habet nisi unum cornu. quia unguilam si findit. ut dicit Aristoteles. li. ij. non tamen omne animal findens unguilam habet cornua. sed potius e converso si habet cornua findit unguilas ut in thauro. ceruo. oue et homini. ut ibidem dicit Aristoteles. Item dicit Aristoteles. li. vij. asinus et mulus sicut equus comedunt fructus et pascuntur herbis et impinguantur ab aqua et diligunt plus aquam turbidam quam claram. Vacca autem e converso plus diligit aquam claram quam turbidam. Item Aristoteles. li. eo. asini in maiori parte infirmant una infirmitate. et dicitur milide. et est hec infirmitas prius in capite et currit a naribus steuma multum calidum. et si descendit ad pulmonem asinus moritur. et hoc animal sentit frigus plus omni animali. et propter hoc non inuenitur in septentrionis. Sunt autem ut dicitur idem sportilia torosi asini fortiora et nervis fortioribus compaginata. a parte posteriori circa clunes. id est tenes quam a parte anteriori. et ideo in ipsius dorso potius circa renes quam circa humeros grauiora onera sponunt. post equinoctium vernale mouetur ad libidinem et tunc rudit horribiliter et terribili sonitu feminam excitat ad amorem. ventum autem odorem femine eius naribus deferentes attrahit. et attractu ad libidinis desiderium inardescit ut dicitur Plinius. Alias siquidem habet asinus conditiones miseris omnibus fere notas. nam lupra vires laboribus exponitur. fuste ceditur. stimulo pungitur. chama os eius costringit. hinc inde circumducitur. et eiusdem chama refrenaculo ab illis pascuis per que transit sepius commouetur. post labores cassos in fine moritur nec per precedentis laboris seruitio per mortem salutem ei cutis dimittitur sed aufertur et cadaver sine sepultura aeri exponitur nisi in canem et luporum ventribus deuoratiois gratia aliquotiens sepeitur.

De angue Capitulum. viij.

Anguis vocatur omne serpentinum genus quod torquetur et plicari potest. Et hoc enim anguis est dicitur cuius quod est angulosus et nunquam incedit rectus ut dicitur Isidorus. li. xij. et dicitur anguis serpens eo quod in occultis accessibus serpit. non enim apertis passibus sed minutissimis squamarum nido siue tractato repit. et computatur inter reptilia. eo quod pectore et ventre reptat ut dicitur Isidorus. li. xij. dicitur etiam coluber eo quod colit umbras. vel quia in lubricis contractus et flexuosus labitur. nam anguis labitur dum tenetur. Sunt anguini seu serpentum multa genera et quot sunt genera tot sunt venena. tot pernicioses quot species tot dicitur ores quot colores ut dicitur Isidorus. li. xij. Et sic differunt angues in quantitate ita in veneni malignitate. sunt enim quidam agues maximi ut dicitur Plinius. li. vij. c. xvi. Scribit inquit megasthenes in india serpentes in tanta magnitudine coalescere ut integros deuorent ceruos atque thauros. vnde et perunico bello iuxta flumen bragadam a regulo imperatore interfectus est cum balistis et tormentis vnus anguis. cxx. pedes habens longitudinis cuius pellis et maxilla fuerunt suspense ante quoddam templum rome et durauerunt versus ad bellum numantinum sub claudio cesare. In italia fuit quidam serpens interfectus in cuius aluo quidam puer integer est repperit. et tales serpentes maxime ledunt nunc morsu. nunc flatu. nunc caude icu. nunc tortura. nunc punctura. nunc aspectu. Sunt et alij serpentes ita exigui quidem corpore sed maxime sunt nocendi potestate. dispas enim serpens ut dicitur Isidorus. tante exiguitatis est ut cum calcatur vix videatur. cuius veneni extinguitur antequam sentiat nec inducit tristitiam morituro. Unde poeta Lucanus. Signiferum iuuenem tireni sanguis albus. Torta caput retro dispas calcata remordit. At color aut sensus ventis fuit. et ita dicit Isidorus. similiter tirus minimus est serpentulus. et tamen ut dicit Aristoteles. li. vij. contra eius mortifera vix inuenitur remedium. et differit in figura et dispositione. nam alij habent duo capita ut amphitena. de quo Isidorus libro. xij. dicit. Amphitena est dicta

eo q̄ habeat duo capita. vnum in princi-
pio. aliud in cauda. cūtes ex vtroq̄ ca-
pite tractu corporis circulato. hec sola ser-
pentū frigiditate se cōmittit pruina omni p̄-
cedens. Item etiam dicit Pli. li. viij. c.
xxiij. habet inquit amphitena duplex
caput tanq̄ parum esset vna ore venenū
fundi. sunt etiam aliqui serpentes habē-
tes plura capita vel duplicata vel tripli-
cata vel quadruplata. sicut idem di. Pli.
ydra est serpens multoz capitū qual ap-
paruit in puincia archadie in palude. ⁊
dicit q̄ vno ceso tria capita crescebat ant
sed hoc fabulosum est. nam constat ydrā
fuisse locū euomentem aquas vastātes
vicinā ciuitatem in quo vno meatu
clauso multi erumpebant. Qd̄ hercules
videns loca exussit. et sic clausit meatus
aque et p̄ tantō dicitur hercules ydrā ser-
pentem quinq̄ capitum occidisse. vt di.
Pli. li. xij. Item differunt serpentes i co-
loris varietate. nam quidam sunt nigri
et quidam sunt rufi vt tirus. et illi sunt
pessimi. et quidam maculosi sicut scita-
lis serpens qui vt dicit Pli. Tanta p̄ful-
get tergi varietate vt notarum gratia i
sui admirationem inducat intuentes. ⁊
q̄ reptando est pigrior ⁊ quos asseq̄ nō
valet miraculo sui stupentes capit. ⁊ q̄
to magis est discolor tanto est deterior.
quia eius venenū acutissimum ⁊ calidū
fissū esse dicit. Nam ille idem āguis tā-
ti est feruoris vt etiam hyemis tpe eru-
uie eius de corpore deposite sint feruentes.
En̄ Lucanus. Et scitales spatris etiam
nūc sola pruina. eruuias positura suas.
vt dicit Pli. ⁊c. Similiter ophites ē ser-
pens maculis depictus qui tot habet no-
cendi modos quot habet colores varios
et distinctos. vñ Luca. Quam paruis
pictus maculis thebanus ophites. Cō-
color exultis ⁊c. Item differunt in locis
situs diuersitate. nam quidam latitant
in cauernis terre et lingūt puluerem et
sugunt terre humorositatem vt di. Pli.
Alij sunt aquatiles q̄ in aquis et aqua-
rum ripis cōmorant vt enidris serpens
aquatilis a quo percussus obturgescunt in
ydropisimā quam multi bouam vocāt. q̄
fimo bouis remediet. vt dicit Pli. li. xij.

Similiter est rinatrix serpens dicitur ve-
neno aquas inficiens. omnem enī fontē
in quo fuerit veneno inficit. vt di. Luca.
rinatrix violatrix aque ⁊c. Pli. li. xij. Alij
morant in siluis et specubus vmbrosis
quoz venationes sunt volucres et bestio-
le minores quartū sugunt humiditatem
vt di. Arist. li. xij. et tales serpentes in-
fidiant dormientibus et si aliquoz homi-
um vel alioz animalū orificia inueniunt aper-
ta illa subintrant diligentes calorem quē
inueniunt ibi piter et humorem. sed cō-
tra tales angues pugnat saura bestia scy-
modica. i. lacertula. Nam sentiens sau-
ra serpentis p̄ntiam saltat sup facie dor-
mientis scalpens pedibus. vt eum exci-
tet et p̄munit cōtra āguem vt di. Plin.
Et est saura vt di. Pli. li. xij. lacertus qui
q̄ senescit eius oculi excecant et tūc in-
trat foramen parietis aperiens oculos cō-
tra orientem et orto sole intendit ⁊ illu-
minatur. Dicuntur autem quedā angui-
um species habitare in igne. vt in sala-
mandra que noīatur ab Pli. et Pli. iter
venenosa. salamandra enī. vt dicit Pli. li.
bro. xij. est noīata eo q̄ valens sit p̄tēs
cōtra incendia cuius inter omnia vene-
nosa vis maxima est. Cetera enī venē-
la singulos ferunt. hec plurimos simul i-
terimit. naq̄ si arbori irrepserit oīa roma-
inficit et eos qui ea ederint punit et oc-
cidit. si etiam in puteo cadat potantes i-
ficit vis veneni. Ista quidem cōtra incē-
dia repugnās sola inter animalia extinguit
ignes. viuunt etiam medijs flammis sine
cōsumptione piter et dolore. nec adustō-
nem ab igne recipit sed ipm̄ incendium
mitigat vel extinguit. vt dicit ibidē Pli.
Idem p̄ oīa dicit Pli. li. x. c. lxxij. salama-
dra inquit est similis lacerte in figura.
nūq̄ apparet nisi quando multū pluit i
serenitate deficit. huic est tantus frigidit-
atis rigor vt ignem extinguat sicut glaci-
es. Lacteam de ore sanie euomit ex cui-
us cōtactu corporis hominis pilos p̄dit.
qd̄ inde contactum est in colorem vergit
turpissimum. Item differunt in celsus
qualitate. nam quidam serpunt flectunt
ole semp̄ siue tortuose et quidam semp̄
recte sicut dicit Pli. li. xij. centris inquit

est serpens infernosus qui semp rectum efficit iter sicut dicit lucan⁹. Est semp recto lapsurus limite centris. Similit^r aliquis incedit curu⁹ sup pectus et aliq^s incedit a pectore sursum rectus. sicut qui dam serpens aquatilis et terren⁹ nomine chlidros. qui p locum p que labitur expirat virus et fumare facit sicut dicit lucanus. Tractiq^s via fumate chelidri. hic semp ambulat directus et erectus capite. nam si torserit duz cucurrerit statim crepat. vt di. *Isi. li. xij.* Item differunt in velocitate et in tarditate. Nam quidam sunt valde tardi mor⁹ vt scitalis de quo supra dictu^m est. et quida sunt ita velocis in cessus et leuis motus q^o volare videntur vt serpēs qui dicitur iaculus volat vt iaculu^m exilit eni de artorib⁹ et dū aliq^s aial obuium fuerit iactat se super ipm perimitq^s. Unde et iaculi sunt dicti vt dicit *Isi.* Similiter in arabia sunt serpētes cu alis q^o a multis sirene vocant. que plus currūt q^o equi. et ideo volare dicunt^r quoz tātū est virus vt morsum an mors sequat^r q^o dolor. vt dicit idem. Itē differunt in maligna sagacitate. vt patet in cerasse serpente cornuto q^o se abscondit sub arena et ostētat cornua sua. vt ex eoz ostētatione alluciat velut ad escam bestias siue aues. cornua eni habet ad modū arietis q^o nuda sup arenam et directa dimittit ad q^o dum volucres vel animal accesserit non ipm arietem sed virulentū anguem p experientia comprobabit. Similiter boas anguis vt dicit *Isi.* immēsa mole in ytaliam sequit^r greges armentoz vt bubalos et calide vterib⁹ irriguis lacte se innectit et sugēs interimat atq^s inde a boū tepopulatione nomen accepit boas. vt dicit *Isido.* Multa sunt alia noia serpentū et genera vt aspides vipere et dracones de quib⁹ postea dicef. Sed vt di. *Isi. li. xij.* tantus est numer⁹ morsuum quant⁹ et nominū. Generaliter omnes angues p maior parte frigide sunt nature. nec teo facili pcutiunt nisi cum calescit. Nam quādo sunt frigidi nullū tangūt. et ideo eozum venena plus nocēt de die q^o de nocte. torpent enim noctis algozerz merito q^o frigidi sunt nocturno roze. In hyeme

in nodos se cōvoluit et torpent. in estate se dissoluit et in malicia multum vigent Unde est q^o quicūq^s veneno serpētis percitur. primo obstupescit et postea vbi in calefactū virus exarserit statim interficit et extinguit. Et ideo dictū est venenū q^o p venas vadit cui⁹ pestis diffusa p corpus aliam exigit de corpe et expellit nec potest ledere nisi qn sanguinē tangit. vñ lucanus. Horia serpentū est admixto sanguine pestis. vt dicit *Isi.* et subdit. omne venenū frigidū est. et ideo anima que est ignea fugit venenū frigidū. Inter dona autē nature que hominib⁹ et brutis sunt cōmunia viuacitate quadam sensus anguis pcellit. Legit^r in genes. serpēs erat callidior omnib⁹ animantib⁹ terre. Dicit asit pli. vt idem recitat *Isi.* q^o caput serpentis si cū duob⁹ digitis eualerit nihilomin⁹ viuūt. vnde et totū corpus obijcit ferienti pro capite defensando. Itē idem *Isido.* Anguib⁹ vniuersis helix est visus. ex aduerso cōtuent. Nec mirum cum oculos nō in fronte habeant sed in temporib⁹ adeo vt citius audiāt q^o aspiciant. Item ibidem. Nullū animal cum tanta celeritate linguam agitat sicut anguis. ita eni cito mouet eam vt triplices videatur habere linguā. cum tamē non habeat nisi vnam. Itē idem. Serpentes humida sunt corpa adeo vt vbiq^o ierunt viam cuiusdā viscosi et limosi humoris inficiant et designent. nam vestigia serpentū talia sunt vt cū pedib⁹ carere videntur. costis tñ et squamaz repunt nisi quas a summo gutturis vsq^s ad imum alui dispositas parli modo habent. Hā squamis quasi vnguib⁹ repunt. costis q^o si cruribus innititur. vnde vbiq^o leditur in corpe ab alio vsq^s ad caput. debilior redditur ad suū cursum et motus circuitum peragendum. quia vbiq^o ille ictus incidit spinam soluit p quam costarum pedes et motus corpis agebatur. vt dicit idem *Isi.* ibidem. Item ibidem Serpentes diu viuūt etiam sine cibo. vt di. aresto. et tante efficiuntur longitudinis diē v^o deposita veteri tunica senectam deponere et in iuēritē redire phibentur. An et serpentū tunice nūcupant exuue

eo q̄ quādo senescunt eas exiit quibus
exuti in pristinam redeunt iuuentutē. 7
ideo eoz pellicule sic exute dicūt exuue
et induuie. eo q̄ exuunt 7 loco ipsarū alie
iterū induūtur. vt dicit *Ph. li. xij. Do/*
dus a sit renouationis ipsius anguis sa
tis videt mirabilis. nam vt dicit *phiso*
logus. Anguis se sentiens morbo vel se
mo aggrauatus pluribz diebz abstinet a
cibo et ieiunat vt sic pellis eius a carne
facilius telaret. deinde gustata herba q̄/
dam amara vi herbe puocat ad vomitū
et sic euomit humorē vitulentū qui fuit
causa sue infirmitatis 7 defectus. tandē
vt cutem rigidā tpet 7 mollificet laqua
se balneat ac humectat 7 sic angustā ri/
mā alicui⁹ petre seu cauernā querēs p̄ tri/
me angustā intrat 7 cū quadam violen
tia transiēs ab exuua penitus se decorti
cat ac tenudat. 7 tandemz soli expōitus se
desiccāt 7 in carnis superficie nouā cutem
recuperat. sumptis viribz clarius videt
incedit ac repit fortius. ac comedit au/
dius q̄ ante depositionē exuue faciebat
istā renouationis formā exprimit *pli.*
et etiam *Eluic.* qui dicit cū *Arresto.* q̄ to/
tus serpens deponit senecutē. i. senectas
pelle. primo vsq̄ ad oculos deinde vs/
q̄ ad collū 7 sic paulatim se expoliāt to/
taliter infra diem. vt *di. li. xij.* *Itē yfi.*
li. xij. c. iij. pitagoras inquit asserēbat q̄
medulla hōmis mortui que est spina dor
si anguē p̄creati. q̄d 7 ouidi⁹ tangit dicēs
sunt qui cum clauso putrefacti spina se/
pulcro. mutati credant humanas angue
medullas 7c. q̄d si credit merito euenit.
vt sicut p̄ serpentē mors hōmi accidit.
ita p̄ hōis mortē moritur⁹ serpens p̄cre
tur. vt *di. Ph.* *Item di. pli. li. x. c. xvi.* an
guē inquit ex medulla spine hōis gigni
accepim⁹. multa enī occulta 7 ceca origi
ne proueniūt etiā in quadrupedū gene
re 7c. *Item di. Ph. ibidem.* Fert autē q̄
serpens timeat hōlem tenudatū nec eum
audet cōtingere. q̄uis insiliat in vestitū
Item fm pli. Ieiuni hōmis sputū serpē
tibus est venenum q̄ si inde gustauerint
moriunt. Sunt 7 alie proprietates anguis
mirabiles 7 insignes que ab alijs auto
ribz assignāt. specialit̄ a *Dyal. aref.* 7 *auic.*

aliquas ex eis hic interserete vtile indih
caui *Dicit itaq̄ Dyal.* q̄ in hyemali tpe
latitat serpētes in tenebris et cauernis
vbi ex diuturna obscuritate loci eoz vi/
sus hēbetat. vnali ergo tpe q̄ incipiunt
exire de cauernis sentiūt caliginē sed p̄
remedio querūt herbā feniculi vel radi/
cem cū pastu cōtractā excutiūt cecitatē
Hec fraudat a remedio. testudo visceri.
bus pasta anguis vel tortuca. cū enī ad/
uertit venenū serpe querit organū. cū
gustu cōtra virus anguis inuenit medi
cinā. *Idem di. pli. Eluic.* No te serpente
ait sic *li. ij.* Serpens inquit q̄ est vorax
patū bibit 7 odit odorē rute. 7 ideo fugit
mustelā q̄ sentit eam tuta fore pastam
et q̄ olfacit rutā nō potest fugere. *Lo/*
medit a sit serpens libenter carnē 7 fugit
eius humiditatē sicut aranea fugit mu/
scas. 7 transglutit oua auū 7 pullos vi/
uos. 7 q̄ transglutit ea reducit ad postē
riora 7 expellit ipsa 7 nō pmittit vt in vē
tre morēnt. *Item di. aref. li. ij.* Ante/
riora 7 intestina serpentū sunt similia in
testinis animalū ouantiū quadrupedū.
nō tñ habent testiculos sed habent vias.
sicut sunt vie pisciū. 7 matrices habēt lō
gas 7 diuisas. et sunt ei⁹ interiora longa
fm longitudinē corporis sui. 7 lingue ser/
pentū sunt nigre longe subtiles 7 in duo
scisse 7 sunt faciles ad motū. 7 venter serpe
tis est longus 7 strictus 7 filis intestino
amplo. 7 illud intestinū assimilaf inte/
stino canis. 7 habet post ventrē puū intel
stinū pueniēs vsq̄ ad exitū sup̄nitatis
et habet cor puū iuxta collū sile reni in
aspectu et post cor est pulmo in quo sunt
ptes neruose subtiles 7 volute tepēden
tes a corde. 7 post pulmonē est epa lon/
gum 7 extēsum. 7 sup̄ illud fel sicut in pu
sculo maioribz. sed in minoribz est fel su
per intestina. 7 splen in serpentibz puus
est 7 rotundus. *Dentes* a sit serpentū sunt
acuti recurui aliquātulū 7 cōiuncti. diuisi
si tamen fm serrā 7 habent serpentes co/
stas triginta fm numerū diētū mensis.
et dicit q̄ accidit serpentibz idē q̄d acci/
dit pullis yrudinū. vt si aliq̄s p̄foraue/
rit ei⁹ oculos 7 eruerit eos vilius itez te

vertet et caude serpentū sicut et lacertozū
 crescūt postq̄ sunt amputate. Item om-
 nes serpentes ouat primo interius. tein-
 de nō simul sed paulatim eijciunt oua ex
 quibz generant animalia exterius exce-
 pto tyro et vipera. Tyrus enī serpens. vt
 dicit Aresto. li. iij. nō generat animalia in-
 terius sed primo ouat interius et ex illis
 ouis animalia generant. et dicit ibidē q̄ ma-
 trix alioz serpentū est longa s̄m creatio-
 nem corpis et incipit matrix eoz a parte
 inferiori et procedit superius ex vtraqz p-
 te spine. et diuidit in duas partes quasi
 parietē h̄ns inter illas. et ideo sunt oua
 s̄m acies ī matrice et nō ouat serpēs oīa
 simul sed successiue. Item arest. li. v. Ser-
 pentes tpe coitus ita adinuicem se appli-
 cant et inuolūt vt patet aspiciēti quasi
 sint vnū corp⁹ h̄ns duo capita. Item arest.
 li. iij. serpēs et maxime tyr⁹ q̄n trāsglunt
 auē vel aliquid primo se erigit et postea
 se restringit quousqz pueniat interi⁹ qd̄
 trāsglunt. et hoc est qz eius stomach⁹ p-
 uis est et subtilis. et pnt serpētes diuui-
 uere sine cibo. qd̄ patet ex serpētibz quos
 custodiūt venditores. Item arest. li. viij.
 Sigalis id est mustela pugnat contra ser-
 pentes et munit se pastu ruta. et maxime
 pugnat cōtra serpētes comedentes mu-
 res. qz ipsa vnat mures et māducat eas.
 Item li. viij. dicit. qz serpētes multū di-
 ligunt vinū. et ideo venant cū eo. Simili-
 ter diligūt lac valde et sequūtur odorem
 eius. et ideo si alicui⁹ ventrē serpens sub-
 intrauerit extrahi potest lactis odore. vt
 dicit idem vt etiā dyas. Item arest. li.
 viij. serpentes habent p̄prium qz possunt
 mouere caput ad posterius corpe quie-
 scente. et causa hui⁹ est qz armille spondi-
 lum serpentū creant ex cartilagine. et p-
 pter hoc sunt bone flexionis et hoc fuit ne-
 cessarium ad aspiciendū retro vt possint
 vertere caput ad aspiciendū corpus suū
 longum atqz strictum. aliter enim non
 possent regere corpus suū nisi iuaretur
 eleuatione capitis ad toti corpe preca-
 uendum. Item idem in eodem. Serpē-
 tes natant in aqua per corporis inflexio-
 nem sicut repunt in terra. non enim de-
 dit natura serpentibz pedes ad gradien-

dum. cui⁹ causa est corpis nimia longitu-
 do. quoniam si habuissent multos pedes
 essent mali motus quādo essent sup p̄-
 nulas. similis si plures alas dedisset val-
 de p̄pinquas essent grauis motus. et si ab-
 inuicem essent remote ad sustentandū
 residuū corpus longū et flexibile nō suffi-
 cerent. et ideo qd̄ faciunt pisces habētes
 pinnulas ipsarū cōtractione et aues ala-
 rum extensione. hoc faciūt serpentes so-
 la corporis flexione. Sunt et quidam pi-
 sces similes serpentibz in longitudine q̄
 eadem de causa habent pinnulas paucas
 vel nullas. natant corporis sola inflexio-
 ne sicut murene et pisces fastuos qui a
 nobis dicitur congrū qui marine sūt an-
 guille et h̄mōi. et ideo qz tales pisces sunt
 serpentibz in creatione similes. habēt tā-
 tūmodo duas alas vel pinnulas ante et
 vtuntur corporis flexibilitate loco pen-
 narum et alarū. et propter hoc repunt in
 terra et viuūt longo tempore etiam sine
 aqua sicut viuūt serpentes sine cibo. Item
 idem in eodem. serpentes autē habent vr-
 as et intestina a quibz aliquādo exit sup-
 fluitas sicut habent alia animalia gene-
 rantia sed nō habent viam exitus vrine
 quia carent vesica. Item ibidē in eodem
 serpētes inuolūtur adinuicē q̄n conue-
 niunt ad coitū et amorē. qz nō habent v-
 gam neqz testiculos. carent enī virga qz
 nō habent cura. et carent testiculis pro-
 pter longitudinē corpis. et si haberēt eos
 infrigidaret sperma propter tardationē
 sui exitus. et sic esset minus cōueniēs ge-
 nerationi. Item idem. xvij. Non acci-
 dit generationi serpentum error et mon-
 struositas nisi raro. et hoc accidit prop-
 figuram matricis que longa est et recta
 atqz stricta. vnde et oua serpentum sunt
 disposita s̄m aciem propter longitudinē
 in matrice. Has et multas alias p̄prietate-
 tes anguium et naturas recitat Aresto.
 quas p̄sequi per ordinē esset longus. sed
 hęc dicta in generali nunc sufficiant. de
 vsualibz p̄prietatibz et omnibz fere notis
 infra dicitur in litera s.

Capitulum. IX.

De aspide

Spis est anguis morlu et vene
 a no pnicosissimus. ab aspgendo
 aspis dicitur eo q moribz vene
 na imittat mortifera atqz spargat. vos
 eni greci venenū dicit. vt dicit *Istid.* li.
 xij. c. iij. et sequit. aspidis diuerse sūt spe
 cies. 7 habent dispates effectus ad nocē
 dum. scz vipas qui latine situla dicitur
 quia quē momorderit siti interimit 7 oc
 cidit. ypalis est gen^o aspidis qui somno
 necat. hunc cleopatra sibi apposuit 7 ita
 morte quasi somno resoluta ē. Itē moz
 rois est aspis sic dicitur. eo q illius sugit
 sanguinē quē pcutit. 7 qui ab eo morsus
 est dissolutus venis fluxu sanguinis vitā
 finit. grece eni emath sanguis dz. Itē
 prester est aspis horribilis semp ore pa
 tente 7 virus euapo rāte incedēs. de quo
Lucanus *Draçqz distendens audus fu*
mantia prester. Quicunqz ab eo percul
 sus fuerit distenditur 7 enormi infectio
 ne corpis necatur. vt dicit idem *ibidez.*
 Itē seps est mortiferus aspis 7 tabifi
 cus qui cum hominē momorderit statim
 eum destruit 7 consumit ita vt morsu ser
 pentis totaliter liquefiat nec solum cor
 pus sed etias ossa veneno dissipat 7 ener
 uat. cuius poeta sic miminit. *Qstiaqz dis*
soluens cum corpe tabificis seps vt di
cit idem. Sūt 7 alia genera aspidis mul
 ta quoz tanta est virulentia q etiā me
 diante lancea venenositate sua perimunt
 se tangentē vt dicit *Quicē.* in li. de venen
 nis. quere supra libro. v. ca. de venenis.
 De aspide etiam in genere dicit *Istido.*
 libro. xij. fertur inquit q aspis cum cepe
 rit pati incantatozē qui eam quibusdaz
 carminibz proprijs euocat. vt eam de ca
 uerna producat. illa cum exire noluerit
 vnam autē in terrā premit. alteraz vero
 cauda obturat 7 operit. et sic illas voces
 magicas non audiens ad incantatozem
 non exit 7 eius imperio nō oledit. *Huc*
usqz Istido. De aspide vero dicit. *Pli*
nus libro octauo capitulo. xxij. pcul
 sa membra ab aspide intumescunt 7 vit
 sine partiū amputatione que sunt con
 tacte aliquo remedio conualescūt vnus
 autem huic pestifero angui est sensus vel
 effectus. compares suos coniugali affe

ctu diligunt nec sine comparis confor
 tio bene viuunt. vnde alterutra interfe
 cta incredibilis vltionis cura altera pfer
 quitur interfectozē. 7 illū solū in quatū
 litet populi agmine agnoscens infestat.
 nititur interrūpere omnes difficultates
 permeat spacia. nec nisi veloci fuga aut
 animibz aut fluuijs coerces quin vltio de
 morte cōparis assumatur. sed contra et
 maliciam natura dedit remediū 7 medea
 lam. hēterē enim dedit ei natura visum.
 nam oculo habet in tybo 7 nō in fronte
 et ideo nō potest videre aduersariū di
 recte sed oblique ppter qd nō potest bene
 psequi hostem visu sed potius auditu p
 sequitur vel olfactu. nā in his duobz sen
 sibus magis viget vt dicit idem. Itē di
 cit *marcianus* q aspis nō nocet indige
 nis afris 7 mauris. naz illi pueros suos
 quos d se natos habent suspectos aspide
 obijciūt. 7 si de eozū semine fuerint nihil
 ipsis penitus nocet aspis sed statim mo
 riunt ab aspide si fuerint adulterini. et
 hoc expsse dicit *pli.* li. viij. c. vlt. Dicit et
 sicut quedā aialia indigenis sūt innocia
 que interim sūt alienos. sic serpētes pcut
 mificē illis qui de terra oriuntur hē an
 gues circa eustratē terre incolas non le
 dunt nec infestant tormientes. alios au
 tem cuiuscūqz gentis hoies curāt eos
 auide occidētes. Dicit etiā *ibidez pli.* q
 aresto. tradit in quodā mōte a scorpionibz
 hospites non ledi. sed indigenas in
 terimi 7 occidi.

Capitulum. x.

De aranea

a *Ranea* vt dicit *Istidorus* libro
 xij. hērmis est aeris ab aeris nu
 trimento nominata. que exigu
 corpore longa fila deducit 7 tele semp in
 tenta nunqz definit a labore ppetuū susti
 net in suo opere dispēdius. quia sepe ad
 modicum statum venti aut pluuie stultici
 dium rumpitur tela sua. 7 tunc totaliter
 perdit laborem suū. Dicit autē *Quicē.*
 q aranea est modicū aial reptile multi
 pes. sex vel octo habens pedes quos sp bz
 pares 7 nūqz impares. 7 hoc fuit necesse
 vt sp esset ei^o incessus equi sicut 7 ipsum

onus. et hoc est generale in hñtibz duos
vel plures pedes. habet aut aliquos pedes
lōgiores ⁊ quosdā breuiōres. ppter diuer
sas q̄s facit opatōes. nā cū q̄busdā fila
sua subtiliat ⁊ in longū p̄trahit. cū q̄bus
dā x̄o p̄ter fila necrit. cū q̄busdā x̄o p̄
fila repit ⁊ qñ vult in tele superficie imo
biliter se suspēdit. maxime aut inter aia
lia anulosi corpis viger l aranea sensus
tact⁹. ⁊ si residēs in tele sue medio subit
to sentit muscā telā in pte remotissīma
p̄tingentē quā subito inuadit ⁊ aggredi
tur tanq̄ hostē. ⁊ q̄ si triūphare potuerit
eā ne euadat inter tele sue fila multipli
citer circumuoluit. ⁊ primo capiti insidēs
ei⁹ humiditatē sugit. ⁊ de tali muscā ve
natōe viuūt. nā ei⁹ gustabile p̄prie est ta
lis humor sicut gustabile ap̄is est mel sī
cut dicit idē ⁊ aresto. Itē in genere ara
neaz est diuersitas sex⁹ vt di. aref. li. v. et
est femia maioris corpis q̄ mascul⁹. ⁊ pe
des habet lōgiores flexibiliores ⁊ abilio
res ad motū ⁊ etiā ad texturā. Et sic di.
idē libro. v. ⁊ pe coit⁹ ⁊ amoris femina
attractat marē p̄ fila tele. ⁊ post masculus
femina ⁊ nō cessabit attractio donec p̄u
gant. ⁊ mascul⁹ ponit sup ventrē femine.
et iste mod⁹ est eis necessari⁹ p̄ter vētris
rotunditatē. ⁊ ista p̄iunctio maxie est in fi
ne veris ⁊ in principio estatis. ⁊ aliqñ in
autūno ⁊ in principio hyemis. ⁊ tūc maxie
sunt nocue ⁊ eaz puncture ampli⁹ vene
nose. Itē aref. li. viij. Genera araneaz
sunt multa. nā quedā sunt pue ⁊ diuersi
coloris ⁊ sunt acute ⁊ velocis motus alie
sunt maiores ⁊ colore nigre. ⁊ earū crura
anteriora sunt lōgiora et sunt tardioris
mot⁹ nisi qñ coitu stimulat. ⁊ nigre solent
terere iuxta terrā in foramiā et manēt
in textura sua quousq̄ aliq̄ inciderit be
stiola sic musca quā deprehendunt. ⁊ si hñt
famē sugūt ei⁹ humiditatē. et tūc deferūt
ad locū suū vbi deponit ⁊ reseruāt eā do
nec iterū esuriē patiant ⁊ qñ rotā hause
rit humiditatē deicit residuū et reuertit
ad venādū ⁊ nō venaf. quousq̄ repet qd
ruptū est de textura. ⁊ si q̄s rupit textu
rā incipiet ipam reparare circa occasus so
lis vel circa ortū. ⁊ tunc maxie laborat. qz
tūc plures bestiole incidunt in texturā. et

femia parit ⁊ venaf ⁊ masculus iuuat eā
Abscondit aut se in textura vel sub tela
ne a bestiolis videat. ⁊ maxie qñ est ma
gna. qz ppter ei⁹ magnitudinē nō defacile
operit. Facit etiā femia oua primo ex q̄
bus modice aranee p̄formant ⁊ statim
qñ p̄uunt ponit eas in textura. ⁊ statim se
mouēt ⁊ disponūt ad texendū ac si in vte
ro materno sint instructe ad venandum
vñ statim aprāt t̄t̄tia p̄ueniētia prede
sue. Et est spēs qdā araneaz que vnan
tur lacertū puū ⁊ incipit terere sup ipm
quousq̄ liget ei⁹ orificiū ligatōe forti et
tūc saltat sup eū ⁊ p̄iugit quousq̄ moriāf
Item in eodē etiā dicit idem. q̄ sepe in
ueniūtur quedā aranee i aluearibz ap̄ū
et ille corrupunt mel ⁊ sugūt liquorē et
siccata fauos faciūt texturas ⁊ corrum
punt eos. Item di. auic. et pli. de genera
tione araneaz li. xi. c. xxv. Araneaz natu
ra p̄cipua admiratōe est digna. cui⁹ plus
ra sunt genera inter que est quedā q̄ di
citur spalango. cui⁹ corpus est erigūū va
rium. acuminatū. velox ad saltū. noxius
habens morsum. Alia est spēs maioris
corpis ⁊ nigri coloris et cruris longio
ris cauernas sibi terens i angulis iuxta
terrā. Tercia est spēs que erudita cōposi
tione cōspiciat terit telas. Admirandus
est tamē qualiter tāto operi sufficiat ma
teria lanigera que de aranee vtero ad tā
te tele texturā paulatim vt credit extra
bitur ⁊ tñ eius vterus vix a tali materia
vacu⁹ inuenit. Hec videt esse v̄p qd di
xit democrit⁹ q̄ tāta esset ventris aranee
corruptela. vt ex ei⁹ egestione tanta fer
tilitas lanifera generet vñ ⁊ democritus
reprobat Aresto. li. viij. q̄ dicit eū in hoc
v̄ritatē nō dixisse. Qu⁹ videt esse ratio
qz aranee ⁊ alia h̄mōi anulosa modica sūt
nutrimēti ⁊ parui cibi p̄ter defectū san
guinis ⁊ caloris. vñ cñ aranea nō tantū
cibi capiat quin incōpabiliter ad p̄para
tionē tele continue plus emittat. maior
esset superflui emissio q̄s cibi sumptio et
maior est egestio supflua q̄ digestio ne
cessaria ad p̄seruationē debitā aialis. vt
dicit aref. vel alber. Itē pli. di. Moderato
vngue rotundū ⁊ teres educat filum ⁊
mito artificio deducit stamia ab imo ad

sup̄mū. 7 itēz rēducit trāsu cr̄saliter 8 p̄si
 cto ad punctū lineari distantia filiū suū.
 et omnes lineares tract̄ quasi i p̄iectuat
 li medio in equali distantia a centro co
 pulat 7 cōnectit. rēducto aut̄ stamine vt
 ibidē di. Pli. texere incipit a medio cir
 cuato orbe adnectēs subtegmina 7 macu
 las adnectēs semp. 7 quasi reticulariter
 p̄ paria interualla q̄ interualliculata fo
 ramina miro artificio sunt. nūc quadra
 ta. nūc oblonga. nūc rotūda. tāto strictio
 ra quāto sunt viciniora medio. 7 tāto la
 tiora quāto remotiora sūt extremo. quo
 autē medio filus filo tā indissolubiliter
 iungat 7 nodū nodo applicet 7 cōnectat vi
 sus nō indicat 7 rōnis iudiciū vix affir
 mar. Mira aut̄ leuitate per fila sua que
 humanis visibz vix sunt puia se eleuat
 et quasi volet hinc inde se trāserens lo
 cum mutat. Itē di. idem. q̄ q̄ diu extre
 ma tele fila durāt si casu aliquo rumpā
 tur ipsa tela. semp a medio incipit resar
 tire qd̄ ruptū est. q̄si nihil iudicās in cor
 pore tele esse integrū q̄ diu mediū nō est
 firmū. Itē dicit idē. q̄ in eis sunt augu
 ria. nā fm q̄ tpa sunt futura alti^r vel sub
 limi^r solent cōponere fila sua. Itē ibidēz
 dicit q̄ multitudo araneaz signū est in
 undationis pluniaz. Item li. xiiij. c. iij.
 de lesione ficulū. dicit q̄ araneae quedā cir
 ca germina vineaz 7 etiā flosculos arbor
 faciūt texturas ex quaz circūuolutione
 pereūt arbores 7 vinee q̄ sunt in germi
 ne vel in flore. Morsus spalangionis est
 mortiferus 7 venenosus nisi ei citi^r succu
 curraf. Sed ei^r venenū extinguit vis plā
 taginis si debito modo apponat. 7 iō vet
 mes alij vt lacerte 7 totvaces puncturā
 araneae formidātes succo plantaginis se
 tuent. vt dicit Pli. Dyas. et Aliic. in ca.
 de venenis et mac. Aranearū aut̄ tela vt
 dicit aresto. et pli. ex earum visceribus
 quodāmodo nature artificio generatur.
 subtilissima cōpositione cōtextitur mor e
 rheris cōponit 7 paraf. filis subtilissimis
 cōnectit. 7 hoc ne a muscis 7 alijs bestio
 lis quibz tendit p̄pter grossiciem videat
 tur. Cū labore quidē componit sed miro
 modo faciliter dissipat ignē nō sustinēt
 ventū timent cui^r impetu tela rumpitur

et subito tenudat. Et quis venenosa sit
 aranea de cui^r egredit visceribus tela vene
 nosa nō est quoniā multis visibz medicin
 ne utilis reputat. Nam vt di. dyas. Te
 la aranearū alba 7 mūda puluerulentis
 sordibz nō admixta vires habet cōstringē
 tes cōglutinātes 7 refrigerātes. ideo san
 guinē restringit a vulnere rēfluentē sup
 posita vulneri prohibet fieri saniem 7 sa
 nat plagā recentē. 7 phibet inflaturā sa
 nitatem vulneris retardantē. Est autēz
 genus araneae quā spalanā vocant. vt dē
 cit Pli. li. xxix. ca. iij. et est hęc aranea si
 milis formice sed longe maior corpe ru
 fum habens caput. reliquū corpis nigri
 est coloris. resperisus albis guttulis. acer
 bioz ē eius ictus q̄ vixere. Cuius autēz
 iuxta furnos 7 molas. cui^r contra ictum
 est remediū aliam eius generis ostende
 re sic percussio. et ad hoc conseruantur cum
 mortue inueniūtur quarū cortices con
 triti 7 potati medentur morsui mustele.
 Est autē aliud genus lanuginosum gros
 so capite. 7 toto p̄fecture eius sicut scor
 pionis. 7 eius morsu genua labefactan
 tur 7 accidit caligo 7 vomitus. Est etiam
 aliud genus araneae nomine mirmiceles
 on siue mirmiceon. quod alio nomine dī
 citur formicaleon. formice simile capite
 albo habens nigri corpus distinctū ma
 culis albis. cui^r morsus vesparum dolore
 torquet. 7 dicitur formicaleon. qz formi
 cas venatur vt leo. 7 earū sugūt humidi
 tatem sed a passeribz venozant 7 ab alijs
 aumbz vt formica. Remediū aut̄ contra
 morsus oim araneaz est cerebrum galli
 naceū cum eriguo pipis bibitū cū vino
 dulci. Itē coagulū agni potatū cū vino
 sanat morsus aranearū. Item facit ci
 nis yngule arietine cum melle. Itē mu
 sce contrite 7 posite super morsum extrahunt
 venenū 7 mitigant dolorem. Sunt
 7 alia remedia que enumerat. sed hęc suf
 ficiant. Dicit tamen li. eodem. c. vi. ara
 nea longa 7 candida tenues habens pe
 des contrita in veteri oleo dicitur soluet
 re albuginem oculorum &c.

Capitulum. XI.

De ape

his est animal multipes & breue
 a inter omnia animantia anulosi et
 infecti corporis in multis obtri-
 nens principatū. vt di. pli. li. xi. ca. vi. p
 uitate sui corporis recōpensat ingenij ma-
 gnitudo. quibus autē possit inter volatilia
 cōputari. tñ quia pedibz vti in quibz est
 vis pgressiua merito pōt inter gressibi-
 lia nūcrari. Preter vero pprietates supi-
 us li. xij. positas sub litera a. alie sunt hic
 ponende quas recitat pli. li. xi. ca. vi. sic
 dicens. Inter omnia est admirāda apū
 solertia qua mella cōtrahūt succūqz dul-
 cissimū subtilissimū & saluberrimū in fa-
 uos cōponūt. & cerā ad vltus vite huma-
 ne pntilem opando cōficiūt. hyemela-
 tent & recondunt. qz viues nō habent. vt
 niuibz pzinisqz resistent ac flatibz aqui-
 lonis. In vere autē cū sentiunt fabas flo-
 rentes ad opa exēit & laborēs. nulliqz li-
 cet vacare ocio per hos dies. Primo fa-
 uos cōstituūt cerāqz fingunt domosqz ac
 cellulas faciunt. deinde sobolem & pō stea
 mella cōficiunt & cōponunt. tectum autē
 aluearis sui lacrimis et succis artōz gū-
 mosam vim habentiū p totū liniūt. & cō-
 tra aliarū bestiarū auditates se muni-
 unt put possunt. feces si fuerint nimis la-
 te cōfringūt & eas succis pdictis liniunt.
 primo autē pro fundamēto sui operis cru-
 stulam quadaz ponūt amari saporis quā
 multi commolym vocant. deinde faci-
 unt aliam dulciorem que cere est inuitus
 quā multi dulceros vocāt. tercio ponūt
 materiam grossiorem que fauorū est sta-
 bilimentū & illam materiā ppolim mul-
 ti vocant. et ista triplici tela a frigore et
 alijs iniurijs muniūt fauos suos. Non
 insident fructibz. sed a floribz non marci-
 dis. sed recentibz recolligunt materiam
 ex qua mel & ceram cōponunt. quādo au-
 tem flores vicin sunt cōsumpti mittūt
 speculatores ad vltiora pabula requi-
 renda. et si apprehenderit eas nox in ex-
 peditione excubant supine vt alas suas
 protegāt a pluuia & a roze. vt facto ma-
 ne expeditus volent ad opus suū habē-
 tes alas suas liccas & expeditas ad vola-
 tum. Ordināt excubias suas moze ca-
 stroz de nocte quiescūt vsqz mane donec

vna oēs excitet. gemino aut triplici bō-
 lo vt buccino aliquo tunc vniuersē puo-
 lāt si dies fuerit mitis futurus. p diuināt
 enī ymbres & v̄etos & tūc se p̄tinēt infra
 tecta. Qñ p̄scūt celi temperē futuram
 cū agmine p̄cedūt ad opa. & tūc alie flo-
 res aggregat pedibz. alie aquā ore gutas
 qz lamugle toti corporis simul portāt. ado-
 lescētiōzes x̄o ad opa exēit et cōueniūt
 et afferūt supradicta. seniores x̄o intus
 opant. Que flores cōportāt primo one-
 rant pedes anteriores & post alios donec
 tostro pleno remeent totaliter onerate.
 Excipiūt autē sic onustas trine vel quat-
 ne eas qz exponerāt s̄m q̄ intus sunt ordi-
 nate. eoz enī officia sunt diuisa. alie enī to-
 mus p̄struūt. alie poliūt. alie cibū parāt
 ex eo qd̄ allatū est. nō ei sepatim v̄scūt
 ne ineq̄litas tibi t̄pis et opis fiat inter
 eas. Fauos linealit & ordinate p̄ponūt &
 in supiori pte suspēdit. Leras cadētes
 fulciūt primas lineas par replēt de mel-
 le. nouissimas autē maxie solēt adimple-
 re. Apes autē gerule q̄ necessaria p̄uehūt
 timēt venti flatus. & ideo volāt iuxta terrā
 et qñ sunt onuste redeūt ne aliquo flatu
 impediāt & qñqz lapillis se onerāt vt la-
 pilloz grauitate sint d̄ venti ipetū magis
 fixe. Q̄ira int̄ eas est obseruātia disci-
 pline. nā inertiā cessantiū ab ope notāt
 & eos mox castigāt. imo morte puniunt
 opari nō curātes. Q̄ira int̄ eas em̄diti-
 cia. nullēqz int̄ opa sua spuratiē p̄mittū-
 tur. Egestiones apū q̄ opant int̄ ne lō-
 ge recedāt alie cōgerūt in locū vnū & ei-
 ciunt d̄ alueari. Qñ ad uespascat intrāt
 in domos suas & strepūt donec illa eadez
 que eas excitauit circūuolet. & eodē quo
 excitauit b̄mbo eas inuitet ad quietē. &
 tūc oēs repēte cōticescūt. Idē in eodem
 ca. xij. Itē p apes summa eq̄tas exerce-
 ferūt enī omnes eaz pacē dissoluētes &
 earū melle diripe cupiētes. Regem siq̄
 tem h̄nt apes qui nō aculeo armat̄ ē. sed
 potius maiestate. vt di. idez ca. xvij. vel
 si habet aculeū vs̄um ferendi natura si-
 bi negat. noluit enī natura ipm seuū eē
 ne cito peteret vltionē. & ideo ei telum re-
 traxit & inermē dereliquit. vnde constat
 apum impatorem aculeo nō vti. mirant

da aut est circa regem plebis obediētia. nam cum procedit totum examen circa ipsum conglobatur. et ab ipso agmine velut acie militū cingit et vallat et pro multitudi- ne obsequētū tunc tēpōis vix videtur. Cum popul' apū in labore est ipse in- tus est et circuit similis excitanti solus a labore ē immunis. Circa quē et apes assunt quedā hñtes aculeus tanq̄ lictores qui auctoritate assidua regis sunt custodes. et ipse raro pcedit foras nisi qñ examē to- tum debet exire. cui' exitus intelligit an- te dieb' aliquot exercitu murmurante et quasi ad exitū se pparante vnde siq̄s tūc regi apum pscnderet alam totū examē tunc tēpōis non exiret. et quando pcedunt singule regis obsequio se offerūt et ei pri- me esse volūt regem fessūz humeris sub- leuant et fatigatū totū portant si qua las- sa defecerit vel ab acie errauerit odore p- sequitur vbiq̄q̄ rex pcedit et vbiq̄q̄ rex pscderit ibi cetera figunt castra. re- ge viso totus animatur exercitus ipsoq̄ amisso totū agmen dilabitur ad alium. quia sine rege esse non possunt. Ad aluea- ria subintrant quedā false apes que fuci- nuncupātur habentes magnū ventrem furtimq̄ deuorant mella. et has apes in- terficiunt quādo eas deprehendunt. Quā- do ver est humidū fetus apum multipli- cantur. et mella depaupantur. et econuer- so quādo ver est siccum deficiunt in pro- le et in melle multiplicātur si autem defe- cerit in aluearib' cibis impetū faciunt in proximis pposito rapiendi. et contra eas alie aciem dirigunt si rectorē habēt et si que fuerint apes fauentes inuaden- tibus pcutit eis inuasores nec eas impe- tunt sed potius eas sibi associant et defen- dunt. Quibus alijs de causis acies con- trarias constituunt duo imperatores cū multa rixa que dimicatio in iactu pul- ueris aut fumo totaliter dissipatur. Ite- rum idem capitulo. xix. Apes quedā sunt ru- stice ac siluestres l'vide aspectu et cete- ris iracundiores. sed labore et opere sunt prestantiores. alie sunt vrbane quarum quedam sunt breues et varie ac rotunde alie sunt longe sicut vespe et ille sunt alijs deteriorēs et sunt pilose et quedā ex his

sunt alie que in messe mella faciunt. fil- iestres vero in arborum cōcauitatibus mellificānt. aliquādo in aliquo terra spe- cu quibus natura dedit aculeū ventri cō- fertum ad vnum ictum. quedam autem ex vindicandi ardore ita pfunde figunt telum qd consequit subito intestinūz ta- les cito moriūtur. alie quid ē aculeū per- dūt et viuētes vltim' mellificare nō pñt sed castratis virib' nocere piter et pdesse desistunt. Odores fetidos et ceteros fu- mos maxime odiūt et fugiūt. in reb' asit odoriferis iocūdant. Cancroz odore si quis eos iuxta decoquat exanimant. qñ rer eoz mox tristitia torpent funerātūz q̄ mox comitantur exequias. et meret plebs magno dolore rege peste psumpto nō cibos tūc comedūt. nō procedūt tri- sti tñ murmure glomerant. Circa corp' eius luctū nō minuūt. imo nisi sub traha- tur mortu' fame et dolore moriunt. bila- titate ergo apū et nitorē sanitas estima- tur. Dicit etiā idem apes incurrere mul- tas infirmitates. nā vt dicitur ca. xx. egrotāt quādo nō pficiūt fetū suū. Inimicatur etiā vel aduersat eis resultans son' echo. nimis enī facit eas timidās inopinato sonitu terrēs eas. inimicat etiā eis cor- rupta nebula corrūpens flores quos de- pascūt. aduersant et eis atan eeq̄ se soci- ant eis et in aluearib' faciūt interturas pestifera est eis etiā musca quedā similis papilionū q̄ insilit in cādelas. nam papi- lio depascit ceras et relinq̄t stercoza ex q̄- bus generant teredines q̄ ceras pcpu- as appetūt. nocet etiā eis auuiditas pascit qz nimia floz satietate replent. et marie hoc accidit in vere oleo quidē exaniman- tur sicut et oīa annulosa et infecta. pcpue si capite vincto in sole ponant sed asple- aceto reuiuiscūt. aliqñ etiā pstrahūt sibi subtrahi mella nimis auide deuorātes. hucusq̄ pli. Insignis etiā pprietates et notabiles recitat auic. li. viij. c. iij. Apes inquit abant ex melle et comedunt inde parū. sed qñ infirmant tunc comedunt mel et nō exeunt de tomib' suis et qñ in- ueniunt tomos mundas siue aluearia fa- ciunt in eis tomos sextiles cereas. et qñ

orificia alueatis sunt nimis ampla. di-
minuunt amplitudinem cum quadam visco-
sitate nigra que in odore est acuta. et edi-
ficant primo tomum regis. et illa tomus si-
milis est foramini. et post alias tomos secundum
diuersitatem maiorum vel minorum. masculi au-
tem tantummodo operantur tomos suas. et
post non est operatio nisi ad comedendum
mel et mellificandum. et apes primo moran-
tur in fauis suis. et quando est tempus erecti
di ascendunt in altum secundum formam pyrami-
dis et postea redeunt et comedunt mel. et rex
nunquam exiit nisi cum exercitu. et masculi non
habent aciem nisi forte pauci. tunc appetunt
pungere sed non possunt. et reges apum sunt
duorum modorum unus rubeus et alter niger
fere sicut carbo. et est in duplo maior quam
apis que mellificat. et sunt apes musculae
magis pigre quam femine. et meliores sunt
apes minores et rotundiores habentes va-
rios colores. et apes que pascuntur in mon-
tibus pratis et ortis sunt minores et me-
liores et faciunt mel compositum in partibus et le-
ue. apes autem que non sunt bene non faciunt
mel equale nec compositum sed apis que se-
adheret foramini mellis efficit mel me-
lius. aliter enim corrumpitur de facili et gene-
rantur in eo aranee que corrumpunt mel.
Duplici de causa videntur apes mellifican-
tes aculeo scilicet ad defensionem. et ad humi-
ditatis superflue consumptionem. vis enim
igneae est in aculeo. et ideo cooperantur valde ad
consumptionem superflui humiditatis et mellis
imutationem et conservationem. Item subin-
trant sepe aluearia quedam muscae male que
faciunt alijs muscis prius rediit quas mi-
ti vocant grisanes et illi grisanes perfo-
rant et corroditur alas aliarum. sed vere apes
persequitur illas muscas et pungunt eas
nec permittunt eas cadere super tomos suas
Et apes mellificantes interficiunt mascu-
los nocentes eis et reges malos quoniam eas
non bene regunt. sed tantummodo de melle
nimis comedunt. et pro parte hoc faciunt quoniam
mel erit paucum. et apes pro parte pugnant cum
longioribus quando non operantur nec laborant.
et nituntur eas eicere de aluearibus. et per
talium eiectionem meliorant mel et augetur.
Est autem unum genus apum quod dicitur
labion et interficit apes mellificantes

et destruit earum domos. et hoc est quod sunt vi-
giles et bene custodie. et quoniam intrant aluea-
ria. in melle subito se infigunt cum reuocant.
di intantum quod non possunt euadere. et tunc sta-
tim a veris apibus homini interficiunt. et an-
tequam rex creat rationabiliter per duos die-
es ante sciant alie quid rex sit facturum. ut
obedire illi pare sint. et quando reges crea-
tur quilibet habet cateruam unam et illa ca-
terua non vult habere alium regem nisi quem
primitus acceperunt. et si alius rex volue-
rit esse rex illius comitatus ipsum inter-
ficiunt et postquam exierint pulli et fuerint pau-
ci expectabunt societatem alteri examinis.
et sic simul securus perficiunt. et postquam
ceperunt volare pulli et fuerint equales ma-
gnis festinant opus suum et senioribus pluri-
mum cooperantur. Nulla autem creatura arden-
tior est ad vindictam quam sit apis quoniam ad ira-
cundiam provocat. et ideo sepe grandes per-
sternit exercitus multitudo apum quando
contra diripiētes mella resistere con-
luntur. fumum et fumum super omnia abhor-
rent apes et ideo laborant proiecere feces et
squibala sua quoniam volant. quod earum feces fe-
tent valde. et ideo ab eis tomos suas val-
de purgant. vergines apes et iuvenes meli-
us operantur et faciunt melius mel quam senio-
res et non tantum percipiunt nec tantum ledit
earum percussio sicut senum. Potant autem apes
et bibunt sed aquam tantum claram siue pro-
pe siue a remotis hauriant nec potant nisi
prius proiecerint fecem suam. et maxime
mellificant in autumno et in vere. et mel ve-
ris melius est propter florum nouitatem et am-
pliozem puritatem. et apibus placet armo-
nia scilicet sonitus cantus et percussio palmarum
et ideo cum canto et peluuii aut cymbalarum
tinnitu ad alueare reuocant. et quando
dimittit apibus multum de melle pigrescunt
et minus operantur. et ideo oportet ut in aluea-
ribus eis mediocriter dimittat hucusque
aui. li. vii. Multa alia ponit in quibus reco-
dat cum Arestole. li. viii. pli. in. xi. quere su-
pra li. xij. in litera a. vbi inuenies multa
que ab arestole et seneca et alijs autoribus
sunt excerpta. sed hec sufficiant.

Capitulum. XII.

De bue

Bos grece boetes nūcupat. que
 b latini trionēvocant eo q̄ terram
 terit cuius latitudo pellis a mē
 to vsq̄ ad crura pallearia dicitur a pelle
 ipsa. s. dicta quasi pellearia q̄d generosi/
 tatis in boue est signū vt dicit Pl. li. iij.
 Boim autem vt dicit idem circa socios
 eximia pietas est. nam alter alterum in
 quitur cū quo p̄ collum aratrū ducere cō
 lueuit & frequenti mugitu piūm testatur
 affectum quando ipsum citius inueniri
 nō contingit. De lobus x̄o dicit Pl. li.
 viij. ca. xlv. lobus indicis cameloz tradi
 tur esse altitudo quoz cornua sunt in la/
 titudine quatuor pedum. & sequitur ibi/
 dem. Soli boues inf̄ animalia retro am/
 bulantes pascuntur. aque calide abluo
 ne dicitur pinguescere. quando cornibz
 capitis cōiungitur plus laboris p̄nt su/
 stinere q̄ quando ceruice inuicē copulan
 tur. In syria sunt boues qui non habent
 pallearia sub gurgure sed gibbos in dorso
 boues quoq̄ larata habētes cornua. di/
 cunt esse in ope excellentes. boues nigri
 coloris pua habētes cornua min⁹ repu/
 rant vtiles ad opandū. maiora cornua &
 spissiora habēt boues q̄ thauri. & post ca/
 strationem bos in corpe & in cornibz au/
 gmentū recipit. p̄ter etiā p̄ficiat in robo
 re & viute. nō tamē est tante animosita/
 tis nec audacie sicut ante. magis alit ef/
 ficitur vomitus maturus & quietus pa/
 tiens laboris. & motus tardioris & inel/
 sus grauioris. Item pl. ibidem. Natu
 ra optima boum fit in trimatu. post tri/
 matum alit nimis est sera. sed ante p̄ma
 tura. optime vero cū boue iuuentus im/
 buitur. se cūm enim laboris agriculture
 habemus hoc animal. tanta etiā fuit cu/
 ra apud priores boues nō ledere vt qui
 procaci animo motus bouē occideret si/
 ne causa. puniret grauius tanq̄ colonū
 suū interemisset. vt dicit idem. Est enī
 animal mure & mundū non solū vsibz ho/
 minū necessariū. verū etiā ad imolandū
 in aris deoz est congruū et aptum. nam
 ex lobus optime fiunt victimę & lauda/
 tissima fit ex eis placatio deozū. bos ap/
 tit terram vomere & incidit et colit arua
 et ea gignendis fructibus apta reddit.

Bos caribus reficit et nutrit. pellis ei⁹
 multis vsibus conuenit. eius etiam fi/
 mo terra impinguescit. eius cornua ca/
 lesfacta remolliscunt & rectificatur ex quibz
 vascula diuersa & varia vtensilia p̄
 parantur. Ex cornibus enī bouinis fiūt
 arcus baliste quibus tela cōtra hostē ia/
 ctantur. fiunt & toraces & arma quibz in
 firmiora hominis contra hostium iacula
 defensantur. fiunt & lucerne quibus fugā
 tur tenebre. fiunt & pectines quibus capi
 ta a sordibus emundantur. bouinis etiaz
 cornibus vtuntur venatores. nam cum
 eis terrent feras & incitant canes vena/
 ticos vt fugientia animalia insequantur
 cornibus insup vtuntur scriptores & p̄
 ctiores in quibz varij colores optime cō
 seruantur vtuntur etiam cornuū vsu bella
 tores quibz buccinādo socij animantur
 tam pugnātes q̄ fugientes ad aciem re
 uocantur. cornibz etiam vtuntur custodes
 turrū & castrorū siue speculatores qui ip̄o
 rum sonitu ad vigilandū muro se porta
 tur ad multa alia cornua bouina sunt ne
 cessaria. Unde nihil est in boue q̄d diuer
 sis vsibz non sit vtile & etiā eius fimus.
 vt dicit pl. li. xxxij. c. xi. fimus inquit bo
 uis cū aceto iuuat cōtra dolorē articulorū
 ydropicis etiā remediū singulare est si
 inde ad solem pungatur. intercutaneū
 enī cōsumit humore & sedat acceprimit
 inflaturā ydropicā & tumore. Dicit pre
 terea Pl. li. xxx. ca. iij. est inquit animal
 puulū si se scateo noie burestis. hoc inf̄
 herbas fallit bouē. et ideo sic est dictū qz
 p̄mit eum. nam inter herbas quas bos
 diligit illud animal se abscondit q̄d ani
 mal bos deuorat dum herbas incaute ca
 pit. burestis autē deuoratus iecur bouis
 subito sic inflammat vt ip̄m cum cruciatu
 maximo tandē rumpat. vnde p̄ter onus
 quo bouis ceruicē p̄mitur & propter dolo
 rem stimuli quo pungit bos burestis ve
 neno dum eius ventre subintrat inter ei
 bos cum interitu cruciatur.

Capitulum. XIII.

De bubulco

Bubulcus dicitur bouis custos. q̄ ip̄o
 rū ē custodie ex officio reputat⁹.

hic boues pascit et nutrit et ad pascua eos ducit ac reducit et dum sunt in pascuis pedes eos colligat et conectit, eorum ceruicibus iugo premit et aratro eos iungit. cum stimulo pigrantes compellit ad labores, et ut ymoformiter aratrum trahat stimulo eos cogit sibilo, et cantilena eos demulcet, et ut libentius iugum ferant vocis melodia allicit ipsos et inducit, naturaliter enim boues sicut et cerui diligunt melodiam, ut dicit Plinius, cum vega eos dirigit et ut rectum faciat sulcum ipsos instruit nec solum cogit ad arandum verum etiam ad triturandum compellit, et ad confringendas fruges in area circūducit, finito labore a iugo eos soluit et ad presepe ut referantur eos ducit.

Capitulum. XIII

De bubalo

Bubalus est a boue diminutive dictus eius quod similis sit bovi, Est autem animal ita indomitum quod pre feritate iugum non recipit in ceruice, bubalos Africa precreat, In germania autem sunt boues agrestes habentes cornua in tantum protensa ut regis mensis propter insignem eorum capacitatem ex eis pocula fiant, ut dicit Plinius, Est autem animal magne fortitudinis, unde tomari non potest nisi circulo ferreo naribus eius infixo quo circūducitur, nigri autem vel fului est coloris paucos et raros habens pilos, cornua habet, sicut et ceruicibus validissimis circūseptam, cuius caro non solum est utilis ad escam, verum etiam ad medicinam, nam ut dicit Plinius libro xxviii, c. r, caro bubali cocta vel assa minimis morbum sanat, cuius medulla cum terreo creure assumpta aufert pilos palpebrarum et medet vicibus oculorum, sanguis eius cum aceto sumptus reicientem sanguinem mire sanat, cuius yngule vel solee bubaline cum mirra confirmant dentes motos, lac bubalinus valet contra viscerum torsiones, nam sua pinguedine delinit ea, unde contra diffenteriam multum proficit, valet contra ictus serpentum et scorpionum, et contra venenum salamandre et acute vulnera recentia sanat, simus bubali calefactus sanat apostemata dura

et eorum viticias spargit, fel eius valet contra caliginem oculorum, Sunt et quidam boues agrestes mire magnitudinis et transsumme sunt agilitatis, intantum enim sunt agiles ut fimum quem precipiunt citius eleuet super cornu quam possit decidere super terram, Hi boues odiuntur et persequuntur omne verberum siue rufum, et ideo venatores tuleris se induunt ut eos puocent ad eos insequendum, venator iam videns bestiam appropinquante retro magnam arborē et forte se abscondit, bos vero cornibus ita fortiter impingit in arborē quod propriis cornibus ab arborē detinet et sic detentus venatoris iaculis confodit prosternit et necat, Est autem aliud animal simile boui agresti sed non est tantę magnitudinis, maxima habet cornua multum alta et acuta cum quibus deicit arbores et arbusta, sed et si concava est quercus rotore suo deponit usque ad terram, que gratia pastus tandem caput submittit inter frutices subtilia et proluxa vultura siue vimina habentes, quarum complexione et adherentia cornua bestie circūligant et obligant unde diu luctans contra illas complexas virgultorum obuolutiones magis ac magis se intricat atque ligat, cumque diu luctans ab illis ligamentibus se non expectit imo fortius se inuoluit pro indignatione alte mugit, cuius vocem horridam audiens venator scit bestiam illaqueatam fore et tentam, unde ipsam secure venabilis impetit et occidit bestiam acerrimam in vulturis quam in nemoribus magnis inuadere nullo latens ausus fuit, et hac bestiam vocat phibsiologus aptaleonē, Cuius dictis si fides adhibenda est mirum videtur qualiter tanta bestia de vulturis et nemoribus modicis cornua non erumit que eisdem cornibus ingentes arbores tenet et prosternit, Est proterea quedam species bouis siluestris quas Aristoteles, in li. viii, circa finem vocat horizur, et dicit quod magnus est secundum quantitatem tauri et est similis thaurō, et habet crines descendentes ad duas partes spatularum sicut in equo est videre, et eius pili sunt magis molles pilis equi et breuioribus, et crines eius stinui usque ad oculos, et est color eius vergens ad tuleri colorē vel atrinum, et vox eius assimilatur voci thauri, et ha

tet cornua aliquatulum incuruata et in uno
 quoque cornuum suorum cape potest medietate
 mensure. que dicitur bos et non habet dentes
 superiores sicut thaurus. nec cura eius
 sunt multorum pilorum et assimilantur lane. et
 findit ungulas habens in pedibus duos so-
 tulares et cauda eius est breuis respectu
 corporis. et ipse cauat terram et erigit in cauam
 sicut thaurus. et habet duram cutem mul-
 tos ictus patientem. et carnes habet valde
 dulces. et propter hoc venas et pituitas. et quando
 venas fugit et quiescit et cum debilitatur pu-
 gnans projicit sterces per quatuor passus. et
 hoc facit quando timet. Lanes autem venas
 tici odorant super sterces et dum circa ta-
 lem odorem occupant bestia fugiendo elo-
 gatur. Idem dicit Arestus. de vacca agre-
 sti. libro. x. et quando appropinquat aialis
 plus adunabitur ex eis multi. et prius con-
 gregabunt sterces circa ipsum et ponunt sicut
 murum. et hoc est animal multi stercoreis ut
 dicit Arestus. idem et etiam auicenna.

Capitulum. xv.

De basilisco

Basiliscus grece latine dicitur regu-
 lus eo quod sit. ut dicit Avicenna. rex ser-
 pentium. ipsum enim videntes fugi-
 unt et timet etiam serpentes ipsi. olfactu ei-
 us eos necat. flatu et etiam aspectu interi-
 mit omne viuum. ad eius siquidem aspectum
 nulla avis illesa transit. et quousque procul
 sit eius ore combusta deuorat. a mustelis
 tamen vincitur quas hostes ad cauernas de-
 ferunt in quibus reguli delitescunt. Nihil est
 sine remedio ille parens omnium dereliquit.
 unde visa mustela basiliscus fugit quem
 illa persequitur et occidit. Est autem in longitu-
 dine semipedalis albis maculis lineatus.
 Reguli autem sicut scorpiones arctia que
 que sectantur. et postquam ad aquas puenerint
 ydrophobos et lymphaticos faciunt. intoxi-
 cant enim ipsas aquas et mortiferas red-
 dunt eas. vocatur quoque regulus a mul-
 tis sibilus. nam sibilis occidit antequam mor-
 deat siue pungat. hucusque Avicenna libro
 xij. cap. iij. Plinius autem libro. viij. ca. xxij.
 dicit sic. Aspidem inquit hesperios et ethio-
 pes sors est qui a multis estimatur caput
 nili iuxta quem est quedam fera que caroble

fas appellatur corpe quidem modica omni-
 busque membris iners pregraue caput ge-
 rens. et semper habet deiectum super terram
 alias esset internecio humani generis.
 quia omnes qui eius viderint oculos ex-
 pirarent. Eadem basilisci serpentis est vis
 que sirena puincia gignit. habens in lon-
 gitudine magnitudinem. xx. digitorum candi-
 da in capite macula velut dyademate in-
 signitur. Sibilis omnes fugat serpentes
 nec steru multiplici reliquit corpus im-
 pellit. sed celsus et erectus in medio gra-
 ditur et incedit. et siccat frutices. et herbas
 exurit non solum tactu. verum etiam sibilis et
 afflatu circumadiacentia omnia destruit et cor-
 rumpit. tante etiam est venenositatis et pu-
 niciei quod tangentem se cum hasta longissi-
 ma sine mora interficit et consumit. hunc
 mustela comedit et vincit. Quia deo natu-
 re nihil placuit esse sine pari. mors itaque
 basilisci morsus est mustele. et tandem
 mors mustele dicitur esse fetor basilisci
 et hoc quidem verum est scilicet nisi muste-
 la pastu et fricatione rute herbe contra ta-
 le mortiferum primum munitur. ut di-
 cit Arestus. et etiam Avicenna. Primo igitur
 mustela rutam herbam quam quis amaram co-
 medit et sic virtute succi herbe. amare na-
 ture hostem intrepida aggreditur et de-
 uincit. et quousque basiliscus iremediabili-
 ter sit venenosus quod diu viuunt. in cinerem
 tamen combustus veneni malicia perdit
 cuius cinis operationibus alchimie vti-
 lis creditur. et maximus in transmutationi-
 bus metallorum.

Capitulum. xvi.

De botrace

Botrac que rubea dicitur gen-
 est rane venenose habitans in ter-
 ra pariter et humore. ut dicit pli-
 nius libro. xvij. senectutem. i. vetustam
 et senem pellem dicunt eas deponere ad
 siduo pastu quarundam herbarum. vene-
 na tamen sibi semper reseruantes pugnat
 contra araneam et palangionem et bene-
 ficio plantaginis earum venenum superant
 et punctura. cuius venenum creditur esse
 frigidissimum. Et ideo omne membrum quod
 tangit reddit insensibile et stupidum ac si

esset congelatum. Animal siquidē est vi-
 rulentū. et iō ad iram se animat ad omnē
 tactum vñ q̄to plus tangit tanto turge-
 scit ampli⁹ et inflat. quot maculis sub vē-
 tre respersit tot nocuentis venenū ei⁹
 obnoxii fore philetur. oculos habet q̄si
 igneos et lucentes. et est tanto p̄niciosi⁹/
 or q̄to eius aspectus ardentior inuenit⁹
 et q̄uis claros habeat oculos odit tam
 solis aspectū et q̄rit latebras ac fugit ad
 cauernas q̄n sol oritur et ip̄ius radijs ter-
 re superficies resouet. Verbas dulces di-
 ligit et ear radices comedit. sed comedē-
 do eas inficit et corrūpit. et iō in ortis ru-
 ra que bufonibus et ceteris venenosis ē
 inimica plantari cōsuevit. cuius virtute
 arcens ne accedant ad alias herbas et radi-
 ces que ibi terre cōmendant. loca fetida
 muscida et fūmōsa bufo diligit. odorifera
 autē loca multū odit. vñ dicunt q̄ vineis
 incipientibus florere fugiūt. qz odores
 ip̄ar non p̄nt sustinere. De bufone autē
 dicit Pli. li. xxx. ca. iij. sunt rane multū
 venenose q̄ dicunt rubele que viuūt in ve-
 pribus et ruletis. que sicut sunt grandio-
 res sic et ceteris sunt p̄niciosiores. et sunt
 coloris altere subnigri altere subrufi vel
 pallidi et subcitrini. Istas autē rubeletas
 dicunt habere duplex iecur. vnū est sum-
 me venenosum. et aliud est remediū et
 datur p̄ antidoto cōtra toxicū seu vene-
 num. Oportet autē ip̄a experiri. p̄ijcitur
 autē iecur in nido formicariū et p̄tem vene-
 uosam formice fugiūt aliam p̄tem appe-
 tunt et illam oportet retinere et p̄sul/ve-
 leruare. Mira de his certatim tradūt au-
 tores. vt di. Pli. Dicunt enī in eius la-
 tere dextro esse os occultū qd̄ p̄iectus in
 aquam feruentem facit eam subito refri-
 gerari necyas feruere postea nisi os p̄i-
 mitus exprimatur. et illo officulo vtuntur
 magi ad amorem et odiū cōcitandū. di-
 cunt etiam inde quartanas posse salua-
 ri. Quāscūqz autem v̄mis ille sit ve-
 nenosus. p̄ incineratiōem tñ et cōbustio-
 nem amittit vim veneni et recipit maxi-
 mam virtutem medicine. Valet enī miro-
 modo ad carnis et cutis aliquo casu p̄di-
 te recuperatiōem et neruoz cōsolidatio-
 nem et vulnerū desiccationem et curam si

debito modo illo cinere quis vtat. Que
 te infra de rana in littera R.

Capitu. XVII

De lombice

Lombice est vermis quidam na-
 scens in frondibus cypssi. strati-
 mori et terebinti vt di. Pli. li.
 xi. ca. xxiij. Isti autē di. sic. lombice est frō-
 diū v̄mis ex cuius textura lombicinium
 cōficat. appellat autem hoc nose eo q̄ eua-
 cuerur dum fila ege rat et in eo remane-
 at solus aer. vt di. idem. Mira autē reci-
 pit hic vermis immutatiōem. nam p̄rio
 nascitur sicut v̄mis similis cruce que ro-
 dit folia olerum et p̄p̄inos vinearum.
 hic vermis frigoris impatiens lombice
 as telas aranearū modo terit et p̄rio sibi
 interit corticem siue tomū in qua habi-
 tet et cōtra horrorem hyemis se defendet
 texturam autem suam facit pedum suoz
 ministerio quibus subtiliat filum et pe-
 ctinat. et sic id in telam ordinat et p̄ponit.

Capitu. XVIII

De camelis

Cameli vt dicit Isti. li. xij. a gre-
 co nomen sunt sortiti eo q̄ quā-
 do onerant se inclinantes et ac-
 cubantes coram onerantibus humiliat-
 tur. greci enī came hūile et breue dicūt. vt
 dicunt a camur qd̄ grece curuū sonat. qz
 in tpe q̄n recipiunt sup se pondera super
 anteriores poplices incuruant. Cameli
 itaqz a salia sunt onozifera et māsueta ad
 portanda hōm pondera deputata et inue-
 niūt in multis regionibus. sed potissi-
 me in arabia. et differunt cameli arabi-
 ci a camelis aliar regionū. nā arabici du-
 os habent in torso gibbos. Sed reliqua-
 rum regionū cameli in torso h̄nt vnū
 tm. vt di. Isti. in eodem. Pli. xli. viij.
 ca. xix. di. sic. Camelos inquit inter ar-
 menta pascit oriens. quoz duo sunt ge-
 nera bactrici scz et arabie. arabici camel-
 li bina habent tubera in torso. bactrici
 vnū habent in torso in quo portant. et a-
 lius in pectore cui incubant. Cameli su-
 periori ordine tentium vt boues carent
 et ruminant sicut bos et ouis. vt di. Isti.

li. xij. ungulam tamen non diuidunt vt
post dicitur. veloces sunt multū vt dicit
Pli. et id valent in plijs cōmittēdis et e-
am in mercibus referendis. vltra assue-
tum camelus nō pcedit spacij. nec plus
osueto onere suscipit ad portandū. odiū
habent naturaliter cōtra equos. et sitim
etiam p quatrīdū tolerant et qñ bibūt
turbant aquam. aliter potu nō gaudent.
Viuunt quinquagenis annis quidā eti-
am et centenis. Et alij etiam rabies in-
currunt. Lastrant cameli qui bello ppa-
rant. fortiores enī sunt coitu penitus de-
negato. Hucusq; Pli. De camelo xō di-
cit Aui. sic. Camelus iquit mouet prio-
pedem dextrū sicut et leo. et solus habet
sup dorsum additamētū. et h3 pedes scis-
sos. et in scissura habet pellem ad modū
pedis anserini et ille scissure sunt carnosae
sicut scissure pedis vrsi. Et id etiā fa-
ciunt eis hoīes sotulares et abluūt eis
pedes ne pedū teneritudo subitus ledat
et etiam alij in corde illius inueniūt os
sicut etiā inueniūt in corde cerui. et habet
quattuor conos in duabo mānillis sicut
vacca. et camela se inclināt et vadit sup
genua qñ appetit cū masculo copulari et
desideriū eius est fetuens tempe amoris
et tūc parū comedit. et semp appetit co-
ire iuxta locū illū vbi primo coitit. et vt
dicit Arest. li. v. Appropiat camelis q
solitarij sint in montibus amoris tempo-
re et nullus potest appropinquare eis ni-
si pastor. et virga cameloz est neruosa et
valde dura. et id fiunt ex ea corde arcuū
Item idem in eodem. cameli habent tē-
pus determinatū ad coitū et ad amorē
Item alit ferum in vtero p. xij. men-
ses et nō coeūt ante trienniū et post puz
quiescat p annū. Item di. idem lib. viij.
q sunt quedā genera cameloz q castrā-
tur vt sint ad fugē cōmodū aptiores. et
dicit q tales cameli sunt velociores eqs
et hoc accidit ppter amplitudinem passi
sed de hoc quere infra de dromedario. Item
nota cōtra incestuosos de camelo. qz ca-
melus vt dicit Arest. li. viij. nō coit cū
matre sua. cooiebat enī mater cuiusdā
cameli pallio in quādam ciuitate et saltauit
sup eam filius eius qui sentiens eā ma-

trēm suam descendit ante q coitus cōm-
pleretur et momordit ingeniatozē et oc-
cidit ipm. exemplū est Arest. et ponit si-
mile de equo cuiusdā regis. de camelo in
sup di. Pli. li. xi. ca. xxxvij. Cameli cal-
uescunt inter quadrupedia sicut hō et sic
strucio et qdam alia inter volatilia. De-
cit etiam idem q inter aialia nō corni-
gera camelus in superiori maxilla non ha-
bet priores dentes. et id cōcordat cū aia-
libus ruminantibus in dentibus et in di-
spositione ventris. sed nō in cornib; Idē
di. Arest. li. xiiij. Animal cuius cibus est
materia spinosa habet multos dentes sicut
camelus. et asal habens cornua nō habet
dentes in vtraq; mandibula. et ppter hoc
camelus nō habet dentes in vtraq; man-
dibula sed in vna tñ qñuis careat corni-
bus. necessario igitur fuit venter cameli
talis dispositionis. et assimilatur vētrib;
aialū carentiū dentibus in mandibula
superiori. et fuit creatio dentiū eius sicut
aialis habentis cornua et sequit̄ ibidem
Et qz cibus cameli est spinosus necessa-
rio fuit lingua eius carnosā. ppter durici-
em palati. natura ergo palato vti sic p-
te terrestri dentiū. et ppter hoc ruminat
camelus sicut habentia cornua. qz vētes
eius ventibus hñtiū cornua assimilant̄
Recipit itaq; cibū in primo ventre peni-
tus indigestū. in secūdo aut̄ incipit dige-
ri. in tertio melius. in quarto digestio pe-
nitus complet. et ista ventriū diuersitas
fuit necessaria ppter grossiciem nutriti-
ti siue cibi. qz parū dentibus molit cibū.
Item Arest. li. xiiij. Camelus nō habet
fel distinctū sup epas sicut necelephas.
qz epatis naturam habet valde sanam et
sanguinem naturaliter dulcem et in talē
bus aialib; non inueniūt fel aut si inueni-
tur in venis valde gracilibus inueniūt Et
id dixerunt antiqui sicut anaragoras q
cameli ppter priuationem fellis sint v-
te longioris. qz diutius viuūt aialia pa-
rum hñtia fellis q̄ illa q hñt multū. et id
posuit anar. q fel esset cā infirmitatum
oim acutarū qñ scz multipliciter ad pul-
monem et ad alias ptes corpis se diffu-
dit. Sed di. Arest. hoc esse falsum. qz ml-
ta aialia in quibus non inuenitur fel ad

cutas et mortiferas aliqui sustinent pas-
siones. ut in camelis quibus accidit ali-
quod podagra et rabies. unde constringuntur
pedes sui et interficit eos ista infirmi-
tas et tamen carent felle. ut dicitur idem. Ducunt
et Arest. De camelo etiam dicitur Cōstā-
ti. in dieb. vniuersalibus. Camelus est
animal calidissimum ex natura. et non naturaliter
est macilentum. Calor enim totum trahit san-
guinis vinctuositate. et non remanet si-
ne multa crassitie. et camelinum lac subtri-
lius est lacte aliorum animalium et minus vn-
ctuosum et minus nutritiuum. magis autem
est calefactiuum diureticum. id est aptius diui-
siuum. lac enim nihil aliud est quam sanguis
secundo coctus. non lactis sapor camelini salis
est et acutus. unde humor grossior est inci-
siuum et attenuatiuum. cui vaccinum lac est
contrarium. est enim grossius vinctuosius et
multum nutritiuum. alias proprietates que
infra de dromedario.

Capitulum XIX

De cameleopardo

cameleopardus vel cameleop-
dulus est animal ethiopicum. ut dicitur
Ipsi. li. xij. et Pli. li. viij. ca. xix. ca.
puthalens cameli et collum equi crura et
pedes bubali et maculas pardus. Est enim
bestia maculis albis rutilum colore distin-
guentibus superaspas. non a capite cameli
et maculis pardus cameleopardulus est
vocata. ut dicitur Pli. Etiam bestia magis
aspectu quam feritate conspicua intem-
perata que etiam ouis fere nomen accepit
ut dicitur idem. Hoc autem animal fuit mundum
secundum moysaicam legem quo ad esum. sed
non quo ad sacrificium. nam ungulam fini-
debat ut bubalus et ruminabat ut came-
lus. et ideo ipsum comedere erat fas. ut
Deutro. xiiij. ca. et.

Capitulum XX

De cameleonte

cameleon huius cameleontis. est
bestiola pua diuersa varietate
colorum dispersa cuius corpusculum
ad varios colores quos videt facillime
uersione variatur non inuenitur aliquod
aliud animal cuius corpusculum ita recipiat

colorum oppositorum immutationem. ut ibidem
dicitur Ipsi. secundum autem Auicena. cameleon idem
est quod stellio. quod lucet ut stella et immutat
colores. quod est animal timidum et paucis
guinis. non colores mutat. et est quadrupes
habens faciem lacerte et ungues acu-
tos et recuruos et corpus asperum et duram cu-
tem ad modum cocodrilli. Arest. sic dicitur li.
ij. Cameleon inquit est animal in corpore si-
mile lacerto cuius latera sunt oblonga
umentia ad inferius sui ventris sicut pis-
cis et medium spondilium dorsum eius pro-
minet sicut spondilium piscis. et facies eius est si-
cut animal ex porco et simia. et habet caudam
valde longam et eius extremum est gracile.
et habet pedes reflexos sicut lacertuli
et quilibet pedum diuiditur in duo. et com-
paratio vnius ad alterum est ut pollicis ho-
minis ad residuum manus. et quilibet dita-
rum primum diuiditur in digitos. et habet vn-
gulas siles unguibus autem totum corpus
eius est asperum sicut corpus pardus. o-
culi eius profundati et sunt magni rotundi et
continentur a corio simili corio torus cor-
poris eius. et non cooperiuntur ab ipso et gi-
rat oculos suos frequenter circumquaque et
alteratur color eius quando inflatur corium
eius. et habet colorem declinantes ad nigredinem.
sunt in eo macule nigre. et hec
uariatio est in toto corpore eius et maxime
in oculis et in cauda. et eius mors est egra-
uis valde. et in morte eius turpis colo-
ris et id quod est in corpore suo est modice
carnis. parum enim habet nisi in capite et
radice caudae ubi parum habet sanguinis.
similiter in corde et in venis exeuntibus ab
eo et in circuitu oculorum quibus sit pars et ei
cerebrum est. prope oculos et si quis diuise-
rit corpus in duo permanebit in operatio-
bus suis per suum spiritum et remanet modi-
cus motus circa corpus et non habet imple-
nem et in quiete in cavernis sicut lacerta.
Ducunt et Arest. Pli. vero li. xxvij. c. viij
sic dicitur. Cameleon est animal simile cocodrillo
sola curuatura dorsum et caudae am-
plitudine distans. nullum animal eo paulu-
dius estimatur. et non immutatur calor eius
vis eius maxima est contra accipitres ad se volantes
et preter ceteris animalibus voluntarie la-
T 2

terandos. Caput eius et guttur eius si
cum quercinis lignis accendat ymbres
facere et tonitrua temocritus asserit sed
hoc videtur Plin. Qualecūq; sit asial inc̄ i
mūda cōputatur. vñ sup̄ Leuit. xi. dicit
eficius. Misereſcit et p̄ infirmitate mā
lietus se fingit cū sit crudelis. Dicit lau
tem cameleon viuere solo aere sicut tal
pa ex terra et allec ex aqua et salamādra
ex igne. verſus. Quattuor ex puris vitā
ducunt elementis. Cameleon talpa ma
ris allec et salamandra. Terra cibat tal
pā. flāme pascit salamādra. Unda fit al
leci cibus aer cameleonti.

Capitulum XXI

De caprea

Caprea est siluestris capra a car
pendo dicta. vñ Jfido. li. xij. ca
capros et capreas a carpando vir
gultis quidam dicit. Elij x̄o sic eas di
ctas putant q̄ carpant aspera. nōnulli ve
ro dicūt eas sic vocari a strepitu crurū
vnde vocant capree siluestres capre q̄s
greci p̄ eo q̄ acutissime videant torcas
appellauerūt. morant enī in excelsis mō
tibus et q̄uis de longinquo videant non
vident tñ venientes venatores. eedē di
cunt et ybices quasi auices eo q̄ adinstar
suium ardua loca petant. ita vt de subli
mitate vic ob tutibus humanis pateāt
vt di. Jfido. li. xij. Et subdit. Nec itaq; a
nialia in petris abruptis cōmorāt. n̄ a
liqñ hōim approximatōem et p̄secutiōes
seu p̄uersitatem p̄senserint vel feratū. de
altissimis saxoz cacuminibus sese p̄cipi
tates in suis se cornibus suscipiūt illeſas
vñ dicunt etiam et dame siue damuleve
di. p̄api. quere infra in littera. d. de da
mula. Est itaq; caprea velocissima i cur
su. lenissima in saltu. acutissima in aspe
ctu. dulcissima quo ad gustum. teneri
ma et suauissima quo ad esum. sagacissi
ma quo ad pastum. nam visu gustu et ol
factu discernit iter herbas et arboru ramu
sculos quoz extremitates teneras cōe
dit et repascit. di. etiam Plin. Leopardus
capre siluestris bibit lac vt vim languo
ris euitet.

Capitulum. xxij.

De capreolo

Capreolus vt dicit An. est aial
in india simile hyunnulo siue cer
uoz filio qui apud nos etiā nō
mutat dentes. et qñ eius dentes sūt ma
gni signant vite diuturnitatē in eis cha
let pulcros oculos et acutos. et Arest. li.
viiij. Capreoli siluestres habent sapien
tiam qñ vulnerant querūt pulegiū ceru
num et comedunt ipm vt extrahant sagit
tas de corpe sique in ipis sunt infixe. et
velocitate motu et assiduitate discursus
caro capreoli a superfluo humido exone
ratur et eius caro tenerior et digestibili
or efficiat. et saporis ac odoris eius graui
tas amputat. vt di. Constan. pastus gra
tia de locis altis ad altiora tendit et inter
herbas salubres et norias odore diuidit
cat et discernit. Ruminat cibos exongu
lam findit. Non vngue nō cornu nō ter
te sed sola velocitate fuge a canibus et ve
natorū insultibus se defendit. Unde quā
do in campestribus p̄sequitur ad mōta
na fugiēs alta petit. In montibus indie
sunt quidam capreoli qui ab herbis aro
maticis et odoriferis pascuntur in quoz
vnguibus sunt quedam cōcavitates in
quibus humores quidam ad apostemata
colliguntur que primo ad maturitatem
per motum et confictatiōem rumpuntur
et a corpore cum pilosis folliculis abstra
huntur et substantia que infra pelliculas
cōtinetur summe est odorifera et intera
romatica maxime preciosa. in medicinis
plurimum utilis et virtuosa. vt di. Dy
asco. et Plate. et illud muscum vulgariū
nominamus.

Capitulum XXIII

De capra

Capra sicut et caprea a carpēdis
virgultoz et herbarum summura
tibus est dicta. quia semper sur
sum tēdit vt summitates capiat carpat
et comedat foliorum. vt dicit Jfido. De
capris autem dicit Plin. li. viij. ca. i. Ca
pre inquit pariunt fetus plures sed tra
ro quattuor. ferunt in vtero quinq; mē
sibus sicut oues. capre etiam pinguedi
ne sterilesunt. ante triennū minus vt

liter generat. et in senectute ultra quadragennium. concipiunt in nouembri vel in marcio pariant vel in aprili turgentibus virgultis. non omnibus sunt cornua. sed quibusdam sunt in his indicia annorum per incrementum nodorum. auribus eas spirare et non naribus archelaus est auctor. et raro sunt sine febre et ideo itam capris quam omnibus ardentior et calidior est concubitus ut tradit idem nec minus dicimus eas videre de nocte quam de die. dependet omnibus de meteo vilis quem armurum vel aruncam vocant. Hoc villo si quis unam ex grege trahat ceterae stupentes expectant. Id etiam dicunt euenire cum quaedam herbas alique ex his momorderit. morsus earum est arto ri oliuae maxime exitialis. Nam oliuam lambendo sterilem faciunt et hac de causa quaedam non imolabant. Capre sole declinui ad occasum ut dicunt simul non edunt. sed post auerse ab inuicem iacent. In alijs autem horis auerse se conuertunt et versis vultibus ad inuicem in graminitibus tepascuntur. Huculque Plin. de capris ait di. Arest. li. iij. in fi. In multis regionibus habet lac sine impugnatione. nec expectat impugnatione. sed accipit vitica et cum ea conuiscatur mamilla et erit primo sanguis deinde exit sile saniei et post exit lac tonum non peius quam impugnatum. Item idem li. vi. Capre viuunt per. x. vel per. xi. annos et frequentant coitum usque ad senectutem et alique patiunt gemellos si habuerint cibum conuenientem et maxime si caper bene nutritus erit. Et si impugnata fuerit capra contra imperium venti septentrionalis pariet mares. et si contra meridionale feminas. et debent vertere facies contra partem septentrionalem quam debent coire. Item ibidem li. viij. Capre sicut oues comedunt herbas sed oues carpunt herbas usque ad radices. manent stabiles in pascuis. capre vero cito mouentur a locis et accipiunt timorem herbarum extremitates et melius impugnantur post potum aqua salse. et quam in ouent capre per meridiem potabunt plus aqua. et quam comedunt sal ante primum habebunt multum fluxus a mamillis. Item li. viij. in capris sicut in omnibus est priuatio intellectus infantium per vires sciunt egredi ad pascua vel regre-

di nisi ab aliquo educatur et si quis acciperit quandam capram et subito exeret. erigunt et alie et respiciunt eas solido aspectu. vsus autem caprarum sicut et omnium hominibus est necessarius. nam lacte et carnibus pascit capra famelicos. pelle et pilis vestit nudum. fimo et lotionem. i. vrina impinguat humum. nihil itaque est in corpore capre quod non sit utile vel ad victum vel ad vestitum vel ad usum necessarium medicinale. nam ut di. Plin. li. xvij. ca. x. cornu caprino incinerato et pilis accensis serpentes effugantur. eorum remedio multa venenorum genera superant. corrodunt carnes superflue et recentes ac viue generant. restringunt humorum immoderati fluxum et vulnera putrida corrosina et incantrifata fistulata eorum beneficio remediunt. pelle caprina recenti obducunt vulnera et sanantur sanguine caprino cum medulla decocto. toxicata veneta excludunt. et morsus reptilium et ictus scorpionum curant. pulmone calido capre super morsum venosum positum venenum extrahit. colozisque angustia mitigatur. eius felle calido oculorum tepelitur macula et corrodit. visus acuit et oculus clarificat. Hecur caprinum assum contra elephantiam adiuuat. si in cibis sepius assumat. eius fimo contra multas infirmitates opitulat. nam ut dicit idem fimo caprino podagrici alleuantur si sepium hircorum cum succo edere miscetur. vrina etiam caprarum calefacta tepida auribus instillata dolentes aures sanat. Has et multas alias ponit medicinales proprietates. unde dicit Plin. Quis remedia ex hoc animali demonstrant quod quidam ut ait miroz cum febre non dicatur carere. Ad hoc di. Arest. quod est quoddam animal quod fugit lac caprarum et quam fugit mamillas lac annihilatur vel corrumpit quod est in eis et ericatur alias ericatur inde capra. De capra que infra de hircis

Capitu. XXIII

De cane

Anis a greco nomen sumpsit ut dicit Plin. grece enim cinos dicitur. Quidam enim eum a canoze latine tus dicit sic vocatus. Nihil ut di. idem

gacius est cane, plus enim se nſus ceteris animalibus habet. nam ſua nomina canes recognoſcunt, dños ſuos diligunt, tomīnoꝝ tecta deſcendunt, p̄ tomis ſuis morti ſe ſubiiciunt volūtate cum dño ad p̄cā curruunt. Corpus tomīni ſui etiam mortuum nō derelinquunt. Odore ⁊ ſanguine p̄de et veſtigia deprehendunt, humanū conſortium diligunt, ſine loſib⁹ etiā eſſe nō p̄nt vt di. *ſi. vbi ſubdit. Solent aliquoti / ens canes lupis admisceri ex quib⁹ na / ſcuntur canes ſeui qui licet a quibuſdā noſantur. Solent etiam indi caniculas nocte in ſiluis dimittere alligatas que a tigrīdibus inſiliuntur, ex quib⁹ naſcuntur canes acerrimi tam fortes vt p̄ter / nant feroces leſtias vt leones. Ducuſq⁹ *ſi. li. xij. c. ij. de cane ar̄ di. *ſi. li. xii. c. ij. de alantibus que nobiſcū degunt fidelis / ſimi ſunt canes hōi atq⁹ equi. Pugnaſſe enī canes p̄ dñis ſuis cōtra latrones ac / cepimus et cōſperimus, cōfectoſq⁹ pla / gis audiuim⁹ eos volucres ac feras a / tomīnoꝝ ſuoz corpib⁹ abegisse. Iamiatu at / q⁹ latratu hōmidam dñi ſui ſcelus / conſi / teri coegisse. Legimus etiā garamātum regē ducentos canes ab exilio reduciſſe et cōtra reſiſtentes mira audacia p̄liaſſe. Canis etiā iſalonis cilicie noluit ea / pere cibū dño ſuo interfecto, ⁊ ſic dolore p̄teret inedia cōſumptus eſt. Legim⁹ etiā calonū alias celiū ſenatorē placen / tie ab armatis oppreſſum canū deſenſi / ſe, nec prius vulneratū q̄ cane p̄empto / ſic canis tici ſabini eſt nec i carcere nec i morte dereliquit, ſed meſtos edēs vlula / tus cū mortuo māſit, cui cū quidā cib⁹ adieciſſet ad os deſuncti cibū tulit, et ca / dauera in tiberim p̄iectoꝝ corpus ſuſtē / taretur ſaliens intra ſinuū innatauit ac / currenſe mltitudine ad ſpectaculū fidi a / nimalis. Itinera q̄uis longa ad mēo / riam reducit ⁊ amiſſis dñis ad eoz tomī / cilia ſoli p̄ longa terraz ſpacia redire cō / ſuerunt. Canis mitigat ſeuicia hōie hu / mi cōſedente, in venatu eius p̄cipua ſa / citas in eſt, nam vento ⁊ odore etiā p̄ q̄s feras fugiētes p̄ſequuntur ⁊ eoz dephēdē / tes veſtigia latratu ⁊ roſtro ferarū lati / bula abdita p̄dunt. Ex tigrīdibus ⁊ ca /***

nibus tam fortes generant canes vt le / ones vincant et elephantes ſicut exp̄tus eſt alexander magnus in cane qui ſibi a / rege alanie eſt tranſmiſſus qui primo i / er p̄ntia leonē p̄ſegit, deinde adducto ele / phante canis viſa belua horrentib⁹ p̄ to / tum corpus villis ingenti latratu p̄rio ſ / ſonuit, deinde artificiali dūmicatione ele / phantem tamdiu afflicxit q̄ in terram ca / dere coactus fuit. Poſt annuā etatē ca / nis gignit octogemis diebus in vtero ge / rit, cecos catulos parit, qui q̄to longio / ri nutriunt lacte tanto tardius viſum ac / cipiunt nunq̄ tñ viſum accipiunt niſi p̄ / viceſimū primū diē nec añ ſeptimū, quē / dā dicit q̄ q̄ſvnuſ ſolus naſci die noꝝ / no videt, qñ gemini vāmo die quādotri / ni die vñdecimo, ⁊ ita q̄to plures parit / tur tanto tardius oculi eoz ad videndū / ap̄iunt. Quot enī vni catulo nūero ad / ſi cūtur totidē ad lucē dieb⁹ vt videant / retardant optimus eſt fetus qui nouiſſi / mus cernere incipit, vel quē p̄rio defert / mē i cubile. Ducuſq⁹ *ſi. li. viij. c. xij. vbi / multa alia dicuntur. De cambus aut̄ di. / Aret. li. ij. Canes nō eijciunt dentes ne / ſi forſan duos et q̄to ſunt minores tam / to habent dentes albiores et acutiores, ⁊ / p̄ hoc cognoſcuntur canes antiqui a iuue / nibus, qz ſenū dentes ſunt nigri ⁊ obtuſi / in uenū vero cōuerſo. Itē ibidem li. v. / Canes maſculi mouent ad generatiōes / et coitū citius q̄ ſemine et citius gene / rant leporarij q̄ alij, vt di. idem li. vi. cur / ius ſemina qñ imp̄gnatur p̄ ſextam p̄tē / anni, i. p̄ ſeraginta dies alit in vtero, et / ſunt eius filij ceci p̄ duodecim dies, ⁊ nō / accedit ad ea maſculus niſi ſexto menſe / poſt p̄tum, ⁊ q̄dā imp̄gnant in lxxij. die / bus qd eſt fere quita p̄s anni, et filij iſta / rum remanent ceci, xiiij. diebus, etiaz q̄ / dam p̄ tres mēſes et eſt quarta p̄s anni, / et filij iſtarū erūt ceci p̄ xvij. dies, vñde / p̄t qz q̄to fetus citius in vtero p̄ficiunt / tur tanto citius gaudent viſu qñ ſunt e / diti huic mundo, et maſculi mouent ad / coitum citius qz qñ incipiūt leuare cruſ / ad mungendū qd fit poſt ſex vel ſeptē mē / ſes qñ vigoreſcūt, et accidit cambus le / porarijs qd dā p̄p̄uſ qz p̄ poſſunt genera*

re quando sunt in labore q̄ quando sunt in quiete. et possunt viuere masculi decē annis minus viuūt leporatij masculi q̄ femine p̄pter laborem masculoz. et sic nō est in alijs qz magis viuunt mares q̄ femine. vt dicit ibidem. Alij autē canes vt custodes domoz et ciuim viuūt diutius qz quattuordecim annis et aliquādo viginti. vt dicit homerus. Item lib. viij. Canes q̄ infirmantur comedunt redices hēte cuiusdam vt vomant et sic sibi medentur. Item di. Pl. li. viij. vomitiones inquit. i. medicinas et purgationes vomitiuas. primo ostendit canis q̄ repleto alio noxio gramen comedit et p̄ vomitum liberatus fuit.

Capitulū xxv

De caniculis

Canicula dicit esse mater canum cuius matrix est oblonga p̄ longitudinem ventris collocata. habens p̄ longitudinem vltra plura cōtra se inuicem ordinata que imp̄gnationis tempe intumescunt que parit plures filios sed semp̄ cecos quos tamen teneri me diligit et moris ac latratu eos defendit. et si de latibulo filij exierint eos iter tentes sine omni lesione referre consuevit. et primo meliorem et formosiorē re portat qz eū tenerius diligit. et iō ei māmillam citius porrigit et extendit. Ante tempus coitus et cōceptus vt di. Alit. li. v. p̄ dies septem quandā mēstruosā immūdiā eijcit. et tunc infirmat et a postematur ei matrix et tūc non appetit coitum sed fugit. sed post purgationē melius concipit salubriusqz parit. post partum etiam multū humorem flematicū et grossum eijcit. et iō corp̄ canicule tūc marcescit. vt di. idem. Item inuenit lac in caniculis ante partum p̄ plures dies et citius in leporat̄is q̄ in alijs. et prio est lac spissum et post subtiliat et p̄ partum est cōueniens. et viuunt minus canicule q̄ canes cōmuniter. sed canes venatici masculi p̄pter laborem nimius et discursum minus viuunt. et q̄ ab vrine grauamine se exonerare desiderat crus non erigit sicut masculus sed residēs in

ferius se inclinat. Canicula igitur mare minor est corpe et gratilior viribus debilior circa fetus educationē sollicitior. amo mansuetior. nisi q̄ nutrit fetus Est autem adinstruendum masculo abiliior et etiam corpe p̄pter membrorū flexibilitatem agilior. sed p̄pter debilitates neruorum in cursu minus durat. Canum igitur et canicularum nobilitas attenditur i faciei et rostri p̄tensa longitudine et amplitudine pectoris et ilioz siue inguinis strictitudine. nam canis nobilis circa renes et ilia et etiam ventrem restringit. sed circa anteriora pectoris dilatat. aures etiam longiores habet et flexibiliores. tibiae autem ante habet exiliores et gratiliores et etiam altiores et hoc fuit necessarium vt essent ad motum et ad cursus agiliores. caudam etiam habent ceteris canibus pluciores et recuruiorem. minus etiam habent de carne q̄ canes rurales et habent etiam pilos breuiiores et rariiores et planiores. nam si essent multus pilosi et villosi in cursu nimis incalescerent. si nimis carnosī mole carnis opprelsi minus current. et si caudas haberēt longas inter crura dependentes eoz cursum non modicum impedirent. p̄ huius etiam caude dependentiam non animosī sed potius timidi apparerent. Sunt adhuc canes nobiles circa bestias et feras siluestres insequendas et capiendas feroces et seu. circa vero homines sunt valde mansueti. et si aliqui extra hoies extra neos exierint. statim a suo impetu se repellunt. Canes etiam nobiles cum ceruum vel leporem ceperint non statim deuorant qd̄ capiunt sed potius pdam suam domino suo derelinquūt. viliori parte p̄ sua portione vt pura ossibus et sanguine contenti sunt. imo si nihil portionis penitus habuerint p̄ter hoc pdam aliam insequi et inuadere nō dūmittunt

Capitu. xxvi

De alijs proprietatibus canum.

Sunt et alie canum proprietates minus laudabiles. nam canes tolistimum continuum. i. appetitus immoderati patiunt. et t̄m aliqui p̄ fa

mem cruciantur q̄ insani et rabidi fiūt.
Nam canibus accidunt infirmitates si
cut canicies squinantia et rabies. vt dicit
Arest. li. viij. Omnia aialia q̄ sūt mor/
sa a canerabioso in furia rapiunt preter
hōiem qui aliquādo euadit beneficio me/
dicine. Dicit autem Constan. in viati.
li. xl. Canis est naturaliter fugidus et
ficus cui nigra colera dñatur que supā/
bundans et putrefacta vel corrupta h̄p̄/
rabidum facit. et hoc cōtingit maxime ī
autumno et in vere quem alij canes fugi
unt tanq̄ pestem et semp̄ est pfugus et so/
linagus et vadit nutando et cancellādo
sicut ebrius. et currit ore aperto ac lingua
dependente. salua nimia et spumosa de e/
orificio p̄fluente. oculos habet reuerlos
ac rubicundos. et aures retractas. et cau/
dam inuoluit inter coras. et q̄uis oculos
habet aptos tamen offendit ad omne ob/
iectum pedem suum. cōtra quamlibz rē
pugnat. et contra ymbraam suā latrat quē
timētes canes fugiunt et latrant contra
ip̄m. Carnez autem intinctam in sāgui
ne morsure eius nullus canis attingit.
Et qui ab eo mordentur somniant terri
bilis. et in somno putrefactione sunt ti/
morosi. et irascuntur sine causa. Stupidi
fiunt. vndiq̄ circumspicientes et inspi/
ci a nullo patientes. et si inualuerit pas/
sio incipiunt abhorere omnem potum et
timere aquas et latrant vt canes. et ita ti
ment aquam q̄ cadit p̄ timore. et hi mo
riuntur nisi medicando cis citius occur/
ratur. Curas autem et remedia quere su
pra li. de morbis ca. de venenis. Di. autē
Ph. li. xxix. q̄ sub lingua canis iacet ali/
q̄ vermikul⁹ qui grece dicitur licia q̄ fac
canes rabidos quo extracto cessat mor/
bus. Item dicit idem. Tanta est violen
tia morsus canis vt eius yrina calcata
nocet hōiini et maxime si habet vlcus
vel vulnus. Item ibidem. Qui yrinam
suam ciecerit sup yrinam canis rabiosi
dicit statim sentire dolorem illum et lū/
broz. Item canis est iracundus et mali/
ciosus et ideo vt se vindicet lapidem de
quo p̄iecitur sepe mordet. et tanto furo/
re et morsu lapidem arripit q̄ dentes pro

prios in se frangit et non lapidem sed p̄
prium tentem valde ledit. Item fraudu
lentus est et dolosus vnde et sepe transe/
untibus blandiendo cum cauda q̄ si arti/
det quos retro mordet q̄ minime con
siderant. Item odit baculos et lapides
ac virgas timet. Inter notos audax et a/
nimosus est et omnes mordere nitit. ont
nes terret sed trāsiens inter extraneos
nihil audet. Item auidus est et gulosus.
et ideo sepe cadauera ita auide comedit
q̄ vomitu ea reijcit sed post cum esurierit
q̄ turpiter euomit. turpius recomedit
ac resumit. Item canis inuidiosus est. et
ideo dicit Auicēn. q̄ occulte herbas col
ligit quibus vomitu se purgat inuidēs
et dolens q̄ herbe efficaciaz quis recogno
scat dolens etiam puerulus canis si quis a
lius canis ignotus hospitium subintro/
eat. timens ne p̄pter eius p̄sentiam sibi
aliquid depreat. et ideo pugnat contra
eum. Item cupidus est et parcus et ad re
ponendum superflua studiosus. et ideo of
sa carnosa et medullata que deuorare nō
potest canibus non communicat. sed eius
diligentia reponit in abscondito et occul
tat que cum esurit solus vorat. Item im
mundus est et libidinosus. vnde dicit Ares/
sto. libro. vi. Canes tam femine q̄ ma/
res coitu vtuntur q̄ diu viuunt. ita enī
immundicie libidinis se exponunt q̄ in
ter matrem et sorozem nō discernunt quo
ad coitum. Et ideo scdm legem moysa/
cam equali immundicie subiacer obla/
tio de precio canis vel canicule et de pre/
cio meretricule prostitute. naz tales mi
sere persone omni libidini indifferenter
deseruiunt camno. more. Item antiqui
canis piger solet esse et desidiosus. vnde
dicit Aresto. lib. viij. q̄ canibus in senio
accidit podagra et pauci ex eis euadunt
quin podagrici efficiantur. et ideo tota
die dormitant super fumarium inter mu
scas et vermes. maxime autem a musc
tunc infestantur circa oculos lippientes
et circa aures in quibus est potissime vl
cerosus. et q̄uis aliquando terebrando
perforant eius aures pre pigricia non re
sumit vires vt se excutiendo eos abijci/
unt.

at et expellat. sed vir aliquotiens quando contra faciem eius volutant post eas caprando cum ore crepitando tentibus eas fugat. Tandem canis vlcerosus restet vlc sine collo eius alligata violenter de finario trahitur. in fluuio submergitur et tunc terminatur sic eius misera vita ac finis nec eius pellis trahitur. nec eius caro comeditur. nec sepulture committitur. sed muscis et vermibus finaliter tereliquitur.

Capitulum. XXVII

De catulis

Catuli sunt canis filij diminutiue sic dicti sunt et catelli. Nam abusiue sic vocantur filij aliarum bestiarum. vt di. Isido. lib. xij. Hi catuli nascuntur generaliter ceci et quo ad videndi actum imperfecti. nam catuli canum nascuntur cum dentibus serratis quibus valde paruis. Omne autem animal habens dentes per modum ferre dunsos est gulosum et bellicosum vt canis. lupus leo. panthera. et huiusmodi et omnia talia animalia generant fetus imperfectos vt supra libro eodem de animalibus in generali. et in omnibus facientibus filios incompletos causa est gulositatis. quia si expectaret vltimam ad complementum fetus matrem sugendo interficerent. et ideo oportet vt festina sit in talibus natiuitate. quere supra li. eodem. Nam sicut dicit Solinus. Catuli canum quondam apud veteres erant in summo honore habiti vt dicit Plin. lib. xxxij. Catulos inquit lactentes adeo pueros estimauerunt ad cibum antiqui vt etiam eos placidissimum sanguine nihil contra toxica putabatur vtilius et adhuc in presenti iubet aurores contra morsus venenosos vultu neribus salubriter adhiberi. Nam catuli aperti et ictibus serpentis appositi calidi venenum extrahunt. dolorem mitigant et adhibitis remedijs membrum saucium tutum reddunt vt dicit idem. Et hi

catuli quanto nascuntur citius tanto vix suo videndi recipiunt tardius. vt supra dicit Aristoteles. Similiter quanto vltiori lacte nutriuntur. tanto tardius in videndo perficiuntur. Matrem adhuc ceci diligunt. voce et odore eam recognoscunt. mammam eius requirunt. et si mater lac aliquo casu oppresserit acutioritate papillam comprimunt et lac vltius effundere tentium acamine. matrem cogunt quando esuriunt querulando et clamitando vltima materna querunt. et ita dicuntur sugere mammam in ordine prout iacuerant in matrice. et ille catulus qui fortior est ac melior prius ad lac admittitur et a matre diligitur tenerius et fouetur. a catulis venaticis cibis ex industria debet subtrahi ne eos contingat ex pastu superfluo impinguari. Ex nimia enim crassitie et impinguatione ad preteritam segniores et ad cursum fierent tardiores. Quamuis autem animalia sint melancholica et complexionabili qualitate. et dispositione tamen membrorum sunt agiles. Sunt enim leti plurimum ac ludentes et hoc accidit ex etate. quando vero sunt separabiles a lacte tunc sunt abiles ad instruendum. et hoc tam ad venandum quam etiam ad ludendum et ad regem custodiendum a lupis ac tuendum. Qui vero ad custodiam domus sunt deputandi debent de die in loco obscuro includi et vinciri. et sic de nocte erunt contra fures magis seui. nam talium canum est officium de die quiescere et dormire. de nocte vero vigilare et contra fures curiam circuire. Vituperabilis enim est canis qui de die vigilat latrat et circuit. de nocte vero dormitat et latitat et obmurescit. Valus etiam est canis siue sit senex siue iuuenis. qui de die custodit. oues a lupis dum sunt in pascuis. de nocte eas strangulat dum sunt in caulis.

Capitulum. XXVIII

De castore

Castor est bestia mirabilis quae cum quadrupedibus vivit et graditur in terris. sub aquis autem natat et comoratur cum natantibus sicut pisces et est castor a castrando sic vocatur ut dicitur. *Plin. li. xij.* Nam eorum testiculi medicinae sunt apti propter quos cum presenserint venatores ipsi se castrant et moribus sua virilia amputant et testificant. ut dicitur. idem de quibus Cicero ait. Redimunt se ea parte corporis propter quam maxime expetuntur et iuvenalis. Qui se eunuchum facit cupiens evadere damno testiculi. dicuntur autem castores sibi qui et pontici canes dicuntur. *Hucul. li. xij.* De castoribus autem dicitur. *Plin. li. xi. c. ij.* Ponto inquit vnum dicitur genus animalium esse quod nunc terrenam nunc aquaticam ducit vitam in extremis aquarum et fluminum ripis domos et cavernas sibi edificat miro artificio in extremis aquarum et fluminum ripis preparatas. Nam haec animalia pariter in grege vivunt. suam spem diligunt propter etiam congregati sibi tentibus ligna percindunt. et percissa de silva ad latibula sua miro modo deferunt et reducant nam vnum pro vehiculo pedibus elevatis supinum in terram sternunt inter cuius corpora et cura absissa ligna ordinant et componunt et eum trahentes ad suas mansionulas a lignis ipsum exonerant et multa subtilitate ex comportata materia habitacula fortia sibi parant. Sunt autem eorum domusculae bicameratae vel tricameratae quae quasi per tria tabulata seu solaria sunt distinctae. Alqua crescente loca superiora inhabitant. De crescente autem in inferiori parte habitaculi sese locant et per quoddam foramen in solario quolibet ex industria preparato caudam suam quae pisces est nature submittit aque sine cuius praesentia non potest cauda eius sine corruptione aliqua permanere. Aliam est mirabile et monstruosum cuius cauda tantum piscis et totum residuum sui corporis naturam habet quadrupedis animalis. Est autem in magnitudine ad modum pueri canis habens pedes qua-

si caninos a parte posteriori cum quibus principaliter ambulat. a parte vero anteriori duos habet quasi asserinos cum quibus principaliter in aquis natat. pellem habet valde preciosam pro qua venatur. dentes autem habet acutos et serratos ad modum canis. necesse velocis motus quod habet tibias valde breves. habent autem castores duos testiculos in magnitudine proportionem cum pro corpore non habentes. et hos castorei nominamus. Et de his dicitur. *Plin. li. xxij. c. ij. sic.* Castores inquit sibi amputant testiculos quos castoreum dicimus ne capiant a venatoribus. Negat sectus diligentissimus medicus perscrutator. imo dicit eos sic esse obstrictos et spine toruli sic adherentes ut amidi non possint sine vita animalis. *Plin. ibidem dicit Plate. et etiam Dyasc.* quod non est tantae discretionis quod sciret se lacerare taliter et hoc quotidie patitur in castoribus qui in diversis locis inveniunt. vnum quod dicitur. *Plin. et philosopho.* de eorum castratione non de visceribus sibi sed de aliquibus aliis animalibus quae castoribus assimilant in testiculis est forsitan intelligendum. Valeret autem castoreum verum et non sophisticum contra maximas corporis passiones. ut dicitur. *Plin. ibidem maxime si fuerit castoris nec nimis iuvenis nec nimis senis. et sic sunt eligenda castorea duplicata ex vno nervo dependentia. et vno nervo copulata. quod tamen non possunt defacili adulterari.* Multi enim accipiunt vesicam animalis et replent eam sanguine castoris addito modico ro castoreo propter odorem. et modico piperis propter saporem acutorem. et colligant collum vesicae ut videatur esse nervus. sed ab vno collo duas vesicas dependere est impossibile. et ideo illud castoreum melius quod duplicatum. dependet ab vno nervo. Est enim eligendum quod medio criter in sapore est acutum. quia si nimis est acutum et quasi terrenum. sophisticatum est maxime si non habet nervos intricatos. ut dicitur *Dyasc.* vnde laudabile est quod medio criter est acutum et glutinosum non habens saporem horribilem neque salsum. quod eius sale aromatico frequenter sophisticatur. ut dicitur. *Plin. ibidem.* Quanto autem recentior tanto est melior et efficacior in

medicina. test signū q̄ nō est adulteratū
q̄ duo testes s̄nt q̄sdā pelliclas v̄ll folli-
culos sibi essentialit̄ adherētes plēos pi-
guedine vinctuosā. Per septē annos po-
test in multa efficacia cōseruari et d̄ po-
ni in medicina sine pellicula exteriōri et
modo debito ponderari. virtutem enī ha-
bet dissoluendi cōsumendi et attenuādi
et loca nervosa maxime cōfortandi. Et
de valet cōtra multa multa. nam epilen-
ticis cōuenit. et subuenit. cōtra capitis
frigidās passiones. paralysim linge sol-
uit et loquelam reddit subito ablatam si
rātum sub lingua ponatur et resoluat. cō-
tra vniuersalem corporis palisim valet
si decoctum in vino cum ruta et salvia ī
potu sepius assumatur. excitat cerebrū
et cōmouet et cōfortat. sternutatiōem p-
uocat. p̄tet qd̄ inde etiam litargicus ex-
citatur. somnum puocat et conciliat. si cū
oleo rosaceo caput et aethereo pungatur
cōtra venena fortissima vt scorpionis a-
tancee et ceraste serpentis et p̄stete oppi-
tulatur. vt dicit Plin. li. viij. ca. iij. Eius
etiam vrina valz ad quehlet p̄dicta vt di-
cit idem et puocat menstrua. adiunat
ceptionem et multa alia et eius pingne-
do maxime est efficax in vnguentis.

Capitulum. XXIX

De ceruo

Ceruus a cerastion grece. i. corni
dicitur latine. vt dicit Plin. li. xij.
vbi subdit dicens. Ceruus inquit
serpentum sunt inimici. qui cum se gra-
uatos aliqua infirmitate p̄senserint spi-
ritu natū eos extrahunt de cauernis et
supata p̄nicie veneni eoz pabulo reparā-
tur. Diptannū herbam ipi primitus p̄-
diderunt. nam eo p̄asti ercutiunt sagit-
tas q̄n a venatoribus vulnerantur. mirā-
tur autem fistularum sibilum. et ī armo-
nia delectantur. Erectis auribus acute
audiunt. submissis nihil. flumina immē-
sa et maria transeunt et fortiores t̄nc ī na-
tando p̄cedunt. quoz clunibus debilio-
res in natando capita supponūt que si-
bijnuicem succedentes laboris leui⁹ pon-
dus ferunt. Ducul⁹ Plin. Eadem verba

dicit Plin. li. viij. ca. xxxij. vbi addit ad
hec verba. Ceruus inquit est animal p̄ la-
cidissimum qui vrgente vi canū ad lōses
vltro fugit. Et quando cerua est paritu-
ra minus cauet semitas tritas ab homi-
nibus q̄ semitas feris cognitās et secre-
tas. Post ortum arcturi sideris cōcipiūt
et octonis mensibus p̄tus ferunt. Inter-
dum etiam geminos ī pariendo edūt. A-
tempe conceptus femine a manibus se-
sepant et discernunt. sed mares retenta
rabie libidinis seniunt. glebas et scrotes
vngulis fodiunt et eoz rostra t̄nc nigre-
scunt donec ab ymbribus aliquibus ab-
luantur. Femine autem ante p̄tum pur-
gantur et vtuntur quibusdam herbis q̄
bus fetus in vtero melius retinetur et in
partu facilius liberatur. Post partū dua-
bus herbis scz camo et sisolis paste rede-
unt ad fetum et illaz herbaram succo im-
buto. filijs lactis exhibent nutrimentus
partus editos ad cursum exercent. et se-
parare eos ad fugam docent. ad p̄rupta
eos ducunt et salrandi modum eis in-
dicant et ostendunt. et tunc mares solu-
ti desiderio libidis pabula auide petūt. et
vbi nimis pingues se seferit latebras q̄
runt. quia in cōmodū ponderis corporis
p̄timefcunt. et quando fugiunt cursum
non continuant. sed statim respiciūt et
quando ad eos p̄uentum fuerit rursus
p̄fidia fuge querunt. auribus erectis vo-
cem canum audiunt et fugiunt quibus
submissis periculum non p̄sentunt.
tante sunt simplicitatis vt omnem mi-
rentur et stupeant nouitatem. v̄n equo
vel bubalo ad eos accedente ita in ipsius
respiciunt q̄ hominem prius iuxta se ve-
nientem et sagittis impetere volentē nō
attendunt. Quando transnatant maria
gregatim et recto ordine incedunt et op-
vicaria se uiuantes. non visu sed odore
terras petunt. et cum ceruus animal sit
cornutum hoc inrer animalia habet pro-
prium q̄ annis singulis in vere mutat
cornu suum. et t̄nc q̄ est inermis. de die
sibi q̄rit latibula et latz quous q̄ crescēt
b⁹ cornu iterato noua sibi adueniat ar-
matura. q̄n at deicit cornu t̄nc ob inui-
diā abscondit illud tolēs ne quis inde accē-

piat medicinam. Desplendit ceruorum
etas p cornu ramos. qz annis singulis
sibi additis ad viuendum sup additur vnu
vsqz ad septem annos. et ab eo tpe anis
singulis filia renascunt. nec potest etas
discerni. Simili mo senecta ventibz re
clara f aut enim paucos aut nullus ha
bet nec in cornibus imis ramos imo an
te frontem pminent minoribus. Si fu
erint castrati anteqz habeant cornua vl
terius no nascuntur. et si post nūqz amit
tunt. Quadiu carent cornibus nocte p
cedunt ad pabula non te die. calori sol
ea exponit vt indurentur. Ad arborē ea
postea leniter fricant eoz fortitudinē ex
pientes. ac pruritum quem ibi sustinet
corticis duricie amouentes et cū ea sen
serint rotzata pdeunt ad pabula i aper
to. Quoz ex attritu arbor ab ed era arbo
ri inherente innodantur eoz cornua 7 sic
facilius capiunt. Serpentibus cōtrariā
tur intantum qz odore cornu eoz crusti e
des fugiūt. e^o coagulū oīm anguū sanat
morsus. Diutissime viuit plusqz centū
annis. qd̄ comptum est p ceruos captos
p centum annos post mortem alexandri
ab eozundem torquibus aureis adoper
tos et insignatos. Februum mortuos no
sentit hoc aīal quoniam sibi medetur cō
tra morbus. Ducisqz Pli. li. viij. c. xxxij
Scdm aūt Arest. et. Auicē. Ceruus est
animal non habens fel nisi in intestinis
et ideo habet intestina amara 7 fetida. 7
ideo no comedūt ea canes nisi sint fame
lici supra modum. Item dicit Arest. li.
ij. aliqui putant ceruos habere fel in iau
ribus. vt di. Arest. sed hoc est falsum. vt
di. Auicē. sed habent quādam humidi
tatem similem humiditati splenis. Itē
idem sanguis cerui sicut et leporis nun
qz coagulatur. sed semper manet liquid^o
cōtra naturam talium bestiarum et nul
lum animal mutat cornua nisi ceruus cu
ius cornua sunt solida 7 iō pōderosa. vñ
īpa abijcit ppter pondus. et habet conos
quattuor magnos dentes in vna pte. col
ni. et quattuor i alia quibus molit cibos
et duos dentes alios qñ culmos. 7 mas
habet maiores qz femina et declinat ad
inferius vt dicit Auicē. Item Aresto

teles li. viij. opinant inquit de ceruo q
inter omnia qd̄zupedia siluestria sit di /
scretissimum ex hoc qz parit iuxta viam
vbi animalia ppter homines no accedūt
Et fugit lumen solis cum filijs 7 querit
loca tena sicut cauernas lapidum q no
habent nisi vnum introitum quoniā ibi
potest pugnare cum alijs animalibus.
Nam vt dicit ibidem. Cerui pugnant
etiam ad innicem pugna forti et victus
obedit obedientia forti. 7 timet maxime
vocem vulpis 7 canis. Et ceruus quan
do impinguatur latet ne inueniat a ve
natoribus et ppter pinguedinem inter
ficiatur. et subdit ibidem. Venatio autē
ceruoz sic fit. vnus venator sibilat et ca
nit. et ceruus delectatur in cantu et seq
tur ipm cantum et interim alius eū tra
hit cum venabulo et occidit. et qñ agita
tur ceruus fugit ad fluuiū vel ad stagnū
si potest transnatare aqua resumptis vi
ribus ex aque frigiditate euadit venato
res. qñ autem capitur mugit et lacrima
tur. Item qñ canes ipm insequunt 7 in
uenit biuū no directis currit vestigijs.
sed nunc istac nunc illac transuersaliter
mutat saltus. et tunc conatur transilite
p multos passus vt sic p cōtrarios 7 am
biguos saltus eius vestigia a canibus o
dore ipm insequentibus difficiliter sen
tiatur. Item vt di. idem cerue difficiliter
pariunt fetus suos. qd̄ cognoscit p incur
uationem corpis 7 rugitum. 7 iō come
dit draconteam vt facilius a pte libere
et cum pariunt subito comedunt secun
dinam anteqz in terram cadat. 7 opinat
de ista secundina qz sit venenū vt di. idē
Alias cerui ppterates psequit Aresto.
li. viij. qz supra Pli. recitauit. di. autē
Pli. li. xxvij. Cerue cum senserint gra
uitatem lapidem venozant cuius bñficō
adiuuent. et idem lapis in ipa mortua
qñqz in eis extera mentis repitur. et hic
lapis miro mo dicitur iuuare mulieres
qñ sunt pgnantes. Idē faciunt officula
que in eius corde inueniunt vt di. idē
et est illud os qd̄ inuenit in corde ceruo
rum supra modū vtile oītra multas coz
poris passiones. 7 in oīto nobilito pfecti
oīto admisceat vt di. dyal. pli. 7 et cōsta

Capitulū XXX

De ceraste

Cerastes est serpens cornutus vt di. *Ph. li. xij.* habet enī quedā cornua ex utraq; pte capitis ad modum cornuum arietis circūstera totum autem corpus suum occultat sub arena. solis cornibus sine cooperulo relictis que videntes auicule credunt de cornibus q̄ sint vermes. et dum aues ea capere et inde refici nituntur a doloso serpente ex improviso subito rapiuntur. obfidet enī vias et semitas occultas et tam homines q̄ equos quos incaute p semitas ambulare cōspicit occulto morfu interficit et occidit. *Blō. autem sup penulti. ca. Sen.* videtur dicere q̄ cerastes species est reguli qui tāte est pniciei q̄ si eius venenū solummodo vngulā equi tetigerit et equū et equitem subito perimeret et necaret. et ideo vbi nos habemus fiat dan sicut coluber in via. cerastes in semita di. alia lra. fiat sicut coluber in via. sicut regulus in locato. Alij autem dicunt q̄ genus est aspidum summe virulentier malignitatis. quere supra in littera a. de aspide. qz ibi fit mentio de ceraste.

Capit. XXXI

De cornu

Cornu vt di. *Arestot. li. iij.* est de natura ossis mollius. cartilagine durius sicut et vngule aīa lium. et omnia talia possunt mollificari ad ignem. vt dicit ibidem. q̄ colores cornuum sicut et solear erunt s̄m colores partium corporis animalis. vnde si cornū est nigrum tunc pili et cornua erunt nigra et sic de alijs. Dantur autem animalibus cornua ad suā defensionem loco armor. et ideo ponuntur in extremitate capitis vt semper sint parata ad resistendū iniurie impugnantis. et omnia cornua sunt vacua et concava et rotunda preter q̄ cornua cerui que dura sunt et solida. et sunt multe ramificationis Et nullius animalis cornua mutantur nisi soli cerui. qui omni anno semel p̄icit sua et vniū abscondit qd̄ vix potest inueniri. Unde

dicitur in puerbio. Uade vbi ceruus p̄icit cornu suum. vt dicitur libro. viij. Item dicitur libro. iij. fortior est contentio cornuum cum cute q̄ cum osse. et ideo dicit *Arest.* q̄ quedā animalia mouent cornua sicut auriculas in regione q̄ dicitur austrage. Et idem dicit *Auicenna.* q̄ hoc dicit *Arestot.* de sua terra que dicebatur sic. Eadem autē est materia cornuum et vnguium et solearum. qz simul vaporosus a cordis calore resolutus. vt dicit *Constan.* et ideo animalia magni firmitate a natura forti calore cordis resoluti vi caloris ad extrema corporis transfusi magna habent cornua et fortia et maxime si ista flosa materia v̄p̄ternimiam sui subtilitatem transeat in pilos. vel si nimis fuerit terrestris et grossa in ventres transeat et in culmos. et ideo optie dicit *Arestot.* li. iij. ca. de ventibus. q̄ animalia habentia in utraq; mandibula dentes et culmos non habent cornua vt patet in elephantibus et in apris. Omnia etiam quadrupedia dentes habentia in inferiori mandibula tantū et vngulas scissas. habent cornua et ruminant. et habent duos ventres imo plures vt supra dictū est. vnde pluralitas cornuum se h̄ sequenter ad scissuram solearum. et idē asinus indicus habet cornu vnum tantū et soleam integram sicut equus sed non ruminat. vt dicit *Arestot.* et *Auicenna.* tanta autem est affinitas inter vngulas et cornua q̄ iulet *Arestot.* vacca in partem dolorem in vngulis pedum vt cum oleo et alijs medicinis inter cornua inungatur. De utilitate autem cornuum et vnguiū dictū est supra littera .b. de vne

Capitu. XXXII

De cocodrillo

Cocodrillus a croceo colore ē dicitur vt dicit *Ph.* animal quadrupes vt dicit *Ph.* li. xij. in ca. de piscibus. In terra et in aquis valēs lōgitudine fere .xx. cubitor. dentū et vnguiū immanitate armatū. tāta est ei duricia cutis q̄uis fortū lapidū ictū in tergo recipiat nihil oīno curat. nocte laq̄s die lētra quietat. oua lētra fouet q̄ ouis anseris sūt

maiora. masculus et femina vices fuat.
hunc quidam pisces serratam crusta ha-
bentes tenera ventris desecantes interi-
munt. Et dicit qd solus inter aialia supe-
riorem mandibulam mouet. hec oia dicit
Zsi. et di. Pl. li. viij. ca. xxvi. Cocodrill-
lus est animal nilum inhabitans lingue
vlu inter aialia terrestria caret sola supe-
riori mandibula existenti mobili moris-
imprimi venenosum. Dentes h3 horri-
biles ad modum pectinis siue sette 7 cul-
mos ad modu apri. Nullum aut aial ex
tam pua origine crescit in tam magnus
animal sicut cocodrillus. Aial est valde
gulosum et multum comedit. vñ quado
est satur iacet iuxta littus ructans p re-
pletionem supuenit autem auis modica
que dicit apud eos gricischilles. apud
italos aut dicit omniu auium rex. 7 vo-
lat ante os eius quam aliquotiens a se
repellens tandem fauces aperit au 7 ea
intrare pmittit. et hec auicula primo est
leniter vnguibus scalpit et ei facit que-
dam prurium in cuius dulcedine tele-
ctatus statim obdormit. auicula autem
cum sentit eum dormire. statim illabitur
in eius ventrem 7 quasi telum statim est
pforat 7 corrodit. In ventre eni est val-
de mollis. 7 ideo a piscibus spinas 7 cri-
stas pinnulas in dorso habentibus ve-
facili superat. Et subdit Pl. Hec belua
insequitur fugientes et eis est terribilis
sed est fugax contra serpentes. hebetes au-
tem habet oculos qd diu est in aqua. sed
extra aquam nimis acute videt. In hye-
me p quattuor menses maxime se absco-
dit. sed in vere exiit. et qd diu viuit semper
crescit vt dicit Nucius qd Pl. li. viij. cap.
xxvi. Dicit aut phisiologus. Cocodrill-
us si quendam inuenit hoem iuxta littus i-
terficit eu si potest. et primo plorat sup-
eum et postea deuorat ipm. et dicit qd de
eius fimo fit vnguentum vñ facies mu-
lierum sophisticant vt senes 7 rugose. iu-
uencule p tempus videant. Herbas lu-
benter comedit inter quas enidros ser-
pens puulus qui ei inimicatur caute se in-
uoluit 7 dum cocodrillus herbas carpit
serpentem transglutit qui intrans ven-
trem eius omnia interiora carpit et sic i-

terimit eum et occidit. et sic illesus exit.
Item Zsi. li. xij. dicit qd idem vermis in-
fidiatur cocodrillo quando dormit et tunc
inuoluit se in luto et intrat p dentes ei.
Dicit ad hoc solinus. qd insidiat quibus-
dam paruus auibus que generantur in-
ter herbas nili. que euolant ppter calorem
solis et intrant ventrem cocodrilli et co-
medunt vermes ventris eius et sic puri-
ficatur belua a vermibus. Habet aut cor-
tium ita durum qd vix gladio pforat. ha-
bitat in aqua tam de die qd de nocte. qz
aqua calidior est de nocte qd de die. reti-
net enim radios solis 7 ibi agitantur et
sic fit calida ipa aqua et non habet linguam
pminentem. ad vociferandum sed habet
paruam linguam in parte inferiori sicut
habent pisces ad gustum. vt dicit idem
Soli. et etiam Arest. et Aui. 7c.

Capit. XXXIII

De colubro

Coluber dicitur quasi colēs vñ
bras. vel quia labitur in lubri-
cos tractus flexibus sinuosis.
Nam lubricum dicitur quicquid labitur
dum tenetur vt dicit Papi. coluber cervi-
uam fugit. leonem interficit. vt dicit Zsi-
dorus et rutam odit. pellem deponit. ne-
moru et arboru concavitates diligit lac li-
bentissime bibit. ventibus et cauda le-
dit et venena infundit. iuxta sepes soli se
exponit. canes fugit. muscas comedit et
pulverem lingit quere supra de angue.
Dicit autem Plinius li. xxx. ca. iij. Pun-
guedo colubri aquatici valet contra mor-
sum cocodrilli. et si quis secum habuerit
fel colubri a cocodrillo non ledetur con-
tra ipm belua. nil audente.

Capit. XXXIII

De damula

Damula siue dama sicut ait Pa-
pias caprea est agrestis. vt dicit
Zsidorus libro. xij. Damula est
vocata eo qd de manu effugiat. timidum
enim est animal et imbecille et imbecille.
vnde nescit se defendere nisi fugiendo. ha-
bent enim pro armis abilitate membro-
rum 7 ad fugam leuitate. vñ di. Marcia.

Dente tuetur aper. defendit cornua ceruum. Umbelles dame quid nisi preda simus. Montuosa loca et nemorosa diligit. Gramina medicinalia aromatica comedit. ramusculorum tursos et extremitates carpit. quando est vulnerata dracontem comedit et sic de corpe telum traahit ut dicit. *Asi. li. v.* Sanguis eius est medicinalis sicut *Plin. li. xvij.* nervos enim contractos remollit et articulorum dolorem solvit. venenum excutit et repellit. damulam odiunt serpentes et fugiunt et eius alitum sustinere non possunt. ut dicit. idem acutissimi est visus et velocis cursus. quere supra de caprea agresti.

Capitulum xxxv

De dromedario

Dromedarius est dromedorum vel dromedarum custos. dromedarius autem est quoddam genus camelorum. ut dicit *Asido. li. xij.* Dromedus inquit est genus camelorum minoris stature quam camelus. sed longevelocioris cursus unde et nomen accepit. nam dromos grece cursus velox dicitur. Centum enim miliaria et amplius pergit uno die. et ideo animal ruminat sicut bos et camelos unde dromedarii proprie sunt magistri dromedorum. ut dicit *Papi.* tamen glo. sup. *Asa. lx.* Dromedarius ait vel dromas utrumque dicitur. est animal camelo minus sed velocius. *Sadyan* enim et *epha* regiones sunt trans arabiam camelis et dromedariis abundantes etc. *Castrans* in iuventute ut sint ad cursum aptiores ut dicit *Avicen.* et ne moti cupiditate semitum a suo cursu retardentur. Tante enim sunt velocitatis propter passus amplitudinem. maximum enim habent et latissimum passum. ut dicit *Aristo.* et *Avicen.* et *Plinius li. iij.* et etiam propter intensam caliditatem. Animal enim est calidissimum ex complexionem naturali. unde calor fortitudo consumit in eis vinctuositate omnem et pinguedinem et non permittit eos mole carnea nimium onerari. Item veloces propter membrorum abilitates sunt. nam gracilia et longa habent crura et multum nervosa. et ideo abiles sunt ad motum.

fortes ad continuandum cursum suum.

Item leues sunt propter victus paucitatem. non enim animalia sunt magni cibi. imo paucissimis cibis sunt contenta. Fenum enim et cortices comedunt et dactilorum ossa valde diligunt. quibus etiam post longissimos terre circuitus et respere contenti sunt. ut dicit *Plinius.* Eorum enim sanguis valde est calidus acutus et subtilis. et ideo eorum lac valde subtile et liquidum est plus quam aliorum animalium ut dicit *Constan.* et minus nutritivum et magis calefactivum et grossorum humorum incisivum. quere supra de camelo. Eadem enim fere proprietates sunt istius et illius.

Capitulum xxxvi

De dipsade

Dipsas et dipsades feminini generis et est idem serpens qui latine dicitur fitula sic dicitur eo quod quem momorderit siti pereat. ut dicit *Asido. libro. xij.* Adeo autem sunt dipsades paruule ut cum calcantur vix videantur. quarum venenum ante extinguit quam sentiat. ita quod vix sentit tristitia moriturus. Est autem species aspidis. ut supra de aspide. quere ibi.

Capitulum xxxvii

De dracone

Raco maximus est eunctorum serpentum. ut dicit *Asido. lib. xij.* Hunc greci dracontem vocant ut qui sepe a speluncis abstractus fertur in aerem excitaturque propter eum aer silit et mare contra eius ventum intumescit. Est autem cristatus pro ore. et artis fistulis spiritum trahit et linguam exercit vel erigit. dentes habet acutos et serratos vis autem habet non in dentibus sed in cauda et vertere plus quam ictu nocet. Non habet autem tantum de veneno quantum et alii serpentes. quia ad mortem alicui inferendam non sunt illi necessaria venena. quia si quem ligauerit occidit a quo nec elephas tutus est corporis sui magnitudine. nam circa semitas velutescens per quas elephantes gradiuntur. crura cauda sua alligat et

innodat et suffocatos pimit atq; necat
Signitur autem in india et in ethiopia
in ipso incendio iugis estus vt di. *Ysi.*
li. xij. De draconibus aut di. *Pl.* li. viij
ca. xij. Draco inquit. xx. cubitorum magni
tudine nascit apud ethiopes. Solent au
tem quatuor vel quinq; .x. vel .xv. mutuo
se complecti et erectis capitibus relifi
care p mare et flumina ad pabula meli
ora. Item c. xij. Inter elephantes et dra
cones perpetua est dimicatio. Nam draco
cauda constringit elephante et elephas
pede et p muscida p sternit draconem. dra
co autem nexu caude innodat pedes ele
phantis et cadere eum facit. Sed non im
pune qz dum interficit elephante. in
terficitur casu eius. Item ca. xij. Ele
phas videns draconem sup arborem ni
titur eam frangere vt pcutiat dracones
draco autem insilit in elephante et captat
eum mordere inter nares et impetit ocu
los elephantis et quicq; excecatur eum. et quicq;
insilit sup eum a tergo et mordet eum et lu
git sanguinem eius tandem post longum
conflictum elephas ex subtractione sangui
nis debilitatur intus qz cadit sup draco
nem et moriens interficit suum occiso
rem. Causa quare ita appetit eius sangui
nem est frigiditas sanguinis elephantis
quo draco appetit infrigidari. vt di. *Ysi.*
Sup illud autem locum *Iere.* xiiij. attraherit
uentus sicut dracones. dicit *Hiero.* Dra
co est animal valde sitibundum intantum qz
vix potest aqua satiari. ei ideo aperit os ven
to. vt sic extinguat ardorem sitis. vnde cum
videt naues in mari et maximus est ven
tus contra velum volat ad velum vt ibi hau
riat ventum frigidum. et quicq; ppter ma
gnitudinem corporis et ppter eius fortem
impetum subuertit nauem. et naute quoniam vi
dent appropinquare dracones quod p capi
unt ex tumore aque contra ipsum statim ve
ponunt velum et sic euadunt. *Ide* di. soli
nus. Item dicit idem qz ethiopes vtun
tur sanguine draconis contra feruorem e
stus et vesicam eius carnibus contra diuer
sos morbos sciunt enim separe venenum ab
eius carne. nam solum habet venenum in
lingua et in felle. et ideo amputat eis lin
guas et fella que receptiua sunt veneni. et

sic abstracto veneno vtuntur corpe reli
quo tam in medicina quam in cibo. et hoc vi
detur tangere dauid vbi dicit. *Deisti*
eum escam populis ethiopum. *Di.* etiam
Pl. qz vi veneni semper erigitur eius lin
gua et quicq; ex calore veneni inflammat a
erem ita qz videtur spirare ex se ignem ali
quoniam etiam emittit dum sibilat statim con
tagiosum et inde corrumpit aer et infici
tur et morbus pestilens inde sepius gene
ratur. In mari quicq; habitat. quicq; in flu
minibus natat. in speluncis et antris lati
tat. raro dormit. imo vero semper vigilat.
aues et bestias venozat acutissimum habet
visum. vnde in altissimis montibus ma
nens a remotis videt partem suam. mor
su et ictu pugnat de oculis et naribus ani
malis in pugna maxime captat. vnde di.
Pl. li. viij. qz ita ledit in oculis et ore es
lephantes qz quicq; ceci inueniuntur. nec
possunt comedere et ita moriuntur. Item
de dracone di. *Arest.* li. vij. qz illoz draco
num morbus est malus et piculosus qz com
medunt animalia venenosa sicut draco qui
comedit scorpiones. qz contra illoz mor
sum vix inuenit medicina. Item *Pl.* li.
xxvij. Draconum adipem oia fugiunt ve
nenosa. adeps est eius cum melle curat ca
liginem oculoꝝ. Item *Arest.* li. vij. pi
sces quando mordentur a dracone mo
riuntur.

Capit. xxxviii

De equo

Qui sunt dicti eo qz quoniam quadri
e gis iungunt pares equant qz in for
ma et in cursu similes copulan
tur. Est autem dictus caballus a pede ca
uo eo qz gradiens impressa ungula terram
cauet qz reliqua animalia non habent. vt di
cit *Ysi.* li. xij. Et multis etiam sonipes no
minatur eo qz pedibus sonet. Quia citas
equoꝝ multa est vt dicit idem. Exultant ei
in campis cum odorant bellum. sono tu
be excitantur ad plium voce accensi pu
cantur ad cursum. volent cum victi fue
rint. gaudent cum vicerint. Quidam in
bello hostes suos sentiunt et cognoscunt
adeo vt aduersarios suos mori perant.
aliqui etiam proprium dominum cognoscunt ob

liti māfuetudinis si mutent. aliqui etiam
 pter pziūm dñm in torſu aliqñ nō per/
 mittūt. multi etiā morientibz dñis ſuis
 lacrimas fundūt. Equū enī ſicut ⁊ homi
 nem lacrimari et affectū doloris ſentire
 dicit. vnde ⁊ natura in cētauris equozū
 et hominū eſt p̄mixta. Solent etiam ex
 equoz meſticia vel alacritate euentum
 futurū dūmicaturi colligere. Etas longe
 ua ineſt equis p̄ficis et ſiculis in annis
 vltra quinquaginta. breuior autē ineſt
 equis gallicis numidis ⁊ hispanis. Sub/
 dit autē Iſid. adhuc in generoſis inquit
 equis vt aūt veteres quatuor ſpectatur
 ſc̄z forma pulcritudo. meritū atqz color.
 Forma vt ſit validū corpus atqz ſolidū
 et robori cōueniens altitudo. latus lon/
 gum ⁊ ſubſtrictū. maximi ⁊ rotundi du/
 nes. pectus late patens. ⁊ totuz corpus
 muſculus tenſat nodolum. pes ſiccus ⁊
 vngula concaua ſolidatuz. Pulcritudo
 attendit vt ſit exigūū caput ⁊ ſiccum. pel
 le p̄p̄e offibus adherente. aures breues
 et acute. oculi magni. nares patule. ere/
 tra ceruz. coma tenſa ⁊ cauda vngularū
 ſoliditate fixa rotunditas attendit. De
 ritum vt ſit animo audax. pedibus ala/
 cer. trementibz membris qđ fortitudis
 eſt indicū. qui ex ſumma quiete facile
 concitetur vel excitata feſtinatione non
 difficile teneat. Color etiā ſpectat. quia
 color in pilis nūc eſt roſeus. nunc niger.
 nūc albus. nūc canus. nunc varius. nunc
 guttatus. hic varius color equos mul/
 tū decorat vel deformat. Vires etiā equo
 rum ⁊ animos manifeſtat ſed de ſingulis
 proſequi nimis foret longū. huc ſc̄z Iſi
 dor⁹ li. xij. De equis aūt dicit Plī. li. viij.
 cap. cliij. Equi inquit ſcitici p̄ dñis ſuis
 pugnāt coitum maternū refuſiūt. nam
 in eius quedaz cognationis agnitio eſt.
 vnde narrat arel. li. viij. Rex inq̄t ſeptē
 trionis habuit equā pulcrā ⁊ pepit equū
 pulcrū ⁊ voluit ex illo equo ⁊ matre ex/
 trahere pullū aliqñ ⁊ ingeniabantur vt
 equus ſaltaret ſup̄ ⁊ a matrē coopiendo
 vultū ei⁹ ⁊ cū diſcoopiebatur facies ma
 tris ⁊ nouit ipam equus fugit ⁊ eiecit ſe
 ab alto p̄ dolore ⁊ eſt mortu⁹. Aliq̄ i gre/
 ge equū cū ſozore libenti⁹ gradit qđ cū ma

tre. ad vocē ſimphonie ⁊ tube clangorem
 delectatur. ſaltat in hoſtem. p̄ſagunt pu
 gnam ⁊ amiſſos deſent dños ſuos ⁊ la/
 crimas interdū fundūt. Dicit autē illos
 equos ad bella vtiliores qui in bibendo
 profundū infigūt nares ſuas. quia tales
 equi vt dicit in curſu v̄ine grauatione
 nō impediunt. Item di. plī. li. viij. ca. ix
 fel inquit equi cōputat inter venena. et
 ideo ſacrato ſtamini equū tangere nō li/
 cebat ei⁹ ſanguis recens ⁊ crudus malus
 et p̄nicioſus eſt vt taurinus ſpuma equi
 data cum lacte aſinino v̄mes interficit
 in ventre venenofos. Itē de equis dicit
 areſto. ⁊ auic. Equus p̄icit dentes ſuos
 et quāto eſt ſenior tāto habet dentes al/
 biores. Item arel. li. v. equ⁹ maſculus vi
 uit. xxx. ānis ⁊ generat a tercio āno vſqz
 ad. xxx. ānos. Femina aūt diuti⁹ viuūt ⁊
 generat vſqz ad. xl. annos. et qñ incipiūt
 equi generare. erit vox eoz maior et fe/
 mine ſimiliter ⁊ multū diligunt coitum
 plus qđ alia animalia. vt dicit li. v. Itē
 libro. vij. dicit idem. Equis etiā paſcen/
 tibz accidit aliqñ podagra ⁊ eijcunt ſotu
 lares ⁊ generant eis noui. Et ſignū hu/
 ius eſt tremor oui teſticularis dextri. et
 equis qui paſcunt in domibz accidit do/
 loz ilioz. ⁊ ſignū hui⁹ eſt qđ membra poſte
 riora adunant p̄ cōſtrictionē. Et equis
 abſcindat a comeſtione. ⁊ ſi ei minuatur
 iuuabit. Et equis accidit cōtractio ner/
 uoz. ⁊ ſignū hui⁹ eſt qđ omnes vene exten
 dunt ⁊ ſimiliter caput ⁊ collum ⁊ grauat
 eos ambulare accidit etiā equis aggre/
 gatio veneni. ⁊ accidit etiā eis alia infir/
 mitas in ore que dicit foren. ⁊ ſignū hu/
 ius infirmitatis eſt qđ cadit ei palatum.
 et ſit ei⁹ anhelitus calidus. ⁊ hęc infirmi/
 tas caret remedio niſi cureſ p̄ ſe. Et ac/
 cidit eqs rabies cui⁹ ſignū eſt qđ declinat
 aures ei⁹ ad ptes colli. ⁊ hęc infirmitas ſi
 habet medianā. Et accidit ei infirmitas
 veſice. ⁊ hui⁹ ſignū eſt qđ non pōt minge/
 re equus. ⁊ trahit ſuas coras ⁊ etiam ſo
 tulares. ⁊ moriuz aſalis qđ dicit muge/
 lis valde nocet equis ⁊ mulis. quoniam
 facit in eis ampullas ſiue puſtulas ⁊ m̄
 totiens moriunt ex veneno. ⁊ equ⁹ p̄gno
 ſcit h̄nitiū illi⁹ qui cōtra ipſum vult p̄/
 a

liari. delectantur stare in pratis et nata
re in aqua et potant aquam turbidam. et
si fuerit aqua clara turbant eam pede. huc
usque aresto. libro. vi.

Capitulum. XXXIX.

De equa

Qua per derivationem ab equo
est dicta. nam equorum femina
equa est vocata. de qua aresto. li.
vii. Equa impugnata si olfecerit candelam
extinctam oboriet. Item idem. Equae pa-
scuntur simul et si moritur aliqua et dimisit
pullum nutrit eum alia. quoniam genus
equarum diligit speciem suam. Item dicit
pli. li. viii. ca. xliij. Equa stans parit et su-
am prolem pro ceteris animalibus diligit.
et amissa parente alienum pullum nutrit
et diligit tanquam suum. Item dicit idem
quod in fronte pulli equi nascitur quidam fol-
liculus niger ad quantitatem carice quod
mater lambit lingua et abscondit. et nunquam
pullum admitteret ad vbera nisi illud pri-
mo abscondat et vocat illud pli. benefici-
um amoris quia mulieres incantatrices
utuntur illo in prestigiis suis quod volunt ali-
quod stimulare ad amorem. Item dicit are-
sto. li. viii. Item equa ut dicit idem gloria-
tur in iubis suis et vult quod ei prescindunt
et retonsa iuba extinguit libido earum ac si
in eis esset vis amoris. Item dicit aresto.
li. viii. quod ibi pugnat cum equis quoniam
equi enunciant eam a pascuis quod comedit her-
bas et est ibi debilis visus et imitat vo-
cem equi et quando volat super ipsum stupe-
facit ipsum et cogit ipsum fugere et quod
interficat ipsum etc.

Capitulum. XL.

De plectro

Plectrus dicitur equae filius si-
ue pullus equinus quod diu matris
vberibus est subiectus. In cuius fro-
te. ut dicit aresto. li. viii. inuenitur ycone-
mor. i. amoris beneficium. quando nascitur
et lambit matrem eorum lingua et comedit
illud. et mulieres incantatrices prouer-
biant ex hoc. ut dicit idem. Item libro
xiiij. Posterior pars pulli equini est ma-
ior parte anteriori. et cum iuuenescit crescit

pars superior et propter hoc erit elevatio an-
terioris partis corporis multorum equorum ma-
ior quam posterioris. et ideo quando est pullus
potest pede posteriori tangere caput
suum. quod facere non potest quando pervenit
ad etatem quod diu autem pullus est matrem mi-
ro affectu diligit et sequitur eam quocumque
vadit. et si matrem casu aliquo perdidit.
hincit eam querit. pullus equinus stramine
non sternit. strigilo non tergit phaleris
non ornatur. calcitrans non percutitur. sela-
le non subicit. freno non detinet. matrem
libere sequitur. gramine non pascitur. clauiculis
in pedibus non clauat. libere discurrere
permittitur. Sed in fine labori exponitur
et loribus et capistris coartatur a matre sub-
trahitur. vbera sugere non permittitur. sua-
ves cursus facere multipliciter informatur.
et ut dicit Aristoteles. libro. viii. auribus
exponitur. quadrigis et curribus subicitur
equestri milicie deputatur. variis fortu-
ne sortibus pauperum equi filius propagatur.
Et ideo dicit Aristoteles. in eodem libro. quod
equi fuerunt quodam diuersis titulis deo-
rum consecrati. nam equos quadrigales
soli deputabant propter quatuor solis in
anno mutationes. scilicet veris. estatis
autumni et hyemis. virtute solis alterantis
omnia. Equos autem bigales dedicabant
lune. quia bino tempore scilicet nocte et die
videtur. et ideo cultores lune duos equos
semper iungunt scilicet albos et nigros. Equos
vero trigales inferis diis ascribebant. quod
demonibus per tres etates homines ad se tra-
hant scilicet per infantiam. et adolescentiam. et se-
nectam. hi diuersorum colorum equos pariter coni-
ungebant. Ultra autem septem equos simul
copulare de facili non audebant referentes
hoc ad cursum. vii. siderum quorum motu mun-
dum regi generaliter supponebant. vel ad
numerum septem dierum quorum circulo vite
presentis terminum peragi concernebant.
Ideo etiam colores equorum mirabiliter
discernebant ut dicit Aristoteles. ibidem. Nam
equos rosei coloris dedicabant igni siue
soli. albos aeri. praesinos et fulcos terre. vene-
tos aque siue mari. Item equabant equos
roseos in estate quia tunc omnia calefaciunt
albos autem in hyeme quia tunc glaciem
frigore omnia canescunt. praesinos in vete

quia tunc oia virescunt. fuscus vel nigrus in autumno qz tunc oia deficcatur 7 quasi a prima pulchritudine deficiunt. Itē dicit idē ibidē equos roseos marti deo belli conse-
crauerūt. vel qz romanoz verilla decoro-
bantur cocco. vel quia mars gaudet san-
guine. albos autē equos consecrauerunt
sephiris partibz 7 serenīs. prassinos flo-
ri 7 terre. venetos aeri atqz aque qz ceru-
lei sunt coloris. glaucos autē 7 varios et
purpureos deputauerūt yridi quem ar-
cum dicunt. quia iris habet colores plu-
res. Nec omnia supsticio hominū pro-
curatione demonū circa elementa mun-
di aliqui antiquitus obseruabant vt di-
cit idem ffrido. 7 ideo mūdus iste contē-
nendus est. quia plurimi ipm specie sa-
thane repleuerant. hucusqz ffrido. libro
viiij. Circa autem pullum equinum hoc
vltimo animaduertes quia passum sua-
uem vel durum quē assuescit in iuuētū-
te vit potest dimittere etiā in senectute.

Capitulum. XLI.

De elephante

Elephas tis. et elephantus dici-
tur pro eodem animali. dicitur
autem sic ab elphio grece quod
mons dicitur latine. 7 hoc est vtique ppter
corporis maximā quātitatē. sed apud
indos barro vocatur. vnde 7 vox ei bar-
ritus vocatur. cuius dentes dicunt ebur
et rostrū promuscida nuncupatur. nam
illo ori cibum admouet vt dicit ffrido.
libro. xij. 7 subdit hoc ergo animal in re-
bus bellicis aptum est. In his enim ani-
malibz medi 7 perse ligneis turribz col-
locatis tanqz de muro iaculis dimicant.
in intellectu 7 memoria pre ceteris ani-
malibz vigent. gregatim incedunt. nutu
quo valent salutare homines. murē fu-
giunt. auerſi coeunt. in aquis paritū vel
in siluis. vbi fetus pariunt ibi fetus di-
mittunt propter dracones qz eis inimi-
cantur. 7 ab ipis implicatu necant. biē-
nio fetus portant. nec amplius qz semel
gignunt. nec plures qz tātū vnū gignūt
vixit autē trecentis annis vt dicit ffrid.
li. xij. S; plin' l. viij. ca. i. Elephas in-
quit inter oia animalia maxime est vit-

tutis ita qz vit in hostibz tanta pbitas in-
uenit. Nam vt dicūt in noua luna cōue-
niūt cōgregatim 7 in flumine se abluūt 7
balneāt 7 nouo sideri cōmuniter post in-
clinant 7 sic redeunt ad locū suū. Iunc-
nes suos cundo 7 reuertendo ante se ire
faciunt quos diligētī cura custodiunt et
instruūt ad simile faciendū. Item quan-
do egrotant quasdā herbas salubres eis
cōgregant 7 anteqz eis vtant supino ca-
pite eas ad celū leuant 7 quadā religio-
ne a numinibz sibi adiutorizū postulant.
Item toni intellect' et aialia ita docilia
qz regem cognoscere 7 quasi odorare in-
struūt 7 nitunt. qz reuerētie gratia sua
genua incuruāt. Item dicit li. v. si elephā-
tes hoīem errantē sibi obuiū viderint in
solitudine primo ne ipm terreāt aliquā-
tulū de via se subtrahūt 7 tunc gradū fi-
gunt. et paulatim ipm pcedentes viā ei
ostendit. et si draco eis occurrerit p ho-
mine defendēdo cū eo pugnāt 7 viriliter
se opponūt. 7 hoc potissime dicunt facere
quādo habent iuuenes. timent enī qz hō
querat fet' suos. 7 ideo se expedire de ho-
mine primo desiderant vt sic securi' pos-
sint nutrire filios 7 eos cautius custodi-
re. Itē li. viij. ca. vi. semp gregatim ince-
dit. ducit agmē maxim' natu. cogit 7 co-
opat' etate prim'. Aliquā vel annū transi-
turi iuuenes pmittūt ne magnoz lgres-
su impediāt alie' 7 sic nō possent conueni-
ter ptraire. vt di. ibidē. Itē mirand' est
in eis pudor. nam qn vnus ab alio vinci-
tur victus vocē fugit victoris. In abdito
coeūt mascul' qn est qnquēnis. 7 feia qn
est decēnis. 7 hoc nisi duobz annis vt di-
cunt 7 in istis duobz annis nō nisi quinqz
diebz tantū. sexto die raro supaddito vt
dicit idem. Tpe coitus sunt piculosival-
de 7 maxime agrestes. nam tunc tomos
indoz 7 stabula psternūt. 7 ideo tomitas
feminas tūc abscondūt. 7 qn tomiti sunt
optimi sunt in milicia. nā ferunt turres
ligneas. acies psternunt cōuertitqz ar-
maros. Sed qd mirū ē qui armatas aci-
es nō timent. vocē mīme suis fugiunt et
formidāt. Itē ca. xl. fronte 7 rostro altas
prosternūt palmas 7 sic comedūt fruct'
catū. Item inter elephātes 7 dracones

est perpetua dimicatio. vnde vnus inui
det alteri ppter magnitudinē viriū. 7 cor
poris quantitatē. draco enī sitit sanguinē
elephantis qz frigidissimus est vt suā re
frigeret estuantē caliditatē vt patet su/
pra eodē. vbi agit de dracone vide ibi.

Capitulum XLII

De naso elephantis

Secundū aresto. li. primo. 7 auicē.
8 Nasus elephantis est longus et
fortis 7 volūatus quasi calceus.
et vtitur illo loco manus et per ipm acci
pit cibū 7 potū 7 reddit ori suo qd nullus
facit aliud asal. Habet autē elephas mā/
millas in pectore et habet in ore culmos
fortes 7 eius lingua est valde modica re
spectu sui corporis 7 apparet intus. et raro
videt extra nisi qñ lambit labia post cibus
et potū sūsi. 7 nō inuenit in eo nisi vnum
intestinū inuolutū multipliciter 7 iun
ctum est sibi pro stomacho. vnde post id
nō est aliud nisi vñ per qd eijat supflui
tatem. 7 habet epar magnū quadruplum
ad epar hominis. Sed splenē habet puulus
respectu sui corporis. 7 hoc est vt dicit auicē.
quia melancolia transit ei in nutrimen/
tus. Item aresto. li. ij. quādo generatur
apparent dentes generati in eo. cum ro/
stro suo eradicat arbores. 7 cum natat spi
rat cum eo et eijcit aquam 7 ille calceus
creatur cū cartillagine. Elephas autez
quādo sedet flectit pedes suos. sed nō po
test flectere pedes. iij. propter pond⁹ cor
poris. sed fulcit sup latus dextrū vel sini/
strum 7 dormit stante corpe 7 pedes poste
riores flectit sicut homo. Item li. v. ma/
sculus coit post quinquēniū. sed femina
post decenniū vsqz ad. xl. 7 postqz parit fe
mina quiescit post trienniū 7 postqz fue
rit impgnata oīno a masculo nō tangit. 7
trahit in vtero p bienniū 7 qñ parit. pa
rit sile vitule duoz aut triū mensū. Itē
libro. vij. elephā accidit infirmitas ex
ventositate 7 ppter hoc non potest eijcere
vrinā aut sterqus. et si nō comederit ter
ram moriet. nisi ad hoc fuerit assuetus.
quādoqz tamē deglutit lapides. Accidit
etiā eis dolor iuncturaz 7 iuuat ptra hoc
potus aque calide et herbe submerse in

melle. quoniā iste due res phibēt fluere
ventris. 7 quādo verat dolore q non pōt
dormire inungitur spatule cū oleo 7 aq
calida 7 sic curat. idem facit caro porcina
assata sup dolentes spatulas colligata.
Et si habuerit ferrum in corpe datur ei
bibere oleū et extrahit ferrum cum potu
olei. 7 si nō potest bibere oleū ponunt me
dicine in oleo 7 decoquuntur et dat eis ad
comedendū. Itē ibidem li. viij. Mascu/
lus est maioris corporis et animositatez
qz sit femina. tamē tomā masculus p v
bera quādo pcutit. obedit qz diu sedet sup
per eum venator 7 cū descendit ligatur
pedes anteriores ei⁹ donec domesticetur
Et sequit in eodem li. domesticabilior ē
et obedientior omnib⁹ asalib⁹ agrestib⁹
habens sensum melior ē et sentit frīg⁹ in
hyeme 7 frigidū ventū. 7 est animal val/
de fluminale 7 manet circa fluuios 7 mer
git se in aqua vsqz ad mentū 7 natat. sed
nō potest diu durare in natando ppter cor
poris ponderositatē. Sunt autē elephan
tes naturaliter benigni. qz carent felle.
vt dicit Aresto. li. xij. accidēt aliter ta/
men efficiunt seui quādo nimis puocant
tur vel quando inebriati vino ad pīans
dum acūitur. Item dicit aresto. li. viij.
nullum animal viuit ita diu sicut ele/
phas 7 hoc propter suam complexionē
que assimilatur aeri cōtinenti. 7 ita opoz
ter q impugnetur p bienniū propter ma
gnitudinem cōcepti fetus qui citius nō
potest p̄fici nec compleri.

Capitulum XLIII.

De elephantibus

8 Elephantibus autē dicit solin⁹
d Siderum inquit seruāt discipli
nam elephantēs 7 luna crescēte
petūt amnes 7 sparhi liquore solis exortū
salutant motibus quibus p̄nt. deinde in sal
tus reuertitur. Landoze ventū intelli
gitur iuuetus quoz alter semp in miste
rio est 7 alteri parcitur ne assiduo reper
cussu hebetet. Sed quādo a venatorib⁹ p
muntur simul pcutiunt ambos 7 eos co/
fringunt. vt damnato eloze 7 turpato
vltorius nō psequatur. Hanc enī piculū
sibi sentiunt esse causam. Raro coeunt 7

tunc in aquis viuis se abluunt nec ante ablutione ad gregem reuertunt. pro feminis nunquam pugnant. Nulla enim nouerunt adulteria et quando casu aliquo dimicant non mediocre habent curam sauciorum. nam fessos et vulneratos in medio sui recipiunt et ipsos plus quam se protegunt et defendunt. Quando capiunt pastu ordei masculi fit enim fouea subterranea in via elephantis in qua incidit ignoranter ad quam ueniens uenator percussit et pungit ipsum. aliter autem uenatorum supueniens primum percussit elephantem et dat ei comedere ordeum. quod cum ter vel quater fecerit diligit se liberantem et ei deinceps obediens mansuescit. Si casu aliquo uozauerit uermem qui cameleon dicitur. sumpto oleastro medetur pesti. Ventre habet molle et dorsum durum. et ideo pugnant cum uinicozne. opponit ei dorsum. cauens put pot ne per mollem ventris partem fodiat. Pilos habet paucos et setas nullas. Aures habet amplas tenues et longas inferius dependentes quas erigit et extendit et inde grauissime percussit quando irascitur contra draconem quem odit. nec mirum. sicut enim sanguinem eius et eum bibit quando potest. Quobrem ipsum nunquam inuadit dracon nisi quando potu elephas est repletus ut appensius irrigatus maiorem sumat et oppressi sanguine satietate. hucusque solius qui multa alia ponit que supra dicitur. In libro autem physiologi de elephante memini me sic legisse. Elephas inquit est animal quod magnitudine inter omnia animalia quadrupedia precellit intellectu et memoria multum uigens. nam elephantem inter alia eorum facta nunquam dormiendo totaliter se inclinatur. quando fessum sunt arbori et maxime palme quietis gratia accubant et sic qualitercumque se sustentant quorum quieti homines insidiantes occulte arborem circum uant. cui se appodians elephas et nesciens fraudem pondere corporis arborem frangit et frangendo cadit subito et succumbit qui casum suum uideat irreparabilem miro modo barrit. id est clamat et rugit. ad cuius barritum multitudo iuuenum subito accedit elephantum qui

paulatim seniozem pro uiribus elephantem et ut eum releuent miro affectu fetoris uiribus inclinatur. Coitum abhorrent nisi pro sola prole. unde dicitur ibidem quod quando elephantem indicos luxuria stimulat. uir amoris femina precedit versus orientem quam sequitur masculus quousque in abscondito ueniatur qualitercumque poterit mandragoram querit cuius fructum primo femina gustat deinde masculus eundem fructum comedens eam impugnat et fecundat ut dicitur. sed diu propter magnitudinem fetus femina in utero fetum gerit. sed tempore partus in aquis et in insulis fetum procreat propter draconis metum ne ipsum tenellum fetum sorbeat aut reducat. et dum mater filium parturiendo laborat masculus pro uiribus ipsam protegit et defendit. Item dicitur ibidem quod ossa elephantis combusta fugant serpentes et omnia uenenosa. Item aliud dicitur ibidem ualde admirandum. Dicit enim quod apud ethiopes in aliquibus regionibus sic uenatur. accedunt ad deserta ubi due uirgines omnino nude habitant et crinibus resolute. quarum una fert alueolum alia gladium. incipiunt autem alte cantare quartum cantum audiens bestia uenit ad eas et lingit earum mammas. de dulcedine autem cantus morbo dormit elephas et tunc una perforat gladio guttur uel latus. altera uero colligit sanguinem eius quo tingitur pannus qui purpura appellatur.

Capitulum XLIII

De hedo

Hedus ab edendo est dictus. paruum enim est et pinguis et iocundus saporis. ut dicit Isidorus libro vii. eius naturalis siccitas ex humiditate etatis temperatur. ut dicit Isidorus in diebus. unde melior et digestionem est copotentior maxime si est masculus. unde eius caro bene nutrit et sanguinem bonum gignit. Calorem habet uelmentiores propter etatis beneficium. et ideo carnes heduliferne exenti egritudine propter suam temperiem sunt comode. et ideo conueniunt maxime humane nature. maxime his qui ueliciose uiuunt et quere. Pilum habet

longiorem et hispidiorem quam habeat agnoscit sed habet carnem meliorem. et digestioni obedientiorem propter eius temperiem in humiditate et calore. ut dicitur constat. Habet autem herudus visum valde acutum et simplicem aspectum et obliquum et balatu cognoscit et querit parentem ut dicitur Plinius libro. viij. ca. i. Eius iecur si comedatur dicitur sanare resperitiam aciem oculorum his quos noctilopos vocant. Item idem libro. xxvij. ca. x. dicitur. pelles herudorum sanant morsus venenosos si calide de super alligent. pili herudorum exusti suo odore fugant serpentes. ut tunc pelle eius recente ad plagas. sanguis eius valet contra venenosa. eius etiam coagulum valet contra virus bibitum et contra sanguinem thauri bibitum siue sumptum. Hucusque Plinius Est autem animal imbellis et innocuum ruminans et mundum sacrificijs antiquitus reputatum petulans saltans et lasciuum. intrinsecus pingue et carnosum. extrinsecus hispidum et macilentum. tyrannosus carpens et corrodens ramusculorum et diligit papue folia edere et consimilium virgultorum.

Capitulum. XLV.

De eruca

Ruca est vermis multiplex creescens in folijs olerum et pampinorum. frondes fructus et flores corrodes et repascens. Et est eruca ab erodendo dicta. quia rodit folia arborum et herbarum ut dicitur Isidorus libro. xij. de qua meminit plautus. imitatur inquit nequam bestiam et maleficam inuolutam in pampino cui se implicat nec aduolat ut locusta. huc illucque discurrens semper parata dimittit. et remanet super frondes et tardo lapsu pigrisq; moribus vniuersa consumit. hucusque Isidorus libro. xij. Plinius libro. viij. Eruca est animal villosum et quasi lanuginosum. nam in arborum extremitatibus corosis frondibus vitoreque consumpto texit de suis visceribus quasdam telas more araneatum ex quibus se inuoluit et per totam hyemem custodit pestiferum semen suum. Egerit enim quedam oua ex quibus in vere erunt

pentibus gemmis nascitur multa proles. ex cuius ingluuie leduntur et pereunt a suis fructibus arbores atque herbe. Est autem eruca vermis mollis et saniosus diuersis coloribus distinctus tenociter ut stella lucens de die reformis et multicolor apparet. non caret peste aliqua virulenta. Nam quando per membra hominis calefactum serpit cutem erurit et post se postulas derelinquit. ad modum autem bombycis sericum facientis formam suam mutat et se in formam volatilis de reptili transfiguratur. nam alas tenues et laetas suscipit quibus hincinde volitando libere per aera se extollit. Quot autem colorum prius in corpore habuerat totidem in oculatis alis colorum differentias representat et tale volatile papilio nunc patitur. ut dicitur Isidorus libro. xij. Papiliones dicuntur auicule que maxime abundant in floribus malue que ex suo fetore faciunt vermes nasci ut dicitur idem. nam ex erucis papiliones efficiuntur. ex papilionum stercore super folia derelictis eruce iterum generantur. minus autem ledunt corrodoendo quando volant quam quando repunt. Et dicitur papilio. Papiliones sunt minuta volatilia que de nocte conueniunt accenso igne in candelis. quarum lumen cum extinguere nituntur igne eruntur. et sic cum alieno lumine volunt interire re ipsi in proprio corpore puniunt.

Capitulum. XLVI.

De faunis et satiris

Fauni quidem et satiri dicuntur quedam bestie monstruose effigiem quidem hominis habentes. sed ad plenum non sunt humane principis rationis. unde nec arte nec natura sunt utiles ad loquendum. serum et beluinum habent animam et bestiale appetitum unde huiusmodi a falia sunt in veteri valde pernitantia ut mulieres coitu interficiant. si quas errantes in nemoribus comprehendant. Ideo dicuntur satiri. quia non possunt libidine satiari. ut dicitur Isidorus. Quis autem talia ratione humana non utantur. in multis tractibus et etiam in voce bestias imitant. ut dicitur Isidorus. li. xi. ca. de portentis. Satiri inquit pui

sunt hominaciones aduncas hñtes nares et cornua in frontibus. et in pedibus sunt similes capris. Talem vidit sanctus antonius in solitudine. et interrogatus quomodo esset fertur antonio respondisse mortalis ego sum vnus ex accolis heremi. quos vario delusa errore gentilitas faunos et satyros ac incubos colit. Satyri autem qui et fauni fatui dicti sunt. a quibusdam creduntur esse hñles siluestres. vt in eodem ca. dicit Iulius. Et hi monstruose variant. nam quidam sunt cenocephali ex eo quod canina capita habeant. quos ipse lattatus magis bestias quam hñles confiterur. Alii dicunt cyclopes. sic dicti quonia vnus oculus habere dicuntur et hñc in media fronte habere phibentur. Alii osino capite carent et ceruice quorum oculi sunt in humeris. Alii habent faciem planam sine naribus labium inferius ita prominens habentes vt in solis ardoribus totam ex eo cõtegant faciem dormientis. Alii ita cõstricta habent ora quod super pectus vno tantum foramine auenarum calamis potum haurientes. et hi sine linguis dicuntur esse. loco sermonis vtuntur nutu. Item sunt etiam alii in scythia ita magnas habentes aures. vt ex diffusa earum magnitudine ipsis cõtegant totum corpus. et hi panthios dicuntur. pan enim grece omne. othi auris nominant. Sunt et alii in ethiopia prona ambulantes vt pecora nequaquam sursum erigere se valentes. et hi artabari ce nominant. Sunt et alii in ethiopia habentes tantum vnus pedem ita magnum quod resupini in terra iacentes adumbrent pedis magnitudine contra estum. et cum hoc sunt tante celeritatis quod canibus in cursu compentur. et ideo a grecis cinodopes appellant. Item sunt alii qui habent plantas versus post crura et senos digitos in plantis. et tales in desertis libie euagant. Item in scythia sunt animalia formam humanam habentia et pedes equinos. et hñmōi monstra a multis lamie nuncupant. vt dicit pascasius super trenos. Multa alia ponit Iulius. monstra talia li. xi. et omnia accepit a plinio li. vi. et vij. et etiam a solino.

Capitulum XLVII
De feminis

Femine a partibus femorum vel feminum sunt dicte vbi spes sex distinguuntur ab ipso viro vnde dicitur a fos quod est ignis. quia vim habet femina ignea qua vehementer occupat. In omni enim genere animalium plus occupat femina quam masculus et ardentius mouet ad amorem. vt dicit Iulius. li. xi. Femine autem proprietates generales ponit Arestus. li. viij. dicens. Femine maribus sunt debiliores propter versusum et leopardum. nam horum femine sunt audaciores et fortiores. Et sunt femine leuiiores ad instruendum et sunt magis sollicitae circa fetum. sunt etiam maioris pietatis etc. quere supra residuum li. vi. c. i. de puella. ibi multa enim inuenies de hac materia. Est enim femina naturaliter maioris ite quam masculus. vñ defacili pugnatur contra masculum. et ponit Arestus. li. viij. exemplum de foca. nam foca seipsum manet in eodem loco et pugnatur masculo cuius femina quousque vnus interficit alium. Et est feia minoris constantie et fidelitatis et masculo quam econuerso. et ponit Arestus. exemplum de sepia. nam quoniam femina peccat iuuat eam masculus sed femina fugit mare quoniam peccat et persequitur illum Item dicit Arestus. li. xv. Femina in generatione et fetu est sicut materia sed masculus sicut forma. exit enim semen ab ambobus ex quo vnus coniunctione creatura fit. propter hoc dicitur quod masculus et femina sunt principia generationis. et masculus vt forma. feia vt materia. et ideo datum est masculo vt generet in altero. femina generat ex alio in seipsa. Item femina generaliter est nature infirmioris et fluribilioris quam masculus. et hoc accidit propter remissionem caloris et intensiorem frigiditatem hñioris qui plus abundat in femina quam in mare. et ideo accidit mulieribus et etiam quibusdam quadrupedibus superfluitas menstrua lis. vt dicit idem. sed nulli animalis feia intantum subiacet illi morbo sicut mulier. De his asit et alijs conditionibus feminarum bonis et malis quere supra li. vi.

Capitulum XLVIII

De fetante

Fetans est pariens vel generans in quolibet genere animalium. vñ de idem est fetans tis. et pecus

pecudis. unde illud de post fetantes ac-
cum. Habet autē omnis fetans membrū
proprium in quo concipit et nutrit fetū
suum. et ad fetandū. i. ad generandū et pro-
turiendum disponit et cooperatur reuolu-
tio orbium et influentia siderum seu stel-
larum ut dicit aresto. li. viiij. in fine. Na-
turaliter inquit erit terminus et numerus
generationis et complementi secundum reuolu-
tiones stellarum. de hoc quere supra li.
vi. ca. iij. de muliere patiente.

Capitulum XLIX

De fetu

Fetus dicitur dicitur partus fru-
ctus. scilicet uteri hominis vel cuiuslibet
animalis. sed proprie est in utero ad-
huc subsistens in quo fouet. unde dicitur. In
libro. li. xi. Fetus vocatur quod adhuc in utero
fouet. cuius secundum dicuntur folliculi.
qui simul cum infante nascuntur. continent
ipsum fetum. sunt sic dicti eo quod fetum sequuntur.
moris enim mater quasi casu aliquo cum
fetu de eius utero non educitur. A fetu autem
dicuntur femine fetose quasi ad concipien-
dum et ad pariendum fetum suum suete et fecerunt
de et que fetu solent esse plene. ut dicitur. In
Distinguit autem fetus eiusdem uteri a fetu
potissime per sexus diuersitatem quod vel est
masculus vel femina. nisi in his in quibus
uterque sexus inuenitur ut in hermofrodi-
tis sed semper imperfectus. ut dicitur. In
de fetu autem quere supra li. vi. ubi agit de
hominis generatione.

Capitulum L.

De ficario

Ficarius in una significatione di-
citur ille qui colligit vel vendit
ficus. alio nomine dicuntur fi-
carii homines siluani de ficibus uiuen-
tes et sic sumitur ficarius in hieremia. c.
l. ubi dicitur habitabunt dracones cum
fatuus ficarius. ibi glo. i. cum hominibus
siluanis. Alio modo dicitur fatuus fici-
arii fauni et satiri qui inter agrestes ficis
et alias arbores morantur. quales sunt
pilosi onocentauri et alia animalia monstruo-
sa. de quibus dicitur In libro. li. xi. in ca. de fau-
nis. vide supra eodem de faunis. Et dicitur

tur sic fatuus ficarii hyles beluini in quibus
dam communem formam cum hominibus habent
tes. in alijs vero in formam bestialem rege-
nerantes. ut est videre in lamis fimeis et
in sirenis. et hominibus sunt ficarii quod sicut ho-
mines de fructibus victum habent. fatuus tamen
sunt quod rationis usu caret. et ideo non appro-
batur lingua aliquorum librorum qui sic habent cum
fatuus ficarius. Nam ficarii sunt quidam la-
trones dolosi qui cum fici. i. breui gladio in-
terficiunt improbos sicut ait orator quod cum si-
ca pendente in dextro latere regem eglon
pinguissimum interfecit ut iudi. iij. Sed
tales in babilone destructa non nullate-
nus morantur cum non sit habitaculum hominum
loquendo proprie. sed potius monstrorum ut di-
cit hiero. supra In. posset tamen dici quod ficarii
sunt ficarii. nam fici grece ficus dicitur
latine. et secundum hoc redditur prima expositio-
nem. secundum latinos ergo melius dicuntur hu-
iusmodi homines monstruosi ficarii quam fi-
carii. ut supra patet de faunis et fatuis

Capitulum LI

De formica

Formica dicitur quasi ferens mi-
cas. i. grana farinis. unde dicitur. Quis-
metus. Grande opus exiguo for-
micas ore gerentes. vel dicitur formica qua
si ferens micas. i. farinis grana que congregat.
Branorum enim percipit cacumina vel
extrema ne germinet quare solertia mul-
ta est. prouidet enim sibi in futurum. Nam in
estate congregat. unde in hieme uiuat ut
dicitur In libro. li. xij. Congregat autem triticum
et non curat ordei. quando pluuia super tri-
ticum coaceruat descendit. formica to-
tum erigit et soli exponit ut iterum desiccet
In ethiopia dicuntur esse formice ad for-
mam canis que arenas aureas pedibus
erunt quas custodiunt ne quis auferat ca-
pientesque ad necem persequuntur. ut dicitur. In
libro. xij. in ca. de minutis animalibus
De formica etiam dicitur solin. Formice
inquit nigre sunt valde pene et tamen plus quam
magna animalia sunt solertissime discipline
ne. nam prouident sibi sapienter impostum
ubi uiuant. gregatim uiuunt. et cumulos
componunt in quibus habitant. grana solli-
cite et solerter recolligunt. solerti terrentur

cant que in secretioribus tomunculoꝝ ne ab auro rapiatur vel etiam vento dispergatur reponit cautissime. Occultas vias faciunt rectas in tomos in quibus habitant et sapientiores semper stant in vijs illis ne stulte deuiant vel aberrant. Cui in tomibus suis coangustant ad capturam. perfundunt holes aqua venenosa ideo vulgariter dicitur quod mingunt et illa aqua manum vrit tangentes et in ea puritatem gignit. nam illam aquam habet loco armature. hucusque solinus. Plinius li. xi. ca. cxxi. dicit sic de formicis. Laboribus sibi inuicem comunicant et cibos querunt. quibus utiliores sunt apes que cibos vtiliter faciunt sed hee conduunt. maiora ferunt pondera quam earum sint corpora. unde puritatem corporis recuperant magnitudine virtutis. pondera sua gerunt morfu et que per magnitudinem in ore ferre non possunt auerse pedibus posterioribus obuoluerunt molunt. De re sua publica eis est curatio et memoria. nam semina abrasa conduunt ne sursum germinant in fruges. et grana dispersa recolligunt cum diligentia ne perdantur. et grana maiora diuidunt in introitu ut sic ea facilius in sua repositaria introducant. In plenilunio noctibus operantur. cessant autem in interlunio a labore et quod de diuersis locis cibum conuehant. habent certum tempus ad mutuum recognitionem datum sibi. et tunc maxima fit recollectio. et fit cum obujs quasi quedam collocutio et diligens pertractatio redeunt per semitas tritas et repeditas quas etiam per silices elegerunt. Sunt autem formice puule stricte circa ventrem et quasi cincte. que tandem crescentes efficiuntur pennate. et sic in fine ad modum muscarum in minuta volatilia transformantur. Item ibidem ca. cxxij. Sunt quedam formice indice maxime et cornute que mira cupiditate gemmas et aurum custodiunt. sed hoc Indi furantur estiuo tempore quando formice in tumulis propter feruorem nimium absconduntur. Sed formice odore sentiunt et sollicitate puolant. et aurum de ferre cupientes crebro lacerant quibus vel locibus camelis formicas fugiant. tantaque inest eis perniciosa feritas cum amore auri. Hest. ait de formicis li. viij. In for-

micis sicut in apibus est sensus olfactus odit enim omne fetidum. unde si quis suffumigauerit tomos fornicatum cum sulphure vel origano agresti vel cum cornu ceruinum combusto. fugiunt et dimittunt tomos suas. quibus autem forte in grege viuunt et sibi mutuo obtempent. tamen reges non habent. ut dicit aresto. li. i. Et salomon idem dicit. puer. vi. Formica ducem non habet nec preceptorem etc. vbi dicit glo. Si tantillum animal principem carens ratione ex parte natura duce sibi imposterum prouidet. multo magis tu ad imaginem dei conditus ad videndam eius gloriam vocatus cum tanto magisterio adiutus ipsum deum creatorem habens ducem in presenti teles fructus colligere quibus possis viuere in futuro quere glo. Solertiam autem formicarum quam supra commendant auctores. approbat aresto. libro. viij. vbi dicit. Opera ratio formicarum est manifesta volenti ipsam intueri. quoniam formice semper ambulat vna via et reponunt cibum suum et laborant in nocte apud complementum lune etc. Aliquas tamen habent minus laudabiles proprietates. quia artorum ledunt radices iuxta quas nidificant. manum tangentium commouent. ad summitates arborum scandunt flores et germina earum corrodent et violant. imo fructus si permittant concauant et manducant. hominibus nocent. attamen vtilis iuuant. nam ut dicit plinius. libro. viij. quod vrsi quando egrotant querunt formicas quas deuorat. et sic comeste eos sanant. in aliquibus tamen canibus medicinalia sunt ova formicarum. Quere in sequenti li. de ouis.

Capitulum. LII.

De formicaleone

Formicaleon a formica et leone recipit denominationem. ut dicit Isidorus libro. xij. formica est et leo. Est enim animal paruum formicis infestum. nam furtive earum prout prouaria subintrans granum comedit formicarum. et sic per subtractionem victricis causa est quare simplices formice in fine necessario moriuntur. Ab alijs autem animalibus deuoratur ut formica. nec

potest se proprijs viribus contueri. et est species aranee. Quere supra wearanea in littera A. rē.

Capitulum. LIII.

De fucis

Fucus fuci est ape maior. minor scabrone. dictus autem est fucus eo qd comedit labores alienos qd si fagus a fagin quod est comedere. tepa scatur enim quod non laborauit. quia nec mellificat sed aliorum mel manducat: de quo virgil. Ignauū fucus pecus a presepibus arceat. vt dicit Isidorus libro. xij. De his fucis dicit Plinius libro. xi. c. xij. Lum largior inquit mellis prouent ad ducitur in aluearibus ex cōtubernio fucorum tepascitur. Sunt autem fuci sine aculeo velut imperfecti apes. et sunt seruales verarum apum. et ideo eis imperat vere apes primosq; expellunt ad opera tradantes autem sine clementia pungunt et puniunt. neq; in opere tantū sed etiā in fetu adiuant apes. Lerte enī quo maior eorum fuerit multitudo. eo maior fit et examini prouentus. Lum mella vero ceperint matura eē abigūt eas a melle. quia singulas aggressæ eas trucidant atq; fugant. nec vident nisi in vere. Imperatori bus apum fuci extruunt regias mansiones amplas magnificas. septatas. coopculo eminentes. et fiunt sextangule omnes celle singulorū. et quis fuci sustineant tot labores. comedere tamen de melle vix pmittūtur nisi quantū capiunt et surantur vt dicit pli.

Capitulum. LIIII

De griphæ

Riphes est animal pennatum et quadrupes in yperboreis partibus siue montibus nascens omni parte corporis sunt leones. alis tantum et capite aquilis assimilatur. Equis vehementer sunt infesti et viuos homines discerpunt. vt dicit Isidorus libro xij. Adeo autem infestat equum vt ait Hugnatio. qd equitem armatum cum eo rapiat i sublime. vt dicit glosa sup teuf. xij. custodiunt autem griphes mōtes

in quibus sunt gemme preciose vt smaragdi et iaspides. nec pmittunt eas auferri exinde. vnde dicit Isidorus libro xij. ca. iij. Partes quedam in scythia auro et gemmis affluunt. sed griphorum immanitate accessus hominum est rarus. Ibi smaragdi optimi et cristalli rē. Tā magnos habent vngues et tam amplos qd inde fiunt cippi qui mensis regū apponuntur.

Capitulum. LV

De glire

Glires sunt quedam bestiole quasi maiores mutes sic dicti. quia somnus efficit eos pingues. nā gliscere idem est quod crescere. vt dicit Isidorus libro. xij. Lota enī hyeme tor miunt et immobiles quasi mortui teq; escit estiuo tempore reuiuiscunt. vt dicit ides De glire autem dicit pli. libro. viij. ca. liij. qd glires in siluis libenter habitant et socios sibi notos amant cōtra alienos dimicant et pugnant. Insigni vero pietate genitores suos in senectute nutriunt et eis alimenta iuuenes admistrant.

Capitulum LVI

De grillo

Grillus sicut et citrogillus est asal paruū debile et infirmum rapax et mortiferus spinosum. minus ericio. vt dicit glosa super leuē. A sono autē vocis nomen sumpsit. vt dicit Isidorus libro. xij. hoc retro ambulat et terram terebrat. noctibus stridet. venatur cum formica circūligata capillo in cauernas et coniecta. affata prius puluere ne se abscondat. et ita formice amplexibus trahitur. vt dicit Isido.

Capitulum LVII

De hinnulo

Hinnulus cerui ē filius ab innuēto dictus. quia nutu matris abscondit. vt dicit Isidorus. li. xij. asal qd tem ē debile et imbecille sic damula. et acutissimi visus et velocis cursus. mī asit et ipm i speculo et atris et locis ymbrosis abscondit. et illū vltra spineta et rubeta salta

te instruit. vt di. pli. li. viij. ca. de ceruis.
vide supra lfa c. carnes habet teneras et
digestibiles ppter motus frequētiā et
discursum. vt dicit Aretan. et ysa. in diet. et
si fuerit castratus anteq̄ crescant eius
cornua. caro ei melior et temperatior in
siccitate et calore est. vt dicit idem. et si
fuerit castratus anteq̄ cornua habuerit
nunq̄ ei vlteri⁹ crescent. et si post nūq̄ ea
abijciet nec mutabit. vt dicit Aretan. li.
viij. et pli. Hinnuli serpentib⁹ cōtrarian
tur miro modo. qui enī fuerit inunctus
eius sepe vel sanguine a serpente illo die
non tangit. vt dicit. xxxviij. li. cap. ix. et
eius coagulum est summū remediū in ve
nenis. vt dicit idem.

Capitulū. LVIII.

De hircu

Hircus est animal petulū et lasciuū
semper feruens ad coitum. vt dicit
Aretan. li. xij. cuius oculi ob libidinem in
transuersum aspiciunt. nam hirci dicuntur
oculorū anguli. vt dicit idē. Eius natura est
calidissima adeo vt adamantē lapidē quem nec
ignis nec ferrum domare valet eius cruor
calidissimus remollit. vt dicit idem. Hic caper ē
dictus. eo q̄ cape nititur artorū summi
tates vt dicit idem. Incipit autē hircus
ad generandū moueri post vni⁹ annū. vt
dicit Aretan. li. v. Et filius qui primo ge
neratur est grossior et pinguior post gene
ratis. Item idem li. viij. Quorūdam hirci
habent notabilē magnitudinē in auriculis
sicut quidam arietes in caudis suis. nam
quidam habent in latitudine plus q̄
latitudinē palme. et habent plicā bar
bam et caudā extenuatā in longitudine
vsq̄ ad terras et habent cornua multa et
fortia atq̄ grossa. et sunt hispidi et duri
odoris et feridi. pinguedinis multe. pre
cipue interius circa tenes. et tūc defacili
moriunt nisi in pinguedine attenuent.
et quāto sunt pinguedinis maioris tan
to sunt minoris semis et paucioris gene
rationis. vt di. idē. li. viij. et nō coeūt nisi
raro. et ppter hoc interficiūt eos pastores
sapiētes ante coitū. aut eos in sacrificant
si seruet ad vitā. et si apparēt macri exte

rius q̄q̄ interius sunt valde pingues.
Et accidit eis sepe mōstruositas vt dicit
Aretan. li. xvij. vnde aliquñ vilis est hircus
habens cornua in cruribus qd̄ valde erat
mōstruosum. Carnes autē hircine inter
omnes carnes pecorum sunt deteriores
duriores et indigestibiliores. vt di. ysaac
in diet. et maxime q̄ hircus est de crepi
tus. cutis autē de crepiti est melior et for
tior. sed odor est grauior et caro peior. Cū
autē castratus fuerit. caro ei erit humi
dior et tenerior et minus dura ad digerē
dum et minus mala ad edendum. Dicit
autē pli. li. xxviij. democritū dixisse hir
cum siue caprū nuuq̄ sine febre eē. San
guis autē hirci cū edera nutriti miro mō
dissoluit calculū in renibus et vesica. vt di.
Aretan. Cornu ei exustus fugat serpētes
et sanat fistulas et canculos et alios mor
bos ylcerosos. polipū etiā corrodit et emē
dat. Fecur hircinū valet cōtra morsum
rabidi canis. fel eius visum clarificat pā
nū et telas corrodit. hircina vrina mixta
cum felle eius leprosis confert et lentigi
nes tollit et c.

Capitulum. LIX.

De hiena

Hiena crudelis est bestia similis
leo in voracitate et in gula. etiam
in mortuos seuit et eorum cada
uera de terra extrahit et corrodit. et ideo
hiena ab hiando est dicta. quia pre au
ditate rictibus patulis inhiat ad predā
suam. Natura eius est vt mutet sexum.
nūc enī masculus. nūc femina inuenit et
ideo imundū animal est. vt dicit Aretan. circur
tomos de nocte. et humanā put pōt fin
git vocem vt ita suspicet esse homo. De
hiena dic̄ pli. li. viij. ca. xxxi. hienis vtra
q̄ inesse naturā. qz alternis annis mare
alternis femina esse dicit. parit autē si
ne mare vt credit vulgus. sed Aretan. ne
gat vipe habet collū et dorsum elephan
tis. flecti nō potest nisi totū corpus circū
cingatur. Tradūt pastores inter stabu
la sermonē humanū fingere. alicui⁹ no
men adducere quē euocant foras vt la
cerent. Fluminatōes hōis solent fingere
ad sollicitandum canes quos inuadant.

multas et innumerabiles habet colorum in oculis varietates et oculos valde mobiles, eiusque umbra facit canes obmutescere quos contingit, et omne animal quod ter lustrauerit in eius vestigio figit gradum. Hec bestia coit cum leona ethiopica, et generat animal quoddam crudelissimum, voces hominum et pecorum imitans, plures dentium acies vel ordines in utraque parte oris habens. Hienas plurimas Africa gignit sicut et onagros et fibros et multa alia monstruosa, ut dicit Plinius. Item ibidem. Hec bestia gignit lapidem qui hiena dicitur, quem qui portauerit sub lingua facit se futura predicere et diuinare, ut dicit Solinus. Item dicit Plinius libro xxvii, hiena edidit pantheram, et si pelles utriusque bestie suspendantur, dicunt decedere pilos panthere. Cum fugit hienam venantem, declinat ad dexteram ut progressi hominis vestigia occupet, quod si non succederit dicunt mente alienari vel ex equo hominem decedere, aut si in hienam torserit defacili capitur bestia ut magi tradunt. Item ut dicit idem, fel eius est valde medicinalis, valet maxime contra caliginem oculorum quod in multis etiam maleficis cordis et iecore hienae utuntur magi ut dicitur ibidem. Arestus vero dicit libro vii, quod quantitas hienae est sicut quantitas lupi et in eius collo sunt pili sicut in collo equi, et habet pilos super omnia spondilia, et veludit hies et pedatur eos, et capit canes et deuorat, ita lentiter sicut homines, et cauat sepulchras ut comedat carnes mortuorum.

Capitulum. LX.

De hericio

Hericius est animal spinosus spinis hispidis et asperis coopertus, eorum enim habet undique aculeis circumseptum, ita quod se claudit quibus undique se protegit et defendit. Nam statim ut aliquid presenserit post se, surgit atque in globum conuersus in sua se arma contra insidias recolligit, huius quidem prouidentia est, ascendit enim in vitem siue in aliam pomiferam arborem et uas exacinat, poma deijcit, et cum poma in terram caderint inuoluit se super fructus ut spinus infigatur, et sic portat escas filijs suis

ut dicit Aristoteles libro xi, unde et ab hispiditate et rigore spinarum hericius vel herinaci vocatus, habet enim ut dicit Arestus, spinas loco pilorum, et cooperiunt eum sicut pili, et sunt sibi arma, quod pungit et ledit se capientes vel tangentem. Item Arestus libro ii, hericij alij sunt siluatici et alij terreni et alij sunt aquatici et faciunt oua multa que non cooperiuntur et sunt hericij patris habentes de carne, et hoc est eis proprium, habet hericius caput et os inferius et tunc erit superfluitas superius quoniam pascuntur a parte inferiori, et propter hoc habet orificium in alia parte, superfluitas vero est in dorso superius, et habet hericius quinque dentes, et inter illos habet partes carnosas loco lingue, et habet ventrem diuisum in quinque plenas superfluitates, unde etiam est genus hericij albe teste et spinarum albatum, et est multorum ouorum, Item hericius est debilis auditus magis quam alia animalia dure teste et ambulancia super quatuor pedes, Item libro v, Hericij agrestes coeunt stantes dorso applicato ad dorsum, quod in illa parte ubi eorum coeunt superflua se contingunt, Item libro vii, et multoties apparet sensus in hericijis contra ventos septentrionales et meridionales, quoniam facti sunt foramen in terra ad quod fugiunt quando presentiunt tales ventos imminere, Unde quidam fuit in constantinopoli qui habuit hericium propter quod cognouit et predicat ventos futuros, et non intellexit aliquis unde talem noticiam habuisset, Item dicit idem libro xlii, quod totus habet ventres quatuor dentes, et in illis ventribus generant oua quinque, et quidam hericij sunt alijs meliores et oua quorundam maiora, et quidam sunt minora, quoniam quedam melius decoquantur et digeruntur quam alia, Item libro xix, Hericij habent modicum corpus et multas spinas maiores corpore, Et cum magnitudinis spinarum et puritatis corporum est, quoniam nutrimentum corporis transit in eas propter caloris paucitatem et quia cibus non digeritur bene, unde generatur in corporibus eorum multa superfluitas, et illa superfluitas transit in nutrimentum spinarum, hucusque Arestus.

Capitulum. LXI.

De herinacio

Erinacius idem est quod ciro /
h gillus a fal puu & spinosum ha-
 bitans in cauernis. simile heri-
 cio sed dicit esse maius. de quo pli. li. viij
 c. xxxvij. herinacij inquit more hericij se
 volutat sup poma. que spinis infra dese-
 runt in arborz scauitates. & pter illa que
 gestat in dorso vnum semp gestat in ore.
 quando venat in modu pile se voluit ne
 qñ possit ppter aculeos comprehendere. quan-
 do aut posse euadere se desperat. herinaci-
 us vrinā ex se emittit tabificā & veneno-
 sam. & illa vrina primo nocet sibi si eius
 dorsum vel spina inde aliquo modo asperga-
 tur. nam tali fluci dorsum suū leditur et
 euellunt spinule dorso sui & ideo ignorat
 q̄ inde facilius capiat vnde alios lede-
 re pponerat. et ideo ars est q̄ tunc venef-
 talis testiola qñ vrina talis testie peni-
 tus inanita est. qz tunc fracto dorso & la-
 xatis spinis ipsi minime valet fuga. Et
 ideo qz odore suo naturaliter papit tan-
 ta in vrina sua latescere venena. semper
 vrine sue parcat ne eius vitulentiam a se
 moueat aut diffundat quousqz captiui-
 tatis necessitas vltima hanc compellat.
 Nec testiola q̄uis paruula. tanta se con-
 stringit fortitudine quādo timet. q̄ vix
 saluo cornice poterit aperiri. In aqua igitur
 calida ponit qua aspersa quasi subito
 aperitur. & tunc ligatis pedibus posteriori-
 bus suspendit. & sic suspensa fame tandem
 interficitur. nec aliter bono modo inter-
 ficitur vt eius pellicula aculeata porre-
 tur. Et q̄uis illius animalis corpuscu-
 lum humanis vsibus nō multum sit ne-
 cessarium. tamen eius pellicula tam spi-
 nata ita mortalibus est necessaria. q̄ si nō
 essent aculei frustra vellerum mollicies
 in pecudibus mortalibus esset data. cu-
 te enim hericina vestes poliuntur. Hoc
 autem dicitur habere proprium herina-
 cius. q̄ postqz pomis et racemis est oner-
 atus. si ceciderit pomum de suis spinis
 casu aliquo. pre indignatione omnia de
 dorso excutit. & vt se iterum oneret reuer-
 ti ad arborē consuevit.

Capitulum LXII

De iuuenca

Iuuenca vel iuuenca est iuue-
 nis vacca que ad terram excolē-
 dam iugo subijci est apta vt di-
 cit Isido. vel ideo sic dicitur. quia anti-
 quitus ioui iuuenca imolabatur & non
 taurus. vt dicit idem. animal est petulus
 et lasciuum propter iuuentutem et ideo
 fortiori iugo pmitur vt tometur. stimu-
 lo etiam pungitur. vt rectius sequi locū
 vestigia coarctetur. Iuuenca taurorum
 copule solet esse apta. quia in tali etate
 eis conuigetur vt impregnetur. Impin-
 guatur in pascuis vt pro varijs homi-
 num vsibus ducta ad macellum a carni-
 fice imoletur seu mactetur. carnes siccio-
 res et solidiores habet q̄ vituli lacten-
 tes propter remotionem a lacte. sed te-
 neriores calidiores & humidiores q̄ ha-
 bent boues terepiti siue vacce. quia la-
 ctē etati magis sunt vicine. vt dicitur
 in dietis.

Capitulum LXIII

De leone

Leo grece rex latine. eo q̄ rex sit
 et princeps omnium bestiarum vt
 dicit Isido. li. xij. Leonum autē
 quidā sunt breues & iuba crispa. & hi sunt
 imbelles. quidā vero sunt longi et coma
 simplici. & hi sunt aciores. animos eorū
 frons & cauda indicat virtus eorū in pe-
 ctore. firmitas eorū in capite septi a ve-
 natoribus terram cōtuentur vt minus
 circūspectis venatoribus vel venabilibus ter-
 reant rotarū timent strepitus. sed ignes
 magis cum dormierint vigilant oculi eo-
 rum. & cum ambulant cooperunt vestigia
 sua ne eos venator possit inuenire. Luz
 genuerit catulū tribus diebus & tribus
 noctibus dormire credit tunc demū pa-
 tris fremitu vel rugitu velut tremiscens
 cubilis locus suscitare dicit catulum dor-
 mientē. Circa hominē natura leonū est.
 vt nisi lesi irasci nequeant. Patet etiam
 eorū misericordia assiduis exemplis. nā
 prostratis pcunt. captiuos obuios repa-
 triare pmittūt. hōiem nisi in magna fa-
 me nec comedūt nec interimūt. hucusqz
 Isi. li. xij. De leone aut di. pli. li. viij. ca.
 xxxij. Leo il lūma generositate ē qñ iubis

£

colla et humeri vestitur. quos pardi gignunt semper carent hoc insigni. coitum autem pardi cum leena odore cognoscit leo. et totus in adulterio surgit pena. sed in flumine abluit tegit eius culpa et a mare non precipit. In pariendo vnguibz filioz lanatur uterus patientis et ideo non sepe parit. Aristoteles autem ut dicit philosophus. dicit leenam primo quinque catulos parere. deinde quatuor. et sic per annos singulos ad minimum uno sterilesce. paritque informes catulos et paruos. magnitudine mustelarum in principio dicit etiam catulos sex mensium vivere posse nasci et duorum mensium vivere moveri. Urinam eicit leo leuato crure more canis. et urina eiecta valde fetet. quando semel satiatur. duobz diebus vel tribus cibis caret. et si in satietate fugiendum est. cibus ad fauces reijcit et cum vnguibz eos extrahit ut sic sit leuior ad fugiendum. diutissime vivit. quod cognoscit per ventium consumptionem. et tunc in senecta hominem impetit. quia ad persequendas bestias vel beluas virtus iam deficit. et tunc obsidet ciuitates ut homines rapiat sed quando capiuntur tunc suspenduntur ut metu similiis pene ceteri terreatur. In viros seuit contra feminas tantum fremit. infantes raro inuadit nisi in magna fame. Animi leonum index cauda est sicut equorum aures. Nam quando irati sunt animi. primo terram cauda verberant. deinde de crescant iracundia primum tergum percutiunt et flagellant. Ex omni vulnere illato a leone siue impulso vngue siue dente perfluit ater sanguis ut dicit Phidias. Item in periculis maxime apparet generosus. unde quando persequitur a canibus aut venatoribus non latitat nec se occultat sed sedet in campis. ibique vbi videri potest ad defensionem se parat. vbi virgulum silvasque penetrauerit. acerrimo fertur cursu velut reputans turpem absconsonem. Non enim se abscondit eo quod timeat. sed solum ne timeat aliquotiens se occultat. Dum aliquem insequitur saltu insilit. quo non vitur quando fugit. quando vulneratur mira observatione notat primo se tangentem. et in quacumque multitudinem primum impedit percussorem. et cum quis telum miserit et

eum non tetigerit correptum rotatum sternit sed nequaquam ipsum vulnerat neque ledit. quando moris hominum mordet. lacrimasque fundit. quando egrotat sanguine simee metetur. crustam galli et cantum valde timet. Animal est gratum cognoscens et diligens sibi benefacientem. ut patet in exemplis que ibi ponit philosophus. hucusque philosophus. li. viij. ca. xviij. De leone autem dicit aristoteles. li. ij. sil. auic. Leo habet collum quasi immobile multum rigidum. et interiora habet ad modum canis. et semper primo mouet dextrum pedem et post sinistrum sicut et camelus. et parum habet de medulla in ossibus. et eius ossa ita sunt durayt ex eorum collisione exit ignis. Item li. xvi. leo habet multas fissuras in pedibus. et ideo generat filios cecos sicut canis vel lupus nam serratos habet dentes. et ideo filios generat imperfectos sicut dicit idem et etiam solinus. qui dicit leonem timere quoniam videt vel audit catulum verberari. cum filij nascuntur ceci sicut et omnium animalium habentium dentes diuisos. propter ingluuiem nascuntur filij imperfecti. In altissimis montibus occultat se. et inde contemplantur predam suam quam cum viderit alte rugit. ad cuius vocem terrent animalia et subito fugit gradum. circa que cum cauda in orbem lineam ducit et illius lineature circulum transire quodlibet animal pertimescit et stant animalia stupida quasi edictum expectantia regis sui Transiens per loca asperiora vngues intra pedem contrahit et recondit. Nam illis vitur pro mucrone. et ideo in fra carnositate ipsos abscondit et eis percutit ne ledant vel letent. predam suam quam arripit solus comedere erulescit. et ideo sepe ipsum a remotis sequentibus alijs bestiis de ipsa preda liberalitatis gratia derelinquit ut dicit idem. tate autem est caliditatis quod febres spiritus quartanas patit. et hunc morbum naturaliter sustinet ut ei feritas edomet. cum caro cum excedat in calore ad esum enocua ut dicit dyas. et philosophus. li. xvij. valet etiam in medicina multipliciter. cum adeps venenis est contrarius. quo quicunque punctus fuerit. alioz animalium vel reptilium morsus illo tempore non timebit. et etiam adeps mirtus cum oleo rosaceo cutem faciei custodit a vicijis calore et seruat et sanat. adusta oculorum sedat

tumores. fel eius aqua addita oculorum acuit claritate. valet etiam contra comiciales mortuos et caducos. Cor eius in citulo sumptu soluit quartana febrim. huc usque Plin. libro. xxviii. c. viii. Venatur autem leo sic. duplex fit fouea. vna continue iuxta aliam. in secundaria fouea ponitur vna cauea siue cista que defacili clauditur quando tangitur. ponitur autem agnus vel ovis in fouea prima in quam salit leo quando esurit pro ouicula rapienda cupidus. videns autem se non posse de fouea erumpere. erulescens se receptum foueam volens intrare secundam ut ibi lateat. incidit in cistulam siue caueam ibidem paratam. que post eius introitum subito se claudit et ipsum ulterius non permittit exire. sed in cauea extra foueam extrahitur et in illa tenetur captus et catenatus donec edometur et hoc tangit hieronimus super Ezechiel. xii. capitulo. super locum istum miserunt eum in caueam etc.

Capitulum LXIII

De leena

Leena leonis dicitur femina. que bestia est multum libidinosa. semper enim gestit in coitum. et ideo leone crudelior est. et maxime quando habet fetum. Nam pro filijs morti se exponit. et pro ipsorum defensione venatorum iacula non pertimescit. plures parit filios in primo partu quam in sequentibus. nam propter acumen unguium filiorum leditur matris. et sic annuatim sterilescit. ut dicit aresto. et Plin. qui dicit sic ut ait Aristotus libro. xij. animalia cum acutis unguibus frequenter parere non possunt. viciantur enim earum matricibus unguibus in trinfecus mouentibus se catulis. et ideo non potest leena expectare cum parturisset ad filiorum perfectam completionem. sed potius dimittit parum dolose cogente et effundit antequam filij compleantur. pro feruore libidinis pardis se commiscet. Sed post coitum leonem timet. nam turpem commixturam sentit leo per odorem nisi prius post adulterium in flumine abluiatur. ut dicit Plin. et quando ipas respicit statim punit. et ideo ipsa

statim fugit. et nisi fuerit prius abluta non reuertetur ad maritum. Est autem parua bestia vel bestiola quam miro modo timent leo et leena que vocatur leonifones. nam quoddam portat venenum quod leonem interficit et leenam unde capta bestiola eruntur eiusque cinere aspersiones et posite per compita semitatum leones necant. ut dicit Aristotus. li. xij. Secundum autem autem. li. vij. ca. i. dicitur. Leo est animal cibum avidum et gulosum. et ideo sine masticatione deuorat cibum suum. et propter hoc euomit comestum et iterato comedit reiecta. et comedit multum ita quod de cibo fit ponderosus. et post statim ieiunus per duos dies et duas noctes. et non eijcit stercus a se nisi semel in duobus diebus vel tribus. et est id sic cum sine humido et est valde fetens. similiter et vrina sua. et quando scindit venter eius exiit malus odor. et anxietatem habet fetidum et infectum ac morsum mortiferum et venenosum et maxime quando est rabiosus. Fit autem rabiosus sicut canis ut dicit aresto. et autem. et est crudele quando irascitur et furibundum. per indignationem vulnerat semetipsum. fremit per iram et frendit ventibus maxime quando esurit. et aialibus transiitibus ut ea rapiat insidians in specubus et antris abditis se abscondit. ac super transiitibus bestias ex improviso insilit et eas ventem et ungue crudeliter dilaniat et etiam occidit. carne ossa et pelle comminuit et stringit ac contracta frustatum dilaniat deuorat et strangulat. et si viderit quempiam venire contra se ut partem eruat quam rapuit. partem amplectat et frendit et terram cauda percussit. et si appropinquauerit ipsi insilit. quo de uicinis iterum ad partem redit. sanguinem animalis malis occisi ab eo primo bibit et lambit. deinde residuum discerpens membratum diuidit deuorat et deglutit.

Capitulum LXV

De leopardo

Leopardus est bestia seuisissima et leonis et pardi adulterio generata. ut dicit Aristotus. li. xij. Nam ut dicit Plin. leone cum parda aut pardo cum leena commisciente. ex tali coitu regeneres pardi procreantur sic ex equo et asina vel ex asino et equo

gignitur mulus siue burdo. vt dicit *Ph.*
Est autē animal valde p̄ceps ⁊ sine san-
guinem. Est ⁊ femina maior ⁊ crudelior
q̄ sit masculus. vt dicit *Aresto.* Colorē
habet varius sicut pardus. saliendo non
currendo insequitur p̄dam. ⁊ si in terciō
saltu p̄dam nō rapit vel in quarto. p̄ m/
dignatione sistit et quasi victus retroce-
dit. corpus cū cauda ⁊ pedib⁹ leoni affi-
milatur. sed in capite formā pardi imi-
tatur. leena autē corpore est minor ⁊ leoni
masculo mirabiliter est exosus vnde ti-
mens leonem facit foueam subterraneā
duplex orificium habentē. vnum per qd̄
intra. ⁊ aliud per qd̄ exit. est autē fouea il-
la in vtroq̄ orificio valde ampla ⁊ i me-
dio magis stricta. veniente itaq̄ leone
in foueam se mergit. quē p̄sequens leo
foueam cum impetu subintra. vbi triū/
phare putat se leopardo. sed prop̄ ma-
gnitudinem corporis per medium foueae
vbi strictior ē libere transire nequit quē
sciens leopardo ita in strictura impedi-
tum. illam foueam egreditur. et tunc in
parte opposita foueam intrans leonem
a tergo morib⁹ ⁊ vnguib⁹ aggreditur. ⁊ sic
sepe arte nō viribus se leone obtinet vi-
ctoriam leopardo. et sic regener bestia
se fortiori sepe per astutiam in antro vi-
ctoriam obtinet. quem per potentiam in
publico inuadere non audet. sicut nar-
rat *homerus* li. de pugnis ⁊ astutis bestia-
rum. *Arest.* libro. viij. dicit se bestia que
dicitur ferculeo quādo comedit aliquod
venenosum ⁊ tunc querit stercus homi-
nis ⁊ comedit ipsum. ⁊ ideo venatores si-
mum illum in vase aliquo suspendit su-
per arborem. et cum venit leopardo ad
arborem saltat vt accipiat stercus et in-
terim ipsum interficiunt venatores. idē
facit panthera et pardus vt dicitur ibi/
dem. de leopardo etiam *Plinius* dicit.
Leopardo quando egrotat sanguinem
capre agrestis bibit. et sic inde languo-
res euadit.

Capitulum LXVI

De lepore

Epus dicitur quasi leuipes quare
loaciter currit. vnde ⁊ grece legos

pro velocitate cursus dicitur. Item di-
cit *Phido.* libro. xi. Omne animal velo-
cimum ⁊ imbellē. vt dicit idem. nullus
habens armorum genus nisi membroruū
leuitatē. debilis est visus sicut et cetera
animalia que nō claudunt palpebras in-
dormitando melioris autem est auditus
q̄ visus potissime quando aures ei⁹ sunt
erecte. cuius aures sunt longe valde et
flexibiles. quod fuit necessarium prop̄
oculorum aperturam. nam aures oca-
los defendit apertos. quia nullo cooper-
culo sunt muniti ab infestatione cinifus
et muscarum. nam contra omne nociuū
redit natura remediū creature. vt dicit
Luicē. et ideo data est lepori mēbrorum
leuitas ⁊ cursus agilitas contra canes ⁊
alias bestias ipsum insequētes. data est
etiam auris proceritas cōtra muscas et
cinifes impertune eius oculos debiles in-
festantes. vt dicit idem. data est etiam
sub pedibus multa pilorum villositas vt
pili pedis carnositate currendo a lesione
defendant ⁊ propter sui leuitatem pedes
in cursu nullatenus impedirent. ⁊ ideo di-
cit *Aresto.* li. iij. qd̄ pedes leporis sunt sub-
tus pilosi. qd̄ in alijs animalibus rarius
inuenitur cura eius posteriora sunt an-
terioribus longiora. qd̄ fuit necessarium
ad facile corpus eius eleuandum in cur-
su quādo fugeret cōtra montē vñ diffi-
cilius capitur cōtra montē q̄ cōtra val-
lem. ⁊ hoc accidit propter anteriorū cru-
rium breuitatē. Nam propter resp̄sionē
anterioris p̄tis corporis cōtravallem se
facili cadit. nec potest equaliter cōtinua-
te cursum suū ⁊ ideo vt fugiēdo vitet ca-
sum. cū descendit oblique montis latera
circuit. ⁊ prout potest contra montis alti-
tudinem cura anteriora erigit ⁊ sepius
cambus insequentibus sic illudens euadit
De lepore autē dicit *pli.* li. viij. cap. lv.
Leporuū inquit plura sunt genera. nam in
alpijs sunt quidā. ⁊ in siluis habitāt qui
dam quātūtatē maioris grossioris pili
⁊ velocioris cursus q̄ ipsi qui cuniculi di-
cuntur. Nam cuniculi lepores sunt par-
ui et imbecilles qui vnguib⁹ terram con-
cauant ⁊ foueas subterraneas quas in-
habitēt sibi formāt ⁊ sunt fecunditatis nō

mie. et sunt tot in quibusdā filiis hispā-
nie q̄ aliquādo pre eorū multitudīe re-
ualtant messē et prouincie inducūt fa-
mem. quorū fetus ī balearicis insulis ita
sunt accepti. vt etiā ipsi fetus sine matri-
bus vix purgatis visceribz in esum ab ī-
colis patrie assumātur. Et sequit̄ ibidez
Ardelaus autor est quot sunt cauerne
ad excrementa lepori totidem annorum
sunt eratis. Totidem enī sunt illius p-
tis corporis foramina quot annorū cur-
ricula habuisse phibentur. et ideo dicun-
tur gignere sine mare et habere vtrūqz se-
rum. et ideo multi putauerunt leporem
gigni et gignere sine mare. vt dicit idem.
Sunt autē lepores animalia ita fecun-
da q̄ vno fetu nascēte. statim nouo fe-
tu altero vterus grauidatur vnde vtile
est animal quo ad esum et quo ad restitū
et quo ad multiplicem medicinā. Nam
eius coagulum valet cōtra venenum. re-
stringit ventris fluxum. sanguis eius mi-
tigat colorem oculorū. vt dicit pli. et diaf.
nec inuenitur coagulum in aliquo ani-
mali habente in vtraqz mandibula ten-
tes nisi in lepore. vt dicit Aresto. et quan-
to eius coagulum est vetustius tanto me-
lius. vt dicit pli.

Capitulū LXVII

De lince et eius proprietatibz

In lincis est dictus quia in lu-
porum genere et numero numera-
tur. Est autem bestia similis lu-
po torsum habens maculis distinctum si-
cut pardus. vrina eius cōuertitur in gē-
mam preciosam que ligurius appellatur
et hoc presentit lincx siue lincis. et hoc in-
uidens ac dolens q̄ transire velit in hu-
manum vsū. vrinam egestam abscon-
dit sub humo. sed ibi citius in lapidem
solidatur. vt dicit Plini⁹ libro. viij. cap.
xxxix. et Aresto. xij.

Capitulū LXVIII

De limace

Imax est vermis limi. sic dictus
eo q̄ in limo nascatur vel ex limo
et ideo semper sordidus et immū-
sus habet. vt dicit Aresto. li. xij. Et est ver-

mis valde tardi motus. in torso semper
gerens concham duram. infra quā se in-
cludit. et est vermis cornutus habēs duo
additamenta ante os cum quibz viam
querit. et quādo aliquid aduersi senserit.
statim cornua retrahit infra testam et in-
fra tomū sese resumit. In corrupto aere
et ymbre maxime nascūtur tales xmes
qui serpunt q̄uis lento passu ad artorū
summitates earum germina repascētes
vbicūqz autē serpit post se imūdicie vesti-
gium terelinquit.

Capitulū. LXIX

De lupo

Apus vt dicit Aresto. quasi leo/
lupus est dictus. eo q̄ ei quasi leo/
ni vtus sit in pedibus. vnde qd
pede p̄serit nō viuit. rapax autem est be-
stia et cruoris appetens. qui rabie rapaci-
tatis quēcūqz inuenit trucidat. et quo
dicunt rustici vocem hominē perdere si
euz lupus prior viderit. et ideo subito ta-
centi dicitur lupus est in fabula certesi
se p̄uisum senserit reponit audaciam feri-
tatis. Lupi toto anno nō ampli⁹ q̄ duo/
decim diebus coeunt. famē diu portant.
et post longa ieiunia multum deuorant.
Lupos etiam nutrit ethiopia ceruice iu-
batos. et ita varios vt nullū colorem eis
desse dicant. hucusqz Aresto. Pli. aut libro
viij. c. xxij. idē sentit. et dicit q̄ lupi afri-
cani sunt inertes et pui. qui x̄o gignūtur
in frigidis regionibz corpe sunt mino-
res et magis asperi et feroces. Aresto. li. ij.
dicit q̄ in india est quidā lupus habens
tres ordines dentū superius. et inferius ha-
bet pedē leonis et faciē hōis et caudā scoz-
pionis. et vox eius sicut vox hōis. terribi-
lis est sicut vox tute. et est velox sicut cer-
uus. et est valde seu⁹ comedēs hōies. Aresto
aresto. li. vi. Lupi tpe coitus sunt seu. et
quando hnt catulos sunt magis mali si-
cut et femie canū. Aresto li. vij. Lupi ferta-
tos habent dentes. comedūt carnes et nō
comedunt herbas nisi qn̄ infirmant. qz
tunc comedūt aliquā propter medicinā
Nam qn̄ lupus sentit se repletū. querit
quandā herbā et comedit eam vt euomat
qd̄ comedit. Aresto li. viij. qn̄ fugiūt ferūt fi-
3

lios suos secū. 7 cū exērit de cauēnis co-
medūt origanū 7 masticant vt acuat dē-
tes suos. Itē idem de eodē. Lupus quā-
do comedit est valde malus. 7 quādo nō
habet famē quiescit multū. 7 est valde au-
dax 7 valde diligit ludere. 7 si pōt rapere
puerū ludit cū eo. 7 post occidit eum 7 co-
medit. Et sicut dicit hōmer⁹. Lupus est
valde vigil 7 multū timet ignē. 7 dicit qd si
lapides p̄siderabit primū iactantē. 7 si il-
le lapis nocuerit ei. si poterit ipm inter-
ficiet. si vero nō noceat ei. si tēpenderit
ipm non multū ledet eū. sed partū quasi
irascēdo deinde eū dimittit. Et lupi quā-
to sunt seniores tāto deteriores 7 nocēt
hōminib⁹. qz nō pōt venari bestias p̄ter
etate. 7 qz eoz culmi iam sunt rebilitati
et viuūt multo tpe. 7 eius senect⁹ appre-
hendit in dentib⁹. qz p̄stringunt in sene-
ctute. Itē ibidē. Sunt autē lupi duplicis
modi. quidā enī sunt q̄si rotūdi 7 quidā
quasi longi 7 illi sunt asperioris pilī 7 au-
dacionis animi 7 lupoz interiora sūt val-
de debilia 7 de facili recipiunt corruptio-
nem quādo vulnerant. Residū vō cor-
poris eoz patit multas p̄cusiones. 7 ha-
bent magnā fortitudinē in collo 7 in ca-
pite. 7 vulnera que accidunt ex morſu eoz
rum sunt valde mala. quoniam erit ex eis
virus. 7 curant ista vulnera sicut morſus
canis rabiosi. vt dicit aresto. Itē idē li. viij.
Dicit maxime est apture. 7 maximū
vigore habet in orificio suo. 7 est asial val-
de vorax. Itē de lupo dicit auic. li. vij.
Sunt quidā lupi q̄ naturaliter h̄nt appe-
titū comedēdi pisces. 7 comedūt vilia q̄
de suis retib⁹ eijciūt piscatores. 7 q̄n non
inueniūt quid comedāt de piscatoz reli-
quijs. vadunt ad retia 7 dilaniāt ea. De
lupis autē dicit p̄biologus. Virtus lu-
porum in pectore 7 in vnguibus viget ac in
ore. in posteriorib⁹ vero mime collum re-
troflectere nō valet. 7 in nullo mense ni-
si in maio quādo fiunt tonitrua. cuius
astutia est vt nō capiat p̄dam iuxta lo-
ca vbi nutrit fetus suos 7 tūc t̄pis venat
a remotis. quādo autē nocte p̄de gratia
p̄git ad ouile ne canes ei⁹ sentiāt odores
vadit cōtra ventū. 7 si aliquo casu pes ei⁹
calcādo sup̄ aliquid strepitū fecerit ipm

p̄dem castigat duro morſu. oculi ei⁹ lu-
cent de nocte vt lucerne. 7 vt dicit solinus.
multum amoris excitatiū in cauda por-
tat qd dentib⁹ euellit quādo timet capi
lapides multū timet. vnde si quis duos
lapides p̄ter colliserit. lopus audaciam
p̄dit. fugit si strepitus lapidū p̄uenit
ad aures eius. filios generat cecos quos
tenerrime diligit atqz nutrit. terram co-
medit quādo multū esurit 7 aliquā p̄dam
non inuenit. At capras volentes folia
carpe in ruletis facilius rapiat sub her-
bis 7 folijs latitans se abscondit. p̄ astu-
tia q̄ potentia oues decipit sed quando
p̄ualet si p̄mittitur totum gregem stran-
gulat 7 occidit. partem p̄de quā deuora-
te non potest in terra sepelire 7 abscondit.
et quādo esurit partem sepultam extra-
hit 7 effodit. 7 lanam ouis quam occidit
inficit. 7 morſus eius ex lana tali vestem
factam pediculoſam reddit. vt dicit p̄bi.
Itē idem dicit aresto. Ex tota specie na-
tura lupozū nature ouis aduersatur. vñ
de legi in li. qd cordula facta de intestinis
lupi adiuncta cordis cithare factis de in-
testinis ouinis eas destruit 7 corrumpit
sicut pluma aquile adiuncta plumis co-
lūbe eas excoziat et corrodit si diu p̄ter
in loco aliquo dimittantur. vt dicit idē
vide supra de aquila.

Capitulum LXX

De mulo

Mulus a molendo est dicitur eo qd
m iugo pistorum subactus ducat i-
guro molas. vt dicit p̄sido. li. xij.
Asserunt autē iudei qd ana abnepos elau
greges equarū ab asinis primo fecerit.
ascendi vt inde cōtra naturā muloz pro-
genies nasceret. vt dicit idem. 7 ideo se-
quens mulus matris naturā asino ē ma-
ior. pulcrior 7 velocior. sed equo piguor
deformior atqz minor. Unde nascitur ex
equa 7 asino mulus. ex equo vero 7 asina
burdo procreatur. Et est mulus animal
sterile 7 tamen eximū ad labores. vt de-
cit p̄bi. libro. viij. ca. xliij. Nunq̄ autem
hec anim alia. s. asinus 7 equa mutuo ap-
petunt cō iugia nisi etiā in infantia lacte
mutuo nutriant. 7 ideo pastores pullos

equor subijciunt asinab et asinor pullos subijciunt equab quando voluit tales creaturas ex disparib pcreari. vt dicit idem Item idem. Mule calcitrat? potu vini inbilet. Ex onagris asit? equab nascu? tur veloces mule pedes habentes duos et aptos ad cursum. sunt aut rugosi corpore et indomito animo sed generoso. q aut sunt geniti ex onagro et asina omnes precellit. De mulo etiaz dicit aresto. li. vii. quanto mulus plus potat de aqua tanto plus proficit eius cibo. Item li. xiiij. mul? non habet fel manifeste sup epar. Item idem li. xv. Mulus quia nascit ex aqua et asino non conuenit generationi. quoniam natura vtriusq asini et eque est frigida. vnde frigiditas generantis dicitur generato. et ideo mulus est sterilis nec ei? spermate aliquid generat. ppter excessum frigiditatis in ipso dominatis. Item ibidem. et accidit q corpora mularu sunt magna quonia supfluitas menstruosa transit in creatione et cibum corporis. Sanguis autem quo natura non indiget exit cum supfluitate vesice. i. cum vrina. et ppter hoc non olfaciunt muli vrinas mularum sicut alie bestie habentes soleas. refiduum vero supfluitatis transit in cremetum corporis et in eius magnitudine non impgnatur ergo mula nisi forte valde raro. mulus autem quia ratione sexus calidior est in aliquib temporib et regionibus forsitan generat. sed generatus erit extraneum et occasionatu sicut quod generatur ex equo et asina. et dignum est omne tale esse sterile quia generatur contra naturam. hucusq aresto. li. vii. fm ysa. in diet. carnes muli sunt peiores q carnes asini et ad nutriendum et ad digerendum. cui? fimus tritus et combustus restringit sanguine si cum aceto fuerit tpa tus. vt dicit dyal. Valet etiam idem finus contra ictus scorpionu.

Capitulu. LXXI.

De mure

Es fm fido. est animal pusillu ab humo dictum. eo q ab humore terre nascatur. Nam mus terra dicit. vnde et humus. Hui? in plenu

mio iecur crescit. sicut et quedam matina tunc augent. que rursus decrescete luna diminuunt dicunt aut mures sorices eo q ad modu terre rodant et pscindant. hucusq fm li. xij. Mures autem fm aresto. li. vii. non potat. et si potauerit moriet. Animal quidem est gulosus. et ideo cum modica esca decipit quando odore ad eius gustu puocat eius vrina fetida est et contagiosa et morsus venenosus. cauda etiam eius dicitur venenosa. De muribus etiam dicit pli. libro xviiij. ca. xviiij. Sunt quidam mures potentes qui congregant pabulum in foueis suis et etiam in hyeme abscondunt et latitant in cauernis. quorum palatum in gustu sagacissimum est. similiter nares sagacissimos habent in olfactu. In autumno masculi et feminae spicas congregant et mutuo se onerant super ventrem. per caudam masculi femina nam sic onusta ad specum trahit. qua exonerata et fasciculo in cauerna collocato iterum redeunt ad laborem et congregato fasciculo masculus super dorsum se ponit. quas femina viceversa onerat et caudam eius ore comprehendens masculum pertrahit ad cauernam. et sic onera deferunt alternatis vicibus. Item vt dicit idem. Murium diuersae sunt species. Nam quidam murium uiuunt in tomibus. quidam in campestribus. quidam in aquarum et fluuiorum extremitatibus commorantur. quidam annum in dormitio dimidiat. quia per dimidium annum dormiunt et per dimidium vigilant vt glires qui sunt fm pli. quidam mures. Et quibus mures sunt bestie valde nocibiles in pluribus tamen vtilis sunt in medicina. nam vt dicit pli. li. xxix. c. xvij. Murium cinis cum melle et oleo auribus instillatus eorum sedat dolorem. et si quod animal aures subintrauerit principium remedium est fel murium cum aceto tepido tempatum auribus instillare. Fimus eius fm diasco. cum aceto tritus mundat allopicias et custodit caput a casu capillorum. tritus etiam et cum vino in potu sumptus miro modo ventrem soluit. pellis eius recens calcaneo subducta eorum vulnera ad sanitatem perducit.

Capitulu. LXXII.

De mustela

Mustela quasi mus longus est di-
 cta vt dicit *Isido.* li. xij. nam te-
 lon grece longū latine. Nec inge-
 nio est subdola. in tomib. n. nutrit catu-
 los. eos transfert de loco ad locum. sedes
 mutat ne eius nidus ab aliquo dephren-
 datur. psequit serpentes et fugat. mures
 odit et eos māducat. Et sunt duo genera
 mustelarū. aliud enī est siluestre distans
 ab alijs magnitudine. quā greci locidas
 vocant. alterū in tomib. erās. Falsa au-
 tem est illoz opinio qui dicūt eā ore cō-
 cipere et aure partum effundere. hucusq;
Isido. li. xij. Passerib. et alijs paruis au-
 bus infidiatur et eorū oua transglutit. fi-
 lios suos casū aliquo ī latibulo lesos vel
 mortuos quadā herba sanat. imo vt di-
 citur suscitatur vt dicit *pli.* Rutam come-
 dit et eius succo se plinit. et tūc basiliscus
 inuadit intrepida et occidit vt dicit *pli.*
 li. viij. ca. xij. vbi dicit mustelarū virtus
 basiliscis exatio est. nihil enī deo nature
 placuit esse sine pari. cauernam basilisci
 facie cognoscit quā subintrans ipsius in-
 terimit. animal est multū dormiēs et per
 somnum impingit sicut glires vt dicit
 idem. *Itē idem* li. xix. ca. i. mustelarum
 inquit duo sunt genera. scz domestica et
 siluestria. et vtriusq; fel valet cōtra aspi-
 des. nam earū pudenda multū fetent et
 serpentib. fetidis cōtrariātur. earū etiaz
 carnes dicim^r valere cōtra venenū. *Mu-*
stela combusta et in cinerē redacta adhi-
 betur salubriter medicine que est conue-
 niens cōtra letargicā passionē. vñ si exve-
 neno aspidis aliquis incurrit letargiam
 cinis mustele inundanti aqua distempa-
 tus vim somniferam dissoluit vt dicit
 idem. Dicit etiā ibidem puluis valere
 contra fistulā. nihil enī illa rerū oim ma-
 ter. s. natura sine i gentib. causis genuit
 vt dicit ibidem. Dicit autē *aresto.* li. viij
 q; mustela pugnat cōtra serpentes. quia
 vterq; mures comedit. Et est aīal velo-
 cis motus et flexibilis corporis ac valde
 mobilis et instabilis. odore sagax. vrsus
 habens rixum et ventrem albū. Mutat
 autē colorē. nā in aliquib. regionib. ali-
 quo tpe anni tota pellis eius fit cādida
 pter caudā. morsus eius maliciosus est et

virulentus. et eius vrina est fetida ad mo-
 dum vrine muris.

Capitulū. LXXIII

De migali

Migale est modicū animal ad mo-
 dum mustele. gulosum rapax et
 volosum. nam cum dolo rapit qd
 postea ventri cōmittit vt dicit *glosa* su-
 per *leuit.* xi. mansuetum se fingit cum ei
 aliquis appropinquat et timore. sed sta-
 tim mordet et venenum infundit. Dicit
 tur ibidem. De migali dicit *Aresto.* q;
 equos et mulos infestat. et eque pre-
 gnanti maxime infidiatur. pugnat con-
 tra serpentes et tunc se armat ruta vt di-
 cit idem.

Capitu. LXXIII.

De murilego

Murilegus idem est qd musio si-
 ue catus. sic dicitur eo q; muri-
 bus sit infestus. Hunc vulg^r cat-
 tum a captura vocat. vel ideo sic dicitur
 q; catat id est videt. nam ita peracutē vi-
 det vt fulgore luminis noctis tenebras
 superet. vnde a greco venit catus id est
 ingeniosus vt dicit *Isido.* libro. xij. Est
 animal non determinati pili et coloris.
 nunc est album nunc nigrum nunc flavū
 nunc varium nūc etiam maculosum. in
 pedibus et in facie et in auribus leopardi
 to similitū. orificium habens magnum
 dentes habens serratos et acutos. et lin-
 guam longam. et flexibilem tenuē et sub-
 tilem. cum qua bibendo lambit sicut et
 alia animalia que habent labium inferi-
 us superiori labro inaequale. Talia enim
 animalia propter labiorum inaequalita-
 tem potum nō hauriunt sed lambunt vt
 dicit *aresto.* et etiam *plini.* Est autē ani-
 mal in iuuentute valde lasciuū et agile et
 iocūdum. impetum faciens ad omne qd
 coram se mouetur. ludit cum calamo an-
 te se protracto. In senectute autem est
 animal ponderosum et multum somno-
 lentum. cautissime infidiatur muribus.
 et eos plus odore q; visu presentiens in-
 uadit in abscondito ac venatur. capto mu-
 re cū eo ludit sed finito ludo ab ipo deuo

ratur. tempore coitus quasi siluestris efficitur et euagatur. Inter catos amoris tempore grauis pugna pro uxoribus committitur. et vnus ab alio morsu et unguibus grauissime laceratur. et tunc uox horrenda emittit quando ad pugnam mutua vnus ab alio prouocat. Bestia fit seuisissima quando siluestris efficitur et in nemoribus commoratur. Minores feras ut caniculos et lepores tunc venatur. quando cadit ab alto pedibus excipit et uix per casum aliquem leditur quando deorsum precipitatus fumus quem egerit ualde fetet. et ideo sub terra abscondit et pedibus occultat. quando pulcrum habet pellem quasi de ipsa glorians uagus efficitur. sed quando pelles ei exuritur tunc intra tecta commoratur. sepe enim pro pelles pulcritudine capitur a pellice a quo decoriatur.

Capitulum. LXXV

De noctiluca

Noctiluca est modica bestiola multum tipes et alata. et ideo quandoque in uolatilia computatur. In tenebris lucet ut candelam et maxime circa posteriora. in luce autem plena reformis est et obscura. manus inficit tangentis. et quibus lateat in tenebris. tamen lucifuga est. odit enim lucem et solummodo de nocte ambulat. et onige als musce contrariatur que est lucipeta. ut dicit Aristoteles. li. iij. ca. de minutis uolatilibus.

Capitulum. LXXVI.

De onagro

Flager ut dicit Isidorus. asinus ferus interpretatur. hys africa habet magnos et indomitos in desertis uagantes. singuli autem feminarum gregibus presunt nascentibus masculis zelant masculi et testiculos eorum morsu detrahunt. quod cauentes matres in locis secretis eos abscondunt. Et ut dicit Plinius libro. viij. ex onagris et asinis domesticis uelocissimi asini generantur. Animal autem est liberum indomitum et lasciuum. frequenter montes et nemora consuetum et cum sit animal ex se imbellis et innocuum. solius fuge beneficio leonem superat

in heremo atque lupum. est animal ualde patiens sitis diu expectans quousque potum inueniat sibi aptum. De quo dicit philosophus quod. xxx. die marci duodecimes in die et totiens in nocte rugit. per cuius rugitum equinoctium apud afros discernitur. et dicit quod totiens semper rugit de die quot dies habet horas. similiter et de nocte. unde et siluani in montibus africe ab onagris in quibus abundant per numerum rugitus eorum numerum horarum diei et noctis computant et diueticant sagax et uividus est in olfactu. unde quando amore feruet et nescit ubi eius femina euagatur. rupem ascendit et parulis naribus uentum attrahit per cuius flatum ubi sit eius femina diiudicat et discernit. in montibus altis et pascuosis herbas uirescentes quas multum diligit cum diligentia querere consueuit. quas cum inuenit pre gaudio statim rudis. et ubi presenserit bestiam uel hominem ipsum uenari cupientem. quod diu inuenit gramina uentura a pascuis non recedit. hominum frequentiam ualde odit atque fugit. solitudines et deserta multum diligit.

Capitulum. LXXVII.

De onocentauro

Onocentaurus secundum glossam super Ista. xxxij. est animal monstruosum ex tauro et asina procreatum. Quos enim in greco dicitur asinus latine. unde est animal lasciuum ad modum asini ceruicosum ad modum tauri. Sed alio modo sentit philosophus. qui dicit onocentaurum esse compositum ex humana effigie et asina. nam ab umbilico et sursum figuram habet hominis. et ab eodem inferius formam obtinet animalis. Quic rationi uidetur concordare Plinius libro. viij. cap. iij. Ludibria inquit mirabilia nobis fecit ingeniosa natura ad telegendum eius potentiam satis in prodigiosas posuisse gentes. Et ponit in eodem cap. exemplum de multis monstris et prodigijs bestijs quas india gignit. sicut de faunis et satiris et de onocentauris et de ypocentauris et huiusmodi. quas dicit esse bestias humanam effigie

em mentientes. Et alij dicunt centau-
ros fuisse equites thessalozum qui pro eo
q̄ in eis discurrerant. quidam vnū cor-
pus equozum et hominū iudicabant. vn-
de centauros fuisse fictos asserunt vt di-
cit idē libro. xi. vbi dicit de portentis Di-
citur enim centaurus grece homo latine
vnde centaurus dicitur homo. et a cen-
tauro p̄ additionē dicit onocentaurus.
qui sic dicitur esse eo q̄ in media hominis
specie et in media asini dicatur esse. sicut
p̄ centaurus dicitur monstrum in quo
hominū equozūq̄ natura esse cōiuncta
putatur. vt dicit Jsi. ibidem.

Capitulum. LXXVIII

De orice

Rixt dicit glo. super ca. li. Jsa.
a est animal immundū nec sacrifi-
ciji aptum. Septuaginta autem
interpretēs transtulerūt quasi leta semi-
cocta ceteri interpretēs omnes sicut ore
illaqueat transtulerūt. qui hebraice dicitur
tix. Et inter animalia immūda in le-
ge reputat. Est autē bestia sicut mus aq̄ti-
cus. vel sicut glires qui sunt mures qui-
dam sic dicit eo q̄ somn⁹ efficit eos pin-
gues. h̄yeme vero tota dormiūt. et im-
bibiles quasi mortui sūt. in estate renuiscūt
Unde orix est animal q̄ h̄mōi muribus
assimilat. Et hoc videt tangere lra ysa. et
cōcordat cū plinio. qui dicit sic. Oxem
vocat egiptus ferā que in ortu canicule
viij. kl. iunij. quādo incipit estas stat cō-
tra stellā et cōtuet contra eam ac si vellet
adorare eam. et hoc facit cū stertuerit. i.
cum post longā dormitionē euigilauerit.
Et redinat hic orix hui⁹ cis. fm̄ hoc dicitur
forer cis. et onix nicis. et h̄mōi. Scdm̄
iuuenalem vero orix est quedā auis pin-
guissima ita q̄ sua pinguedie hebetat cul-
tellū. vt dicit idem. li. iij. vbi dicit Jecu-
lus orix hebetissima ferro et supra quem
locū dicunt expositoꝝ q̄ est auis limi-
lis galline africane vel ipsa gallina. Se-
cundū brutonē autē dicitur orix gis. fm̄ il-
lam regulā grecismi. Nomen in. r. tonat
in cis. vel in gis. vt fer fecis. lex legis. e-
nitium. Quatuor exceptis nox nix se-
nexq̄ supellex. Unde dicitur q̄ orix est

idem animal quod in lege mundi reprē-
tatur. quo ad esum tenet. xij. vbi dicitur
Comeditis orizem et camelopardulum
immundum tamen reputabatur quo ad
sacrificiū. Pli. autē li. viij. c. iij. de anima
libus somniferis dicit. Capree inquit i
plurimas similitudines transfiguratur.
nam inter eas sunt ilices mirāde p̄nita-
tis. qui supra cornua vasta et magna quē-
bus earū capita onerant. saliendo de rup-
pibus se excipiūt. Sunt et orizes quozū
villi cōtra naturā alioꝝ aialū vtunt ver-
sus caput. Sunt et dame et pigraſti et mul-
ta alia aialia his similia que alpes trans-
mittūt et sinus trāsmarini. Unde fm̄ hoc
orix orizis est spēs capre siluestris. et fm̄
istam significationē vt puto nō sumit in
ysa. vbi loquit de aialio que somno dā-
nabili sopiunt quia non bene cōueniter
metaphore cū omnis caprea fm̄ a est. sit
animal valde vigil naturaliter. parū ei
dormit et de facili excitat. cū sit aial valde
tumidū. Et sic p̄ alio aiali supponit orix
in tenet. et p̄ alio in similitudine ysa. sicut
dicunt multi.

De oue

Capitulum. LXXIX

Ovis est molle pecus laniferum.
o corpore inermē. an imo placidū.
ab oblatione dicit eo q̄ apud ve-
teres in initio non tauri sed oues offere-
bantur in sacrificio. vt dicit Jfido. libro
xij. Ex his quidam bidentes vocant eo
q̄ inter octo dentes duos altiores habēt
quas gentiles in sacrificio maxime offe-
rebant. vt ibidē dicit Jfido. Vel dicunt
bidentes fm̄ senectutē. quasi biennes. i.
duozum annozū. quia talis erant etatis
quādo ad sacrificiū eligebant. Sed potius
vocant a duob⁹ dentib⁹ qui p̄minent
et cum quib⁹ nasci dicunt. Hic bidens
genitiuo hui⁹ bidentis dicit. vt dicit le-
da. De ouib⁹ dicit aresto. li. v. q̄ patriāt
vsq̄ ad octo annos. Et li. vij. Si impre-
gnent oues versus ventū septentrionalē
faciūt mares. et si i meridionali tūc femi-
ne nascunt. et quales vene fuerunt sub lu-
gua ouis. talis coloris erit fetus. Que-
re supra d̄ agnis et arietē. Et quādo oues
senes ad cōtinm mouentur in aliquo

tempore determinato. dicunt pastores qd est signū tonitatis in eis. 7 si iuvenes sic mouētur. dicunt qd est signū future pestis in ouibus in anno illo. Item aresto. li. bro. viij. Oues impngnant bibendo aquā et propter hoc dant eis pastores comere sal vt plus bibētes impngnent 7 magis cōseruent. Dant etiā eis in autūno cucurbitas paratas cū sale ad multiplicationē lactis. 7 tunc fluit plus lacris de māmillis. 7 oues impinguant lenticula cum sale. 7 si oues p triduum abstineant a cibo 7 post accipiant cibum. multum impinguantur 7 in estate valet eis aqua septentrionalis frigida. 7 in autūno aqua meridionalis tepida 7 iuuat eos pastus in fine diei 7 motus. per nimia enī itinera 7 per fortes labores macrescunt. 7 pastores cognoscunt que possunt pati hyemem quoniā super quasdam inuenit glacies 7 super quasdam non. 7 que ex eis est debilis a se nō excutit glaciē nec repellit. Et carnes ouū sicut 7 aliorum quadrupedum que in loco multū aquoso nutriuntur sunt male. 7 que caudā habent longā minus patiūtur hyemē q̄ que amplam. Et que habēt pilos paucos 7 crispas grauiorem hyemē patiūtur. Et lana ouium quas comedit lupus inficitur. 7 paruus indefactus recipit pediculos. Item ibidem libro. viij. In ouibus plus abundat priuatio intellectus q̄ in alijs animalibus quadrupedibus. Et nocet eis tonitruus. et si remanserit vna sola et fuerit impregnata abortiet pre timore forsan Item dicit Pli. libro. viij. ca. clvij. tonitrua inquit solitarijs ouibus inferūt abortiuum. Remedium est vt in vñū pariter congregent. Quere supra in lra a. d. ariete et de agno.

Capitulū. LXXX

De panthera

Anthera vt dicit Isido. libro. viij sic est dictus. siue quia olm aialium est amicus excepto dracone quem valde odit. siue quia societate generis gaudet. 7 ad eandē similitudinem quicqd accipit reddit. Panthera enī grece totū dicitur latine. Est a sit bestia mi-

nutis orbiculis sup plecta. Ita vt ex macularum nigrarū 7 albarū 7 flavarū varietate tota pellis oculata exterius videat. vt dicit ides. Hec bestia vt di. Isi. semel tantūmodo pturit. Cuius ratio est aperta nam cū in utero matris cōualuerint catuli 7 ad nascendū iam receperint vires. odēunt matres lacerantq̄ vnguibus matris aluū tanq̄ suo ptui resistētē. vnde 7 mater partū dimittit dolore vteri cōpellente. Et ideo dicit pli. aialia cū acutis vnguibus frequēter parere non posse. nā mouentibus se catulis viciate intrinsec sunt matricēs. hucusq̄ Isi. li. xij. De panthera dicit phisiologus. Panthera inqt odit draconē 7 draco ipm fugit. cū aut comederit 7 saturata fuerit se recōdit in spelūca 7 tormit cōtinue fete tres dies. Post triduum vero a somno surgens emittit vocem. 7 ab eius ore exit odor aromaticus supra modū suavis ppter cuius suauitatem ipsum oīa animātia sequuntur. Sol apit draco audiēs vocē eius. timore pterret fugit in cauernā. nec ferēs odorem in se metipso deficit 7 torpescit. odorem ei cōreputat p veneno. De pantheris aut dicit pli. li. viij. c. xvij. Panthera sicut 7 tigris maxima color macularū varietate decorant. alia aialia pprio colore gaudent Sunt tamē leones nigri in siria q̄ pantheris in cādidis maculis sunt siles. In colore aute vario panthere 7 tigris oīa aialia quadrupedia sollicitāt videre eos sed toruitate capitis terrent. q̄ Jobre caput occultant 7 pulcritudine relique partibus corpis bestias ad se inuitāt. 7 sic inuitatas arripit 7 māducant. Et quibus sit bestia valde seua tñ illis q̄ sibi in aliquo subueniūt nullatenus est ingrata vt ibidē exemplificat idem pli. de quodā qui liberauit catulos panthere collapsos in quādam foueā quē panthera eduxit extra solitudinē leta 7 blandiens vt sibi gratias referre apparet.

Capitulū LXXXI

De pardo

Ardus vt dicitur est bestia velocissima colore vario orbiculari. piceps ad sanguinē. 7 saltu ruit in mortē

Et habet talem dispositione m sicut panthera. nec habet ab eo aliquā differentia nisi q panthera habet maculas albiores ita dicit pli. li. viij. De pardo autē dicit aresto. li. viij. q quando pardus infirmas comedit humanū fīmū gratia medicine et ideo venatores suspendūt stercus sup artore ad qd dū ascendit a venatoribz interficitur. Est autē alal libidinosum. et coit cū leena ex cuius adulterio generat leopardus. Quere supra de leena. Pardus raptis catulis est nimis seuus vt dicit glo. sup osee. xij.

Capitu. LXXXII.

De pilosis et eorū proprietatibz

Pilosi sicut innuit glo. super Isa. xij. monstra sunt ad similitudinem hominum. Et dicitur siluestres homines qui et satiri dicuntur. Isid. autem libro. viij. ca. v. dicit. Pilosi sunt qui grece panite. latine incubi appellantur. siue iniui ab inēdo dicti passim cū animalibz. vnde incubi dicuntur ab incubendo id est coeundo. Sape enim improbi existunt mulieribus et earū pagū concubitus quos demones galliducios appellant. quia sepius hanc imundiciā pagunt. quem autem incubones vocant hunc romani faunū ficariū vocant. Itē dicit papias. Pilosi a grecis panites. a latinis incubi vocantur. quorum forma ab humana effigie incipit. sed bestiali extremitate terminatur. Idem dicit glo. super Isa. xxxij. Sed idē dicit aliā glo. q pilosus dicitur simea. est enim bestia monstruosa. pilosa multum et villosa. figurā humanā in multis repñtat. Quere infra de simea.

Capitu. LXXXIII

De pigargo

Pigargus est animal mundū quoad esum. vt patet deut. xij. Est animal cornutū et barbatū sicut hircus. minus ceruo. maius hircu. vnde similis est hircu ceruo sed longe minus. Quere infra de tragelapho. Ruminat sicut hircus. et fingit vngulam sicut ceruus et est animal agreste magne velocitatis

nemora inhabitat et deserta. Inguirio autem dicit q pigargus est auis parua et repssa. vnde dicitur a pige qd est pressio. Sed in deut. supponit pro animalis quadrupede qd est simile hircu ceruo vt ibi innuit glo. Nec aspirat ibi prima syllaba. vnde cum h. non debet scribi quidam scribunt phylargum. sed male vt patet in libris correctis.

Capit. LXXXIII.

De pigmeis

Pigmei sunt homines pui statu/ p ra cubitali quos greci a cubito pigmeos vocant. Hi montana indie tenent. quibz vicinus est oceanus. vt dicit papias. Sed dicit aug. sic. Pigmei tantū semicubitales sunt quicorū anno perfecte sunt etatis. septimo senescunt. Dicuntur autem pugnare contra grues a quibus armati ferro aliquoties vincuntur. De pigmeis autem dicit pli. libro. vij. ca. ij. Pigmei ternos vt ferunt totantes non excedentes salubri celo semper vernante habitant in terrarū montibus oppositis ex partibz aq lonis quos grues infestare fama ē. Quē insidentes arietum et caprarum torsis armati sagittis verno tempore congregato agmine ad mare descendunt et oua et pullos grui pro viribus destruit et cōsumit Et hanc expeditionem faciunt tribo mē sibus quod si nō facerent futuris auium gregibus resistere nō valerent. De peninis autem earum et ouorum putaminibus sibi casas faciunt. vt dicit idem. Et subdit. Aresto. autem in cauernis virete pigmeos tradit.

Capitu. LXXXV

De porco

Porcus vt dicit Isid. li. xij. quasi spurcus dicitur. Inguiriat ei se sceno et luto immergit. limo se ilimit. et in locis fetidis requiescit. Vnde oratius et amica lutosus. hinc et spurcus vilis et spurcus nūcupatur. Cuius pilosetas dicimus cum quibus lutores et sūt sotulares. vt dicit idem. Sunt autē porci quidam domestici. alij siluestres. Da/

scali autem inter comitos, dicuntur ver-
res eo qd grandes habeant vires. Fe-
mine aut dicitur sues quasi pasua subi-
gentes. i. subacta terra cibaria exquire-
tes. In siluestres masculi dicuntur a/
pzi. i. feri vt di. Jsi. De porcis aut dicit
Pli. li. vi. ca. li. Porci nascuntur tentati
vt tradit Rigidius. mares no vltra tri-
matum generant. porcus amisso oculo ci-
to extinguit. vsqz ad. xv. an. vel. xx. viuef
potest. multis infirmitatibus subiacent
porci. et qn infirmantur obliquu tenent
caput. Volutati in luto plus iacent in la-
tere tertio q leno. Piguescunt. xl. die/
bus sed magis in principio saginatiōis
p triduu inediaz patiuntur. mutuo se di-
ligunt 7 mutuan vocem noscunt. vnde
vno clamante omnes accurrunt et ipm
p viribus iuuare satagunt 7 contendunt.
Domestici ppria hospicia domo qz pete-
re discunt 7 ad eas etiam sine duce redi-
te de vespe consueuerunt. vt dicit idem.
Eundoz iacendo grinnunt. 7 dum tormi-
unt maxime si fuerint pingues. Sūt au-
tem porci fortioris somni in maio q in a-
lio tempore anni. et hoc accidit eis ex fu-
mis p calorem venalem resolutis abhu-
moribus in hyeme in ipoz corpibus ag-
gregatis. et ideo tunc suauius tormunt
et diuti ppter resolutos mulcebrez fu-
mos. ipoz cerebrum tunc tempis suau-
ter opilantes. In estate vero 7 si multa
sit humor resolutio. fortis tamen fit eo-
rundem consumptio et desiccatio pp ex-
cessum estualis caloris. et non fit tanta
humor generatio qui sunt causa somni
pppter qd non tantum tormunt in estate
qz tum in vere. vt dicit Auicē. In au-
tumno autem et in hyeme sunt humo-
res cōpacti ex frigiditate aeris eos fort-
secus cōstringente. ideo pauci sumi tūc
tempis resoluunt ppter excessum frigo-
ris humores in corpe compingētis vt di-
cit idem. Arest. aut di. de porco libro. ij.
Porcus nō ēicit dentes oino. et ē masculus
plurū dentū qz sit femina. Jf Arest.
li. iij. Porcus saltat post octauū mensē
et femina parit post annū. et qd genera-
et spermate maris ante vñsi annū est ve-
bile valde zc. Item idem. Porcus habz

consuetudinem q si coierit prius cū ali-
qua tunc sui filij sunt pauciores et seculi-
da et minoris corpis. Et qn porca virgo
prius fuerit impgnata pariet filios mi-
nores Porca si fuerit multum pinguis
erit eius lac paucū post eius ptum. 7 me-
liores sunt filij qui nascūtur in hyeme 7
peiores qui in estate. Et meliores sunt
filij qui generant in iuuentute qz q ge-
nerantur in senectute. Porcus autem cū
impinguat potest coire in omni tpe no-
cte 7 die 7 magis in mane. Item lib. vi.
cū parit porca primo filio primā dat mā-
millam. qn autem appetit coitum nō de-
mittit marem saltare sup eam quousqz
redinent auricule. Et multū est ordeum
bon^o abus porcis qn debent generare ma-
rime decoctum. Item li. vi. Porcis acci-
dit triplex infirmitas. Una que dicitur bza-
cos. et est apostema in auricula 7 in mā-
dibula 7 sepe in pedibus. et caro que ē in
illo loco corrumpit. et transit paulatim
corruptio ad carnem vicinam donec ve-
niat ad pulmonem. et tūc suffocat spiri-
tum 7 expirat. augmentat hec infirmitas
subito. vñ et pastores porcorū qn primo
agnoscūt infirmitatē pscindūt membrū
in quo est infirmitas. nō enī curari pñe
sine incisione. Alia accidit ei infirmitas
que dicitur dolor 7 ponderositas capitis et
ex ipso moritur maxima ps porcorū. Alia
infirmitas est flux^o ventris et hec vix ha-
bet remediū qm interficit in tribus die-
bus. Et qn porci sunt grossi tūc iuuat eos
comedere moza. et iuuat eos balneū qn
aqua eius fuerit multū calida et minū-
tur vene sub lingua eius. Item abus de-
uersus impinguat porcos et quidam ci-
bi insant. 7 quidam generant carnem. 7
quidam pinguedinem. Et tam porci qz
porce delectant comedere glandes. quia
eoz tempant carnes. tamen si porce co-
mederint multū de eis abortiēt sic oues
Ovula alia refert de eis Arest. quere de
apro 7 infra te sue.

Capitu. LXXXVI

De pediculo

Ediculus cutis est vermis a pedi-
bus sic vocatus. vt di. Jsi. li. xij.

Plus enim pedum motu q̄ morsu ledit cutem. Ex humidis et corruptis vaporibus intercutaneis p̄ poros resudantibus generat. vt di. Constan. in viat. Sepe inquit pediculi et lendes nascuntur in capite vel in cute ex purgationibus quas natura eiciens facit consumere inter cutem et carnem. sup quem locum dicit et positor. Quidam pediculi ex humore sanguineo generantur et sunt tutei et grossi. q̄dam ex fleumatico et molles sunt et albi quidam ex colerico et sunt citrini longi veloces et acuti. quidam ex melancolico. et sunt illi cinerei coloris. i. subnigri malementi et motus tardi. Ubi autem est nimia pediculorum multitudo in corpore in situ plectorico et corrupto signum solet esse corruptionis generalis. vt morphe siue lepre vt dicit idem. Contra pediculorum autem molestiam valet capitis frequens ablutio. pectinatio. et medicinalis mundificatio. Nam vt dicit Constan. Argentum uuum cum cinere salicis eos necat. et precipue si ex calido humore generantur. Idem facit litargium. i. plumbumustum cum oleo et aceto. Si vero generantur ex humore frigido valet staphisagria auripigmenti cum oleo et aceto. similiter aqua marina et saluatica cum aceto. Secundum autem differentes naturas asalium sunt in eis differentie pediculorum. vt in porco. cuius pediculus dicitur vsia sic dicitur quod vrit. nam ubi mordet adeo locus ardet vt ibi vesice fiunt. vt di. idem Jh. li. xij. Quilibet autem pediculus tanto acrius mordet et ledit quanto plus macrescit.

Capit. LXXXVII

De pulice

Alex vermis est modicus molestus hominibus maxime et infestus. a puluere dicitur eo quod a puluere potissime nutritur vt di. Jh. li. xij. Est autem vermiculus mire leuitatis. non cursu. sed veloci saltu picula effugiens et euadens. Tempe frigido pigrescat vel deficiat estiuo tempe insolescat. Quauis autem non sit de animantibus que procedunt per maiestam sexus committentes. multiplicat ramentum suam speciem per ouationem. quod oua quod

dam in se gignit ex quorum emissionem vnicus puler multos producit. vnde puler albus quidem nascitur sed quasi subito in nigredinem commutatur. Sanguineus appetit et carnem cui insidet terebrat et perfodit. liquidiozem partes intercutaneas humoris sugit et in parte corporis cui insidet sugendo sanguinem rubicundum refrigerium derelinquit. dormire volentes aucti morsu impetit. nec etiam regibus si eorum carnes paruus puler tetigerit quirit eos molestet et parere conuenit. Eis siquidem absinthium est venenum. similiter et folia psicorum vt dicit Constan. Colocynthida valet contra pulices si trita et mixta fuerit cum aqua per loca ubi abundant pulices aspergatur. similiter folia absinthii quod vt dicitur eorum odore et sapore moritur. Propter saltus velocitatem defacili non capiuntur. In calore contra tempus pluuiosum acrius mordet puler.

Capit. LXXXIII

De rinoceronte

Rinoceron grece latine cornu in rinate interpretatur. Idem est monoceron. i. vnicornus bestie semisima appellata eo quod vnum cornu in media fronte habeat quattuor pedum. ita acutum et validum vt quicquid impetierit aut ventilet aut profret. vt dicit Jh. li. xij. Nam cum elephante sepe certant. hater vulneratum in ventre prosternit. Tante autem est fortitudinis vt nulla venantium virtute capiatur. sed sic assentunt qui de naturis rerum scripserunt. virgo puella pponitur que venienti sinus aperit in quo ille omni ferocitate deposita caput ponit sicque soporatus velut iermis capitur et interimitur iaculis venatoris. Duculq̄ Jhido. li. xij. Greg. super Job addit in moralibus ad iam dicta. Rinoceron inquit fera est nature omnino idem mite. et si quomodo capta fuerit generat nullatenus possit impatiens. quia vt dicitur ilico moritur. De rinoceronte dicit Plinius li. viij. cap. xxi. Rinoceros in nate habens cornu. i. in media fronte supra nates. hostis est elephantis vni suum cornu lumat ad sara et acuit et sic se pparat

pugne. et in dimicatione aluum impe-
 tit elephantis quam scit ptem corporis
 esse molliorem. Longitudo par inest ei
 vt equo. sed cura multum breuioza. Lo-
 loz eius bureus. et sicut innuit idem li.
 viij. ca. xxiij. huius fete multe sunt spes.
 scz rinoceron monoceron egloceron. Est
 autem monoceron vt dicit idem fera sal
 perrima similis equo in corpe ⁊ ceruo in
 capite. pedibus elephantii. cauda apro.
 Mugitum emittit grauem. vnum cor/
 nu magnum emittit in media fronte ha-
 bet duoz cubitoz. Hanc feram viuas ne-
 gant capi. Egloceron species dicitur esse
 vnicornis. et dicitur latine capricornus.
 ab egla qd est capra et ceros qd est cor/
 nu animal est pusillu simile hodo acerri-
 mum nimis. in media fronte vnu gerens
 cornu. Item dicitur Pl. abidem q in in-
 dia sunt vnicornes boues habentes can-
 didas maculas ⁊ solidas vngulas sicut
 equi. Sunt et asini quidem india vni-
 cornes vt dicit Aresto. Auicen. et Pl.
 qui si dicti sunt. eo q vnum in fronte ha-
 bent cornu inter aures. Residuu aut cor-
 poris ipoz simile est corpori onagroz sil-
 uestrum asinoz. Sed talis monoce ros
 est minoris audacie et feritatis q sint
 alij vnicornes. Et dicitur monoceros a
 monos qd est vnum et ceros qd est cor-
 nu quasi in capite gestans cornu vnum.
 Et dicitur hic rinoceron tis. ti. si
 militer dicitur monoceron tis. ti. in-
 uenitur autem rinoceros ⁊ monoceros
 tunc dicitur rinocerotis in genitiuo. et
 sic ⁊ alijs.

Capitu LXXXIX

De rana

Rana a garrulitate vocis sic e vo-
 cata eo q strepunt et sonos vo-
 cis importunis clamoribus red-
 dunt in palustribus vbi generant vt di-
 citur Pl. li. viij. ca. iij. de piscibus. Et ranae au-
 tem quedam sunt aquatice. quedam pa-
 lustres. quedam vultete. ⁊ quibus supra
 dictum est in littera. B. de bufone alie
 calamite que sic sunt vocate quonia in-
 ter arundines habitant et frutices. vn-
 de et in calamis couersantur. et sicut val-

de parue et virides et mute sine voce.
 Ranae sunt agredule rane puule in sicco
 vel in aruis morantes. vnde sic sunt nu-
 cupate. Est autem quedam species rane
 que missa in os canis facit eum obnu-
 testere. sed hoc multi negant. vt di. Pl.
 li. xij. Arest. autem dicit de rana lib. iij.
 q habet linguam ppriam que antea lin-
 gue sue applicatur ori suo ⁊ quasi ligatur
 sicut extremitas lingue piscis. licz poste-
 rius ⁊ interius ad linguam cannam ha-
 bet absolutam. et ppter hoc habet rana li-
 guam ppriam et est coar ⁊ no facit hoc ni-
 si in aqua tantum. Et pprie mascul' tpe
 coitus clamat feminaz. qz quodlibet ani-
 mal habens vocem vociferat tempe coi-
 tus. Rana autem multiplicat vocem qn
 ponit mandibulam inferiorez equaliter
 in aqua ⁊ extendit superiorez ⁊ p exten-
 sionis conatum duaz mandibular. Lu-
 cet eoz oculi sicut candeles et hoc ⁊ no-
 te maxime sed coeunt ⁊ nocte plus qz
 ⁊ die. Et omnes pisces nutriunt pullos
 suos pter ranaz vt dicit idem libro. vij.
 Qn autem primo in aqua formant ra-
 ne videntur totaliter esse caput cu qua-
 dam extremitate dependente ad modum
 caude. ⁊ inde dilatatur totaliter in ven-
 trem sublata cauda crescunt ei pedes ⁊
 in animal quadrupes transformant. moue-
 tur omnes rane preter bufonem vel tube-
 tam potius saliendo q gradiendo. naz
 vetus vulteta raro salit. Rana igit aquo-
 sa est seu paludosa clamosa limosa vete-
 rosa timorosa sub ventre maculosa veno-
 sa. et ideo abominabilis vobis et maxi-
 me odiosa in terra viuit pter et i aqua.

Capitulum XC

De salamandra

Salamandra vt dicit Pl. li. x. c.
 xlvij. est similis lacerte in figu-
 ra nunq apparet nisi in magnis
 ymbribus. deficit autem in sereno ⁊ tan-
 tus est ei rigor vt ignem tactu extinguit
 sicut glacies. Saniem lacteam ore euo-
 mit que si hominis tetigerit corpus to-
 ti defluunt pili. et qd tactu est corrupit
 et in colorem turpem comutatur. Sala-
 mandra itaq genus est lacertuli siue hiet

lionis animal pestiferum. et summe ve-
 nerosum. Nam vt dicit Pl. li. xxi. cap.
 iij. fructus arbor ific. aq̄s inficit. ex qb̄
 liquis comederit vel biberit mori necatur
 sed si salina eius pedem tetigerit totum
 hominem inficit et corrumpit. Et quis
 tanta sit in salamandrayis veneni. a qui-
 busdam tamen aialibus manducal loco
 cibi. Inter medios ignes viuit sola aia /
 lium vt dicit idem. imo incendiū igneū
 extinguit. Est et genus salamandre cu-
 ius pellis ē villosa et pilosa sicut pellis vi-
 tuli marini. ex qua fiunt aliquando cin-
 guli ad vsus regum que post longam ve-
 rustatem in ignem piecti nō eruntur
 sed post diuturnam inflamatiōem illesit
 purgati quasi renouati ab ignibus extra
 hantur et ab illa pelle fiūt licmina in lā-
 padib⁹ et lucernis que nullo incēdio cor-
 rumpitur. q̄re supra in littera A. de an-
 guum diuersitate et inuenies ibi d̄ hoc
 verime.

Capitulū CXI

De sanguifuga

Sanguifuga est vermis aquatilis
 sic dicta eo q̄ sanguinem diligit
 atq̄ fugit. potantibus infidias cuz
 illabif faucib⁹ vel vbi vsuam adhaerit.
 sanguines haurit. et cū nimio cruore ma-
 duerit euomit qd̄ hausit vt de nouo recē-
 tiorem sugat vt dicit Jfi. li. xij. Vermis
 est coloris subnigri. quibusdam vgilis
 rubeis distinctus corpe mollis. oblongus
 et steruosus os habet triangulum et ore
 fistulas cū q̄ sanguinem sugit venenosis
 infidet. et id̄ qñ debet apponi membro cā
 medicine primo debet inuolui in vrticis
 et in sale vt sic compellat euomere si qd̄
 forsan hauserit venenosum. in aqua te-
 pida. in tempe calido citius membro se
 applicat ad sugendum.

Capitulum XCII

De stellione.

Stellio nomen sumpsit a colore
 Est eni bestiola tergo depicta lu-
 centibus guttis in modū stella-
 rum. de quo di. Quidius. aptumq̄ colo-
 n. Nomen habet varijs stellatis corpore

guttis. vt dicit Jfi. li. xij. vbi subiungit
 Stella autem adeo scorpionibus ē cō-
 trarius vt viso eo pauorem his inferat et
 torporem. Pl. li. viij. di. q̄ stellio maci-
 me de roze viuit. Et quis sit aial pulcritū
 et depictū. multū tamen est venenosum.
 qz vt dicit Pl. li. xxi. ca. ij. ex stellione
 pessimū fit medicamentū. nam cum fue-
 rit mortuus in vino faciē eoz qui bibūt
 lentigine obducit. ob hoc enim vnguētū
 necant stellionez qui forme inuidēt me-
 tetricū. cuius remedii est oui vitellum
 mel et vitrū. Et fel stellionis in aqua tri-
 tum mustelas dicit congregare. et est stel-
 lio genus lacerte reptile et q̄drupes. h̄ns
 pedes latos et digitos scissos ad modum
 manus quibus reptat ad domoz et muro-
 rum rimas in quibus facit cauernas su-
 as et mutat spoliū suū in senectute sicut
 serpens vt dicit idē. et latitat in hyeme
 in cauernis et hebetatur visus eius. Inve-
 re autem eriens de cauerna sentiens de-
 fectum visus mutat locū et querit sibi lo-
 cum et cauernam ad orientem et p̄tinue
 aperit oculos cōtra solis ortum donec in
 oculo deficcetur humor et cōsumat nebul-
 la que oculis caliginem inducebat. Su-
 per puer. aut ca. xxx. innuit glo. q̄ stellio ē
 aial velocissimū et tam non pennatū. sed
 tm̄ velocitate pedum reptat et scandit ad
 sublimitatem domoz ac muroz.

Capitulū XCIII

De serpente

Serpens est dictus eo q̄ occultis
 serpit accessibus. non graditur
 publice et apte sed squamarum
 nisibus reptat occulte vt dicit Jfi. li. xij.
 De cuius natura hic non p̄sequor qz sit
 pra in littera A. vbi agitur de angue om-
 nia sunt plurius explanata. tamen qual-
 dā notas pprietates et vulgatas hic bre-
 uiter inserere non pigebit Dicebat Jo-
 han. de sancto Egidio de serpente sic. for-
 midat nudum. dicit enim q̄ insilit in ve-
 stitum. Sputum fit sibi venenosum qz sa-
 lina ieiuni hominis venenum est serpen-
 ti. pugnata p̄ capite in quo dicit esse se-
 des cordis. Caro frigida. hoc dicit quia
 frigide est nature. Pectore et ventre in-

cedit. hoc dicitur qz rectis non graditur
vestigijs sed magis serpit annis singulis
se renouat. loca in uscida lingit. scz loca
putrida subintrat. i. loca vmbrosa amat
Respicit oblique qz lateraliter non di-
recte transfigit aculeo. et tente flectit in
se. qz tortuosus est et nō rectus. Abscon-
dit lepram qz comeditur ne talis ifirmi-
tas reueletur nō cessat vertere linguam.
qz serpens sp mouet linguā ex vi veneni
Esurit et patitur. diu enī sustinet famem
claudit aurem suam ne audiat incantā-
tes vnoqz venatur. Sibilat anteqz mor-
deat. interimit omne qd mordet aul ho-
stis qz flatu interimit eas iacta resumit
qz venenum qd eicit reiterato resumit.

Capitulum. XCIII

De simea

Simea grece a suppressis narib⁹ ē
vocata. vñ simias vocatas di. lii.
eo qz naribo suppressis sunt et facie
feda rugz epib⁹ follicarib⁹. alij dicit sime-
as a similitudine rōis notatas. qz in multis
actus hōis imitant sed hoc est falsum. vt
dicit Zsi. li. xij. Et subdit. Simee sunt e-
lementoz sagaces. noua luna exultant.
media et caua tristant. qñ duos habet fe-
tus fetū quem plus amat i brachio suo
portat. quem vero minus diligit hume-
ris gestat qñ sibi instat necessitas fugiē-
di. cū vo artatur ab insequente fetū bra-
chijs portatū p̄icere. compellitur et alio
qui humeris insidet pressa tardior ad fu-
gam redditur. et iō a venatore facilius et
citius puenitur. Simearū aut quinqz
sunt genera vt dicit idem. ex quibus cur-
copetici caudas habent. simea enī est cū
cauda quam quidam clunā vocant. sūt
et alie que cenophale sunt dicte. quia fa-
cie canis sunt similes sed corpus habēt
simeaz. sunt etiam spingevillose comis
et mānis p̄minentibus faciles ad feri-
tatis obliuionē. sunt et satiri facie ad mo-
dum grata et gesticulantibus motibz in-
quieta. sunt et callatrices que toto pene a-
spectu a ceteris distant. nam in facie sūt
p̄ducte barba et lata cauda vt di. Zsi. Zs
dicit Pli. li. viij. ca. liij. vbi dicit simeaz
genera figure hominis sūt prima cau-

dis inter se distinguuntur. mira solertia
visa singula facere nituntur. vñ calceare
se solent calceis a venatoribus ex indu-
stria relictis et sic facile capiuntur. naz
dum se volunt calceoz ligamentis con-
stringere et calciamenta put viderāt a ve-
natoribus facere suis pedibus coaptare
anteqz se possint a calceoz vinculis expe-
dire a venatoribus sepissime capiuntur.
Item Pli. ibidem. Simeaz erga fetum
maxima est affectio. nam manuliefacte
mira tomos catulos quos pariunt om-
nibus demonstrant tractariqz gaudent et
gratulantes et sibi applaudentes agno-
scunt. Hucusqz Pli. Dicit autem idem
li. eo. ca. xxij. Sunt in india simee toto
corpe candentes quas indioz sei capiunt
et venantur. De simia aut dicit Auicen-
na li. ij. Comunicat simia in forma cum
homine. et in pilositate cu; lupis. Et sunt
alique simee prauoz motū atqz morū
et earum dentes quasi canum et morsus
maliciosus et maxime illarū que habent
caudas. Alie autem sunt villose anteri-
preter faciem. et talium dentes sunt si-
cut dentes hominis et alia habent sicut
homo. et oculos subrufos et asperos et a-
cutos et mammas in pectore et manus et
pedes et digitos sicut homo. et pōt am-
bulare sup duos pedes. quia habet calca-
neum et ei inuitur sicut homo et hec ha-
bent pauca animalia preter hominem et
maxime quadrupedia. vt dicit Aristote-
les. It vulua autem assimilatur mulieri
et virga masculoz est sicut canis et inte-
riora eius sunt sicut hominis. Hucusqz
Auicen. hec eadem di. Aristot. lib. ij. vbi
dicit. Sunt animalia cōmucantia in na-
tura hominis quadrupedia vt simia et.
vnde recitat omnia supra dicta. Est ita-
qz simia bestia monstruosa. hominis ta-
men nature representatiua. discipline su-
sceptiua. vnde ad saltandū et varijs mo-
dis ludendum informatur. Bestia siqui-
dem est indomita et maliciosa ex natu-
ra et vertibus et catenis p̄ violentias
tomatur. trunco opprimitur sub blocco.
nec litere discurrere p̄mittit vt eius in-
solentia reprimitur. Tibis omnibus ve-
scitur. et immisdis delectatur p̄pter qd

in hominū capitibus vermes quos
inuentos in os p̄icere non redignat. si
infirmum carnes desiderat leo quando in
firmatur. qz eius esu dicitur cōualese-
re qñ grauius infirmatur. vt dicit Jfi.
et Pli. qre sup̄ia de leone.

Capitulum XCV

De sirena

Sirena. ne. vel siren enis. Symon
Istrum qd̄ dulcedine sui cantus
trahit nautas ad piculum. An-
de dicitur a siren qd̄ est tractus vt dicit
Hug. Bl. aut sup̄ Jsa. xij. dicit Sirene
sunt serpentes cristati et alati. Alij autem
dicunt qz sunt pisces marini in specie mu-
liebri. Papias autem dicit. Sirene sūt
dracones magni volantes et cristati vt q̄
dam putant. Jfi. autem li. xx. vbi agit de
portentis dicit. Sirene tres fingunt su-
isse ex parte virgines et ex parte volucres
ungulas et alas habentes. quar vna vo-
ce. altera tybia. tertia lyra canebat q̄ il-
lectos nauigantes sub specie cantus ad
naufragium p̄trahunt. Scdm̄ veritates
autem meretrices fuerunt que transi-
tes ad egestatem ducebant. ficti sunt p̄-
ducere ad naufragium nauigantes. Di-
cit autem Jfi. li. xij. in arabia sunt serpe-
tes cum alis que sirene vocant q̄ plus
currūt q̄ equi et volare dicunt quoz vir-
tantum est vt ante mors q̄ dolor sentiat
De sirena aut̄ di. phisiologus. Sirena ē
monstrum marinū ab ymblico et sursum
habens formam virginis. inferius figu-
ram piscis. hec belua in tempestate gau-
det. in sereno autem dolet. hec dulcedie
cātus facit dormire nauigātes. quos cū
viderit cōsopitos ad nauē accedit et que-
rerit rapere secum ducit et p̄ferēs ip̄z
ad locum siccum primo ip̄m secum coire
cogit. qz si coire noluerit vel non. poterit
illum p̄imit et ei carnes deuorat et trās-
glutit. De talibus monstris legit in hy-
storia alexandri magni.

Capitulum XCVI

De scorpione

Scorpio vt dicit Jfi. li. xij. ē ver-
mis terrenus habens in cauda a-

culeum arcuatum. sic grece dicitur eo qz
cauda figat et arcuato vulnere venena
diffundat. Cuius proprium est vt palmam
manus non feriat neqz ledat vt di. ides.
Et dicit scorpio a scorte qd̄ est dulce. et
pio is. i. fingere qz in anteriori pte blā-
dicias fingit. in posteriori pungit. a sco-
pione autem verme p̄ similitudinem de-
ditur rubus aculeatus vel flagellum vir-
ge nodose. Item scorpio dicitur signum i-
celo qz sole exite in illo signo primos fri-
goris aculeos tunc sentimus. Vñ Dra-
tius. Matutina parū tūc cautos frigo-
ra ledūt. Item scorpio est sagitta venēa
ta arcu vel tormentis excussa. que dū ad
hominem venerit dum infigitur vir-
fundit. vnde et nomen accepit. De om-
nibus his dicit versificator. Scorpions
est signum vermibus sagitta flagellum.
De scorpionibus aut̄ di. pli. li. xi. c. xxvi.
Scorpiones pariunt vmiculos onozū
specie. et p̄mit importuna peste. venenosi
sicut serpentes p̄ triduli valde ledit scor-
pionis venenū et post lenta morte p̄mit
nisi citius sibi occurratur. letali ictu per-
cutit virgines quando eas feriunt. si-
militer et feminas sed non tam cito. vir-
ros autem maxime ledūt. matutino tē-
pore quando exeunt de cauernis suis p̄-
ulqz fortuito aliquo ictu ieiunum infun-
dunt venenum semper cauda parata est
percutere nulloqz momento cessat a lesi-
one. si eis datur occasio ledendi et obli-
quo ictu et inflexo feriunt. venenū candi-
dū eos infunderet et apellodoros auctoz
est qui. ix. descripsit scorpionum nociuo-
rum genera per colores. Seminos hnt
quidam aculeos. et inter hos sunt mares
seuiores et maxime tempore coitus. et
hi sunt ceteris graciliores et longiores.
Omnium autem venenum in meridie
magis est nociuum quando solis ardo-
bus canduerit. similiter quando sitit.
et habent quedam internodia in cauda q̄
quanto plura tanto peiora eoz sunt ve-
nena. et aliquando sunt illa internodia
septa. Tradit autem apollo doros quosdam in africa habere
pennas et illi sunt valde nociui et hos
quidam venefici qui questus gratia colli-

gnit diuersarum terrarum venena illos allatos scorpiones referre in ytaliam sunt conati. sed infra regionem celi ytalici nullatenus viuere poterunt. Videtur tamen aliquando in italia. sed sunt in oia cui. In scythia percipiunt porcos nigros qui cicius moriuntur. si l aqua post ictu se immerferint. hominia scorpionibus percussio cinis eorum potatus in vino est remedium. submersi etiam in oleo succurrunt periculo quod pungendo animalia induerunt. Nullum animal ledit scorpio carens sanguine. Et sunt quidam scorpiones qui pariunt yndenos fetus quos mater quandoq; deuorare dicitur. sed vnus qui magis est solers scandit super dunes matris vbi tutus refidit a cauda et a morsu. hic genitorem interficit et fraterne cedis vltor existit. et s; pvide fecit natura. ne pestifera progenies nimium propageretur. Ducusq; Plin. libro. xi. dicit autem Arestot. libro. viij. q; scorpiones qui comedunt venenosa sepeioris veneni. et dracones quidam cōe dunt scorpiones. et illi sunt pessimi. contra puncturam autem scorpionum multa sunt remedia. vt patz supra libro. v. d morbis et venenis.

Capitu. xcvii

De sue

Us vt dicit Isido. a subigendo est dicta eo q; terram costro subigit propter abum. terram eniz sulcat et subuertit vt tentibus pueniat ad radices. Plinius autem libro. viij. c li. dicit. suillum pecus circa vernum equi noctium concipit bis in anno parit. iij. mensibus in ytero trahit. xx. filios quādoq; pducit. sed educare nequit. et alit quando omnes deuorat preter primm illum magis diligit qui primo de ytero exit. quia ei magis est naturalis et ei sp primo primam mammillam porrigit. vt dicit Plini. Soli. et Aresto. lib. vi. Est autem animal immūdum et gulosum auide deuorans quodlibet fendum et immundum. baluesi putat lutum et reuoluendo se in luto et quiescendo impinguatur. vt dicit Aresto. libro. viij. et im

pinguatur scipue in quiete et septima pars sui cibi transit in pilos et in sanguinem et in consimilia et cum parit crescit et macrescit. quia nutrimentum transit in lac. vnde eius filij nutriuntur. et quādo habet iuuenes magne est ferocitatis et pugnat pro eis contra lupum. Alias eius proprietates. quere supra in littera p te porco et in littera a. te apzo.

Capit. xcviii

De thauris

Thaurus est bos masculus nō castus. vt dicit Isido. et est grecum nomen sicut bos. Indiciis autem thauris. vt dicit idem libro. xij. est color fuluus et velor pnicitas pilis ut contrariis versis. caput circumflectit flexibilitate qua vult. Tergi duricia omne telum respuunt immitti feritate. qui ab arboze ficis alligati omnem amittūt feritatem et subito mansuescunt vt dicit Isidorus libro. xvij. quere supra te fēcu in littera f. Est animal supbum et ceruicosum. cuius maxima fortitudo est in collo et in cornib; ac ceruice. vnde Plin. libro. viij. capit. clv. Generositas thauri patet in aspectu et in cornuta fronte et in auribus setosis ac in cornibus in proinctu dimicationem pofferentibus cuius tota comminatio in prioribus pedibus stat. quibus in altum spargit arenā et ex tali sparsione singulariter inter animalia in ardescit. vt dicit idem Arestot. libro secūdo. Thaurus habet epa rotū dum simile epati hominis. et pascitur solus ante tempus coitus et amoris et tūc vaccis se associat. vt dicit idem libro. viij. et tunc contra alios fortissime pugnat. Item in eodem. Thauri impinguatur ab herbis et granis ventositatem generantibus ab extremitatibus pisarum et fabarum et huiusmodi. Et si quis incidit parum corium et cum fistula sufflando parum cutem a carne eleuauerit et p ei dederit ad manducandum impigubif et impinguat cū dulcib; abis sicut cum ficibus et viuis passis. Itē li. septimo. Thauri faciunt contrarium equis quia nisi aqua fuerit frigida et pura nō

curant potare eam. Item idem lib. viij. Propter viros pugnans thauri. et qui vincit salit sup feminam. et cum debilitatur p multitudinem coitus venit victus contra eumq pugnans. et qui vincit salit sup feminam quasi gaudens de triumpho et thauri vtunt coitu post annu. et forte post octo menses sicut et vacca. q re infra de vacca. Thauri autem q diu non sunt castrati feroces sunt et superbi sed ablati testiculis effeminati redduntur et pigri. imbelles penitus et mansueti. crescant tamen corpe impinguescunt et aratro iugo mansuescunt. quere infra de vitulo castrato. Item in li. xix. i. fi. dicitur q tauri habent fortiores nervos et ligamenta. i. lacertos q boues. quia i castratis omnia corporis membra emollescunt. et in corde thauri inuenitur sepe os sicut in corde cerui. Sunt autem quidam thauri agrestes vt dicit Plini. li. viij. ca. xxij. Sunt inquit thauri atrocissimi siluestres ceteris maiores et velociores colore fului oculis ceruleis pilo in contrarium verso. rictum ad aures extendentes. cornua mobilia habent q alternatim in pugna mouent. tergum habent durum ad modum silicis. ita q vulnere non potest. hanc feram omnes venantur. nec aliter potest capi q in foueis. capti p feritatem intercunt et p indignatione moriuntur.

Capitulum XCIX

De tragelapho

Tragelaphus est dictus hircoceruus. a tragus qd est hircus. et elephus qd est ceruus. Et dicit Plinius in libro. xij. tragelaphi a grecis sunt nominati qui dum sunt eadem specie. vt cerui villosus habent armos vt hirci et mentum demissis hirsutum barbis. De his autem dicit Auicenna. li. ij. qdam agrestia animalia habent cornua tortuosa. vt hircoceruus qui tragelaphus dicitur et pedes eius habent soleas. et corpus eius crescit ad qritate cerui. et sunt fortes valde et facies eius declinant. et cornua eorum sunt sicut humuli.

Capitulum C

De talpa

Talpa est quedam bestiola ad similitudinem muris. de qua dicit Plinius. li. xij. q sit damnata cecitate perpetua in tenebris. est enim absq oculis rostrum habet ad modum porci cum quo terra fodit et humum egerit. et radices sub terra comedit et corrodit. solem odit et fugit nec diu potest viuere sup terras nigram habet pellem villosam et molles crura breuissima et pedes latos et pediculos distinctos ad modum manus. Ate. autem de talpa dicit sic. Omne animal generans animal sibi simile habet oculos preter talpam que non habet oculos apparentes. sed si quis incidit corpus subtiliter inueniet interius vestigia latentium oculorum. Et putauerunt aliqui q illud corium rumpitur p angustia quando incipit mori. et tunc incipit aperire oculos in moriendo quos clausos habuit in viuendo. Dicit ad hoc Plinius. li. x. ca. xlix. Aliquidius audiunt talpe obzute terra tensa atq surdo nature elemento. et si hominem audierit loquentem fugit a re motis.

Capitulum CI

De tardo

Tardus est melus animal scilicet ad qritatem vulpis. cuius pelles valde est hispida et villosa et dicitur melota vt dicit Galenus sup illud verbum. Circumierunt in melotis etc. Debreos. xij. de hac bestia. s. de tardo siue de melo dicit Plinius. li. viij. ca. xxxij. Est et melis quedam solertia. quando enim eos canes insequuntur anhelitus et flatum retinent. retinendo autem extendit. et sic morsus canum et icus hominum arcent. futuram prouident tempestatem. et ideo sibi faciunt cauernas sub terraneas diuersas exitus continentes vbi quando flat ventus aquilonaris obturat. caudam villositate introitu aquilonarem. et aptum dimittit tunc australem. et conuertit. In eisdem autem latibulis sibi prouident in partem contra hyemem. et si quando eis defecerit abus eis p cibarijs erit

Tomninus, vt dicit idem. Sunt enim te generibus aſialiam que in hyeme ſe abſcondit. et p magna pte te ſomno uiuunt vt ſupra te mure. Eſt quedam ſpēs taci vt dicit philoſophus. que abſoluite citos cōtra hyemem vna cum femina colligit et reponit et veniente algore hyemis ſi mens masculus ne cibi collecti nimis cito deficiant. feminam ab eſu reprimit ⁊ ipſa ad ſaturitatem comedere nō pmit tit que pacem ſimulans. et q̄ſi raro ma ſculo cedens cauernam latenter exit ⁊ p ptem oppoſitam latibulum intrās igno rante maſculo fauces aperit diu aggre gatos cibos deuorat et conſumit. Nec te ſtia vt dicit idem. vulpem odit et cū ea dem dimicare conſueuit. ſed vidēs vul pes q̄ ppter duriciam et villoſam eius pellem eum ledere non poterit ſe victam ſimulans fugam petit. et dum tacus pre dam querit vulpes eius latibulū ſubin trans. vna ⁊ alijs immūdijs taci cubi culum inſicere cōſueuit. cuius fetorem abhorrens melius deſedatū domiciliū te relinquit et aliam manſuculam neceſ ſariam ſibi querit.

Capitulū. CII

De tigride

Tigris eſt beſtia ad fugam velocif ſima ad modum ſagitte. ſic enim p ſe ſagittas vo cant. vt di. Iſi. li. xij. Eſt enī beſtia varijs maculis diſti cta. virtute ⁊ velocitate mirabilis. ex cui noſe fluuius tigris appellat eo q̄ rapidif ſimus ſit oſm fluuiorū. Tigrides enī ma gis hircania gignit. Duculq̄ Iſi. Dicit aſit hic tigris huius tigridis p beſtia. ſz p fluuiio hic tigris h̄ tigris. q̄te. s. d̄ flumi nib⁹. De tigride aſit di. Iſi. Tigrides autem hircani vndiq̄ ferunt que ſunt a nimalia tremende velocitatis et maxie noſcitur cum capitur. eius enim fetus q̄ ſemp numerosus eſt ab inſidiante venat ore rapitur. et in equo velocifſimo ſubi to reducitur. at vbi fera ſpoliatis catu lis vacuum cubile reperit fertur pceps odoze ferentis catulos inueſtigans. v̄ea tor aſit audiens fremitū inſequētis ab iat vnum catulum quem illa tollit ⁊ a.

ſuum latibulum morſu ducit. quo reſoſi to in cubili cōcito curſu iter redit. interī raptor cum reſiduis nauem ſcandit. et il la irritata ⁊ fruſtrata feritate p nullo vl tra ſeuit. vt dicit Iſi. li. viij. ca. xij. Sa ſculus autem te fetu penitus non curat. vt dicit idem. Qui aſit omnes catulos deſerre cupit. ſpecula magna in itinere d̄ relinquit. que mater inſequens in via i uenit et in eis ſe intuens te ſua im age filios eſſe credit. circa autem ſuam vni bram illic tenta. ⁊ circa filiorū extracti onem te vitro occupata dat raptorū ſpa cium fugiendi. et ſic p vmbraz recipitur ne raptorem p catuloꝝ liberatione vlti ruis pſequatur.

Capitulū CIII

De tinea

Tinea vt di. Iſi. eſt veſtimentoꝝ vermīs dicta eo q̄ teneat ⁊ eo vt q̄ veſtibus inſidiat quas corro dit. ⁊ ex veſtū corruptiōe gignit q̄n. ſ. ve ſtis aliquādiu l aere groſſo cōprimis nec vento pfundit et in puro aere libere nul latenus explicatur. Inſenſibiliter aſit panni ſupficiem cōſumit. et cum ſit ſen ſibile aſial iuſtra panni ſubſtantiam ſe oc cultat q̄ vit vñq̄ videri oculis ſe pmit tit. amara et odorifera tinee fugiūt. ad veſtes reſperſas talibus deſacili non ac cedunt. et ideo folia lauri cedri et cypreſ ſi et huiusmodi poſita in caſtulis veſtes ibi reſoſitas et libros corrumpi a tineis non pmittunt vt dicit Conſtan. Eſt eti am quedaz ſcabies capitis que ppter ſu am tenacitatem et adheſentiam tinea eſt dicta De qua quere libro. v. vbi agit te capitis inſirmitate.

Capitulum CIIII

De teredine

Teredines vocant greci lignoꝝ vermēs eo q̄ terēdo edant. vt di cit Iſido. li. xij. Ex humore autē corrupto in artoribus reſoſito ſub cor ticibus artorū et in medullis generātur maxime autem in artoribus generātur quando in importuno tempore artores

refecantur vel plantantur. vt dicit idem et hoc est in plenilunio potissime quando humiditas que lunari virtute cum corporibus tunc abundat non digeritur et propter eius superfluitatem non regitur a natura. et ideo necesse est vt talis superfluitas corrumpatur ac in vermes et in putredinem conuertatur. quere supra de effectu lune libro. vi. *Teredo* itaque ligni vermiculus in substantia est mollissimus. et tamen corrodit et comminuit durissima ligna et subtiliorem puluerem facit quam possit lima facere. quere infra de vermiculo.

Capitulum CV

De testudine

Testudo est animal sic dictus eo quod tegmine teste sit opertum in camere modum. vt dicit *Istido*. libro xij. Et sunt quattuor genera scilicet terrestres. maritime. lutarie. scilicet in paludibus viuentes et fluuiales. Et tradunt aliqui quod tamen incredibile est tardius ire nauigium testudinis pedem terram deferens. vt dicit *Istido*. li. xij. De testudine autem quere supra in littera L. de limace.

Capitulum CVI

De tortuca

Tortuca inter testudines corrumpatur. eo quod inter testes durissimas clauditur inter quas se recolligit quando ab aliquo molestatur. Est autem eius duplex species scilicet fluuialis et terrestris. Fluuialis autem tortuca mortifera est et venenosa. Terrestris vero que habitat in tomibus vel in siluis munda est et comestibilis. est tamen horribilis in aspectu et deformis. Ponit autem oua vt gallina sed pallidiora et minoria. Est autem animal quadrupes habens pedes paruos sicut rana. et caput paruū sicut serpens. et testas duras diuersis maculis decoratas. Carnes vero eius que habitant in nemoribus sunt medicinales et virtutis resumptiue vnde valent et hic ptificas et consumptis. De tortuca autem marina dicit *Aristo*. libro. viij. *Tortu*

ca inquit marina comedit omnia et eius orificium est fortius omni ore cuiuslibet animalis. quoniam accepit lapides in suo ore eum frangit. et exit ad ripam et pascitur herbis. et cum reuertitur intra aquam ascendit et natat ita quod desiccatur tota superficies a sole quoniam illi non leue est quod in aqua profundatur. Item libro. viij. animal habens squamam plumam aut corticem. non habet vesicam propter paucitatem porus. quod superfluitas porus transit in plumas et alia propter tortucas quoniam pulmo tortuce maxime est carnosus sanguineus similis pulmonis vacce. Et pulmo tortuce siluestris est maior quam debet esse. quoniam corpus eius continetur in testa spissa. et propter hoc non dissoluitur nisi in carne tantum. et propter hoc fuit in tortuca vesica. vt recipere superfluitatem sicut vas sed valde parua est. Vesica enim est in omnibus animalibus habentibus pulmonem sanguineum. et ideo sola tortuca inter animalia habentia duos cortices habet vesicam et renes.

Capitulum CVII

De vacca

Vacca thauri est femina. dicta que si vacca. vt dicit *Istido*. li. viij. est autem animal lasciuū et luxuriosum. quod vt dicit *Aristo*. li. vi. vacce post annum mouent ad coitum. et forte post octo menses et tempus impugnationis est per nouem menses et fetus erit in decimo. Et vacce tempore coitus assimilant maribus et efficiunt siluestres. ita quod non possunt eas domare pastores. et desiderium vaccarum manifestatur per tumorem iuginum et suos mugitus continuos. quoniam vacce mugunt contra coitum et saluunt supra thaurus et sequuntur ipsos. et cum eis stant. Item in eodem dicit in fine. Dicit homines quod tempus impugnationis earum est decem mensium. et si ante hoc tempus pariat. fetus non viuunt nec sue vngule complebunt. et in maiori parte pariet unum et forte duos. Femine viuunt in maiori parte. xv. annis. et mares similiter. sed quando castrantur efficiunt fortiores et viuunt. xv. annis. et post primum

habet lac tonum. ante autem nihil habet et si habuerit parum aut nihil valet et cum primo coagulatur lac vacce. efficitur sicut lapis. hoc autem ei accidit cum miscetur aque. Vacca vni^o anni raro se miscet thuro nisi post annum. et quando vacce multotiens impugnantur et faciunt plures filios signum est semper quod putant homines quod in hyeme multe pluuie erunt. Item grege viuunt et si a grege recesserint. sepe pereunt quoniam a bestiis comeduntur. Item omnium animalium sunt voces fortiores et grossiores in masculis et ceptis vaccis que vocalem habent masculis grossiores. Item ut dicit idem. vacca cornua habet fortiora et grossiora et magis nodosa quam masculus. non tamen ita magna. sed si calefiant possunt flecci in omnem partem. et quando infirmatur in pedibus est eis medicina si inter cornua oleo et pice et alijs medicaminibus inungantur. Item dicit idem quod vacce diligunt bilere aquam claram. et turbidam vix aut nunquam bibunt. et eis accidit podagra et ex hac infirmitate moriuntur. et signum est quando sumunt aures scilicet et non comedunt. ut dicit idem. Vacca impinguata iugum abijcit. cui consuetudina minus pasta optime est subiecta. in simo proprio iacens impinguescit et quanto plus a labore ei parcitur tanto torpet amplius et pigrescit. puncta oestro id est musca bouina caudam erigit et miro modo insanians per campos licentius circuit et discurrit.

Capitulū. CVIII

De vacca agresti

Vacca aliquando est agrestis et de qua dicit Auicenna. et etiam Aristotele. Est inquit vacca in terra partorum habens crines in collo sicut equi. et est corpus eius ad quantitatem cervi. unde a multis equicervus vocatur et talis vacca carens cornibus habitat in montanis. et est siluestris. et habet pulcros oculos et sunt acuti visus. et quandoque habent cornua vacce huiusmodi. sed sunt parua admodum hinculi et sunt curuata versus tergum sicut cornua capri. et

in corde eius inuenitur os sicut in corde cervi et cameli. et illud os quando incalcescit sanguis. titillando mouet cordis nervos et substantiam et est causa excitans animal ad motum leticie et exultationis. unde ex tali titillatione quasi subito se erigit caput mouet. salit velocius et discurrit. Item Aristotele. li. viij. di. Animalia. inquit que non possunt habere iuuamenta a cornibus habent iuuamenta alia a natura. sicut dedit velocitatem cervis et agrestibus vaccis que cornua habent incuruata. et non possunt propter magnitudinem defendere totum corpus et propter hoc dedit natura agresti vacce aliud iuuamentum scilicet eiectionem stercoreis quo erurit canes qui ex vicino sibi inimicum appropinquant. alij etiam canes qui stercorea talium vaccarum inueniunt circa ipsorum odorem se occupant quousque imbelles bestie fugiant periculum et euadunt. De hoc quere supra in littera B. de boue et de bubalo qui est bos agrestis.

Capitulū CIX

De vitulo

Vitulus a virore et etatis dicitur et ut dicit Aristotele. libro. xij. Hanc statim quando nascitur a virtute propria ad querenda matris vbera erigitur et leuat matris vteribus statim reficitur et lactatur materna lingua lingit et ab omni immundicia contracta ex vtero abstergitur et purgatur. Nascitur ei sicut et e quo in fronte postula quedam nigra quas magi fore amoris asserunt incentiuum. Hanc pustulam mater statim amputat et detricat nec eum admittit ad vbera nisi predicti virus auferat et pscindat. Item Aristotele. De equa et eius pullo. sicut Auicenna. quere supra in littera E. de equa. Vitulus matrem diligit et eius mugitum sequitur et cognoscit. Altera que fugit fronte excutit. et sic vteriozem lactis effusioem a matre querit. lacte satiat salit hilaris et discurrit saliendo. a matris autem vestigijs non discedit. Sicut dicit Aristotele. li. viij. quod vituli castrant post unum annum et si non castrantur illo tempe erunt parui. et est castratio

vitulorum secundum hunc modum posternum vituli in terra et scinditur corium. et expri- /
 muntur testiculi et eriguntur eorum radices /
 ad superius. et eorum nervi et ligatur scissu- /
 ra quousque exeat sanguis extra. et si ac- /
 cidit apostema crema bunt testiculū ab- /
 scissum. et ponunt cinerem super apostema /
 et sic locus sanatur. Est autem in mari /
 quedam bestia habens similitudinem vi- /
 tuli. propter quod vitulus marinus nuncupa- /
 tur hec parit in terra more pecudum. mo- /
 re canum coit. nunquam parit plus quam duos /
 educat mammis fetum non ante vnde- /
 cumque diem ducit fetus ad mare. sed te- /
 inceps assuescit eos ad natandum dif- /
 ficulter interficiunt nisi capite lesio mu- /
 giunt sicut vituli. propter quod vituli nuncup- /
 antur. voce et vultu populum salutant /
 cum maxima disciplina. Nullū animal /
 grauiori somno premitur. pennis quibus in /
 mari vtuntur. humi vice pedum serpunt /
 pelles hirsutas et crinitas habent sic vi- /
 tuli que detracte sensum equorum retinet /
 semperque maris estu recedente in hore /
 scunt. Dextre eius pennule vim somni- /
 feram dicunt inesse. somnosque prouocat /
 si supponat capiti. Hucusque Plin. lib. viij /
 cap. xij.

Capitulum cx

De vriso

Vrisus est vocatus eo quod ore suo /
 format fetus quasi orsus. vt di- /
 citur Plin. li. xij. Nam aiunt eos infor- /
 mes generare partus et carnem quan- /
 dam nasci quam mater lambendo mem- /
 bra copouit. Unde est illud. Sic format /
 lingua fetum quem protulit vrisa etc. sed /
 hoc immaturitas partus facit. Denique tri- /
 cesimo die generat. vñ euenit vt papi- /
 ta fecunditas informes procreet. Vriso- /
 rum caput est inualidum vis maxima in bra- /
 chijs et in lumbis. vnde interdum ere- /
 cti insistant. vt dicit Plin. li. xij. in cap. /
 de testijs. Et dicitur vriso ab vrgedo quod for- /
 vrgit ac stringit quem apprehendit. De /
 vriso dicit Plinius li. viij. ca. xxxvij. vriso- /
 rum inquit coitus est in initio hyemis. /
 nec vulgari quadrupedum more coeunt /
 sed amobus cubantibus et complexis

recedit tunc ab inuicem et in trāt spe- /
 cius eparatum in quibus pariunt. xxx. die- /
 7 non plures quam quinqs. sunt fetus can- /
 didi. et informis caro. parum maior quam /
 sint mures sine oculis et sine pilo. vn- /
 gue tamen prominent hunc lambendo pau- /
 latim figurant. nec vident homines que- /
 ram raris quam vrisos coeunt vel parietes /
 ideo mares quadragenis diebus latent /
 femine quaternis mensibus. latibula /
 sua edificant cum ramis et frondibus 7 /
 sunt penetrabilia ymbribus molliq; frō- /
 de contacta. primis his diebus bis septi- /
 tenis tam graui somno opprimuntur vt /
 nec vulneribus valeant excitari. tunc pin- /
 guescunt miro modo. Et sunt eius adi- /
 pes apte contra prostruuum capillozus. /
 post hos dies residet ac priorum pedum /
 succu viuunt. fetus frigentes opprimen- /
 do ad pectus fouent. et cubant super eos si- /
 cut volucres. Mirum autē est dictū quod /
 credit Theophrastus scyris vrisorum carnes /
 tunc temporis coctas crescere si seruentur /
 nec inuenitur tunc aliquod cibi in alueo /
 vestigium nisi modicum de humore. Cir- /
 ca cor autem habet tunc sanguinis par- /
 uas guttas et nihil omnino in reliquo /
 corpore inueniri potest. in vere procedunt /
 et tunc masculi sunt pingues. Cuius rei /
 causa est occulta. precipue cum tunc tem- /
 poris nec cibo nec somno sunt saginati p- /
 terquam diebus bis septenis. Exerites au- /
 tem specum quandam herbam querunt /
 quam comedunt vt laxent ventrem que- /
 habent tunc constrictum. Oculi eorum tunc /
 sunt hebetati. 7 ideo tunc maxime experit /
 fauos apum vt os vulneratum punctu- /
 ris apum sanguinando releuet grauedi- /
 nem et dolorem oculorum. Caput habet /
 debile quod est fortissimum in leone. et /
 ideo si vrgente vi quandoque de rupe se p- /
 cipitent. collapsi super arenam defacili- /
 moriuntur. Cerebrum vt dicunt habent /
 venenosum. et ideo eorum capita que occidunt /
 in spectaculis oburunt ne gustantes aliqd /
 cerebro in vrisina rabie murtant. pugnant /
 contra thauros 7 auersi rapiunt ore ipsos. pedi- /
 busque oib; in cornibus suspensi pōdere ten- /
 ciant 7 tunc mordendo eos dilaniant 7 occi- /
 dunt. nec alicui animalium inest tanta soler-

tria ad maleficia sicut vrsis. Hucusq; plinius li. viij. ca. xxvij. De vrsis aut dicit Aristot. li. vi. Ursus inquit comedit omnia indifferentem. comedit enim fructus quoniam ascendit arbores et frangit alvearia et comedit mel. et infestant apes oculos eius et pungunt linguam et quoniam fugiunt ipsum. et comedit canthos et formicas propter medicinam. et comedit carnes propter magnam fortitudinem. et pugnat cum cervis et porcis agrestibus et cum canibus et cum thauris et prosternit eos et vadit erectus contra eos et tenet manibus cornua et sepe vincit eum. Est autem asinus impatientis et iracundus volens se vindicare de singulis que tangunt eum. et ideo si alium quem patientem se inuasit si alius eum tetigerit dimittit primum et statim iuvat secundum. et si tertius statim eum leserit dimittit primum et secundum et mox contra tertium insurgit. Et quoniam capitur pelvis ardentis aspectu excrucatur. catenis colligatur. ludere compellitur et per verbera tormentatur. Asinus etiam est instabilis et multum inquietum. unde tota die circuit circa stipitem ad quem vinculis alligatur pedes suos fugit et lambit. et in eorum succo delectatur miro modo sciat scandere super arbores usque ad altissimas ipsarum arborum summitates. Solent autem mellificare apes in arboribus concavis quas fauos deprehendens vrsus per odorem ascendit usque ad locum cum mellis. et faciens unguibus in arborum apturam extrahit mel et comedit. ex consuetudine frequenter quoniam esurit ad locum redit quod attendens venator circa arborum pedem sudas et palos acutissimos vendit quibus circumfigit. Ante apturam vero malleum valde ponderosum cum refove suspendit. veniens itaque vrsus esuriens et mel extrahere cupiens per malleum impeditur quod videns quasi pede mallei a se percussit sed rediens malleus ipsum ad aures tangit. super quo indignatus fortius a se malleum rejicit qui impetuosis rediens acrius ipsum ferit. et tandem contra truncum siue malleus sic contendit quousque ex frequenti ictu caput quod habet rebile reficit. et cadens inferius super palos propria stulticia se occidit. Istum modum venandi vrsos narrat Theophrastus

et istum eundem modum a venatoribus vrsorum in germanicis partibus intellexit.

Capitulum CXI

De vrsa

Vrsa autem bestia est seuerissima et maxime quoniam catuli sui capiunt. nam illi cura est de salute filiorum. ideo eos diligentius lambit. lactat et nutrit. et circa illos defendendos sepe potenter per viribus se opponit. impugnata a masculo se diuidit. et usque ad filiorum informationes ulterius non accedit. ut dicit idem. In tempe luxurie se abscondit et videri a moris tempe erubescit. Masculi etiam eis tunc temporis parcunt. et voluptatis gratia eas infra partus tempora non accedunt ut dicit Aristot. Plin. et Avicenna. Item Plin. li. x. ca. lxxij. Ursi inquit non lambunt potum ut bestie habentes serratos dentes nec sorbent ut habentes continuos sicut oves et homines. sed aquam morosius vorant.

Capitulum CXII

De vulpe

Vulpes est dicta quasi volupes. est enim volubilis pedibus et nunquam rectis itineribus sed tortuosis artibus incedit fraudulenter asinus insidiosis decipiens. nam dum non habuerit escam mortuam se fingit. sicque aves delectantes quasi ad cadaver rapit et deuorat et transglutit. ut dicit Isidorus. li. xij. Vulpes sepe claudicat. nam crura eius dextra breuiora sunt quam sinistra. Pellesque multum villosam calidam et pilosam caudam magnam. quam dum canis rape putat dentes et os pilis replet et obturat. Contra tacum per mansionibus pugnat et ipsius foueam vrina et stercore polluit. et refodit. et sic de ipso non violentia sed timore et fraudulencia triumphat. Foueas et loca subteranea inhabitat et frequentat. alia vomefica plus quam siluestria rapit et deuorat. et ut dicit Aristot. li. viij. ceruus est amicus vulpis. et pro hoc pugnat contra melum. id est contra taxum et ipsum iuuat. Naturale est tamen inter vulpeculam et melum siue taxum que sepe superat vulpes timore potius quam veritate. Est autem animal vorax et gulosum et ideo

generat filios cecos sicut leo et lupus. ut dicit Arest. l. vii. nam ut dicit Soli. In omnibus facientibus filios in completos causa est gulositas quia si expectaret natura usque ad complementum sugendo interficerent matrem. et ideo natura facit fetus nasci ante completiorem ne nimis expectando plenam formatiorem audivitste nimia nutrimenti interimerent matres suas ut dicit idem. Animal liquidum est fetidum corruptum et loca reddit sterilia et corrupta ubi morari continue consuevit. ventrem et guttur habet album et velicatum et caudam et tergum habet rufum. anhelitum habet fetidum. et morsum aliquotulum venenosum ut dicit Plin. Quam eam insequuntur canes caudas inter crura recolligit. et quando videt se non posse evadere in cauda villosa remanet recolligit quam canes ipsam subsequentes percipit et diffundit. cuius fetorem abhorrens canum multitudo aliquantulum ei cedunt. Domesticum et domesticum in necessitate se fingit sed nocturno potestate aliqua silvas petit. Et quibus multum sit in se versuta et maliciosa. in multis tamen est utilis sicut exercitium medicine ut dicit Plin. l. xvii. Adeps enim eius et medulla multum dicitur valere contra nervorum contractiorem. Sanguis dicitur diureticus unde multum valere creditur ad lapidum in vesica et renibus fractiorem. Alias ponit Plinius ibi de virtute vulpium magorum opiniones de quibus non curro facere mentionem. Dicit tamen quod si quis linguam vulpis habuerit in anulo vel in armilla talis non patietur ut dicitur sicut magos caliginem oculorum.

Capitulum CXIII

De verme

Vermis est animal quod de carnibus sepe et herbis nascitur. sepe autem de oleis percreatur. aliquando ex sola humorum corruptione. aliquando ex seipsum commixtione. et aliquando ex ovatione. ut in toruicis et scorpionibus et lacertis ut dicitur Plin. l. xii. Dicitur autem vermis quasi vertens vel quasi vertens. quia in multis partibus se vertit. quia vel vertit. id est ad

partes oppositas se trahit. non enim sic serpentes squamarum nisi vermis reptat sed in diversas partes corpusculum suum trahit. ut dicitur Plin. In vere tamen de latebris vermes exeunt et ideo forsitan vermes a uno exitu nomen sumunt. ut dicitur idem. Sunt autem vermium multe diversitatis sicut dicit idem. nam quedam sunt aquatici. et quidam terrestres. Et istorum quidam sunt in herbis et oleis. ut eruce et consimiles. quidam in arboribus ut teredines. et quidam in vestibus ut tinee. et quidam in carnibus ut manducos qui ex corrupta humiditate in carnibus putris generantur. quidam in animalibus ut lumbrici et ascarides in visceribus. syzones in manibus. pediculi et ledes in capitibus. qui omnes ex humoribus corruptis in animalium corporibus interius vel exterius generantur. Sunt et alii vermes terre longi et rotundi molles et lubrici terre quos in terra remanet talpe et quibus pisces in aquis capiuntur quando hamis talibus vermibus inescantur. Et dicitur Constantinus quod tales vermes valent contra spasmodum et contractiorem nervorum. Valent etiam contra morsum serpentis et ictum scorpionis. Et inter vermes quidam sunt quominino carent pedibus ut colubri et serpentes. et quidam sunt qui multos habent pedes ut sexpedes. et quidam sunt valde perniciosi et nature hominum inimici ut serpentes et ceteri venenosi. Et sunt quidam anulosi corporis qui non habent nervos nec ossa nec spinas nec cartilagineas nec saguineas et omnes tales si in oleo tinguntur moriuntur. in aceto vero reviviscunt ut dicitur Arest. et Plin. Et sunt quidam vermes qui generant et generantur et quidam qui generantur et non generantur ut salamandre. ut in talibus non est sexus. his et multis aliis modis vermes tam maiores quam minores variantur.

Capitulum CXIII

De vermiculo

Lumiculus est vermis modicus a verme diminutive dicitur quales solent in lignis et fructibus inveniri. sicut dicitur David. ij. reg. xvii. tenerrimo ligni vermiculo compactus quod tereedo vel terebucca

dicitur qui cum sit natura mollis lignus durissimum pforat. imo nihil est durius eo dum tangit. nihil mollius dum tangitur ut dicit glosa ibi. Vermis igitur pre capite terrestri nascitur ex humo et folijs et fructibus et lignis. finita hyeme pcedit de visceribus terre tempe verno salsa cauet et fugit. et aromatibus et amaris condita. non tangit vestes lineas non rodit sicut tinea laneam vestem destruit et consumit et maxime illas vestes laneas consumit vermis quartum carnes tetigit tens lupinus. nam lana ouis tenuiora tinea lupis tineas generat et pediculos ut dicit Arest. li. viij. et Plin. li. v. Hil' et molli' est vermiculus et rotundus. subtilia et gracilia sunt eius extrema et media grossiora. occulte mordet arborem et consumit. plus ore quam pedibus se trahit. vili' est flexibilis et etanguis. In omnibus vermibus est sensus tactus et gustus. ut dicit Plin. li. xi. cap. lxxi. vnde percepto sonitu vel strepitu latescunt. inter sapores discernunt. amara enim et salsa refulgunt vermes. et dulcia appetunt ac fugiunt. vnde ventibus alij p'dantur. et alij vnguibus et rostris ad necessitatem rapiunt. alij acumine excavant. alij sugunt. lambunt. sorbent. vomunt. mandunt. nec minor est varietas in pedum ministerio ut rapiant. distrabant. premant. pendant terram fodere non cessant. ut dicit Plinius ibidem. s. li. xi. ca. lxxi.

Capitulum CXV

De vipera

Vipera est genus serpentis venenosi de qua dicit Plinio libro. xij. Vipera est dicta eo quod vi periat. nam cum venter eius ad partum intumuerit catuli non expectantes maturam nature solutionem corrosis eius lateribus cum matris interitu vi erumpunt. Dicitur autem quod masculus ore inserto in os vipere semen expuat. illa autem ex voluptate libidinis in rabiem versa caput matris prelcindit. itaque fit quod patens vterque pereat. masculus dum coit. femina dum parit. Ex vipera fiunt pastilli qui trociscis tyriaci nominantur. ex quibus fit tyri-

aca id est remedium contra venenum. De vipera dicit Plinius libro. viij. cap. xl. Vipera sola inter serpentes in terre caueris se abscondit. Alij astomnes i caueris sarcorum aut arborum se occultant. famem sustinent diutissime. in fortis hyeme intra terre viscera siue fissuras se recolligit et prius euomito veneno vltimo ad veris tempa dormit. Cum autem calore solis pori terre aperiantur. vipera ex p'gefacta egreditur de caueris. et quod vilis eius ex longo mora contrahit in tenebris caliginem. feniculi radicem vel herbas querit eius succo oculos linit heretatos. et sic heretate gustu oculos acuit ut visum recuperet quem amisit. Est autem tyrius species vipere maxime venenositatis de quo dicit Arest. li. xij. Tyrus est sicut et tenethra id est cocodrillus latet in hyeme. sed post expoliat corium quod est inter oculos suos ita quod ille qui non cognoscit hoc accidens putat quod ille cecus sit. vnde aufert corium capitis totaliter vno die. et sua expoliatio est sicut exilis embryonis. et sic renouatur quando deponit senectutem. Item in eodem in fine. Inuenitur tyrus quidam quem serpentes magni fugiunt quous sit paruus et sunt pili supra totum corpus suum. et quando mordet aliquid putrescunt omnia que sunt in circuitu morsus statim Et inuenitur vnus paruus tyrus in india et morsus eius est ita fortis quod non inuenitur contra ipsum medicina. De vipera dicit Ambrosius in exameron. omnium serpentum nequissimum est genus vipere que cum cupiditate in assumptum coeundi murene requirit copulam. p'grediturque ad litus aque vbi credit murenulam latitare. si vbi autem euocat vipera murenulam et prouocat ad amplexum. que vocata statim adest. vipera autem videns eam ad copulam preparatam totum venenum suum euomit. et ad amplexum murenule tunc accedit. completo vero concubitu vipera venenum quod euomuerat haurit iterum et resumit. et sic cum veneno resumpto reuertitur ad cauernam. Vipera in super ut dicit Plinius li. xiiij. ca. i. lapidem quedam deglutit quod percipientes scilicet viperam

caute asseriunt et lapidem erimunt. et eo
vtuntur contra venenum. Item ibidem
quem draco vel aspis vulnerat caput vi
pere appositum vulneri sanat. et eouer
so quem vipera pungit caro aspidis at
trahendo venenū vipere sanare consuevit

Incipit liber deci mus nonus. de coloribus odoribus et sa poribus.

Es scriptis proprietatibus
rerum spūalium et corpo
ralium tam simplicium
compositarū put ad ma
nus nostras puenire po
tuerunt. Hunc postremo

de quibusdam accidentibus corporalibus
rerum substantias concomitantibus coo
perante diuina gratia est hic attendēdū.
Primo de colore, secundo de odore, ter
tio de sapore, vltimo de liquore. Color ē
dictus vt dicit Philo. lib. viij. eo qd ca
lore ignis vel claritate solis est perfectus
Vel color a colendo est dictus eo qd co
lantur colores ad hoc vt summe subtilita
tis sint et inime puritatis. Colores au
tem quomodo nascuntur aut fiunt. de his
queret infra in fine de coloribus. Est
autem color sūm Aresto. in li. metha. ex
tremitas spīcui in corpore terminato.
Rei enī corporalis visibilis superficies
et terminus colorū differentias quas re
cipit ex natura mixtionis elementorum
et dominio in corpore composito dicit. qd
mixto spīcui et dyaphano p actualem
vniōnem lucis radiantis super ipam ter
minabilem et spīcui corporis superficies
visui representat. Et ppter hoc dicit Ate.
in. ā. lib. de anima. qd color est motiū vi
sus sūm actum lucidi. nam lux est actus
et pfectio lucidi seu spīcui. Naturā enī
coloris in corpore mixto ex alicuius ele
menti dominio essentialiter existētis pi
ducit lux ad actum immutatiois visus.
Quamuis enim color naturaliter et es
sentialiter sit in mixto non tamen habet
potentiam manifestandi se nisi p lucem
super ipius superficiem actualiter radiā

tem. Unde color ad sui manifestationē
semper indiget luce. sed non eouerso. qd
lux ad sui manifestationē nō indiget co
lore. sicut color indiget luce actualiter ex
istente vt luce mediāte coloris qualitas
visus organo imprimatur. Et ideo po
suerunt aliqui qd ratio visibilis radicali
ter et formaliter est in luce. qd ipa sublat
ta rei colorate qualitas visui non appa
ret. Habet autem color actualem essen
tiam in tenebris vt dicit cōmen. in secū
do de anima de immutatione visus et co
loris. nō enim creat lux colorem cum in
sua actualitate ex dominio elementi sit
in mixto sed lux extrinseca diffusa super
colorem et super medium disponit ipsū
medium dando ei formam p quam possit
recipere speciem coloris. et ideo per lu
cem fit dispositiue immutatio in medio
per qd defertur coloris differentia ad or
ganum visus vbi fit iudiciū de colore. et
ideo in tenebris remanēt colores i. siue
essentie actualitate sicut expresse dicit cō
men. super id pspēctiue. lib. i. ca. vi. qd lux
non erigitur ad visionem colorū nisi i ab
tera duarum causarū. aut qd sine luce non
extendunt forme colorū in aere. aut qd si
tunc extendunt non opantur in visum
p lucem. vñ ad existētiam coloris nō erigit
tur. sed tm ad eius manifestationē. et qd
uis non manifestet in tenebris colorū p
hoc non erit supfluous vel ociosus cū sem
per pficiat suam naturam et substantiam.
Eo qd nō videtur in tenebris nō est ex de
fectu coloris. sed potius ex defectu a pre
recipiētis eo qd nō habeat dispositionem
quam oportet ipm habere. Si ergo alicu
bi dicit auctores colorem nō esse in actu
sine luce intelligendū est de actu mani
festandi quo ad visum. nō de actu existen
di. Ornat itaqz lux extrinseca colores et
decorat. et ipos pū existētes in esse specifi
co visui manifestat. nō tm pū eos cau
sat. et hoc intelligo de luce infusa extrin
secū sup res. Nā vt lucis celestis ad ite
riora rez inuisibily penetrās coopantibz
quatuor elemētorū qūitatibz colores pce
at atqz causat et sic generatos et exites
eē specifico supueniēs lux visibilis dati
ficat nobilitat et oculis manifesta t.

Capitulum I

De materia coloris

St autem pspicuū bene termia-
tum materia coloris. et hoc ē so-
lum vel maxime humidum quo-
niam siccum et terreū inq̄tum h̄mōi nō
est pspicuū. siccum vero igneū nō desce-
dit de sphaera sua. neq̄ hic inferius inueni-
tur. qm̄ sola forma ignis generatur d̄ po-
tentia alienius elemēti ex quo telet mi-
xtum cōstituit. vtz ex li. de generatiōe. Il-
lud ergo pspicuū habet tres differentias
materiales. qz aut est materia subtilis.
aut est grossa. aut mediocris. Si medio-
cris. tūc est humidum aqueum multum
abundans sup̄ siccum terreū et sup̄ humi-
dum aereū deficiens ab humiditate ae-
rea. vel erit aereū multū alteratū p̄ siccū
terreū. ita tamen q̄ excedat grossiciem.
Si aut̄ subtile sic est humidū alteratū
ad naturam aeris siue humidū alteratū
aereum. Si autē est grossum tūc est alte-
ratum ad grossiciem et siccitatem terre.
ita q̄ excedit mediocritatem.

Capitulum II

De materia coloris nigri

Aetia ergo coloris pspicui aut
m erit sicca p̄ dominū. vel humida
per dominū. vel mediocriter sic-
ca et humida. Si v̄o dominet siccitas in
materia. tunc si est actio calidi p̄ domini-
um generabit̄ albedo. qz calidum rarefa-
cit et disgregat partes materie et subtili-
at ac generat claritatem et pspicuū. Et
fm̄ hoc di. Arest. li. de aiali. xix. q̄ ge-
neratur albedo ex paucitate humoris in ma-
teria sicca p̄ dominū calidi agētis et sub-
tiliantis. sicut p̄t̄ in calce et ossibus com-
bustis et alijs cōsimilibus. Si v̄o agat in
materia dominans frigiditas tunc gene-
ratur nigredo qm̄ constringit ptes ima-
terie sicce et congregat ac oppillat sub-
stantiam et cōdensat ac obscurat. Obscuritas
autem est priuatio non solū lucis. verū
etiam coloris quemadmodū claritas est
differentia coloris sicut lucis. quoniam
est cōditio visibilis simpliciter. et tunc
magis terminat siccum qd̄ erigebat̄ ad

generatiōem albedinis. et sic inducit co-
lor niger. Si ergo sit humida materia tē-
a calido dominante generatur nigredo.
qz calidum adducit ptes humiditas et con-
sumit humidū qd̄ exalat in fimum nigz
vtz in lignis viridibus et humidis d̄ quo-
tum extremis erit humor niger quādo
exuruntur. vt dicit Arest. li. methe. Usti-
bilia sunt que habent in poris humores
debilem qui non potest resistere calori ig-
nis. nec tamen statim suffocatur. sed po-
tius alit ignem. vnde p̄t̄ q̄ humidū est
potissimum in qd̄ agit ignis et illud hu-
midum est causa nigredinis p̄ caloris ac-
tionem quoniam calor agens exalare fa-
cit subtile et humidum aquosum et euadit
porare aereum et remanet qd̄ est terreū
atq̄ grossum. p̄pter quod oportet necessa-
rio vt nigredo generetur. Dicit enī A-
rest. li. methe. iij. q̄ natura terrestris sub-
tilis et claritas aque et natura aeris fa-
ciunt albedinem in argento viuo. et ideo
opposita istoz inducunt nigredinem in sic-
co relicto ex actione calidi in humido
Et sic di. Arest. li. xix. q̄ nigredo genera-
tur in oculo p̄pter multitudinem humidū
nam calor naturalis agens in humidū
terminando et dirigendo et exiccando
in fine nigredinem derelinquit.

Capitulum III

De generatione coloris albi

Si vero sit materia humida et in-
f illud vincat dominans frigiditas
tunc albedo generatur vt ap-
paret in niue priuua et in canicie et in hu-
moribus steumaticis. Quāuis enī sci-
gus aggreget humidū nō tū sicut siccus
humidū enī cū sit pspicuū magis est ap-
tū natū ad nobile esse coloris. p̄p̄te-
rea humidū cōp̄ssum pat̄ ad sp̄arū et
et p̄tū sepatiōem. Sic aut̄ nō est de sic-
co. p̄pter qd̄ magis pat̄. q̄uis p̄ op̄sio-
nem ad receptiōem claritatis et aptiōez
q̄ siccū. et id̄ pōt̄ melius frigidū gene-
rare albū in humidū q̄ in sicco. Et sic in-
telligendū est qd̄ dicit Arest. li. xix. q̄ al-
bedo generat̄ ex aere vaporoso. i. declinā-
te ad humiditatem aqueam. et hoc p̄pter
frigidi actiōem. Qd̄ v̄o dicit commē-

Z

q̄ albedo generatur ex igne clato admixto cū elemento valde diaphano intelligendū est de claritate que p̄ transumptiōnem albedo sepius ab h̄rest. nuncupatur. s̄m q̄ albedo dicitur generari in nubibus ex refulgētia radioꝝ in eis si tenues fuerint atq̄ rare. Et sic etiā flāma a liquā appar̄t alba q̄n materia aeris ē subtilis in qua radiat vapor ignis ⁊ talis albedo nō est pp̄ria sed potius transumptiua. Possēmus t̄n extendere verbū om̄ēta. q̄ dicit hoc de igne rōne p̄spicui q̄d ē materia pp̄ria albedinis. nō rōne sue actionis. vñ hoc q̄d dicit debet intelligi de igne qui debet esse materia coloris. ⁊ nō de efficiente extra. ⁊ s̄m hoc intelligit materialiter. non effectiue. neq̄ formaliter

Capitulum III

De gradibus inter albedinem et nigredinem.

Ant̄ aut̄ inter albedines ⁊ nigredines multi gradus intermedij s̄m intensiōem dñij tam qualitatu actiuar̄ q̄ passiuarū s̄m esse debili⁹ et forti⁹ multipliciter ⁊ s̄m multos gradus. Quā q̄to pl⁹ dñatur siccitas rāto cū maiori difficultate subtiliat ⁊ rarificatur ⁊ elucidať. et sic difficilius fit p̄spicuum ⁊ p̄ cōsequens albedo eo q̄ sicci est densum ac solidū inq̄tū h̄mōi et obscurū. Quanto h̄o dñij sicci fuerit minus et calidi maius fuerit dominiū tanto meli⁹ et citius poterit albedo inde generari. s̄m multiter q̄to siccitas fuerit maior et frigiditas intensior tanto magis generabitur nigredo ex p̄rium cōpactione et extensione obscuritatis ⁊ p̄uacione claritatis et sup̄silitate terminationis p̄spicui. Similiter est de humido q̄to eni maius fuerit dominiū humidi p̄portionabilis cōbustioni. dñmō sit dominiū calidi tanto maior erit fumus et caligo ⁊ denigratio. q̄to vero dominiū humidi sit maius dñmō sit dominiū frigidi p̄portionabiliter crescens erit s̄m intensio albedinis. Si h̄o fuerit dominiū humidi magnum. et parū de dominio calidi. remittetur nigredo. S̄m si sit dominiū humidi magnum et dominiū calidi parū et

frigidi parū. remittetur albedo. Si vero fuerit dominiū humidi aliq̄tulum dominiū vero calidi magis nigredo magna poterit generari. q̄nq̄ t̄n calidū generat albedinem in humido vñ in albedine oui cocti. et q̄nq̄ ignis in lignis vñ ridibus et humidis relinquit cineres albos post finalem terminū sue actiōis. sed t̄n nō est vera illa albedo q̄m sp̄ apparet i eo restigū p̄spicui male terminati ad modū sup̄ficii cristalli clari. Et hoc apparet si scindat̄ licet nō p̄tendat̄ hoc p̄spicuitas p̄ medium corp̄is p̄spicuitate simplicit̄ actuali ⁊ cōplera vñ p̄t̄ q̄ nō ē vera albedo. vñ illa albedo derelinquitur ibi p̄pter debilitates caloris agentis ita q̄ vincit frigiditas intrinseca ⁊ innata. Est aut̄ albumen coctū albū. q̄ non tangitur ab igne p̄pter testam. q̄ si immediate tangeret vñq̄ in ip̄o nigredinē generaret. Agens in sup̄ calidū in humidū primo generat nigredinem et funum ⁊ vincens h̄mōditas inducit siccitatē i materia in qua agit. ⁊ sic in illa inducta siccitate facit nouam transmutatiōem ⁊ generatiōem nouū colozem in subtiliatione sicci. Et licet calidū aggreget omogenia p̄pter q̄d cōdensat ⁊ obscurat. t̄n sic cum habet aliquid sibi annexū de humido rōne cuius pōt̄ disgregare. Et licet in principio cōgreet rōne dominiū. t̄n post aggregatiōem ip̄m aggregatū subtiliat q̄ eius opatio specialis ē subtiliare materiam in qua agit dñmō sit sicca. Q̄d dico p̄pter hoc q̄ aliqui agit in humidus et exalat illud. frigidū vero nō ordinat̄ ad rarefaciendū. sed stat in ip̄o actu cōdensandi tanq̄ in actu p̄ncipali. q̄ aggregat tam omogenia q̄ et heterogenia.

Capitulum V

De actione calidi et frigidi.

Si vero sit actio calidi et frigidi mediocriter cōcurrentes in materia sicca tunc generabitur coloz medius necessario. q̄ calidum subtilia bit in generatiōem albedinis. Frigidum vero ecōtario aggregabit eam in generatiōem nigredinis. Cum ergo in quolibet puncto simul agant equaliter opoz

tet q̄ inducant in quolibet puncto simul
 albedinem et nigredinē. q̄ oportet q̄ si /
 at color cōpositus ex eis. Et iste plus te
 let habere de nigredine q̄ siccū minus te
 habet ad albū q̄ ad nigrū p̄pter priuatio
 nem p̄spicui et obscuritatem innatam.
 et plus se habet ad aggregationem et inna
 te aggregationis cōseruationem q̄ ad
 subtilitatem et rarefactionem. Si vero
 concurrant mediocriter in materia hūi
 da p̄ dominū sicut generabit color medi
 qui plus habebit de albo q̄ de nigro. qm̄
 humidū p̄ dñū rōne p̄spicui pur magis
 se h̄spure ad albū q̄ ad nigrū. et respectu
 agentis frigidi facilius se habet q̄ respe
 ctu calidi qm̄ calidū agit i hūidus exala
 do et cōsumendo. frigidū v̄o solūmō con
 seruando illud in sui natura p̄ viam con
 solidatiōis et cōpactionis. Si v̄o sit ma
 teria mediocriter tunc erit semp color me
 dius. si v̄o sit in tali materia actio calidi
 p̄ dominū tunc q̄ potest facilius humi
 dum transmutari in nigredinē q̄ sic /
 cum in albedinē. generabit color plus
 habēs de nigredine. sicut p̄t̄ qm̄ humidū
 et siccū diuiditur adinuicē. citius gene
 rat calor colore nigrum in humidis tan
 viridibus lignis q̄ in lapidibus combu
 stis in quibus calor generatur et filia. Si
 vero fiat actio frigidi p̄ dñū in materia
 mediocriter oportet colorem esse mediū cō
 m̄sitū magis ex albedine. qm̄ humidum
 magis se habet ad albedinē q̄ siccū ad
 nigredinē siue aliquem colorem. eo q̄
 in humido est materia p̄spicui que est p̄
 pria materia coloris. in sicco autē nō
 inq̄rtum h̄mō. respectu vero agentis sal
 tem v̄no mō est humidū obedientius sibi
 q̄ siccū possibile est p̄pter priuatiōem solidi
 tatis et duricie cuiusdā naturalis q̄ est
 in sicco. Licet enim siccum se se sit natu
 congregari. non t̄m est ita bene congrega
 bile sicut humidū. vt̄ in lapide qui licet
 substantia sit cōpacta. non tamen facile
 recipit maiorem cōpressionem a cā agē
 te. Eadem enim in multis q̄ fridū defa
 cili p̄ducit albedinē vt̄ in nyue q̄ non
 tantum apparet exemplariter quando a
 git in materia sicca. Si vero concurrant
 mediocriter i materia mediocriter fiet me

dium necessario q̄d erit eque distans ab
 extremis. Si enim qm̄ est dominū solū
 ex p̄te agentis alterius vel solum a par
 te materie accidit color cōpositus et alte
 ro magis et ex altero minus tunc quan
 do equatur tam agentia q̄s patientia
 erit color se habens equaliter vt̄ p̄t̄ ex p̄
 dictis. Et ita erunt due extremitates et
 quinq̄ mediū. nec videt q̄ pluribus mo
 dis poterūt mediū esse distincti sc̄dm spe
 ciem sicut declaratū est p̄ istam diffiniti
 onem diuisam p̄ opposita mēbra nec sup
 flua nec diminuta. Et est. etiam testatur
 q̄ t̄m sunt quinq̄ mediū colores quozus
 numerus et sufficiētia potest accipi p̄dicto
 mō. et etiam ex cōbinatione albi et ni
 gri ad eoz generatiōem. eo q̄ nigrum et
 album cōcurrant equaliter ad cōposi
 tionem coloris mediū. et tunc erit color
 eque distans inter extremos vt̄ rubeo
 Inter albū v̄o et rubeū n̄ p̄nt eē nisi duo
 vnus magis appropinquabit albo et ali
 us rubeo. inter rubeū v̄o et nigrum erunt
 sicut duo. vnus magis cōueniens cum ru
 beo. et ali^{us} magis cum nigro. ita p̄tes nō pos
 sunt esse intermediū. q̄ inter albū et ru
 beū non pōt esse aliqd̄ eque distans simpli
 citer. q̄ m̄ eque distantia simpliciter ha
 bet respectum ad extremos. sed talis si po
 neretur haberet tres quartas albedinis
 et vnam nigredinis qm̄ medietas rube
 dinis et vna est quarta albedinis et vna
 quarta nigredinis. eodē mō non erit eque
 distans simpliciter inter nigrum et ru
 beū. quare oportet q̄ haberet tres quar
 tas nigredinis et vnam albedinis. et sic
 esset tantum eque distantia sc̄dm quid et
 cōm̄ apparentiā et non simpliciter sim
 plicitatem.

Capitulum VI

De speciebus colorum quot sunt.

Quis autem colores quinq̄ int̄ me
 dios notat Arist. primo vocans
 glaucum sc̄dm puniceus. i. citri
 num. tertium rubeum. quartum purpureum. qm̄
 tum viridem. Ita q̄ inter album et rube
 um erit glaucus a p̄te albi. puniceus a p̄
 te rubri. Inter nigrum autem et rube
 um purpureus a p̄te rubei. et viridis a

Z 2

parte nigri. Hec nomina alio nose vocā
tur in greca vt lryanos purpureus. lara
pos glaucus. sed nobis grecis nō est vis
sed noīa latinoꝝ attēdūt. Et rō dicto
rū patere p̄t. qm̄ glauc⁹ magis h̄ de alle
die q̄ de nigredie r̄ t̄ r̄ die. et talis color
ponit in folijs cadentibus in hyeme vel
autum̄ no. Puniceus x̄o r̄ purpure⁹ cir
cū dant r̄ t̄ r̄ dinem. qz v̄ terq̄ habet plus
de r̄ t̄ r̄ dine q̄ de alle dine. sed puniceus
est magis remotus a nigredine q̄ purpu
reus vt vult Arest. in li. ij. de som. et vi
gi. vbi loquit de corruptioe istoz ī nigre
dinem v̄ bi puniceū ponit p̄ purpureum
declinare in nigredinem. et id oportet vt
purpureū sit inter r̄ t̄ r̄ dinem et nigredi
nem. et puniceus inter albedinem et ni
gredinez. Et quibus omnibus sequit̄ q̄
viridis d̄ bet poni cū nigredine Et quo
p̄ r̄ r̄ ordinationis ipoz quinq̄ colorū
intermedioꝝ s̄m̄ Arestto.

Capitulum VII

De opinione eoz qui ponunt lucē
esse de substantia coloris.

¶ Ent autem qui ponunt lucē eff
de substantia coloris r̄ illi dicūt
q̄ color ē lux incorpata p̄ sp̄cio.
Habet aut̄ p̄ sp̄ciū differētiās istas. aut
enī p̄ sp̄ciū est purū separat̄ a terrestrē
tate. aut impurū cum terrestrē tatis ad
mixture. Lux aut̄ cōsiderat̄ quadzifarie
qz aut est lux clara aut obscura v̄ pauca
vel multa. Hec dico lucem magnam per
subiectū magnū diffusam. sed sicut de lu
ce x̄ tualit̄ dicit q̄ in p̄ sic. o colligit̄ lux m̄
ta vt q̄ n̄ c̄ pponit̄ speculū cōcauū solis lux
cades sup̄ totam speculi sup̄ficiē. in cē
trum spere speculi reflectit̄. cui⁹ lucis col
lectio speculū inflamat. et citissime cōbu
stibile generat. v̄ n̄ cū fungus vel aliud i
flamabile opponitur subito accedit̄ igni
tur. Si igit̄ fuerit lux clara r̄ multa ī pu
ro p̄ sp̄cio albedo generat̄. nam albedo
est color ex luce multar̄ clara in puro ge
neratus. vt dicit Arestto. Si x̄o fuerit
lux pauca r̄ obscura in p̄ sp̄cio obscuro
nigredo necessario generat̄. Et iste ser
mo explanat sermonem Arest. et Auer
rois qui ponūt nigredinē p̄ uariet̄es cla

ritatis r̄ albedinem habitum siue formā
Et s̄m̄ hunc sermonem p̄ r̄ q̄ sunt sepe
tem colores ab albedie x̄ sus nigredinē
paulatim accedētes s̄nt septem erunt p̄
r̄ uni nigredini a nigredine x̄ sus albedi
nem p̄ cedentes donec fiat occurfus ali
cuius septem color quibus ab albedine
ad nigredinem descendit. Et hoc p̄ r̄ cus
enī albedinis essentiam tria cōstituūt. s̄.
lucis claritas et eius multitudo. ac p̄ sp̄
cui puritas d̄ nobis amoris potest esse re
missio. Ent igit̄ p̄ hunc modū triū color
rum generatio et quolibet triū solo r̄ a
nente duoz reliquoz erit remissio. et sic
ab albedine erunt septem color̄ imedia
te p̄ ductiones vel p̄ gressiones. Simili
ter a nigredine x̄ sus albedinem septem
sunt colores et erūt sc̄dm̄ istam cōsidera
tiōem. xvi. colores. duo principales. sc̄z
albedo r̄ nigredo. et. iij. collaterales. se
ptem hunc p̄ extensionem albi ad nigru
s accedentes. r̄ septem illinc a nigredine
p̄ remissionem ad albedinem accedētes
in medio in idem cōcurrentes. In quoz
libet aut̄ medioꝝ color̄ sunt gradus qua
si infiniti sc̄dm̄ intensionem r̄ remissio
nem maiorem vel minorem. put̄ extre
ma se p̄ tendūt. Recollige igit̄ breuiter
ex p̄ dictis q̄ color est p̄ prietas siue qualitas
derelicta ī sup̄ficie corporis p̄ sp̄ciū ex
natura mixture elementariū qualita
rum cōcurrentiū in mixto. que median
te luce visui actualiter p̄ n̄ tar. naz siue lux
ce media color organū visus actualiter
nō immutat. color t̄ n̄ p̄ se est visibilis vt
d̄. Arest. ij. de asa. nō ē aut̄ ex defectu sui
sed potius ex defectu r̄ impotentia organū
ni qz color sine actuali lucis p̄ n̄ tia nō v̄
det. et ideo pitagorici vocauerunt colo
rem epiphaniam. s̄. supra appariet̄es. eo
q̄ sit extremitas corporis p̄ sp̄ciū t̄ mi
nati vel in extremitate r̄ ibi magis pro
prie est. eadem t̄ n̄ natura coloris est. int̄
et extra. vt̄ in albugine oui et in fractu
ris vitri colorati vt̄ dicit̄ in li. de sen. et
sen. ca. vi. Sunt t̄ n̄ multa que sunt vni
us coloris in extremo extrinseco et in
ali termino et alterius intrinsecus ī me
ditullio. vt̄ ī pipere nigro. r̄ ī pomo gra
nato. multa enī colorant rei sup̄ficiem

que non penetrant ad interiora. ut si picturis. pannus etiam rubeus tingit aq̄ extremitatem qm̄ ei supponit. vñ ptz q̄ color p̄spicui extremitas est vt dicit in li. de sen. et sen. c. viij. Item sicut in corpe p̄spicuo nō terminato vt aere. p̄ntia luminis facit actu lucidū. absentia v̄o tenebrosū. sic in corpe terminato p̄sentia lucis facit coloratū. s. albū et eius absentia nigrū et tenebrosū. ita tñ q̄ nō omnino absit lumen. vt dicit in li. de sen. et sen. Unde verus color est in corpe terminato non p̄spicuo. in corpe vero nō terminato non est verus color sed quasi color. vt dicit in eodem li. Item fit generatio colorū mediōz fm̄ suas differentias scdm̄ diuersitatem p̄portionū. etiam si fuerit i sesquialtera p̄portione rei fm̄ alias p̄portiones. Si aut fm̄ p̄portioem et fm̄ inheerentiam et dyaphanū fit iterū p̄portionabilis nihil assumunt. vtz in cōsonantijs vt ibidem ca. viij. Item fit generatio scdm̄ p̄portioem colorū consonantiū quādo sūt delectabiles. et q̄to erunt magis p̄portionabiles tanto sunt delectabiliores. vt dicit ibidem. Item fm̄ alioz opinionē generatio colorū mediōz fit p̄ suppositioem colorū extremōz inuicem vt manifestioris sup̄ minus manifestum. vtz in picturis sicut sol videtur p̄ se albus. sed p̄ interpositionem nubis videtur esse alterius coloris. Item aptiones oculorū non fiunt p̄ discursiones radiorū ab oculo sed potius fiunt p̄ cōtinuam multiplicatiōem coloris in medio vt p̄ subitam eius relatiōem ad oculum cū sensus fiat p̄ cōtactum vt ibi dicit. Item colores eque distantes positi a longe distantibus apparere possunt mediū colores cū nō sint qz nulla pars rei sub extremo colore videri potest. vtz in panno diuersi coloris vt ibidem dicit. ca. viij. Item mediū colores generantur scdm̄ similitudines generationis mixtorū cū miscibilibus. q̄a mixtionem mixtibiliū p̄ transmutatiōis in formam p̄mixti sequit mixtio colorū vt sicut ab extremis corpiibus generat mediū. sic ex extremis coloribus mediū color generatur vt ibidem dicit ca. viij. Itemz omnis color generatur p̄ albedinē

et nigredinem que videtur potius priuatio esse albi q̄ color. vt obscuritas ē priuatio lucis vt dicit li. x. metha. cap. iij. Item vnitatem coloris in specie nō oportet q̄ sequatur vnitatis nature vt dicit. Albu. in differentia. Item effectus coloris est immutare visum scdm̄ actū lucidi. nam per lucidū color educitur de potentia ad actū vt actualiter immutet organum visus vt apprehendat speciem colorati et iudicet de re visa. Item color medius bene p̄portionatus delectat visum et cōfortat. extremus vero color debilitat visum et contristat. vt dicit Arest. Nam intensa albedo disgregat sp̄m̄ visibiles et dissoluit oculū. et oculum lacrimare facit. sed nigredo nimis intensa aggregando sp̄m̄ et condensando visum repugnat et obtundit. vtz in diu inclusis i locis tenebrosis qui subito educti ad lucē parum aut nihil vident. Item color rei colorate naturam et cōplexiones indicat nam albedo et colores albi in corpiibus congelatis non sunt nisi in substantia frigida. et nigri eōtrario qz frigus albificat subām humidam. et denigrat siccam. calor vero denigrat humidam et albificat siccam. vt dicit Arest. et Auicē. Et idō albedo que est filia frigiditatis indicat dominiū humoris et frigidi et humidi humoris. Nigredo signum est melancolice dispositionis et siccū humoris in corpe dominantis. qm̄z tamen est signum adustionis nimie adurentis humores et in melancoliam innaturalem cōmutantis sicut post dicitur. Item rerum intrinsecas qualitates color extrinsecas manifestat nam vt dicit Auicē. color est qualitas que perficitur a luce. Est ei color lux extēns in potentia i corpe tenebrosū migrans in actum per lucidū superueniens ab exteriori Et hoc ptz sic. quod licet ens corpus cōmixtum habet aliquid de igne in potentia et per ignem habet de lucido. cum ipse ignis sit lucidus a natura. sed illud lucidū relatur a partibus tenebrosis. vñ solū est in potentia sicut caliditas sulphuris vel piperis. Vñ sicut eorū caliditas potentialis non migrat in actū nisi per cōsimilem qualitatem actualem ex

trinsecus interiori compatam. sic lux po-
tentialis in permixto. de tenebroso nō mi-
grat in actum nisi p aduentum luminis
exterioris. Color itaqz apparens extrin-
secus intensiōem vel remissionem de-
clarat ignis latitantis potentia in pmi-
xto. et scdm hoc de eius actione et virtute
iudicatur. Item coloris proportionalis va-
rietas intuentis aspectum ad sui dmi-
rationem et intuitum naturaliter excitat
vt di. Phil. l. viij. et Auicē. vñ dicit qz
quelibet bestia q̄tumcūqz seu a varia-
tem coloris et pulcritudinem admirat i
panthera. Item cuiuslibet hominis faci-
em color maxime pulchricat vlt deformat
nam color ordinatus et suauis cōplexio
est pulchritudinis forma quando mēbro-
rum dispositioni debite correspondet vt
dicit Auicē. Unde dicit Augustinus.
Pulchritudo est elegans corporis habi-
tudo cū coloris suauitate. et e contrario
color confusus et incompōsitus euidentis
est in corpore turpitudine. Item color
passiones et accidētia anime preconisat.
subitus enim pallor et discolorato in-
dex est timoris. Nam reuocato calore
ad interiora corporis superficies depau-
peratur a sanguine. et sic per consequens
discoloratur. sic subitus rubor in facie si-
gnum est reuēdie siue iracundie et furo-
ris. et hoc accidit propter calorem pe-
tentem exteriora et cutis superficiem ru-
bificantem et defedere ab illata iniuria
cupientem. Item color materia suam
seu substantiam terminat p̄ficiat et infor-
mat. quia si color in subiecto non esset q̄-
lis foret rei substantia visui non appare-
ret. Item color materie superficiem or-
nat et eius deformitatem palliat et oc-
cultat. Unde color compositus inter ex-
tremos medius. in superficie corporis
ordinate superpositus informitatis acci-
dentaliter vel naturaliter in materia de-
relicte est operculum. vt dicit Auicē.
Item color luci se conformat et velut si-
lia matris eius actui configurat. Unde
cum intensa luce color acuitur et inten-
ditur. et cum remissa remittitur et hēte

tatur.

Capitulū VIII

De coloris mutatione

Item autem in corporibus coloris
mutatio multiplici de causa vtz i
fructibus et graminiibus et alijs
terre nascentibus. Nam primo nascunt
fructus virides vtz in vuis et in moris.
deinde rubescunt tandem pallescunt vel
nigrescunt. et illius coloris accidit vari-
etas ex varietate caloris naturalis vel so-
laris vario mō subām fructus decoquē-
tis et digerentis. P̄tio enī caloris actio
est debilis et lenta insufficientis dissolue-
re et rarificare partes terrestres. et ideo
in earum superficie apparet color viridis
et indigestus ac terrestres. Sed paulatim
vigoratur calor naturalis per admixtum
lum caloris solaris. et ideo fortius dige-
rit. et p̄pter eius intensiōem colores ter-
reum in fructus superficie derelinquit. et
tandem completo fructu et maturor hu-
more pontico ac terrestri p̄fecte digesto
ex adustione color niger in superficie gene-
ratur. nam calor pre dominans sup ter-
restre itatem ipam dissoluit et decoquit et
digerit et q̄tum necesse est in substanti-
am fructus accipit ac cōuertit. q̄b̄vero re-
liquum est vel consumit vel a se repellens
ad extremas partes ducit et transmittit
et talis reiecta fumositas cum sit terre-
stris superficie insicit et nigredinis vel
glaucitatis vestigium in fructus gene-
rat superficie et relinquit. sicut dicitur sup
per lib. vegetabilium in cōmento. nam ta-
les colores ex se actiōem et naturam fri-
giditatis pretendentes sepe etiam in res-
bus calidissimis generantur ex eadē cau-
sa scz ex calore interiori dominante fumo-
sitates terrestres vel aqueas ad extrin-
seca repellente. vt dicit Alphredus sup
lib. Arest. de vegeta. et plan. In rebo et
am sensibilibus fit coloris mutatio. nūc
in cute. nunc in oculis. nūc in pilis. nūc
in vngue. Nam color cutis fit duobus
modis vt dicit in iohannicio. aut fit ab